ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V NITRE

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1998

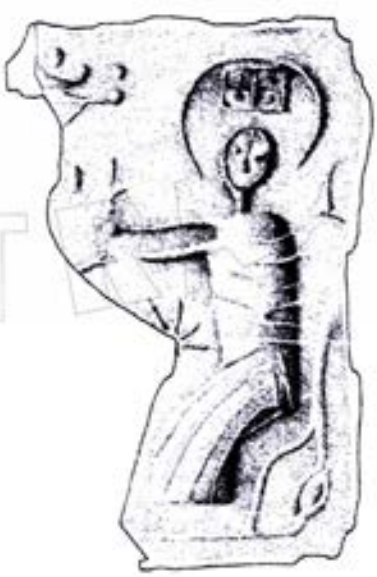

NITRA 2000

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V NITRE

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1998

NITRA 2000

Na obálke fragment kachlice s motívom korunovania Panny Márie z náleziska v Nitre, 15. storočie.

Auf dem Umschlag Kachelfragment mit dem Motiv der Krönung der Jungfrau Maria aus der Fundstelle in Nitra, 15. Jh.

ISBN 80-88709-44-X
ISSN 0231-925X

OBSAH - INHALT

Mapa lokalít - Karte der Fundorte 12

Prehľad lokalít - Übersicht der Fundorte 13

Peter B a r t a (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Pazúriková čepeľ a ďalšie nálezy z Dedinky 21
Feuersteinklinge und andere Funde aus der Gemeinde Dedinka 22

Nové nálezisko lužickej kultúry v Dolných Vesteniciach 22
Ein Fundplatz der Lausitzer Kultur in Dolné Vestenice 23

Juraj B a r t í k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Nové nálezy v Bernolákove 24
Neufunde in Bernolákovo 24

Juraj B a r t í k - Štefan H o l č í k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Archeologický výskum v Tisovci 24
Archäologische Grabung in Tisovec 25

Juraj B a r t í k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Alena Š e f č á k o v á - Dušan T h u r z o (Prírodovedecké múzeum SNM, Bratislava)
Nálezy maďarovskej kultúry v súkromnej zbierke 26
Funde der Maďarovce-Kultur in einer Privatsammlung 26

Juraj B a r t í k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Ján Š t r b í k (Kaplná 3)
Prieskum v povodí malokarpatských potokov 26
Begehung der kleinkarpatischen Bachtäler 27

Juraj B a r t í k - Mária Z a c s k o v á (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Nález hrivny z Bratislavy-Devína 27
Fund eines Barrens aus Bratislava-Devín 27

Peter B a x a (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Bratislava) - Viera D r a h o š o v á (Záhorské múzeum, Skalica) - Elena S a b a d o š o v á - Marián H a v l í k (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Bratislava)
Výskum Kostola sv. Margity v Kopčanoch 28
Untersuchung der St. Margit-Kirche in Kopčany 29

Jozef B á t o r a (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Nález kostrového hrobu vo Veľkom Záluží 29
Fund eines Körpergrabes in Veľké Záluže 30

Igor B a z o v s k ý (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Záchranné výskumy v Bratislave-Rusovciach 30
Rettungsgrabungen in Bratislava-Rusovce 30

Lucia B e n e d i k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Revízny výskum v Liptovskej Sielnici-Vlaškách 31
Revisionsgrabung in Liptovská Sielnica-Vlašky 32

Július B é r e š (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)
Záchranný výskum kina Slovan v Košiciach 33
Rettungsgrabung im Kino Slovan in Košice 33

Július Béreš - Ľubomíra Kaminská (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice) - Marián Uličný (Malý Šariš 338, Prešov)
Záchranný výskum na trase plynovodu 33
Rettungsgrabung auf der Gasleitungstrasse 34

Darina Bialeková (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Mária Kamhalová (Múzeum mincí a medailí, Kremnica)
Slovanské sekerovité hrivny z depozitu Múzea mincí a medailí v Kremnici 34
Slawische Axtbarren aus den Beständen des Museums von Münzen und Medaillen in Kremnica 36

Elena Blažová - Ivan Kuzma - Ján Rajtár (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Letecký prieskum na Slovensku 36
Luftbildprospektion in der Slowakei 42

Gertrúda Březinová (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Neolitické nálezy z Nitry-Mikovho Dvora 46
Neolithische Funde aus Nitra-Mikov Dvor 47

Zoltán Drenko (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Štvrtá sezóna výskumu vo Svodíne 48
Vierte Grabungssaison in Svodín 49

Marcela Ďurišová (Kysucké múzeum, Čadca)
Záchranný výskum v Kaplnke sv. Michala v Košiciach 49
Rettungsgrabung in der St. Michaelskapelle in Košice 50

Marcela Ďurišová (Kysucké múzeum, Čadca) - Dárius Gašaj (Východoslovenské múzeum, Košice)
Fragmenty mestského opevnenia na Zvonárskej ulici v Košiciach 50
Fragmente der Stadtbefestigung in der Gasse Zvonárska ulica in Košice 51

Marcela Ďurišová (Kysucké múzeum, Čadca) - Marián Uličný (Malý Šariš 338, Prešov)
Predstihový záchranný výskum na Dominikánskom námestí v Košiciach 51
Vorsprungsrettungsgrabung auf dem Dominikanerplatz in Košice 52

Kristian Elschek - Klára Marková (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Archeologický výskum a prieskum na Záhorí v záujmovom území podzemných zásobníkov plynu 53
Archäologische Grabung und Geländeerkundung in der Záhorie-Region im Interessengebiet der unterirdischen Gasspeicher 62

Prieskum v Závode 64
Geländeerkundung in Závod 64

Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Nádoby neskorej želiezovskej skupiny z Trnavy 64
Gefässe der späten Želiezovce-Gruppe aus Trnava 65

Václav Furmánek (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Slovansko-avarské pohrebisko v Dolnej Strehovej 65
Slawo-awarisches Gräberfeld in Dolná Strehová 66

Nové archeologické lokality z Čebovskej pahorkatiny 66
Neue archäologische Fundstellen vom Čebov-Hügelland 67

Dárius G a š a j (Východoslovenské múzeum, Košice)
Hromadný nález bronzových predmetov v Koromli 67
Hortfund von Bronzegegenständen in Koromla 68

Záchranný výskum na Podtatranského a Hrnčiarskej ulici v Košiciach 68
Rettungsgrabung in der Gasse Podtatranského und Hrnčiarska in Košice 69

Marta G i e r t l o v á (Podtatranské múzeum, Kežmarok)
Predstihový výskum v Spišskom Štvrtku 70
Vorsprungsgrabungen in Spišský Štvrtok 71

Marta G i e r t l o v á (Podtatranské múzeum, Kežmarok) - Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad)- Pavol W a v r e k (Kuzmányho 29, Kežmarok)
Prieskum na lokalite Kežmarok-Jeruzalemský vrch 71
Geländebegehung der Fundstelle Kežmarok-Jeruzalemský vrch 72

Eva H a j n a l o v á - Jana M i h á l y i o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Archeobotanické nálezy v roku 1998 72
Archäobotanische Funde im Jahre 1998 77

Milan H a n u l i a k (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Predstihový výskum vo Vlčkovciach 79
Vorsprungsgrabung in Vlčkovce 80

Peter H o l e c (Prírodovedecká fakulta UK, Bratislava)
Vyhodnotenie osteologického materiálu z archeologického výskumu v Spišskom Štvrtku 80
Auswertung des osteologischen Materials von der archäologischen Ausgrabung in Spišský Štvrtok 82

Jozef H r o m a d a (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Prieskumy na trase diaľnice v okolí Vlčkoviec 82
Begehung der Fernstrassentrasse im Umkreis von Vlčkovce 83

Ojedinelý paleolitický nález z Vysokej pri Morave 83
Vereinzelter paläolithischer Fund in Vysoká pri Morave 83

Jozef H r o m a d a (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Marián B a b i r á t (Šelpice 72, Bohdanovce)
Nové paleolitické nálezy z Trnavskej pahorkatiny 84
Neue paläolithische Funde aus dem Trnavaer Hügelland 85

Jozef H r o m a d a (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Miroslav V r a b l e c (Školská 1, Zohor) - Vladimír T u r č a n (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Výskum a prieskumy na trase plynovodu Kuchyňa - Vysoká pri Morave 85
Ausgrabung und Geländebegehungen auf der Gasleitungstrasse Kuchyňa - Vysoká pri Morave 86

Jozef H r o m a d a (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Marián Ž e m l a (Ul. sv. Štefana 5, Piešťany)
Nové mladogravettienske sídlisko v Banke-Kňazovici 86
Neue Junggravettien-Siedlung in Banka-Kňazovica 87

Gravettienske sídliská v Hubine 88
Gravettien-Siedlungen in Hubina 89

Mladopaleolitické sídliská v Modrovke 90
Jungpaläolithische Siedlungen in Modrovka 92

Ján H u n k a (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Epigrafická pamiatka z kaštiela v Rišňovciach 93
Epigraphisches Denkmal aus dem Kastell in Rišňovce 94

Ján H u n k a - Eva K o l n í k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV 94
Münzzuwachs im Archäologischen Institut der SAW 95

Ján H u n k a (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Peter N o v o s e d l í k (Veterná 36, Trnava)
Nález anglickej stredovekej mince v Hrnčiarovciach nad Parnou 96
Fund einer englischen mittelalterlichen Münze in Hrnčiarovce nad Parnou 96

František J a v o r s k ý
Overovací výskum na Slovanskom Hradisku II v Smižanoch 97
Beglaubigungsgrabung auf dem Slawischen Burgwall II in Smižany 98

Výskum v historických jadrách miest Gelnica a Spišská Nová Ves 98
Grabunger in den historischen Stadtkernen von Gelnica und Spišská Nová Ves 99

Archeologické výskumy pri opravách kostolov v Betlanovciach, Markušovciach a Vlkovej .. 100
Archäologische Grabungen bei Kirchenrestaurierungen in Betlanovce, Markušovce und Vlková 102

Výskumy a prieskumy na výstavbe diaľnice na Spiši 104
Grabungen und Begehungen beim Bau der Fernstrasse in der Zips 105

Výskum kostola zaniknutej dediny na trase diaľnice vo Vlkovej 106
Untersuchung der Kirche einer Dorfwüstung auf der Autobahntrasse in Vlková 108

Ľubomíra K a m i n s k á (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)
Výsledky prieskumu v katastri obce Livina 109
Ergebnisse der Begehung des Gemeindekatasters von Livina 109

Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav, Bratislava)
Nálezy z Bojnej 110
Funde aus Bojná 110

Druhá etapa výskumu kaštiela v Novákoch-Laskári 110
Ergebnisse der 2. Etappe der archäologischen Erforschung des Kastells in Nováky-Laskár ... 112

Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav, Bratislava) - Martin B ó n a (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Nitra)
Záchranný výskum v kaplnke hradu Gýmeš 113
Rettungsgrabung in der Kapelle der Burg Gýmeš 114

Katarína K o n e č n á (Vlastivedné múzeum, Nová Baňa)
Prieskum stredovekej veže v Tekovskej Breznici 115
Erkundung des mittelalterlichen Turmes in Tekovská Breznica 115

Rudolf K u j o v s k ý - Ivona V l k o l i n s k á (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Sídlisko lužickej kultúry vo Visolajoch 115
Siedlung der Lausitzer Kultur in Visolaje 116

Ivan K u z m a (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Nové nálezy z Kamenného Mosta 116
Neufunde aus Kamenný Most 116

Nálezy z Klátovej Novej Vsi 117
Funde aus Klátova Nová Ves 117

Pokračovanie výskumu vo Veľkom Kýre 117
Forsetzung der Grabung in Veľký Kýr 119

Ivan K u z m a - Ján T i r p á k (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Kruhová priekopa v Biskupovej 121
Kreisgraben in Biskupová 121

Výskum v Branči 122
Ausgrabung in Branč 123

Rondel(?) v Demandiciach 124
Rondell(?) in Demandice 124

Jozef L a b u d a (Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica)
Pokračovanie výskumu lokality Banská Štiavnica-Staré Mesto 125
Erforschung der Lokalität Banská Štiavnica-Staré Mesto 125

Rastislav L u k á č (Uzovský Šalgov 11) - Marián U l i č n ý (Malý Šariš 338, Prešov)
Prieskum zaniknutej obce Bodoš 126
Erkundung der Gemeindewüstung Bodoš 126

Róbert M a l č e k (Vlastivedné múzeum, Zvolen)
Štvrtá sezóna výskumu výšinného sídliska Lieskovec-Hrádok 126
Vierte Grabungssaison auf der Höhensiedlung Lieskovec-Hrádok 127

Záchranná akcia vo Zvolene-Trhovej ulici 128
Rettungsaktion in Zvolen-Trhová ulica 128

Zbery v okresoch Zvolen a Detva 128
Lesefunde in den Bezirken Zvolen und Detva 130

Marta M á c e l o v á (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)
Kamenný sekeromlat z Malachova 130
Silexhammeraxt aus Malachov 130

Peter M i l o (Pod hliníkom 21, Lužianky)
Sídlisko z doby rímskej v Lužiankach 131
Siedlung aus römischer Zeit in Lužianky 131

Jozef M o r a v č í k (Považské múzeum, Žilina)
Prieskumy opevnení v okolí Považskej Bystrice 131
Begehung von Befestigungen im Umkreis von Považská Bystrica 132

René M r á z (Ul. SNP 290, Prakovce)
Nález lengyelskej kultúry v katastri obce Klátova Nová Ves 133
Fund der Lengyel-Kultur im Gemeindekataster von Klátova Nová Ves 133

Ondrej O ž ď á n i (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Staroeneolitické(?) sídlisko v Čajkove 133
Frühäneolithische(?) Siedlung in Čajkov 134

Výsledky prieskumu na trase plánovanej cesty v okrese Poltár 134
Ergebnisse der Erkundung auf der geplanten Wegtrasse in Bezirk Poltár 137

Karol P i e t a (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Výskum v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare 138
Grabung in Liptovská Sielnica-Liptovská Mara 139

Hradisko púchovskej kultúry v Košeci-Nozdroviciach 139
Burgwall der Púchov-Kultur in Košeca-Nozdrovice 141

Keltské hradisko v Trenčianskych Bohuslaviciach 141
Keltischer Burgwall in Trenčianske Bohuslavice 142

Veronika P l a c h á - Drahoslav H u l í n e k (Mestské múzeum, Bratislava)
Priebežné výsledky výskumu Národnej kultúrnej pamiatky Devín 143
Laufende Grabungsergebnisse vom Nationalen Kulturdenkmal Devín 144

Peter R o t h (Podtatranské múzeum, Poprad) - Pavol M i š e n k o (Šarišské Dravce 131)
Výskum hradu Plaveč 145
Untersuchung der Burg Plaveč 145

Peter R o t h (Podtatranské múzeum, Poprad) - Marián S o j á k (Archeologický ústav SAV - VPS, Spišská Nová Ves)
Výskum na diaľnici v Hôrke-Kišovciach 145
Grabung auf der Fernstrasse in Hôrka-Kišovce 146

Marián S a m u e l (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Záchranný výskum v areáli Starého mesta v Nitre 147
Rettungsgrabung im Areal der Oberen Stadt in Nitra 147

Jaroslava S c h m i d t o v á (Mestské múzeum, Bratislava) - Peter B a x a (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Bratislava) - Jitka J e z n á (Mestské múzeum, Bratislava)
Záchranný archeologický výskum na stavbe odkanalizovania Rusoviec 147
Archäologische Rettungsgrabung auf der Baustelle der Kanalisation von Rusovce 148

Jaroslava S c h m i d t o v á - Jitka J e z n á (Mestské múzeum, Bratislava)
Záchranné archeologické výskumy na stavbách domov v Bratislave-Rusovciach 148
Archäologische Rettungsgrabungen bei Hausbauten in Bratislava-Rusovce 149

Marián S o j á k (Archeologický ústav SAV - VPS, Spišská Nová Ves)
Prieskum horného a dolného Spiša 149
Geländeerkundung der Ober- und Unterzips 160

Zlomok zoomorfnej nádoby z Košíc-Barce 160
Bruchstück eines zoomorphen Gefässes aus Košice-Barca 161

Prieskumy v okresoch Spišská Nová Ves a Levoča 161
Begehung der Bezirke Spišská Nová Ves und Levoča 164

Výskum na diaľnici v Lučivnej, Mengusovciach a vo Svite 165
Grabung auf der Fernstrasse in Lučivná, Mengusovce und Svit 166

Prírastky mincí v Podtatranskom múzeu Poprad a nové nálezy mincí zo Spiša 166
Münzzuwachs im Podtatranské múzeum in Poprad und neue Fundmünzen aus der Zips ... 169

Ivan S t a n í k (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Bratislava) - Vladimír T u r č a n (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Pokračovanie revízneho výskumu v Stupave 169
Fortsetzung der Revisionsgrabung in Stupava 170

Danica Staššíková-Štukovská (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Dvanásta sezóna výskumu v Borovciach 170
Zwölfte Grabungssaison in Borovce 170

Pokračovanie výskumu v Dubovanoch 170
Fortsetzung der Grabung in Dubovany 171

Pavol Steiner (Filozofická fakulta UKF, Nitra)
Zbery a náhodné nálezy v okrese Nové Zámky 171
Lesefunde und Zufallsfunde im Bezirk Nové Zámky 172

Víťazoslav Struhár (Liptovské múzeum, Ružomberok)
Výskum v Ludrovej 172
Grabung in Ludrová 173

Etela Studeníková (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)
Bronzové náramky z obce Tureň 174
Bronzearmringe aus der Gemeinde Tureň 175

Peter Šalkovský (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Včasnostredoveké nálezy z hradiska Valisko v Bojnej 175
Frühmittelalterliche Funde vom Burgwall Valisko in Bojná 176

Alena Šefčáková (Prírodovedecké múzeum SNM, Bratislava)
Ďalšie kostry z územia ŠMPR Bratislava 176
Weitere Skelette aus dem Gebiet der ŠMPR Bratislava 177

Marián Uličný (Malý Šariš 338, Prešov)
Výskum mestského opevnenia v Košiciach 178
Untersuchung der Stadtbefestigung in Košice 178

Výskum Kostola sv. Jakuba vo Veľkom Šariši 178
Untersuchung der St. Jakobskirche in Veľký Šariš 179

Výskum mestskej brány v Sabinove 179
Untersuchung des Stadttores in Sabinov 179

Peter Ušiak - Roman Hrončiak (Filozofická fakulta UMB, Banská Bystrica)
Prieskum ložiska limnokvarcitu pri Horných Pršanoch 179
Begehung der Limnoquarzit-Lagerstätte bei Horné Pršany 180

Vladimír Varsik (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Pokračovasnie záchranného výskumu germánskeho sídliska v Bratislave-Trnávke 180
Fortsetzung der Rettungsgrabung der germanischen Siedlung in Bratislava-Trnávka 182

Ladislav Veliačik (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Bronzové kladivo z neznámeho náleziska na západnom Slovensku 184
Bronzehammer von einer unbekannten Fundstelle in der Westslowakei 184

Ivona Vlkolinská (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Stredoveké sídliská v Beluši a Pruskom 185
Mittelalterliche Siedlungen in Beluša und Pruské 185

Jozef Zábojník (Archeologický ústav SAV, Nitra)
Ojedinelý nález šatovej spony(?) z Kapiniec 185
Einzelfund einer Gewandfibel(?) aus Kapince 186

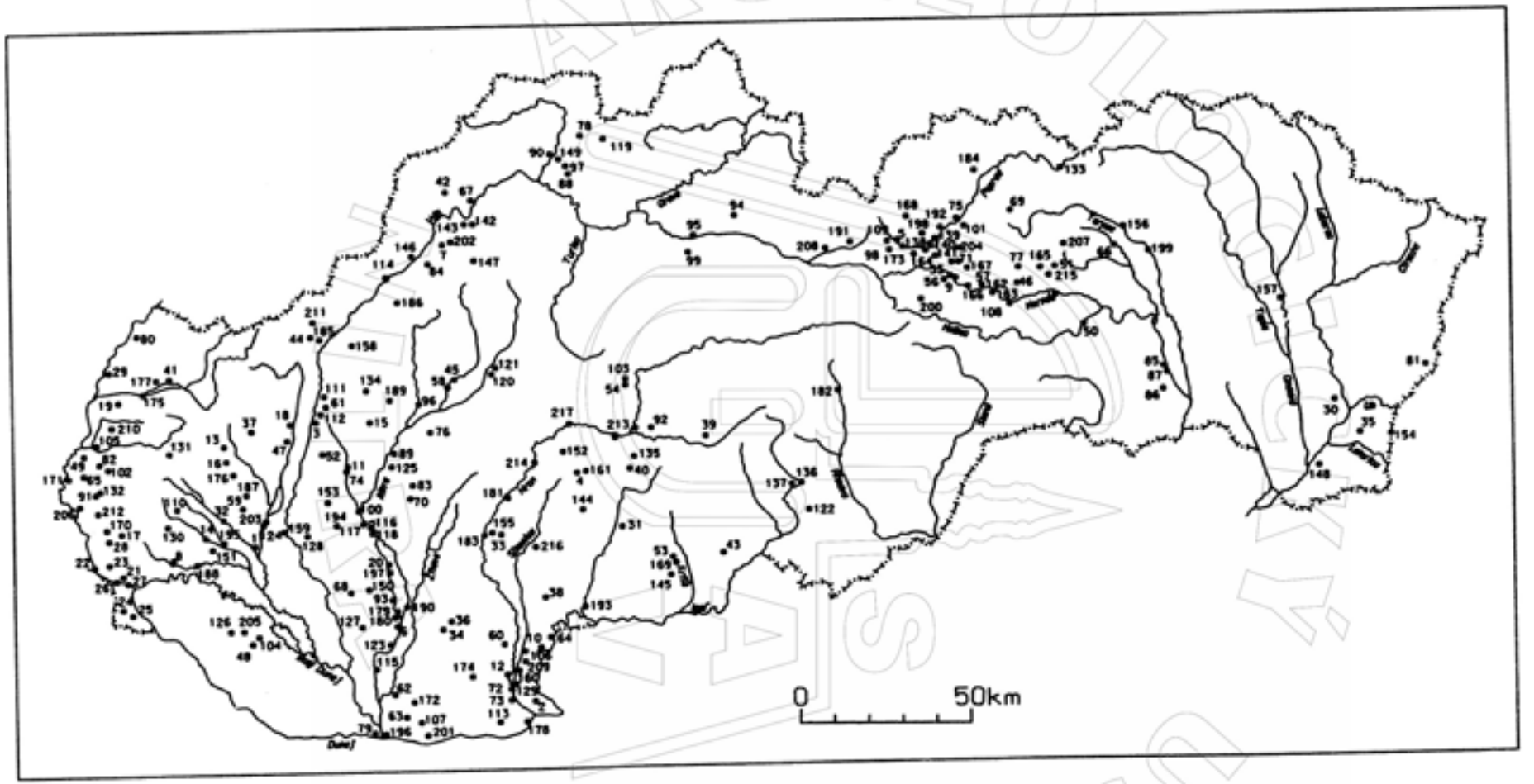

Mapa lokalít k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v roku 1998 (číslovanie nálezísk zodpovedá poradovým číslam v tabuľke na s. 13-19).
Karte der Fundorte zur Übersicht der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im J. 1998 (die Nummern der Fundstellen entsprechen den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 13-19).

Prehľad slovenských lokalít, na ktorých sa v r. 1998 uskutočnili výskumy alebo zistili archeologické objekty, nálezy a pod. (Poradové čísla zodpovedajú číslam na mapke.)

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane
						doba				stredovek						
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	pravek	
1	Abrahám	Galanta	nedatované													36
2	Bajtava	Nové Zámky	nedatované													36
3	Banka	Piešťany	*													86
4	Banská Štiavnica	Banská Štiavnica										*	*	*		36, 125
5	Batizovce	Poprad				*							*	*	*	72, 149, 166
6	Bánov	Nové Zámky		*		*		*								172
7	Beluša	Púchov										*	*			185
8	Bernolákovo	Senec			*	*										24
9	Betlanovce	Spišská Nová Ves											*	*		100
10	Bielovce	Levice	nedatované													37
11	Biskupová	Topoľčany			*	*							*			37, 121
12	Bíňa	Nové Zámky	nedatované													36
13	Bíňovce	Trnava	*													84
14	Blatné	Senec				*										26
15	Bojná	Topoľčany									*	*	?			34, 37, 110, 175
16	Boleráz	Trnava	*													84
17	Borinka	Malacky	nedatované													37
18	Borovce	Piešťany									*	*				170
19	Borský Svätý Jur	Senica	nedatované													37
20	Branč	Nitra				*	?									37, 122
21	Bratislava	Bratislava											*			94, 95
22	Bratislava, časť Devín	Bratislava				*	*		*		*	*	*			143
23	Bratislava, časť Dúbravka	Bratislava	nedatované													37
24	Bratislava, časť Jarovce	Bratislava							*							37
25	Bratislava, časť Rusovce	Bratislava				*		*	*		*	*	*	*		30, 37, 147, 148
26	Bratislava, časť Staré Mesto	Bratislava									*	*				176
27	Bratislava, časť Trnávka	Bratislava														95, 180
28	Bratislava, časť Záhorská Bystrica	Bratislava	nedatované													37
29	Brodské	Skalica	nedatované													37
30	Budkovce	Michalovce														72
31	Bzovík	Krupina	nedatované													37

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov														Príspevok na strane
						doba				stredovek							
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	pravek		
32	Cífer	Trnava		*				*									26, 37
33	Čajkov	Levice			?												133
34	Čechy	Nové Zámky		*	*												172
35	Čičarovce	Michalovce		*	*	*		*	*		*	*					33
36	Dedinka	Nové Zámky	*									?	?	*			21
37	Dechtice	Trnava												*			37
38	Demandice	Levice		*	*	*							*				37, 124
39	Detva	Detva				*											128
40	Dobrá Niva	Zvolen						?	*								129
41	Dojč	Senica	nedatované														37
42	Dolná Maríková	Považská Bystrica			?							*	*				131
43	Dolná Strehová	Veľký Krtíš								*							65
44	Dolné Sŕnie	Nové Mesto nad Váhom				*											37
45	Dolné Vestenice	Prievidza				*						*	*	*			22
46	Domaňovce	Levoča				*			*		*	*	*	*			162, 167
47	Dubovany	Piešťany		*	*	*	*		*		*		*	*			170
48	Dunajská Streda, časť Malé Blahovo	Dunajská Streda		*													37
49	Gajary	Malacky	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*			37, 53
50	Gelnica	Gelnica											*	*			98
51	Granč-Petrovce	Levoča				*			*								105, 158
52	Horné Otrokovce	Hlohovec	nedatované														37
53	Horné Plachtince	Veľký Krtíš				*											66
54	Horné Pršany	Banská Bystrica				*								*	*		179
55	Hôrka	Poprad													*		167
56	Hôrka, časť Kišovce	Poprad				*						*	*	*			145
57	Hrabušice	Spišská Nová Ves												*			167
58	Hradište	Partizánske				*											37
59	Hrnčiarovce nad Parnou	Trnava												*			96
60	Hronovce, časť Čajakovo	Levice	nedatované														37
61	Hubina	Piešťany	*														88
62	Hurbanovo, časť Holanovo	Komárno	nedatované														38
63	Chotín	Komárno		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*				38
64	Ipeľský Sokolec	Levice	nedatované														38
65	Jakubov	Malacky		*	*	*		*	*	*	*	*	*	*			38, 56
66	Jarovnice	Sabinov											*				126

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane
						doba				stredovek						
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	pravek	
67	Jasenica	Považská Bystrica						*	*							132
68	Jatov	Nové Zámky	nedatované													38, 39
69	Javorina	Kežmarok	nedatované													150
70	Jelenec	Nitra												*		113
71	Jánovce, časť Machalovce	Poprad						*								149
72	Kamenín	Nové Zámky	nedatované													38
73	Kamenný Most	Nové Zámky		*	*				*							116
74	Kapince	Nitra											*	*		185
75	Kežmarok	Kežmarok	*					*	*							71
76	Klátova Nová Ves	Partizánske			*	*	*				*	*	*			117, 133
77	Klčov	Levoča												*		167
78	Klubina	Čadca												*		73
79	Komárno	Komárno	nedatované													38
80	Kopčany	Skalica				*		*		*	*	*	*	*		28, 38
81	Koromľa	Sobrance				*										67
82	Kostolište	Malacky				*	*	*	*							38, 57
83	Kostoľany pod Tríbečom	Zlaté Moravce				*										39
84	Košeca, časť Nozdrovice	Ilava						*	*				*			139
85	Košice	Košice-mesto		*									*	*		49, 50, 51, 68, 73, 178
86	Košice, časť Barca	Košice		*												160
87	Košice, časť Staré Mesto	Košice-mesto											*	*		33
88	Kotrčina Lúčka	Žilina									*					74
89	Kovarce	Topoľčany				*										39
90	Kysucké Nové Mesto	Kysucké Nové Mesto											*			74
91	Láb	Malacky		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*			39, 57, 86
92	Lieskovec	Zvolen			*	*			*							126
93	Lipová, časť Ondrochov	Nové Zámky			*	*			*							171
94	Liptovská Sielnica, časť Liptovská Mara	Liptovský Mikuláš						*								31, 74, 138
95	Lisková	Ružomberok			*											74
96	Livina	Partizánske	*	*					*				*	*		109
97	Lopušné Pažite	Čadca						*	*							74
98	Lučivná	Poprad	*									*	*	*		150, 165, 167, 168
99	Ludrová	Ružomberok					*	*	*				*	*		75, 172

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov														Príspevok na strane
						doba				stredovek							
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	pravek		
100	Lužianky	Nitra							*								131
101	Ľubica	Kežmarok	?														151
102	Malacky	Malacky		*	*	*	*	*		*	*	*	*				39, 53, 58
103	Malachov	Banská Bystrica			*												130
104	Malé Dvorníky	Dunajská Streda	nedatované														39
105	Malé Leváre	Malacky						*	*								39, 59
106	Malé Ludince	Levice	nedatované														39
107	Marcelová	Komárno	nedatované														39
108	Markušovce	Spišská Nová Ves				*							*	*			100
109	Mengusovce	Poprad											*	*			151, 165
110	Modra	Pezinok	nedatované														39
111	Modrovka	Nové Mesto nad Váhom	*														90
112	Moravany nad Váhom	Piešťany	*														39
113	Mužla	Nové Zámky	nedatované														39
114	Nemšová, časť Ľuborča	Trenčín				*											39
115	Nesvady	Komárno	nedatované														39
116	Nitra	Nitra		*			*	*			*	*	*				46, 75, 95
117	Nitra, časť Dražovce	Nitra	nedatované														39
118	Nitra, časť Staré Mesto	Nitra											*	*			147
119	Nová Bystrica	Čadca												*			75
120	Nováky, časť Horné Lelovce	Prievidza	nedatované														39
121	Nováky, časť Laskár	Prievidza											*	*			110
122	Nové Hony	Poltár				*											135
123	Nové Zámky	Nové Zámky	nedatované														39
124	Opoj	Trnava		*								*	*				83
125	Oponice	Topoľčany	nedatované														39
126	Orechová Potôň	Dunajská Streda	nedatované														39, 40
127	Palárikovo	Nové Zámky	nedatované														40
128	Pata	Galanta				*											40, 75
129	Pavlová	Nové Zámky				*											40
130	Pezinok	Pezinok	nedatované														40
131	Plavecké Podhradie	Malacky	nedatované														40
132	Plavecký Štvrtok	Malacky		?		?		*	*	*	*	*	*	*			40, 59
133	Plaveč	Stará Ľubovňa											*	*			145
134	Podhradie	Topoľčany	nedatované														40
135	Podzámčok	Zvolen	nedatované														40

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane
						doba				stredovek						
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	pravek	
136	Poltár, časť Prievrana	Poltár				?							*			135
137	Poltár, časť Zelené	Poltár				*			*				*			136
138	Poprad	Poprad	*						*				*	*		151, 167
139	Poprad, časť Matejovce	Poprad	*	*	*	*		*			*		*			152
140	Poprad, časť Spišská Sobota	Poprad														154
141	Poprad, časť Stráže pod Tatrami	Poprad							*		*	*				104
142	Považská Bystrica, časť Považská Teplá	Považská Bystrica						*								132
143	Považská Bystrica, časť Považské Podhradie	Považská Bystrica						*					*			132
144	Prenčov	Banská Štiavnica	nedatované													40
145	Príbelce	Veľký Krtíš				*										66
146	Pruské, časť Bohunice	Ilava											*			185
147	Pružina	Považská Bystrica						*			*					132
148	Rad	Trebišov					*									76
149	Radoľa	Kysucké Nové Mesto											*			76
150	Rastislavice	Nové Zámky	nedatované													40
151	Reca	Senec				*										27
152	Repište	Žiar nad Hronom	nedatované													40
153	Rišňovce	Nitra												*		93
154	Ruská	Michalovce				*		*	*		*	*				34
155	Rybník	Levice	nedatované													40
156	Sabinov	Sabinov								*	*		*			34, 179
157	Sedliská	Vranov nad Topľou				*		*								76
158	Selec	Trenčín	nedatované													40
159	Sereď	Galanta		*												40
160	Sikenička	Nové Zámky				*										40
161	Sitno	Banská Štiavnica	nedatované													40
162	Smižany	Spišská Nová Ves				*			*		*	*	*	*		97, 161, 162, 167
163	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves				*							*	*		99
164	Spišská Teplica	Poprad	*			*	*					*	*	*		154, 167
165	Spišské Podhradie	Levoča				*								*		164
166	Spišské Tomášovce	Spišská Nová Ves				*					*					162
167	Spišský Štvrtok	Levoča				*							*	*		69, 80, 104

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane
						doba				stredovek						
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	pravek	
168	Starý Smokovec, časť Tatranská Lomnica	Poprad												*		168
169	Stredné Plachtince	Veľký Krtíš				*					*					67
170	Stupava	Malacky							*							40, 169
171	Suchohrad	Malacky			*	*		*				*	*	*		41, 59
172	Svätý Peter	Komárno	nedatované													41
173	Svit	Poprad	*									*	*	*		165, 168
174	Svodín	Nové Zámky											*	*		48
175	Šaštín-Stráže	Senica	nedatované													41
176	Šelpice	Trnava	*													84
177	Štefanov	Senica							*							41
178	Štúrovo	Nové Zámky								*						76
179	Šurany	Nové Zámky		*	*		*	*			*	*	*	*		172
180	Šurany, časť Kostolný Sek	Nové Zámky				*										26
181	Tekovská Breznica	Žarnovica											*			115
182	Tisovec	Rimavská Sobota				*							*			24
183	Tlmače	Levice									*	*				41
184	Toporec	Kežmarok												*		168
185	Trenčianske Bohuslavice	Nové Mesto nad Váhom				*		*								141
186	Trenčianske Teplice	Trenčín							*							95
187	Trnava	Trnava		*												64
188	Tureň	Senec				*										174
189	Tvrdomestice	Topoľčany	nedatované													41
190	Úľany nad Žitavou	Nové Zámky		*						*	*	*	*			172
191	Važec	Liptovský Mikuláš											*			158
192	Veľká Lomnica	Kežmarok	*	*	*	*			*		*		*			155
193	Veľké Turovce	Levice				*										41
194	Veľké Zálužie	Nitra								*	*					29
195	Veľký Grob	Galanta		*			*	*	*			*				27
196	Veľký Harčáš	Komárno												*		95
197	Veľký Kýr	Nové Zámky		*		*	*	*			*	*		*		41, 117
198	Veľký Slavkov	Poprad	*													156
199	Veľký Šariš	Prešov											*	*		178
200	Vernár	Poprad										*	*			156
201	Virt	Komárno	nedatované													41
202	Visolaje	Púchov				*						*				115

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov														Príspevok na strane
						doba				stredovek							
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	pravek		
203	Vlčkovce	Trnava				*			*			*	*	*			41, 79, 82
204	Vlková	Kežmarok				*					*	*	*	*			103, 106
205	Vydrany	Dunajská Streda	nedatované														41
206	Vysoká pri Morave	Malacky	*														85
207	Vyšný Slavkov	Levoča	*														156
208	Východná	Liptovský Mikuláš											*				76
209	Zalaba	Levice	nedatované														41, 64
210	Závod	Malacky			*		*	*	*	*	*						41, 64
211	Zemianske Podhradie	Váhom				*											41
212	Zohor	Malacky	nedatované														41
213	Zvolen	Zvolen		*										*			41, 128, 129
214	Žarnovica, časť Revištské Podzámčie	Žiar nad Hronom	nedatované														42
215	Žehra	Spišská Nová Ves		*	*	*		*	*		*	*	*	*			157, 157, 168
216	Žemberovce	Levice	nedatované														42
217	Žiar nad Hronom, časť Šášovské Podhradie	Žiar nad Hronom	nedatované														42
218	neznáma	západné Slovensko				*											27, 184

PAZÚRIKOVÁ ČEPEĽ A ĎALŠIE NÁLEZY Z DEDINKY

Peter Barta

Dedinka (okr. Nové Zámky), poloha Leveledská I, ojedinelý nález z povrchového prieskumu, mladý (až neskorý) paleolit; poloha Leveledská II, povrchový prieskum, pravek, stredovek(?), novovek. Uloženie nálezov: pazúriková čepeľ u nálezcu, ostatné predmety v študijnej zbierke Katedry archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave; nálezová správa uložená v Archeologickom ústave SAV, Nitra.

Čepeľ poskytol autorovi M. Špaňo z Čaky, ktorý ju našiel v r. 1995. Miesto nálezu (Leveledská I) je na nevýraznom terénnom stupni západne až SZ orientovaného svahu doliny Dedinského potoka, asi 100 m na VJV od hrádze vodnej nádrže Dedinka.

L. Benediková, M. Špaňo a autor uskutočnili dňa 17. 1. 1999 na lokalite povrchový prieskum. V polohe Leveledská I sa žiadne nálezy nevyskytovali. Ďalší materiál pochádza z nesystematického povrchového prieskumu asi 60 m širokej a 300 m dlhej plochy (Leveledská II) pola v SSZ susedstve miesta nálezu čepele. Sporadicky sa vyskytovali abradované nezdobené praveké, stredoveké(?) a novoveké drobné črepy (spolu 13 ks), drobné aj väčšie fragmenty mazanice (5 ks), bol nájdený zlomok predmetu z kostenej platničky.

Opis nálezov

1) Fragment čepele (max. d. 47 mm, max. š. 20 mm) z tmavosivého pazúrika s bledosivými až bielymi zrnitými inklúziami (obr. 1: 1), na povrchu s bielou, sivobielou a modrosivou patinou. Os vzniku, podľa ktorej je artefakt opísaný, je voči pracovnej osi nástroja opačne orientovaná (*Absolon/Klíma 1977*, 94; *Bárta 1965*, 39-40).

Bazál je opracovaný dvoma druhmi retuše. Dorzálne prebieha strmá retuš. Nevytvára ostrie, lebo v strede a vpravo je ventrálna otupovacia retuš. Na hrotitom výbežku v pravom úseku bazálu bol možno vrták(?) alebo rydlo(?), ktoré sa nezachovali. S ukončením ich funkcie by mohlo súvisieť spomenuté otupenie, ktoré má rovnaký charakter ako otupenie distálne na ľavom boku. Drobná strmá retuš vytvára na ľavom boku konvexné, mierne zaoblené ostrie. Na pravom boku prebieha slabo konkávne, intencionálne neretušované ostrie so stopami po úžitkovej dorzoventrálnej retuši. Dorzálne sú na pravom boku, tesne nad ostrím úzke, jemné, šikmé, rovnobežné drobné ryhy, pravdepodobne stopy po používaní, dokladajúce smer vedenia rezu.

Distálne sa oba boky čepele od ich proximálnych častí odlišujú. Ľavý bok je v dĺžke 11 mm intencionálne otupený. Na pravom boku je pokračovanie ostria v dĺžke 3,5 mm bez šikmých rovnobežných rýh a úžitkovej retuše.

Nepoužívaný úsek ostria na pravom boku a otupenie na ľavom boku distálne by mohli indikovať rukoväť (násadec, omotanie kožou, atď.). Za ňu by sa nepriamo prihovárala subtílnosť aj v úplnosti zachovanej čepele. Jediným poškodením predmetu je recentný bazálny lom.

Nález predstavuje nôž (*Neustupný 1986*, 537) s dvoma ostriami, ktoré, podľa ich úpravy, neboli funkčne úplne totožné.

2) Zlomok platničky z kosti (obr. 1: 2) so siedmimi drobnými otvormi pri okraji. Vypuklá strana predmetu je vyhladená, rovná strana nemá zvláštnu úpravu povrchu. Z otvorov vychádzajú na povrch rovnej, nevyhladenej strany jemné kanáliky, ktoré tvarom pripomínajú nervové sulci, takže by otvory mohli byť prirodzenými foramenibus, ktoré človek len využil (na hladkej strane štyri z nich spája plytký hladký žliabok).

Analógie morfologických a typologických znakov noža z Dedinky sa najpočetnejšie objavujú v súboroch štiepaných industrií mladého a neskorého paleolitu (*Absolon/Klíma 1977*, 122, tab. 84: 1755, 1759, 1764; *Bárta 1965*, 56; *Hromada/Kozłowski a kol. 1995*, pl. 1: 3, pl. 10; *Klíma 1956*, 207; *Svoboda a kol. 1994*, 149, 156, 171, 175). Najlepšiu analógiu pre čepeľ z Dedinky, ktorá morfologicky nepatrí medzi citlivé typy gravettienu (*Svoboda 1996*, 290), predstavuje čepeľ z Dolních Věstonic II (*Svoboda 1990*, obr. 5: 14). V mladších nálezoch sa čepele s otupeným bokom mikrolitizujú a ich podiel v celkovom množstve v súboroch štiepaných artefaktov klesá (*Bárta 1957*, 25, 26; *1959*, 242, 243, 247; *Kaczanowska/Kozłowski 1991*, 74, 88, Taf. 22: 6, 7; *Popelka 1991*, 277-304).

Na základe morfologicko-typologickej príbuznosti s artefaktami zo súborov mladého až neskorého paleolitu považujem v prípade čepele z Dedinky patinu za znak, ktorý sa prihovára za predholocénny pôvod nálezu (*Bárta 1959*, 246; *1965*, 129; *Vencl 1998*, 552, 553). Makroskopické určenie suroviny neprispieva k priradeniu nášho nálezu určitej archeologickej kultúre (*Vencl 1998*, 553).

Hoci sekundárna stratigrafická pozícia nález priamo do mladého pleistocénu nezaraďuje, pôdne pomery lokality to nevylučujú (*Atlas 1980*, 70-71, 76; *Bárta 1961*, 169; *Vaškovský 1982*, 40).

Pravdepodobnosť datovania čepele z Dedinky do mladého až neskorého paleolitu neznižuje ani charakter a hustota mlado a neskoropaleolitického osídlenia južného Slovenska (*Bárta 1980*, 128, 129; *1987*, 213, 216).

Čepeľ zaraďujem do mladého až neskorého paleolitu, s možnosťou upresnenia determinácie na základe ďalších nálezov štiepanej industrie z uvedenej polohy.

Literatúra

Absolon/Klíma 1977 - K. Absolon/B. Klíma: Předmostí. Ein Mammutjägerplatz in Mähren. Praha 1977.

Atlas 1980 - Atlas Slovenskej socialistickej republiky. Bratislava 1980.

Bárta 1957 - J. Bárta: Pleistocénne piesočné duny pri Seredi a ich paleolitické a mezolitické osídlenie. Slov. Arch. 5, 1957, 5-72.

Bárta 1959 - J. Bárta: Mezolitické a neolitické kamenné nástroje z dún "Vŕšky" pri Dolnej Strede. Slov. Arch. 7, 1959, 241-259.

Bárta 1961 - J. Bárta: Nové poznatky o paleolitickom osídlení južného Slovenska. Anthropos 14, Symposion Brno 1961, 167-171.

Bárta 1965 - J. Bárta: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava 1965.

Bárta 1980 - J. Bárta: Návrh chronológie praveku a včasnej doby dejinnej na Slovensku. Paleolit a mezolit. Slov. Arch. 28, 1980, 119-136.

Bárta 1987 - J. Bárta: Prínos nových poznatkov slovenskej archeológie ku stratigrafii pleistocénu a starého holocénu. Sbor. Geol. Věd, Antropozoikum 18, Praha 1987, 203-228.

Hromada/Kozlowski 1995 - J. Hromada/J. Kozłowski: Complex of Upper Palaeolithic Sites Near Moravany, Western Slovakia. I. Moravany-Žakovská (Excavations 1991-1992). Kraków 1995.

Kaczanowska/Kozlowski 1991 - M. Kaczanowska/J. Kozłowski: Spaltindustrie der Lengyel-Kultur aus Svodín, Slowakei. Warszawa - Kraków 1991.

Klíma 1956 - B. Klíma: Statistická methoda - pomúcka při hodnocení paleolitických kamenných industrií. Návrh české terminologie mladopaleolitických kamenných nástrojů. Pam. Arch. 47, 1956, 193-209.

Neustupný 1986 - E. Neustupný: Nástin archeologické metody. Arch. Rozhledy 38, 1986, 525-549.

Popelka 1991 - M. Popelka: Chipped stone industry. In: I. Pavlů/J. Rulf: Stone industry from the Neolithic site of Bylany. Pam. Arch. 82, 1991, 277-304.

Svoboda 1990 - J. Svoboda: Sídelní celek LP/1-4 v Dolních Věstonicích. In: Pravěké a slovanské osídlení Moravy, Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka. Brno 1990, 15-25.

Svoboda a kol. 1994 - J. Svoboda a kolektív: Paleolit Moravy a Slezska. Dolnověstonické studie. 1. Brno 1994.

Svoboda 1996 - J. Svoboda (ed): Paleolithic in the Middle Danube Region. Anniversary volume to Bohuslav Klíma. Spisy AÚ AV ČR. 5. Brno 1996.

Vaškovský a kol. 1982 - I. Vaškovský a kolektív: Vysvetlivky ku geologickej mape juhovýchodnej časti Podunajskej nížiny. Bratislava 1982 .

Vencl 1998 - S. Vencl: Možnosti a meze kulturní determinace nálezů štípaných artefaktů v rámci projektů ALRNB. Arch. Rozhledy 50, 1998, 545-556.

FEUERSTEINKLINGE UND ANDERE FUNDE AUS DER GEMEINDE DEDINKA. In Dedinka (Bez. Nové Zámky), Flur Leveledská I, wurde vom Amateur eine retuschierte Feuersteinklinge gefunden. Das spezialisierte Nachsuchen des Fundplatzes brachte keine neuen Funde mehr. Auf Grund der morphologisch-typologischen Merkmale und der Patina wurde der Fund in das Jung und Spätpaläolithikum gereiht. Pedologische Verhältnisse des Fundplatzes sowie die große Dichte der Gravettien-Besiedlung und spätpaläolithischen Besiedlung der Südslowakei schließen diese Datierung nicht aus. Aus der benachbarten Flur Leveledská II wurde bei einer Oberflächenbesichtigung eine geringe Anzahl von unverzierten abradierten urgeschichtlichen, mittelalterlichen(?) und neuzeitlichen Scherben, Lehmbewurfstücken (alles insgesamt 20 St.) und das Fragment eines Knochengegenstandes gewonnen.

NOVÉ NÁLEZISKO LUŽICKEJ KULTÚRY V DOLNÝCH VESTENICIACH

Peter Barta

Dolné Vestenice (okr. Prievidza), poloha Za Záhradami, sídlisko(?), povrchový prieskum, lužická kultúra, 10.-13. stor., 15. stor., novovek. Uloženie nálezov: u autora, predbežná nálezová správa v Hornonitrianskom múzeu (HnM), Prievidza. Po ukončení dokumentácie budú všetky nálezy, podľa dohody s M. Remiášovou, prevezené do HnM.

Nálezisko bolo autorom zistené 10. 5. 1997 pri povrchovom prieskume pravobrežia dolného toku rieky Nitrice. Leží na veľmi miernej terénnej vlne viditeľnej od SV, v nadm. v. 220 až 225 m. n. m., na poli v západnej časti katastra obce.

Dodnes sa na lokalite uskutočnili v spolupráci s M. Remiášovou štyri povrchové prieskumy (P. Barta, R. Kustár).

Nálezy sa koncentrovali v západnej časti lokality na ploche 20x40 m. V keramickom materiáli (spolu asi 3600 črepov) jednoznačne prevláda hrubostenný riad, našli sa keramické kolieska, prasleny, štiepaná kamenná industria (jeden drobný úštep je z obsidiánu), zlomky roztieracích kamenných platní a kusy mazanice, na ktorých M. Hajnalová zistila odtlačky slamy, pliev pšenice jednozrnovej a dvojzrnovej, odtlačky semien stoklasu (cf. Bromus sp.).

Väčšina keramiky (90 až 95 %) patrí lužickej kultúre, príp. ide o hrubý tovar, bežný počas strednej a mladšej doby bronzovej. Analógie keramických tvarov a výzdoby sa vyskytujú v nálezoch od horizontu II lužickej kultúry po sliezsky stupeň (*Veliačik 1983*, 167-174). Niektoré fragmenty sú typologicky blízke keramike stredodunajských popolnicových polí (*Kujovský 1992*, 172; *1994*, mapa 1).

Zvyšok keramického materiálu je predbežne možné zaradiť do 10.-13. stor., 15. stor. a do novoveku.

Široká typologická škála nádob v hroboch lužickej kultúry (*Veliačik 1983*, 154-155; *Kujovský 1994*, 265) sťažuje posúdenie druhu náleziska. Proti alternatíve pohrebiska by mohla svedčiť absencia kameňov (ak neboli odstránené pri poľnohospodárskych prácach), bežných v konštrukciách mohýl lužickej kultúry z mladšej a neskorej doby bronzovej (*Veliačik 1983*, 157-160), napr. v blízkych Diviakoch nad Nitricou (*Veliačik 1983*, 170-172; *1991*, 180-181) v Partizánskom (*Porubský 1958*, 82; *Benkovská-Pivovarová 1975*, 44, 49; *Veliačik 1983*, 159, 185) a v Malých Krštenanoch (*Porubský 1959*, 55; *Veliačik 1983*, 183).

Za sídlisko sa prihovárajú fragmenty kamenných roztieracích platní (*L. Veliačik* ich nespomína v súvise s pohrebiskami: *1983*, 149,151-162), prasleny/kolieska (*Studeníková/Paulík 1983*, 83; *Veliačik 1983*, 149), mazanica (*Studeníková/Paulík 1983*, 11-69; *Veliačik 1983*, 144) s odtlačkami druhov rastlín známych z doby bronzovej (*Hajnalová 1991*, 27, 48, 110, 111) a nepriamo aj vzťah centrálne sídlisko - roľnícka osada, existujúci v lužickom prostredí najneskôr v stupni HA1 (por. Hradište, okr. Topoľčany: *Veliačik/Romsauer 1994*, 6; *Studeníková/Paulík 1983*, 104; *Veliačik 1983*, 140).

Literatúra

Benkovská-Pivovarová 1975 - Z. Benkovská-Pivovarová: Výskum pohrebiska lužickej kultúry v Partizánskom roku 1958. Slov. Arch. 23, 1975, 35-54.

Hajnalová 1993 - E. Hajnalová: Obilie v archeobotanických nálezoch na Slovensku. Nitra 1993.

Kujovský 1992 - R. Kujovský: Kultúrne vzťahy lužických a stredodunajských popolnicových polí v mladšej a neskorej dobe bronzovej na Slovensku. Kandidátska dizertácia. Nepublikované. AÚ SAV Nitra 1992.

Kujovský 1994 - R. Kujovský: Príspevok k poznaniu vzťahov lužických a stredodunajských popolnicových polí na Slovensku. Slov. Arch. 42, 1994, 261-317.

Porubský 1958 - J. Porubský: Lužické popolnicové pohrebisko v Partizánskom. Slov. Arch. 6, 1958, 82-98.

Porubský 1959 - J. Porubský: Lužické popolnicové pole a laténske sídlisko v Malých Krštenanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 55-70.

Studeníková/Paulík 1983 - E. Studeníková/J. Paulík: Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava 1983.

Veliačik 1983 - L. Veliačik: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra 1983.

Veliačik 1991 - L. Veliačik: Beitrag des Gräberfeldes in Diviaky nad Nitricou zur Chronologie der Denkmäler der Lausitzer Kultur in der Slowakei. Slov. Arch. 39, 1991, 143-214.

Veliačik/Romsauer 1994 - L. Veliačik/P. Romsauer: Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských popolnicových polí na západnom Slovensku. I. Katalóg. Nitra 1994.

EIN FUNDPLATZ DER LAUSITZER KULTUR IN DOLNÉ VESTENICE (Bez. Prievidza). Der Fundplatz wurde im J. 1997 vom Autor während der Oberflächenbesichtigung des linken Nitrica-Flußufers gefunden. Es wurden Scherben (etwa 3600 St.), Fragmente von Reibesteinplatten, mehrere Spinnwirtel, Spaltindustrie und Lehmbewurfstücke mit Abdrücken von Samen der Roggentrespe, von Einkorn- und Emmerspreu (nach der Analyse von M. Hajnalová) gewonnen. Die Mehrzahl der Keramik (90-

95%) gehört der Lausitzer Kultur an und deren Formen- und Verzierungsanalogien sind im Material von der Stufe II bis in die Schlesische Stufe dieser Kultur nach der Periodisierung von L. Veliačik vertreten. Andere Scherben kann man vorläufig in das 10.-11. Jh., 15. Jh. und in die Neuzeit datieren. Es wurden keine Steine, die für die jung- und spätbronzezeitlichen Hügelgräber der Lausitzer Kultur in der Slowakei typisch sind, gefunden (falls sie nicht bei der Bodenbearbeitung entfernt wurden) und da aus dieser Lokalität Lehmbewurfstücke mit Getreideabdrücken, Mahlsteine und Spinnwirtel, d. h. typische Siedlungsfunde, gewonnen wurden, ist der Autor der Meinung, daß es sich hier um einen Siedlungsplatz handeln könnte. Der Autor bedankt sich herzlich bei den Forschern aus dem Archäologischen Institut der SAW (Nitra), der Komenský-Universität (Bratislava) und aus dem Museum des Oberen Nitratales (Prievidza) für die Hilfe bei der Bestimmung der Funde.

NOVÉ NÁLEZY V BERNOLÁKOVE

Juraj Bartík

Bernolákovo (okr. Senec), poloha Piesková jama, záchranný výskum, pohrebisko zo staršej doby bronzovej, sídlisko z neskorej doby kamennej. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Lokalita je už dávnejšie známa ako pohrebisko únětickej kultúry (*Pichlerová 1963*, 268; *Bartík 1990*, 5). Pri neohlásenej lokálnej ťažbe piesku na JV okraji smetiska došlo k narušeniu viacerých hrobov zo staršej doby bronzovej. Na mieste sa našli rozhádzané ľudské kosti so stopami patiny a niekoľko bronzových artefaktov (nákrčník, drôtená špirála zo závesku, dýka) z porušených hrobov (obr. 2: 1-2). Záchranným výskumom sa podarilo v profiloch identifikovať zvyšky dvoch hrobových jám. Neočakávaným nálezom je zásobná jama z mladšieho stupňa lengyelskej kultúry.

Literatúra

Bartík 1990 - J. Bartík: Záchranný výskum na pohrebisku zo staršej doby bronzovej v Bernolákove. Zborník Slovenského Národ. Múz. 84 - História 30, 1990, 5-15.

Pichlerová 1963 - M. Pichlerová: Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Bernolákove. Štud. Zvesti AÚ SAV 11, 1963, 268-270.

NEUFUNDE IN BERNOLÁKOVO (Bez. Senec, Lage Piesková jama). Die Rettungsgrabung auf dem Gräberfeld der Aunjetitzer Kultur (Pichlerová 1963, 268; Bartík 1990, 5) wurde durch den fortgesetzten Sandabbau hervorgerufen. Identifiziert wurden Reste zweier Grabgruben, in sekundärer Lage vereinzelte Menschenknochen und Bronzegegenstände (Halsring, Anhänger, Dolch; Abb. 2: 1-2). Einen unerwarteten Fund bildet eine Vorratsgrube aus der jüngeren Stufe der Lengyel-Kultur.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V TISOVCI

Juraj Bartík - Štefan Holčík

Tisovec (okr. Rimavská Sobota), temeno vrchu Hradová, areál Tisoveckého hradu, zisťovací archeologicko-architektonický výskum neskorostredovekej fortifikácie a výšinného sídliska z neskorej doby bronzovej. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Výskum v r. 1997 a 1998 vyvolala iniciatíva mesta Tisovec, ktoré ho v spolupráci s Nadáciou pre záchranu kultúrneho dedičstva aj financovalo.

Základnou črtou umiestnenia hradu je jeho dopravná neprístupnosť (prevýšenie oproti údoliu riečky Rimavy vyše 450 m) a nedostatok pitnej vody. Zvyšky murovaného opevnenia sa zachovali vo východnej časti Hradovej (tzv. Starý hrad), vstupná brána pre vozy a stopy muriva na skalnej ihle (tzv. Okrúhlej skale) sa nachádza v západnej časti Hradovej (tzv. Nový hrad). Obidve citadely sú od seba oddelené ťažko schodným, 200 metrov dlhým bralom.

Výskum prebiehal formou menších sond (spolu 120 m^2) situovaných v priestore architektonických zvyškov a len výnimočne v nezastavanom vnútornom areáli.

Neskorostredoveký hrad

Zo Starého hradu sa na JV strane zachoval obvodový múr (hrubý min. 1,8 m) v dĺžke 52 m. Z vnútornej strany je členený hranolovitou vežou a bránou. Veža s vonkajšími rozmermi asi 8x8 m, zasypaná v dolnej partii kameňmi, nemala skutočný interiér. Na plnom sokli mohla stáť drevená stavba. Otvor brány mal vnútornú šírku 290 až 300 cm. Jej nárožia a oblúk boli armované opracovanými kamennými blokmi, resp. platňami z veľmi porézneho, ľahkého travertínu miestneho pôvodu. Pred ostením portálu je na oboch stranách brány stopa zvislej drážky s pôdorysnými rozmermi 26x26 cm. Drážka naznačuje použitie zasúvacej drevenej mreže. Zatváranie brány dvojkrídlovými drevenými dverami dokladá ložisko pántu, objavené za portálom. Obidva objekty sú murované z miestneho lomového kameňa s použitím veľmi nekvalitnej malty. Malé množstvo deštruovaného kamenného materiálu z ich najbližšieho okolia nedovoľuje predpokladať vysoké murované stavby. Ak boli vôbec dokončené a ako také aj používané, museli mať hornú časť - poschodie - z dreva. Starý hrad nie je na severnej a SZ strane (odkiaľ je ťažko, ale predsa prístupný) ohradený. Zo SV strany ho chráni prudký kamenný zráz. V areáli sa nepodarilo nájsť stopy stredovekého osídlenia.

Sídlisko z doby bronzovej

Na základe povrchového výskytu keramických úlomkov sa ukázalo, že nositelia kyjatickej kultúry obývali v mladšej a neskorej dobe bronzovej celé temeno masívu Hradovej. Prekvapujúci je veľký počet črepov zozbieraných na úzkom, viac ako 1 km dlhom horskom chrbte. Poznatky získané povrchovou prospekciou doplnila sondáž v priestore Starého hradu. V dvoch sondách (asi 30 m^2) siahala kultúrna vrstva do hĺbky až 50 cm. V črepoch sú zastúpené šálky, amfory, misy, hrnce a zásobnice kyjatickej kultúry. Vyskytla sa i miniatúrna nádoba - napodobenina misy. Zaujímavý nález predstavuje vápencový kameň guľovitého tvaru, možno prakový projektil.

Osídlenie kyjatickej kultúry na Hradovej patrí do kategórie výšinných osád situovaných na vysokých, voči údoliam značne prevýšených, ťažko dostupných temenách vrchov (*Furmánek/Veliačik/Vladár 1991*, 189). Predovšetkým v dôsledku náročnosti terénneho výskumu sú málo známe - Hradová je jednou z prvých skúmaných lokalít. Zdá sa, že obyvatelia Hradovej svoje sídlisko nechránili valom, skalné zrázy a strmé svahy považovali za dostatočnú ochranu. Hrúbka kultúrnej vrstvy a početnosť keramických nálezov dokladajú, že Hradová neslúžila ako príležitostné refúgium, ale bola dlhšiu dobu intenzívne obývaná.

Literatúra

Furmánek/Veliačik/Vladár 1991 - V. Furmánek/L. Veliačik/J. Vladár: Slovensko v dobe bronzovej. Bratislava.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IN TISOVEC. Die archälogisch-architektonische Feststellungsgrabung auf der spätmittelalterlichen Fortifikation und der spätbronzezeitlichen Höhensiedlung verlief auf dem Gipfel des Berges Hradová in Tisovec (Bez. Rimavská Sobota). Der grundlegende Charakterzug der Situierung der Burg ist ihre Unzugänglichkeit (Überhöhung gegenüber dem Rimava-Flußtal beträgt über 450 m) und der Mangel an Trinkwasser. Die Reste der gemauerten Befestigung befinden sich auf zwei Zitadellen, die durch eine schwer passierbare, 200 m lange Felsklippe getrennt sind. Von der spätmittelalterlichen Burg erhielt sich die Umfassungsmauer in 52 m Länge, ergänzt mit einem prismatischen Turm und einem Tor mit Fallgitter. Falls die Errichtung beider aus örtlichem Bruchstein gemauerten Objekte abgeschlossen war, mußten sie den Oberteil aus Holz gehabt haben. Die Burg ist auf der Nord- und NW-Seite nicht umfriedet. Von der NO-Seite schützt sie ein jäher Steilhang. Im Areal konnten keine Spuren von mittelalterlicher Besiedlung entdeckt werden. Aufgrund von Lesefunden keramischer Bruchstücke erwies es sich, daß in der jüngeren und späten Bronzezeit Träger der Kyjatice-Kultur den mehr als 1 km langen Gipfel des Hradová-Massivs bewohnt haben. In zwei untersuchten Schnitten reichte die Kulturschicht bis in eine Tiefe von 50 cm. In den Funden wurde eine breite Skala von Keramik der Kyjatice-Kultur erfaßt. Die Besiedlung von Hradová gehört in die Kategorie von Höhensiedlungen mit der Situierung auf hohen, die Täler beträchtlich überragenden, schwer zugänglichen felsigen Anhöhen und Berggipfeln. Es scheint, daß die Bewohner von

Hradová ihre Siedlung nicht mit einem Wall geschützt haben, die steilen Felshänge hielten sie für einen ausreichenden Schutz. Die Mächtigkeit der Kulturschicht und die Vielzahl der Keramikfunde belegen, daß Hradová nicht als gelegentliches Refugium diente, sondern von Trägern der Kyjatice-Kultur längere Zeit hindurch intensiv bewohnt war.

NÁLEZY MAĎAROVSKEJ KULTÚRY V SÚKROMNEJ ZBIERKE

Juraj Bartík - Alena Šefčáková - Dušan Thurzo

Šurany (okr. Nové Zámky), časť Kostolný Sek, neznáma poloha, neznáme nálezové okolnosti. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Do Slovenského národného múzea sa dostala na posúdenie súkromná zbierka dôchodcu zo Šiah. Jej súčasť, skupinu piatich nádob, údajne získal okolo r. 1910 v okolí obce Kostolný Sek. Predpokladáme, že celé, sádrou nedopĺňané drobné nádoby pochádzajú zo sídliskového objektu alebo z hrobu.

Dve misy zo zrezaným okrajom (obr. 4: 1, 3) patria k najfrekventovanejším keramickým tvarom maďarovskej kultúry. Charakteristické sú aj dvojice otvorov v ich hornej časti a rytá výzdoba okraja menšej z nich. Tretia, polguľovitá nádoba so štyrmi výbežkami na ústí (obr. 4: 2), pôsobí v náplni maďarovskej kultúry archaickým dojmom. Na typologickej tabuľke vypracovanej A. Točíkom sú uvedené misy a bombovitá nádoba so štyrmi výbežkami na okraji označené ako misy typu D3, resp. mimoriadny tvar - typ G5 (*Točík 1981*, príloha 3,6). Najzaujímavejšie zo súboru sú kalichovité keramické tvary (obr. 4: 4-5). Obidve nádoby malých rozmerov sú v náplni keramiky maďarovskej kultúry menej obvyklé, ale nie výnimočné. Podobný nález, získaný z vrstvy na klasickej lokalite Nitriansky Hrádok, označil A. Točík ako pohár na nôžke (*Točík 1978*, 109: 24).

Nálezy zo súkromnej zbierky zaujmú predovšetkým výskytom menej obvyklých exemplárov nádob maďarovskej kultúry.

Literatúra

Točík 1978 - A. Točík: Nitriansky Hrádok - Zámeček. Bronzezeitliche befestigre Ansiedlung der Maďarovce Kultur. Tafeln. Nitra

Točík 1981 - A. Točík: Malé Kosihy, osada zo staršej doby bronzovej. Nitra.

FUNDE DER MAĎAROVCE-KULTUR IN EINER PRIVATSAMMLUNG. Den Bestandteil einer zu Beginn des Jahrhunderts entstandenen Privatsammlung bilden fünf kleinere Gefäße aus Kostolný Sek (Abb. 4: 1-3). Beachtenswert sind vor allem zwei Fußbecher (Abb. 4: 4-5).

PRIESKUM V POVODÍ MALOKARPATSKÝCH POTOKOV

Juraj Bartík - Ján Štrbík

Regionálny prieskum, zber v povodí potokov prameniacich v Malých Karpatoch. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

1. Blatné (okr. Senec).

SV od cintorína zozbieraná praveká keramika. Na počiatok strednej doby bronzovej patrí črep zdobený technikou Litzenkeramik (obr. 5: 1) a pravdepodobne i ďalšie črepy (obr. 5: 4-5). Nejasné je datovanie fragmentu bronzového pásika (náramku?) zdobeného radmi puncovaných trojuholníkov (obr. 5: 3).

2. Cífer, časť Jarná (okr. Trnava).

Nad pravým brehom ramena potoka Gidra sa na polykultúrnom sídlisku našiel fragment náramku z tmavomodrého skla. Vrchol stredového rebra zdobí vlnovka z bielej pastóznej hmoty (obr. 5: 6). Predmet spájame s osídlením z doby laténskej.

3. R e c a (okr. Senec).

Poloha Na Seneckom, pravý breh kanála Starý potok. Na nízkej dune sa nachádza sídlisko badenskej kultúry (obr. 5: 8-10).

4. V e ľ k ý G r o b (okr. Galanta).

Pri rekultivácii okraja pieskovne a likvidácii bývalého vinohradu mechanizmy porušili kultúrnu vrstvu i horné časti objektov. Potvrdilo sa osídlenie v mladšej dobe kamennej, staršej dobe železnej, dobe rímskej i v stredoveku. Z nálezov si zasluhujú pozornosť fragment náramku z tmavomodrého skla s dvoma presekávanými rebrami a praslen vysústružený z mäkkej horniny (obr. 5: 2, 7). Predpokladáme, že fragment náramku patrí do doby laténskej.

BEGEHUNG DER KLEINKARPATISCHEN BACHTÄLER. 1. Blatné (Bez. Senec), Siedlungsfunde aus der beginnenden mittleren Bronzezeit (Abb. 5: 1, 3, 4). Undatiertes kleines Bronzeblechband (Abb. 5: 2). 2. Cífer (Bez. Trnava), von einer polykulturellen Siedlung Fund eines latènezeitlichen Armringfragmentes (Abb. 5: 5). 3. Reca (Bez. Senec), Siedlungsfunde der Badener Kultur (Abb. 5: 6-8). 4. Veľký Grob (Bez. Galanta), Siedlungsfunde aus der Latènezeit.

NÁLEZ HRIVNY Z BRATISLAVY-DEVÍNA

Juraj B a r t í k - Mária Z a c s k o v á

Neznáma lokalita, staršia doba bronzová, nález z druhotnej polohy. Uloženie: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

O p i s n á l e z u

Hrivna tvaru neúplného oválu s obidvoma zahnutými koncami vykovanými na tenký plech (obr. 6). Prierez tyčinky má tvar nepravidelného trojuholníka zo zaoblenými preponami a vrcholmi. Povrch je (zvlášť na vnútornej strane strednej časti) hrboľatý, bez stôp kovania, hladenia či inej úpravy. Predmet má tmavohnedú farbu, menšiu časť pokrýva tmavozelená, odlupujúca sa patina. Rozmery: d. 152 mm, š. 111 mm, hr. 12 mm; hmotnosť: 164,4 g.

Hrivnu našiel občan obce Devín pri stavbe domu. Dôležitý je predovšetkým údaj, že nepochádza z výkopu, ale z dovezeného štrku. Lokalizáciu ťažby sa nám nepodarilo zistiť. Tmavohnedá vodná patina ako aj údaje o náleze v štrku nabádajú k záveru, že hrivnu pravdepodobne vyťažili z koryta rieky Dunaj.

Pri analýze depotu bronzovej suroviny z Mauthausenu rozdelil *M. Menke* hrivny podľa stavu opracovania. Prvú skupinu charakterizujú hrubé odliatky trojuholníkovitého prierezu s ukončeniami vykovanými naplocho, druhú a tretiu skupinu predstavujú ďalšie štádiá opracovania kutím, brúsením a hladením. Výsledkom procesu sú hotové výrobky kruhovitého prierezu ukončené dvoma uchami (označované aj ako nákrčníky), ktoré *M. Menke* zaradil do štvrtej skupiny (*Menke 1982*, 11).

Na základe povrchových stôp tuhnutia roztaveného kovu, trojuholníkovitého prierezu i len zhruba upravených ukončení tyčinky radíme predmet z neznámej lokality do Menkeho skupiny 1, čiže k hrubým odliatkom s funkciou suroviny. Predpokladané miesto nálezu hrivny - koryto rieky - nie je na strednom toku Dunaja a jeho prítokoch výnimočné (*Pollak 1986*, 63).

L i t e r a t ú r a

Menke 1982 - M. Menke: Studien zu den Frühbronzezeitlichen Metalldepots Bayerns. Jahresbericht der Bayerischen Bodendenkmalpflege 19/20, 5-305.

Pollak 1986 - M. Pollak: Flußfunde aus der Donau bei Grein und oberösterreichischen Zuflüssen der Donau. Arch. A. 70, 1-85.

FUND EINES BARRENS AUS BRATISLAVA-DEVÍN (Bez. Bratislava). Aus sekundärer Lage stammt ein Barrenring von unregelmäßig dreieckigem Querschnitt und Enden aus dünnem gehämmerten Blech. Die Oberfläche - besonders an der Innenseite des Mittelteiles - ist buckelig, ohne Spuren von Hämmerung, Glättung oder anderer Zurichtung. Die dunkelbraune "Wasser"-Patina wie auch die Angaben über den Fund im Kies regen zur Schlußfolgerung an, daß der Barren aus dem Donauflußbett ausgebaggert wurde.

VÝSKUM KOSTOLA SV. MARGITY V KOPČANOCH

Peter Baxa - Viera Drahošová - Elena Sabadošová - Marián Havlík

Kopčany (okr. Skalica), Kostol sv. Margity, doba bronzová, doba laténska, včasný až neskorý stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Bratislava.

Objekt sa nachádza v extraviláne Kopčian, v bývalej nive Moravy, asi 500 m od jej súčasného toku. Po poslednej regulácii rieky v 70-tych rokoch sa celé územie využíva pre poľnohospodárske účely.

Objekt púta na seba pozornosť od r. 1994, kedy tu spontánne zorganizoval archeologický výskum kopčiansky rodák a miestny kronikár Dr. Grigar. O jeho výsledkoch zčasti referovali *V. Drahošová* a *M. Vančo* v (*1994*). Od r. 1995 na objekte vykonáva stavebnohistorický a umeleckohistorický výskum Regionálne stredisko Pamiatkového ústavu, Bratislava. *E. Sabadošová* a *M. Havlík* zistili, že prvá stavebná etapa objektu sa zachovala takmer v celom rozsahu murív. Charakterizuje ju nepravidelný obdĺžnikový pôdorys lode a lichobežníkovitý tvar apsidy bez deliaceho základového muriva pod víťazným oblúkom (obr. 9: 1). Nadzákladové murivo má náznaky horizontálneho riadkovania z kamenných, pravdepodobne pieskovcových platní hrúbky 2-12 cm. Povrchová úprava interiéru aj exteriéru bola vytvorená rozotieraním malty vytečenej zo škár. Výskumom boli overené štyri primárne okenné otvory. Pôvodný vstup do kostola bol zo západu. Odstránili ho pri neskorogotickej prestavbe. V neskoršom období prešiel kostol dvoma výraznými a viacerými menšími úpravami.

Prvou rozsiahlou stavebnou úpravou objektu bola ranogotická úprava okenných otvorov - zamurovanie pôvodných severných okien a vsadenie kamenných ostení typu mníšok do južnej steny lode a apsidy v 13. stor.

V prvej polovici 16. stor. sa uskutočnila druhá, najvýraznejšia úprava pôvodnej podoby kostola. Do západného uzáveru lode kostola vsadili súčasný veľký portál a oltár vysunuli z apsidy do lode kostola.

Od r. 1998 pokračovalo v archeologickom výskume Kostola sv. Margity Regionálne stredisko Pamiatkového ústavu v Bratislave. Bol zameraný na komplexný prieskum zázemia kostola, verifikáciu stratigrafie terénu západne od jeho lode a na výskum interiéru objektu (obr. 9: 2).

Výsledky výskumných prác v r. 1998 možno zhrnúť nasledovne:

1. Prieskum zázemia skúmaného objektu zdokumentoval 8 polôh s výskytom črepového materiálu z praveku až stredoveku, pričom na polohe II (Kostol sv. Margity) a VI (Za novou struhou) nálezy svedčia o ich osídlení až do 15., resp. do 13. stor. Polohy VI (Za Novou Struhou) a VIII boli identifikované leteckým prieskumom a overené zberom. Na polohe VI vykonal, *J Tirpák* z Archeologického ústavu SAV geofyzikálne merania, ktoré povrdili existenciu sídliskových objektov.

2. Prístavba kostola - objekt 1, objavená *V. Drahošovou* v r. 1994 západne od lode kostola, bola k objektu pristavaná na škáru (podľa štruktúry povrchu základového muriva lode kostola a povrchovej úpravy nadzemného muriva v mieste predpokladaného styku murív lode a objektu 1). Podľa makroskopického posúdenia spojivových mált v základoch lode, objektu 1 a spôsobu založenia oboch architektúr predpokladáme, že medzi ich postavením uplynula len krátka, zatiaľ bližšie neurčiteľná doba.

3. Spojivová malta základov severnej steny objektu 1 obsahovala fragment okraja keramickej nádoby z druhej polovice 9. - začiatku 10. stor. Časovo blízke keramické fragmenty a pravdepodobne zlomky karbonátovej malty pochádzajú z antropogénnej vrstvy, na ktorej leží základové murivo JZ rohu lode kostola. Pre obmedzený priestor nebolo zatiaľ možné zistiť, či ide o výplň staršieho objektu, alebo či situácia súvisí s výstavbou kostola.

4. Objekt 2 s najväčšou pravdepodobnosťou postavili súčasne s objektom 1. Bol zahĺbený asi 80 cm pod úroveň jeho predpokladanej interiérovej nivelety. Murivo objektu 2 vykazuje rovnaké znaky, aké má murivo kostola a objektu 1. Jeho dno tvoria veľké, asi 5 cm hrubé, pravdepodobne pieskovcové platne spájané maltou. Výplň objektu 2 predstavovala antropogénna zemina s prímesou skeletu a ľudských kostí, ktorá je výsledkom zásahov do terénu po jeho zániku .

5. Z kostolného cintorína bolo zistených sedem hrobov, z ktorých hrob 3 reprezentuje graficky starší horizont pochovávania. Hroby neboli skúmané.

6. Kostol bol postavený na miernom svahu so sklonom na východ. Pôvodná výška terénu v dobe jeho výstavby je na úrovni zhruba -70 cm od prahu súčasného vstupu do kostola. Terén budovala

pôvodne černozem na piesku, zistená v celom pôdnom profile v JZ časti lode pod pôvodným južným ramenom základu gotického oltára a sčasti pri líci základového muriva západnej steny lode kostola.

7. Výskum interiéru priniesol nepriame doklady o osídlení plochy pred výstavbou kostola v praveku a v dobe veľkomoravskej (črepový a kovový materiál v mladších antropogénnych vrstvách).

8. Výskumom sa zistili pod súčasnou dlažbou fragmenty zatiaľ štyroch interiérových niveliet - dlážok lode kostola:

Dlážka I. Súvisí s najstaršou stavebnou etapou kostola. Konštrukčne ju predstavuje udupaná hlina obsahujúca zrnká vápna alebo malty (fragmenty neboli zatiaľ analyzované) priamo na vyrovnávacej vrstve pravdepodobne výkopku zo základovej ryhy kostola. Prepálenie dlážky korešponduje so stopami požiaru zisteného na murivách I. stavebnej etapy kostola.

Dlážka II. Konštrukčne identická s dlážkou I. Predstavuje ju zhruba 1 cm hrubý hlinený poter priamo na dlážke I, miestami separovaný vrstvičkou uhlíkov. Na dlážke II sa nachádzala asi 5 cm hrubá vrstva deštrukcie z kamenného muriva so zahlinenou hornou časťou, ktorá obsahovala mincu - denár Štefana II. (1116-1131).

Dlážka III(?). Jej fragment, 5-10 cm hrubá vrstva ílovitej fluvizeme, sa zistila západne od základov gotického oltára na úrovni asi -50 cm. Jej priama následnosť po dlážke II zatiaľ nie je jednoznačná. Spodnú hranicu doby vzniku dlážky III určuje nález fenigu Leopolda V. (1177-1199) z vrstiev pod ňou a zánik parvusy Žigmunda Luxemburského (1387-1437) z r. 1402-1403 z navážky v nadloží.

Dlážka IV. V hĺbke -20 až -25 cm sa nachádzajú na všetkých doteraz skúmaných plochách zvyšky maltového lôžka tehlovej dlažby z tehál 13x5,5x24 cm. Najmladšie nálezy mincí zatiaľ datujú vznik dlažby do obdobia po r. 1624.

UNTERSUCHUNG DER ST. MARGIT-KIRCHE IN KOPČANY. Kopčany (Bez. Skalica), St. Margit-Kirche, Bronzezeit, Latènezeit, Früh- und Spätmittelalter, Neuzeit, Unterbringung der Funde im Denkmalinstitut, Regionales Zentrum Bratislava. Das Objekt befindet sich im Extravillan von Kopčany, in der ehemaligen Marchaue, in etwa 500 m Entfernung vom jetzigen Lauf. Nach der letzten Flußregulierung in den 70er Jahren wird das ganze Gebiet landwirtschaftlich genutzt. Nach den baugeschichtlichen Forschungsergebnissen erhielt sich die erste Bauetappe des Objektes beinahe im ganzen Ausmaß des Gemäuers. Die primären Fensteröffnungen wurden in Gänze nur in der Nordwand des Kirchenschiffes freigelegt. Typologisch ist die älteste Bauetappe in das 9.-12. Jh. datierbar. Das Objekt machte zwei ausgeprägtere Baugestaltungen im 13. und in der ersten Hälfte des 16. Jh. durch. Bei der archäologischen Untersuchung des Kircheninterieurs wurden bisher Reste von vier Fußböden dokumentiert. Aus der Destruktion über dem Fußboden II stammt eine Münze Stephan II. (1116-1131). Bei der archäologischen Grabung westlich des Kirchenschiffes wurden Reste der Objekte 1 und 2 erfaßt (Abb. 9: 2). Auf dem Kirchenfriedhof wurden sieben Gräber festgestellt, die aber nicht untersucht wurden. Die Erforschung des Kircheninterieurs wird im J. 1999 beendet werden.

NÁLEZ KOSTROVÉHO HROBU VO VEĽKOM ZÁLUŽÍ

Jozef Bátora

Veľké Záluzie (okr. Nitra), intravilán obce, obdobie slovanské(?) alebo včasný stredovek, terénna obhliadka. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra (obr. 10: 1).

Na základe ohlásenia nálezu ľudskej kostry Obvodným oddelením polície vo Veľkom Záluží uskutočnil autor spolu s technickým pracovníkom P. Krajňákom terénnu obhliadku miesta nálezu a záchranu hrobu.

Na kostru narazil majiteľ domu 63 pri výkope ryhy pozdĺž základov domu (obr. 10: 2). Kostra sa nachádzala v hĺbke 80 cm od úrovne dnešného terénu a 40 cm pod základmi domu, ktorými bola čiastočne prekrytá. Výkopovými prácami bola väčšia časť kostry porušená (najmä lebka, trup, horné končatiny a časť dolných končatín) a v pôvodnej polohe sa zachovala iba pravá dolná končatina, lýtková kosť ľavej dolnej končatiny, časť rebier hrudného koša, stavce chrbtice a časť kostí pravého predlaktia. Kostra bola uložená na chrbte v natiahnutej polohe, orientovaná v smere Z (lebka) a V (dolné končatiny,

obr. 10: 3). Hrobová jama, ktorá sa rysovala iba čiastočne, mala obdĺžnikovitý tvar a v zachovanej časti mala šedohnedú výplň. Pri kostre sa nenašli žiadne nálezy.

Vzhľadom na celkové nálezové okolnosti, t. j. uloženie, orientáciu a výplň hrobovej jamy, možno hrob datovať iba rámcovo do slovanského až včasnostredovekého obdobia. Hrob možno s najväčšou pravdepodobnosťou považovať za súčasť pohrebiska z uvedeného obdobia. Poukazovala by na to i absencia sídliskových objektov.

FUND EINES KÖRPERGRABES IN VEĽKÉ ZÁLUŽIE. Bei Erdarbeiten im Intravillan der Gemeinde Veľké Záluzie (Bez. Nitra) wurde ein Körpergrab gestört. Das Skelett wies gestreckte Rückenlange mit W-O-Orientierung auf. Da das Grab keine Funde enthielt, kann es nur rahmenhaft in die slawische bis frühmittelalterliche Zeit datiert werden. Das Grab dürfte mit größter Wahrscheinlichkeit der Bestandteil eines Gräberfeldes aus der angeführten Zeit sein.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Igor Bazovský

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, predstihový záchranný výskum Archeologického múzea SNM v Bratislave.

a) Intravilán, JV okraj, sídlisko, záchranný výskum, mladšia doba bronzová, neskorá doba laténska, 10.-12. stor. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V súvislosti s plánovanou výstavbou sídliska rodinných domov začal v auguste r. 1998 na vyvýšenine v južnej časti stavebného pozemku predstihový záchranný výskum. V zisťovacích sondách (asi 700 m^2), prebiehajúcich naprieč vyvýšeninou, sa preskúmalo 70 sídliskových objektov. Najdôležitejším výsledkom výskumu je zistenie priekopy hrotitého tvaru (šírka 4,5 m, celková hĺbka 2,5 m). V jej výplni sa našli drobné praveké a laténske črepy. Geofyzikálne meranie (J. Tirpák) ukázalo, že priekopa prebieha smerom na sever rovno a po 80 m zahýba v pravom uhle na východ, kde je zachytený jej ďalší priebeh v dĺžke 50 m. Priekopa pôvodne ohraničovala opevnený areál. Prvoradým cieľom ďalšieho výs-kumu bude plošné preskúmanie časti tohto areálu. Doskúmané budú i dva zahĺbené príbytky z neskorej doby laténskej a praveká kolová stavba.

b) Kovácsova ul. 54/324 sídlisko, záchranný výskum, doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pri hĺbení pivnice pre prístavbu rodinného domu (4,4x4,2 m) sa odkryli tri sídliskové objekty z doby rímskej - časť žľabu, jama a studňa(?). Objekty sa nachádzajú asi 50 m južne od predpokladaného okraja rímskej civilnej osady a doplňujú tak naše poznatky o jej rozlohe.

RETTUNGSGRABUNGEN IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Im J. 1998 begann das Archäologische Museum des SNM eine Vorsprungs-Rettungsgrabung am SO-Rand des Intravillans von Bratislava, Teil Rusovce und es setzte zugleich mit der Verfolgung der Bautätigkeit im Intravillan fort. 1. Vorsprungs-Rettungsgrabung am SO-Rand des Intravillans. Feststellung von Besiedlung aus der jüngeren Bronzezeit, der Spätlatènezeit und aus dem 10.-12. Jh. Das wichtigste Grabungsergebnis ist die Entdeckung eines Spitzgrabens (Br. 4,5 m), wahrscheinlich aus der Spätlatènezeit. Die geophysikalische Messung erwies, daß der Graben in Nordrichtung gerade verläuft und im rechten Winkel nach Osten umbiegt, wo sein weiterer Verlauf in 50 m Länge erfaßt wurde. Der Graben umgrenzte ursprünglich ein befestigtes Areal, dessen flächenmäßige Abdeckung das vorrangige Ziel einer weiteren Grabung sein wird. 2. Gasse Kovácsová ul. Nr. 54/324. Bei der Ausschachtung eines Kellers für den Anbau eines Familienhauses wurden drei Siedlungsobjekte aus römischer Zeit freigelegt. Die Fundstelle liegt etwa 50 m südlich des vorausgesetzten Randes einer römischen Zivilsiedlung und ergänzt somit die Erkenntnisse über ihr Ausmaß.

REVÍZNY VÝSKUM V LIPTOVSKEJ SIELNICI-VLAŠKÁCH

Lucia B e n e d i k o v á

Liptovská Sielnica-Liptovská Mara (okr. Liptovský Mikuláš), sídlisko IV-Vlašky (dnes kataster obce Vlachy), revízny výskum, laténska doba, púchovská kultúra. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Revízny výskum sídliska sa uskutočnil s cieľom doplniť poznatky získané počas záchranného výskumu v r. 1972, ktorý nebol dokončený pre nesúhlas investora s archeologickými aktivitami v oblasti ležiacej mimo vlastného zátopového územia vodného diela Liptovská Mara. V r. 1998 sa aktivity sústredili na presné geodetické zameranie lokality, vyhotovenie reprezentatívnych profilov (severného a západného) a orientačných rezov pozdĺž nich v sonde VI/1972, 1998, ako aj na overenie, zdokumentovanie a interpretáciu situácie v sonde XIV/1972, 1998.

Po začistení profilov a s nimi súvisiacich rezov v sonde VI sa podarilo získať obraz následnosti vrstiev, znovu zdokumentovať časť situácie z r. 1972, a tým prepojiť výsledky pozorovaní z oboch výskumných kampaní. Na západ od obytno-výrobného objektu z neskorej doby laténskej, objaveného v r. 1972, bolo odkryté pokračovanie tohto sídliskového horizontu. Stavebné zvyšky sa dajú s veľkou pravdepodobnosťou interpretovať ako časť hospodárskej stavby s rozmermi do 3,5x3,5 m, postavenej zo žrďoviny (nález spálených driev s priemerom ±10 cm), ktorá sa zasúvala do drážok nosných kolov (objavené boli tri kolové jamy; príslušnosť jednej z nich k objektu je sporná). Celá stavba bola podmurovaná. V západnom profile sa pod uvedenou deštrukciou črtala staršia vrstva, zachovaná ako skupina kameňov a mazanice s odtlačkami drevenej tyčoviny. Rezy pri oboch profiloch siahali až do podložnej tmavohnedej kompaktnej hliny, v ktorej sa sporadicky nachádzali aj úlomky flyšového pieskovca, a kde sa v priebehu výskumu udržiavala spodná voda. Správnosť určenia tejto vrstvy ako podložia bola potvrdená aj výsledkami archeobotanickej analýzy (za vypracovanie posudku a za konzultácie s ním spojené ďakujem E. Hajnalovej, AÚ SAV v Nitre.

V sonde XIV sa približne stredom objektu, kompletne odkrytého v r. 1972, viedol rez s rozmermi 2,25x4 m a opätovne sa začistil jeho povrch, čiastočne zmenený eróziou aj ľudskou činnosťou. Napriek neustále presakujúcej spodnej vode sa v reze podarilo dosiahnuť podložie v hĺbke približne 1,2 m pod súčasným povrchom terénu. Na profile sa striedali vrstvy väčších kamenných platní (25x25x3 cm až 25x50x5 cm) a menších úlomkov pieskovca (s dĺžkou aj šírkou do 20 cm). Celý objekt mal oválny pôdorys (rozmery asi 7x9 m). V jeho strede sa pôvodne dala identifikovať jama s priemerom približne 30 cm a na SZ od nej smerujúce dva paralelné rady plochých pieskovcov, ukladaných na hranu a pripomínajúcich kanál. Tento bol prekrytý väčšími kamennými platňami. Z deštrukcie pochádza len nevelmi výrazný materiál s problematickou stratigrafiou (posudzované v rámci obidvoch výskumných sezón). Na základe polohy a absolútnych výšok patrí objekt do areálu obývaného nositeľmi púchovskej kultúry. Vzhľadom na malú plochu, preskúmanú až po podložie, a na nedostatok reprezentatívnych pamiatok zostáva jeho interpretácia nejasná. Vo svahu nad ním (v smere spádnice) sa nachádza prameň, a preto jednou z príčin jeho vybudovania mohla byť snaha spevniť okolie vodného zdroja (zvedeného bližšie k obytnému areálu), resp. potreba vodu vyčistiť/prefiltrovať. Podobný objekt sa začal objavovať aj v SV rohu plochy 2 v Liptovskej Mare II na konci výskumnej sezóny v r. 1998 (za informáciu o najnovšom zistení na lokalite ďakujem K. Pietovi). Jeho skutočný obraz (a tak azda aj výklad objektu z Liptovskej Mary IV) si však bude možné vytvoriť až po detailnom preskúmaní.

V r. 1972 a 1998 sa v SV časti obytného areálu, rozprestierajúceho sa na katastrálnom území dnešnej obce Vlašky, preskúmala plocha približne 390 m² (v r. 1998 sa v rámci možností, daných súčasným stavom lokality, vykonal aj povrchový prieskum). Výskumom boli objavené (minimálne) dve obytné miesta - dva dvorce, resp. časti dvorcov (maximálne s 11, no určite aspoň so 7 objektmi), ktorých prípadné súčasné fungovanie bude azda možné potvrdiť či vyvrátiť po detailnom vyhodnotení materiálu. V súbore drobných predmetov (z r. 1972) sú zastúpené typy, ktoré umožňujú datovať osídlenie v Liptovskej Mare IV-Vlaškách do neskorej laténskej doby, v ktorej rámci sú zastúpené obidva stupne (LTD1, LTD2, chronologický presah do konca strednej laténskej doby alebo na začiatok staršej rímskej doby nie je vylúčený).

Z výskumu v r. 1998 je k dispozícii 11 drobných predmetov z laténskej doby (ani jeden nie je bližšie datovateľný; novovekými, resp. stredovekými(?) železnými fragmentmi, získanými zberom, sa na tomto mieste nezaoberám - ide o predmety bez možnosti ich bližšej interpretácie), pochádzajúcich z konkrétnych kontextov alebo zo zberu pomocou detektoru kovov. Jeden z nich bol určený ako fragment železných nožníc (časť čepele prechádzajúca do plochej pružiny, nasadenej krížom) alebo zlomok plochej rukoväte noža, na konci roztepanej (obr. 3: 2; porovnaj *Jacobi 1974*, 125, Taf. 22: 365-369; Taf. 25: 414 nn.). Ďalším železným predmetom je fragment plochého dláta s rovným, 2 cm širokým ostrím (obr. 3: 1); k interpretácii pozri *Jacobi 1974*, 20). Výrobky z kosti sú zastúpené fragmentom šidla (obr. 3: 3) a rukoväte (obr. 3: 4), ktorej užší koniec nesie stopy úprav (osekanie?) a opotrebovania. Má hrdzavočervenú farbu, čo by mohlo svedčiť o upevnení pracovnej, železnej časti nástroja práve v tomto mieste. Praslen (obr. 3: 5) je vyrobený z plavenej hliny so zvyškami väčších zŕn a s prímesou grafitu. Našli sa aj dva železné klince s hlavicou v tvare písmena T (dĺžka 5 a 10 cm), dva zlomky jemnejších železných nástrojov (šidielka/priebojníky?), fragment železného krúžku (vonkajší Ø 1,5 cm) a železný polotovar v tvare štvorhrannej tyčinky (7x1,5x1 cm).

V keramike z r. 1998 sú zastúpené prevažne typy datovateľné do neskorej laténskej doby, dva zlomky by bolo možné zaradiť do konca LTC2 (súdkovitá nádoba s výrazne zatiahnutým okrajom; *Pieta 1982*, 88; ucho s lalokovitými výbežkami po bokoch, ktoré však môže prežívať až do neskorej laténskej doby; *Pieta 1982*, 93) a jeden fragment pravdepodobne do obdobia lužickej kultúry, ktorej stopy sú v Liptovskej Mare tiež sporadicky zachytiteľné (*Pieta 1996*, 20).

V archeozoologickom materiáli z laténskych vrstiev sa zistil hovädzí dobytok (8 úlomkov), koza/ovca (14), ošípaná (2), jeleň (1-2) (za určenie ďakujem C. Ambrosovi), ostatné fragmenty pochádzali z recentných vrstiev a/alebo boli neurčiteľné.

Literatúra

Jacobi 1974 - G. Jacobi: Werkzeug und Gerät aus dem Oppidum von Manching. Die Ausgrabungen in Manching. 5. Wiesbaden 1974.

Pieta 1982 - K. Pieta: Die Púchov-Kultur. Nitra 1982.

Pieta 1996 - K. Pieta: Liptovská Mara. Včasnohistorické centrum severného Slovenska. Bratislava 1996.

REVISIONSGRABUNG IN LIPTOVSKÁ SIELNICA-VLAŠKY. Liptovská Sielnica-Liptovská Mara (Bez. Liptovský Mikuláš), Siedlung IV-Vlašky (heute Gemeindekataster von Vlachy), 530-560 m ü.d. M. Revisionsgrabung, Latènezeit, Púchov-Kultur. Unterbringung der Funde: AI der SAW, Nitra. Die Revisionsgrabung der Siedlung erfolgte zwecks Ergänzung der während der Rettungsgrabung im J. 1972 gewonnenen Erkenntnisse. Nach der Säuberung der Profile und der mit ihnen zusammenhängenden Schnitte in der Sonde VI/1972, 1998 ist es gelungen, die Ergebnisse der Beobachtungen aus beiden Grabungskampagnen zu verknüpfen. Freigelegt wurde der Mauersockelteil wahrscheinlich eines Wirtschaftsgebäudes von max. 3,5x3,5 m Ausmaß, das aus Holzstäben errichtet war (Fund verbrannter Hölzer von ± 10 cm Dm., die in Rillen der Trägerpfosten eingeschoben waren. Im Westprofil skizzierte sich unter der angeführten Destruktion eine „ältere" Schicht. Die Schnitte bei beiden Profilen reichten bis in das dunkelbraune Liegende des kompakten Lehms. In der Sonde XIV/1972 wurde 1998 ungefähr durch die Mitte des komplett im J. 1972 freigelegten Objektes ein Schnitt von 2,25x4 m Ausmaß angelegt, und abermals wurde die Oberfläche eines steingemauerten Objektes verputzt. Es konnte das Liegende in beiläufig 1,2 m Tiefe unter der jetzigen Geländeoberfläche erreicht werden. Auf dem Profil befanden sich abwechselnd Schichten aus größeren Steinplatten und kleineren Sandsteinbruchstücken. Das ganze Objekt hatte ovalen Grundriß (ca. 7x9 m). In seiner Mitte konnte ursprünglich eine Grube von etwa 30 cm Dm. identifiziert werden, und im NW von ihr ebenfalls zwei parallele Reihen flacher, hochkant gelegter Sandsteine, die den Eindruck eines „Kanals" erweckten. Überdeckt war dieser mit größeren Steinplatten. Aufgrund der Lage und absoluten Höhen gehört dieses Objekt in das von Trägern der Púchov-Kultur bewohnte Areal. In Anbetracht der kleinen, bis zum Liegenden untersuchten Fläche und des Mangels an aussagenden Denkmälern bleibt seine Interpretation unklar. Zu seiner Errichtung führte etwa das Streben, den Raum der Wasserquelle zu festigen, die näher zum Wohnareal geleitet war (die Quelle befindet sich in Gefällerichtung höher im Hang), und/oder die Notwendigkeit, das Wasser zu säubern/filtrieren. Bei der Grabung in

den J. 1972 und 1998 entdeckte man im NO-Teil des Wohnareals (ca. 390 m² untersuchte Fläche) im Katastergebiet der heutigen Gemeinde Vlachy (mindestens) zwei Wohnplätze - zwei Gehöfte, bzw. Teile von Gehöften (maximal mit 11, doch mit Sicherheit mindestens 7 Objekten), deren evtl. gleichzeitige Existenz etwa bestätigt, oder nach detaillierter Materialauswertung widerlegt werden wird. In der Kollektion der Kleingegenstände (aus dem J. 1972) sind Typen vertreten, welche die Datierung der Besiedlung in Liptovská Mara IV-Vlašky in die Spätlatènezeit ermöglichen, in deren Rahmen ihre beiden Stufen vertreten sind (LT D1, LT D2; eine chronologische Überlappung der ausgehenden Mittellatènezeit und/oder der beginnenden älteren römischen Zeit ist nicht ausgeschlossen). Aus der Grabung im J. 1998 stehen 11 Kleinfunde aus der Latènezeit zur Verfügung, die aus konkreten Kontexten und/oder aus mit Hilfe eines Metallsuchgerätes gewonnenen Lesefunden stammen (Abb. 3: 1-5). In der Keramik vom J. 1998 sind vorwiegend Typen vertreten, die in die Spätlatènezeit datierbar sind und das damals gefundene archäozoologische Material hat C. Ambros bestimmt. Vertreten waren Knochenbruchstücke von Rind, Ziege/Schaf, Schwein und Hirsch. Die archäobotanische Beurteilung hat E. Hajnalová ausgearbeitet und ist in diesem Sammelband publiziert.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM KINA SLOVAN V KOŠICIACH

Július Béreš

Košice, (okr. Košice-mesto), časť Staré Mesto, Hlavná ul. 59, vrcholný stredovek - novovek, dom, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Počas rekonštrukčných prác a obnovy barokovo-klasicistickej budovy radnice na Hlavnej ul. 59, v Košiciach sa uskutočnila prestavba kina Slovan, nachádzajúceho sa v dvornom trakte, na polyfunkčné využitie.

Záchranným výskumom počas stavebných prác sa odkryli kamenné základy stredovekého meštianskeho domu z 15. stor. Dĺžka muriva bola 17,45 m a šírka stavby 12,5 m. Hrúbka sa pohybovala od 0,90 m na severnej až 1,15 m na južnej strane. Východný a západný uzáver domu sa nezachoval. Okrem toho sa v SZ rohu zistil vchod široký 0,90 m. Takmer v strede skúmaného objektu sa zachytil novoveký odpadový kanál zo 17.-18. stor. Vyexploatovaním porušenej časti sa nenašli žiadne archeologické nálezy.

Najstaršie nálezy pochádzajú zo zlomkov rekonštruovateľných gotických pohárov, nádob s uškom a pokrývky s gombíkovitým držadlom z druhej polovice 15. - začiatku 16. stor. Okrem nich sa našli fragmenty iných nádob, časť trojnožky, ale najmä keramické kachlice, predbežne datované do 18.-19. stor. Novoveký keramický materiál dopĺňali časti pokrývky z misy jedálenského servisu. Okrem keramických nálezov sa našla časť podkovy, pánt z dverí a zlomky obručí zo sudov. Získané nálezy budú prezentované v expozícii vstupnej časti radnice.

RETTUNGSGRABUNG IM KINO SLOVAN IN KOŠICE. Während des Umbaues des Kinos Slovan in Košice, Teil Altstadt (Bez. Košice-Stadt), wurden Steinfundamente eines mittelalterlichen Bürgerhauses aus dem 15. Jh. freigelegt. Der Ost- und Westabschluß des Baues war nicht erhalten. Im untersuchten Objekt konstatierte man einen neuzeitlichen steinernen Abwasserkanal aus dem 17.-18. Jh. Die Verfüllung des Hauses ergab Bruchstücke von gotischen Bechern, Henkelgefäßen, einen Deckel aus der zweiten Hälfte des 15. bis Anfang des 16. Jh., den Teil eines Dreifußes, Keramikkacheln aus dem 18.-19. Jh. und neuzeitliche Eisengegenstände.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA TRASE PLYNOVODU

Július Béreš - Ľubomíra Kaminská - Marián Uličný

1. Čičarovce (okr. Michalovce), piesková duna Veľká molva, sídlisko, záchranný výskum, neolit, eneolit, doba bronzová, doba laténska, doba rímska, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Záchranný archeologický výskum pieskovej duny Veľká molva bol vyvolaný stavbou plynovodu DN 700 Užhorod - Vojany. Prieskumom sa zistilo viacnásobné osídlenie lokality, ktoré potvrdil aj následný výskum.

Počas výskumu tohto polykultúrneho sídliska sme preskúmali a zdokumentovali 35 objektov patriacich do nasledovných období: neolitickej skupine Raškovce patria dva objekty, prototiszapolgárskej fáze zo začiatku eneolitu štyri objekty, skupine Nyírség-Zatín z konca eneolitu prináleží 11 objektov, do doby bronzovej sú datované dva objekty, do doby laténskej sedem objektov, do mladšej doby rímskej osem objektov a z včasného stredoveku pochádza jeden objekt.

Najvýraznejšie bola lokalita osídlená na konci eneolitu skupinou Nyírség-Zatín, kedy bola osada dokonca chránená priekopou. Druhýkrát bola piesková duna veľmi intenzívne osídlená v mladšej dobe rímskej. Do tohto obdobia patrí aj unikátna pec na vypalovanie keramiky.

Po ukončení výskumu v Čičarovciach sme pokračovali v odkryve objektov v dvoch polohách v katastri obce Ruská (okr. Michalovce).

2. R u s k á (okr. Michalovce)

a) poloha P r i c i n t o r í n e, sídlisko, záchranný výskum, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

SV od obce na prvom km trasy plynovodu sme odkryli koncentráciu troch objektov. Objekty boli zahĺbené, mali nepravidelný tvar a obsahovali materiál datovateľný do včasného stredoveku.

b) poloha Č i e r n a z e m, sídlisko, záchranný výskum, doba bronzová, doba laténska, doba rímska, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Archeologická lokalita je situovaná severne od obce Ruská a asi 500 m západne od polohy Pri cintoríne. Záchranným výskumom polykultúrneho sídliska v tejto polohe bolo odkrytých a zdokumentovaných 24 objektov zo štyroch chronologických úsekov: dobe bronzovej patrí sedem objektov, dobe laténskej jeden objekt, dobe rímskej päť objektov, do včasného stredoveku deväť objektov a dva objekty boli bez nálezov, takže sa nedali bližšie kultúrne zaradiť. Najintenzívnejšie bola poloha Čierna zem osídlená vo včasnom stredoveku.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER GASLEITUNGSTRASSE. Im Zusammenhang mit dem Bau der Gasleitung realisierte das AI der SAW-Arbeitsstelle Košice eine archäologische Rettungsgrabung in drei Fundorten. In Čičarovce (Bez. Michalovce) wurden auf der Sanddüne Veľká molva auf der polykulturellen Siedlung 35 Objekte aus verschiedenen urzeitlichen Epochen bis aus geschichtlicher Zeit untersucht. Im Gemeindekataster von Ruská (Bez. Michalovce) konnten eine Konzentration dreier frühmittelalterlicher Objekte in der Lage Pri cintoríne und 24 Objekte aus verschiedenen Epochen aus der Lage Čierna zem freigelegt werden.

SLOVANSKÉ SEKEROVITÉ HRIVNY Z DEPOZITU MÚZEA MINCÍ A MEDAILÍ V KREMNICI

Darina B i a l e k o v á - Mária K a m h a l o v á

V r. 1997 Múzeum mincí a medailí v Kremnici rozšírilo svoje nálezové fondy o železné sekerovité hrivny, ktoré v r. 1998 poskytlo Archeologickému ústavu SAV na odborné a dokumentačné spracovanie a konzervovanie. Ide o väčší súbor (najpravdepodobnejšie hromadný nález 94 kusov) hrivien údajne z Bojnej (okr. Topoľčany), z polohy Žihľavník; tri hrivny zo Sabinova (okr. Sabinov), z polohy Hradová hura a tri hrivny z neznámej lokality. Uvádzané údaje sú veľmi nepresné a nepresvedčivé a je viac ako isté, že anonymný nálezca pri ďalšej manipulácii s nálezmi z nevedomosti alebo aj zámerne skreslil skutočnosť.

Poloha Žihľavník v Bojnej sa rozkladá na ploche od sútoku Bojnianky s potokom tečúcim Hradnou dolinou na východnej strane až po údolie na západnej strane, za ktorým nasleduje poloha Prívrat. Poloha Žihľavník nie je známa ako archeologická lokalita. *R. Bača* síce v najvýchodnejšej časti plošiny zistil navŕšený zemný val dlhý asi 120 m a vysoký približne 150 cm, o ktorom usudzuje, že je súčasťou

opevnenia nejakého hradiska (označil ho ako hradisko Bojná III), ale pre nedostatok datujúceho materiálu ho nemohol kultúrne a časovo zaradiť (*Bača 1990*, 28, 29).

Po typologickej a metrologickej stránke sa hrivny z Bojnej veľmi podobajú dvom ďalším súborom z Bojnej (nálezy z r. 1998), pochádzajúcich z pravekého a slovanského hradiska v polohe Valisko (tiež Valy, Turecké šance), známeho už zo zisťovacieho výskumu V. Vendtovej v r. 1962 (*Bialeková 1978*, 29; *1988*, 37-46). Jedným z nich je súbor 23 kusov sekerovitých hrivien, nájdený pracovníkmi Slovenského ústavu pamiatok krajiny v Bratislave (okresné stredisko v Topoľčanoch) a inšpektorátu Ministerstva kultúry SR, ktoré sú deponované v múzeu v Topoľčanoch a správu o nich podal J. Vavruš, druhým je hromadný nález 30 kusov sekerovitých hrivien a iných predmetov, objavený pracovníkmi Archeologického ústavu SAV v korune valu pri obhliadke lokality (viď príspevok P. Šalkovského v tejto ročenke).

Sekerovité hrivny z Bojnej-Žihlavníka po typologickej stránke náležia k typu II (*Bialeková 1991*, 101-104, obr. 2). Po porovnaní hmotnostných a dĺžkových relácií hrivien (merania sa robili pred a po konzervácii) sa väčšia rozkolísanosť javí v hmotnosti hrivien, ako v ich dĺžke, čo je zrejme determinované koróziou. Vyše 50 % hrivien sa radí do kategórie s dĺžkou 28-31 cm (hmotnosť 80-120 g). Vyrazenie otvoru a jeho formovanie ukazuje na použitie viacerých druhov razníkov (*Bialeková/Tirpáková 1989*, 89-96) a teda hrivny mohli vykovať viacerí kováči podľa ustálenej normy. Tento typ hrivien je charakteristický pre územie Moravského a Nitrianskeho kniežatstva a neskôr Veľkej Moravy a vyskytuje sa od konca 8. stor. až do zániku Veľkej Moravy.

Aj ďalšia lokalita, z ktorej sú tri hrivny - Sabinov, poloha Hradová hura - je problematická. V katastri mesta Sabinov sa taká poloha nenachádza. V tejto súvislosti cennú informáciu poskytol *J. Béreš*, ktorý upozornil na to, že názvom Hradová hura je pomenovaná jedine časť horského masívu v katastri obce Šarišské Sokolovce (okr. Sabinov), kde sa rozkladá slovanské hradisko (vzdialenosť od Sabinova asi 5 km), ktoré sám skúmal (*Béreš 1974*, 113-131), a kde okrem iného zistil aj doklady kováčskej výroby. Ak by hrivny pochádzali z hradiska v Šarišských Sokolovciach, spresnilo by sa jeho datovanie.

Sekerovité hrivny svojou masívnosťou a stvárnením tylovej časti patria k typom IA, IB (*Bialeková 1991*, 101, 102, obr. 2), ktoré sú na území Moravských Slovienov zriedkavosťou a asi predstavujú infiltrát spoza Karpát, odkiaľ pochádza senzačný nález 4212 kusov hrivien z Krakova z Wawelu, ul. Kanonicza 13 (*Zaitz 1983*, 145-157; *1988*, 261-276), tiež z niekoľkých ďalších poľských lokalít. Zo severného Slovenska takáto hrivna je z Veľkej Lomnice (*Kovalčík 1975*).

Sekerovité hrivny, registrované ako lokalita Sabinov, majú po konzervácii nasledujúcu hmotnosť a dĺžku: 1 - 875 g, dĺ. 34,2 cm; 2 - 880 g, dĺ. 32,7 cm; 3 - 857 g, dĺ. 33,3 cm. Typy IA, IB časovo predchádzajú typu IC a typu II a ich výskyt možno vročiť do časového úseku od 8. stor. do prvej polovice 9. stor. (*Bialeková 1991*, 102).

Tri sekerovité hrivny z neznámej lokality patria k typu IC, o ktorom sa uvažuje, že predstavuje domáci produkt, napodobňujúci typ IA, IB (*Bialeková 1991*, 103).Tento typ hrivien sa vyskytuje už koncom 8. stor. a ide približne do polovice 9. stor. súbežne s typom II a III. Hmotnostné a dĺžkové relácie po konzervácii sú nasledujúce: 1 - 400 g, dĺ. 31 cm; 2 - 435 g, dĺ. 30,4 cm; 3 - 338,8 g, dĺ. 30,2 cm.

Nové nálezy sekerovitých hrivien z územia Slovenska rozširujú doterajší fond tohoto osobitého druhu predmonetárneho platidla a zároveň polotovaru u Slovanov pred vznikom mince. Možno len lutovať, že väčšina v posledných rokoch objavených depotov sekerovitých hrivien a železných predmetov je výsledkom zištnej laickej zberateľskej činnosti a súc ochudobnená o presné nálezové okolnosti a odborné vyzdvihnutie stráca na svojej vypovedacej schopnosti.

Literatúra

Bača 1990 - R. Bača:Ďalšie prieskumy, nálezy a prírastky Balneologického múzea. AVANS 1988, 1990, 28-29.

Béreš 1974 - J. Béreš: Výsledky doterajšieho výskumu slovanského hradiska v Šarišských Sokolovciach. Nové Obzory 16, 1974, 113-131.

Bialeková 1988 - D. Bialeková: Slovania po príchode a v období Veľkej Moravy. In: V. Uhlár (ed): Okres Topoľčany. Historicko-vlastivedná monografia. Topoľčany 1988, 37-46.

Bialeková 1991 - D. Bialeková: Sekerovité hrivny a ich väzba na ekonomické a sociálne prostredie. In: L. Galuška (ed): Staroměstská výročí. Brno 1991, 99-119.

Bialeková/Tirpáková 1989 - D. Bialeková/A. Tirpáková: K otázke funkčnosti sekerovitých hrivien z Pobedima z hľadiska ich metrologických hodnôt. Slov. Num. 10, 1989, 89-96.

Kovalčík 1975 - R. Kovalčík: Nový slovanský nález v Popradskej kotline. Ozveny História 2, Vlastivedná príloha Podtatranských novín 26, 1975.

Zaitz 1983 - E. Zaitz: „Skarb Wiślan" - źródło do historii Malopolskiej techniki hutniczej IX w. n. e. Kwartalnik historii nauki i techniki, 1983, 145-157.

Zaitz 1988 - E. Zaitz: Frühmittelalterliche Axtförmige Eisenbarren aus Kleinpolen. Slov. Arch. 36, 1988, 261-276.

SLAWISCHE AXTBARREN AUS DEN BESTÄNDEN DES MUSEUMS VON MÜNZEN UND MEDAILLEN IN KREMNICA. Im J. 1997 erweiterte das Museum für Münzen und Medaillen in Kremnica (Bez. Žiar nad Hronom) seine Bestände um slawische Axtbarren, die es im J. 1998 dem AI der SAW zur fachlichen Beurteilung, Dokumentation und Konservierung übergab. Den wesentlichen Teil bildet eine Kollektion von 94 Barren aus Bojná (Bez. Topoľčany) aus der Lage Žihľavník (Barren des Typs II; Bialeková 1991, 101-104, Abb. 2), drei Stück stammen angeblich aus Sabinov (Bez. Sabinov) aus der Lage Hradová hura (Typ I, B), und drei Barren des Typs IC sind aus einem unbekannten Fundort. Es ist nicht sicher, ob die Axtbarren aus Bojná (Žihľavník) tatsächlich aus dem angegebenen Ort stammen oder von dem unweiten slawischen Burgwall in Bojná aus der Lage Valisko, von wo im J. 1998 zwei kleinere Kollektionen von metrisch und typologisch ähnlichen Barren gewonnen wurden (Šalkovský). Die Lage Žihľavník war bisher nicht als archäologische Lokalität bekannt. Es erwähnt sie R. Bača (1990, 28-29), der sie als Burgwall Bojná III bezeichnete, doch ohne nähere kulturelle und zeitliche Einstufung. Die Barren aus Bojná (Žihľavník) sind an das Ende des 8. und in das 9. Jh. datiert. Auch die weitere Lokalität Sabinov, Lage Hradová hura, ist etwa nicht die tatsächliche Fundstelle der Barren, weil im Kataster der Stadt eine solche Lage nicht existiert, sie befindet sich jedoch in dem unweiten Šarišské Sokolovce (Bez. Sabinov) an einer Stelle, wo sich ein slawischer Burgwall erstreckte (Béreš 1974, 113-131). Die Axtbarren aus Sabinov und die drei Exemplare aus unbekanntem Fundort gehören in das 8. bis in die erste Hälfte des 9. Jh.

LETECKÝ PRIESKUM NA SLOVENSKU

Elena Blažová - Ivan Kuzma - Ján Rajtár

V r. 1998 sa pokračovalo v systematickej leteckej prospekcii JZ Slovenska. Podobne ako v predchádzajúcich rokoch sme spolupracovali s firmou EMIT AIR Nitra. Lietadlom Zlín 43 sme uskutočnili dovedna sedem letov v celkovom trvaní 26 letových hodín. Dva realizované lety v mesiaci marec boli zamerané na vyhľadávanie nových nálezísk podľa pôdnych príznakov a dokumentovanie niektorých známych hradísk mimo vegetačného obdobia. Zvyšné lety, uskutočnené od polovice mája až po začiatok júla, sme využili na vyhľadávanie nových nálezísk i opakované fotografické dokumentovanie lokalít známych už z predchádzajúcich prieskumov podľa porastových príznakov v čase dozrievania obilnín, resp. tesne pred žatvou. Na rozdiel od predošlých rokov boli v tomto období veľmi dobré podmienky v oblasti Záhoria, najmä v jeho južnej časti, kde sme objavili množstvo nových nálezísk.

Údaje o zistených náleziskách sú uvádzané v poradí: názov obce, okres, dátum letu, čísla negatívov v dokumentácii Archeologického ústavu SAV, Nitra.

1. A b r a h á m (okr. Galanta), poloha Hnúštov, 18.6.98, 1862-1863. Zoskupenie sídliskových objektov, porastové príznaky, nedatované.

2. B a j t a v a (okr. Nové Zámky), poloha Nad krčmou, 11.5.98, 1833. Líniový príznak a sídliskové objekty, porastové príznaky v obilí, nedatované.

3. B a n s k á Š t i a v n i c a (okr. Banská Štiavnica), 11.3.98. Dokumentačné zábery mestského jadra.

4. B i e l o v c e (okr. Levice), poloha Pod pustatinou, 11.5.98, 1812-1813. Sídliskové objekty, nedatované.

5. B í ň a (okr. Nové Zámky), 11.5.98. Dokumentačný záber na valové opevnenie.

6. B i s k u p o v á (okr. Topoľčany), poloha Lazy, 30.6.98, 1954-1957. Priekopové opevnenie oválneho tvaru rozmerov 120x95 m. Overené geofyzikálnym meraním, zberom získaný materiál z neolitu, zo staršej doby bronzovej (maďarovská kultúra) a vrcholného stredoveku.

7. B o j n á (okr. Topoľčany), poloha Haťkovo údolie, 24.3.98, 1785-1787. Priebeh valového opevnenia veľkomoravského hradiska.

8. B o r i n k a (okr. Malacky), 20.6.98. Dokumentačný záber zrúcanín hradu Pajštún.

9. B o r s k ý S v ä t ý J u r 1 (okr. Senica), poloha Diely od Kuklova, 20.6.98, 1887-1890. Chaty a početné sídliskové jamy, výrazné porastové príznaky v repke olejnej, nedatované.

10. B o r s k ý S v ä t ý J u r 2 (okr. Senica), poloha Šajby, 20.6.98, 1891-1893. Početné chaty a sídliskové jamy, výrazné porastové príznaky v repke olejnej a obilí, nedatované.

11. B r a n č (okr. Nitra), poloha Miestne polia, 30.6.98, 2042-2044. Zistené kruhové priekopové opevnenie s priemerom 35 m, priebeh priekopy bol overený geofyzikálnym meraním a následným zisťovacím výskumom. Objekt možno položiť do staršej doby bronzovej (pozri príspevok *I. Kuzmu* v tejto ročenke).

12. B r a t i s l a v a, časť D ú b r a v k a (okr. Bratislava), poloha Veľká lúka, 30.6.98, 2023. Dokumentovanie súčasného stavu náleziska.

13. B r a t i s l a v a, časť J a r o v c e (okr. Bratislava), poloha Kilometrák, 18.6.98. Kruhový a štvorcový žľabový útvar, pravdepodobne ohraničenia hrobov z doby rímskej?

14. B r a t i s l a v a, časť R u s o v c e (okr. Bratislava), poloha Pieskové, 18.6.98, 1856-1859. Znova dokumentované kostrové pohrebisko na erodovanej dune, nedatované.

15. B r a t i s l a v a, časť Z á h o r s k á B y s t r i c a (okr. Bratislava), poloha Za mlákou, 30.6.98, 2021-2022. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

16. B r o d s k é (okr. Skalica) 18.6.98, 1834-1839. Žľabový obdĺžnikový útvar, líniový útvar a sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

17. B z o v í k (okr. Krupina), kláštor, 11.5.98, 1798-1802. Dokumentačná snímka kláštora.

18. C í f e r (okr. Trnava), poloha Za Bolerázom, 30.6.98, 9.7.98, 2024-2031, 2050. Sídliskové objekty, stopy pozdĺžnych kolových stavieb?, líniový útvar, porastové príznaky, neolit?

19. C í f e r (okr. Trnava), poloha Od Novanského, 9.7.98, 2047-2049. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

20. D e c h t i c e (okr. Trnava), poloha Žľaby, 30.6.98, 1958-1961. Obdĺžnikový členený pôdorys, negatívne porastové príznaky, novovek.

21. D e m a n d i c e (okr. Levice), 11.3.98. Kruhové priekopové opevnenie s priemerom 120 m, priebeh priekop overený geofyzikálnym meraním. Zberom získaný materiál z neolitu - kultúra s lineárnou keramikou a lengyelská kultúra?, zo staršej doby bronzovej (hatvanská kultúra) a vrcholného stredoveku.

22. D o j č (okr. Senica), poloha Rysy medzi struhou a Myjavou, 20.6.98, 1870-1874. Líniové útvary vytvárajúce uzatvorené plochy pozdĺžnych tvarov, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

23. D o l n é S f n i e (okr. Nové Mesto nad Váhom), poloha Hradisko, 24.3.98, 1784. Dokumentovanie hradiska lužickej kultúry.

24. D u n a j s k á S t r e d a, časť M a l é B l a h o v o (okr. Dunajská Streda), poloha Čótfa, 9.7.98, 2058-2064. Štvorcové a obdĺžnikové pôdorysy stavieb, zoskupenia sídliskových objektov, porastové príznaky, neolit?

25. G a j a r y (okr. Malacky), poloha Jazierkové, 30.6.98, 1987-1992. Chaty a sídliskové objekty, porastové príznaky, povrchovým zberom doložené osídlenie v mladšej a neskorej dobe kamennej, dobe bronzovej.

26. G a j a r y (okr. Malacky), poloha Krovie, 30.6.98, 1993-1996. Chaty a sídliskové objekty, porastové príznaky, povrchovým zberom doložené osídlenie z včasného a vrcholného stredoveku (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej*, v tejto ročenke).

27. H o r n é O t r o k o v c e (okr. Hlohovec), poloha Berinová, 24.3.1998. Opätovne dokumentované kruhové priekopové opevnenie.

28. H r a d i š t e (okr. Partizánske), 20.6.98. Opätovne dokumentované hradisko lužickej kultúry.

29. H r o n o v c e, časť Č a j a k o v o (okr. Levice), poloha Hodžove zeme, 11.5.98, 1815-1818. Zoskupenie sídliskových objektov, kruhový útvar s priemerom asi 5 m, porastové príznaky, nedatované.

30. H u r b a n o v o, časť H o l a n o v o (okr. Komárno), poloha Páškom, 9.7.98, 2079-2081. Obdĺžnikový, priečne členený pôdorys stavby so zaoblenými rohmi, porastový príznak, neolit?

31. C h o t í n (okr. Komárno), poloha Dolné konopište, 9.7.98, 2132-2133. Zoskupenia sídliskových objektov, porastové príznaky, povrchovým zberom potvrdené osídlenie najmä z doby rímskej a včasného až vrcholného stredoveku.

32. C h o t í n (okr. Komárno), poloha Dolné konopište, 9.7.98, 2134-2136. Husté zoskupenia sídliskových objektov, porastové príznaky, povrchovým zberom doložené osídlenie od mladšej doby kamennej až do vrcholného stredoveku.

33. C h o t í n (okr. Komárno), poloha Dolné konopište, 9.7.98, 11.5.98, 2137-2140, 2154-2156. Husté zoskupenia sídliskových objektov, kruhový útvar s priemerom asi 35-40 m, porastové príznaky, povrchovým zberom doložené osídlenie od mladšej doby kamennej až do vrcholného stredoveku.

34. C h o t í n (okr. Komárno), poloha Rovinatý, 9.7.98, 2147-2149. Zoskupenie sídliskových objektov, porastové príznaky, nedatované.

35. C h o t í n (okr. Komárno), poloha Horné Konopište, 9.7.98, 2150-2151. Zoskupenia chát, sídliskových objektov a žľabových útvarov, porastové príznaky, povrchovým zberom doložené osídlenie od mladšej doby kamennej až do vrcholného stredoveku.

36. C h o t í n (okr. Komárno), poloha Horné Konopište, 9.7.98, 2152-2153. Zoskupenia sídliskových objektov, porastové príznaky, povrchovým zberom doložené osídlenie od mladšej doby kamennej až do vrcholného stredoveku.

37. I p e ľ s k ý S o k o l e c (okr. Levice), poloha Horný luh, 11.5.98, 1808-1811. Dva kruhové útvary s priemerom asi 6 m, sídliskové jamy, porastové príznaky, nedatované.

38. J a k u b o v (okr. Malacky), poloha Za Malinou, 30.6.98, 2000-2008. Husté zoskupenie sídliskových objektov a viaceré dlhé líniové útvary, porastové príznaky, povrchovým zberom overené osídlenie z doby rímskej (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke).

39. J a k u b o v (okr. Malacky), poloha Pri starom mlyne, 30.6.98, 2009-2010. Chaty a krátky úsek priekopovej línie, porastové príznaky; pôdorys pozdĺžnej, priečne členenej stavby, povrchovým zberom zistené osídlenie z mladšej a neskorej doby kamennej, z doby železnej a stredoveku (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke).

40. J a k u b o v (okr. Malacky), poloha Husí potok, 30.6.98, 2011-2015. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

41. J a k u b o v? (okr. Malacky), 30.6.98, 1997-1999. Husté zoskupenie sídliskových objektov, resp. hrobov?, porastové príznaky, nedatované.

42. J a t o v (okr. Nové Zámky), poloha Konopné, 9.7.98, 2100-2102. Kruhový priekopový útvar s priemerom asi 30-35 m, porastové príznaky, nedatované.

43. J a t o v (okr. Nové Zámky), poloha Malý Jatov I, 9.7.98, 2103-2108. Desať obdĺžnikových útvarov v dvoch pravidelných radoch, pozdĺžne líniové útvary, sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

44. J a t o v (okr. Nové Zámky), poloha Malý Jatov II, 9.7.98, 2109-2111. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

45. K a m e n í n (okr. Nové Zámky), poloha Várhegy, 11.5.98, 1819-1820. Dokumentačný záber známej lokality.

46. K a m e n í n (okr. Nové Zámky), poloha Babské, 11.5.98. Priebeh tzv. spečeného valu, pôdny príznak.

47. K o m á r n o (okr. Komárno), poloha Veľký lán, 11.5.98, 1830-1832. Skupina troch dvojitých kruhov s priemerom asi 20-25 m, porastové príznaky, nedatované.

48. K o p č a n y (okr. Skalica), poloha Sv. Margita, 18.6.98. Kostolík Sv. Margity, dokumentačný záber.

49. K o s t o l i š t e (okr. Malacky), poloha Pri jazierku, 20.6.98, 1901-1902. Sídliskové objekty, porastové príznaky.

50. K o s t o l i š t e (okr. Malacky), poloha Veľký laz, 20.6.98, 1903-1907. Sídliskové objekty, porastové príznaky, povrchovým prieskumom a zberom v ryhe zistené osídlenie z doby železnej a rímskej (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke).

51. K o s t o ľ a n y p o d T r í b e č o m, (okr. Zlaté Moravce), poloha Veľký Lysec, 24.3.98, 1791-1792. Hradisko lužickej kultúry, dokumentačný záber.

52. K o v a r c e (okr. Topoľčany), poloha Veľký Tríbeč, 24.3.98, 1788-1790. Hradisko lužickej kultúry, dokumentačný záber.

53. L á b (okr. Malacky), poloha Na Gálkach, 20.6.98, 1908-1912. Sídliskové objekty, porastové príznaky, povrchovým zberom zistené osídlenie z doby bronzovej, doby železnej a stredoveku (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke).

54. L á b (okr. Malacky), poloha Dlhé, 20.6.98, 30.6.98, 1913-1916, 2019-2020. Pôdorys obdĺžnikovej stavby s rozmermi asi 6x15-20 m, orientovanej v smere V-Z, s pristavanou štvorcovou ohradou?, negatívny porastový príznak. Na JV strane skupina 15-20 hrobov? Povrchovým zberom zistené osídlenie v dobe železnej a stredoveku (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke). Je pravdepodobné, že ide o zaniknutú stredovekú sakrálnu stavbu s cintorínom.

55. L á b (okr. Malacky), poloha Zbrody, 20.6.98, 1917-1918. Sídliskové objekty, porastové príznaky. Povrchovým prieskumom a zberom v ryhe elektrického kábla zistené osídlenie z doby železnej a rímskej (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke).

56. L á b (okr. Malacky), poloha Pri nivách, 20.6.98, 1919-1924. Zoskupenia chát a sídliskových objektov, porastové príznaky, nedatované.

57. M a l a c k y (okr. Malacky), poloha Vinohrádok, 30.6.98, 1980-1982. Sídliskové objekty, porastové príznaky, líniový útvar so zaobleným nárožím, povrchovým zberom zistené osídlenie z doby bronzovej a stredoveku (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke).

58. M a l a c k y (okr. Malacky), poloha Ohrádky, 30.6.98, 1983-1986, 1929. Chaty a sídliskové objekty, porastové príznaky, povrchovým zberom zistené osídlenie z mladšej a neskorej doby kamennej, doby železnej a stredoveku (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke).

59. M a l é D v o r n í k y (okr. Dunajská Streda), poloha Gercov diel, 9.7.98, 2065-2067. Chaty a sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

60. M a l é L e v á r e (okr. Malacky), poloha Pri Gajdarovi, 20.6.98, 1899-1900. Chaty a sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

61. M a l é L u d i n c e (okr. Levice), 11.5.98. Skupina kruhových objektov s priemerom asi 5-6 m, porastové príznaky, nedatované.

62. M a r c e l o v á (okr. Komárno), poloha Bokroš, 11.5.98, 1824-1826. Trapezoidný priekopový útvar, porastový príznak, nedatované.

63. M a r c e l o v á (okr. Komárno), Konopný hon, 9.7.98, 2072-2078. Husté zoskupenie chát, sídliskových objektov, žľabových línií, ohrád?, porastové príznaky, nedatované.

64. M o d r a (okr. Pezinok), 30.6.98. Dokumentačný snímok mestského opevnenia.

65. M o r a v a n y n a d V á h o m (okr. Piešťany), 30.6.98. Dokumentačný snímok polohy paleolitických nálezísk.

66. M u ž l a (okr. Nové Zámky), poloha Nová pustatina, 11.5.98, 1821-1823. Líniový útvar s náznakom nárožia, porastové príznaky, nedatované.

67. N e m š o v á, časť L u b o r č a (okr. Trenčín), poloha Kopanice, 24.3.98, 1776-1779. Dokumentačný snímok hradiska lužickej kultúry.

68. N e s v a d y (okr. Komárno), poloha Pastva 1, 9.7.98, 2083-2086. Zoskupenie chát a sídliskových objektov, porastové príznaky, nedatované.

69. N e s v a d y (okr. Komárno), poloha Pastva 2, 9.7.98, 2082. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

70. N i t r a, časť D r a ž o v c e (okr. Nitra), 11.3.98. Dokumentačný záber Kostola sv. Michala.

71. N o v á k y, časť H o r n é L e l o v c e (okr. Prievidza), poloha Lány, 20.6.98, 1865-1867. Priebeh šijovej priekopy, porastový príznak, nedatované.

72. N o v é Z á m k y (okr. Nové Zámky), poloha Pri Letomostí 6, 11.5.98, 2157-2160. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

73. O p o n i c e (okr. Topoľčany), poloha Oponický hrad, 11.3.98. Dokumentačný záber zrúcanín hradu.

74. O r e c h o v á P o t ô ň (okr. Dunajská Streda), poloha Kapustniská, 9.7.98, 2069-2071. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

75. O r e c h o v á P o t ô ň (okr. Dunajská Streda), poloha Zátoň, 9.7.98, 2051-2057. Obdĺžnikový priekopový útvar so zaoblenými nárožiami s rozmermi asi 40x50-60 m, členený na štyri nerovnako veľké časti, s anexom a ďalší líniový útvar lomený v pravom uhle, výrazné pozitívne porastové príznaky v obilí, nedatované.

76. P a l á r i k o v o (okr. Nové Zámky), poloha Dolné Križovany, 9.7.98, 2087-2093. Chaty, sídliskové objekty, líniový útvar s pravouhlým nárožím, porastové príznaky, nedatované.

77. P a l á r i k o v o (okr. Nové Zámky), poloha Horné Križovany, 9.7.98, 2094-2099. Chaty, sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

78. P a t a (okr. Galanta), poloha Brody I, 30.6.98, 2032-2034. Zoskupenie chát a sídliskových objektov, porastové príznaky, nedatované.

79. P a t a (okr. Galanta), poloha Brody II, 30.6.98, 2035-2037. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

80. P a t a (okr. Galanta), poloha Brody III, 30.6.98, 2038-2041. Chaty, sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

81. P a v l o v á (okr. Nové Zámky), poloha Veľký úhor, 11.3.98. Opevnená osada hatvanskej kultúry.

82. P e z i n o k (okr. Pezinok), 30.6.98. Dokumentačný snímok zámku.

83. P l a v e c k é P o d h r a d i e (okr. Malacky), poloha Plavecký hrad, 30.6.98. Dokumentačný snímok ruín hradu.

84. P l a v e c k ý Š t v r t o k (okr. Malacky), poloha Valovské, 20.6.98, 1930-1931, 1983. Rozsiahly zahĺbený kruhový objekt s nepravidelným útvarom v strede, porastové príznaky, novovek?

85. P l a v e c k ý Š t v r t o k (okr. Malacky), poloha Pri Šimkových lúkach, 20.6.98, 1932-1933. Líniový útvar s pravouhlým zaobleným nárožím, porastový príznak, nedatované, geológia?

86. P l a v e c k ý Š t v r t o k (okr. Malacky), poloha Za nivou, 20.6.98, 1934, 1936-1937, 1940. Sídliskové objekty, porastové príznaky, povrchovým zberom zistené osídlenie z doby rímskej, včasného a vrcholného stredoveku (pozri príspevok *K. Elscheka a K. Markovej* v tejto ročenke).

87. P l a v e c k ý Š t v r t o k (okr. Malacky), poloha Malé lúky, 30.6.98, 2016-2018. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované

88. P o d h r a d i e (okr. Topoľčany), poloha Topoľčiansky hrad, 11.3.98. Dokumentačný snímok ruín hradu.

89. P o d z á m č o k (okr. Zvolen), poloha Hrad Dobrá Niva, 11.5.98, 1793-1797. Dokumentačný snímok ruín hradu.

90. P r e n č o v (okr. Banská Štiavnica), 11.3.98. Mohylovitý útvar, nedatované.

91. P r e n č o v (okr. Banská Štiavnica), 11.3.98. Hradisko?

92. R a s t i s l a v i c e (okr. Nové Zámky), poloha Pri ihrisku, 9.7.98, 2112-2118. Husté zoskupenie chát a sídliskových objektov, porastové príznaky, nedatované.

93. R a s t i s l a v i c e (okr. Nové Zámky), poloha Pri rybníku, 9.7.98, 2119-2121. Zoskupenie chát a sídliskových objektov, líniové útvary, porastové príznaky, nedatované.

94. R e p i š t e (okr. Žiar nad Hronom), 11.3.98. Opevnená poloha?, nedatované.

95. R y b n í k (okr. Levice), poloha Krivín, 24.3.98. Dokumentačný snímok hradiska.

96. R y b n í k (okr. Levice), poloha Kusá Hora, 24.3.98. Dokumentačný snímok hradiska.

97. S e l e c (okr. Trenčín), poloha Hradisko, 24.3.98, 1780-1781. Dokumentačný snímok hradiska.

98. S e r e ď (okr. Galanta), poloha Za železnicou, 18.6.98, 09.07.98, 1864, 2045-2046. Zoskupenie chát a sídliskových objektov, porastové príznaky, nedatované. Pôdorys kolovej stavby, porastové príznaky, neolit?

99. S i k e n i č k a (okr. Nové Zámky), intravilán, 11.3.98. Znova dokumentované opevnené sídlisko, doba bronzová.

100. S i t n o (okr. Banská Štiavnica), 11.3.98. Dokumentačný záber.

101. S t u p a v a (okr. Malacky), poloha Pri Zohorskom III, 30.6.98, 1974-75. Porastové príznaky v obilí, zoskupenie chát a sídliskových jám, nedatované.

102. S t u p a v a (okr. Malacky), poloha Pri Zohorskom VI, 18.6.98, 1854-55. Porastové príznaky v obilí, dve husté zoskupenia sídliskových jám, nedatované.

103. S t u p a v a (okr. Malacky), poloha Pri Zohorskom VIb, 30.6.98, 1976. Porastové príznaky v obilí, husté zoskupenia sídliskových jám, nedatované.

104. S u c h o h r a d (okr. Malacky), poloha Šutrovka, 20.6.98. Obdĺžnikové pôdorysy, pravdepodobne z novovekého obdobia, 1925-1928.

105. S v ä t ý P e t e r (okr. Komárno), poloha Pasienok, 9.7.98, 2141-2146. Početné chaty a sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

106. Š a š t í n - S t r á ž e (okr. Senica), poloha Bazilika, 20.6.98, 1878-1879. Dokumentačný snímok baziliky.

107. Š a š t í n - S t r á ž e (okr. Senica), poloha Brunovský mlyn, 20.6.98, 1880-1883. Skupiny chát a sídliskových objektov, líniové útvary, porastové príznaky, nedatované.

108. Š a š t í n - S t r á ž e (okr. Senica), poloha Za Kopankou, 20.6.98, 1884-1886. Trapezoidný žľabový útvar?, porastové príznaky, nedatované.

109. Š t e f a n o v (okr. Senica), poloha Vinohrádky, 20.6.98, 1875-1877. Časť rozsiahleho priekopového útvaru s dvoma pravouhlými zaoblenými nárožiami, S front s dĺžkou asi 550 m, v strede prerušený, porastový príznak, rímsky poľný tábor(?).

110. T l m a č e (okr. Levice), poloha Hrádze, 24.3.98. Dokumentačný snímok hradiska z 9. - 10. stor.

111. T v r d o m e s t i c e (okr. Topoľčany), poloha Za jarkom, 20.6.98, 1868-1869. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

112. V e ľ k é T u r o v c e (okr. Levice), poloha Turovce, 11.5.98, 1803-1807. Dokumentačný snímok opevnenej polohy z doby bronzovej.

113. V e ľ k ý K ý r (okr. Nové Zámky), poloha Násypový sek, 9.7.98, 2122-2131. Dokumentovanie výskumu na stavbe železničného nadcestia.

114. V i r t (okr. Komárno), poloha Dolnožitavské morušové, 11.5.98, 1827-1829. Dva kruhové žľabové útvary s priemerom asi 6 m s objektom v strede, porastové príznaky, pravdepodobne hroby ohraničené kruhovým žľabom, nedatované.

115. V l č k o v c e (okr. Trnava), 20.6.98, 1952-1953. Trasa výstavby cesty. Dokumentačný záber.

116. V y d r a n y (okr. Dunajská Streda), poloha Dolné sihote, 18.6.98, 1860-1861. Žľabový obdĺžnikový útvar so zaoblenými rohmi s rozmermi asi 5x8 m, pozitívny porastový príznak, nedatované.

117. Z a l a b a (okr. Levice), poloha Horná pažiť, 11.5.98, 1814. Chaty a sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

118. Z á v o d (okr. Malacky), poloha Na dieloch, 18.6.98, 1840-1846. Pravidelný obdĺžnikový priekopový útvar so zaoblenými nárožiami s rozmermi asi 170x300 m. V strede V frontu badateľné prerušenie, porastové príznaky. Pravdepodobne rímsky poľný tábor. Početné chaty a sídliskové objekty, porastové príznaky, povrchovým zberom zistené osídlenie z doby laténskej a doby rímskej.

119. Z á v o d (okr. Malacky), poloha Pri hrubej doline, 20.6.98, 1894-1896. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

120. Z á v o d (okr. Malacky), poloha Pri suchej doline, 20.6.98, 1897-1898. Sídliskové objekty, porastové príznaky, nedatované.

121. Z e m i a n s k e P o d h r a d i e (okr. Nové Mesto nad Váhom), poloha Hradište, 24.3.98, 1782-1783. Dokumentačný snímok hradiska lužickej kultúry.

122. Z o h o r (okr. Malacky), poloha Piesky II, III, 18.6.98, 20.06.98, 1967, 1847-48,1850, 1950-1951, 1967-1968. Chaty, sídliskové objekty, líniové útvary, porastové príznaky, nedatované.

123. Z o h o r (okr. Malacky), poloha Pri Zohorskom potoku, 18.6.98, 1852-1853. Chaty, sídliskové objekty, líniový útvar, porastové príznaky v obilí, nedatované.

124. Z o h o r (okr. Malacky), poloha Pri Šustrovej jame, 18.6.98, 1849, 1851, 1969-70. Husté zoskupenia chát a sídliskových objektov, porastové príznaky v repke olejnej, nedatované.

125. Z o h o r (okr. Malacky), poloha Pri hliníku, 20.6.98, 30.6.98, 1941-1944, 1971-1973. Husté zoskupenia sídliskových objektov, žľabových útvarov, hrobov?, porastové príznaky v repke olejnej, nedatované.

126. Z o h o r (okr. Malacky), poloha Pod dedinou, 20.6.98, 30.06.98, 1946-47, 1964-1966. Pravouhlé zaoblené nárožie rozsiahleho priekopového útvaru, porastové príznaky v obilí, nedatované.

127. Z o h o r (okr. Malacky), poloha Pri samote, 20.6.98, 30.6.98, 1948-1949, 1962-1963. Husté zoskupenie chát a sídliskových objektov, žľabové útvary, porastové príznaky v repke olejnej, nedatované.

128. Z v o l e n (okr. Zvolen), Pustý hrad, 11.3.98. Dokumentačný snímok zrúcanín hradu.

129. Žarnovica, časť Revištské Podzámčie (okr. Žiar nad Hronom), poloha Hrad Revište, 11.3.98. Dokumentovanie ruín hradu.

130. Žemberovce (okr. Levice), 11.3.98. Dokumentačný snímok časti priebehu tzv. spečeného valu.

131. Žiar nad Hronom, časť Šášovské Podhradie (okr. Žiar nad Hronom), poloha Hrad Šášov, 11.3.98. Dokumentačný snímok zrúcanín hradu.

LUFTBILDPROSPEKTION IN DER SLOWAKEI. Im J. 1998 wurde mit der systematischen Luftbildprospektion der Südwestslowakei in Zusammenarbeit mit der Firma EMIT AIR Nitra fortgesetzt. Mit dem Flugzeug Zlín 43 realisierten wir insgesamt sieben Flüge in der Gesamtdauer von 26 Flugstunden. Zwei Flüge im Monat März richteten sich auf das Suchen neuer Fundstellen nach Bodenmerkmalen und auf die Dokumentierung mancher bekannter Burgwälle. Bei den restlichen Flügen ab Mitte Mai bis Anfang Juli wurden Bewuchsmerkmale zur Zeit der Reife des Getreides ausgenützt. In dieser Zeit bestanden sehr gute Bedingungen namentlich in der Záhorie-Region. Die Angaben über festgestellte Fundstellen sind in dieser Reihenfolge angeführt: Name der Gemeinde, Bezirk, Lage, Datum des Fluges und Nummer der Negative in der Dokumentation des AI der SAW. 1. Abrahám (Bez. Galanta), Hnúšťov, 18.6. 98, 1862-1863. Gruppierung von Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, undatiert. 2. Bajtava (Bez. Nové Zámky), Nad krčmou, 11.5.98, 1833. Lineares Merkmal und Siedlungobjekte, Bewuchsmerkmale im Getreide, undatiert. 3. Banská Štiavnica (Bez. Banská Štiavnica), 11.3.98. Dokumentationsaufnahmen des Stadtkerns. 4. Bielovce (Bez. Levice), Pod pustatinou, 11.5.98, 1812-1813. Siedlungsobjekte, undatiert. 5. Bíňa (Bez. Nové Zámky), 11.5.98. Dokumentationsaufnahme der Wallbefestigung. 6. Biskupová (Bez. Topoľčany), Lazy 30.6.98, 1954-1957. Ovale Grabenbefestigung von 120x95 m Ausmaß. Beglaubigt durch geophysikalische Messung, Lesefundmaterial aus dem Hochmittelalter. 7. Bojná (Bez. Topoľčany), Hatkovo údolie, 24.3.98, 1785-1787. Verlauf der Wallbefestigung eines großmährischen Burgwalls. 8. Borinka (Bez. Malacky), 20.6.98. Dokumentationsaufnahme von Ruinen der Burg Pajštún. 9. Borský Svätý Jur 1 (Bez. Senica), Diely od Kuklova, 20.6.98, 1887-1890. Hütten und zahlreiche Siedlungsgruben, ausgeprägte Bewuchsmerkmale im Raps, undatiert. 10. Borský Svätý Jur 2 (Bez. Senica), Šajby, 20.6.98, 1891-1893. Zahlreiche Hütten und Siedlungsgruben, ausgeprägte Bewuchsmerkmale im Raps und Getreide, undatiert. 11. Branč (Bez. Nitra), Miestne polia, 30.6.98, 2042-2044. Festgestellte Kreisgrabenbefestigung von 35 m Durchmesser, der Grabenverlauf wurde durch geophysikalische Messung und nachfolgende Feststellungsgrabung beglaubigt. Datierbar ist das Objekt in die ältere Bronzezeit (siehe den Beitrag von I. Kuzma im dieses Jahrbuchs). 12. Bratislava-Dúbravka (Bez. Bratislava), Veľká lúka, 30.6.98, 2023. Dokumentierung des gegenwärtigen Standes der Fundstelle. 13. Bratislava-Jarovce (Bez. Bratislava), Kilometrák, 18.6.98, kreisförmiges und quadratisches Grabengebilde, wahrscheinlich eine Umgrenzung von Gräbern aus römischer Zeit ?. 14. Bratislava-Rusovce (Bez. Bratislava), Pieskové, 18.6.98, 1856-1859. Abermals dokumentiertes Körpergräberfeld auf der erodierten Düne, undatiert. 15. Bratislava-Záhorská Bystrica (Bez. Bratislava), Za mlákou, 30.6.98, 2021-2022. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 16. Brodské (Bez. Senica), 18.6.98, 1834-1839. Rinnenartiges rechteckiges Gebilde, lineares Gebilde und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 17. Bzovík (Bez. Krupina), Kloster, 11.5.98, 1798-1802. Dokumentationsaufnahme des Klosters. 18. Cífer (Bez. Trnava), Za Bolerázom, 30.6.98, 2024-2031, 2050. Siedlungsobjekte, Spuren rechteckiger Pfostenbauten ?, lineares Gebilde, Bewuchsmerkmale, Neolithikum ?. 19. Cífer (Bez. Trnava), Od novanského, 9.7.98, 2047-2049. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 20. Dechtice (Bez. Trnava), Žlaby, 30.6.98, 1958-1961. Rechteckiger gegliederter Grundriß, negative Bewuchsmerkmale, Neuzeit. 21. Demandice (Bez. Levice), 11.3.98. Kreisgrabenbefestigung von 120 m Durchmesser, der Grabenverlauf durch geophysikalische Messung beglaubigt. Lesefundmaterial aus dem Neolithikum - Kultur mit Linearkeramik und Lengyel-Kultur ?, aus der älteren Bronzezeit (Hatvan-Kultur) und dem Hochmittelalter. 22. Dojč (Bez. Senica), Lage Rysy zwischen Struha und Myjava, 20.6.98, 1870-1874. Lineare Gebilde, die geschlossene Flächen von rechteckiger Form bilden, positive Bewuchsmerkmale, undatiert. 23. Dolné Srnie (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Hradisko, 24.3.98, 1784. Dokumentierung eines Burgwalls der Lausitzer Kultur. 24. Dunajská Streda - Malé Blahovo (Bez. Dunajská Streda), Čótfa, 9. 7. 98, 2058-2064. Quadratische und rechteckige Gebäudegrundrisse, Gruppierungen von Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, Neolithikum? 25. Gajary

(Bez. Malacky), Jazierkové, 30. 6. 98, 1987-1992. Hütten und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde nachgewiesene Besiedlung aus der jüngeren und der späten Steinzeit, Bronzezeit. 26. Gajary (Bez. Malacky), Krovie, 30. 6. 98, 1993-1996. Hütten und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde belegte Besiedlung aus dem Früh- und Hochmittelalter (siehe den Beitrag von Elschek, K. - Marková, K. im dieses Jahrbuches. 27. Horné Otrokovce (Bez. Trnava), Beronová, 24. 3. 98. Wiederholte Dokumentierung der Kreislgrabenbefestigung. 28. Hradište (Bez. Partizánske), 20. 6. 98. Abermalige Dokumentierung des Burgwalls der Lausitzer Kultur. 29. Hronovce-Čajakovo (Bez. Levice), Hodžove zeme, 11. 5. 98, 1815-1818. Gruppierung von Siedlungsobjekten, kreisförmiges Gebilde von ca. 5 m Durchmesser, Bewuchsmerkmale, undatiert. 30. Hurbanovo-Holanovo (Bez. Komárno), Páškom, 9. 7. 98, 2079-2081. Rechteckiger, quer gegliederter Gebäudegrundriß mit gerundeten Ecken, Bewuchsmerkmal, Neolithikum? 31. Chotín (Bez. Komárno), Dolné Konopište, 9. 7. 98, 2132-2133. Gruppierungen von Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde bestätigte Besiedlung namentlich aus römischer Zeit und aus dem Früh- bis Hochmittelalter. 32. Chotín (Bez. Komárno), Dolné Konopište, 9. 7. 98, 2134-2136. Dichte Gruppierungen von Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde nachgewiesene Besiedlung von der jüngeren Steinzeit bis in das Hochmittelalter. 33. Chotín (Bez. Komárno), Dolné Konopište, 9. 7. 98, 11. 5. 98, 2137-2140, 2154-2156. Dichte Gruppierungen von Siedlungsobjekten, kreisförmiges Gebilde von ca. 35-40 m Durchmesser, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde nachgewiesene Besiedlung von der jüngeren Steinzeit bis in das Hochmittelalter. 34. Chotín (Bez. Komárno), Rovinatý, 9. 7. 98, 2147-2149. Gruppierung von Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkamle, undatiert. 35. Chotín (Bez. Komárno), Horné Konopište, 9. 7. 98, 2150-2151. Gruppierungen von Hütten, Siedlungsobjekten und Gräbchengebilden, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde belegte Besiedlung von der jüngeren Steinzeit bis in das Hochmittelalter. 36. Chotín (Bez. Komárno), Horné Konopište, 9. 7. 98, 2152-2153. Gruppierungen von Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde bezeugte Besiedlung von der jüngeren Steinzeit bis in das Hochmittelalter. 37. Ipeľský Sokolec (Bez. Levice), Horný Luh, 11. 5. 98, 1808-1811. Zwei Kreisgebilde von ca. 6 m Durchmesser, Siedlungsgruben, Bewuchsmerkmale, undatiert. 38. Jakubov (Bez. Malacky), Za Malinou, 30.6.98, 2000-2008. Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten und mehrere lineare lange Gebilde, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde beglaubigte römerzeitliche Besiedlung (siehe den Beitrag von Elschek, K. - Marková, K. im dieses Jahrbuches). 39. Jakubov (Bez. Malacky), Pri starom mlyne, 30.6.98, 2009-2010. Hütten und ein kurzer Abschnitt einer Grabenlinie, Bewuchsmerkmale, Grundriß eines quer gegliederten rechteckigen Gebäudes, durch Lesefunde festgestellte Besiedlung aus der Jung- und Spätsteinzeit, aus der Eisenzeit und dem Mittelalter (siehe den Beitrag von Elschek, K. - Marková, K. im dieses Jahrbuches). 40. Jakubov (Bez. Malacky), Husí potok, 30.6.98, 2011-2015. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 41. Jakubov (Bez. Malacky), 30.6.98, 1997-1999, dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten, bzw. Gräbern ?, Bewuchsmerkmale, undatiert. 42. Jatov (Bez. Nové Zámky), Konopné, 9.7.98, 2100-2102. Kreisgrabengebilde von ca. 30-35 m Durchmesser, Bewuchsmerkmale, undatiert. 43. Jatov (Bez. Nové Zámky), Malý Jatov I, 9.7.98, 2103-2108. Zehn rechteckige Gebilde in zwei regelmäßigen Reihen, längliche lineare Gebilde, Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 44. Jatov (Bez. Nové Zámky), Malý Jatov II, 9.7.98, 2109-2111. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 45. Kamenín (Bez. Nové Zámky), Várhegy, 11.5.98,1819-1820. Dokumentationsaufnahme. 46. Kamenín (Bez. Nové Zámky), Babské 11.5.98. Verlauf eines sog. Brandwalles, Bodenmerkmal. 47. Komárno (Bez. Komárno), Veľký lán, 11.5.98, 1830-1832. Gruppe dreier Doppelkreise von ca. 20-25 m Durchmesser, Bewuchsmerkmale, undatiert. 48. Kopčany (Bez. Skalica), Sv. Margita, 18.6.98. Kleine St. Margita-Kirche, Dokumentationsaufnahme. 49. Kostolište (Bez. Malacky), Pri jazierku, 20.6.98, 1901-1902. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale. 50. Kostolište (Bez. Malacky), Veľký laz 1903-1907. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, durch Geländeerkundungen und Lesefunde in einer Rille festgestellte Besiedlung aus der Eisen- und römischen Zeit (siehe den Beitrag von Elschek, K - Marková, K. im dieses Jahrbuches). 51. Kostolany pod Tribečom (Bez. Zlaté Moravce), Veľký Lysec, 24.3.98, 1791-1792. Burgwall der Lausitzer Kultur, Dokumentationsaufnahme. 52. Kovarce (Bez. Topoľčany), Veľký Tribeč, 24.3.98, 1788-1790. Burgwall der Lausitzer Kultur, Dokumentationsaufnahme. 53 Láb (Bez. Malacky), Na Gálkach, 20.6.98, 1908-1942. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde festgestellte Besiedlung aus der Bronze-, Eisenzeit und aus dem Mittelalter (siehe den Beitrag von Elschek, K.-Marková, K. im dieses Jahrbuches). 54 Láb. (Bez.

Malacky), Dlhé, 20.6.98, 30.6.98, 1913-1916, 2019-2020. Grundriß eines rechteckigen Baues von ca. 6x15-20 m Ausmaß mit O-W-Orientierung, mit dem Anbau einer quadratischen Einfriedung, negatives Bewuchsmerkmal. Auf der SO-Seite eine Gruppe von ca. 15-20 Gräbern? Durch Lesefunde festgestellte Besiedlung in der Eisenzeit und im Mittelalter (siehe den Beitrag von Elschek, K. - Marková, K. im dieses Jahrbuches). Wahrscheinlich handelt es sich um einen abgegangenen mittelalterlichen Sakralbau mit einem Friedhof. 55. Láb (Bez. Malacky), Zbrody, 20.6.98, 1917-1918. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale. Durch eine Geländebegehung und Lesefunde in einer elektrischen Kabelrinne festgestellte Besiedlung aus der Eisen- und römischen Zeit (siehe den Beitrag von Elschek, K. und Marková, K. auf im dieses Jahrbuches). 56. Láb (Bez. Malacky), Pri nivách, 20.6.98, 1919-1924. Gruppierungen von Hütten und Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, undatiert. 57. Malacky (Bez. Malacky), Vinohrádok, 30.6.98, 1980-1982. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, lineares Gebilde mit gerundeter Ecke. Durch Lesefunde festgestellte Besiedlung aus der Bronzezeit und dem Mittelalter (siehe den Beitrag von Elschek, K. - Marková, K. im dieses Jahrbuches). 58. Malacky (Bez. Malacky), Ohrádky, 30.6.98, 1983-1986, 1929. Hütten und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde festgestellte Besiedlung aus der Jung- und Spätsteinzeit, Eisenzeit und aus dem Mittelalter (siehe den Beitrag von Elschek, K. - Marková, K. im dieses Jahrbuches). 59. Malé Dvorníky (Bez. Dunajská Streda), Gercov diel, 9.7.98. 2065-2067. Hütten und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 60. Malé Leváre (Bez. Malacky), Pri Gajdarovi, 20.6.98, 1899-1900. Hütten und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 61. Malé Ludince (Bez. Levice), 11.5.98. Gruppen von Kreisobjekten von ca. 5-6 m Durchmesser, Bewuchsmerkmale, undatiert. 62. Marcelová (Bez. Komárno), Bokroš, 11.5.98, 1824-1826. Trapezförmiges Grabengebilde, Bewuchsmerkmale, undatiert. 63. Marcelová (Bez. Komárno), Konopný hon, 9.7.98, 2072-2078. Dichte Gruppierung von Hütten, Siedlungsobjekten, rinnenartigen Linien, Einfriedungen?, Bewuchsmerkmale, undatiert. 64. Modra (Bez. Pezinok), 30.6.98. Dokumentationsaufnahme der Stadtbefestigung. 65. Modravany nad Váhom (Bez. Trenčín), 30.6.98. Dokumentationsaufnahme der Lage paläolithischer Fundstellen. 66. Mužla (Bez. Nové Zámky), Nová pustatina, 11.5.98, 1821-1823. Lineares Gebilde mit Anzeichen einer Ecke, Bewuchsmerkmale, undatiert. 67. Nemšová, Teil Luborča (Bez. Trenčín), Kopanice, 24.3.98, 1776-1779. Dokumentationsaufnahme eines Burgwalls der Lausitzer Kultur. 68. Nesvady (Bez. Komárno), Pastva 1, 9.7.98, 2083-2086. Gruppierung von Hütten und Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, undatiert. 69. Nesvady (Bez. Komárno), Pastva 2, 9.7.98, 2082. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 70. Nitra-Dražovce (Bez. Nitra), 11.3.98, Dokumentationsaufnahme der St. Michaelskirche. 71. Nováky-Horné Lelovce (Bez. Prievidza), Lány, 20.6.98, 1865-1867. Verlauf eines Abschnittsgrabens, Bewuchsmerkmal, undatiert. 72. Nové Zámky (Bez. Nové Zámky), Pri Letomostí 6, 11.5.98, 2157-2160. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 73. Oponice (Bez. Topoľčany), Burg Oponice, 11.3.98. Dokumentationsaufnahme der Burgruine. 74. Orechová Potôň (Bez. Dunajská Streda), Kapustníska, 9.7.98, 2069-2071. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 75. Orechová Potôň (Bez. Dunajská Streda), Zátoň, 9.7.98, 2051-2057. Rechteckiges Grabengebilde mit gerundeten Ecken von ca. 40x50-60 m Ausmaß, in vier ungleich große Teile gegliedert, mit Annex und ein weiteres, rechtwinklig geknicktes Lineargebilde, ausgeprägte positive Bewuchsmerkmale im Getreide, undatiert. 76. Palárikovo (Bez. Nové Zámky), Dolné Križovany, 9.7.98, 2087-2093. Hütten, Siedlungsobjekte, lineares Gebilde mit rechtwinkliger Ecke, Bewuchsmerkmale, undatiert. 77. Palárikovo (Bez. Nové Zámky), Horné Križovany, 9.7.98, 2094-2099. Hütten, Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 78. Pata (Bez. Galanta), Brody I, 30.6.98, 2032-2034. Gruppierung von Hütten und Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, undatiert. 79. Pata (Bez. Galanta), Brody II, 30.6.98, (45-12-08, 1: 10 000, 230: 210), 2035-2037. , Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 80. Pata (Bez. Galanta), Brody III, 30.6.98, 2038-2041. Hütten, Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 81. Pavlová (Bez. Nové Zámky), Veľký úhor, 11.3.98. Befestigte Siedlung der Hatvan-Kultur. 82. Pezinok (Bez. Pezinok), 30.6.98, Dokumentationsaufnahme des Schlosses. 83. Plavecké Podhradie (Bez. Malacky), Burg Plavecký hrad, 30.6.98. Dokumentationsaufnahme der Burgruine. 84. Plavecký Štvrtok (Bez. Malacky), Valovské, 20.6.98, 1930-1931, 1983. Umfangreiches eingetieftes Kreisobjekt mit unregelmäßigem Gebilde in der Mitte, Bewuchsmerkmale, Neuzeit(?) 85. Plavecký Štvrtok (Bez. Malacky), Pri Šimkových lúkach, 20.6.98, 1932-1933. Lineares Gebilde mit rechtwinklig gerundeter Ecke, Bewuchsmerkmal, undatiert. 86. Plavecký Štvrtok (Bez. Malacky), Za nivou, 20.6.98, 1934, 1936, 1937, 1940. Durch Lesefunde festgestellte

Besiedlung aus römischer Zeit, aus dem Früh- und Hochmittelalter (siehe den Beitrag von Elschek, K. - Marková, K. im dieses Jahrbuches). 87. Plavecký Štvrtok (Bez. Malacky), Malé lúky. 30. 6. 98, 2016-2018. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 88. Podhradie (Bez. Topoľčany), Burg Topoľčany, 11. 3. 99. Dokumentationsaufnahme der Burgruinen. 89. Podzámčok (Bez. Zvolen), Burg Dobrá Niva, 11. 5. 98, 1793-1997. Dokumentationsaufnahme der Burgruinen. 90. Prenčov (Bez. Banská Štiavnica), 11. 3. 98. Hügelgrabartiges Gebilde, undatiert. 91. Prenčov (Bez. Banská Štiavnica), 11. 3. 98. Burgwall(?) 92. Rastislavice (Bez. Nové Zámky), Pri ihrisku, 9. 7. 98, 2112-2118. Dichte Gruppierung von Hütten und Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, undatiert. 93. Rastislavice (Bez. Nové Zámky), Pri rybníku, 9. 7. 98, 2119-2121. Gruppierung von Hütten und Siedlungsobjekten, lineare Gebilde, Bewuchsmerkmale, undatiert. 94. Repište (Bez. Žiar nad Hronom), 11. 3. 98. Befestigte Lage(?), undatiert. 95. Rybník (Bez. Levice), Krivín, 24. 3. 98, Dokumentationsaufnahme des Burgwalls. 96. Rybník (Bez. Levice), Kusá Hora, 24. 3. 98, Dokumentationsaufnahme des Burgwalls. 97. Selec (Bez. Trenčín), Hradisko, 24. 3. 98, 1780-1781. Dokumentationsaufnahme des Burgwalls. 98. Sereď (Bez. Galanta), Za železnicou, 18. 6. 98, 09. 07. 98, 1864, 2045-2046. Gruppierung von Hütten und Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale, undatiert. Grundriß eines Pfostenbaues, Bewuchsmerkmale, Neolithikum(?). 99. Sikenička (Bez. Nové Zámky), Intravillan, 11. 3. 98. Abermals dokumentierte befestigte Siedlung. Bronzezeit. 100. Sitno (Bez. Banská Štiavnica), 11. 3. 98. Dokumentationsaufnahme. 101. Stupava (Bez. Malacky), Pri Zohorskom III, 30. 6. 98, (44-21-10, 1 : 10 000, 90:79), 1974-1975. Bewuchsmerkmale im Getreide, Gruppierung von Hütten und Siedlungsgruben, undatiert. 102. Stupava (Bez. Malacky), Pri Zohorskom VI, 18. 6. 98 (44-21-10, 1 : 10 000, 115:112), 1854-1855. Bewuchsmerkmale im Getreide, zwei dichte Gruppierungen von Siedlungsgruben, undatiert. 103. Stupava (Bez. Malacky), Pri Zohorskom VIb, 30. 6. 98 (44-21-10, 1 : 10 000), 1976. Bewuchsmerkmale im Getreide, dichte Gruppierung von Siedlungsgruben, undatiert. 104. Suchohrad (Bez. Malacky); Šitrovka, 20. 6. 98, 1925-1928. Rechteckige Grundrisse, wahrscheinlich aus der Neuzeit. 105. Svätý Peter (Bez. Komárno), Pasienok, 9. 7. 98, 2141-2146. Zahlreiche Hütten und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 106. Šaštín-Stráže (Bez. Senica), 20. 6. 98, 1878-1879. Dokumentationsaufnahme der Basilika. 107. Šaštín-Stráže (Bez. Senica), Brunovský mlyn, 20.6.98, 1880-1883. Gruppen von Hütten und Siedlungsobjekten, lineare Gebilde, Bewuchsmerkmale, undatiert. 108. Šaštín-Stráže (Bez. Senica), Za kopankou, 20.6.98, 1884, 1886. Trapezförmiges Grabengebilde?, Bewuchsmerkmale, undatiert. 109. Štefanov (Bez. Senica), Vinohrádky, 20.6.98, 1875-1877. Teil eines umfangreichen Grabengebildes mit zwei rechtwinkligen gerundeten Ecken, die Nord-Front von ca. 550 m Länge, in der Mitte unterbrochen, Bewuchsmerkmal, römisches Feldlager(?). 110. Tlmače (Bez. Levice), Hrádze, 24.3.98. Dokumentationsaufnahme des Burgwalls aus dem 9.-10. Jh. 111. Tvrdomestie (Bez. Topoľčany), Za járkom, 20.6.98, 1868-1869. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 112. Veľké Turovce (Bez. Levice), Turovce, 11.5.98, 1803-1807. Dokumentationsaufnahme der befestigten Lage aus der Bronzezeit. 113. Veľký Kýr (Bez. Nové Zámky), Násypový sek, 9.7.98, 2122-2131. Dokumentation der Ausgrabung auf dem Bau der Eisenbahnüberführung. 114. Virt (Bez. Komárno), Dolnožitavské morušové, 11.5.98, 1827-1829. Zwei kreisförmige Grabengebilde von ca. 6 m Durchmesser mit einem Objekt in der Mitte, Bewuchsmerkmale, wahrscheinlich mit einem Kreisgraben umgrenzte Gräber, undatiert. 115. Vlčkovce (Bez. Trnava), 20.6.98, 1952-1953. Trasse des Baues eines Weges. 116. Vydrany (Bez. Dunajská Streda), Dolné sihote, 18.6.98, 1860-1861. Rechteckiges Rinnengebilde mit gerundeten Ecken, von ca. 5x8 m Ausmaß, positives Bewuchsmerkmal, undatiert. 117. Zalaba (Bez. Levice), Horná pažiť, 11.5.98, 1814. Hütten und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 118. Závod (Bez. Malacky), Na dieloch, 18.6.98, 1840-1846. Regelmäßiges rechteckiges Grabengebilde mit gerundeten Ecken von ca. 170x300 m Ausmaß. In der Mitte der Ostfront eine erkennbare Unterbrechnung, Bewuchsmerkmale. Wahrscheinlich ein römisches Marschlager. Zahlreiche Hütten und Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, durch Lesefunde festgestellte Besiedlung aus der Latène- und römischen Zeit. 119. Závod (Bez. Malacky), Pri hrubej doline, 20.6.98, 1894-1896. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 120. Závod (Bez. Malacky), Pri suchej doline, 20.6.98, 1897-1898. Siedlungsobjekte, Bewuchsmerkmale, undatiert. 121. Zemianske Podhradie (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Hradište, 24.3.98, 1782-1783. Dokumentationsaufnahme des Burgwalls der Lausitzer Kultur. 122. Zohor (Bez. Malacky), Piesky II, III, 18.6.98, 20.6.98, 1967, 1847-1848, 1850, 1950-1951, 1967-1968. ütten, Siedlungsobjekte, lineare Gebilde, Bewuchsmerkmale, undatiert. 123. Zohor (Bez. Malacky), Pri

Zohorskom potoku, 18.6.98, 1852-1853. Hütten, Siedlungsobjekte, lineare Gebilde, Bewuchsmerkmale im Getreide, undatiert. 124. Zohor (Bez. Malacky), Pri Šustrovej jame, 18.6.98, 1849, 1851, 1969-1970. Dichte Gruppierungen von Hütten und Siedlungsobjekten, Bewuchsmerkmale im Raps, undatiert. 125. Zohor (Bez. Malacky), Pri hliníku, 20.6.98, 30.6.98, 1971-1944, 1971-1973. Dichte Gruppierungen von Siedlungsobjekten, Gräbchengebilden, von Gräbern(?), Bewuchsmerkmale im Raps, undatiert. 126. Zohor (Bez. Malacky), Pod dedinou, 20.6.98, 30.6.98, 1946-1947, 1964-1966. Rechtwinklige gerundete Ecke eines umfangreichen Grabengebildes, Bewuchsmerkmale im Getreide, undatiert. 127. Zohor (Bez. Malacky), Pri samote, 20.6.98, 30.6.98, 1948-1949, 1962-1963. Dichte Gruppierung von Hütten und Siedlungsobjekten, Grabengebilde, Bewuchsmerkmale im Raps, undatiert. 128. Zvolen (Bez. Zvolen), Pustý hrad (36-32-17, 128: 210, 1: 10 000), 11.3.98. Dokumentationsaufnahme der Burgruinen. 129. Žarnovica, časť Revištské Podzámčie (Bez. Žiar nad Hronom), Burg Revište, 11. 3. 98. Dokumentierung der Burgruinen. 130. Žemberovce (Bez. Levice), 11.3.98. Dokumentationsaufnahme eines Teiles des Verlaufes eines sog. Brandwalles. 131. Žiar nad Hronom, časť Šášovské Podhradie (Bez. Žiar nad Hronom), Burg Šašov, 11.3.98, Dokumentationsaufnahme der Burgruinen.

NEOLITICKÉ NÁLEZY Z NITRY-MIKOVHO DVORA

Gertrúda Březinová

Nitra (okr. Nitra), poloha Mikov dvor, terasa rieky Nitry, neolit, pohrebisko ľudu s mladou lineárnou keramikou, sídlisko lužianskej skupiny.

Archeologický výskum v Nitre na polohe Mikov dvor bol vyvolaný stavbou prevádzkovej budovy stavebno-obchodnej spoločnosti firmy Mediderma. Napriek tomu, že súhlasné stanovisko s realizáciou stavby Archeologický ústav podmienil sledovaním stavby už v prípravnej fáze, t.j. pri sťahovaní ornice a na základe zistených skutočností aj realizáciou záchranného výskumu, k zisteniu, že stavba sa realizuje, došlo pri náhodnej previerke lokality, kedy P. Bednár a M. Samuel objavilii porušený kostrový hrob. V tom čase už bola väčšia časť plochy zabetónovaná s postavenou konštrukciou haly.

Výskum mal charakter vyvolaného záchranného výskumu. Realizoval sa na ploche budúcej príjazdovej cesty k stavbe s rozmermi približne 35x15 m, čo nebola ani 1/3 z celkovo zničenej plochy. Na zistenie situácie v okolí stavby sa ručne kopala sonda s rozmermi 3x7 m. Ornica mala hrúbku 40-50 cm. Tesne pod ňou sa začala črtať žltá spraš. V tejto hĺbke sa zistil kostrový hrob 1/98, zvyšky hrobu 2/98 a hrob 3/98. Plocha budúcej príjazdovej cesty sa vopred odhumusovala.

Lokalita sa nachádza na hlavnej terase rieky Nitry. Nadm. v. je 145 m. Dá sa povedať, že skúmaná plocha je situovaná v strede medzi riekou Nitra a potokom Selenec. Ide o polohu veľmi vhodnú na osídlenie. V tesnej blízkosti sa v minulosti realizovalo niekoľko záchranných i systematických výskumov (*Bujna/Kováčová 1988; Fusek 1991*). Na ploche bolo preskúmaných šesť kostrových hrobov jedincov uložených v skrčenej polohe. Koncentrovali sa vo východnej časti plochy.

V západnej časti sa vyrysovalo päť sídliskových objektov. Objekt 4/98, ktorý bol bohatý na materiál, pokračuje na susednú parcelu. Z dôvodu, že nebolo k dispozícii povolenie na výskum v tejto časti pozemku, objekt zostal nedoskúmaný.

Materiál získaný výskumom predstavuje keramiku, ľudské kosti, zvieracie kosti, drobné predmety, paleobotanické vzorky, ako je mazanica, malakofauna a preplavené vzorky hliny (*Fabiš 1998; Illášová 1998; Jakab 1998; Mihályiová 1998*).

Predpokladám, že záchranným výskumom bolo zachytené iba torzo pohrebiska. Pravdepodobne už samotnou stavbou výrobnej haly došlo k zničeniu hrobov. Kostrový materiál z hrobov bol vo veľmi zlom stave. Pri najmenšom dotyku sa rozdrobil na prach. Dá sa predpokladať, že pohrebisko bude pokračovať JV smerom. Z toho dôvodu je nutné sledovať stavebnú činnosť na okolitých pozemkoch.

Sídliskové nálezy (obr. 11: 2), ktoré sa koncentrujú v západnej časti odkrytej plochy, evidentne pokračujú južným i západným smerom. Ide o sídliskové jamy bez bližšieho určenia (1, 2, 4/98) a zemník (objekt 3/98).

Vyhodnotenie pohrebiska

Okrem rozlohou a počtom hrobov najrozsiahlejšieho pohrebiska z Priemyselnej ul. (*Pavúk 1972*) a zničeného pohrebiska z Mlynáriec (*Plesl 1952*) je Mikov dvor už tretie pohrebisko z územia Nitry (obr. 11: 1), datované do kultúry s mladou lineárnou keramikou. Žiaľ, i v tomto prípade ide o torzo pohrebiska. Veľkou nevýhodou je i to, že hroby sú situované veľmi nízko pod úrovňou terénu (40-50 cm), čím dochádzalo k systematickému ničeniu už pri orbe, čoho dokladom sú zbery v r. 1955 (*Kolník 1955*). Dá sa povedať, že podľa výbavy preskúmaných hrobov (obr. 12) ide o pohrebisko relatívne chudobné. Z výbavy hrobu je keramika pologulovitého tvaru s typickou rytou výzdobou, dva prívesky z lastúry z rodu ustricovitých a malá uzatvorená nádobka bližšie neurčenej funkcie. Mohla slúžiť ako hrkálka, hračka, prípadne ako obal na vonné oleje a tekutiny. Vyhodnotenie osteologického materiálu je v samostatnej časti (*Jakab 1998*).

Vyhodnotenie sídliska

Sídliskové objekty na základe ich výplne možno zaradiť do Protolengyelu, ktorý je z územia Nitry reprezentovaný lužianskou skupinou. Z lokalít v okolí je pohrebisko a sídlisko v Lužiankach, druhé náleziska s niekoľkými preskúmanými hrobmi je v Mlynárciach v areáli ACZ a tretie pohrebisko sa udáva z areálu závodu ČSAD (*Pavúk 1993*, 17). V prípade nami skúmaného sídliska ide o sídliskové objekty bližšie neurčenej funkcie, ktoré tvoria iba torzo sídliska. Jeho situovanie je pravdepodobné na okolitých parcelách.

Časové postavenie lokality

Na relatívne malej ploche záchranného výskumu sa podarilo odkryť objekty z dvoch rôznych časových fáz doby kamennej. Sú tu hroby, ktoré patria do obdobia mladej lineárnej keramiky a mladšie sídliskové objekty datované do skupiny Lužianky. Okrem týchto objektov sa nálezy datované do iných časových období nevyskytli.

Literatúra

Bujna/Kováčová 1988 - J. Bujna/A. Kováčová: Laténsky hrob z Nitry. AVANS 1987, 1988, 38-39.

Fabiš 1998 - M. Fabiš: Nitra-Mikov dvor "Mediderma". Analýza zvieracích kostí. Nepublikované. Dokumentácia AÚ SAV Nitra 1998.

Fusek 1991 - G. Fusek: Včasnoslovanské sídlisko v Nitre na Mikovom dvore. Slov. Arch. 39, 1991, 289-330.

Illášová 1998 - Ľ. Illášová: Nitra-Mikov dvor "Mediderma". Analýza kamenných artefaktov. Nepublikované. Dokumentácia AÚ SAV Nitra 1998.

Jakab 1998 - J. Jakab: Nitra-Mikov dvor "Mediderma". Analýza ľudských kostí. Nepublikované. Dokumentácia AÚ SAV Nitra 1998.

Kolník 1955 - T. Kolník: Mikov dvor. Nálezová správa 129/55. Nepublikované. Dokumentácia AÚ SAV Nitra 1955.

Mihályiová 1998 - J. Mihályiová: Nitra-Mikov dvor "Mediderma". Archeobotanický posudok. Nepublikované. Dokumentácia AÚ SAV Nitra 1998.

Pavúk 1972 - J. Pavúk: Neolithisches Gräberfeld in Nitra. Slov. Arch. 20, 1972, 5-107.

Pavúk 1993 - J. Pavúk: Osídlenie Nitry v mladšej a neskorej dobe kamennej. In: Nitra. Príspevky k najstarším dejinám mesta. Nitra 1993, 15-26.

Plesl 1952 - E. Plesl: Pohřebiště lidu s volutovou keramikou v Mlynárcích na Slovensku. Arch. Rozhledy 4, 1952, 9-13.

NEOLITHISCHE FUNDE AUS NITRA-MIKOV DVOR. Die archäologische Grabung in Nitra in der Lage Mikov dvor (Bez. Nitra) wurde durch die Errichtung eines Betriebsgebäudes der Bau- und Handelsgesellschaft der Firma Mediderma hervorgerufen. Die Grabung hatte den Charakter einer Rettungsgrabung. Sie erfolgte auf der Fläche des künftigen Zufahrtsweges zum Bau von ca. 35x15 m Ausmaß, was nicht einmal ein Drittel der vernichteten Gesamtfläche ausmachte. Die Lokalität Nitra-Mikov dvor liegt auf der Hauptterrasse des Nitra-Flusses. Die Überseehöhe beträgt 145 m. Die untersuchte Fläche befindet sich beiläufig in der Mitte zwischen dem Fluß Nitra und dem Bach Selenec. Es handelt sich um eine für Besiedlung sehr günstige Lage (Abb. 11: 1). Es wurden dort sechs Gräber von Hockerskeletten untersucht. Sie waren im Osteil der Fläche konzentriert. Im Westteil

skizzierten sich fünf Siedlungsobjekte (Abb. 11: 2). Das Objekt 4/98 mit reichem Fundgut setzt auf der Nachbarparzelle fort. Auswertung des Gräberfeldes. Außer dem nach Lage und Gräberzahl umfangreichsten Gräberfeld in der Gasse Priemyselná ul. (Pavúk 1972) und dem vernichteten Gräberfeld in Mlynárce (Plesl 1952), ist Mikov dvor bereits das dritte Gräberfeld auf dem Gebiet Nitras mit der Datierung in die Epoche der Kultur mit junger Linearkeramik. Leider handelte es sich auch in diesem Falle um ein Gräberfeldtorso. Ein großer Nachteil ist auch, daß die Gräber sehr flach unter dem Geländeniveau situiert sind (40-50 cm), wodurch es zur systematischen Vernichtung schon beim Pflügen kam, wovon die Lesefunde aus dem J. 1995 ein Beleg sind (Kolník 1955). Es kann gesagt werden, daß es sich nach der Ausstattung der untersuchten Gräber um ein relativ ärmliches Gräberfeld handelt (Abb. 12). Aus der Grabausstattung stammen Keramik von halbkugeligen Formen mit typischer Ritzverzierung, zwei Anhänger aus Muschelschalen und ein kleines geschlossenes Gefäß von näher unbestimmter Funktion. Es konnte als Klapper, Spielzeug, evtl. als Behälter von aromatischen Ölen und Flüssigkeiten gedient haben. Die Auswertung des osteologischen Materials befindet sich in einem selbständigen Teil (Jakab 1998). Auswertung der Siedlung. Die Siedlungsobjekte können aufgrund ihres Inhaltes in das Protolengyel gereiht werden, das aus dem Gebiet Nitras durch die Lužianky-Gruppe repräsentiert ist. Von Lokalitäten im Umkreis ist eine Nekropole und Siedlung in Lužianky bekannt, eine zweite Fundstelle mit mehreren untersuchten Gräbern befindet sich in Mlynárce im Areal des Asbestbetriebes ACZ und ein drittes Gräberfeld wird aus dem Areal des Betriebes ČSAD angeführt (Pavúk 1993, 17). Im Falle der vom Autor untersuchten Siedlung handelt es sich um Siedlungsobjekte von nicht näher bestimmter Funktion, die nur ein Torso der Siedlung bildeten. Ihre Situierung ist wahrscheinlich auf den umliegenden Parzellen. Zeitliche Stellung der Lokalität. Auf der relativ kleinen Fläche der Rettungsgrabung konnten Objekte aus zwei verschiedenen Phasen der Steinzeit freigelegt wrden. Es sind Gräber, die in die Epoche der jungen Linearkeramik gehören und jüngere Siedlungsobjekte der Lužianky-Gruppe. Außer diesen Objekten sind Funde aus anderen Epochen nicht vorgekommen.

ŠTVRTÁ SEZÓNA VÝSKUMU VO SVODÍNE

Zoltán Drenko

Svodín (okr. Nové Zámky), časť Maďarský Svodín, poloha Kis Templom, zaniknutý opevnený kostol a hroby, výskum na žiadosť Obecného úradu, stredovek a novovek. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

JV od svätyne zaniknutého Kostola sv. Michala, v interiéri zaniknutej budovy s orientáciou JZZ-SVV, pod vrstvou ľudských lebiek a kostí, sa odkryli dve okrúhle kolové jamy s priemerom 45 cm a hĺbkou 80 cm, vzdialené od seba 1 m. Z východnej jamy pochádza minca.

JV od uzáveru svätyne sa našla sivá hlinená miska (v. 5 cm, ∅ ústia 13,5 cm, ∅ dna 9,4 cm) a hrot oštepu (d. 13 cm, ∅ tuľajky 4 cm).

Severne od svätyne sa zistili zvyšky troch okrúhlych jám, nad nimi sa našli mince, úlomky nádob a miskovitých kachlíc, delové gule, kosák a kovanie rýľa.

SZ od kostolnej lode ležal fragment zvona s vodorovným radom lalií a so zvyškom nápisov (...BAN..BAN.).

Okrúhla jama západne od kostola mala priemer 2,5 m a hĺbku 2,5 m, Obsahovala mince, úlomky nádob a miskovitých kachlíc, fragment ostrohy.

Pred JZ priečelím kostola sa vykopali tehlové základy kostolnej predsiene s vnútornými rozmermi 4x3 m a zistila sa základová ryha delovej bašty s polkruhovitým uzáverom a s max. rozmermi 11x7,5 m.

Zistilo sa ďalších 69 hrobov (67-135): 57 dospelých, 1 žena s novorodencom a 11 detí. 33 kostier malo orientáciu Z-V, 21 kostier orientáciu JZ-SV.

V hroboch 102, 125, 129 a 130 bola minca, z hrobov 85 a 119 pochádza medailón, v hrobe 116 sa našiel medailón a prsteň, v hrobe 84 ležali dva medailóny a krížik, hroby 70 a 118 obsahovali krížik,

inventár hrobu 99 tvorila ihlica do vlasov a v hrobe 74 sa odkryl pár ostrôh s kolieskom a pár podkovičiek na čižmy. Vo výskume sa bude pokračovať.

VIERTE GRABUNGSSAISON IN SVODÍN. Das archäologische Museum des SNM zu Bratislava setzte mit der Grabung im Umkreis der abgegangenen St.-Michaels-Kirche in der Gemeinde Svodín (Bez. Nové Zámky) im Teil Maďarský Svodín in der Lage Kis templom fort. Im SO des Heiligtums, im Interieur der Gebäudewüstung wurden unter einer Schicht von Menschenschädeln und -knochen zwei kreisförmige Pfostengruben erfaßt. Südöstlich des Abschlusses des Heiligtums wurde eine Speerspitze und eine Schüssel geborgen. Nördlich des Heiligtums konstatierte man Reste dreier runder Gruben und über ihnen lagen Münzen, Bruchstücke von Gefäßen und Napfkacheln, Kanonenkugeln, eine Sichel und ein Spatenbeschlag. Nordwestlich des Kirchenschiffes lag das Fragment einer Glocke mit dem Rest einer Inschrift (...BAN..BAN). Eine kreisförmige Grube von 2,5 m Dm. und 2,5 m T. westlich des Kirchenschiffes enthielt Münzen, Bruchstücke von Gefäßen und Napfkacheln wie auch das Fragment eines Rädchensporns. Vor der südwestlichen Kirchenfassade erschienen ziegelgemauerte Fundamente einer Kirchenvorhalle mit 4x3 m Innenausmaßen, und festgestellt wurde die Fundamentrinne einer Geschützbastei mit halbkreisförmigem Abschluß und den maximalen Ausmaßen von 11x7,5 m. Festgestellt wurden weitere 69 Gräber (Nr. 67-135): In 57 von ihnen lagen Erwachsene, in einem Grab eine Frau mit einem Neugeborenen und in 11 Gräbern waren Kinder. 33 Skelette hatten W-O-Orientierung, 21 Skelette waren SW-NO orientiert. Die Gräber 102, 125, 129 und 130 enthielten eine Münze, die Gräber 85 und 119 ein Medaillon, aus Grab 116 stammen ein Medaillon und Fingerring, aus Grab 84 zwei Medaillons und ein Kreuzchen, die Gräber 70 und 118 ergaben ein Kreuzchen, Grab 99 eine Haarnadel und Grab 74 je ein Paar von Radsporen und Hufeisen für Stiefel. Mit der Grabung wird fortgesetzt werden.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V KAPLNKE SV. MICHALA V KOŠICIACH

Marcela Ďurišová

Košice (okr. Košice-mesto), Hlavná ul., Kaplnka sv. Michala, osárium, záchranný výskum; stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Košice.

V súvislosti s komplexnou obnovou Národnej kultúrnej pamiatky Kaplnka sv. Michala sa realizoval výskum v krypte.

Výskumom bolo zistené, že základová škára kaplnky bola v hĺbke 110 cm od vrstvy maltovinovej podlahy, na ktorej stáli barokové hrobové komory. Obvodové murivo kaplnky bolo založené do štrkovitého podložia, pričom základ pätky arkády deliacej osárium na dve časti bol vysoký len 10 cm. Na podloží bola tenká vrstva úlomkov fylitov, sporadicky preliata maltou, ktorá tvorila najstaršiu - stredovekú podlahu. Na nej ležala 120-140 cm hrubá vrstva ľudských kostí. Nad ňou asi 15 cm vrstva kostí premiešaná so zeminou nasledovaná vrstvou kameňov, tehál a tehlovej drti zaliatou maltovinovou vrstvou tvoriacou podlahu. Táto vrstva súvisí s obdobím barokových úprav v interiéri kaplnky - znižovaním nivelety a vytvorením pevnejšieho podkladu pre postavenie barokových hrobových komôr a podlahy. Sonda situovaná ku gotickému schodisku ukázala aj spôsob ďalšieho spevňovania podkladu pre barokové hrobové komory - drevené pilóty. Na drevených pilótach stálo aj barokové schodisko.

V zmysle metodiky Pamiatkového ústavu malo dôjsť k odstráneniu tehlových hrobových komôr, ktoré boli dodatočne pristavané alebo vstavané do klenieb arkády. V rámci týchto úprav bolo vybraných pätnásť hrobov. Dvanásť hrobov tvorili obdĺžnikovité, prípadne mierne lichobežníkovité tehlové komory. Tri hroby využili priestor dvoch klenieb deliacej priečky a vznikli zamurovaním prednej a zadnej strany klenby. Tieto komory boli postavené až po výstavbe a zaplnení barokových hrobových komôr postavených v r. 1778. Nápisy na hrobových komorách ich radia do obdobia prvej polovice 19. stor., niektoré z nich sú staršie - z druhej polovice alebo konca 18. stor. Z preskúmaného počtu bolo len sedem hrobov neporušených. Vo všetkých hroboch sa zistilo presypanie tela vrstvičkou piesčitej, prípadne štrkovito-piesčitej zeminy. V dvoch hroboch sa našli zvyšky alebo súčasti odevu - textílie a pracka, v najmladšom hrobe (r. 1862) ruženec a v štyroch hroboch bronzový kríž.

RETTUNGSGRABUNG IN DER ST.-MICHAELSKAPELLE IN KOŠICE (Bez. Košice-Stadt). Durch Schnitte erfaßt wurden die Fundamentzäsur der Kapelle, der ursprüngliche, aus Phyllitbruchstücken bestehende Fußboden und eine mächtige Knochenschicht vom Friedhof rund um die Pfarrkirche. Die Barockumgestaltung des Interieurs im J. 1776 bedeutete die Schaffung einer festen Unterlage für die Barockgrabkammern. Die abschließende Bestattungsphase in der Krypta repräsentieren Gräber aus der zweiten Hälfte des 18. Jh. bis zum J. 1862, die im Rahmen der Denkmalgestaltung entfernt wurden.

FRAGMENTY MESTSKÉHO OPEVNENIA NA ZVONÁRSKEJ ULICI V KOŠICIACH

Marcela Ďurišová - Dárius Gašaj

Košice (okr. Košice-mesto), mestské opevnenie, vrcholný stredovek, novovek.

V r. 1998 sa v Košiciach na Zvonárskej ul. realizovala obnova inžinierskych sietí. Výkop rýh vyhĺbených paralelne s vonkajšou uličnou čiarou obnažil na jej viacerých miestach zvyšky základov hradby vnútorného pásma mestského opevnenia. Priestor ulice, ani postup rekonštrukcie inžinierskych sietí neumožňovali vykonať tu záchranný archeologický výskum. Výkop rýh sledovali autori príspevku.

Pozitívne výsledky a nové poznatky o opevnení mesta prinieslo sledovanie výkopov najmä v severnej časti ulice. V tomto úseku hradba najstaršej fortifikácie mesta prebiehala v uličnej čiare novovekej zástavby. Líce muriva jej základu sa zistilo medzi domami na Mlynskej 23 a Zvonárskej 23. Základ hradby bol vybudovaný z charakteristického žltkastého lomového kameňa a z jeho línie vybiehal do ulice výstupok piliera klenby jej ochodze, široký 1,1-1,2 m. Tento bol hmotou zhodný so základom hradby a bol s ním konštrukčne spojený.

V priestore pred Zvonárskou 23 vystupovalo z línie uličnej čiary murivo hradby, ktoré bolo vybudované zo sivozeleného fylitu. Jeho hrúbku a priebeh sa podarilo neskôr zistiť vo výkopoch dvoch väčších šácht, vyhĺbených v tomto úseku na jeho rozhraní medzi Mlynskou 23 a Zvonárskou 21. Zosilnenie hradby o šírku zhruba 1,8 m súviselo s jej novovekými úpravami, pravdepodobne s vybudovaním delostreleckej pozície - cavalieru.

Podľa plánu opevnenia mesta z r. 1781 teleso hradby v tejto časti opevnenia pozostávalo z dvoch nerovnako dlhých kurtín (kratší úsek bol postavený po vežu hrnčiarskeho cechu) a lomilo sa v tupom uhle (*Rothauscher 1874*). Toto výrazné zalomenie hradby rešpektovala neskôr aj zástavba ulice a v úseku domov na Zvonárskej 23 a 21 je viditeľné dodnes.

V úseku medzi domami 21 a 19, približne v miestach, kde pôvodne stála veža hrnčiarskeho cechu, bolo obnažené murivo, ktoré vyčnievalo z uličnej čiary kolmo do ulice v dĺžke 1,2 m. Murivo bolo postavené zo žltkastého lomového kameňa, bolo lícované, neomietnuté a hrubé 1,35 m. Jeho interpretácia ostala otázna. Murivo mohlo byť pilierom ochodze hradby alebo zvyškom časti základov jej veže. Existenciu veže v tejto časti opevnenia môže ešte potvrdiť, resp. vylúčiť prípadný zisťovací výskum vo dvore na Zvonárskej 21.

V úseku severne od prejazdu domu na Zvonárskej 19 bol výkopom väčšej šachty odkrytý fragment muriva s lícovanou kamennou valenou klenbou s rozponom 2,4 m. Vrchol klenby bol v hĺbke 0,9 m. Murivo pravdepodobne súviselo s novovekou zástavbou.

V priestore pred Zvonárskou 15 boli ryhou prerezané murivá s dĺžkou (šírkou) 2,2 a 1,7 m, odlišujúce sa stavebným materiálom. Jedno bolo kamenné a druhé miešané s tehlami. Pred nárožím toho istého domu bolo zachytené i 3,5 m dlhé kamenné murivo, vybiehajúce priečne do ulice, ktoré ani v hĺbke 2 m nemalo ešte základovú škáru. Predpokladáme, že spomínané murivá súviseli tiež s novovekou zástavbou, ktorá sa objavuje v týchto miestach už na pláne opevnenia mesta z r. 1781 (*Rothauscher 1874*), pričom murivo s dĺžkou 3,5 m možno snáď stotožniť s objektom, ktorý bol pristavený k veži najstaršej hradby a ktorý je známy z plánu z r. 1823 (*Ippisch 1823*).

V južnej časti Zvonárskej ul. výkopy rýh zasiahli líniu hradby vnútorného pásma opevnenia iba v priestore pred Zvonárskou 1. Základy hradby s výrazným odskokom do ulice (*Rothauscher 1874*) boli zachytené v dĺžke 4,9 m.

Sledovanie výkopov na Zvonárskej ul. neprinieslo výraznejší a stratifikovaný archeologický materiál. Z výkopov rýh v priestore pred Zvonárskou 23 pochádza medený groš Žigmunda III. z r.1611. Minca je uložená v numizmatickej zbierke Východoslovenského múzea v Košiciach.

Literatúra

Ippisch 1823 - Ippisch: Situation et Prospects Plann des K.K.ulver Hand-Magazins, in der König Fray Stadt Kaschau. Kaschau 1823.

Rothauscher 1874 - Rothauscher: Plan der Festung Caschau in J. 1781. Kaschau 1874.

FRAGMENTE DER STADTBEFESTIGUNG IN DER GASSE ZVONÁRSKA ULICA IN KOŠICE (Bez. Košice-Stadt). Im J. 1998 realisierte man in Košice in der Gasse Zvonárska ul. eine Erneuerung der Ingenieurnetze. Beim Ausheben der Baurinnen wurden in der Linie der Gasse der neuzeitlichen Bebauung Fundamente der Bastei der Innenzone der Stadtbefestigung freigelegt (Mlynská 23, Zvonárska 21, Zvonárska 1), weiters Reste eines Mahlsteins (Zvonárska 23) und der Bebauung an der Mauer (Zvonárska 19, 15), deren Verlauf auf den historischen Stadtplänen identifizierbar sind.

PREDSTIHOVÝ ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA DOMINIKÁNSKOM NÁMESTÍ V KOŠICIACH

Marcela Ďurišová - Marián Uličný

Košice (okr. Košice-mesto), Dominikánske nám., mestská fortifikácia, novoveká zástavba, dominikánsky kostol a kláštor, predstihový záchranný výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Pamiatkový ústav - regionálne stredisko Košice a Archeologický ústav SAV-VPS, Košice.

Archeologický výskum sa realizoval z väčšej časti predstihovo pred realizáciou rekonštrukcie inžinierskych sietí a povrchu ulice.

Mestská fortifikácia

Zachytený priebeh vnútornej hradby, parkanovej hradby, parkanovej bašty a kontreskarpy. Murivá fortifikačných objektov boli kamenné.

Šírka vnútornej hradby 1,2 m. V murive vnútornej (hlavnej) hradby bol odkrytý odľahčovací oblúk. S vnútornou hradbou bol previazaný oporný pilier ochodze. Parkanová hradba bola široká 0,75 m. Kolmo na ňu boli nasadené bočné steny bašty zachytené v dĺžke 1,4 m. Spôsob uzavretia bašty sa nepodarilo zachytiť. Pred r. 1844 dochádza k úplnej deštrukcii čela bašty. Podľa novovekých plánov (napr. plán z r. 1781 - Východoslovenské múzeum Košice, S - 3198) sa tu mala nachádzať bašta polkruhového pôdorysu. Šírka parkanu bola 9 m, šírka vnútornej priekopy ohraničenej kamenným murivom kontreskarpy 23 m. Datovanie: druhá polovica 13.-15. stor.

K bočným stenám bašty a k vnútornej (hlavnej) hradbe bol pristavaný objekt so svetlosťou 10,6x5,5 m. Objekt mal vydláždený dvorček v priestore zasypanej vnútornej priekopy. K zástavbe parkanu a úplnému pohlteniu bašty mladším objektom došlo v priebehu r. 1781-1844. V r. 1868 bola v týchto miestach prerazená nová ulica, ktorá zlikvidovala nadzemné časti fortifikácie a mladšej zástavby.

Dominikánsky kostol a kláštor

Výskumom bolo zistené ohradenie dominikánskeho areálu pred západnou fasádou kostola a okolo južnej steny kostola a svätyne. Staršiu chronologickú fázu, ktorá bola postavená pred r. 1556, predstavuje kamenný múr so šírkou 70 cm, ktorý ohraničoval dominikánsky pozemok pred západnou fasádou kostola v temer rovnej, mierne dvakrát lomenej línii. Múr bol pristavaný k západnej fasáde kostola. Pravdepodobne z toho istého obdobia pochádza i ohradenie kostola kamenným múrom širokým 60-65 cm na jeho južnej a východnej strane.

Mladšiu fázu, k výstavbe ktorej došlo medzi rokmi 1781-1807, predstavuje kamenné murivo so šírkou 70 cm, ktorého priebeh zväčšil oproti r. 1556 plochu dominikánskeho areálu. Toto mladšie ohraničenie využilo časť staršieho muriva a približne v polovici plochy dnešného námestia sa stočilo na JZ nárožie kostola.

K presnejšiemu chronologickému zaradeniu pomohli dve výrazné požiarové vrstvy, ktoré môžeme spojiť s mohutnými požiarmi v r. 1556 a 1674.

Výskum odkryl pôvodný gotický portál na južnej strane kostola. (Umiestnenie portálu ukázalo, že barokova prestavba kostola radikálne zmenila i rozmiestnenie oporných pilierov klenby). Úroveň terénu v čase budovania dominikánskeho kostola sa nachádzala 220 cm pod dnešným terénom. Prah portálu bol asi 30 cm nad úrovňou terénu, jeho nadm. v. je 206,65 m. V období reformácie, v čase, kedy už bola časť portálu značne ponorená do terénu, bol vstup vyriešený schodiskom. V období barokovej prestavby v r. 1701-1741 bol stredoveký portál zamurovaný a bol vytvorený nový vstup.

V období reformácie bol západne od južného portálu postavený suterénny klenutý objekt, ktorý bol na jednej strane pristavaný k stene kostola a na druhej k múru ohrady. Jeho základová škára bola v hĺbke 116 cm. Výplň objektu tvoril sypký hlinitý materiál s črepmi kuchynskej keramiky, ale hlavne so zlomkami renesančných kachlíc, ktoré tu vytvárali súvislú vrstvu deštrukcie. V období barokovej prestavby objekt už neplnil svoju funkciu a na deštrukcii jeho klenby bola postavená renesančná tehlová plentáž kostola.

Vo vzdialenosti 2 m na východ od južného portálu bolo zachytené mohutné základové murivo s rozmermi asi 1,8-2,3 m, ktorého základová škára nebola zachytená ani v hĺbke 2,2 m. Medzi murivom objektu a stenou kostola bola výrazná škára.

Medzi murivom lode a prvým oporným pilierom svätyne bolo pri znižovaní terénu okolo kostola narušené osárium. Koncentrované ľudské kosti sa vyskytovali v hĺbke 30-50 cm. Z toho možno usúdiť, že osárium je pomerne mladého dáta (18.-19. stor.) a bolo naplňované kosťami zo starších stredovekých hrobov, o čom svedčí sprievodná keramika.

Novoveká zástavba pred západnou fasádou dominikánskeho kostola

Preskúmaných bolo päť objektov.

Dvojpriestorový suterénny objekt bol pristavaný k múru ohrady tak, že jeden priestor sa nachádzal v interiéri dominikánskeho areálu a druhý v jeho exteriéri. Svetlosť zadného priestoru 3,2x3,8m, predného (so vstupom) 3,5x3,8 m. Murivo kamenné. Zadný priestor mal vetrák, do predného sa vstupovalo schodmi z námestia. Na úrovni spodného schodu sa našla okruhliaková dlažba. Prechod medzi oboma priestormi bol preklenutý. Objekt bol novoveký.

V exteriéri dvojpriestorového objektu, pri jeho JZ nároží sa nachádzala studňa s priemerom asi 1,1 m, vybudovaná z nasucho kladených kameňov. Kamenný veniec studne stál na drevenom rošte. Rošt bol uložený v hĺbke 5,93 m-202,32 m n. m. V zásype studne sa našiel novoveký keramický materiál. Studňa sa nachádza na Chunertovom pláne Košíc z r. 1807.

Na preskúmanej ploche boli k ohradnému múru (exteriér dominikánskeho areálu) pristavané tri ďalšie objekty.

Objekt vybudovaný z tehál so šírkou asi 40 cm. Pôdorys v tvare veľkého L s jednou stenou vyspádovanou.

Objekt jednopriestorový, pristavaný k múru ohrady s klenutými základovými murivami. Materiál kamenný. Svetlosť objektu 3,8x4,8 m. Základová škára sa nachádzala v hĺbke 1,2 m na prepálenej vrstve. V exteriéri i interiéri objektu sa nachádzala okruhliaková dlažba.

Preskúmaná bola i časť ďalšieho objektu vybudovaného z kamenného materiálu a datovaného do novoveku.

Tieto objekty boli postavené až po vybudovaní nového ohradného muriva a po položení dlažby. Datujeme ich do obdobia po r. 1781.

Východná časť námestia

Aby sa zistila existencia zástavby na ploche námestia pred južnou fasádou kostola, bola kolmo na fasádu kostola vedená sonda, teda priečne cez námestie. Sonda zasahujúca až do podložia neodhalila na tejto ploche žiadne architektonické objekty. Plocha plánovito zostávala od začiatku budovania mesta voľná a bez zástavby.

VORSPRUNGSRETTUNGSGRABUNG AUF DEM DOMINIKANERPLATZ IN KOŠICE (Bez. Košice-Stadt). Die archäologische Grabung erfolgte im Zusammenhang mit durchgeführten Rekonstruktionsarbeiten der Ingenieurnetze und der Oberfläche der Gasse. Untersucht wurde ein Teil der Stadtbefestigung aus der zweiten Hälfte des 13.-15. Jh. mit jüngerer Bebauung und ein Teil des dominikani-

schen Areals, von dem zwei chronologisch und teilweise auch örtlich unterschiedliche Etappen der Einfriedung erfaßt wurden - die ältere aus der Zeit vor dem J. 1556 und die jüngere nach 1781. In der Südwand der Dominikanerkirche wurde das ursprüngliche, während des Barockumbaues der Kirche vermauerte Portal freigelegt. Im Dominikanerareal wurde teilweise ein Keller, ein steingemauertes Objekt und das Ossarium untersucht. Vor der Westfassade der Kirche wurden weitere neuzeitliche Objekte freigelegt, die in die Zeit nach 1781 datierbar sind. Untersucht wurde auch ein Brunnen, der neuzeitliches Material enthielt.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM A PRIESKUM NA ZÁHORÍ V ZÁUJMOVOM ÚZEMÍ PODZEMNÝCH ZÁSOBNÍKOV PLYNU

Kristian Elschek - Klára Marková

Záchranný archeologický výskum a predstihový systematický prieskum bol vyvolaný výstavbou podzemných zásobníkov zemného plynu (ďalej PZP) v rámci akcie Gajary - Baden. Záujmové územie PZP sa nachádza v oblasti Pomoravia na strednom Záhorí. Výstavba PZP sa má realizovať od r. 1998 do r. 2009.

Terénne práce i primárne spracovanie nálezov bolo v r. 1998 realizované v rámci zmluvy o diele medzi investorom stavby Nafta Trade, a.s., a Archeologickým ústavom SAV v Nitre. Zemné práce prebiehali vo viacerých katastroch okresu Malacky. Okrem oboch vedúcich výskumu a prieskumu (autori príspevku) sa terénnych prác zúčastnili najmä Jiří Mihál, Miroslav Vrablec a Jaroslav Kubíny. Kresbovú dokumentáciu nálezov uskutočnil Peter Cingel. Nálezy sú uložené v Archeologickom ústave SAV-Výskumná základňa, Bratislava.

Činnosť Archeologického ústavu SAV v prvom roku výstavby PZP sa intenzívne zamerala na predstihový systematický terénny prieskum celej záujmovej oblasti PZP a na záchranný výskum v rámci plynovodných prípojok v Gajaroch a výstavby vodovodu Gajary - Malacky.

Systematický terénny prieskum

Cieľom prieskumu bolo upresnenie údajov o existujúcich náleziskách a identifikovanie ďalších nálezísk ohrozených plánovanými stavebnými prácami do r. 2009. Touto činnosťou sa vytvárajú vhodné predpoklady pre včasný priebeh a adekvátnu voľbu metodiky a postupu samotných záchranných archeologických prác v oblasti PZP, umožňujúce koordináciu s vlastnou stavebnou činnosťou. V záujmovom území PZP a ich bezprostrednom okolí bola v r. 1998 systematická prospekcia uskutočnená na 51 archeologických náleziskách (sú označované v texte ako lokalita 1/98 až 51/98), dokladajúcich praveké až stredoveké osídlenie. Z toho je 46 novozistených lokalít, päť lokalít bolo známych už skôr (lokality 8, 12, 24, 45 a 47/98). Na dvoch lokalitách v Lábe (lokalita 8 a 47) bol uskutočnený v r. 1996 prieskum a v r. 1997 záchranný výskum v rámci Pilotného projektu pre 5. stavbu PZP.

Prieskum na sledovanom území sa uskutočnil metodikou klasického povrchového prieskumu a metodikou leteckej prospekcie (pozri príspevok Blažovej/Kuzmu/Rajtára v tejto ročenke). Terénnym prieskumom sa pokrývali len pre prospekciu vhodné a prístupné plochy. Predpokladáme, že zistené archeologické lokality tvoria len časť archeologických lokalít na tomto území.

Záchranný archeologický výskum

V r. 1998 sa pozornosť venovala taktiež sledovaniu postupu zemných prác prebiehajúcich v rámci stavebnej činnosti PZP a výstavby vodovodu. Zemnými prácami došlo k narušeniu archeologických objektov na siedmich lokalitách, pričom bolo preskúmaných 11 archeologických objektov a súvislá kultúrna vrstva.

1. Gajary (okr. Malacky). V katastri obce sa našlo 16 lokalít:

a) poloha Radlica I, lokalita 1/98 (obr. 13-14).

Duna 200 m východne od SV okraja obce, zber, záchranný výskum, doba bronzová, ťažisko doba laténska, stredovek.

Z priestoru lokality sa zberom získali málo výrazné črepy. Ryha pre prípojku elektrického napätia pozdĺžne prerezala sídliskový objekt 6/98, polozemnicu s rozmermi asi 6x3 m so zaoblenými rohmi.

Vo výplni sa zistili úlomky zvieracích kostí a keramický materiál. Uvedený materiál datuje objekt rámcovo do stupňov LTC1-LTC2.

Opis nálezov

Objekt 6/98, (obr. 13: 1-6)

1. Črep z rozhrania dna a tela nádoby zhotovenej na kruhu, materiál jemne plavený, farba sivá. 2. Črep z rozhrania dna a tela nádoby zhotovenej na kruhu, materiál jemne plavený, farba sivočierna. 3. Črep okrajový z misy, zhotovenej na kruhu materiál jemne plavený, farba hnedočierna. 4. Črep okrajový z misy, zhotovenej na kruhu materiál jemne plavený, farba čierna. 5. Črep okrajový z misy, zhotovenej na kruhu materiál jemný, farba svetlá, hnedá-sivá, škvrnitá. 6. Črep okrajový z misy, zhotovenej na kruhu materiál jemne plavený, farba sivá.

Objekt 6/98, (obr. 14: 1-6)

1. Črep okrajový z pologu ľovitej misy zhotovenej na kruhu, povrch s ostrými stopami po hladení, materiál jemne zrnitý, farba sivá, svetlohnedá, škvrnitá. 2. Črep zo steny tenkostennej situly zhotovenej na kruhu, zdobený hrebeňovaním so širokými zubami, materiál jemný s prímesou tuhy a sľudy, farba čiernosivá. 3. Črep zo steny nádoby zhotovenej na kruhu, zvonku hrebeňovaný, materiál jemný, farba svetlá, modrosivá. 4. Črep zo steny nádoby zhotovenej na kruhu, zvonka s dvoma vhladenými prúžkami, materiál jemný, farba sivá. 5. Črep z rozhrania dna a tela nádoby povrch hladený, materiál jemne zrnitý, farba hnedá, datovanie pravek. 6. Črep zo steny tenkostennej situly zhotovenej na kruhu, zdobený hrebeňovaním so širokými zubami, materiál jemný so sľudou, farba hnedosivá, škvrnitá.

b) poloha R a d l i c a II, lokalita 2/98 (obr. 15).

Duna 200 m východne od JZ okraja obce, zber, doba bronzová (stredodunajská mohylová kultúra), doba laténska, stredovek.

Na ploche lokality sa zistili málo výrazné črepy z doby bronzovej a doby laténskej. Ryha pre diaľkové vodovodné potrubie Gajary - Malacky zničila na lokalite objekt 2/98. Črepy sa našli na halde a v nej. Po rekonštruovaní črepov možno predpokladať, že pochádzali najskôr zo žiarového hrobu včasnej fázy stredodunajskej mohylovej kultúry.

Opis nálezov

Objekt 2/98, (obr. 15: 1-5)

1. Amfora dvojuchá, kresbovo rekonstruovate lná, okraj rovný, hrdlo valcovité, na rozhraní s telom dve protilahlé pásikové uáká obdĺžnikového prierezu, povrch hladený, nerovný, materiál zrnitý, farba hnedosivá-sivočierna, škvrnitá. 2. Črep z tela zásobnice s úzkou jemne pretlačanou lištou, povrch hladený, porézny, materiál zrnitý, farba hnedá. 3. Misa po loguľovitá - fragment bez dna, okraj zvnútra zoslabený, zaoblený, z okraja vychádzajú tri zachované vysoké lalokovité výčnelky, pod jedným malé pásikové ucho, povrch hladený, materiál jemne zrnitý, farba sivočierna-hnedá, škvrnitá. 4. Črep z rozhrania dna a tela nádoby, patriaci najskôr k zásobnici, povrch hladený, materiál zrnitý, farba hnedá. 5. Črep z rozhrania dna a tela nádoby, povrch hladený, materiál zrnitý, farba hnedá.

c) poloha B i e l e B r e h y, lokalita 3/98 (obr. 16: 1-2).

Inundačná oblasť rieky Moravy, asi 200 m východne od hrádze, zber, neolit, eneolit.

Pri prieskume sa zistilo málo výrazné osídlenie z uvedených období.

d). poloha S l a n i š t o v é, lokalita 4/98 (obr. 16: 3).

Duna východne od JV okraja obce okolo hradskej, záchranný výskum, slovanské obdobie/včasný stredovek.

Lokalita sa zistila pri sledovaní ryhy pre diaľkový vodovod Gajary - Malacky. Ryha narušila v tejto polohe tri objekty: 1/98, 3/98 a 4/98. Objekt 1/98, polozemnica s rovným dnom a oblými stenami. Zo začisťovania profilov na oboch stenách ryhy sa získali zvieracie kosti, kamenná industria, ako aj keramický materiál datujúci chatu rámcovo do 9.-10. stor. Objekt 3/98, polozemnica s rovným dnom a stupňovite upravenou stenou. Zo začisťovania profilov sa získali zvieracie kosti, lomový kameň, uhlíky, okruhliaky a črepy datujúce chatu rámcovo do 9.-10. stor. Objekt 4/98, priekopa s hrotitým dnom. Bez nálezov.

Opis nálezov

Objekt 3/98, (obr. 16: 4-8)

4. Črep okrajový z hrncovitej nádoby, zdobený viacnásobnou vlnovkou a vodorovnými ryhami zhotovenými hrebeňom, povrh porézny, materiál s kremeným pieskom, farba hnedá, čierna, škvrnitá. 5. Črep z rozhrania hrdla a tela tenkostennej nádo by, zdobený širokými pásmi rýh a vlnoviek, zhotovených hrebeňom, povrch porézny, materiál jemne ostrý, farba sivočierna. 6. Črep z tela nádoby, zdobený vodorovnými ryhami a vlnovkami zhotovenými hrebeňom, povrch porézny, materiál ostrý so sľudou, farba tmavosivá, škvrnitá. 7. Črep z tela nádoby, zdobený vodorovnými ryhami a vlnovkami zhotovenými hrebeňom, povrch porézny, materiál so sľudou, farba tmavosivá, škvrnitá. 8. Črep z tela nádoby, zdobený vodorovnými ryhami a vlnovkami zhotovenými hrebeňom, povrch porézny, materiál piesčitý, farba sivočierna.

Objekt 3/98, (obr. 17)

1. Črep z rozhrania dna a tela nádoby, povrch dnu hrubo modelovaný, materiál s kremenným pieskom, farba hnedá, čierna, škvrnitá. 2. Črep z tela nádoby, zdobený viacnásobnou vlnovkou a vodorovnými ryhami zhotovenými hrebeňom, povrch porézny,

materiál s kremenným pieskom, farba sivohnedá. 3. Črep z tela nádoby, zdobený pásmi vlnoviek, materiál ílovitý, jemne plavený s jemnou sľudou, farba sivá. 4. Črep z rozhrania dna a tela nádoby, na tele zdobený obvodovým zväzkom rýh zhotovených hrebeňom, materiál jemne plavený, farba svetlá, hnedosivá. 5. Črep z dna a priľahlej časti vajcovitého tela hrncovitej nádoby, povrch porézny, dno nerovnomerne modelované, na dne stopy po odtrhnutí od podložky, materiál jemne zrnitý, farba tmavá, hnedá, škvrnitá.

Objekt 1/98, (obr. 18: 1-9)

1. Črep z hrdla a tela esovite profilovanej nádoby, zdobený rytou výzdobou zhotovenou hrebeňom, povrch porézny, materiál s kremenným pieskom, farba tmavohnedá. 2. Črep z tela nádoby, zdobený viacnásobnou vlnovkou, povrch porézny, materiál s kremenným pieskom, farba tmavohnedá. 3. Črep z vydutiny nádoby, zdobený viacnásobnou vlnovkou a vodorovnými ryhami, povrch porézny, materiál s jemným kremenným pieskom, farba hnedočierna, škvrnitá. 4. Črep z tela rozmernej nádoby, na max. vydutine zdobený obvodovou ryhou a rytými vlnovkami, povrch porézny, materiál jemný so sľudou, farba hnedo-čierna, škvrnitá. 5. Črep okrajový, materiál jemne ostrý s kremenným pieskom, farba hnedočierna, škvrnitá. 6. Črep z vydutiny nádoby, zdobený obvodovými pásmi rýh, materiál jemný s pieskom a sľudou, farba hnedočierna, škvrnitá. 7. Praslen dvojkónický, nezdobený s oblou hranou, fragment, materiál jemný, farba hnedá. 8. Črep z rozhrania dna a tela nádoby, materiál s jemným kremenným pieskom a sľudou, farba hnedočierna, škvrnitá. 9. Praslen dvojkónický, zdobený rytou výzdobou, materiál jemný, farba sivočierna.

e) poloha P r a š i v á, lokalita 5/98 (obr. 19-20).

Duna južne od obce, zber, polykultúrna lokalita: eneolit, doba bronzová, doba halštatská, doba laténska, stredovek včasný.

Nálezisko bolo rozpoznané pri povrchovom prieskume, jeho existenciu potvrdila letecká prospekcia. Jedna z ťažiskových častí lokality sa nachádza na dune vystupujúcej nad okolitý terén inundácie Moravy. Jej rozloha je značná - rozprestiera sa na ploche viacerých ha. Zberom na poli sa získal početný rôznorodý materiál poukazujúci na značnú intenzitu osídlenia. Je tu zastúpené sporadické osídlenie v období skupiny Bajč-Retz, intenzívne je tiež osídlenie v období bádenskej kultúry. Zo staršej doby bronzovej je významný najmä fragment nádoby zdobený odtlačkom šnúry. Najskôr patrí nádobe nitrianskej kultúry, pochádzajúcej pravdepodobne z hrobu. Kontinuitu osídlenia na lokalite počas doby bronzovej naznačujú črepy stredodunajskej mohylovej kultúry a velatickej kultúry. Črepy hrubo modelovanej keramiky poukazujú na osídlenie aj v dobe halštatskej. V dobe laténskej sa tu rozprestieralo sídlisko, o čom svedčia fragmenty keramiky a časť žarnova. Doložené je tiež osídlenie zo slovanského obdobia a včasného stredoveku.

f) poloha V e s e l é I, lokalita 6/98 (obr. 21: 1-3).

Duna asi 1 km od JZ okraja obce, zber, neolit, stredovek.

Na nevýraznej dune západne od Zohorského kanála sa pri povrchovom zbere získal menší súbor črepov datovaných do neolitu a stredoveku.

g) poloha V e s e l é II, lokalita 7/98 (obr. 21: 4-5).

Duna asi 400 m od JZ okraja obce, zber, pravek.

Na nevýraznej dune západne od Zohorského kanála, vľavo od cesty z Gajár smerom k Morave sa zistili ojedinelé nevýrazné praveké črepy, rámcovo patriace azda k eneolitu či staršej dobe bronzovej.

h) poloha J a z i e r k o v é, lokalita 9/98 (obr. 21: 6, 9).

Terasa potoka, 400 m južne od obce, zber, pravek, eneolit, stredovek včasný.

Na ostrohu ľavobrežnej terasy Záhumenického potoka sa získal keramický súbor z praveku patriaci v niektorých prípadoch badenskej kultúre. Len ojedinelé sú málo výrazné črepy zo slovanského obdobia/včasného stredoveku.

ch) poloha F i l a v n é I, lokalita 10/98 (obr. 21: 7-8,10).

Terasa potoka, asi 1,5 km južne od obce, zber, pravek, doba bronzová, doba laténska.

Prieskumom zistené nálezisko je situované na ostrohe Záhumenického potoka pri sútoku so Zohorským kanálom. Menej intenzívne osídlenie polohy datuje získaný keramický materiál do mladšej až neskorej doby bronzovej a do doby laténskej.

i) poloha V e s e l é III, lokalita 11/98 (obr. 22).

Duna, zber, neolit, doba bronzová, doba laténska, stredovek včasný, stredovek vrcholný.

Nevýrazná duna na pravom brehu Zohorského kanála s pomerne intenzívnym osídlením polykultúrneho charakteru: sporadicky je zastúpená brúsená industria a fragmenty keramiky z neolitu, početnejšie z neskorej doby bronzovej až doby halštatskej. Zastúpené je tiež osídlenie z doby laténskej, včasného a vrcholného stredoveku.

j) poloha P o d L i p o u, lokalita 13/98 (obr. 23).

Duna v inundácii Borinského a Zohorského potoka, zber, eneolit, doba bronzová, doba halštatská, doba laténska, doba rímska, stredovek včasný.

Rozsiahla lokalita sa nachádza asi 5 km južne od Gajár na nevýraznej terénnej vlne, ktorá čiastočne presahuje aj do katastra obce Jakubov. Hustota nálezov svedčí o značnej hustote osídlenia polykultúrneho charakteru. Zreteľné neolitické fragmenty možno v niektorých prípadoch pripísať lengyelskej kultúre. Nevýrazné sú ďalšie nálezy pravekej keramiky z eneolitu, doby bronzovej a halštatskej. Výrazne je situlami a vázovitými nádobami zastúpená najmä keramika doby laténskej. Charakteristickými fragmentmi keramiky je zastúpená staršia a mladšia doba rímska i slovanské obdobie.

k) poloha K r o v i e, lokalita 14/98 (obr. 24: 1).

Terasa Čongerského potoka, zber, pravek, stredovek včasný, stredovek vrcholný.

Lokalita sa nachádza asi 2,5 km južne od obce, asi 200 m vpravo od poľnej cesty. Nezdobené črepy z hrubostenných nádob možno rámcovo datovať do praveku. Medzi stredovekými črepmi nádob je pozoruhodný fragment kotlíka.

l) poloha F i l a v n é II, lokalita 15/98 (obr. 24: 2-3).

Duna, zber, doba bronzová.

Nálezisko sa nachádza asi 1,2 km južne od obce pri prameňoch Húškovho potoka. Menej intenzívne osídlenie dokladajú črepy stredodunajskej mohylovej kultúry.

m) poloha B y s t r á I, lokalita 17/98.

Duna južne od obce, zber, neolit.

Nálezisko sa nachádza asi 5 km južne od obce na malej dune mierne vystupujúcej ponad okolitý terén v inundácii Moravy. Málo intenzívne osídlenie je potvrdené ojedinelými nezdobenými črepmi, rámcovo datovateľnými do neolitu a azda aj do eneolitu.

n) poloha B y s t r á III, lokalita 40/98 (obr. 24: 4-8).

Duna, zber, neolit, doba laténska, stredovek včasný a vrcholný.

Osídlenie sa rozkladá na dune v inundačnom pásme Moravy asi 5,5 km JZ od obce. Spomedzi málo výrazných črepov sú ojedinelé nálezy rámcovo datovateľné do neolitu a do doby laténskej. Ťažisko nálezov z lokality patrí slovanskému obdobiu a vrcholnému stredoveku.

o) poloha B y s t r á II, lokalita 42/98 (obr. 25).

Duna, zber, neolit, eneolit, doba laténska, stredovek včasný a vrcholný.

Na rozľahlej lokalite v inundácii Moravy sa získali početné doklady neolitického osídlenia. Keramické fragmenty patria jednak kultúre s lineárnou keramikou, jednak lengyelskej kultúre. Ojedinelé sú nálezy datovateľné najskôr do neskorého eneolitu. Zastúpené sú tiež fragmenty nádob (zásobnica s okružím, situla) z doby laténskej, črepy zdobené vlnovkou zo slovanského obdobia a nálezy z vrcholného stredoveku.

2. J a k u b o v (okr. Malacky). V katastri obce sa našlo päť lokalít:

a) poloha F a l o š n é, lokalita 16/98.

Duna v povodí Borinského potoka, zber, včasný stredovek.

Na nevýraznej terénnej vlne situovanej severne od Jakubova sa zistilo osídlenie doložené sporadickým výskytom nevýrazných črepov slovanskej keramiky.

b) poloha P r o s t r e d n é p o l e I, lokalita 23/98 (obr. 26: 1-7).

Terasa Borinského potoka, zber, eneolit, staršia doba bronzová.

Lokalita sa nachádza asi 1,2 km severne od obce. Pomerne intezívne osídlenie v eneolite treba priradiť badenskej kultúre. Medzi nálezmi zo staršej doby bronzovej sa nevyskytli kultúrne charakteristické zlomky.

c) poloha Z a M a l i n o u, lokalita 24/98 (obr. 26: 8-12).

Terasa južne od obce, zber, doba rímska.

Rozľahlá lokalita potvrdená aj leteckou prospekciou. Výrazne sa črtajúce objekty sa datujú do staršej a mladšej doby rímskej.

d) poloha P r o s t r e d n é p o l e II, lokalita 25/98.

Duna SV od obce, zber, neolit?, včasný stredovek.

Na miernej dune medzi Viničným a Vavrincovým potokom sa vyskytli ojedinelé, málo výrazné praveké črepy, patriace azda neolitu či eneolitu. Čiastočne výraznejšie sú fragmenty slovanských nádob.

e) poloha P r i s t a r o m m l y n e, lokalita 46/98 (obr. 27).

Terasa, zber, neolit, eneolit, doba laténska, stredovek.

Lokalita sa rozkladá pod sútokom Borinského a Viničného potoka, na ľavej strane Viničného kanála neďaleko potoka Malina. Získaný črepový materiál prevažne dokladá osídlenie z neolitu a eneolitu a patrí azda kultúre s lineárnou keramikou, najmä však lengyelskej kultúre. Takto je datovateľná zrejme aj nájdená brúsená a štiepaná industria. Nálezy z doby laténskej a stredoveku majú charakter ojedinelých nálezov.

3. K o s t o l i š t e,(okr. Malacky). V katastri obce sa zistili tri lokality:

a) poloha P r i j a z i e r k u, lokalita 44/98 (obr. 28: 1-3,5).

Terasa potoka Bahno, zber, pravek, doba laténska, doba rímska.

Pri prieskume sa sporadicky zistili kultúrne bližšie neurčiteľné praveké črepy a ojedinelé črepy z doby laténskej. Výrazne najpočetnejšie sú keramické fragmenty germánskej keramiky.

b) poloha V e ľ k ý l a z, lokalita 45/98 (obr. 29).

Terasa potoka Bahno, zber, záchranný výskum, neolit a eneolit, doba bronzová, doba rímska.

Veľmi rozsiahla lokalita po oboch stranách potoka má polykultúrny charakter. Hoci ani osídlenie z neolitu a eneolitu ako aj mladšej a neskorej doby bronzovej nie je len sporadické, ťažisko osídlenia bolo v dobe rímskej. Na časti lokality sa uskutočnil systematický povrchový prieskum sektorovou metódou, pričom sa použil aj detektor kovov. Zberom sa získal početný črepový materiál germánskej a rímskoprovinciálnej keramiky (najmä trecích misiek), bronzové spínadlo a rímske mince. V ďalšej časti lokality boli ryhou pre vodovod narušené objekty 7-10/98. Išlo o sídliskové jamy a polozemnicu z doby rímskej. Objekt 7/98 bol sídliskovou jamou, ktorá bola vyplnená fragmentmi prepálenej mazanice a ojedinelými črepmi zo staršej doby rímskej. Objekt 9/98 bol tiež sídliskovou jamou, v ktorej sa okrem prepálenej mazanice našli črepy z mladšej doby rímskej. Objekt 10/98 predstavuje dno najskôr zemnice vyplnenej ojedinelými zlomkami prepálenej hliny súvisí a pravdepodobne s objektom 9/98.

O p i s n á l e z o v

Objekt 7/98, (obr. 29: 6-8); objekt 9/98, (obr. 29: 9-12).

6. Črep z rozhrania hrdla a tela nádoby s dvoma vodorovnými obežnými ryhami, povrch hladený až leštený, materiál jemne plavený, farba sivohnedá. 7. Črep z vydutiny tela nádoby, výzdoba slamovaním, materiál zrnitý, farba hnedá. 8. Črep z tela nádoby, povrch zdrsňovaný, materiál jemne zrnitý so sľudou, farba hnedá. 9. Mortárium-trecia miska, dno chýba, zhotovené na kruhu, zvnútra s olivovo-zelenou glazúrou, materiál jemne plavený, farba tehlovo-červená, datovanie doba rímska, rímsko-provinciálna keramika. 10. Črep zo steny nádoby, zdobený prstovaním, povrch porézny, materiál jemný so sľudou, farba hnedá. 11. Črep z rozhrania dna a tela nádoby, povrch porézny, hrubo modelovaný, materiál zrnitý, farba sivo- hnedá, škvrnitá. 12. Črep okrajový, povrch hladený, materiál jemný, s väčším množstvom sľudy, farba sivo-čierna, škvrnitá.

c) poloha B a h n o, lokalita 50/98.

Svah terasy, zber, doba bronzová.

Pri sledovaní stavebných prác na diaľkovom vodovode sa zistilo vľavo od cesty do Gajár na južnom svahu na pravostrannej terase potoka Bahno narušenie sídliskovej vrstvy. Vrstva obsahovala menej početné nálezy črepov a kamennej industrie. Fragmenty keramiky dokladajú existenciu sídliska v neskorej dobe bronzovej.

4. L á b (okr. Malacky).V katastri obce sa zistilo deväť lokalít:

a) poloha P r i P á l e n i c i, lokalita 8/98.

Duna, asi 1 km západne od obce, zber , staršia doba rímska.

Lokalita sa nachádza na nevýraznej dune. Pri opakovanej obhliadke už známej lokality sa znova získali germánske črepy zo staršej doby rímskej.

b) poloha Z á h r a d y I, lokalita 12/98.

Duna, asi 200 m severne od obce, zber, neolit, eneolit, doba bronzová.

Lokalita sa nachádza na temene a svahu v JV časti duny. Pomerne intenzívne osídlenie dokladajú spravidla abradované črepy len obecne datované do neolitu, eneolitu a doby bronzovej bez možnosti bližšieho kultúrneho určenia.

c) poloha N a G á l k a c h I, lokalita 26/98.

Duna, SV od obce, zber, doba halštatská, stredovek neskorý.

Na intenzívne osídlenej rozlahlej polohe, ležiacej na katastrálnom rozmedzí s Plaveckým Štvrtkom, sa získal črepový materiál z neskorej doby bronzovej - azda patriaci podolskej kultúre. Ojedinelý tuhovaný fragment, prevažne však črepy hrubostennej keramiky, patria kalendenberskej kultúre.

d) poloha P i e s o č n é II, lokalita 27/98.

Svah duny, severne od obce, zber, pravek, stredovek.

Lokalita je situovaná na svahu duny, neďaleko od malého potoka. Málopočetné nevýrazné fragmenty keramiky možno datovať len rámcovo do praveku a stredoveku.

e) poloha P i e s o č n é I, lokalita 28/98 (obr. 30).

Duna severne od obce, zber, eneolit, doba laténska, stredovek neskorý.

Jedna z ťažiskových lokalít, zistených pri prieskume, sa rozkladá na ploche niekoľkých ha. Intenzívne osídlenie má polykultúrny charakter. Ojedinelé eneolitické nálezy črepov možno kultúrne priradiť badenskej kultúre, do obdobia ktorej najskôr patrí aj ojedinelá štiepaná industria. Poloha bola výrazne osídlená počas doby bronzovej, pričom nálezy črepov naznačujú možnosť kontinuity jej osídlenia od počiatkov stredodunajskej mohylovej kultúry až k velatickej kultúre. V JV časti polohy sa koncentrovalo osídlenie v strednej a neskorej dobe laténskej, čo dokladajú predovšetkým fragmenty sitúl, ale aj misiek. Črepy z neskorého stredoveku sú v získanom materiáli zastúpené len sporadicky.

f) poloha N a G á l k a c h II, lokalita 29/98 (obr. 31: 1-3).

Niva, zber, neolit, doba laténska.

Lokalita sa nachádza na pravej strane cesty do Plaveckého Štvrtka. Povrchovým prieskumom sa získali charakteristické fragmenty z neolitu doby laténskej, kým ďalšie nálezy sa s menšou pravdepodobnosťou radia do doby bronzovej a stredoveku.

g) poloha Z á h r a d y II, lokalita 31/98 (obr. 31: 4-6).

Duna asi 250 m od obce, zber pravek, doba laténska, stredovek.

Lokalita sa nachádza na severnom svahu časti duny. Nevýrazné črepy z praveku nie je možné bližšie datovať či kultúrne identifikovať. Prevahu v nálezovom materiáli majú výrazné črepy z doby laténskej. Sporadický je výskyt nálezov z včasného až vrcholného stredoveku.

h) polohy Z b r o d y , lokalita 47/98 (obr. 31: 7-10).

Terasa, záchranný výskum, doba rímska.

Rozsiahla lokalita na pravej strane bezmenného potoka, známa už z výskumu v r. 1997, bola opätovne narušená stavebnými prácami. Pri ich sledovaní sa zistilo porušenie 1,6 m hlbokej sídliskovej jamy z doby rímskej (objekt 11/98). V jej výplni boli okrem veľkého množstva prepálenej mazanice aj črepy z mladšej doby rímskej (obr. 31: 7-10):

7. Črep okrajový z hrncovitej nádoby, na pleciach zdobený vodorovným pásom vpichov, povrch nerovný, materiál s hrubozrnným pieskom, farba čierna. 8. Črep z lomu tela nádoby, zdobený kolkovanou výzdobou v radoch, materiál plavený so sľudou, farba sivočierna. 9. Črep okrajový zvonka zdobený /barbotinom?/, povrch hladený, zvonka leštený, materiál jemne plavený, farba zelenkavosivá. 10. Črep z rozhrania dna a tela nádoby zhotovenej na kruhu, materiál jemne plavený so sľudou, farba čierna, doba rímska - rímsko-provinciálna keramika.

ch) poloha K l č o v a n i c e, lokalita 48/98.

Terasa, zber, doba laténska, stredovek.

Nálezisko situované na pravej strane bezmenného potoka, južne od obce, poskytlo zberom len drobné nálezy, rámcovo datovateľné do doby laténskej a stredoveku.

5. M a l a c k y (okr. Malacky). V katastri mesta sa zistili tri lokality.

a) poloha V i n o h r á d o k II, lokalita 21/98 (obr. 32: 1).

Terasa Balážovho potoka, zber, pravek, stredovek.

Lokalita sa nachádza na miernej vyvýšenine, južne od Malaciek, západne od miestnej komunikácie. Získané nepočetné, málo výrazné a abradované črepy možno len rámcovo datovať do praveku a stredoveku.

b) poloha O h r á d k y, lokalita 43/98 (obr. 32: 2-4).

Vyvýšenina, zber, neolit, doba laténska, stredovek.

Pravdepodobne rozsiahle nálezisko sa rozkladá JZ od Malaciek, na ľavej strane potoka Malina. Na lokalite zistenej prieskumom sa získali najmä nezdobené črepy z obdobia neolitu patriace pravdepodobne kultúre s lineárnou keramikou. Osídlenie z laténskeho obdobia naznačujú len sporadické fragmenty keramiky. Ojedinelé nálezy dokladajú tiež prítomnosť osídlenia v slovanskom období až v stredoveku.

c) poloha V i n o h r á d o k I, lokalita 51/98 (obr. 32: 5-10).

Terasa potoka Malina, záchranný výskum, zber, slovanské obdobie.

Lokalita sa rozprestiera JZ. od Malaciek na pravobrežnej terase. Pri sledovaní zemných prác na vodovode Gajary - Malacky sa v profile steny vodovodnej ryhy črtal objekt-studňa zrubovej konštrukcie. V jej výplni sa zistili drobné črepy, zvieracie kosti, paleobotanický materiál ako aj zlomky korodovaného železa. Datovanie objektu sa uskutočnilo v dendrochronologickom laboratóriu v Mikulčiciach (L. Poláček a J.Dvorská).

Opis nálezov

Výber nálezov z objektu 5/98 (obr. 32: 7-10).

7. Črep z rozhrania hrdla a tela hrncovitej nádoby, zdobený vodorovnými pásmi vlnoviek, vyhotovenými hrebeňom, povrch porézny, materiál jemne zrnitý so sľudou, farba čiernosivá, škvrnitá. 8. Črep z tela nádoby, zdobený ryhami a vlnicou, povrch porézny, materiál jemne zrnitý so sľudou, farba hnedočierna. 9. Črep z tela nádoby, zdobený rytím, povrch porézny, materiál jemne zrnitý so sľudou, farba čiernohnedá. 10. Črep z tela nádoby, zvonka zdobený rytím, povrch porézny, materiál piesčitý, farba hnedá.

6. Malé Leváre (okr. Malacky. Pri prieskume sa v katastri obce zaregistrovala leteckým prieskumom a overila povrchovým prieskumom jedna lokalita:

a) poloha Pri Gajdorovi, lokalita 49/98 (obr. 33).

Terasa, zber, pravek, doba laténska, doba rímska.

Lokalita sa nachádza na ľavej strane Starého kanála v okolí zamokreného terénu. Pri prieskume sa získali nálezy svedčiace o pravekom, kultúrne bližšie nezaraditeľnom osídlení. Sporadicky je zastupené aj osídlenie v dobe laténskej. V materiáli prevažujú nálezy z doby rímskej, zastúpené fragmentami germánskej a rímsko-provinciálnej keramiky.

7. Plavecký Štvrtok (okr. Malacky). V katastri obce sa prieskumom zistilo sedem lokalít:

a) poloha Štátny majetok I, lokalita 30/98 (obr. 34: 1-7).

Duna, zber, doba laténska, doba rímska, stredovek.

Lokalita je situovaná severne od obce, na pravej strane cesty. Kým osídlenie z doby laténskej je zastúpené len sporadickými nálezmi, výrazné osídlenie z doby rímskej predstavujú fragmenty rímsko-provinciálnej keramiky a črepy z mladšej doby rímskej.

b) poloha Krúžky, lokalita 32/98.

Terasa potoka, zber, stredovek neskorý, novovek.

Lokalita sa nachádza po oboch stranách potoka severne od obce. Nálezy fragmentov keramiky sa datujú do neskorého stredoveku a novoveku.

c) poloha Štátny majetok II, lokalita 33/98 (obr. 34: 8-9).

Ostroh terasy, zber, doba rímska, stredovek.

Z priestoru náleziska, situovaného neďaleko potoka severne od obce sa zberom získali menej početné črepy datujúce osídlenie do mladšej doby rímskej a do vrcholného stredoveku.

d) poloha Panoha, lokalita 34/98.

Duna, zber, neolit, doba bronzová.

Nálezisko sa nachádza východne od obce, na južnej časti duny. Málo početný a nevýrazný črepový materiál možno pravdepodobne rámcovo zaradiť do neolitu a doby bronzovej.

e) poloha Za Nivou III, lokalita 35/98.

Terasa potoka, zber, stredovek neskorý.

Lokalita sa nachádza SV od centrálneho areálu, a.s., Nafta-Gas. Povrchovým prieskumom boli získané málopočetné fragmenty keramiky z obdobia neskorého stredoveku.

f) poloha Za Nivou II, lokalita 36/98 (obr. 35).

Vyvýšenina, zber, doba rímska, stredovek včasný až neskorý.

Na rozsiahlej ploche lokality, situovanej SV a JV od centrálneho areálu a.s. Nafta-Gas, sa zberom zistilo intenzívne osídlenie predovšetkým v dobe rímskej, predstavené nálezmi rímsko-provinciálnej a germánskej keramiky. Sporadické stredoveké nálezy predstavujú fragmenty keramiky zo slovanského obdobia, vrcholného a neskorého stredoveku.

g) poloha Za Nivou I, lokalita 37/98.

Terasa potoka, zber, stredovek, novovek.

Na terase po oboch stranách potoka SV od obce sa získal málo početný súbor fragmentov keramiky z neskorého stredoveku a novoveku.

8. Suchohrad (okr. Malacky). V katastri obce sa prieskumom zistilo sedem lokalít:

a) poloha Jednotky I, lokalita 18/98 (obr. 36; 37: 1-9).

Terasa Moravy, zber, eneolit, doba bronzová, doba laténska.

Nálezisko je situované na vyvýšenine terasy, asi 500 m od rieky Moravy, pri starej štrkovni, asi 2 km SV od obce. Zberom sa zistila výrazná polykultúrna lokalita. Eneolitické črepy a snáď aj kamennú industriu je možné priradiť lengyelskej kultúre. Menej početé a menej výrazné sú nezdobené fragmenty hrubostennej keramiky z doby bronzovej. Získaný materiál, predstavovaný predovšetkým situlami, poukazuje na ťažisko osídlenia polohy v dobe laténskej.

b) poloha H y d i n á r e ň, lokalita 19/98 (obr. 37: 10-11).

Duna, zber, doba laténska.

Lokalita sa nachádza SV od obce na ľavobrežnej terase potoka Hlinec. Zberom sa získali málo výrazné a nezdobené črepy z eneolitu či staršej doby bronzovej. Nálezy z doby laténskej dokladajú pomerne intenzívne osídlenie.

c) poloha J e d n o t k y II, lokalita 20/98.

Terasa Moravy, zber, doba laténska.

Lokalita sa nachádza na výbežku vyvýšeniny terasy, východne od poľnej cesty. Zberom sa získali nevýrazné a málo početné laténske črepy a železná troska.

d) poloha J e d n o t k y III, lokalita 22/98 (obr. 34: 10-11).

Inundácia Moravy, zber, eneolit, staršia doba bronzová, doba laténska.

Nálezisko zistené prieskumom sa nachádza SV od obce, asi 300 m severne od Karolovho majera. Pri zbere sa získali nezdobené málo početné črepy rámcovo datované do eneolitu, staršej doby bronzovej a doby laténskej, bez možnosti kultúrnej identifikácie.

e) poloha J e d n o t k y IV, lokalita 38/98 (obr. 38: 1-4).

Inundácia Moravy, zber, lengyelská kultúra, doba rímska, stredovek včasný a vrcholný.

Na ploche lokality ležiacej v blízkosti Moravy sa našli najčastejšie črepy patriace lengyelskej kultúre ako aj fragmenty keramiky slovanského obdobia a stredoveku. Ojedinelý fragment bližšie neurčiteľnej terry sigillaty poukazuje aj na osídlenie v dobe rímskej. Na lokalite, resp. v jej okolí, sú tiež sporadické doklady laténskej keramiky.

f) poloha H u b r o v é, lokalita 39/98 (obr. 38: 5).

Duna, zber, pravek, doba bronzová.

Nálezisko sa rozkladá na nevýraznej dune SV od hospodárskeho dvora Karolov majer. Medzi získanými pravekými atypickými črepmi len časť možno rámcovo datovať do strednej až mladšej doby bronzovej. Sporadický je výskyt novovekých črepov.

g) poloha D u š n i c e, lokalita 41/98 (obr. 38: 6-11).

Terasa potoka Hlinca, zber, neolit, doba laténska, stredovek vrcholný, novovek.

Z plochy lokality sa získal materiál z neolitu - fragment kopytovitého klina a početnejšie zlomky keramiky patriace kultúre s lineárnou keramikou. Sporadicky sú zastúpené zlomky rámcovo datovateľné do eneolitu až staršej doby bronzovej, zdobené slamovaním. Sporadicky sa objavujú laténske črepy a keramika zo slovanského obdobia. Početný je nálezový materiál z vrcholného stredoveku a novoveku.

Vyhodnotenie

Osídlenie v priestore projektovaného PZP využívalo vhodné sídelné ekopodmienky priebežne. Znamená to, že väčšina zistených nálezísk má polykultúrny charakter, a teda bola osídlená počas viacerých časových úsekov. Na siedmich lokalitách boli zemnými prácami v r. 1998 porušené archeologické objekty a kultúrna vrstva.

Mladšia doba kamenná až staršia doba železná

Praveké osídlenie v neolite až mladšom eneolite je doložené pri povrchovom prieskume na 18 lokalitách: 3, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 18, 23, 25, 28, 29, 38, 40, 41, 42, 43, 46/98. Nálezový materiál je zastúpený prevažne menej výraznými a značne abradovanými črepmi. Nálezy iného druhu sú ojedinelé a zastupuje ich najmä brúsená a štiepaná kamenná industria. V súbore z mladšej doby kamennej možno kultúrne rozlíšiť len menší počet zlomkov keramiky: kultúra lineárnej keramiky je známa z lokality 41/98, lengyelská kultúra v jej mladších vývinových stupňoch sa identifikovala medzi zlomkami získanými povrchovým zberom na lokalitách 13, 18, 38, 42/98 a je potvrdená v priestore projektu PZP na pomerne veľkom počte piatich lokalít: 5, 9, 11, 23, 28/98.

Neskorý eneolit a nadväzujúci počiatok staršej doby bronzovej bol závažný najmä z hľadiska rozvoja metalurgie a upevnenia nových spoločenských štruktúr. Z tohoto hľadiska vzrastá význam hoci aj

menej výrazných zlomkov zberového charakteru, datovaných do uvedených časových úsekov u ôsmich lokalít: 5, 11, 19, 20, 22, 23, 41, 42/98. Zvlášť významný je nález črepu na jednej z ťažiskových lokalít, z lokality 5/98. Zlomok pochádzajúci pravdepodobne z rozrušeného hrobu patrí najskôr nádobe nitrianskej kultúry. Nález je prvým možným dokladom predpokladaného osídlenia Záhoria nositeľmi tejto kultúry. Zároveň nabáda k pozornosti na už zaznamenané ojedinelé, doposiaľ kultúrne neidentifikované črepy zdobené odtlačkami šnúry na Záhorí (Láb, *Drahošová 1991*, 28). Kontinuitu osídlenia lokality 5/98 až do záverečnej fázy staršej doby bronzovej naznačujú niektoré ďalšie tu nájdené nezdobené črepy nádob.

V keramickom súbore, ktorý sa získal počas akcií v priestore PZP, sú zastúpené aj nálezy zo strednej doby bronzovej, patriace stredodunajskej mohylovej kultúre. Tieto sa vyskytli medzi fragmentami na troch lokalitách: 2, 28, 39/98. Pri hĺbení ryhy pre vodovod Gajary - Malacky bol na lokalite 2/98 zničený objekt 2/98, z ktorého pochádza súbor črepov stredodunajskej mohylovej kultúry (obr. 15: 1-5): plytká misa s lalokmi, dvojuchá amfora, zásobnica či hlboká misa a hrncovitá nádoba. Niekoľko črepov pochádza z nerekonštruovateľných tvarov nádob. Nálezy boli pozbierané na halde z výkopu. Objekt 2/98 bol pravdepodobne žiarovým hrobom. Určiteľné tvary, zachovalé črty a detaily poukazujú na to, že celok pochádzal najskôr zo starších vývinových fáz stredodunajskej mohylovej kultúry.

Pre štúdium rozvoja nositeľov stredodunajskej mohylovej kultúry sa ukazuje závažnosť lokality 28/98. Tu získaný zberový materiál naznačuje prítomnosť a plynulý rozvoj uvedenej kultúry od jej počiatkov v strednej dobe bronzovej cez nasledujúci vývoj až ku koncu doby bronzovej. Na lokalite sa získal aj zlomok bronzového náramku s presekávanou pozdĺžne rebrovanou výzdobou. Túto ozdobu síce používali od klasickej fázy svojho rozvoja nositelia stredodunajskej mohylovej kultúry, ale bol šperkom aj včasných fáz ľudu popolnicových polí - v regióne predstavených velatickou kultúrou. V keramickom materiáli je velatická kultúra tiež výrazne zastúpená.

Plynulosť rozvoja od mladšej doby bronzovej k počiatkom staršej doby železnej v oblasti PZP naznačuje zberový materiál na viacerých identifikovaných lokalitách (5, 13, 18, 26, 28, 50/98). Doba halštatská sa výraznejšie prejavila na lokalitách 1, 10, 11/98. Zreteľnejšie nové keramické tvary, používané v staršej dobe železnej, sa našli len na troch lokalitách: 5, 26, 50/98.

Mladšia doba železná - doba laténska

Počas prieskumu sa v záujmovom území PZP podarilo zistiť neobyčajne veľký počet nových laténskych lokalít. Doposiaľ prieskumom a záchranným výskumom (objekt 6/98) bolo zistených 26 nálezísk z doby železnej (doba halštatská 8.-5.stor., doba laténska 4.-1.stor.): lokality 1, 2, 5, 9, 10, 11, 13, 18, 19, 20, 22, 26, 28, 29, 31, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50/98.

V Gajaroch, poloha Radlica I (lokalita 1/98), bol v ryhe pre elektrické vedenie porušený objekt 6/98. Išlo o sídliskový objekt - laténsku polozemnicu s rozmermi približne 6x3 m. Pre rýchly postup zemných prác sa mohla preskúmať len štvrtina objektu. Výplň tvorila tmavohnedá, hlinito-piesčitá, v spodnej časti asi 15-20 cm nad dnom objektu šedá popolovitá zemina s fragmentami nádob točených na hrnčiarskom kruhu a zvieracie kosti. Objekt patrí rámcovo do neskorej doby laténskej (stupne LTC2-LTD1).

Doba rímska

V záujmovom území PZP a okolí bolo doposiaľ identifikovaných desať archeologických lokalít z doby rímskej. Na týchto lokalitách bola zistená hustá koncentrácia sídliskových objektov. Povrchovým prieskumom v koridore trasy vodovodu na lokalite 45/98 sa podarilo získať aj ojedinelé datovateľné kovové nálezy. Obzvlášť cenný je nález antropomorfného ucha z rímskej bronzovej nádoby. Patrí do obdobia staršej doby rímskej (1.-2.stor.) a zobrazuje tvárovú časť bradatého muža - Siléna. Je to doklad vynikajúcej rímskej toreutickej práce. Počas prieskumu boli získané aj dve strieborné mince rímskych cisárov: Vespasianus (69-79 po Kr.) a Alexander Severus (222-235). Na lokalite 45/98 boli ryhou pre vodovod zničené viaceré sídliskové objekty. Trasa vodovodu bola na poslednú chvíľu zmenená, a z toho dôvodu nezvýšil čas na uskutočnenie predstihového záchranného výskumu na lokalite, bolo možné uskutočniť len záchrannú sondáž, (objekty 7-8/98). Ďalšie, z väčšej časti už ryhou zničené objekty bolo možné len sčasti zdokumentovať v profile vodovodnej ryhy. Ide o sídliskový objekt 9/98 a časť polozemnice - objekt 10/98, z doby rímskej. Z výplne boli získané fragmenty keramiky, zvieracie kosti a mazanica. V Lábe, poloha Zbrody, lokalita 47/98, bol v ryhe pre elektrické vedenie preskúmaný objekt

11/98 - sídlisková jama. V objekte sa nachádzala keramika z mladšej doby rímskej, zvieracie kosti a mazanica.

Slovanské a stredoveké osídlenie

V záujmovom území PZP bolo zistených 13 lokalít zo slovanského obdobia, 28 lokalít patrí stredoveku. Počas záchranného výskumu na stavbe vodovodu boli v katastri Gajar, poloha Slanišťové (lokalita 4/98) preskúmané objekty: 1/98, 3/98 a 4/98 (nedatovateľná priekopa). Pri objektoch 1 a 3/98 ide o sídliskové objekty zo slovanského obdobia, rámcovo patriace do 9.-10. stor. Na lokalite Malacky, poloha Vinohrádok (lokalita 51/98), bol v ryhe pre vodovod porušený objekt 5/98 - studňa. Pod hladinou spodnej vody bola odkrytá kompletná výdreva studne. Zastúpené sú viaceré druhy ihličnatých a listnatých drevín. Dendrochronologická analýza uskutočnená na pracovisku Archeologického ústavu AV ČR v Mikulčiciach (Lumír Poláček, Jitka Dvorská) predstavuje zatiaľ prvý absolútny chronologický dátum z uzavretého objektu zo slovanského obdobia na Záhorí. Z výplne studne odobraté vzorky pre paleobotanickú a paleozoologickú analýzu sa spracovávajú. Početné sídliskové nálezy z obdobia 11.-15. stor. indikujú intenzívne osídlenie a intenzívne obhospodarovanie polí v období vrcholného a neskorého stredoveku.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG UND GELÄNDEERKUNDUNG IN DER ZÁHORIE-REGION IM INTERESSENGEBIET DER UNTERIRDISCHEN GASSPEICHER. Die archäologische Rettungsgrabung und systematische Vorsprungs-Geländeerkundung wurde durch den Bau unterirdischer Erdgasspeicher (im weiteren UGS) im Rahmen der Aktion „Gajary - Baden" hervorgerufen. Das Interessengebiet der UGS befindet sich im Marchtal in der mittleren Záhorie-Region. Die Erbauung der UGS soll in der Zeit von 1998-2009 realisiert werden. Die Geländearbeiten wie auch die primäre Aufarbeitung der Funde erfolgte im J. 1998 im Rahmen eines Vertrags zwischen dem Bauinvestor NAFTA TRADE, a. s. und dem AI der SAW. Die Tätigkeit des AI der SAW richtete sich im ersten Baujahr der UGS im Vorsprung intensiv auf die systematische Geländeerkundung des gesamten Interessengebietes der UGS und auf die Rettungsgrabung im Rahmen der Gasleitungsanschlüsse in Gajary und des Baues der Wasserleitung Gajary - Malacky. Systematische Geländeerkundung. Im Baugelände der UGS und im unmittelbaren Umkreis erfolgte im J. 1998 eine systematische Prospektion auf 51 archäologischen Fundstellen (im Text sind sie als Lokalitäten 1/98-51/98 bezeichnet), die eine urzeitliche bis mittelalterliche Besiedlung belegen. Davon sind 46 neu festgestellt worden, fünf waren schon früher bekannt (Nr. 8,12, 24, 45, 47/98). Auf zwei von ihnen in Láb (Nr. 8 und 47/98) realisierte man im J. 1996 eine Geländeerkundung und im J. 1997 eine Rettungsgrabung im Rahmen des „Pilotierungsprojektes für den 5. Bau der UGS". Die Erkundung im verfolgten Gebiet erfolgte mittels der Methodik der klassischen Oberflächenerkundung und der Methodik der Luftbildprospektion (siehe den Beitrag von Blažová/Kuzma/Rajtár in AVANS vom J. 1998). Während der Rettungsgrabung richtete man die Aufmerksamkeit auf die Verfolgung der fortlaufenden Erdarbeiten im Rahmen der Bautätigkeit der UGS und des Baues der Wasserleitung. Auswertung. Die Besiedlung im Rahmen der projektierten UGS hatte die günstigen ökologischen Bedingungen ausgenützt. Das bedeutet, daß der Großteil der festgestellten Fundstellen polykulturellen Charakter aufweist, also während mehrerer Zeitabschnitte besiedelt war. Auf sieben Fundstellen wurden durch Erdarbeiten im J. 1998 archäologische Objekte und eine Kulturschicht gestört. Jüngere Steinzeit bis ältere Eisenzeit. Urzeitliche Besiedlung im Neolithikum bis zum jüngeren Äneolithikum ist bei der Geländeerkundung auf 18 Lokalitäten nachgewiesen: 3, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 18, 23, 25, 28, 29, 38, 40, 41, 42, 43 und 46/98. Das Fundmaterial besteht vorwiegend aus Scherben. Funde anderer Art sind vereinzelt und es vertreten sie vor allem geschliffene Artefakte und Spaltindustrie. In der Kollektion aus der jüngeren Steinzeit lassen sich kulturell nur wenigere Keramikbruchstücke unterscheiden: Die Kultur mit Linearkeramik ist von der Lokalität 41/98 bekannt, die Lengyel-Kultur ihrer jüngeren Entwicklungsabschnitte wurde durch Bruchstücke aus Lesefunden identifiziert, und zwar auf den Lokalitäten 13, 18, 38 und 42/98. Die Badener Kultur ist hier auf fünf Lokalitäten bestätigt: 5, 9, 11, 23, 28/98. Keramikbruchstücke aus dem Spätäneolithikum und der älteren Bronzezeit stammen aus acht Lokalitäten: 5, 11, 19, 20, 22, 23, 41 und 42/98. Besonders bedeutsam ist der Fund einer Scherbe von der schwerwiegenden Lokalität Nr. 5/98. Das wahrscheinlich aus einem gestörten Grab stammende Bruchstück gehörte am ehesten zu einem Gefäß der Nitra-Kultur; der Fund ist der erste mögliche Nachweis über die vorausgesetzte

Besiedlung der Záhorie-Region mit Trägern dieser Kultur. Auf die Besiedlungskontinuität der Lokalität 5/98 bis in die Endphase der älteren Bronzezeit deuten manche weitere hier gefundenen unverzierten Gefäßscherben. In der Keramikkollektion, die während der Aktion im Raum der UGS gewonnen wurde, sind auch Funde aus der mittleren Bronzezeit vertreten, die der mitteldanubischen Hügelgräberkultur angehören. Diese befanden sich unter Fragmenten aus den drei Lokalitäten 2, 28 und 39/98. Bei der Ausschachtung der Rinne für die Wasserleitung Gajary - Malacky wurde auf der Lokalität 2/98 das Objekt 2/98 vernichtet, aus welchem eine Scherbenkollektion der mitteldanubischen Hügelgräberkultur stammt (Abb. 15). Der Verband stammt am ehesten aus den älteren Entwicklungsphasen der mitteldanubischen Hügelgräberkultur; für das Studium der Entfaltung der Träger dieser Kultur skizziert sich die Fundstelle 28/98 als wichtig. Das hier gewonnene Lesefundmaterial aus dem J. 1998 verweist auf die Anwesenheit und kontinuierliche Entfaltung der angeführten Kultur von ihren Anfängen in der mittleren Bronzezeit über die nachfolgende Entwicklung bis in die Endbronzezeit. Auf der Fundstelle gewann man auch das Bruchstück eines Bronzearmrings mit gekerbter, längs verlaufender gerippter Verzierung. Im Keramikmaterial ist die Velatice-Kultur ebenfalls ausgeprägt vertreten. Auf die kontinuierliche Entfaltung von der jüngeren Bronzezeit bis zur beginnenden älteren Eisenzeit verweist auf der Baufläche der UGS das Lesefundmaterial von mehreren identifizierten Lokalitäten (5, 13, 18, 26, 28 und 50/98). Die Hallstattzeit äußerte sich markanter auf den Lokalitäten 1, 10 und 11/98. Ausgeprägtere neue Keramikformen, die in der älteren Eisenzeit verwendet wurden, fand man nur auf den drei Fundstellen 5, 26 und 50/98. Jüngere Eisenzeit - Latènezeit. Während der Erkundung im Interessengebiet der UGS ist es gelungen, eine große Anzahl neuer latènezeitlicher Fundstellen zu konstatieren. Bisher wurden durch die Erkundung und Rettungsgrabung (Objekt 6/98) 26 Fundstellen aus der Eisenzeit erkannt: Nr. 1, 2, 5, 9, 10, 11, 13, 18, 19, 20, 22, 26, 28, 29, 31, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49 und 50/98. In Gajary, Lage Radlica I (Lokalität 1/98), wurde in der elektrischen Leitungsrinne das Objekt 6/98 gestört. Es war ein Siedlungsobjekt - eine latènezeitliche Halbgrubenhütte von beiläufig 6x3 Ausmaß. Wegen des raschen Fortgangs der Erdarbeiten konnte nur ein Viertel des Objektes untersucht werden. Die Verfüllung war dunkelbraunes lehmig-sandiges, im Unterteil etwa 15-20 cm oberhalb der Sohle des Objektes graues aschiges Erdreich mit Fragmenten scheibengedrehter Gefäße und Tierknochen. Das Objekt gehört rahmenhaft in die Spätlatènezeit (Stufen LC2-LD1). Römische Zeit. Im Interessengebiet der UGS und im Umkreis wurden bisher 10 archäologische Fundstellen aus römischer Zeit identifiziert. Es wurde auf ihnen eine dichte Konzentration von Siedlungsobjekten aus dieser Epoche festgestellt. Bei der Oberflächenbegehung im Korridor der Wasserleitungstrasse auf der Lokalität 45/98 konnten auch vereinzelte datierbare Metallfunde gewonnen werden. Besonders wertvoll ist der Fund eines anthropomorphen Henkels von einem römischen Bronzegefäß. Er gehört in die ältere römische Zeit (1.-2. Jh) und stellt den Gesichtsteil eines bärtigen Mannes (Silen) dar. Es ist dies ein Beleg über hervorragende römische Toreutik. Während der Begehung wurden auch zwei Silbermünzen römischer Kaiser gewonnen: Vespasianus (69-79 n. Chr.) und Alexander Severus (222-235). Auf der Lokalität 45/98 störte die Wasserleitungsrinne mehrere Siedlungsobjekte. Es konnten hier nur Rettungsschnitte verwirklicht werden (Objekte 7-8/98), weitere, zum Großteil schon von der Rinne vernichtete Objekte wurden im Profil der Wasserleitungsrinne dokumentiert, und zwar das Siedlungsobjekt 9/98 und der Teil einer Halbgrubenhütte - Objekt 10/98 aus römischer Zeit. Die Verfüllung ergab Keramikfragmente, Tierknochen und Lehmverputz. In Láb, Lage Zbrody, Lokalität 47/98, untersuchte man in der elektrischen Leitungsrinne das Objekt 11/98 - eine Siedlungsgrube mit Funden von Keramik aus der jüngeren römischen Zeit, Tierknochen und Lehmverputz. Slawische und mittelalterliche Besiedlung. Im Interessengebiet der UGS wurden 13 Lokalitäten aus slawischer Zeit und 28 aus dem Mittelalter festgestellt. Untersucht wurden während der Rettungsgrabung auf dem Baugelände der Wasserleitung im Kataster von Gajary, Lage Slanišťové (Lokalität 4/98), folgende Objekte: 1, 3 und 4/98 (undatierbarer Graben). Bei den Objekten 1 und 3/98 handelt es sich um Siedlungsobjekte aus slawischer Zeit, rahmenhaft aus dem 9.-10. Jh. In Malacky, Lage Vinohrádok (Lokalität 51/98), wurde in der Wasserleitungsrinne das Objekt 5/98 gestört - ein Brunnen. Unter dem Grundwasserspiegel erfaßte man einen kompletten hölzernen Brunneneinbau. Vertreten sind in ihm mehrere Arten von Laub- und Nadelbäumen. Die auf der Arbeitsstelle des Archäologischen Institutes der ČAV Mikulčice

durchgeführte dendrochronologische Analyse (L. Poláček, J. Dvorská) ergab bisher das erste absolutchronologische Datum aus einem geschlossenen Objekt der slawischen Zeit in der Záhorie-Region. Die aus der Brunnenverfüllung entnommenen Proben für paläobotanische und paläozoologische Analysen sind in Bearbeitung. Zahlreiche Siedlungsfunde aus dem 11.-15. Jh. deuten auf starke Besiedlung und intensive Bodenbewirtschaftung zur Zeit des Hoch- und Spätmittelalters.

PRIESKUM V ZÁVODE

Kristian Elschek – Klára Marková

Závod (okr. Malacky), poloha Dielce, povrchový zber, polykultúrna lokalita; eneolit, doba halštatská, doba laténska, doba rímska, stredovek včasný. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita, ktorá sa nachádza v západnej časti katastra obce, bola zistená leteckou prospekciou. Na snímkoch sa črtal obrys obdĺžnikovitého tvaru, indikujúci rímsky pochodový tábor. Prieskum potvrdil menej výrazné osídlenie z praveku – eneolitu a neskorej doby bronzovej/halštatskej (obr. 39: 1-3), doby laténskej (obr. 39: 4-5) a slovanského obdobia (obr. 39: 13). Početný a výrazný je súbor rímsko-barbarskej (obr. 40: 4-6, 8-9; 41) a rímsko-provinciálnej keramiky (obr. 39: 6-11; 40: 1-3) zo staršej a mladšej doby rímskej. Medzi panónske výrobky patria fragmenty tehlovočervených džbánov (obr. 39: 9-11), prstencových misiek šedej farby (obr. 40: 1-2) a hrncovitých nádob šedej farby (obr. 40: 3, 7). Medzi chronologicky dôležité patria fragmenty reliéfne zdobenej terry sigillaty. Fragment z reliéfne zdobenej misy Drag. 37 je výrobkom dielne v Rheinzaberne (obr. 39: 6) a rámcovo patrí do obdobia okolo r. 150.

Určenie (podľa K. Kuzmovej): Črep zo steny pologulovitej misy, Drag. 37, Ri-Fi O 117, P 129, K 49, Rheinzabern, Reginus I.; datovanie: Antoninus Pius (138-161 n.l.).

GELÄNDEERKUNDUNG IN ZÁVOD. Die Fundstelle im Westteil des Gemeindekatasters von Závod (Bez. Malacky) wurde durch Luftbildprospektion festgestellt. Auf den Aufnahmen skizzierten sich rechteckige Konturen, die ein römisches Marschlager andeuteten. Die Geländeerkundung bestätigte weniger ausgeprägte Besiedlung aus der Urzeit - Äneolithikum, aus der Spätbronze/Hallstattzeit (Abb. 39: 1-3), Latène- (Abb. 39: 4-5) und slawischen Zeit (Abb. 39: 13). Zahlreich und ausgeprägt ist eine Kollektion römisch-barbarischer (Abb. 40: 4-6, 8-9; 3) und provinzialrömischer Keramik (Abb. 39: 6-11; 40: 1-3) aus der älteren und jüngeren römischen Zeit. Zu pannonischen Erzeugnissen gehören Fragmente von ziegelroten Krügen (Abb. 39: 9-11), Bruchstücke von grauen Ringschüsseln (Abb. 40: 1-2) und von grauen topfförmigen Gefäßen (Abb. 40: 3, 7). Zu chronologisch wichtigen Funden gehören reliefverzierte Terra sigillata-Scherben. Das Bruchstück einer reliefverzierten Schüssel Drag. 37 ist ein Erzeugnis der Rheinzaberner Werkstatt (Abb. 39: 6) und fügt sich rahmenhaft in die Zeit um das J. 150. Bestimmung (nach K. Kuzmová): Wandscherbe einer halbkugeligen Schüssel, Drag. 37, Ri-Fi O 117, P 129, K 49, Rheinzabern, Reginus I., Datierung: Antoninus Pius (138-161 u. Z.).

NÁDOBY NESKOREJ ŽELIEZOVSKEJ SKUPINY Z TRNAVY

Zdeněk Farkaš

Trnava (okr. Trnava), poloha Medziháje, neolit, sídlisko, dar. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V r. 1995 narušil výkop pre kanalizáciu na pravobrežnej sprašovej terase riečky Parná (kataster Trnavy) početné objekty z obdobia kultúry ľudu s mladšou lineárnou keramikou a želiezovskej skupiny. Na mieste jedného z kanalizačných vpustov zozbieral E. Čečotka väčší počet črepov, ktoré v r. 1998 odovzdal do Archeologického múzea SNM v Bratislave. Z nich sa podarilo zrekonštruovať dve nádoby.

Opis nálezov

1. Vysoká misa s kalichovite roztvoreným ústím, zhotovená z dokonale preplavenej a dotvrda vypálenej hliny. Vyhladený až vyleštený povrch hnedej a čiernej farby zdobia tri až štyri rady zvislých dlhých vrypov. Rozmery: v. 23,5 cm; ∅ ústia 38,4 cm; ∅ dna 11,2 cm (obr. 7: 2).

2. Dvojkónická nádobka so zaobleným lomom a naznačeným hrdlom. Vyrobili ju z preplaveného, dotvrda vypáleného materiálu. Hladený povrch svetlohnedej až sivej farby zdobia dva rady zvislých vrypov. Rozmery: v. 7,2 cm; ∅ dna 3,4 cm; ∅ ústia 6,6 cm; max. vydutina 9,4 cm (obr. 7: 1).

Tvar a predovšetkým výzdoba keramiky, zredukovaná na zvislé vrypy, ju umožňujú zaradiť do III. stupňa želiezovskej skupiny s analógiami napr. v Horných Lefantovciach (*Pavúk 1964,* Abb. 8) a Bajči (*Čaplovič/Cheben/Ruttkay 1988,* 39 a n.; *1990,* 47 a n.). Spolu s nepublikovaným zberovým materiálom z Boroviec dokladajú tak aj na území medzi Váhom, Malými a Bielymi Karpatmi aspoň čiastočne podobný vývoj od stredného k mladému neolitu, ako ho poznáme z dolného Ponitria a Pohronia.

Literatúra

Čaplovič/Cheben/Ruttkay 1988 - D. Čaplovič/I. Cheben/M. Ruttkay: Rozsiahly záchranný výskum pravekého a stredovekého osídlenia v Bajči. AVANS 1987, 1988, 39-41.

Čaplovič/Cheben/Ruttkay 1990 - D. Čaplovič/I. Cheben/M. Ruttkay: Pokračovanie výskumu v Bajči. AVANS 1988, 1990, 47-50.

Pavúk 1964 - J. Pavúk: Grab des Želiezovce-Typus in Dvory nad Žitavou. Slov. Arch. 12, 1964, 5-68.

GEFÄSSE DER SPÄTEN ŽELIEZOVCE-GRUPPE AUS TRNAVA (Bez. Trnava). Im J. 1998 gelangten in die Sammlungen des Archäologischen Museums des SNM zu Bratislava zwei Gefäße aus der III. Stufe der Želiezovce-Gruppe (eine hohe Schüssel und ein kleines doppelkonisches Gefäß - Abb. 7: 1, 2). Sie stammen aus der Ausschachtung einer Kanalisationsrinne, wobei eine umfangreiche Siedlung aus der Epoche der Kultur mit jüngerer Linearkeramik und der Želiezovce-Gruppe im Stadtkataster von Trnava gestört wurde. Die Gefäße, deren Verzierung lediglich auf vertikale Kerben ohne umlaufende Linien reduziert ist, belegen zusammen mit analogen Funden aus Borovce eine ähnliche Entwicklung von der Želiezovce-Gruppe zur Lengyel-Kultur in der Region zwischen der Waag, den Kleinen und Weißen Karpaten, wie sie aus dem unteren Nitra- und Grantal bekannt ist.

SLOVANSKO-AVARSKÉ POHREBISKO V DOLNEJ STREHOVEJ

Václav Furmánek

Dolná Strehová (okr. Veľký Krtíš), katolícky cintorín, záver doby rímskej až slovansko-avarské obdobie. Uloženie nálezu: Obecný úrad, Dolná Strehová.

Koncom leta r. 1998 ma oslovil starosta obce Dolná Strehová M. Bystriansky a oznámil, že sa na miestnom Obecnom úrade nachádzajú archeologické, historické a etnografické pamiatky, ktoré postupne poprinášali miestni občania. Dňa 12. septembra 1998 som navštívil spomenutý Obecný úrad a zbierku si prezrel. Okrem novovekých a etnografických pamiatok bol v súbore aj malý v ruke robený hrniec, ktorý som priniesol do Archeologického ústavu SAV na konzervovanie a zdokumentovanie.

Hrniec sa našiel už 17. júla 1990 v hĺbke 140-150 cm údajne spolu s ľudskými kosťami na katolíckom cintoríne pri kopaní hrobovej jamy.

Opis nálezu

Malý asymetrický hrubostenný v ruke robený hrniec esovitej profilácie. Rozmery: v. 98 mm; ∅ dna 60 mm; ∅ max. vydutiny 104 mm; ∅ okraja 101 mm (obr. 8).

Pomerne jednoduchý a primitívny tvar nádoby, absencia podrobnejších nálezových okolností a prípadných ďalších sprievodných nálezov, ako aj problematickosť nájdených zvyškov ľudskej kostry neumožňujú jednoznačné datovanie objavenej keramiky. Nájdený hrniec je možné teoreticky datovať do troch až štyroch storočí nového letopočtu, avšak najpravdepodobnejšie je jeho zaradenie do slovansko-avarského obdobia.

Masívnosť, hrubostennosť a umiestnenie max. vydutiny v dolnej polovici nádoby naznačujú, že hrniec by bolo možné datovať už na prelom doby rímskej a obdobia sťahovania národov (za láskavú expertízu ďakujem T. Kolníkovi) a že by azda mohol pochádzať zo žiarového hrobu. Pravda, nálezy podobného charakteru z Dolnej Strehovej a okolia zatiaľ chýbajú.

Druhá teoretická možnosť datovania nádoby z Dolnej Strehovej je obdobie sťahovania národov. Na malom kostrovom pohrebisku z tohto obdobia v neďalekej Prši sa tiež našli analogické hrnce (*Točík 1989,* tab. XVIII: 10). Tieto hroby sú datované do 5. stor. a pripisujú sa Gótom (*Točík 1989,* 82).

Dve hore spomenuté možnosti datovania som uviedol len v rámci hypotetickej roviny analýzy. Lokalizácia nálezu, dostupné nálezové okolnosti ako aj typologické znaky nádoby dovolujú predpokladať, že hrniec pochádza z narušeného hrobu slovansko-avarského pohrebiska zo 7. a 8. stor. a je typický skôr pre avarské, ako pre slovanské hrnčiarstvo (za láskavú informáciu ďakujem J. Zábojníkovi). Možnosť existencie pohrebiska v Dolnej Strehovej podporuje aj lokalizácia dvoch významných slovansko-avarských pohrebísk na juhu stredného Slovenska. Bolo to pohrebisko v Prši (*Točík 1963*), vzdialené od Dolnej Strehovej asi 25 km východne a pohrebisko v Želovciach (*Čilinská 1973*) lokalizované ešte bližšie v SZ smere. Pravda, tieto skutočnosti sú pre datovanie prezentovanej keramiky síce veľmi významné, avšak prekvapuje, že z tejto lokality, ak predpokladáme, že ide o kostrové pohrebisko, dosiaľ nemáme vôbec žiadne kovové predmety, ktoré sú na slovansko-avarských pohrebiskách bežné.

Záverom sumarizujem, že prezentovaný hrniec z Dolnej Strehovej pochádza s najväčšou pravdepodobnosťou z kostrového hrobu z doposiaľ nepoznaného slovansko-avarského pohrebiska na juhu stredného Slovenska. Rozširuje súpis týchto lokalít a potvrdzuje, že okrajová severná časť Karpatskej kotliny bola v 7. a 8. stor. intenzívne osídlená.

Literatúra

Čilinská 1973 - Z. Čilinská: Frühmittelalterliches Gräberfeld in Želovce. Bratislava 1973.
Točík 1963 - A. Točík: Pohrebisko a sídlisko z doby avarskej ríše v Prši. Slov. Arch. 11, 1963, 121-198.
Točík 1989 - A. Točík: Doba rímska a obdobie sťahovania národov. In: J. Alberty/J. Sloboda (ed): Novohrad 2/1. Dejiny. Martin 1989, 77-128.

SLAWO-AWARISCHES GRÄBERFELD IN DOLNÁ STREHOVÁ. Während der Ausschachtung einer Grabgrube auf dem katholischen Friedhof in Dolná Strehová (Bez. Veľký Krtíš) wurde in 140-150 cm T. ein kleiner S-förmig profilierter Topf gefunden (Abb. 8). Die Form des Gefäßes erlaubt seine Einstufung vom Ende der römischen Zeit, über die Völkerwanderungszeit bis zum slawo-awarischen Zeitabschnitt. Der Großteil der Indizien deutet jedoch an, daß es sich um ein Denkmal handelt, das in Dolná Strehová die Existenz eines slawo-awarischen Gräberfeldes belegt.

NOVÉ ARCHEOLOGICKÉ LOKALITY Z ČEBOVSKEJ PAHORKATINY

Václav Furmánek

Nálezy zachránil a na publikovanie poskytol známy archeologický nadšenec J. Mäsiar zo Stredných Plachtiniec. Uloženie nálezov: v súčasnosti v súkromnej zbierke, neskôr Vlastivedné múzeum, Modrý Kameň.

1. Horné Plachtince (okr. Veľký Krtíš), poloha Hornoplachtinské lazy, pilinská a kyjatická kultúra, sídlisko, prieskum.

Sídlisko sa nachádza na náhornej plošine v nadm. v. 530-550 m po oboch stranách cesty Čebovce - Litava, JZ od Hornoplachtinských lazov. V tejto polohe je vodný prameň.

Opis nálezov

1. Zlomok profilovanej misy s presekávaným lomom z hlinito-piesčitého materiálu; zvonka sivohnedá a sivočierna, zvnútra čierna; pilinská kultúra (obr. 42: 8).
2. Zlomok tenkostennej, pravdepodobne profilovanej šálky z jemného piesčito-hlinitého materiálu čiernej farby; kyjatická kultúra (obr. 42: 4).
3. Zlomok amforovitej vázy z piesčito-hlinitého materiálu s prímesou drobných kamienkov sivohnedej farby; kyjatická kultúra (obr. 42: 7).
4. Zlomok výrazne odsadeného dna amforovitej vázy z ostrého piesčitého materiálu s prímesou drobných kamienkov svetlohnedej farby; kyjatická kultúra (obr. 42: 9).
5. Črep s plastickým výčnelkom z piesčito-hlinitého materiálu hnedej farby; kyjatická kultúra (obr. 42: 6).
6. Hrubostenná sídlisková keramika.
7. Zlomok zrnotierky s rozmermi 225x200x72 mm, zhotovenej z amfibolicko-pyroxenického andezitu.
8. Početné zvyšky mazanice s odtlačkami výpletu a drevenej konštrukcie.

2. Príbelce (okr. Veľký Krtíš), poloha Zöldvár-Zelený hrad, kyjatická kultúra, výšinné sídlisko, hradisko(?), prieskum.

Opis nálezov

1. Okraj amforovitej vázy z drobivého hlinitého materiálu s prímesou drobných kamienkov sivohnedej farby; hrdlo bolo z vonkajšej strany natreté smolným náterom (obr. 43: 1).

2. Okraj (obr. 43: 3, 6), dno (obr. 43: 7) a ďalšie črepy z amfory alebo amforovitej vázy na stupienkovitej nôžke z hlinito-piesčitého, dobre vypáleného materiálu: zvonka hnedosivá, zvnútra čiernosivá.

3. Okraj typickej kyjatickej amfory alebo vázy z piesčito-hlinitého materiálu; okraj bol z vnútornej strany hranený, hrdlo zdobené zväzkom obvodových žliabkov; zvonka čierna, zvnútra oranžovočervená (obr. 43: 4).

4. Okraj vysokej pologuľovitej misky z jemného hlinito-piesčitého materiálu; zvonka sivočierna, zvnútra sivohnedá (obr. 43: 2).

5. Okraj oblej misky z piesčito-hlinitého materiálu sivohnedej farby (obr. 43: 5).

6. Fragment veľkej misky so zatiahnutým okrajom a šikmo žliabkovaným hrdlom, ∅ asi 238 mm. Bola zhotovená z dobre vypáleného hlinito-piesčitého materiálu sivohnedej farby (obr. 43: 8).

7. Črepy z ďalších sídliskových keramických tvarov kyjatickej kultúry.

Získaný keramický materiál je dobre zachovaný, kvalitne vypracovaný a dôkladne vypálený. Lokalitu bude treba navštíviť v čase vegetačného pokoja a zistiť, či sú v teréne zreteľné zvyšky fortifikácie.

3. Stredné Plachtince (okr. Veľký Krtíš), poloha Močiar, 9.-10. stor., sídlisko, prieskum.

Opis nálezov

1. Zlomok šálky z hlinito-piesčitého materiálu hnedosivej farby; kyjatická kultúra (obr. 42: 2)

2. Zlomok hrnca zdobeného obvodovou prelamovanou páskou z hrubého hlinitého materiálu s prímesou drobných kamienkov hnedej farby; kyjatická kultúra (obr. 42: 5)

3. Zlomok okraja masívnej amforovitej vázy z hrubého hlinitého materiálu s prímesou drobných kamienkov; zvonka svetlohnedá, zvnútra sivočierna; kyjatická kultúra (obr. 42: 1)

4. Ďalšie atypické črepy kyjatickej kultúry.

5. Zlomok vydutiny hrnca zdobeného niekoľkonásobnou strmou vňovkou z ostrého piesčitého materiálu; zvonka čierny, zvnútra sivohnedý, 9.-10. stor.; (obr. 42: 3)

V rámci mikroregiónu okolo mohutného a dominantného hradiska kyjatickej kultúry Pohanský vrch (*Furmánek/Ožďáni 1997*) sa nachádzajú početné súveké sídliská. Tri ďalšie v katastroch obcí Horné Plachtince, Príbelce a Stredné Plachtince sa podarilo objaviť vďaka neúnavnej terénnej aktivite J. Mäsiara. Sporadické nálezy keramiky pilinskej kultúry naznačujú, že tento región bol osídľovaný už na počiatku mladšej doby bronzovej. Okrem toho sa zo Stredných Plachtiniec získal aj jeden slovanský črep datovaný do 9.-10. stor.

Literatúra

Furmánek/Ožďáni 1997 - V. Furmánek/O. Ožďáni: Nálezy keramiky z hradiska kyjatickej kultúry v Horných Plachtinciach. AVANS 1995, 1997, 48-49.

NEUE ARCHÄOLOGISCHE FUNDSTELLEN VOM ČEBOV-HÜGELLANDES. Im Rahmen der Mikroregion im Umkreis des enormen und dominanten Burgwalls der Kyjatice-Kultur Pohanský vrch befinden sich zahlreiche zeitgleiche Siedlungen. Drei weitere in den Katastern der Gemeinden Horné Plachtince, Príbelce und Stredné Plachtince (alle Bez. Veľký Krtíš) konnten dank der unermüdlichen Geländeaktivität von Herrn J. Mäsiar entdeckt werden. Sporadische Keramikfunde der Pilinyer Kultur deuten an, daß diese Region schon zu Beginn der jüngeren Bronzezeit besiedelt war. Außerdem gewann man aus Stredné Plachtince auch eine slawische Scherbe aus dem 9.-10. Jh.

HROMADNÝ NÁLEZ BRONZOVÝCH PREDMETOV V KOROMLI

Dárius Gašaj

Koromľa (okr. Sobrance), poloha Záhumienky, mladšia doba bronzová, hromadný nález bronzových predmetov v nádobe. Uloženie nálezov: Východoslovenské múzeum, Košice.

V júni r. 1998 ohlásil M. Kolibáš Východoslovenskému múzeu v Košiciach nález bronzových predmetov v Koromli, ktoré našiel pri kopaní jamy v záhrade za rodinným domom. Predmety odovzdal autorovi príspevku, ktorý vykonal obhliadku miesta nálezu a neskôr aj menší overovací výskum. Lokalita sa nachádza v intraviláne obce, na výraznej vyvýšenine tiahnúcej sa nad Orechovským potokom, po pravej strane hradskej Koromľa - Petrovce. Depot bol ukrytý na jej temene. Bronzové predmety, podľa informácie nálezcu, boli uložené v hlinenej nádobe. Nádoba ležala v hĺbke 40-50 cm, v sterilnom podloží. Pôvodne ju pravdepodobne prekrývali dva ploché kamene, ktoré autor dodatočne

našiel v prekopanej hline v mieste nálezu. Obsah depotu tvorilo 34 predmetov. Pozostával z desať sekeriek s tuľajkou, kladiva, dláta, osem kosákov, tri puklíc, sekeromlatu, zlomkov rekonštruovateľného plechového pása a deväť zlomkov bochníkovitých a diskovitých koláčov bronzovej suroviny. Nález má charakter dielenského depotu - skladu. Väčšina predmetov v ňom bola deponovaná v zlomkoch a v poškodenom stave. Celé predmety nesú stopy používania a evidentného opotrebovania. Tri defektné sekerky sú vyslovene nepodarkami z výroby. Váha depotu je 6,47 kg. Depot patrí do mladšej doby bronzovej a zodpovedá dielenským depotom horizontu Germely v Potisí. Jeho kultúrnu príslušnosť ku gávskej kultúre dokladá neúplná, pôvodne dvojuchá amfora, použitá ako schránka pravdepodobne už v poškodenom stave.

V okolí depotu našiel autor príspevku stopy staršieho pravekého osídlenia. Črepy z mladšej doby bronzovej poukazujú na existenciu sídliskových objektov gávskej kultúry.

HORTFUND VON BRONZEGEGENSTÄNDEN IN KOROMĽA. Im Juni 1998 gewann das Ostslowakische Museum zu Košice einen zufällig entdeckten Hortfund von Bronzegegenständen aus Koromľa (Bez. Sobrance). Der Horfund befand sich in einer unvollständigen Doppelhenkelamphore und enthielt 34 Gegenstände von 6,47 kg Gesamtgewicht (10 Tüllenbeile, ein Hammer und Meißel, acht Sicheln, drei Tutulis, eine Hammeraxt, Bruchstücke eines Blechstreifens und neun Bruchstücke von Bronzerohstoff). Der Fund hat den Charakter eines Werkstattdepots - eines Lagers. Zeitlich gehört er in die jüngere Bronzezeit und entspricht den Hortfunden des Horizontes Germely im Theißgebiet.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA PODTATRANSKÉHO A HRNČIARSKEJ ULICI V KOŠICIACH

Dárius G a š a j

Košice (okr. Košice-mesto), polohy Podtatranského a Hrnčiarska ul., záchranný výskum, mestské opevnenie, ulicová výstavba, stredovek, novovek.

V r. 1998 boli v Košiciach na Podtatranského a Hrnčiarskej ul. ryhou teplovodnej prípojky porušené základy hradieb mestského opevnenia. Ich odkryv a zameranie zabezpečilo Východoslovenské múzeum v Košiciach v spolupráci s investorom stavby - Slovenskými elektrárňami, a.s., Tepelná energetika, Košice.

a) poloha P o d t a t r a n s k é h o u l.

Ryha prípojky bola vykopaná pozdĺž ulice, približne v smere V-Z, v šírke i v hĺbke 1,5 m. V mieste ohybu na Hrnčiarsku ul. smerom ku kalvínskemu kostolu zachytila vonkajšie líce hlavného hradbového múra, východne od neho parkánový múr a kontreskarpu I. (gotického) pásma a hradbový múr II. (gotico-renesančného) pásma mestského opevnenia. Základy hradby gotického pásma opevnenia boli vybudované zo žltkastého lomového kameňa, ostatné línie múrov zo sivozeleného fylitu. Parkánový múr stál 6 m pred hlavnou hradbou a jeho základ mal hrúbku 0,8 m. Murivo prednej steny smerom do priekopy bolo omietnuté maltou. Priekopa mala šírku 20,5 m. Jej vonkajší múr (kontreskarpa) bol hrubý 0,75 m, rozšírený základ mal hrúbku 1 m. Hradbový múr II. pásma opevnenia bol predsunutý 11,70 m pred priekopou staršieho opevnenia. Jeho základ, zhodne ako v skúmanom úseku na Mlynskej ul. (*Gašaj 1999b*), mal hrúbku 1,45 m. Základ hradby v oboch úsekoch leží v línii jej dodnes existujúcich zvyškov sčasti zachovaných pri Katovej bašte, v dvoroch na Hrnčiarskej 5, Zvonárskej 23, na dvore Základnej školy na Puškinovej ul. a pri bašte na Čajkovského ul. a umožňuje rekonštrukciu priebehu tejto etapy fortifikácie takmer v celom východnom okraji stredovekého mesta.

b) poloha H r n č i a r s k a u l.

V úseku od Podtatranského ul. po ul. Pri Miklušovej väznici ryha prípojky zasiahla základy opevnenia v dĺžke 82 m. Hradbu najstaršej fortifikácie mesta aj tu tvoril 0,9-1 m široký múr zo žltkastého kameňa, z ktorého vybiehali smerom dovnútra mesta výstupky pilierov ochodze hradby, široké 1,20 m. V oboch úsekoch hradby priestor medzi výstupkami ochodze dopĺňovalo pristavené kamenné murivo, vybudované z typického sivozeleného fylitu. Zosilnenie hradby zhruba o 1,5 m na úseku dlhom 14 m pri dnešnom kalvínskom kostole, v mieste ktorého ešte pred r. 1468 stála mestská, tzv. Maľovaná brána

(*Halaga 1967*, 26), súviselo zrejme s doplňujúcimi opevňovacími prácami po obidvoch stranách brány, ktoré sa realizovali pravdepodobne v období výstavby jej barbakanu (Katovej bašty) alebo jeho prestavby na delový rondel (*Gašaj 1999a*). Túto domnienku potvrdzuje cenný nález keramiky neskorostredovekého charakteru, objavenej v škáre medzi výstupkom piliera a zosilneným murivom ochodze hradby.

Zhrubnutie hradby pri bráne zúžilo komunikačnú uličku medzi opevnením a parcelami vnútornej zástavby stredovekého mesta. Zreteľný odskok v hradbe je pri bráne zaznačený na pláne opevnenia mesta z r. 1781 (*Rothauscher 1874*) i na detailnom nákrese výseku pozemkov z r. 1792 (*Muszenics 1792*), v ktorom je zakreslený aj rozsiahly objekt situovaný v pásme parkánu („dom Friderica Gebrechta", majitela c.k. klobučníckej manufaktúry). Vedľa tohto objektu je v pláne zakreslená aj veža s pravouhlým, obdĺžnikovým pôdorysom, stojaca v línii hlavnej hradby (*Muszenics 1792*). Pravdepodobne k základom tejto veže možno pripísať druhý zosilnený úsek hradby, dlhý 4 m, zistený pri výskume, vo vzdialenosti 23-27 m od JZ. nárožia kalvínskeho kostola, pôvodne mestskej brány. Približne v rovnakej vzdialenosti severne od brány stála v línii najstaršej hradby mesta dvojpodlažná flankovacia veža kolárskeho cechu, ktorá sa dodnes zachovala v telese podjazdu tzv. Katovho bytu. V 18. stor. zúžila komunikačnú uličku pri opevnení ešte výstavba podmúrových domov (*Muszenics 1792*). K týmto domom patrili odkryté časti základov kamenných a tehlových priečok, ktoré sa pripájali k opevneniu zo strany mesta.

Začiatkom 19. stor. zvyšky opevnenia definitívne pohltila výstavba kalvínskeho kostola a prízemných podpivničených domov, projektovaných v celom pásme parkánu. Túto stavebnú etapu dokladajú pivničné okná a schody domov, zapustené do základov zvyškov hradby, kamenné a tehlové priečky primkýnajúce sa k jej vonkajšej stene, zlomky novovekých kachlíc a kuchynskej keramiky. Výskum na Hrnčiarskej ul., hoci sa realizoval iba v obmedzenom rozsahu bez možnosti plošného odkryvu, priniesol cenné poznatky o fortifikácii mesta a jej priebehu, ktorý možno presne identifikovať a porovnávať na historických plánoch mesta.

Literatúra

Gašaj 1999a - D. Gašaj: Zisťovací výskum Katovej bašty v Košiciach. AVANS 1997, 1999, 46-47.

Gašaj 1999b - D. Gašaj: Predstihový záchranný výskum na Mlynskej ulici v Košiciach. AVANS 1997, 1999, 47-48.

Halaga 1967 - O. R. Halaga: Právny, územný a populačný vývoj mesta Košíc. Košice 1967.

Muszenics 1792 - J. Muszenics: Explicatio et Extensionis Quantitas Fundi per Instantem Civem et Patasitam Fridericum Gebrecht. Nákres uložený vo Východoslovenskom múzeu v Košiciach.

Rothauscher 1874 - Rothauscher: Plan der Festung Caschau im J. 1781. Kópia plánu uložená vo Východoslovenskom múzeu v Košiciach.

RETTUNGSGRABUNG IN DER GASSE PODTATRANSKÉHO UND HRNČIARSKA ULICA IN KOŠICE. Im J. 1998 wurden in Košice (Bez. Košice-Stadt) in den genannten Gassen in der Rinne eines Heißwasseranschlusses Fundamente der Stadtbefestigung gestört. Eine Rettungsgrabung realisierte das Ostslowakische Museum zu Košice. Im Abschnitt der Gasse Podtatranského ul. erfaßte die Anschlußrinne die Bastei, die Zwingermauer und die Bastei II der (gotisch-Renaissance-) Befestigungszone. In der Gasse Hrnčiarska ul., im Abschnitt von der Podtatranského ul. bis zur Gasse beim Mikluš-Gefängnis, wurde in 82 m L. die Bastei der gotischen Befestigungszone freigelegt. Die Bastei mit Pfeilersockeln des Umgangs ergänzen in zwei Abschnitten angebaute Mauern. Der erste Mauerabschnitt von 14 m L., der bei der kalvinischen Kirche (ursprünglich das Stadttor) freigelegt wurde, entspricht (nach den historischen Plänen der Stadtbefestigung) der Verstärkung der Torbastei, der zweite, 8 m lange Mauerabschnitt, der 23-31 m südlich des Tores freigelegt wurde, kann den Fundamenten des Turmes zugeschrieben werden, der hier in der Linie der Hauptbastei stand. Ungefähr in gleicher Entfernung nördlich des Tores stand in der Basteilinie ein zweigeschossiger flankierender Turm, der bis heute im Korpus der Unterführung in der Gasse Hrnčiarska ul. (der sog. Henkerwohnung) erhalten ist. Im 18. Jh. schlossen sich an die Befestigungsbastei Häuser an. Anfang des 19. Jh. absorbierte der Aufbau der Kalvinischen Kirche die Reste der Befestigung und der ebenerdigen unterkellerten Häuser, die in der Zone der ehemaligen Zwingermauer projektiert waren.

PREDSTIHOVÝ VÝSKUM V SPIŠSKOM ŠTVRTKU

Marta Giertlová

Spišský Štvrtok (okr. Levoča), poloha Ku Čenčiciam, predstihový výskum, sídliskové objekty, keramika, doba bronzová. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Kežmarok.

V r. 1998 sa na trase diaľnice D-1, úsek Mengusovce - Jánovce začal predstihový výskum v polohe Ku Čenčiciam, v katastri obce Spišský Štvrtok (okr. Levoča). Lokalita je známa z povrchových prieskumov F. Javorského, ktorý tu na ploche asi 20 000 m^2 identifikoval stopy osídlenia zo strednej doby bronzovej a z obdobia včasného stredoveku (*Javorský 1984*, 102). Nachádza sa na úpätí Levočských vrchov, na miernom na západ obrátenom svahu údolia Čenčického potoka, v nadm. v. 570-580 m n. m. Keďže ide o ornú pôdu, výskum bol ohraničený na krátke jesenné obdobie po zbere úrody. Jeho výsledkom je odkrytie sídliska z doby bronzovej.

Na ploche asi 200 m^2 sa podarilo preskúmať 14 objektov. Ide zväčša o oválne jamovité útvary, ktorých výplň pozostáva z tmavohnedej až sivočiernej hliny premiešanej s uhlíkmi a prepálenou mazanicou, zlomkami keramiky a zvieracími kosťami. Charakteristická je vysoká koncentrácia pieskovcových kameňov vo výplni objektov.

Preskúmané jamovité útvary možno rozdeliť do niekoľkých skupín:

1. Menšie plytké misovité jamy s priemerom okolo 1 m, vo výplni ktorých sa nachádzajú uhlíky, často medzi pieskovcovými kameňmi vypĺňajúcimi dno objektu, ďalej sa v nich ojedinele vyskytujú črepy a hlavne väčšie zvieracie kosti.

2. Väčšie jamovité útvary oválneho tvaru s rozmermi 2x3 m, resp. 3x4 m. Nálezy sa v týchto objektoch koncentrujú vo vrchných vrstvách výplne. Na ich dne sa vyskytujú rôzne priehlbiny - žľaby, jamy pravidelnejšieho a nepravidelného tvaru, obsahujúce zhluk pieskovcových kameňov, väčšie množstvo uhlíkov a prepálenej hliny, ojedinele zlomky keramiky.

3. Útvary označené ako kolové jamky s priemerom asi 20 cm a hĺbkou nepresahujúcou 20 cm, nachádzajúcou sa v rámci i mimo (pri obvode) objektov uvádzaných v bode 2.

4. Krátky úsek dvoch hrotitých žľabov s dĺžkou 1 m so zásypom hnedožltej až hnedej hliny s drobnými kameňmi, inak bez nálezov. Odkryli sa v samom závere terénnych prác na JV okraji preskúmanej plochy.

V jednom z objektov sa podarilo identifikovať pozostatok ohniska, prípadne pece. Ide o oválnu misovitú priehlbinu, dno ktorej bolo vyložené kameňmi a následne vymazané hlinou. Výmaz niesol stopy viacnásobných opráv, badateľných v profile rezu ohniskom.

Nálezový materiál pozostáva prevažne zo zlomkov keramiky. Z iných materiálov je zastúpený kameň (časť kamenného brúsika), kosť (kostené šidlo). Kovové nálezy sú zastúpené len malým bronzovým zliatkom. Iné kovové predmety (prevažne železné klince) patria obdobiu novoveku a pochádzajú z vrchnej vrstvy ornice, odkiaľ je aj niekoľko novovekých črepov.

V keramickom materiáli sú zastúpené zlomky hrubostenných i tenkostenných nádob sivohnedej, hnedej, prípadne čiernej farby, často s rozdielne sfarbenými stranami vnútorného a vonkajšieho povrchu. Patria hrncovitým nádobám prevažne esovitej profilácie, amforovitým nádobám (časté sú fragmenty kónických až valcovitých úsť sivočiernej až čiernej farby, niekedy i hladeným povrchom), ďalej sa často vyskytujú fragmenty džbánkov, šálok a profilovaných misiek. Medzi nálezmi sa vyskytol i fragment prstencovitej nôžky. Plastickú a rytú výzdobu tvoria jazykovité výčnelky, málo výrazné prsovité vypukliny a hrotité výčnelky, lemované plytkými kanelúrami (obr. 44: 4, 17), rytými podkovovitými líniami (obr. 44: 16) alebo jamkami (obr. 44: 8). Vyskytli sa i kanelúry na pleciach nádob, zvislé (obr. 44: 3), šikmé (obr. 44: 6),či stáčajúce sa do oblúka (obr. 44: 7), pravdepodobne ohraničujúce plastický výčnelok. Rytá výzdoba pozostáva z viacnásobných línií na pleciach nádob (obr. 44: 2, 5, 12, 14), dvojíc a štvoríc jamiek (obr. 44: 17, 19), radov vpichov (obr. 44: 1). Na jednom zlomku sa vyskytol motív slniečka (obr. 44: 15). Častým javom je i zdrsňovanie povrchu nádob slamovaním (okrem hrncovitých, a najmä amforovitých nádob sa zdrsnenie spodnej časti vyskytlo i na zlomku misky). Spomedzi iných nálezov z keramiky možno spomenúť fragmenty cedidla (obr. 44: 13), hlinených koliesok zhotovených z črepov, praslenu (obr. 44: 12), ihlanovitého závažia (obr. 44: 14) a fragmentu väčšieho, pravdepodobne kužeľovitého závažia (obr. 44: 16).

Na základe nálezového materiálu je možné sídliskové objekty datovať na koniec strednej, prípadne počiatok mladšej doby bronzovej. Podrobnejšie zhodnotenie by malo umožniť pokračovanie výskumu v r. 1999.

Literatúra

Javorský 1984 - F. Javorský: Záchranné výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1983, 1984, 96-105.

VORSPRUNGSGRABUNGEN IN SPIŠSKÝ ŠTVRTOK. Während der Vorsprungsgrabung auf dem Bauabschnitt der Fernstraße D-1, zwischen Mengusovce - Jánovce, wurde in Spišský Štvrtok (Bez. Levoča) in der Lage Ku Čenčiciam der Teil einer bronzezeitlichen Siedlung freigelegt. Die untersuchten Siedlungsobjekte waren größtenteils ovale Grubengebilde, in deren Verfüllung sich Funde von Holzkohlenstückchen, gebranntem Lehmverputz, Tierknochen und Keramikbruchstücke befanden. Charakteristisch war auch in der Verhüllung der Objekte eine hohe Konzentration von Sandsteinen, wobei mit ihnen in einem der Objekte unter gebranntem Lehmverputz der Estrich einer eingetieften Feuerstelle ausgelegt war. Aufgrund der Keramikfunde kann die Siedlung an das Ende der mittleren, evtl. in den Beginn der jüngeren Bronzezeit datiert werden.

PRIESKUM NA LOKALITE KEŽMAROK-JERUZALEMSKÝ VRCH

Marta Giertlová - Marián Soják - Pavol Wavrek

Kežmarok (okr. Kežmarok), poloha Jeruzalemský vrch, povrchový prieskum, sídliskové objekty, púchovská kultúra, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Kežmarok.

a) poloha Strelnica - Oravcova lúka.

Pri povrchovom prieskume v okolí lokality Jeruzalemský vrch, na terasovite upravených svahoch, využívaných ako záhumienky, z prístupovej poľnej cesty i rozoraných plôch terás bol zozbieraný materiál - keramika púchovskej kultúry, zvieracie kosti, mazanica, niekoľko drobných nálezov zo železa a bronzový plechový pás s troma otvormi pre nity, ojedinele sa vyskytnú zlomky novovekej keramiky a skla. Na každej zo sledovaných terás sa pravek materiál koncentroval vrámci 1 až 2 tmavo sfarbených plôch s priemerom asi 10 m umiestnených zväčša v blízkosti protiľahlých okrajov terás. Pri prieskume vrchnej terasy parcely 1462 sa narazilo na stopy amatérskeho výkopu objektu pozostávajúceho z pozostatkov spálenej drevenej konštrukcie (drevené brvná a veľké množstvo mazanice). Materiál bol vyzbieraný, medzi mazanicou sa našiel len jeden zlomok púchovskej keramiky a zvieracia kosť, v zásypovej vrstve novoveký črep. Na overenie situácie v okolí boli vytýčené dve zisťovacie sondy s max. rozmermi 1,5x2 m. Na podloží v hĺbke 30-35 cm sa v jednej so sond črtala časť tmavšieho jamovitého útvaru oválneho pôdorysu, v ktorého výplni sa nachádzali uhlíky, prepálená mazanica, zvieracie kosti a črepový materiál patriaci púchovskej kultúre (obr. 45: 3, 7).

Z rovnakej polohy bol hlásený starší nález fragmentu ľudskej sánky v sprievode keramického materiálu púchovskej kultúry, získaný pri prieskume terasy po hlbokej orbe. Nález bol odovzdaný do múzea v r. 1998. Podľa odborného posudku J. Jakaba ide o fragment polovice tela sánky jedinca vo veku adultus, pravdepodobne ženy. Telo sánky je na oboch stranách ohraničené starými, čiastočne zasintrovanými lomnými plochami, ktoré vznikli na čiastočne fosilizovanej kosti.

b) poloha Hotel Štart

Ďalší amatérsky výkop na lokalite Jeruzalemský vrch bol hlásený (ako nález taviacej pece) v blízkosti hotela Štart v zalesnenom priestore nedotknutom modernými úpravami terénu. Po podrobnom preskúmaní sa ukázalo, že ide o vrstvu obsahujúcu kusy prepálenej hliny, ktorá pôvodne pokrývala celú plochu sondy a jej pokračovanie je badateľné v jej profiloch. Prepálená vrstva ležala na hladkom povrchu 1-2 cm hrubej vrstvičky tvrdej hliny pokrývajúcej celú plochu sondy a kopírujúcej sklon svahu, ktorá sa dala dobre vypreparovať v hĺbke 40 cm od úrovne okolitého terénu. Pri prehlbovaní sondy sa ukázalo, že sa pod ňou do hĺbky 60 cm nachádzajú ešte dve podobné vrstvičky. Hĺbka sondy po sterilné podložie dosiahla 80 cm od úrovne okolitého terénu. V jej výplni sa našli početné

zlomky keramiky púchovskej kultúry (obr. 45: 1,6,8,9), mazanica, uhlíky, zvieracie kosti. Z hĺbky 60 cm pochádza stredná časť pravidelnej čepele s mikroretušou pravej hrany a úžitkovou retušou ľavej hrany, slabo prepálená, pravdepodobne z jurského podkrakovského pazúrika (obr. 45: 10). Podobné nálezy sa vyskytujú od obdobia mladého paleolitu po staršiu dobu bronzovú.

Prieskumom sa získali nálezy i z ďalších polôh na lokalite Jeruzalemský vrch:

c) poloha A m f i t e á t e r. Na pozostatku severného okraja vrcholovej časti Jeruzalemského vrchu, pôvodne nazývanej Kráter sa povrchovým zberom získali tri kusy ťažkej kompaktnej železnej trosky s max. rozmermi 10x10x15 cm a črepy púchovskej keramiky (obr. 45: 2).

d) poloha T e n i s o v é k u r t y. V suti z obnaženého svahu sa našiel fragment keramickej nádobky (obr. 45: 5).

e) poloha K a m e ň o l o m. Opäť nález železnej trosky a keramiky z obdobia púchovskej kultúry (obr. 45: 4), stredoveku a novoveku.

GELÄNDEBEGEHUNG DER FUNDSTELLE KEŽMAROK-JERUZALEMSKÝ VRCH. Bei der Oberflächenbegehung des Umkreises der Fundstelle Kežmarok-Jeruzalemský vrch auf den terrassenförmig gestalteten Hängen, die als Schrebergärten genutzt werden, stellte man folgende Lokalitäten fest:
In der Lage, genannt Strelnica-Orovcová lúka: freigelegte Keramik der Púchov-Kultur (Abb. 45:3, 7) wie auch Lehmverputz und Tierknochen.
In der Lage nahe des Hotels Štart: gestörte Schicht mit Keramik der Púchov-Kultur (Abb. 45:1, 6, 8, 9), Lehmverputz, Tierknochen. Aus 60 cm Tiefe stammt der Mittelteil einer symmetrischen Klinge mit Mikroretushe, wahrscheinlich aus Krakauer Jurafeuerstein.
Lage Amphitheater: Schlacke und Keramikbruchstücke der Púchov-Kultur.
Lage Tenisové kurty: IM Schutt am Hang das Feagment eines keramischen Gefäßes (Abb.45:2).
Lage Kameňolom: Eisenschlacke und Keramik der Púchov-Kultur wie auch aus Mittelalter und Neuzeit. Die Funde sind im Podtatranské múzeum zu Kežmarok untergebracht.

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY V ROKU 1998

Eva H a j n a l o v á - Jana M i h á l y i o v á

1. B a t i z o v c e (okr. Poprad), poloha Veľké Lúky, Štrkovisko.

Na záchrannom výskume objektov z doby bronzovej a zo stredoveku získal v r. 1997 M. Soják uhlíky zo štyroch kolových jám. Pochádzali z jaseňa (*Fraxinus sp.*), jelše (*Alnus sp.*), smreka alebo jedle (*Picea/Abies*) a pravdepodobne z borovice (cf. *Pinus sp.*). Správa 13927/98. Súbor uhlíkov sa nevie vyjadriť k datovaniu. V jednom aj v druhom archeologickom období mohli zistené dreviny v zázemí lokality existovať (*Hajnalová 1996*).

2. B u d k o v c e (okr. Michalovce), poloha Červenica-Hora.

Melioračnými prácami narušený sídliskový objekt z halštatu, sledovaný v r. 1988 E. Miroššayovou (*Miroššayová/Gačková 1990*), poskytol uhlíky vyzdvihnuté priamo v teréne, uhlíky a zuhoľnatené semená z malého objemu preplavenej hliny (3,25 litra) a odtlačky rastlín sledované na 370 úlomkoch mazaníc zo 40-tich rôznych polôh.Z uhlíkov sa našli dub (*Quercus sp.*), jaseň (*Fraxinus sp.*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), brest (*Ulmus sp.*). Všetko dreviny zmiešaného listnatého lesa, pravdepodobne z polôh s nízkou hladinou spodnej vody na Východoslovenskej rovine. Z kultúrnych rastlín sú zuhoľnatenými semenami zastúpené pšenica (*Triticum sp.*), v odtlačkoch na mazanici sa zistil jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*), proso siate (*Panicum miliaceum*) a pšenica dvojzrnová (*Triticum dicoccon*). Našli sa aj ojedinelé semená burín: lipkavec pravdepodobne obyčajný (*Galium* cf. *aparine*), mrlík (*Chenopodium sp.*), mrlík biely (*Chenopodium album*) a bôbovité (*Fabaceae*).

V súbore mazaníc bolo možné zistiť štyri typy (pozri nálezovú správu 13935). Odtlačky po prútoch sa nachádzali v jednom z typov a organická príme s (steblá, listy, plevy, osiny, zriedka semená) v ďalšom. K zaujímavostiam patrí mazanica s jednou stranou hladenou, ktorá sa vyskytovala v 50 % z nálezových komplexov. Zriedkavé neboli ani úlomky s bledým náterom, niekedy v niekoľkých vrstvách na sebe. Správa 13935/98.

3. K l u b i n a (okr. Čadca), poloha Na Hutách.

Pri obhliadke zaniknutých sklární z 18. stor. získal O. Šedo v r.1980 uhlíky. Sú pravdepodobne zvyškom dreveného uhlia (*Šedo 1981b*). Analýzou sa zistilo drevo z buka lesného (*Fagus sylvatica*), smreka obyčajného (*Picea abies*) a bližšie neidentifikovateľné uhlíky z ihličnatej dreviny (*Pinopsida*). Správa 14001/98.

4. K o š i c e (okr. Košice-mesto).

a) poloha B i s k u p s k ý p a l á c.

Na črepoch zaujímavých keramických nádob z 15. stor. si všimol M. Uličný kompaktnú hmotu. Analýza makrozvyškov rastlín nepriniesla pozitívny výsledok, navodila však dojem, že hmota organického pôvodu mohla byť pôvodne tekutá. Jej analýzu bude potrebné realizovať chemickou cestou.

Po preplavení hliny, ktorá sa na nádobách nachádzala, bolo možné získať semená figy obyčajnej (*Ficus carica*) a černice (*Rubus sp.*), ale tiež úlomky kostí. Správa 13937/98.

b) poloha D o l n á b r á n a, Premostenie.

Na zrekonštruovanej situácii opevnenia zo 14.-16. stor., kde archeologický výskum viedla M. Ďurišová, sme v r. 1998 mali možnosť zobrať vzorky z 20-tich samostatných architektonických článkov (piliere premostenia, výdreva premostenia, hrádza, kôl z bastiónu, komorový objekt), ktoré sa uchovali in situ. Všetky články, ktoré boli zapustené do zeme, teda prichádzali do styku s vodou v priekope alebo mimo nej, boli z duba (*Quercus sp.*). Dubové boli, s výnimkou jedného, aj vodorovné obrovské trámy premostenia. Ten výnimočný pochádzal zo statného stromu smreka obyčajného (*Picea abies*). Výdreva mosta, po ktorej sa chodilo pochádzala z jedle bielej (*Abies alba*). Dubové drevo (*Quercus sp.*) sa použilo aj pri stavbe komorového objektu a bastiónu. Správa 13936/98.

c) poloha G a l g o v e c I.

Sídlisko z obdobia mladšej lineárnej keramiky (skupina Tiszadob), ktorého výskum robila v r. 1997 Ľ. Kaminská, poskytlo pre archeobotanikov mazanicu aj hlinu na preplavenie z dvoch objektov (1 a 2). Aj keď archeobotanický nálezový súbor nie je veľký, priniesol zaujímavé poznatky. V jednom z objektov sa v mazanici nenachádzala žiadna organická prímes, v druhom objekte pravdepodobne iba planorastúce trávy (listy, steblá, zasušené kvetenstvá). V oboch objektoch boli prítomné odtlačky po prútoch od 0,5 až 2,5 cm v jednej rovine uloženia. Našiel sa aj odtlačok po štiepanom dreve najmenej 10 cm širokom. Preplavením hliny sa získali uhlíky z javora (*Acer sp.*), jaseňa (*Fraxinus sp.*), duba (*Quercus sp.*) a pravdepodobne buka lesného (cf. *Fagus sylvatica*). Z kultúrnych rastlín sme zistili zuhoľnatené semená aj vidličky pšenice dvojzrnovej (*Triticum dicoccon*), pšenice jednozrnovej (*Triticum monococcum*). Ďalej sa v semenách našiel jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*) a tiež jeho nahá forma (*H.v. var. coeleste*). Zo strukovín bol prítomný hrach siaty (*Pisum sativum*). Zistilo sa niekoľko zuhoľnatených semien burín: pohánkovec ovíjavý (*Fallopia convolvulus*), mrlík (*Chenopodium sp.*), mohár (*Setaria sp.*). Pri preplavovaní sa našli rybie šupiny. Správa 13937/98.

d) poloha G a l g o v e c III.

Ľ. Kaminská v r. 1997 venovala pozornosť vyberaniu mazaníc a črepov s odtlačkami rastlín z troch objektov (1, 2 a 9) na sídlisku z obdobia mladšej lineárnej keramiky (skupina Tiszadob).

Odtlačky po rastlinách v mazaniciach sú veľmi zriedkavé, skôr sa zdá, že rastlinné úlomky boli náhodne nafúkané pri hnetení hliny z blízkeho okolia. Zriedkavo sa našli odtlačky po prútoch a štiepanom dreve. V objektoch 2 a 9 sa našla aj mazanica z jednej strany hladená so svetlosivým náterom nanášaným v niekoľkých vrstvách. Počet takýchto úlomkov mazanice bol vysoký. Zaujímavé poznatky sme získali pri prezeraní odtlačkov rastlín na črepoch z veľkej zásobnice (objekt 2). Výrazne sú zastúpené úlomky iných ako pestovaných rastlín. Organická hmota je veľmi rozlámaná, budí dojem povarenia, prípadne použitia hnoja. Z kultúrnych rastlín sú zistiteľné vidličky pšenice jednozrnovej (*Triticum monococcum*) a pšenice dvojzrnovej (*Triticum dicoccon*).

Črepy z ostatných nádob z objektu 2 ukazujú, že organická hmota sa do hlineného cesta nepridávala zámerne. Úplne zriedkavé boli na črepoch odtlačky vidličiek a úlomkov zŕn pšenice jednozrnovej (*Triticum monococcum*) a pšenice dvojzrnovej (*Triticum dicoccon*). Na viac ako 200 prezretých črepoch sme sa s nimi stretli iba 18-krát. Pravdepodobne je to iba nafúkaná hmota z okolia výroby keramiky. Správa 13939/98.

5. K o t r č i n a Ľ ú č k a (okr. Žilina), poloha Mohyla.

Mohyla z 9. stor., porušená rekultiváciou, poskytla O. Šedovi v r. 1982 uhlíky. Nálezca ich vyzdvihol zo siedmich rôznych polôh. Analýzou sa zistili veľmi rôznorodé dreviny, ktoré museli ľudia získať v rôznych rastlinných spoločenstvách, pravdepodobne od seba vzdialených: jedľa biela (*Abies alba*), breza (*Betula sp.*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), buk lesný (*Fagus sylvatica*), smrek obyčajný (*Picea abies*), borovica (*Pinus sp.*), topoľ (*Populus sp.*), vŕba (*Salix sp.*), dub (*Quercus sp.*). Môžeme sa len domnievať, že rôzne drevo mohlo mať špecifickú úlohu v pohrebnom ríte aj pri stavbe mohyly. Rozrušenosť objektu pravdepodobne nedovolila ani archeológovi tieto problémy sledovať detailne. Správa 14029/99.

6. K y s u c k é N o v é M e s t o (okr. Kysucké Nové Mesto), poloha Sulkov.

Zo stredovekej jamy, ktorú skúmal v r. 1980 O. Šedo, pochádzajú uhlíky. Datované sú do 13.-14. stor. (*Šedo 1981b*). Analýzou sa zistili dub (*Quercus sp.*) a breza (*Betula s.*). Správa 14002/98. Z tejto lokality pochádzajú aj ďalšie nálezy drevín z chaty, získané v predchádzajúcich rokoch (*Hajnalová 1980*).

7. L i p t o v s k á S i e l n i c a, časť Liptovská Mara IV (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Vlašky.

Archeologický výskum vedený K. Pietom odkryl v r. 1998 obydlie, hospodársky objekt a viaceré polohy s kultúrnymi vrstvami. Datované sú do strednej až neskorej doby laténskej. Z 13-tich polôh sa získala hlina na preplavenie, prípadne sa vybrali drevené súčasti konštrukcií. Uhlíky potvrdili prítomnosť smreka obyčajného (*Picea abies*), borovice (*Pinus sp.*), jedle bielej (*Abies alba*) a duba (*Quercus sp.*). Z kultúrnych rastlín boli v zrnách aj vidličkách prítomné pšenica jednozrnová (*Triticum monococcum*), pšenica dvojzrnová (*Triticum dicoccon*) a pšenica špaldová (*Triticum spelta*). Ďalej sa našlo proso siate (*Panicum miliaceum*), jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*) a hrach siaty (*Pisum sativum*). Zistený sortiment kultúrnych rastlín korešponduje s nálezmi na iných lokalitách z Liptovskej kotliny z tohto archeologického obdobia (*Hajnalová 1997*). V preplavenej hline sa našli aj semená burín. Ich malý počet veľakrát zapríčinil nemožnosť analýzy až po rastlinný druh, a tak sú viaceré označené zväčša menami čeľadí (*Rubiaceae, Lamiaceae, Poaceae, Fabaceae*). Ani v tejto skupine sa nezistila rastlina, ktorá by nebola známa aj z iných lokalít.

V nálezoch sa vyskytovali slimáky, rybie šupiny a kosti drobných živočíchov, čo poukazuje na charakter vzoriek. Nálezy pochádzajú z rôzneho odpadu na sídlisku.

Archeobotanické nálezy z tejto lokality a z tohto archeologického objektu boli už analyzované v r. 1976 (nálezová správa 8146).

8. L i s k o v á (okr. Ružomberok), jaskyňa, poloha Kostnica.

Z eneolitického osária vybral V. Struhár v r. 1997 uhlíky a hlinu z ohniska (objekt 1) a z kultúrnych vrstiev v ôsmich rôznych polohách. Získali sa uhlíky z jelše (*Alnus sp.*), liesky obyčajnej (*Corylus avellana*), jaseňa (*Fraxinus sp.*), smreka obyčajného (*Picea abies*), borovice (*Pinus sp.*), bazy pravdepodobne čiernej (*Sambucus* cf. *nigra*) a duba (*Quercus sp.*).

Dreviny, dnes vekom najstarší súbor z Liptovskej kotliny, pochádzajú z klimatickej fázy epiatlantika (*Ložek 1980*). Nález predstavuje zaujímavú kolekciu stromov a kríkov, vyskytujúcu sa v danom čase pravdepodobne v nive Váhu, ale aj v lesoch z okolia lokality. Zaujímavý je spoločný výskyt ihličnatých (najmä smreka) a listnatých (najmä duba) drevín. Preplavením hliny sa získali aj semená pšenice jednozrnovej (*Triticum monococcum*), pšenice dvojzrnovej (*Triticum dicoccon*), rybie kosti a stavce živočíchov. Správa 13934/98.

9. L o p u š n é P a ž i t e (okr. Čadca), poloha Podhuboč.

O. Šedo počas záchranného výskumu v r. 1980 získal z obydlí (objekty 8, 12), jám (objekty 1, 3, 10), kolových jám (objekty 2, 4, 5, 7) a kultúrnych vrstiev uhlíky datované do doby laténskej a staršej doby rímskej (púchovská kultúra; *Šedo 1981a*). V malom množstve hliny, ktoré sa z obydlia 12 donieslo s uhlíkmi (0,5 litra), sme preplavením získali aj zuhoľnatené semená rastlín.

V kolových jamách sa nachádzali uhlíky duba (*Quercus sp.*), javora (*Acer sp.*), jabloňokvetých (*Pomoideae*), hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), lieskы obyčajnej (*Corylus avellana*). Všetky tieto dreviny určite nepatria stavebnému drevu a do kolových jám sa dostali druhotne. V chatách prevládali uhlíky z duba (*Quercus sp.*). Ďalej boli prítomné javor (*Acer sp.*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), buk lesný (*Fagus sylvatica*), jaseň (*Fraxinus sp.*), jabloňokveté (*Pomoideae*), jelša (*Alnus sp.*), topoľ (*Populus sp.*), topoľ alebo vŕba (*Populus/Salix*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*). Úplne ojedinele sa v jednom náleze vyskytli uhlíky smreka obyčajného (*Picea abies*). Podobný sortiment drevín možno nájsť aj v jamách a kultúrnych vrstvách. K doteraz vymenovaným pribudli breza (*Betula sp.*), krušina jelšová (*Frangula*

alnus), drieň obyčajný (*Cornus mas*), borievka (*Juniperus communis*) a borovica (*Pinus sp.*). Z obydlia (objekt 12) pochádzajú semená prosa siateho (*Panicum miliaceum*), pšenice (*Triticum sp*), vidličky pšenice špaldovej (*Triticum spelta*), pšenice (*Triticum sp.*) a semená planorastúcich bylín mrlík biely (*Chenopodium album*), mrlík (*Chenopodium sp.*), lipkavec pravdepodobne voňavý (*Galium* cf. *odoratum*). Nálezy z lokality predstavujú ďalší kompletný súbor drevín z tohto regiónu Slovenska, ktorý má veľkú vypovedaciu hodnotu pri rekonštrukcii zázemia sídlisk na prelome letopočtov (Správa 14004/98).

Z tejto lokality pochádzajú aj ďalšie nálezy uhlíkov získané O. Šedom v predchádzajúcich rokoch (*Hajnalová 1980*).

10. L u d r o v á (okr. Ružomberok), poloha Stráňa.

Z kamennej deštrukcie na hradisku z neskorej doby halštatskej a začiatku doby laténskej priniesol uhlíky v r. 1998 V. Struhár. Pochádzali z borovice (*Pinus sp.*). Správa 14032/99.

11. N i t r a (okr. Nitra).

a) časť D o l n é K r š k a n y, poloha Výstavba nábytkárne.

Na pohrebisku z doby slovanskej, skúmanom v r. 1976 B. Chropovským, sa získali uhlíky umiestnené v blízkosti kostier alebo nad nimi (hroby 14, 44, 48, 51). Vo všetkých nálezoch išlo o veľmi drobné uhlíky, pôvodne drevo z listnatých stromov.

Z hrobu 47 sa vyzdvihla petrifikovaná koža z tesnej blízkosti náušníc a v hrobe 14 od chodidla nohy aj úlomok vlnenej tkaniny. Správa 14033/99.

b) časť C h r e n o v á II, poloha Staré záhrady.

V r. 1971 sa na výskume vedenom B. Chropovským získali uhlíky z laténskych objektov: chaty (objekty 5, 33), pece (objekty 4, 23), jama (objekte 20) uhlíky. Pochádzali z duba (*Quercus sp.*), brestu (*Ulmus sp.*), liesky obyčajnej (*Corylus avellana*), zemolezu (*Lonicera sp.*). Správa 13929/98.

c) časť M a r t i n s k ý v r c h, poloha Kasárne pod Zoborom.

V r. 1992 získala G. Březinová uhlíky z 26-tich rôznych polôh v siedmich archeologických objektoch: obydliach (objekty 1, 4, 7), jamách (objekty 2, 6, 9, 10) datovaných do 9.-13. stor. a v objekte 11 (jama) pravdepodobne z doby bronzovej (*Březinová 1993*). Zo stredoveku sa v dvoch ohniskách našli uhlíky z duba (*Quercus sp.*) a jabloňokvetých (*Pomoideae*). V iných polohách, okrem už uvedených uhlíkov, aj buk lesný (*Fagus sylvatica*), drieň obyčajný (*Cornus mas*), zemolez (*Lonicera sp.*) a slivka trnková (*Prunus spinosa*). Z praveku sa analýzou potvrdili uhlíky z duba (*Quercus sp.*). Správa 13930/98.

d) časť Z o b o r, poloha Pyramída.

Z výskumu v r. 1973 pochádzajú uhlíky získané z opevnenia hradiska P. Romsauerom. Datované sú ako doba halštatská/doba slovanská. Analýzou sa zistil dub (*Quercus sp.*) a javor (*Acer sp.*). Správa 14035/99.

e) časť Z o b o r, poloha Výrobňa lahôdok.

Z pohrebiska datovaného do doby slovanskej pochádzajú uhlíky z troch hrobov (27, 29, 38). Získali sa v r. 1973 na výskume B. Chropovského v zásype hrobov v rôznych hĺbkach (40-115 cm). Uhlíky pôvodne patrili dubu (*Quercus sp.*), brestu (*Ulmus sp.*), hrabu obyčajnému (*Carpinus betulus*), jaseňu (*Fraxinus sp.*) a javoru (*Acer sp.*). Ich prítomnosť v hroboch môže súvisieť s existenciou kultúrnych vrstiev z prípadného sídliska, ale môže mať pôvod aj v pietnych ohňoch. Pozornosť takémuto javu, známemu aj z iných pohrebísk, sa bude musieť venovať pri archeologickom spracovávaní lokality. Správa 14034/99.

12. N o v á B y s t r i c a (okr. Čadca), poloha Macengovia.

Zaniknutá novoveká horská osada (18.-19. stor.) v nadm. v. 830 m, ktorú v r. 1979 sledoval O. Šedo, priniesla uhlíky z pece aj domu (objekty 1, 2). Pozostávali z buka lesného (*Fagus sylvatica*), smreka obyčajného (*Picea abies*), trnky alebo slivky (*Prunus sp.*). Správa 14009/98.

13. P a t a (okr. Galanta), poloha Diely.

V hroboch 55 a 196 zistil v r. 1997 I. Cheben na pohrebisku zo staršej doby bronzovej veľké úlomky zuholnateného dreva. Drevo s dĺžkou niekoľkých dm a šírkou niekoľkých cm nebolo súvislé, ale roztratené v pôde. Nebolo preto možné podrobiť ho datovacej dendrochronologickej metóde (nedalo sa nájsť súvislých 30 letokruhov, čo je minimum pre takúto analýzu). Botanickou analýzou sa zistilo, že uhlíky pôvodne pochádzali z duba (*Quercus sp.*). Pôdne podmienky - priepustná piesčito hlinitá pôda

a neprítomnosť spodnej vody, nám umožnili predpokladať, že zuholnatenie nebolo prirodzené, ale vyvolané ohňom. Pravdepodobne bola rakva vydlabaná z kmeňa stromu pomocou nástroja aj vypálením ohňom. Správa 13928/98.

14. R a d (okr. Trebišov), poloha Cseledhomok.

Na ďalších halštatských črepoch zo sídliska (prvé pozri *Hajnalová 1989*) zistila odtlačky po semenách E. Miroššayová, ktorá na lokalite v r. 1978 robila záchranný výskum (*Miroššayová 1980*).

Črepy obsahovali odtlačky po bohatej rastlinnej prímesi (plevy, osiny, listy, steblá zrnovín). Z kultúrnych rastlín sa dali určiť pšenica jednozrnová (*Triticum monococcum*), pšenica dvojzrnová (*Triticum dicoccon*), jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*), proso siate (*Panicum miliaceum*) a pravdepodobne hrach siaty (cf. *Pisum sativum*). Pri výrobe nádob sa asi použila zadina po mlátení, ktorá sa primiešala do keramickej hliny. Správa 13941/98.

15. R a d o ľ a (okr. Kysucké Nové Mesto), poloha Koscelisko.

Uhlíky z valového opevnenia pred stredovekým kostolom (13.-15. stor.) získal v r. 1976 O. Šedo. Pochádzajú z buka lesného (*Fagus sylvatica;* Správa 14003/98). Z valu priniesol uhlíky uvedený archeológ aj predtým (*Hajnalová 1980*).

16. S e d l i s k á (okr. Vranov nad Topľou), poloha Podčičva, Čičviansky hrad, západný svah.

M. Jenčová získala v r. 1992 ďalšie archeobotanické nálezy z uvedenej lokality, ale z inej polohy (pozri nálezovú správy 12563/88 a 1277/90). Zatiaľ čo nálezy z predchádzajúcich rokov boli datované do doby laténskej (obsah nádoby so zuholnatenými semenami kultúrnych rastlín, obsah semien pri nádobe a uhlíky), nálezová situácia z r. 1992 nedovolila vždy jednoznačné archeologické datovanie. Nálezy z r. 1992 pochádzajúce z kopulovitých pecí (objekty 1, 3, 4) a z jamy (objekt 5) sú datované do mladšej doby bronzovej/doby laténskej a nálezy z oválnej jamy (objekt 1a) do mladšej doby bronzovej (*Jenčová 1993*). Hlina z jamy mladšej doby bronzovej obsahovala semeno prosa siateho (*Panicum miliaceum*) a planej rastliny stavikrv *(Polygonum sp.*). Hlina z jamy datovanej do doby bronzovej/doby laténskej a hlina z tak isto datovaných kopulovitých pecí obsahovala uhlíky duba (*Quercus sp.*), buka lesného (*Fagus sylvatica*), jaseňa (*Fraxinus sp.*), javora (*Acer sp.*), topoľa alebo vŕby (*Populus /Salix*). Ďalej sa tu po preplavení zistili zuholnatené semená jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*), jačmeňa siateho nahého (*H.v. var. coeleste*), prosa siateho (*Panicum miliaceum*), pšenice jednozrnovej (*Triticum monococcum*), bližšie neurčených zrnovín (*Poaceae aggr.*). Našli sa tu aj semená planých rastlín, a to lipkavca obyčajného (*Galium aparine*), hviezdice (*Stellaria sp.*), pohánkovca ovíjavého (*Fallopia convolvulus*). V preplavenej hline objektu 3 sa našli slimáky, rybie šupiny, kosti drobných živočíchov, teda výplň pece mala charakter odpadu a nálezy v nej nesúviseli s jej pôvodnou činnosťou. Ak porovnáme hore vymenovaný súbor kultúrnych rastlín s tým, čo poznáme z doby laténskej na uvedenej lokalite z predchádzajúceho výskumu, vidíme výrazný rozdiel. Môžeme konštatovať, že archeobotanické poznatky z objektov skúmaných v r. 1992 sa prikláňajú k datovaniu do mladšej doby bronzovej.

Prezeranie spodnej prepálenej vrstvy v objekte 3, tzv. výmazu objektov 3 a 4 ako aj prepáleného okraja objektu 1 a plášťa objektu 3 navodzuje predstavu, že pece neboli stavané, ale vydlabané v pôvodnom teréne. V hmote sa nachádzajú svetlejšie aj tmavšie drobné hrudky, nie je tu prítomná prímes organických látok ani výmaz, a teda ani mazanica. Správa 13940/98.

17. Š t ú r o v o (okr. Nové Zámky), časť O b i d, poloha Fenyes Árok.

V sponke do vrkoča z hrobu 24 (slovansko-avarské obdobie), si všimol petrifikované drevo J. Zábojník. Výskum pohrebiska v r. 1963 robila Z. Liptáková. Drevo pôvodne patrilo drieňu (Cornus sp.). Správa 14031/99.

18. V ý c h o d n á (okr. Liptovský Mikuláš).

a) poloha B e l a n s k o

Zo zaniknutej stredovekej dediny (15. stor.), ktorej záchranný výskum robil v r. 1997 K. Pieta, pochádza zuholnatený a čiastočne nezuholnatený trám z borovice (*Pinus sp.).* Správa 13932/98.

b) poloha H r á d o k III.

V r. 1997 vyzdvihol z opevnenia a zo zrubovej stavby v ňom (z 15. stor.) K. Pieta drevo a uhlíky. V opevnení sa zistil smrek obyčajný (*Picea abies*) a pravdepodobne borovica (cf. *Pinus sp.*). Zo spodku zrubu sa vybrala jedľa biela (*Abies alba*). Správa 13931/98.

c) poloha Z á m č i s k o.

Záchranný výskum na stredovekom hrádku z 15. stor. priniesol v r. 1997 aj uhlíky z 19-tich rôznych polôh (deštrukcia opevnenia, rám pece, zásyp pece). V opevnení sa najčastejšie vyskytoval smrek obyčajný (*Picea abies*), predstavoval pravdepodobne kostru tejto stavby. Ostatné dreviny, a to borovica (*Pinus sp.*), jedľa biela (*Abies alba*), buk lesný (*Fagus sylvatica*) a lieska obyčajná (*Corylus avellana*), sa v opevnení našli zriedkavejšie. Rám pece bol vybudovaný veľmi trvanlivou a na vzhľad peknou drevinou - smrekovcom opadavým (*Larix decidua*). V zásype pece sa okrem smrekovca našli aj uhlíky smreka obyčajného (*Picea abies*).

Sortiment driev získaný na tejto lokalite poukazuje na prítomnosť zmiešaného ihličnato-listnatého lesa v 15. stor. Či v tomto poraste prevládal smrek obyčajný - prevládajúca drevina v opevnení, alebo sa o jeho výrazné zastúpenie v ňom zaslúžil človek výberom vhodného stavebného dreva, nevieme posúdiť. Správa 13933/98.

L i t e r a t ú r a

Březinová 1993 - G. Březinová: Záchranný výskum v Nitre. AVANS 1992, 1993, 28-29.

Hajnalová 1980 - E. Hajnalová: Nálezy a analýza. rastlinných makrozvyškov z archeologických výskumov. AVANS 1978, 1980, 95-106.

Hajnalová 1989 - E. Hajnalová: Katalóg zvyškov semien a plodov v archeologických nálezoch na Slovensku. Nitra 1989.

Hajnalová 1996 - E. Hajnalová: Archeobotanické a archeologické pramene k rekonštrukcii lesnej vegetácie v Popradskej kotline. Slov. Arch. 44, 1996, 265-286.

Hajnalová1997 - M. Hajnalová: Archeobotanické nálezy z Liptovskej Sielnice-Liptovskej Mary. AVANS 1995, 1997, 70-72.

Jenčová 1993 - M. Jenčová: Obnovenie výskumu v Sedliskách-Podčiče. AVANS 1992, 1993, 66-67.

Ložek 1980 - V. Ložek: Holocén. Slov. Arch. 28, 1980, 107-118.

Mirošsayová 1980 - E. Mirošsayová: Výskum slovanského pohrebiska a halštatského osídlenia v Rade. AVANS 1978, 1980, 174-175.

Mirošsayová/Gačková 1990 - E. Mirošsayová/L. Gačková: Záchranný výskum sídliska v Budkovciach. AVANS 1988, 1990, 112-113.

Šedo 1981a - O. Šedo: Druhá sezóna výskumu v Lopušných Pažitiach. AVANS 1980, 1981, 281-282.

Šedo 1981b - O. Šedo: Prieskum archeologických lokalít v okrese Čadca. AVANS 1980, 1981, 282-285.

ARCHÄOBOTANISCHE FUNDE IM JAHRE 1998. Im J. 1998 wurden im Archäobotanischen Laboratorium, außer Analysen der Funde aus großen monokulturellen archäologischen Lokalitäten, auch Pflanzenreste aus 27 Lokalitäten bestimmt, mit einer geringen Anzahl von Funden, die im Rahmen des sog. Service-Dienstes beurteilt wurden. Es sind dies Fundkomplexe aus 191 archäologischen Objekten (evtl. aus geschlossenen Lagen in Kulturschichten), die den Gegenstand dieses Beitrags bilden. Die in verkohlten Samen bekannten Kulturpflanzen und Unkräuter gewann man durch Schlämmung von 183 Liter Erde aus neun Fundorten, nach der Durchsicht von Abdrücken auf 706 Lehmverputzstückchen und auf 315 Scherben aus vier Fundorten. Neolithikum: Lokalitäten Košice, Lage Galgovec I und Galgovec III (Triticum monococcum, Tr. dicoccon, Hordeum vulgare, H. vulgare var. coeleste, Pisum sativum, Fallopia convolvulus, Chenopodium sp., Setaria sp.). Äneolithikum: Lokalität Lisková (Triticum monococcum, T. dicoccon). Wahrscheinlich Spätbronzezeit: Lokalität Sedliska (Triticum monococcom, Panicum miliaceum, Hordeum vulgare, Hordeum vulgare Var. coeleste, Fallopia convolvulus, Galium aparine, Polygonum sp., Stellaria sp.). Hallstattzeit: Lokalitäten Budkovce, Rad (Triticum dicoccon, Tr. monococcum, Tr. sp., Hordeum vulgare, Panicum miliaceum, cf. Pisum sativum, Chenopodium album, Ch. sp., Galium cf. aparine, Fabaceae). Mittel- und Spätlatènezeit: Lokalität Liptovská Sielnica (Triticum dicoccon, Tr. monococcum, Tr. spelta, Panicum miliaceum, Hordeum vulgare, Pisum sativum, Rubiaceae, Lamiaceae, Poaceae, Fabaceae). Latène-römische Zeit: Lokalität Lopušné Pažite (Triticum spelta, Tr. sp. Panicum miliaceum, Chenopodium album, Ch. sp., Galium cf. odoratum). 15. Jahrhundert: Fundstelle Košice-Bischofspalast (Ficus carica, Rubus sp.). Die oben beschriebenen Kulturpflanzen aus den gegebenen archäologischen Zeitabschnitten waren bereits in der Slowakei bekannt, bedeutsam ist jedoch ihre territoriale Verbreitung in

Gebieten, wo sie zum erstenmal begegnen (Ost- und Nordslowakei). Die Durchsicht einer großen Menge von Lehmverputzstücken ist auch die Gelegenheit zur Verfolgung mancher Belege über Baugestaltungen, z. B. des Glättens und Tünchens der Wände im Neolithikum wie auch in der Hallstattzeit auf den Fundstellen Košice-Galgovec III, evtl. die Benützung von Rutenflechtwerk mit aufgeklebtem Lehmverputz von der Fundstelle Budkovce. Große gebrannte Lehmblöcke von Ofenkuppeln wie auch -estrichen aus der jüngeren Bronzezeit auf der Lokalität Sedliska dokumentieren den Bau von Öfen durch Ausstemmen im Lößlehm. Die Scherben großer Gefäße von dickwandiger Keramik auf der neolithischen Fundstelle Košice-Galgovec III enthielten Abdrücke so kleiner Bruchstücke von Planzenresten, von denen angenommen werden kann, daß sie von Mist stammen dürften, evtl. von gekochter Pflanzenmasse. Druschreste, sog. Rückstände, verwendete man bei der Keramikherstellung in der Hallstattzeit in Rad. Eine sehr reiche Fundkollektion repräsentieren Holzkohlenstückchen. Dort, wo im Gelände die ursprüngliche Verwendung von Holz festgestellt werden konnte, haben die Funde für die Slowakei einen interessanten Aussagewert. Reste von Särgen (Quercus sp.) aus der älteren Bronzezeit wurden wahrscheinlich durch Ausstemmen mit Hilfe von Feuer im Fundort Pata angefertigt. Unbekannt war bisher auch die Überbrückungskonstruktion, die in situ aus dem 15. Jh. auf der Fundstelle Košice-Dolná brána festgestellt wurde. Sämtliche Bauglieder der mit Wasser in Kontakt kommenden Architektur waren aus Quercus sp., die übrigen, wie z. B. die hölzernen Brückenbestandteile, aus Abies sp., evtl. die waagrechten Balken aus Pinus sp. Gefunden wurde auch eine Ofenrahmenkonstruktion aus dem 15. Jh. in der Gebirgsregion der Nordslowakei auf der Fundstelle Východná-Zámčisko. Der Rahmen bestand aus Holz von Larix decidua. Ebenfalls wurde wahrscheinlich auch Holzkohle gewonnen, die in Glashütten aus dem 18. Jh. aus dem Fundort Klubina verwendet wurde. Die Holzkohlenstückchen stammten vorwiegend von Fagus sylvatica, manche Stückchen auch von Picea abies. Aussagend sind die Holzkohlenstückchen vor allem über die Vegetation der nahen wie auch entfernteren Umgebung der archäologischen Lokalität in den verschiedenen Klimaepochen. Im J. 1998 widmeten die Autorinnen ihre Aufmerksamkeit den Funden aus der NW-Slowakei aus der Epoche um die Wende der Zeitrechnung bis zum Mittelalter, also aus dem Subatlantikum, wann die Menschen im Hügelland und an Gebirgsrändern in Überseehöhe zwischen 450-700 m, aber auch höher lebten. Bisher existierten aus diesem Gebiet, das im Mittelalter ausgeprägt von antropischer Tätigkeit gekennzeichnet war, nur sehr lückenhafte archäologische Angaben. Die 35 im J. 1998 analysierten Fundkomplexe stammen von Befestigungen, Behausungen, Wirtschaftsobjekten, Gruben wie auch aus Hügelgräbern aus den Fundorten Kysucké Nové Mesto, Kotrčina Lúčka, Lopušné Pažite und Radola (eine Fläche von rund 30x20 km). Die archäobotanischen Funde dokumentieren ein reiches Holzsortiment und also auch den Reichtum von Waldpflanzengemeinschaften, die sich im Hinterland der archäologischen Fundstellen befanden. Gefunden wurden Gehölze aus Eichenmischwäldern höherer Lagen von Hügelländern: Quercus sp., Acer sp., Carpinus betulus, Fraxinus sp., Fagus sylvatica, aber auch aus Nadelholzwäldern: Abies alba, Picea abies, Pinus sp., die wahrscheinlich stark mit den genannten Laubhölzern vermischt waren. Das Bild ergänzen die Gehölze Betula sp., Populus sp., Salix sp., Alnus sp., Frangula alnus, Pomoideae, Cornus mas, Corylus avellana und Juniperus comunis. Eine andere Gehölzezusammensetzung der Wälder dokumentiert die Analyse von 22 Fundkomplexen aus dem östlichen Teil des Bezirkes Liptovský Mikuláš aus Východná in den Lagen Belansko, Zámčisko, Hrádok III in Überseehöhen von 780-800 m, die von Befestigungen, Behausungen und Öfen stammen. Das Sortiment der Gehölze deutet im Mittelalter auf das Vorhandensein vor allem von Nadelwäldern: Picea abies, Abies alba, Larix decidus, Pinus sp., Fagus sylvatica, Corylus avellana. Die Gehölze aus fünf Lagen in Nitra stammen aus dem Subatlantikum, sie bereicherten nicht die bisherigen Erkenntnisse um eine neue Art. Sie bestätigten die Existenz von Laubwäldern mit vorherrschender Eiche im Hügelland und das Vorhandensein von gemischtem Buchenwald auf dem Berggipfel Zobor in 580 m Überseehöhe. Von Interesse ist in der Slowakei auch der festgestellte Holzbestandteil einer Metallfibel für Zöpfe mit Cornus sp. auf dem Gräberfeld aus slawo-awarischer Zeit in Štúrovo. Das Holz erhielt sich durch Petrifizierung. Auch in diesen Analysen wurde die Erkenntnis bestätigt, daß selbst kleine Fundkomplexe interessante Informationen über die Beziehung des Menschen zur Pflanzenwelt in den archäologischen Epochen bieten können.

PREDSTIHOVÝ VÝSKUM VO VLČKOVCIACH

Milan Hanuliak

Vlčkovce (okr. Trnava), poloha Dvor PD, sídlisko z doby bronzovej, rímskej a zo stredoveku, terénny výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Práce na archeologickom výskume prebiehali v mesiacoch júl až august 1998. Nasledovali po systematickom prieskume trasy dostavby komunikácie I/59, vykonávanom v úseku Sereď - Trnava pracovníkmi AÚ SAV. Z množstva registrovaných archeologických lokalít sa iba dve nachádzali priamo v trase línie dostavby komunikácie. Významnejšia z nich bola situovaná na nevysokom návrší (130 m n. m.), ktoré v podobe jazykovitého útvaru vybieha do rovinatej inundácie Dudváhu.

Počas výskumu bola preskúmaná plocha 910 m^2. Ide však iba o časť pôvodnej lokality majúcej v kompletnom stave plochu asi 9 árov. Zvyšné časti lokality nemohli byť preskúmané. Boli buď zastavané budovami a prekryté betónovou platňou (5,5 a), resp. museli byť vynechané pre potreby prevádzkovania mechanizmov PD (1,5 a) a budovateľov komunikácie (1,2 a). Ďalšie obmedzenie rozsahu prinieslo odstraňovanie 50-80 cm hrubej tmavej nadložnej vrstvy pôdy Tatrou-UDS v stiesnenom priestore, čo rozhodlo aj o tom, že dve súvisle odkrývané plochy (A, B) nemohli byť spojené (obr. 46).

Na vyššie uvedenej ploche, predstavujúcej zhruba desatinu pôvodnej rozlohy archeologickej lokality, bolo odborne preskúmaných a zdokumentovaných 44 sídliskových objektov, jeden kostrový hrob z troch rozdielnych chronologických úsekov a 60 kolových jám (obr. 46).

Najstaršie zistené osídlenie patrí ľudu velatickej kultúry z mladšej doby bronzovej. Zo štyroch zaznamenaných na ploche rozptýlených sídliskových objektov bol jeden obytný. Išlo o polozemnicu štvorcovitej dispozície so zaoblenými rohmi a jazykovitým, šikmo sklonením vstupom, ohniskom a dvoma úrovňami kvalitne vymazanej hlinenej dlážky. Dva iné objekty slúžili ako zásobnicové jamy a tretia jama bola sídlisková. Vo výplni objektov sa našli sporadické zlomky keramických nádob najrôznejších typov. Z nich sa dala zrekonštruovať malá pologuľovitá miska a veľká miska s kónickými stenami a uchom. Obmedzenú kolekciu dopĺňa vpichmi zdobený dvojkónický praslen.

Zo staršej doby rímskej bolo preskúmaných sedem objektov. Dva z nich sú polozahĺbené obytné stavby s kolovou konštrukciou stien, tretí objekt mohol slúžiť ako výrobný. Tri zásobnicové objekty mali rozdielne údaje hodnôt priemeru a hĺbok. Najmenší z objektov patrí do kategórie plytkých s oválnou dispozíciou a zošikmenými stenami. Ťažko rozhodnúť, či tento objekt súvisel so šiestimi kolovými jamami, ktoré boli okolo neho umiestnené do polkruhu. Črepový materiál z výplne objektov pochádza z viacerých foriem mís, hrncovitých a vázovitých nádob. Okrem týchto tvarov si pozornosť zasluhujú nádoby, ktoré sú spôsobom vyhotovenia a formou blízke staršiemu laténskemu štýlu. Unikátnym nálezom je hrdlo rímskej amfory s dvoma uchami. Z ďalších nálezov možno uviesť kamenný brús, hlinený praslen, nákončie opaska, kostený hrebeň a detskú hračku z vápennej konkrécie.

Najviac sídliskových objektov (spolu 23) pochádza z vrcholného stredoveku. Počas 13. stor. boli používané dve zásobnicové jamy, jeden výrobný objekt, sídlisková jama a pec. Okrem dvoch zásobnicových objektov bola v 14. stor. používaná aj kupolová pec s rozmernou zahĺbenou predpecnou jamou. Iné dva objekty patria opäť do kategórie plytkých a malých objektov oválnej dispozície. Z 15. stor. sú známe najmä zásobnicové objekty stredne veľkých i veľkých rozmerov. Z tohto úseku pochádza aj skelet dospelého muža, ktorého hrobová jama bola pozdĺžnou osou orientovaná v smere JJZ-SSV. Z vrcholnostredovekých objektov pochádzajú vo výraznej prevahe najmä zlomky rôzne veľkých hrncovitých nádob. Pokrievky, poháre a kotlíkovité nádoby sú výnimočné. O to cennejšie sú železné pracky, klince, zlomky podkov, nože, kosáka, hrot strely z kuše, kamenná podložka, kostené šidlá, brúsy, minca českého kráľa Přemysla Otakara II. (1251-1276) a ostroha.

Na rozdiel od už spomínaných rozmernejších zásobnicových objektov sa na ploche prebádalo aj 19 malých jamových objektov. Mali kruhovitú aj oválnu dispozíciu, zvislé i zošikmené steny, rovné dno. Ich priemer kolísal od 60x60 do 105x120 cm. Hĺbka v sprašovitom podloží iba zriedkavo presahovala 20 cm. Používané boli v každom z vyčlenených období, hoci u väčšiny z nich zostáva ich kultúrna príslušnosť neurčiteľná.

Na preskúmanej ploche sa zaznamenal aj výskyt 60-tich kolových jám. Z ich výplne nepochádza však žiadny materiál. Nie je preto isté, do akého obdobia patria a na aký účel slúžili. Kolové jamy vytvárajú rôzne priame i nepravidelné línie. Viaceré jamy boli osamotené.

VORSPRUNGSGRABUNG IN VLČKOVCE (Bez. Trnava). Im Juli bis August 1998 wurde auf dem Hof der Landwirtschaftlichen Genossenschaft eine Fläche von 910 m^2 untersucht, die ungefähr ein Zehntel des ursprünglichen Ausmaßes der Fundstelle darstellt. Fachlich untersucht wurden dort 44 Siedlungsobjekte, ein Körpergrab und 60 Pfostengruben aus drei verschiedenen Zeitabschnitten (Abb. 46). Die älteste festgestellte Besiedlung stammt von Trägern der Velatice-Kultur aus der jüngeren Bronzezeit. Von den vier Objekten waren es drei Vorratsgruben und ein Wohnhaus. Aus ihnen wurden Gefäßscherben und ein doppelkonischer Spinnwirtel gewonnen. Aus der älteren römischen Zeit wurden sieben Objekte untersucht. Es waren zwei Behausungen, ein Produktionsobjekt und vier Vorratsgruben. Außer Scherben ergaben sie einen Wetzstein und Tonwirtel, eine Gürtelriemenzunge, einen Knochenkamm und ein Kinderspielzeug. Die meisten Siedlungsobjekte gehörten in das Hochmittelalter (13.-15. Jh). Ihre Kollektion bilden 13 Vorratsgruben, zwei Produktionsobjekte, ein Kuppelofen und sechs Siedlungsgruben. Aus dem 15. Jh. stammt auch das Grab eines erwachsenen Mannes, das vereinzelt auf der Siedlungsfläche war. Die Objekte ergaben hauptsächlich Bruchstücke verschieden großer topfförmiger Gefäße. Eine Ausnahme bildeten Deckel, Becher und kesselförmige Gefäße. Am wertvollsten sind von den Kleingegenständen ein Armbrustbolzen, ein Sporn, eine Münze, ein Schläfenring und ein Wetzstein wie auch eine Knochenahle. Auf der untersuchten Fläche wurde auch das Vorkommen von 60 Pfostengruben vermerkt. Ihre Verfüllung enthielt jedoch keinerlei Material. Es ist daher nicht sicher, in welchen Zeitabschnitt sie gehören und welchem Zweck sie dienten. Die Pfostengruben bildeten verschiedenartige gerade und ungerade Linien. Mehrere Gruben lagen vereinzelt.

VYHODNOTENIE OSTEOLOGICKÉHO MATERIÁLU Z ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU V SPIŠSKOM ŠTVRTKU

Peter Holec

Spišský Štvrtok (okr. Levoča), poloha Ku Čenčiciam, stredná doba bronzová, sídlisko. Spracovaný osteolgic-ký materiál pochádza z predstihového výskumu na vyššie uvedenej lokalite, ktorá sa nachádza na trase budúcej stavby diaľnice D1, úsek Mengusovce - Jánovce. Pri určovaní boli využité práce *Kolda (1951), Schmidta (1972), Najbrta a kol. (1973)* a vlastný porovnávací materiál uložený na Katedre geológie a paleontológie FUK v Bratislave. Materiál je radený podľa sondy, resp. objektu a vrstvy, v ktorej bol nájdený.

Sonda II, ornica: 1. Bos taurus, fragment ľavej zadnej časti spodnej čeľuste, 3, 4. neidentif., 3. holenná kosť (tibia). 4. Ovis prvá pravá horná stolička M^1 dext. 5. Bos taurus, prvá ľavá horná stolička M^1 sin.

Sonda III, ornica: 1 úlomok rebra, 4 fragmenty kosti, jedna z nich je opálená.

Sonda IV, ornica: 1. Equus caballus, pravá proximálna hlavica podpätkových kostí (metatarzus III. IV., dext.) 2. Bos taurus, molár ľavej spodnej čeľuste, 3. Bos taurus ? mliečny zub, 4 fragmenty kostí.

*Sonda V,*ornica: Bos Taurus ? pravá vretenná kosť (radius dext.) asi mladého zvieraťa, 3 fragmenty kostí.

Sonda VI, kult. vrstva: Bos taurus úlomok zuba, 10 fragmentov dlhých kostí

Sonda VIII, kult. vrstva: 1. Sus scrofa, fragment ľavej vetvy čeľuste s treťou ľavou spodnou stoličkou (M_3 sin), 2. Equus caballus, horná ľavá stolička M^1 sin. 3. Bos taurus, pravá pätová kosť (clacaneus dext.), 5. Bos taurus, proximálna časť ľavých metatartálnych kostí (Mt. III., IV. sin). 6. Bos taurus, fragment spodného zuba, 7. Bos taurus, spodný rezák (incisivus), 8. Sus scrofa, spodný rezák (incisivus), 9. Bos taurus, fragment proximálnej časti vretennej kosti (radius dext.), 1 úlomok zuba, 53 fragmentov kostí.

Sonda VIII, kult. vrstva: 11. Equus caballus, fragment pravej lopatky (scapula dext.) 2. Equus caballus? fragment pravej holennej kosti (tibia dext.).

Objekt I, hl. 30-50 cm: 1. Bos taurus, horný črenovec, 7 fragmentov kostí.

Objekt 1, hl. 50-80 cm: 1. Bos taurus, zadná časť ľavého ramena spodnej čeľuste so svalovým a kĺbovým výbežkom. 2. Sus? fragment ľavej pätovej kosti (calcaneus sin.),3. Sus scrofa, fragment distálenj časti ramennej kosti (humerus sin.), 4. Bos taurus, druhý krčný stavec (axis), 5. Bos taurus, fragment ľavej hornej časti lakťovej kosti (ulna sin. proximálna časť), 6. Bos taurus, fragment pravej strany panvy (pevis dext.) s acetabulom.), 1 fragment kosti.

Objekt 2, hl. 30-60 cm: 1. Sus scrofa, fragment ľavej vetve spodnej čeľuste (mandibula sin.) so zubami M_2, M_3 sin 2. 2. Bos taurus, fragment distálnej časti Mc (metacarpale), 3. Bos? hlavica stehnovej kosti (femur), 4. Bos? fragment panvy, 5. Bos taurus, fragment zuba, 6. Ovis, spodný zub?, 7. ľavá členková kosť talus (astragalus) sin. Bos taurus, mladé zviera, 8. Equus caballus, 13 fragmentov kostí, 2 fragmenty rebier menších zvierat Sus? Ovis? ohryzené, 27 fragmentov kostí.

Objekt 2, hl. 60-80 cm: 1 väčší fragment pravej lopatky (scapula dext.) pravdepodobne Equus caballus, mladé zviera, 1 fragment dlhej kosti, 1 fragment lopatky.

Objekt 3, hl. 30-40 cm: Ovis sp., pravý spodný zub M_2 dext.

Objekt 3, hl. 40-60 cm: 7 fragmentov dlhých kostí, 1 fragment kosti.

Objekt 3, hl. 60-80 cm: Bos taurus, druhý krčný stavec (axis).

Objekt 4, hl. 50 cm: 7 úlomkov kostí.

Objekt 5, hl. 40-50 cm: Bos taurus, 1. prvý prstový článok, 2. horná stolička M^2 dext?, 3. spodná stolička, 4. Equus caballus, mliečny zub? 5. Bos taurus, prvá alebo druhá pravá horná stolička $M^{1,2}$ dext.6,7. Bos taurus, dva fragmenty kostených násad rohov, 8 tretí prstový článok Sus scrofa, 9. Bos taurus? fragment lopatky. 10. Bos taurus? fragment proximálnej časti lakťovej kosti (ulna), 11. Ovis? fragment distálnej časti ramennej kosti (humerus), 12. Ovis? horný zub, 13. fragment stavca, 14. Bos taurus, pravá horná stolička, 54 fragmentov kostí, 1 fragment ohorený.

Objekt 5, hl. 50-60 cm: Equus caballus, fragment panvy s acetabulom, Bos taurus? fragment proximálnej časti metatarzálnej kosti, Bos taurus, 2 fragmnty kotených násadcov rohov, 21 fragmentov kostí, fragment rebra, fragment zuba, fragment prox. časti lakťovej kosti, 1 fragment pravej pätovej kosti veľmi zle zachovaný, akoby ohryzený.

Objekt 5, hl. 70-100 cm: Bos taurus, pravá vretenná kosť (radius dext.), 4 fragmenty kostí.

Všetkých určovaných zvyškov bolo 227 (z toho 225 kostí a ich fragmentov a 2 úlomky zubov). Pretože materiál bol veľmi úlomkovitý a obsahoval množstvo fragmentov najmä dlhých kostí, podarilo sa im určiť len 45 zvyškov, 182 ostalo neurčených. Z týchto neurčených zvyškov asi dosť veľká časť patrí druhu Bos taurus. Úlomkovitosť pravdepodobne súvisí s jedením mäsa a vyberaním kostného špiku, ku ktorému sa ľudia dostávali roztrieštením kostí. Mnohé kosti nesú stopy po rezaní, sekaní a hryzení. Niektoré nesú stopy po opálení.

Na základe určených zvyškov sa dá odhadnúť minimálny počet kusov zvierat jednotlivých druhov, tento je uvedený v zátvorke za počtom identifikovaných zvyškov. Výsledok môže byť aj vyšší, lebo sa nedala presne odlíšiť veková kategória jednotlivých zvyškov zvierat.

Počet identifikovaných zvyškov: 31 ks.
Počet neúplne identifikovaných zvyškov: 14 ks.
Počet neidentifikovaných zvyškov: 182 ks.
Bos taurus: 20ks (minimálne 7 jedincov)
Bos?: 7 ks
Equus caballus: 8 ks (minimálne 3 jedince)
Equus?:_ 1 ks
Sus scrofa: 2 ks (minimálne 2 jedince)
Sus?: 2 ks
Ovis aries: 1 ks (minimálne 1 jedinec)
Ovis?: 3 ks

Z určených zvyškov je Bos taurus zastúpený 64,5 %, Equus caballus 25,8 %, Sus scrofa 6,4 % a Ovis aries 3,2 %.

Literatúra

Kolda 1951 - J. Kolda: Osteologický atlas. Praha 1951.

Najbrt a kol. 1973 - R. Najbrt a kolektív: Veterinární anatomie. 1. Praha 1973.

Schmidt 1972 - E. Schmidt: Atlas of animal bones. Basel 1972.

AUSWERTUNG DES OSTEOLOGISCHEN MATERIALS VON DER ARCHÄOLOGISCHEN AUSGRABUNG IN SPIŠSKÝ ŠTVRTOK. Ausgewertet wurde das osteologische Material der Vorsprungsgrabung auf der Trasse der Fernstraße D-1, Abschnitt Mengussovce-Jánovce, auf der Fundstelle Spišský Štvrtok - ku Čenčiciam. Von der Gesamtzahl der 227 Reste konnten 45 bestimmt werden. Vertreten sind darunter Bos taurus mit 64,5 % (mindestens 7 Individuen), Equus caballus mit 25,8 % (mindestens 3 Individuen), Sus scrofa mit 6,4 % (mindestens 2 Individuen) und Ovis aries mit 3,2 % (mindestens 1 Individuum). Von den unbestimmten Resten gehört ein großer Teil wahrscheinlich der Art Bos taurus. Viele Knochen tragen Schnitt-, Hack- und Abnagungsspuren. Manche sind angebrannt.

PRIESKUMY NA TRASE DIAĽNICE V OKOLÍ VLČKOVIEC

Jozef Hromada

V zimných mesiacoch r. 1998 sa začalo so stavebnou aktivitou, súvisiacou s výstavbou diaľničnej prípojky medzi Sereďou a Trnavou. Pri tejto príležitosti bol na jej trase v priestore Sereď - Vlčkovce uskutočnený rozsiahly predstihový terénny prieskum, ktorý siahal až do šírky 2 km po oboch stranách cesty. Vo februári až apríli boli zachytené nasledujúce stopy osídlenia.

1. Vlčkovce (okr. Trnava).

a) poloha Zemianske 1. Asi 20 m vľavo od cesty Trnava - Sereď, na terase Dudváhu s miernym sklonom na východ, nadm. v. 132m, zistená na povrchu oráčiny koncentrácia keramiky z obdobia včasného stredoveku (11.-13.stor.) a novovekých zeleno a hnedo glazovaných črepov (obr. 49: 6,10,12,13,15). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

b) poloha Zemianske 2. Približne 40 m vľavo od cesty Trnava - Sereď, na terase Dudváhu, 250 m na smer od polohy Zemianske 1, nadm. v. 132 m. Zistená prítomnosť na povrchu rozptýlených črepov, dokladajúcich osídlenie z obdobia včasného stredoveku (11.-13.stor.; obr. 49: 1,17). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

c) poloha Pri RD 1. Tesne vpravo od cesty Trnava - Sereď pri východnom obvodovom múre RD Vlčkovce, na miernej vyvýšenine v inundácii Dudváhu, nadm. v. 128 m. Povrchovým zberom nájdené zlomky keramiky z obdobia stredoveku (14.-15.stor.; obr. 49: 2,16).

d) poloha Pri RD 2. Viata piesočná duna, prevyšujúca okolitý terén asi o 1,5 m, ležiaca v inundácii Dudváhu. Lokalita sa nachádza asi 300 m východne od cesty Vlčkovce - Opoj a asi 200 m od severného okraja obce Opoj, v nadm. v. 128 m. Prieskumom zistená koncentrácia črepového materiálu zo včasného stredoveku (10.-12.stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

2. Opoj (okr. Trnava).

a) poloha Rybníky 1. Mierna vyvýšenina asi 300 m SZ od cesty Opoj - Majcichov na hrane terasy so sklonom na západ, v nadm. v. 130 m. Na povrchu oráčiny roztrúsené zlomky stredovekej keramiky (14.-15. stor.) a novovekej zeleno a hnedo glazovanej keramiky (obr. 49: 3,7,9,11; 50: 4,12). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

b) poloha Rybníky 2. Lokalita sa nachádza asi 500 m SZ od cesty Opoj - Majcichov, na hrane terasy so sklonom na západ až SZ, v nadm. v. asi 130 m. Zberom nájdené zlomky včasnostredovekej (10.-12. stor.) a novovekej keramiky. Ojedinelé nálezy radiolaritových pseudoartefaktov (obr. 49: 4, 5, 8, 14; 50: 1-3, 5-11, 13). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

c) poloha Vyšná trieda 1. Lokalita sa nachádza asi v strede miernej vyvýšeniny na hrane terasy Dudváhu so sklonom na západ. Vyvýšenina v nadm. v. 141 m prevyšuje okolitý terén asi o 2-2,5 m. Povrchovým zberom zistená prítomnosť štiepanej kamenej industrie, ktorú zastupuje predovšetkým

jednopodstavové pyramidálne jadro z hnedého radiolaritu a zlomkov keramiky. Nálezy dokladajú osídlenie polohy v neolite. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

d) poloha V y š n á t r i e d a 2. Stopy osídlenia zachytené na severnom okraji vyvýšeniny na trase Dudváhu, asi 400 m na východ od diaľnice Trnava - Bratislava, v nadm. v. 140 m. Voľne roztrúsené zlomky keramiky dokladajú osídlenie z obdobia včasného stredoveku (10.-12. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

BEGEHUNG DER FERNSTRASSENTRASSE IM UMKREIS VON VLČKOVCE. In den Wintermonaten des J. 1998 wurde eine Bauaktivität im Zuge der Errichtung des Fernstraßenanschlusses zwischen Sereď und Trnava begonnen. Bei dieser Gelegenheit erfolgte auf der Trasse im Raum Sereď - Vlčkovce eine umfangreiche Vorsprungsgrabung, die bis in die Tiefe von 2 km zu beiden Seiten des Weges reichte. Vom Februar bis April erfaßte man nachfolgende Besiedlungsspuren im Umkreis von Vlčkovce und Opoj (beide Bez. Trnava). 1. a) Vlčkovce, Lage Zemianske 1, Keramik, Frühmittelalter (11.-13. Jh), Neuzeit. b) Vlčkovce, Lage Zemianske 2, Keramik, Frühmittelalter (11.-13. Jh). Beide Lagen sind etwa 250 m voneinander entfernt. c) Vlčkovce, Lage Pri roľníckom družstve 1, Keramik, Mittelalter (14.-15. Jh). d) Vlčkovce, Lage Pri roľníckom družstve 2, Keramik, Frühmittelalter (10.-12. Jh). 2. a) Opoj, Lage Rybníky 1, Keramik, Mittelalter (14.-15. Jh) und Neuzeit. b) Opoj, Lage Rybníky 2, Keramik, Frühmittelalter (10.-12. Jh), Pseudoartefakte aus Radiolarit. c) Opoj, Lage Vyšná trieda 1, Keramik, Silexspaltindustrie (Radiolarit), Neolithikum. d) Opoj, Lage Vyšná trieda 1, Keramik, Frühmittelalter (10.-12. Jh). Das gefundene Material ist im AI der SAW zu Nitra untergebracht.

OJEDINELÝ PALEOLITICKÝ NÁLEZ Z VYSOKEJ PRI MORAVE

Jozef H r o m a d a

Vysoká pri Morave (okr. Malacky), poloha Noviny, mladý paleolit. Uloženie nálezu: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri povrchovom prieskume slovenského Pomoravia v súvislosti so stavebnou činnosťou na trase 5. vetvy Tranzitného plynovodu bol vykonaný prieskum na výraznej terénnej vyvýšenine východne od obce Vysoká pri Morave.

Poloha sa nachádza asi 100 m západne od jazera Veľké aksy. Smerom na sever spadá v podobe mierneho svahu do pomoravskej nivy, pričom jej úroveň prevyšuje asi o 5 m a je z nej dobrý výhľad do širokých priestorov Záhorskej nížiny. Povrchovým zberom bol nájdený ojedinelý exemplár štiepanej kamennej industrie. Ide o hrotitú čepeľ 2. stupňa z bielo patinovaného, bližšie neurčeného silicitu, výrazným bulbom a úderovým jazýčkom (d. 49 mm, š. 24 mm, h. 9 mm).

Na základe technologicko-typologických kritérií a s prihliadnutím na patináciu povrchu možno nájdený artefakt zaradiť do mladého paleolitu, kultúrne bližšie neurčeného (obr. 51). Po náleze mladopaleolitických artefaktov z neďalekého Suchohradu (*Katkinová 1995*) tak ide o druhý prípad zistenia stôp mladopaleolitického osídlenia slovenského Pomoravia, ktoré má nepochybne blízky vzťah k sídliskám na rakúskom brehu rieky (Stillfried).

L i t e r a t ú r a

Katkinová 1995 - J. Katkinová: Prieskum Záhoria v úseku od Suchohradu po Gajary, okr. Bratislava-vidiek. AVANS 1993, 1995, 78-79.

VEREINZELTER PALÄOLITHISCHER FUND IN VYSOKÁ PRI MORAVE. Vysoká pri Morave (Bez. Malacky), Lage Noviny, 149 m Überseehöhe, Jungpaläolithikum. Unterbringung des Fundes: AI der SAW zu Nitra. Bei der Geländebegehung des slowakischen Marchtales im Zusammenhang mit der Bautätigkeit auf der Trasse des 5. Zweiges der Transitgasleitung erfolgte eine Erkundung östlich der Gemeinde Vysoká pri Morave auf einer markanten Geländeerhebung. Die Lage befindet sich etwa 100 m westlich des Sees Veľké aksy. Nordwärts senkt sie sich mit mäßigem Gefällen in die Marchaue, wobei ihr Niveau etwa 5 m höher liegt und von dort eine gute Aussicht in die breiten Räume der Záhorie-Niederung besteht. Bei der Oberflächenbegehung wurde ein vereinzeltes Exemplar der

Silexspaltindustrie gefunden. Es ist eine spitze Klinge der 2. Stufe aus weißpatiniertem, näher unbestimmtem Silizit mit ausgeprägtem Bulbus und einer spitzauslaufenden Schlagfläche (49 mm L., 24 mm Br., 9 mm H). Aufgrund der technologisch-typologischen Kriterien, mit Berücksichtigung der Patinierung der Oberfläche, kann das gefundene Artefakt in das Jungpaläolithikum mit nicht näherer kultureller Bestimmung gereiht werden (Abb. 51: 1). Nach dem Fund der jungpaläolithischen Artefakte aus dem unweiten Suchohrad (Katkinová 1995) handelt es sich somit um den zweiten Fall von festgestellten Spuren jungpaläolithischer Besiedlung des slowakischen Marchtales, die zweifellos eine enge Beziehung zu Siedlungen auf dem österreichischen Flußufer hat (Stillfried).

NOVÉ PALEOLITICKÉ NÁLEZY Z TRNAVSKEJ PAHORKATINY

Jozef Hromada - Marián Babirát

Pri pravidelnom prieskume strednej časti Trnavskej pahorkatiny, ktorá patrí v súčasnosti medzi najperspektívnejšie oblasti pre vyhľadávanie nových paleolitických lokalít na západnom Slovensku, boli nájdené nové polohy s koncentráciami štiepanej kamennej industrie.

1. Boleráz (okr. Trnava), poloha Pod Bankou. Mladý paleolit, szeletien, ojedinelý nález, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza na SZ svahu vrchu Šarkan v nadm. v. asi 240 m. Povrchovým prieskumom bol nájdený obojstranne plošne retušovaný listovitý hrot tvaru vŕbového listu (obr. 52: 1). Má nepravidelne zaoblenú bázu a odlomený hrot (67x34x14 mm). Vyrobený je z patinovaného silicitu bližšie neurčitelnej proveniencie. Tvarovo najbližšie analógie nachádzame v jaskyni Deravá skala, ležiacej na opačnej (západnej) strane Malých Karpát a na sídlisku vo vápencovom masíve Skaly v Ivanovciach. Tvarovo aj technikou plošného opracovania sa líši od listovitých hrotov so zaoblenou bázou typu Moravany-Dlhá z moravianskeho sídelného areálu alebo z Vlčkoviec. Rovnakým spôsobom sa líši aj od ďalšieho listovitého hrotu, nájdeného v katastri Bolerázu (*Bárta 1965*, 112, obr. XV:4).

2. Bíňovce (okr. Trnava) poloha Trnková, mladý paleolit, gravettien(?), neskorý paleolit, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza na pravom brehu Bíňovského potoka asi 350 m na JZ od okraja dediny na miernej vyvýšenine, v nadm. v.210 m. Nájdený súbor tvorí 24 kusov kamennej štiepanej industrie vyrobenej z patinovaného pazúrika a prevažne hnedých radiolaritov. Ide väčšinou o drobný odpad a fragmenty úzkych čepelí. Z hotových nástrojov sa vyskytlo viacnásobné klinové rydlo z patinovaného pazúrika (obr. 52: 3) a dva menšie zlomky jadier s negatívmi po odbíjaní úzkych útlych čepelí z patinovaného pazúrika, resp. zo zeleného radiolaritu.

3. Šelpice (okr. Trnava), poloha Prílohy, mladý paleolit, gravettien(?), sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza takmer v styčnom bode katastrálnych území Šelpíc, Klčovian a Suchej nad Parnou, na vyvýšenine s veľmi dobrým výhľadom do širokého okolia od Hlohovca až po Červený Kameň, v nadm. v. 220 m. Súbor tvorí 22 kusov štiepanej kamennej industrie, ktoré boli voľne roztrúsené po oráčine na ploche asi 50 m^2. Artefakty sú vyrobené prevažne z bielo patinovaného pazúrika, ktorý prevláda nad radiolaritmi. Väčšinu tvoria drobné úštepy, krátke čepele a výrobný odpad. Z hotových nástrojov sa vyskytli dve škrabadlá na krátkych hrubších čepeliach (obr. 52: 2,4) z patinovaného pazúrika. Typologicky aj chronologicky sa nájdená kolekcia radí k ďalším podobným sídliskám, rozloženým predovšetkým po svahoch vrchu Šarkan na hranici katastrálnych území Bolerázu a Dolnej Krupej. Chronologicky tieto industrie reprezentujú bližšie neurčený gravettien, časovo paralelný s mladogravettienskym vývojom kultúry Willendorf-Kostienki v regióne (*Kozlowski 1996*).

Literatúra

Bárta 1965 - J. Bárta: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava 1965.

Kozlowski 1996 - J. K. Kozlowski: The latest Aurignacian and „Aurignacoid" Elements in Epigravettian of the Carpathian Bassin. In: Colloquia de XIII. Congrés UISPP. 6. Forli 1996, 83-98.

NEUE PALÄOLITHISCHE FUNDE AUS DEM TRNAVAER HÜGELLAND. Bei der regelmäßigen Begehung des mittleren Teiles des Trnavaer Hügellandes, das gegenwärtig zu den aussichtsreichsten Gebieten für das Suchen neuer paläolithischer Fundstellen in der Westslowakei gehört, wurden neue Lagen mit Konzentrationen von Silexspaltindustrie gefunden. 1. Boleráz (Bez. Trnava), Lage Pod Bankou. Jungpaläolithikum, Szeletien, Einzelfund. Die Fundstelle liegt auf dem NW-Hang des Berges Šarkan in etwa 240 m Überseehöhe. Bei der Oberflächenbegehung wurde eine weidenblattförmige Blattspitze gefunden (Abb. 52: 1). Sie hat eine unregelmäßig gerundete Basis und abgebrochene Spitze. Hergestellt ist sie aus patiniertem Silizit von näher unbestimmbarer Provenienz. Formenkundlich findet man die entsprechendsten Analogien in der Höhle Deravá skala auf der entgegengesetzten (westlichen) Seite der Kleinen Karpaten und in der Siedlung im Kalksteinmassiv Skala in Ivanovce. Nach der Form wie auch Technik der flächigen Bearbeitung unterscheidet sie sich von den Blattspitzen mit gerundeter Basis des Typs Moravany-Dlhá aus dem Moravaner Siedlungsareal oder aus Vlčkovce. Auf die gleiche Weise unterscheidet sie sich auch von einer weiteren Blattspitze aus dem Kataster von Boleráz (Bárta 1965, 112, Abb. XV: 4). 2. Bíňovce (Bez. Trnava), Lage Trnková. Jungpaläolithikum, Gravettien(?), Spätpaläolithikum. Die Fundstelle befindet sich am rechten Ufer des Baches Bíňovský potok etwa 350 m südwestlich vom Dorfrand auf einer mäßigen Anhöhe. Die gefundene Kollektion bilden 24 Stück Silexspaltindustrie aus patiniertem Feuerstein und vorwiegend braunen Radiolariten. Es handelt sich größtenteils um kleinen Abfall und Fragmente schmaler Klingen. Von fertigen Werkzeugen waren es ein mehrfacher Winkelstichel aus patiniertem Feuerstein (Abb. 52: 3) und zwei kleinere Bruchstücke von Kernen mit Negativen nach abgeschlagenen schmalen Klingen aus patiniertem Feuerstein, bzw. grünem Radiolarit. 3. Šelpice (Bez. Trnava), Lage Prílohy. Jungpaläolithikum, Gravettien(?). Die Fundstelle befindet sich beinahe im Berührungspunkt der Katastergebiete von Šelpice, Klčovany und Suchá nad Parnou, auf einer Anhöhe mit sehr gutem Ausblick in die breite Umgebung von Hlohovec bis Červený Kameň. Die Kollektion besteht aus 22 Stück Silexspaltindustrie, die verstreut auf dem Acker auf einer Fläche von etwa 50 m^2 lagen. Die Artefakte waren vorwiegend aus weißpatiniertem Feuerstein hergestellt, der Radiolarite übertraf. Den Großteil bilden kleine Abschläge, kurze Klingen und Abfall. Von fertigen Werkzeugen erschienen zwei Kratzer an kurzen dickeren Klingen (Abb. 52: 2, 4) aus patiniertem Feuerstein. Typologisch wie auch chronologisch wird die gefundene Kollektion zu weiteren ähnlichen Siedlungen gereiht, die vor allem auf den Šarkan-Hängen an den Katastergrenzen von Boleráz und Dolná Krupá liegen. Chronologisch repräsentiert diese Industrie ein nicht näher bestimmtes Gravettien, das zeitlich parallel mit der Junggravettien-Entwicklung der Willendorf-Kostenki-Kultur in der Region ist (Kozłowski 1996).

VÝSKUM A PRIESKUMY NA TRASE PLYNOVODU KUCHYŇA - VYSOKÁ PRI MORAVE

Jozef H r o m a d a – Miroslav V r a b l e c – Vladimír T u r č a n

V súvislosti s výstavbou 5. vetvy tranzitného plynovodu, prechádzajúcej v asi 20 km dlhom úseku naprieč Záhorím, boli uskutočnené viaceré opakované výskumy a prieskumy. Terénne odkrývy sa sústredili predovšetkým do katastra obce Láb (okr. Malacky):

a) poloha T r i t á l e, neolit, doba laténska, obdobie slovanské (7.-8. stor.), výskum, sídliská. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Preskúmaný bol lavórovitý objekt lengyelskej kultúry. Zistené kolové jamy, súvisiace s konštrukciou obydlia pravdepodobne obdĺžnikovitého tvaru. Zberom boli získané charakteristické črepy s prímesou tuhy z doby laténskej; zodpovedajúce sídliskové objekty terénny odkryv nezachytil. Ťažisko osídlenia je v 7.-8. stor., z ktorého bolo preskúmaných 18 sídliskových objektov, väčšinou amorfného tvaru. Žiaden z nich nemožno spoľahlivo interpretovať ako obytný.

b) poloha K l č o v a n i c e, nadm. v. 146 m, kultúra badenská, stredovek, výskum a zbery, sídliská. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Výskumom boli zachytené stopy po sídliskovej vrstve badenskej kultúry, pokrývajúcej časť piesočnej duny, bez stôp po sídliskových objektoch. Vzhľadom na skutočnosť, že ornica bola odkrývaná

pomocou mechanizmu (odhumusovanie trasy plynovodu) možno predpokladať, že prípadné sídliskové objekty boli zapustené do ornice a zničené. V spodnej časti duny bola preskúmaná najhlbšia časť sídliskového objektu lavórovitého tvaru z 11.-12. stor.

c) poloha M o r a v s k é, nadm. v. 145 m, starší pravek, stredovek, zber. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Zo zberu na trase plynovodu pochádzajú črepy datovateľné do neolitu(?) a bližšie neurčeného stredoveku.

AUSGRABUNG UND GELÄNDEBEGEHUNGEN AUF DER GASLEITUNGSTRASSE KUCHYŇA - VYSOKÁ PRI MORAVE. Im Zusammenhang mit dem Bau des 5. Zweiges der Transitgasleitung in einem etwa 20 km langen Abschnitt quer durch die Záhorie-Region erfolgten mehrere wiederholte Grabungen und Geländeerkundungen. Die Grabungen konzentrierten sich vor allem im Gemeindekataster von Láb. 1. a) Láb (Bez. Malacky), Lage Tri tále. Neolithikum, Latènezeit, slawische Zeit (7.-8. Jh), Ausgrabung, Siedlungen. Untersucht wurde ein schüsselförmiges Objekt der Lengyel-Kultur. Festgestellt wurden Pfostengruben, die mit einer Wohnhauskonstruktion wahrscheinlich von rechtekkiger Form zusammenhingen. Als Lesefunde gewann man charakteristische Scherben mit Graphitzusatz aus der Latènezeit, entsprechende Siedlungsobjekte wurden bei der Grabung nicht erfaßt. Der Schwerpunkt der Besiedlung lag im 7.-8. Jh. und untersucht wurden von ihr 18 Siedlungsobjekte, größtenteils von amorpher Form. Keines von ihnen ist verläßlich als Wohnhaus interpretierbar, b) Láb, Lage Klčovanice. Badener Kultur, Mittelalter, Grabung und Lesefunde, Siedlungen. Bei der Grabung erfaßte man Spuren einer Badener Siedlungsschicht, die einen Teil der Sanddüne bedeckte, ohne Spuren von Siedlungsobjekten. In Anbetracht der Tatsache, daß die Ackerkrume mit einem Erdmechanismus abgeschürft wurde (Entfernung des Humus von der Gasleitungstrasse), kann angenommen werden, daß eventuelle Siedlungsobjekte in der Ackerkrume eingetieft waren und vernichtet wurden. Im unteren Teil der Düne wurde der tiefste Teil eines schüsselförmigen Siedlungsobjektes aus dem 11.-12. Jh. untersucht, c) Láb, Lage Moravská. Ältere Urzeit, Mittelalter, Lesefunde. Unterbringung der Funde: Archäologisches Museum des SNM zu Bratislava. Als Lesefunde gewann man auf der Gasleitungstrasse Scherben, die in das Neolithikum(?) und in ein nicht näher bestimmtes Mittelalter datierbar sind.

NOVÉ MLADOGRAVETTIENSKE SÍDLISKO V BANKE-KŇAZOVICI

Jozef H r o m a d a – Marián Ž e m l a

Banka (okr. Piešťany), poloha Kňazovica, mladý paleolit, mladý gravettien, kultúra Willendorf-Kostienki, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Počas pravidelného systematického prieskumu rozsiahlej mladopaleolitickej sídliskovej aglomerácie v okolí Piešťan bol vykonaný podrobný prieskum v oblasti južne od doteraz preferovaného centra areálu v okolí Moravian nad Váhom. Z katastra obce Banka boli známe paleolitické sídliská, zistené povrchovými zbermi, už niekoľko desaťročí, ale prvý terénny výskum uskutočnila až v r. 1997 medzinárodná slovensko-poľská expedícia v polohe Kopanica. Až donedávna boli jednotlivé osídlené polohy v katastri Banky predmetom sporov a prevládal chaos v ich označovaní. Takto bola často zamieňaná poloha Kopanica a Kňazovica, nachádzajúce sa v bezprostrednom susedstve. Obe polohy patria do katastrálnej časti Horné farské role, pričom poloha Kopanica tvorí jeho severnú a poloha Kňazovica, na ktorej bolo objavené nové mladogravettienske sídlisko, jeho južnú polovicu.

Lokalita sa nachádza asi 250 m od východného okraja obce Banka, na temene tiahleho sprašového chrbta s klesajúcou tendenciou smerom na JZ v nadm. v. 240 m (stred lokality).

Na ploche asi 30x40 m bolo roztrúsené veľké množstvo štiepanej kamennej industrie, ktoré signalizuje prítomnosť narušenej kultúrnej vrstvy mladopaleolitického sídliska. Industria je v súčasnosti v štádiu štatistického vyhodnotenia a na lokalite sa plánuje zisťovací archeologický výskum. Zberom bolo získaných asi 4000 ks artefaktov, z toho približne 300 ks hotových nástrojov. Najpočetnejšou skupinou sú rydlá, ktoré výrazne prevládajú. Zastúpené sú predovšetkým klinové rydlá (obr. 53: 1-3; 54:

2,6,8,10; 55: 1-3,5), bočné, kanelované i viacnásobné (obr. 56: 4,6-8), ojedinele sa vyskytli hranové (obr. 54: 10) a jadrové rydlá (obr. 57: 3). Prevládajú exemplâre na zlomených čepeliach. Škrabadlá a ich zlomky sú vyrobené z hrubších čepelí (obr. 53: 6; 54: 1; 55: 4), ojedinele nachádzame dvojnásobné a úštepové škrabadlá. Z lokality pochádza aj doteraz najdlhšie známe škrabadlo z mladého paleolitu na Slovensku (obr. 53: 5). Kategória hrotov je reprezentovaná dvoma exemplármi s vrubom kostienkovského typu, retušovanými hrotmi so zakrivenou terminálnou časťou, zaujímavým je atypický exemplár hrotu typu Châtelperron (obr. 53: 7). Hroty La Gravette sú prítomné zatiaľ iba v zlomkoch. Výraznou skupinou artefaktov sú retušované i neretušované čepele, často veľmi hrubé (obr. 54: 4), zachované prevažne vo fragmentoch, kde prevláda zlomenie nad prerazením. Vrtáky sú úplne výnimočné. Okrem hotových artefaktov bolo nájdené veľké množstvo úštepov, čepelových úštepov a ich zlomkov a drobnej debitáže. Prevládajúcou surovinou je importovaný bielo patinovaný pazúrik, ktorý prevláda nad domácimi, prevažne hnedými, červenými a zelenými radiolaritmi z masívu Bielych Karpát približne v pomere 3:1.

Veľké množstvo artefaktov, nájdených na povrchu, žiaľ, signalizuje narušenie kultúrnej vrstvy (kultúrnych vrstiev?) orbou. Zároveň však predstavuje najväčšiu koncentráciu mladopaleolitických artefaktov, nájdenú v moravianskom sídelnom areáli za posledných dvadsať rokov. Zdá sa, že sa nám opäť potvrdzuje skutočnosť, že známe sídliská v katastri Moravian, ktoré boli po niekoľko desaťročí predmetom intenzívnych (žiaľ, hlavne amatérskych) zberov, prestávajú po orbe vydávať väčšie množstvo artefaktov. Naopak, stále novo nachádzané sídliská v katastri Banky ukazujú, že osídlenie tu nielenže nestráca na intenzite, ale v istých momentoch aj prevyšuje susedné Moravany.

Typologická skladba industrie umožňuje sídlisko jednoznačne zaradiť do mladšieho gravettienu, ktorý je v regióne reprezentovaný industriami s hrotmi s vrubom kultúry Willendorf–Kostienki. Napriek tomu je badať isté odlišnosti v technológii výroby nástrojov. Industria z Banky-Kňazovice je založená na podstatne masívnejších a hrubších čepeliach a úštepoch ako napríklad inventáre, získané z Moravian-Lopaty I a II, ako aj Hubiny I-Prostredného vrchu. Naopak, najbližšie analógie nachádzame v Moravanoch nad Váhom-Podkovici.

NEUE JUNGGRAVETTIEN-SIEDLUNG IN BANKA-KŇAZOVICA. Während der regelmäßigen systematischen Erkundung der umfangreichen jungpaläolithischen Siedlungsagglomeration im Umkreis von Piešťany erfolgte auch eine sorgfältige Erkundung im Gebiet südlich des bisher bevorzugten Zentrums des Areals im Umkreis von Moravany nad Váhom. Aus dem Gemeindekataster von Banka waren wohl paläolithische Siedlungen bekannt, die durch Oberflächenfunde bereits einige Jahrzehnte festgestellt wurden, doch die erste Geländegrabung realisierte erst im J. 1997 die internationale slowakisch-polnische Expedition in der Lage Kopanica. Bis jüngsthin waren die einzelnen besiedelten Lagen im Kataster von Banka der Gegenstand von Streitfragen und es herrschte ein Chaos in ihrer Bezeichnung. So wurden häufig die Lagen Kopanica und Kňazovica miteinander verwechselt, die sich in unmittelbarer Nachbarschaft befinden. Beide Lagen gehören in den Katasterteil Horné farské role, wobei die Lage Kopanica seine nördliche Hälfte bildet und die Lage Kňazovica, auf welcher eine neue Junggravettien-Siedlung entdeckt wurde, seine südliche Hälfte. Banka (Bez. Piešťany), Lage Kňazovica. Die Fundstelle liegt etwa 250 m östlich des Gemeinderandes von Banka, auf dem Gipfel eines langgestreckten Lößrückens mit abfallender Tendenz nach SW in 240 m Überseehöhe (Mitte der Fundstelle). Auf etwa 30x40 m Fläche lag eine große Menge verstreuter Silexspaltindustrie, die auf das Vorhandensein einer gestörten Kulturschicht einer jungpaläolithischen Siedlung hinweist. Die Artefakte befinden sich gegenwärtig im Stadium der statistischen Auswertung und geplant wird auf der Fundstelle eine archäologische Feststellungsgrabung. Als Lesefunde wurden etwa 4000 Artefakte gewonnen, davon sind beiläufig 300 fertige Werkzeuge. Die zahlreichste Gruppe bilden Stichel, die deutlich überwiegen. Vertreten sind vor allem Winkelstichel, kannelierte wie auch vielfache Flächenstichel, vereinzelt erschienen Stichel an Klingen und Kernstichel. Es dominieren Eckstichel. Die Kratzer und deren Bruchstücke sind aus massiveren Klingen angefertigt, vereinzelt erschienen Doppelkratzer und Abschlagkratzer. Von der Fundstelle stammt auch der bisher längste bekannte Kratzer aus dem Jungpaläolithikum in der Slowakei (Abb. 53: 5). Die Kategorie der Spitzen repräsentieren zwei atypische Kerbspitzen des Kostenki-Typs, retuschierte Spitzen mit gekrümmtem Terminalteil, interessant ist ein atypisches Exemplar einer Spitze des Typs Châtelperron (Abb. 53: 7). Spitzen La Gravette sind vorderhand nur in Bruchstücken vertreten. Eine ausgeprägte Artefaktgruppe

bilden retuschierte wie auch unretuschierte Klingen, häufig sehr massive, die vorwiegend in Fragmenten erhalten sind, bei denen die Bruchstelle oberhalb der Durchstoßung dominiert. Bohrer bilden eine völlige Ausnahme. Außer fertigen Artefakten fand man eine große Menge von Abschlägen, Klingenabschlägen und deren Bruchstücke. Den dominierenden Rohstoff bildet importierter weißpatinierter Feuerstein, der über die heimischen, vorwiegend braunen, roten und grünen Radiolarite aus dem Massiv der Weißen Karpaten ungefähr im Verhältnis 3:1 dominiert. Die große Menge von auf der Oberfläche gefundenen Artefakten signalisiert (leider) eine Störung der Kulturschicht (Schichten?) durch Überpflügung. Doch zugleich repräsentiert sie die größte Konzentration von jungpaläolithischen Artefakten, die im Moravaner Siedlungsareal innerhalb der letzten 20 Jahre gefunden wurden. Vermutlich bestätigt sich hier abermals die Tatsache, daß die bekannten Siedlungen im Kataster von Moravany, die mehrere Jahrzehnte hindurch der Gegenstand intensiver Lesefunde waren (leider hauptsächlich von Amateuren), aufhören, nach dem Pflügen eine größere Menge von Artefakten herauszugeben. Umgekehrt zeigen die stets neu vorgefundenen Siedlungen im Kataster von Banka, daß die Besiedlung hier nicht bloß die Intensität beibehielt, sondern in gewissen Momenten sogar das benachbarte Moravany übertrifft. Die typologische Zusammensetzung der Industrie ermöglicht es, die Siedlung eindeutig in das Junggravettien zu reihen, das in der Region durch Industrien mit Kerbspitzen der Willendorf-Kostenki-Kultur repräsentiert ist. Trotzdem beobachtet man gewisse Abweichungen in der Herstellungstechnologie der Werkzeuge. Die Industrie aus Banka-Kňazovice basiert auf wesentlich massiveren und dickeren Klingen und Abschlägen, wie z. B. die gewonnenen Inventare aus Moravany-Lopata I und II wie auch Hubina I-Prostredný vrch. Umgekehrt findet man die entsprechendsten Analogien in Moravany nad Váhom-Podkovica.

GRAVETTIENSKE SÍDLISKÁ V HUBINE

Jozef Hromada – Marián Žemla

Hubina (okr. Piešťany), polohy I-IV, mladý paleolit, gravettien, sídliská, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri rozsiahlych povrchových prieskumoch širšieho zázemia moravianskeho sídliskového areálu z obdobia mladého paleolitu bol vykonaný podrobný prieskum terénu v priestore medzi dolinou, v ktorej leží obec Hubina, a údolím Striebornice, ktoré predstavuje severnú katastrálnu hranicu Moravian nad Váhom. Terén na tomto území sa v ničom nelíši od konfigurácie terénu v južnejšie ležiacich katastroch Moravian a Banky. Tvoria ho tiahle sprašové chrbty s klesajúcou tendenciou smerom na západ a JZ do údolia Váhu, pozvoľna sa dvíhajúce k masívu Považského Inovca. Mierne zvlnenému terénu dominuje sprašový chrbát Prostredný vrch, dvíhajúci sa nad južným okrajom obce Hubina. Povrchový prieskum ukázal, že i tu, v bezprostrednom susedstve známych moravianskych táborísk, sa nachádzajú početné doklady mladopaleolitického osídlenia.

a) poloha Prostredný vrch, mladý paleolit, mladší gravettien – kultúra Willendorf-Kostienki, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza asi 150 m smerom na JZ od starého cintorína obce Hubina, na tiahlom sprašovom chrbte so sklonom na SZ až západ do údolia Váhu, v nadm. v. približne 230 m.

Spolu bolo nájdených 944 kusov štiepanej kamennej industrie, fragmenty zle zachovaných zvieracích kostí (mamut) a zlomky prevŕtaných dentálií. Artefakty boli vyrábané z bielo patinovaného pazúrika a z radiolaritov domáceho bielokarpatského pôvodu, prevažne z červenej farebnej variety. Pomer zastúpenia oboch druhov surovín je približne rovnaký. Ojedinele bol na výrobu nástrojov použitý jemnozrnný kremenec, ktorý sa v podobe okruhliakov hojne nachádza vo vážskom riečisku. Po typologickej stránke prevažujú polotovary - neretušované čepele a ich zlomky, iba ojedinele sa vyskytli aj retušované exemplare (obr. 48: 5; 47: 1, 4). Najväčšie zastúpenie majú úštepy, väčšinou ploché s nevýraznými bulbami, a drobný odpad. Výrobu artefaktov na mieste dokladajú čepele z hrany jadra a rydlové triesky. Niektoré úštepy nesú stopy prepálenia v ohni. Najvýraznejšími artefaktami z nájdenej kolekcie sú dva typické hroty s vrubom kostienkovského typu, jeden zachovaný celý a jeden vo fragmente (obr. 48: 1, 3), ktoré sídlisko jednoznačne radia k mladšiemu gravettienu, k willendorfsko-

kostienkovskej kultúre. Svedčí o tom i celkový typologicko-technologický charakter industrie, ktorá má najbližšie analógie na lokalite Moravany-Lopata II, vzdialenej vzdušnou čiarou iba 1 km južne.

b) H u b i n a II, poloha B o ž ú r o v e c, mladý paleolit, gravettien(?), sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza asi 600 m smerom na JZ od starého cintorína obce Hubina, na sprašovom chrbte s klesajúcou tendenciou smerom na SZ až západ do údolia Váhu, v nadm. v. približne 240 m.

Povrchovým prieskumom bolo nájdených sedem ks štiepanej kamennej industrie z patinovaného pazúrika, z toho dve neretušované čepele a päť plochých úštepov, ktoré na základe technologických parametrov umožňujú priradiť lokalitu k bližšie neurčenému gravettienu.

c) H u b i n a III, poloha Š t v r t e, mladý paleolit, gravettien(?), sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza asi 300 m smerom na JZ od materskej škôlky v Hubine, na sprašovom chrbte s klesaním smerom na západ do vážskej nivy, v nadm. v. asi 255 m.

Zberom bolo nájdených šesť ks kamennej štiepanej industrie z patinovaného pazúrika (dva exempláre) a zelenohnedého radiolaritu (štyri ks). Po typologickej stránke tvorí kolekciu jeden plochý prepálený úštep, jedna prepálená rydlová trieska, jedna čepeľ z hrany jadra, jedna útla úzka čepeľ a dva hrubšie kortikálne úštepy.

Nepočetný, typologicky chudobný a nevýrazný súbor priraďujeme predbežne k bližšie neurčenému gravettienu.

d) H u b i n a IV, poloha P o d z a d k y, mladý paleolit, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza asi 300 m severne od ústia potoka Striebornica do umelej vodnej nádrže na hranici moravianskeho a hubinského chotára. Situovaná je na svahu so sklonom na juh do údolia Striebornice, čo nevylučuje, že artefakty boli vyzdvihnuté v druhotnej splachovej polohe. Nadm. v. 245 m.

Chudobný súbor kamennej štiepanej industrie tvorí jeden ks širokého silne eolizovaného úštepu z červeného radiolaritu s celokortikálnou ventrálnou stranou. Dorzálne nesie artefakt drobné úštepové negatívy. Dopĺňajú ho dva drobné esquillées z červeného radiolaritu. Kolekcia je predbežne kultúrne bližšie nedatovateľná.

GRAVETTIEN-SIEDLUNGEN IN HUBINA. Bei den umfangreichen Oberflächenbegehungen des breiteren Hinterlandes des Moravaner jungpaläolithischen Siedlungsareals erfolgte eine gründliche Geländeerkundung im Raum zwischen dem Tal, in welchem die Gemeinde Hubina liegt, und dem Striebornica-Tal, das die nördliche Katastergrenze von Moravany nad Váhom bildet. Dieses Gelände unterscheidet sich hier in nichts von der Geländekonfiguration im Kataster von Moravany und Banka. Es besteht aus gestreckten Lößrücken mit abfallender Tendenz westwärts in das Waagtal, das sich allmählich zum Massiv des Waagtal-Inovec erhebt. Im mäßig gewellten Gelände dominiert der Lößrücken Prostredný vrch, der sich über dem Südrand der Gemeinde Hubina erhebt. Die Oberflächenbegehung zeigte, daß auch hier, in unmittelbarer Nachbarschaft der bekannten Moravaner Rastplätze zahlreiche Belege über jungpaläolithische Besiedlung anzutreffen sind. 1. a) Hubina (Bez. Piešťany), Lage Prostredný vrch. Jungpaläolithikum, Junggravettien - Willendorf-Kostenki-Kultur. Die Lokalität befindet sich etwa 150 m südwestlich vom alten Friedhof der Gemeinde Hubina, auf einem gestreckten Lößrücken mit der Neigung nach NW bis Westen in das Waagtal, in beiläufig 230 m Überseehöhe. Insgesamt fand man 944 Stück Silexspaltindustrie, Fragmente schlecht erhaltener Tierknochen (Mammut) und Bruchstücke von Dentalien. Die Artefakte waren aus weißpatiniertem Feuerstein und aus heimischen weißkarpatischen Radiolariten vorwiegend der roten Varietät hergestellt. Das Verhältnis beider Rohstoffarten ist beiläufig gleich. Vereinzelt wurde zur Herstellung der Werkzeuge feinkörniger Quarzit verwendet, der sich als Geröll reichlich im Waagflußbett befindet. Typologisch überwiegen Halbfabrikate - unretuschierte Klingen und deren Bruchstücke, nur vereinzelt sind auch retuschierte Exemplare vorgekommen. Die größte Vertretung haben Abschläge, größtenteils flache mit ausgeprägtem Bulbus, und kleiner Abfall. Die Herstellung der Artefakte am Ort belegen Klingen von der Kernkante und Stichelabsplisse. Manche Abschläge weisen Feuerspuren auf. Die ausgeprägtesten Artefakte in der gefundenen Kollektion sind zwei typische Kerbspitzen des

Kostenki-Typs, eine ist ganz erhalten und die andere ist ein Fragment (Abb. 48: 1, 3) und sie reihen die Siedlung eindeutig zum jüngeren Gravettien - zur Willendorf-Kostenki-Kultur. Davon zeugt auch der gesamte typologisch-technologische Charakter der Industrie, welche die nahesten Analogien auf der Lokalität Moravany-Lopata II in nur 1 km Luftlinie nach Süden hat. b) Hubina II, Lage Božúrovec. Jungpaläolithikum, Gravettien(?), Siedlung, Lesefunde. Unterbringung der Funde: AI der SAW zu Nitra. Die Lokalität liegt etwa 600 m in Richtung nach SW vom alten Gemeindefriedhof des Dorfes, auf einem Lößrücken mit abfallender Tendenz nach NW bis Westen in das Waagtal, in beiläufig 240 m Überseehöhe. Bei der Geländebegehung wurden sieben Stück Silexspaltindustrie aus patiniertem Feuerstein gefunden, davon zwei unretuschierte Klingen und fünf flache Abschläge, die aufgrund technologischer Parameter eine Zuweisung der Fundstelle zu einem nicht näher bestimmten Gravettien ermöglichen. c) Hubina III, Lage Štvrte. Jungpaläolithikum, Gravettien(?), Siedlung, Lesefunde. Unterbringung der Funde: AI der SAW zu Nitra. Die Fundstelle liegt etwa 300 m nach SW vom Kindergarten in Hubina, auf einem Lößrücken mit der Neigung nach Westen in die Waagaue, in etwa 255 m Überseehöhe. Lesefunde bilden sechs Stück Silexspaltindustrie aus patiniertem Feuerstein (zwei Exemplare) und grünbraunem Radiolarit (vier Stück). In typologischer Hinsicht besteht die Kollektion aus einem flachen gebrannten Abschlag, einem gebrannten Stichelabspliß, einer Klinge von der Kernkante, einer schmalen Klinge und aus zwei massiveren kortikalen Abschlägen. Die zahlenmäßig nicht große, typologisch ärmliche und unausgeprägte Kollektion wird vorläufig zum näher unbestimmten Gravettien gereiht. d) Hubina IV, Lage Podzadky. Jungpaläolithikum, Siedlung, Lesefunde, Unterbringung der Funde: AI der SAW zu Nitra. Die Fundstelle liegt etwa 300 m nördlich von der Mündung des Striebornica-Baches in das künstliche Wasserbassin an der Katastergrenze von Moravany und Hubina. Sie liegt auf einem Hang mit der Neigung nach Süden in das Striebornica-Tal, und es ist nicht ausgeschlossen, daß die Artefakte in sekundärer abgeschwemmter Lage gefunden wurden. Die Überseehöhe beträgt 245 m. Zur ärmlichen Kollektion der Silexspaltindustrie gehören ein Exemplar eines breiten, stark äolisierten Abschlags aus rotem Radiolarit mit ganzkortikaler ventraler Seite. Dorsal weist das Artefakt feine Abschlagnegative auf. Ergänzt ist es von zwei kleinen Splittern aus rotem Radiolarit. Die Kollektion ist kulturell vorläufig nicht näher datierbar.

MLADOPALEOLITICKÉ SÍDLISKÁ V MODROVKE

Jozef H r o m a d a – Marián Ž e m l a

Modrovka (okr. Nové Mesto nad Váhom), polohy Hromovka I-III, mladý paleolit, gravettien, szeletien, epigravettien, sídliská, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri systematickom každoročnom prieskume rozsiahlej moravianskej sídliskovej aglomerácie a jej širšieho zázemia sa nachádzajú neustále nové stopy mladopaleolitického osídlenia, ktoré dokladajú veľký význam tejto oblasti v paleolitickom vývoji strednej Európy. V r. 1998 sa prieskum sústredil na oblasť severne od centrálnej moravianskej časti, predovšetkým do katastra obcí Modrovka a Modrová. Hneď prvé nálezy potvrdili predpoklad, že ani toto územie prakticky hustotou osídlenia nezaostáva za sídelným priestorom, v ktorom sa nachádzajú najznámejšie moravianske táboriská. Naviac, táto oblasť až donedávna ležala akosi bokom záujmu archeológov i amatérskych zberateľov, takže dnes patrí medzi najperspektívnejšie regióny pokiaľ ide o vyhľadávanie nových paleolitických lokalít, a to navyše v dobe, kedy začínajú táboriská v katastri samotných Moravian nad Váhom vydávať čoraz menej povrchových nálezov. Hlavnou príčinou sú systematické archeologické výskumy a pretrvávajúce intenzívne povrchové zbery, ktoré sa sústreďujú už celé desaťročia práve do tohto priestoru. V katastri obce Modrovka boli povrchovým prieskumom zachytené tri nové mladopaleolitické sídliská, sústredené do jednej chotárnej časti.

a)poloha H r o m o v k a I, mladý paleolit, mladší gravettien – kultúra Willendorf-Kostienki, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza 700 m od južného okraja obce Modrovka na temene sprašového chrbta so sklonom na SZ, v nadm. v. 240 m.

Prieskumom bolo nájdených 33 kusov štiepanej kamennej industrie. Surovinovo je zastúpený patinovaný pazúrik a v približne rovnakej miere i bielokarpatský radiolarit, predovšetkým jeho červená a zelená farebná odroda. Radiolaritové artefakty boli získavané z okruhliakov (niektoré mali priemer až 14 cm). Keďže okruhliaky tejto veľkosti sa v riečisku Váhu v okolí Piešťan nenachádzajú, je nutné uvažovať o ich transporte z väčších vzdialeností, podobne ako pazúrika jurského veku podkrakowskej proveniencie.

V typologickej skladbe prevláda drobný odpad, vyskytli sa zlomky pazúrikových jadier, niektoré celkom nevyťažené. Prípravu a obnovu ťažobných plôch dokladajú čepele z hrany jadra. V polotovaroch a hotových nástrojoch dominujú široké retušované i neretušované čepele a ich zlomky. Výraznými typmi sú rydlá (klinové, viacnásobné);(obr. 58: 3,5; 59: 1).

b) poloha H r o m o v k a II, mladý paleolit, szeletien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Nájdené sídlisko sa nachádza asi 500 m od južného okraja obce Modrovka, na tiahlom sprašovom chrbte so sklonom na SZ, v nadm. v. 260 m.

Povrchovým zberom bolo nájdených 48 ks štiepanej kamennej industrie. Ako surovina na výrobu artefaktov bol použitý výhradne bielokarpatský radiolarit, hlavne jeho červená odroda. V typologickej skladbe úplne prevládajú zlomky jadier, často so značnou kortikálnou plochou. Vo viacerých prípadoch ide o radiolaritové okruhliaky, na ktorých boli aplikované 1-2 údery. Časté sú tzv. vrchlíkové celokortikálne úštepy 1. stupňa. Približne polovicu súboru tvorí výrobný odpad. Dominantným typom artefaktu je neúplný exemplár obojstranne retušovaného listovitého hrotu z červeného radiolaritu s odlomenou distálnou časťou a zaoblenou bázou tvaru topoľového listu. Predstavuje typický exemplár hrotu typu Moravany-Dlhá (obr. 58: 6).

Prítomnosť tohto typu artefaktu radí lokalitu k szeletienu na počiatok mladého paleolitu západného Slovenska. Typologicko-technologický charakter industrie umožňuje s vysokou pravdepodobnosťou predpokladať vyslovene ateliérový typ lokality s predpokladom výskytu sekundárnej dielne. Lokalita bude dôsledne sledovaná i po ďalšie roky. V tomto smere sa opäť potvrdzuje doteraz iba predpokladaná hypotéza, že nositelia szeletienu na západnom Slovensku používali ako surovinu na výrobu nástrojov takmer výhradne domáci bielokarpatský radiolarit.

c) poloha H r o m o v k a III, mladý paleolit, szeletien, epigravettien, sídliská, zber. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza približne 700 m od južného okraja obce a asi 70 m severne až SZ od polohy Hromovka I. Rozkladá sa tiež na temene sprašového chrbta so sklonom na SZ, v nadm. v. asi 260 m. Povrchovým zberom bolo nájdených 222 kusov štiepanej kamennej industrie. V surovinovej skladbe absolútne prevládajú domáce bielokarpatské radiolarity, hlavne ich červená a zelená farebná varieta (takmer 99%). Iba ojedinele sa objavil patinovaný pazúrik. Približne 1 % zastupujú široké čepele z okruhliakov jemnozrnného kremenca, pochádzajúce z vážskeho riečiska. V surovinovej skladbe popri tradične početnom výrobnom odpade dominujú hrubé masívne čepele, často so zbytkami kortexu. Početné sú tzv. vrchlíkové úštepy a úštepy vzniknuté pri úprave ťažobnej i úderovej plochy. Zastúpené sú ale aj čepele a úštepy 3. stupňa, dokladajúce už pokročilú fázu opracovania kamenných jadier. Tie sú zastúpené početnými fragmentmi jedno- i dvojpodstavových exemplárov, nesúcich negatívy po odbíjaní úzkych a útlych čepelí. Výrobu na mieste a úpravu ťažobnej plochy dokladajú čepele z hrany jadra. Veľmi početné sú i retardačné (obnovovacie) úštepy. Z polotovarov sa vyskytli neretušované, často úzke čepele. Všeobecne možno povedať, že približne 85% nájdenej kamennej industrie súvisí s povrchovou úpravou jadier. Medzi hotovými artefaktami jasne dominuje jednostranne opracovaný listovitý hrot s odlomenou distálnou časťou a zaoblenou proximálnou časťou (obr. 59: 7). Vyrobený je z masívneho úštepu červeného radiolaritu zo zelenými žilkami. Ide o nedohotovený kus. Pri opracovávaní jeho distálnej časti došlo, pravdepodobne pri nevydarenom údere ale skôr prirodzenou vadou suroviny, k odlomeniu hrotu. Ventrálna strana s výrazným bulbom už potom nebola ďalej opracovávaná.

Prítomnosť listovitého hrotu a technologický charakter väčšej časti industrie dokladajú prítomnosť sekundárnej dielne szeletienskych lovcov na lokalite. Charakter niektorých jadier a negatívov, ktoré nesú, ako i prítomnosť niektorých polotovarov, zvlášť úzkych čepelí, i typologicko-technologické analógie na lokalite Moravany nad Váhom-Žakovská však rovnako poukazujú na prítomnosť epigravettienskeho sídliska (obr. 59: 3-6). Superpozíciu a vzájomný vzťah oboch predpokladaných mladopaleolitických

sídlisk vyrieši až terénny odkryv. Nadmorská výška, v ktorej boli nálezy nájdené, je typická skôr pre gravettské osídlenie (kumulujúce sa na západných svahoch Považského Inovca predovšetkým v rozmedzí 235-270 m n. m.), pričom pozostatky szeletienskych sídlisk tu nachádzame nezriedka až vysoko nad 300 m n. m.

JUNGPALÄOLITHISCHE SIEDLUNGEN IN MODROVKA. Bei der systematischen alljährlichen Begehung der ausgedehnten Moravaner Siedlungsagglomeration und ihres breiteren Hinterlandes werden stets neue jungpaläolithische Besiedlungsspuren vorgefunden, welche die große Bedeutung dieses Gebietes in der paläolithischen Entwicklung Mitteleuropas belegen. Im J. 1998 konzentrierte sich die Begehung auf die Gegend nördlich des zentralen Moravaner Teiles, vor allem auf die Gemeindekataster von Modrovka und Modrová. Gleich die ersten Funde bestätigten die Annahme, daß nicht einmal dieses Gebiet mit der Besiedlungsdichte dem Siedlungsraum nachsteht, in welchem sich die bekanntesten Moravaner Rastplätze befinden. Noch dazu lag dieses Gebiet bis jüngsthin gewissermaßen abseits des Interesses der Archäologen wie auch Amateursammler, so daß es heute zu den aussichtsreichsten Regionen bezüglich des Auftauchens neuer paläolithischer Lokalitäten gehört, und zwar noch dazu in einer Zeit, wenn die Rastplätze im Kataster von Moravany nad Váhom selbst immer weniger Oberflächenfunde ergeben. Die Hauptursache dessen sind die systematischen archäologischen Grabungen und anhaltenden intensiven Geländebegehungen mit reichen Lesefunden, die sich lange Jahrzehnte gerade in diesem Raum konzentrierten. Im Gemeindekataster von Modrovka erfaßte man bei der Geländebegehung drei neue jungpaläolithische, in einem einzigen Katasterteil sich befindenden Siedlungen. 1. a) Modrovka (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Lage Hromovka I. Jüngeres Gravettien - Willendorf-Kostenki-Kultur, Siedlung, Lesefunde. Unterbringung der Funde: AI der SAW zu Nitra. Die Fundstelle liegt 700 m südlich des Gemeinderandes von Modrovka auf dem Gipfel eines Lößrückens mit der Neigung nach NW, in 240 m Überseehöhe. Die Begehung ergab 33 Stück Silexspaltindustrie. Im Rohstoff vertreten ist patinierter Feuerstein und in beiläufig gleichem Maße auch weißkarpatischer Radiolarit, vor allem von Gerollen, manche sogar von 14 cm Durchmesser. Da sich Gerölle dieser Größe im Waagflußbett im Umkreis von Piešťany nicht befinden, muß notwendig über ihren Transport aus größeren Entfernungen erwogen werden, ähnlich wie beim Jurafeuerstein von Krakauer Provenienz. In der typologischen Zusammensetzung dominiert kleiner Abfall, vorgekommen sind Bruchstücke von Feuersteinkernen, von denen man manche nicht gänzlich ausgenützt hatte. Die Vorbereitung und Erneuerung von Abbauflächen belegen Klingen von der Kernkante. In den Halbfabrikaten und Fertigprodukten dominieren breite retuschierte wie auch unretuschierte Klingen und deren Bruchstücke. Ausgeprägte Typen bilden Stichel (Flächenstichel und vielfache Flächenstichel) (Abb. 58: 3, 5; 59: 1). b) Modrovka, Lage Hromovka II. Jungpaläolithikum, Szeletien, Siedlung, Lesefund. Unterbringung der Funde: AI der SAW zu Nitra. Die entdeckte Siedlung befindet sich etwa 500 m vom Südrand der Gemeinde Modrovka, auf einem gestreckten Lößrükken mit der Neigung nach NW, in 260 m Überseehöhe. Bei der Oberflächenbegehung wurden 48 Stück Silexspaltindustrie gefunden. Als Rohstoff zur Herstellung der Artefakte diente ausschließlich weißkarpatischer Radiolarit, hauptsächlich seine rote Abart. In der typologischen Zusammensetzung dominieren völlig Bruchstücke von Kernen, häufig mit beträchtlicher kortikaler Fläche. In mehreren Fällen handelt es sich um Radiolaritgerölle, auf denen 1-2 Abschläge appliziert wurden. Häufig vertreten sind sog. kugelabschnittartige ganzkortikale Abschläge der 1. Stufe. Beiläufig die Hälfte der Kollektion bildet Produktionsabfall. Einen dominanten Artefakttyp repräsentiert das unvollständige Exemplar einer beidseitig retuschierten Blattspitze aus rotem Radiolarit mit abgebrochenem distalen Teil und gerundeter, pappelblattartiger Basis. Sie ist ein typisches Exemplar einer Spitze des Typs Moravany-Dlhá (Abb. 58: 6). Das Vorhandensein dieses Artefaktes reiht die Fundstelle zum Szeletien, in den Beginn des Jungpaläolithikums der Westslowakei. Der typologisch-technologische Charakter der Industrie ermöglicht mit großer Wahrscheinlichkeit die Annahme eines ausgesprochenen Ateliertyps der Lokalität mit vorausgesetztem Vorkommen einer sekundären Werkstatt. Die Fundstelle wird anhaltend auch weitere Jahre verfolgt werden. Diesbezüglich bestätigt sich abermals die bisher nur vorausgesetzte Hypothese, daß die Träger der Szeletien-Kultur in der Westslowakei zur Herstellung der Werkzeuge als Rohstoff beinahe ausschließlich heimischen weißkarpatischen Radiolarit verwendet haben. c) Modrovka, Lage Hromovka III. Jungpaläolithikum, Szeletien, Epigravettien,

Siedlungen, Lesefunde. Unterbringung der Funde: AI der SAW zu Nitra. Die Fundstelle befindet sich beiläufig 700 m vom Südrand der Gemeinde und etwa 70 m nach Norden bis NW von der Lage Hromovka I. Sie erstreckt sich ebenfalls auf dem Gipfel des Lößrückens mit der Neigung nach NW, in etwa 260 m Überseehöhe. Als Lesefunde wurden 222 Stück Silexspaltindustrie gefunden. In der Rohstoffzusammensetzung dominieren absolut heimische weißkarpatische Radiolarite, hauptsächlich ihre rote und grüne Farbvarietät (beinahe 99 %). Lediglich vereinzelt tauchte patinierter Feuerstein auf. Beiläufig 1 % bilden breite Klingen aus feinkörnigen Quarzitgeröllen aus dem Waagflußbett. In der Rohstoffzusammensetzung überwiegen außer dem traditionell zahlreichen Produktionsabfall dicke massive Klingen, häufig mit Rindenresten. Zahlreich sind sog. kugelabschnittartige Abschläge, die bei der Gestaltung der Abbau- und Schlagfläche entstanden sind. Vertreten sind aber auch Klingen und Abschläge der 3. Stufe, die schon eine fortgeschrittene Bearbeitungsphase der Steinkerne belegen. Vertreten sind diese durch zahlreiche Fragmente ein- wie auch zweibasiger Exemplare, die Negative des Abschlagens von schmalen Klingen tragen. Die Herstellung am Ort und die Zurichtung der Arbeitsfläche belegen Klingen von der Kernkante. Sehr zahlreich vertreten sind auch (erneuerte) Retardationsabschläge. Von Halbfabrikaten sind unretuschierte, häufig schmale Klingen vorgekommen. Allgemein kann gesagt werden, daß ungefähr 85 % der gefundenen Steinindustrie mit der Oberflächenzurichtung der Kerne zusammenhängen. Unter den fertigen Artefakten dominiert klar eine einseitig bearbeitete Blattspitze mit abgebrochenem distalen Teil und gerundetem proximalen Teil (Abb. 59: 7). Hergestellt ist sie aus einem massiven Abschlag aus rötlichem Radiolarit mit grünen Adern. Es handelt sich um ein unfertiges Stück. Bei der Bearbeitung ihres distalen Teiles kam es, wahrscheinlich bei einem mißlungenen Schlag, doch eher infolge eines natürlichen Fehlers im Rohstoff zum Abbrechen der Spitze. Die ventrale Seite mit ausgeprägtem Bulbus wurde dann nicht mehr weiter bearbeitet. Das Vorhandensein der Blattspitze und der technologische Charakter des Großteils der Industrie belegen auf der Fundstelle das Vorhandensein einer sekundären Werkstatt von Jägern der Szeletien-Kultur. Der Charakter mancher Kerne und der Negative, die sie tragen, wie auch das Vorhandensein mancher Halbfabrikate, besonders schmaler Klingen, wie auch die typologisch-technologischen Analogien auf der Fundstelle Moravany nad Váhom-Žakovská verweisen jedoch ebenfalls auf das Vorhandensein einer Epigravettien-Siedlung (Abb. 59: 3-6). Die Superposition und gegenseitige Beziehung beider vorausgesetzten jungpaläolithischen Siedlungen wird erst eine Geländegrabung lösen. Die Überseehöhe, in welcher die Artefakte gefunden wurden, ist eher für Gravettien-Besiedlung typisch (sie kummuliert sich auf den Westhängen des Považský Inovec vor allem in der Spannweite zwischen 235-270 m ü. d. M.), wobei hier Reste von Szeletien-Siedlungen nicht selten sogar hoch über 300 m ü. d. M. vorgefunden werden.

EPIGRAFICKÁ PAMIATKA Z KAŠTIEĽA V RIŠŇOVCIACH

Ján Hunka

V monografii o obci Rišňovce (okr. Nitra) sa uvádza, že „pravdepodobne počas ranobarokovej úpravy exteriéru (kaštieľa) bola do miesta pivničného vetracieho osadená a na otvor upravená kamenná nápisová tabuľa s datovaným rokom 1679. Vysekaním otvoru zostali z nápisu len útržky pôvodného textu, preto nie je možné objasniť vzťah nápisovej tabule k objektu" (*Rišňovce 1997*, 67). Cieľom môjho príspevku je poskytnúť možný tvar pôvodného textu a jeho preklad, čím chcem poukázať na historický význam tejto ojedinelej pamiatky.

Akým spôsobom sa tabuľa dostala do priestoru dnešného pivničného okna, bolo objasnené v predchádzajúcom texte. Jej súčasný stav je nasledovný: tabuľa má rozmer 68x65 cm (hrúbku asi 20 cm). Analýza písmen z dnes zachovaného textu nasvedčuje, že tabuľa nebola po bokoch zmenšovaná, chýba iba osekaná stredná časť rozmerov 40x33 cm. Vrchné dva a spodné dva riadky textu sú zachované v úplnosti, z piatich riadkov zo stredu chýba asi po 8 písmen. Ako písmo sa použila renesančná kapitála, litery majú priemernú veľkosť 5 cm. Očistenie spodného riadku tabule jednoznačne dokázalo, že je datovaná nie rokom 1679, ale 1629. Približný vzhľad tabule (doplnené časti textu sú vyznačené tučnou kurzívou):

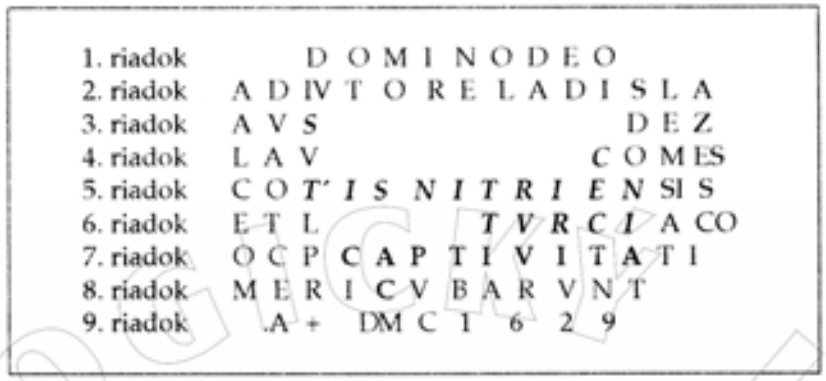

Preklad textu by mal teda znieť: S Pána Boha // pomocou Ladislav// a .....dez// Lav ..... šlachtici // Nitrianskej župy// a Le ..... z tureckého // zajatia// boli vykúpení // roku + Pána Krista 1629.

Je všeobecne známe, že po r. 1526 dochádzalo k neprestajným útokom tureckých vojsk na viaceré pevnosti, mestá a hrady na západnom Slovensku. Jednou z lokalít ohrozovaných nepriateľmi boli Horné a Dolné Rišňovce, sídla stredne bohatých šlachticov z rôznych rodín (Országhovci, Losonczyovci, Thordayovci). V Dolných Rišňovciach sa až do 20-tych rokov nášho storočia zachovalo menšie opevnenie okolo kaštieľa, teda obe obce museli počas 16. a 17. stor. zažiť viacero nepríjemných nájazdov Turkov a iných nepriateľov. Podľa historických záznamov sa zistilo, že oboje Rišňovce boli vypálené Turkami v r. 1576 a 1599 a opätovne protihabsburskými povstalcami Štefana Bočkaja v r. 1600 a 1601. Hoci tunajšie osídlenie úplne nezaniklo, ešte ani v r. 1663-1664 nezistili turecki úradníci vypisujúci dane väčšie zoskupenie obývaných domov, či rozsiahlejšiu poľnohospodársku výrobu (*Blaskovics 1993*, 292). Je viac než isté, že práve počas útokov nepriateľských vojsk začiatkom 17. stor. boli chytení aj spomenutí šlachtici. V zajatí boli minimálne do r. 1628. Kto sa podieľal na ich vykúpení a vyslobodení, nie je známe.

Literatúra

Blaskovics 1993 - J. Blaskovics: Az újvári ejálet török adóösszeírasai. Pozsony 1993.
Rišňovce 1997 - Rišňovce 1272-1997. Rišňovce 1997, 67, obr. 17.

EPIGRAPHISCHES DENKMAL AUS DEM KASTELL IN RIŠŇOVCE. Im Kastell Rišňovce (Bez. Nitra) erhielt sich der Teil einer Tafel mit Inschrift, die in das J. 1629 datiert ist. Es ist eine Gedenktafel von Ladislaus und eines unbekannten Edelmannes aus dem Nitraer Komitat (wahrscheinlich waren sie Eigentümer dieses Kastells), die aus der türkischen Gefangenschaft erkauft wurden.

PRÍRASTKY MINCÍ V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV

Ján Hunka - Eva Kolníková

1. Bratislava (okr. Bratislava), poloha Galandova ul. 3. Časť hromadného nálezu mincí, prieskum J. Bátora, J. Hunka, J. Tirpák.

Rakúsko, Přemysl Otakar II. (1251-1276), Viedeň, viedenský fenig. Koch B 166-14x15 mm; 0,764 g (8444).

Rakúsko, Fridrich Pekný ako vojvoda (1306-1314), Viedeň, viedenský fenig. Koch B 207-14x15; 0,64 (8445), 15x15 mm; 1,004g (8446), 13x14 mm; 0,795 g (8447), 15x14 mm (8448), 15x15 mm; 0,711g (8449).

Rakúsko, Fridrich Pekný ako kráľ (1314-1330), Viedeň, viedenský fenig. Koch B 211-16x15 mm; 0,736g (8450), 16x17 mm; 0,674 g (8451). Koch B 215- 14x15 mm; 0,71g (8452). Koch B 216-15x15 mm; 0,711g (8453). Koch B 217-14x14 mm; 0,675 g (8454).

Koch B 218- 16x16 mm; 0,804 g (8455). Koch B 228- 15x13 mm; 0,721 g (8456). Koch B 229-14x15 mm; 0,695 g (8457).

Rakúsko, Fridrich Pekný ako kráľ (1314-1330), Viedenské Nové Mesto, viedenský fenig. Koch B 230-14x15 mm; 0,875 g (8458).

Stredná Európa, neznámy fenig z prelomu 13. a 14. stor. 15x16 mm; 0,702 g (8459).

2. a) B r a t i s l a v a, časť T r n á v k a (okr. Bratislava), poloha Zadné, rímsko-germánske sídlisko, výskum V. Varsik.

Rímska republika, Ti. Claudius, denár serratus, 79 pr. Kr. 16 mm; 3,057 g, Sydenham 770 (8466).

Rím, Marcus Aurelius (161-180), denár 169-170. 18 mm; 3,203 g, RIC, 212 (8463).

Rím, Probus (276-282), Rím, antoninianus 279. 22 mm; 3,682 g, RIC, 157, s dierkou (8465).

Rím, Maximianus Herculius 286-305), Rím, antoninianus 291. 22 mm; 2,418 g, RIC, 515 (8464).

Československo, Kremnica, 50-haliernik 1950. 18 mm; 1,582 g (8461).

Medený kotúčik, zbytok mince, 20 mm; 1,94g (8462).

2. b) B r a t i s l a v a (okr. Bratislava), poloha Šajba, výskum V.Varsik.

Rakúsko, Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), olovené falzum florénu - zlatky z r. 1857-1892. 27 mm; 20,38 g (8442).

3. N i t r a (okr. Nitra), poloha Hrad, výskum M. Samuel.

Rakúsko, Uhorsko, František Jozef I.-II. (1792-1835), grajciar, 1800. 23 mm; 2,688 g (8413).

4. T r e n č i a n s k e T e p l i c e (okr. Trenčín), poloha Čertova skala, sídlisko púchovskej kultúry, sťahovanie národov, slovanské, prieskum detektorom K. Pieta.

Rím, Aurelianus ? (270-275), antoninianus, zošúchaný, s dierkou (8460).

5. V e ľ k ý H a r č á š (okr. Komárno), poloha Dunajský hon, prieskum I. Žuntálka v r. 1996.

Poľsko, Ján II. Kazimír (1648-1688), Krakov, 6-groš, 1658. 25 mm; 2,789 g (8443).

Tab. 1. Prehľad prírastkov mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1998.

Nálezisko	Mince							Spolu
	Keltské	Rímske	Byzantské	Storočie				
				11.-13.	14.-15.	16.-17.	18.-20.	
Bratislava, Galandova 3					16			16
Bratislava, Trnávka		4					2	6
Nitra							1	1
Trenčianske Teplice		1						1
Veľký Harčáš						1		1
Spolu		5			16	1	3	25

L i t e r a t ú r a

Koch 1994 - B. Koch: Corpus nummorum Austriacorum. I. Mittelalter, Wien 1994.

Mattingly/Sydenham 1968 - H. Mattingly/E. A. Sydenham: The Roman Imperial Coinage. 3. London 1968.

Sutherland 1967 - C. H. V. Sutherland: The Roman Imperial Coinage. 6. London 1967.

Sydenham 1952 - E. A. Sydenham: The Coinage of the Roman Republic. London 1952.

Webb 1933 - P. H. Webb: The Roman Imperial Coinage. 5/2. London 1933.

MÜNZZUWACHS IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DER SAW. Im J. 1998 sind in die Bestände der AI der SAW 25 Münzen hinzugekommen. Einen Teil gewann man bei archäologischen Grabungen in Bratislava und den weiteren Teil mit einem Metallsuchgerät (Veľký Harčáš). Die Münzen belegen römisch-barbarische Besiedlung in Bratislava, Trnávka und eine Besiedlung von Čertová skala in Trenčianske Teplice im 3. Jh. Bedeutsam ist der Rest des Hortfundes österreichischer und böhmischer Münzen aus dem ersten Drittel des 14. Jh., der an der Wende der J. 1997/1998 in Bratislava in der Gasse Galandová ul. 3 entdeckt wurde. Beachtenswert sind auch mehrere Funde neuzeitlicher Münzen (Veľký Harčáš, Bratislava, Trnávka).

NÁLEZ ANGLICKEJ STREDOVEKEJ MINCE V HRNČIAROVCIACH NAD PARNOU

Ján Hunka - Peter Novosedlík

Hrnčiarovce nad Parnou (okr. Trnava), poloha Pri zelenčianskej ceste, ojedinelý nález, stredovek. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

Koncom leta r. 1998 našiel B. Tomeš z Trnavy v svojej záhrade v hĺbke asi 20 cm stredovekú mincu. Je to anglický strieborný denár s motívom krátkeho kríža na reverze, v odbornej literatúre sú takéto mince označované ako short-cross penny. Denár má hmotnosť 1,216 g, ∅ 18-19 mm. Na jednej strane je poškodený, chýba kúsok z okraja veľkosti asi 3x3 mm. Pravdepodobne bola na tomto mieste kedysi dierka. Z vylomeného okraja sa ťahá až do stredu mince výrazná prasklina, poškodenie povrchu mince pokračuje až ku druhému okraju. To značí, že minca bola pôvodne prehnutá smerom dovnútra a neskôr ju dodatočne vyrovnávali. Na averze ešte vidno viaceré priečne ryhy, čo poukazuje na mechanické poškodenie mince, napr. pri obrábaní záhrady. Reverzná strana je dobre zachovalá.

Anglické shor-cross penny sa razili počas r. 1180-1247, za vlády panovníkov Henricha II. (1154-1189), Richarda I. Levie Srdce (1189-1199), Jána Bezzemka (1199-1216) a Henricha III. (1216-1272). Pretože všetky razby spomenutých panovníkov nesú na averze kráľovský portrét a legendu HENRICVS REX, na reverze iba kríž, medzi ktorého ramenami sú štyri štvorice guliek a legendu naznačujúcu miesto výroby, je veľmi problematické zistiť, ktorý panovník nechal danú razbu vyraziť. Našťastie na minci z Hrnčiaroviec nad Parnou sa pomerne dobre zachovala legenda averzu aj reverzu. Dôležitá je hlavne legenda reverzu, ktorá uvádza, že minca je dielom mincmajstra BENEIT. ON. LVNDE, teda Beneita z Londýna. Podľa tejto informácie je možné ju pomerne presne datovať do čias vlády Jána Bezzemka s ešte bližším obmedzením, že bola vyrobená v r. 1205-1216 (*Coins of England 1998*, 114, č. 5b-5c).

Miesto nálezu je v tesnej blízkosti bývalého náhonu na vodný mlyn. Je preto dosť pravdepodobné, že miesto, kde sa minca našla, nie je primárne, ale sekundárne nálezisko - minca tu mohla byť splavená.

Zo Slovenska zatiaľ poznáme len minimum nálezov stredovekých anglických mincí. Konkrétne, v r. 1961 bol v odbornej literatúre uvedený nález z tzv. Oberungarn. Pozostával asi z 9000 mincí, určilo sa 4317. Najväčšiu časť nálezu tvorili razby rakúske (viedenské a friesachské fenigy, celkove 3312 exemplárov), zistilo sa tiež 929 uhorských denárov, 68 nemeckých fenigov a 8 anglických mincí. Nález je predbežne datovaný do polovice 13. stor. (*Nálezy mincí 1994*, č. 244).

V prípade mince z Hrnčiaroviec nad Parnou sa pôvodne predpokladalo, že ju sem mohli doniesť križiaci počas 3. krížovej výpravy. Tá bola ale v r. 1189-1192. Možno ju doniesol niektorý z účastníkov inej krížovej výpravy, resp. sa sem dostala ako kus drahého kovu s niektorým zo zahraničných obchodníkov pôsobiacich na území západného Slovenska počas 1. tretiny 13. stor.

Literatúra

Coins of England 1998 - Coins of England and the United Kingdom. Standard Catalogue of British Coins. London 1998.

Nálezy mincí 1994 - Nálezy mincí na Slovensku IV (zostavili Eva Kolníková a Ján Hunka). Nitra 1994.

FUND EINER ENGLISCHEN MITTELALTERLICHEN MÜNZE IN HRNČIAROVCE NAD PARNOU. Ende des Sommers 1998 fand H. Bedřich Tomeš aus Trnava in seinem Garten in Hrnčiarovce (Bez. Trnava) eine englische mittelalterliche Münze - einen Penny aus den J. 1205-1206. Der Fundplatz befindet sich in nächster Nähe des ehemaligen Mühldammes, so daß es sich möglicherweise um eine sekundäre Fundstelle handelt, wohin die Münze angeschwemmt wurde. Die Münze dürfte etwa irgendein Teilnehmer des Kreuzzuges gebracht haben oder gelangte sie hierher als Edelmetallstück von irgendeinem der ausländischen Händler, die im Gebiet der Westslowakei während des ersten Drittels des 13. Jh. tätig waren.

OVEROVACÍ VÝSKUM NA SLOVANSKOM HRADISKU II V SMIŽANOCH

† František Javorský

Smižany (okr. Spišská Nová Ves), poloha Hradisko II, sídlisko, hradisko, fortifikácia, overovací výskum, pravek, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

V r. 1997 začali Východoslovenské energetické závody, š. p. Košice so stavebnou úpravou rekreačného objektu Energia v podhradí Hradiska II. Pretože stavba je v bezprostrednej blízkosti miesta, kde boli v minulosti nájdené poľnohospodárske nástroje a hlinené hrnce z veľkomoravského obdobia, urobili sme v blízkosti staveniska overovací výskum (*Polla 1958; Budinský-Krička 1965*).

Stavenisko je neďaleko od okraja terasy nad korytom rieky Hornád. Tu sme už v minulosti zistili fragmenty veľkomoravskej fortifikácie, a preto sme náš súhlas k ďalším stavebným prácam podmienili preskúmaním terénu medzi stavbou a okrajom terasy. Dohodli sme, že v prípade pozitívnych zistení by mal investor zakomponovať zistené prvky fortifikácie do konečnej úpravy terénu.

Sondami I - VIII/97 a IX/98 sme preskúmali terén v dĺžke 60 m a šírke 2-10 m.

V sonde I/97 sme v metroch 0-13 a 19,7-25 zistili dva objekty (objekt 2/97 a objekt 3/97). Išlo o nepravidelné jamovité útvary, v ktorých sa archeologický materiál i popol a uhlíky nachádzali na spodku jám. V druhom objekte sa v JV časti zahĺbenia zistila väčšia koncentrácia ohňom prepálených kameňov.

V sonde V/97 bol ďalší objekt (objekt 1/97). Charakter úpravy podložia a stien zahĺbenej časti, ale aj ohnisko obložené kameňmi naznačujú, že ide o objekt, ktorý mohol byť pristavený k vnútornej stene valu. V ôsmom až desiatom metri tejto sondy sa zachytili prevrstvenia s kameňmi, ktoré môžu byť z planírky pod základom valu (obr. 61: 2).

Situácia v sondách naznačuje, že terén, na ktorom bol postavený val, je už z veľkej časti zosunutý do koryta rieky Hornád.

Sondou VII/97 sa zachytili základy čelného múrika valu. Múr široký asi 90 cm bol postavený tak, že vonkajšou stenou sledoval hranu terasy podhradia. Bol urobený z plochých pieskovcových a zlepencových kameňov. Kamene boli poznamenané silným prepálením ohňom. Pri vonkajšej i vnútornej stene základu sa našli rozptýlené kamene z jeho deštrukcie. Múr sa zachoval do výšky okolo 30 cm. Pri jeho vnútornej stene boli prepálené menšie plochy podložia (obr. 61: 3-4).

Tieto zistenia v úrovni základu valu dovoľujú predpokladať, že aj na tejto lokalite, podobne ako na blízkom predveľkomoravskom hradisku (Hradisko I), val pozostával z čelného múrika a vnútornej zrubovej konštrukcie vyplnenej zeminou. Môžeme predpokladať, že celková šírka základu aj tu bola okolo 330 cm.

V sondách sme v úrovni sídliskovej vrstvy, v objektoch a pri múre valu našli viac ako 100 črepov z veľkomoravskej keramiky, asi 30 črepov z 12.-13. stor. a šesť črepov z praveku. Bez možnosti presnejšieho časového zaradenia je aj štiepaná industria (obr. 60: 11) a železné predmety. Železná spona patrí do púchovskej kultúry (obr. 60: 10). Železné strely (5 ks) patria slovanskému osídleniu lokality. Do tohoto horizontu patrí aj železná kovadlinka, železná pracka a železná lupa. Zvieracie kosti, uhlíky a mazanica sa našli v zahĺbeniach objektov.

Overovací výskum bol úspešný v tom, že sa prvýkrát našiel dostatok dôkazov o konštrukcii valového opevnenia na lokalite a jeho existenciu môžeme spájať s obdobím 9.-13. stor. (*Javorský 1977; Šalkovský 1980).*

V auguste 1997 bol zdokumentovaný úsek narušeného základu valu priamo na akropole hradiska. Pri úprave terénu pri chate na parcele 2230/59 bol v dĺžke 360 cm obnažený a dosť poškodený múrik valu a priestor pri jeho vnútornej stene. Pieskovcové a zlepencové kamene v múriku boli silne prepálené spolu so zeminou do šírky okolo 250 cm. Múrik mal šírku okolo 100 cm.

Aj v tomto prípade môžeme predpokladať, že val mal podobnú konštrukciu ako na predhradí.

V októbri 1998 pri výkope ryhy pre vodovodné potrubie bol medzi chatami 654 a 655 zasiahnutý základ valu predhradia. Aj tu mal silne prepálený múrik šírku okolo 100 cm a celkovú šírku okolo 300 cm.

Toto zistenie potvrdzuje, že terénna vlna v tejto časti lokality je v úrovni zaniknutého valu, čo pomôže upresniť jeho priebeh v zastavanom a pri stavbe chát dosť devastovanom teréne.

Literatúra

Budinský-Krička 1965 - V. Budinský-Krička: Bádania w polnocnej czésci Karpat slowiackich w latach 1963-1964. Acta Arch. Carpathica 7, 1965, 180-181, obr.8:1-8.

Javorský 1977 - F. Javorský: Výsledky archeologického výskumu v Slovenskom raji. AVANS 1976, 1977, 153-168.

Polla 1958 - B. Polla: Hradištné nálezy zo Smižian. Arch. Rozhledy 10, 1958, 580-581.

Šalkovský 1980 - P. Šalkovský: K vývoju a štruktúre slovanského osídlenia v hornatých oblastiach Slovenska. IV. medzinárodný kongres slovanskej archeológie. Sofia 1980. Zborník referátov ČSSR. Nitra 1980, 166-173.

BEGLAUBIGUNGSGRABUNG AUF DEM SLOWAKISCHEN BURGWALL II IN SMIŽANY (Bez. Spišská Nová Ves). Hradisko II, Siedlung, Burgwall, Fortifikation, Beglaubigungsgrabung, Urzeit, Mittelalter. Unterbringung der Funde: AI der SAW, Arbeitsstelle Spišská Nová Ves. Im J. 1997 begann der Betrieb Východoslovenské energetické závody, š. p. Košice mit der Baugestaltung des Rekreationsobjektes Energia in der Vorburg von Hradisko II. Die Baustelle liegt unweit vom Terrassenrand, wo schon früher Fragmente einer großmährischen Fortifikation festgestellt wurden. Mit den Schnitten I-VIII/97 und IX/98 wurde ein Gelände von 60 m Länge und 2-10 m Breite untersucht. Im Schnitt I/97 wurden in den Metern 0-13 und 19,7-25 zwei Objekte festgestellt (Obj. 2/97 und Obj. 3). Es waren unregelmäßige grubenartige Gebilde, in deren Unterteilen sich archäologisches Material, Asche und Holzkohlenstückchen befanden. Der Schnitt V/97 ergab ein weiteres Objekt (Obj. 1/97), das an die Wallinnenwand angebaut gewesen sein konnte. Im Schnitt VII/97 wurden Fundamente der Frontalwand des Walles erfaßt. Die Mauer von rund 90 cm Breite war so erbaut, daß die Außenwand die Terrassenkante der Vorbung verfolgte. Die Mauer bestand aus flachen Sandsteinplatten und Konglomeratsteinen. Die Steine trugen starke Brandspuren (Abb. 60: 10). Es ist anzunehmen, daß die Gesamtbreite des Fundamentes auch hier rund 330 cm betrug. In den Schnitten fand man im Niveau der Siedlungsschicht, in den Objekten und bei der Wallmauer mehr als 100 Scherben von großmährischer Keramik, etwa 30 Scherben aus dem 12.-13. Jh. und sechs Scherben aus der Urzeit. Ohne eine genauere zeitliche Einstufungsmöglichkeit sind auch die Spaltindustrie und Eisengegenstände. Eine Eisenfibel fügt sich in die Púchov-Kultur. Eiserne Pfeilspitzen (fünf Stück) gehören zur slawischen Besiedlung der Lokalität. Die Existenz der Befestigung ist mit dem Zeitabschnitt vom 9.-13. Jh. verknüpfbar. Im August 1997 wurde bei der Geländezurichtung für eine Hütte auf Parzelle Nr. 2230/59 in 360 cm Länge eine ziemlich beschädigte Wallmauer und der Raum bei ihrer Innenward freigelegt. Die Steine in der Mauer waren stark gebrannt. Die Mauer war ca. 100 cm breit. Im Oktober 1998 wurde bei der Ausschachtung einer Wasserleitungsrinne zwischen den Hütten 654 und 655 das Wallfundament der Vorburg erfaßt. Auch hier war die stark gebrannte Mauer rund 100 cm breit und die Gesamtbreite maß rund 300 cm.

VÝSKUM V HISTORICKÝCH JADRÁCH MIEST GELNICA A SPIŠSKÁ NOVÁ VES

✞ **František Javorský**

I. Gelnica (okr. Gelnica), poloha Banícke nám., sídlisko, záchranný výskum, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Historici i urbanisti doposiaľ posudzujú funkčnosť terajšieho Baníckeho nám. ako námestia, ktoré vzniklo v stredoveku.

Už v r. 1982 sme po záchrannom výskume v tomto priestore upozornili na to, že v období 13.-15. stor. bola táto poloha zastavaná polozemnicami, ale aj mladšími podpivničenými objektami. Námestie sa začalo utvárať až v nasledujúcom storočí (*Javorský 1983*).

V tomto roku sme pri rekonštrukcii cesty preskúmali časti objektov, ktoré sme zistili v SZ. profile zárezu cesty. Objekt 1/98 bol na úrovni JZ časti budovy Baníckeho múzea a objekt 2/98 na úrovni hotela Baník.

Objekty sa nachádzali pod novovekou planírkou a okrajom cesty. Spodok objektov bol v hĺbke 40-90 cm. V oboch objektoch boli ohniská. Ohnisko v objekte 2/98 málo prepálené ílovité podložie do hĺbky 10 cm.

Vo výplni polozemníc, najmä vo vrstvách nad podlahou, sa našli črepy z hlinených nádob z 13.-14. stor. Pomerne veľké zastúpenie má tenkostenná biela keramika s okrovou malovanou výzdobou. V tomto horizonte sa našla železná troska, železné klince a zvieracie kosti (obr. 62: 1-6).

V zásype týchto objektov sa vyskytoval črepový materiál prevažne z 15.-18. stor. V najmladšej vrstve sa našli aj črepy z kachlíc.

Pre plošný výskum tejto dôležitej polohy v meste už nie sú žiadne vyhliadky. Preto aj takéto torzovité zistenia majú mimoriadnu cenu.

2. S p i š s k á N o v á V e s (okr. Spišská Nová Ves), poloha Nám. - Letná ul., sídlisko, záchranný výskum, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Archelogický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Rekonštrukcia námestia v Spišskej Novej Vsi je jedinečnou, snáď aj na dlhú dobu jedinou, príležitosťou súbežne so stavebnými prácami robiť aj archeologický výskum.

V r. 1997 sme v tejto časti námestia medzi Školskou a Levočskou ul., preskúmali časti pivníc, ktoré sa nachádzajú pod chodníkom. Preskúmali sme aj schodiská, ktorými sa vchádzalo do pivníc z námestia.

V tomto roku sme sa sústredili na výskum terénu medzi budovami 49 a 50 a štátnou cestou.

Pred domom 49 sme v blízkosti krajnice zistili plytkú jamu, dlhú takmer 900 cm. Jama mala hĺbku 70 cm. Na spodku bola súvislá vrstva popola a uhlíkov a nad ňou vrstva železnej trosky hrubá 20-40 cm. Nad západným zahĺbením jamy sa nachádzal fragment spodku taviacej pece. Spodok pece bol v hĺbke 50 cm. Nad dnom sa našla železná lupa, ktorej priemer je okolo 30 cm. Medzi železnou troskou sa nachádzali aj črepy prevažne z prvej polovice 13. stor., ktoré datujú aj tento metalurgický objekt (obr. 62: 7-13).

Pred domom 50 (Vlastivedné múzeum) sme sa zamerali na overenie existencie základov stavby, ktorá je zakreslená v pláne mesta z konca 18. stor. V čase, keď v budove bola od 15. stor. radnica, bola pred priečelím budovy postavená murovaná stavba s rozmermi 15,5x12,6 m. V smere do námestia mala polygonálny tvar. Zistili sme torzá základov širokých 80 cm z pieskovcových kameňov, spájaných pomerne kvalitnou maltou.

Výskum nepriniesol také poznatky, ktoré by dovolili datovanie a určenie funkčnosti tejto stavby.

Výkopovými prácami boli poškodené časti mestskej kanalizácie z polovice 19. stor. Skúmané kanály sú budované z pieskovcového kameňa. Spodok je vyložený pieskovcovými doskami a vrch zaklenutý.

Rozdielna je aj profilácia jednotlivých vetiev kanalizácie. Šírka kanálov sa pohybuje od 60 do 65 cm, ale výška je od 75 do 140 cm. Pretože k tejto kanalizácii neexistuje žiadne dokumentácia, preskúmali sme ich a zamerali v dĺžke 156 m.

V ryhe vykopanej pre inžinierske siete sme zistili polozemnicové stredoveké objekty a novoveké kultúrne jamy. V zásype týchto objektov boli najmä črepy z hlinených nádob z obdobia 13.-19. stor., ale aj rôzne železné predmety, medzi ktorými prevládali klince a rôzne stavebné železá.

Objekty boli v úrovni domov 33 až 46.

L i t e r a t ú r a

Javorský 1983 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1982, 1983, 104-105.

GRABUNGER IN DEN HISTORISCHEN STADTKERNEN VON GELNICA UND SPIŠSKÁ NOVÁ VES. 1. Gelnica (Bez. Gelnica), Stadtplatz Banické námestie, Siedlung, Rettungsgrabung, Mittelalter bis Neuzeit. Unterbringung der Funde: AI der SAW, Arbeitsstelle Spišská Nová Ves. Bereits im J. 1982 wurde bei der Rettungsgrabung darauf hingewiesen, daß in der Zeit vom 13.-15. Jh. diese Lage mit Halbgrubenhütten, aber auch mit jüngeren unterkellerten Objekten bebaut war (Javorský 1983). Im J. 1999 wurden bei der Rekonstruktion eines Weges Teile zweier Objekte untersucht (Obj.1/98 und 2/98). Ihr Unterteil lag in 40-90 cm Tiefe und in beiden befanden sich Feuerstellen. In der Verfüllung der Halbgrubenhütten, besonders in Schichten über dem Fußboden, wurden Scherben von Tongefäßen aus dem 13.-14. Jh., Eisenschlacke, Eisennägel und Tierknochen gefunden (Abb. 62: 1-6). 2. Spišská Nová Ves (Bez. Spišská Nová Ves), Stadtplatz - Gasse Letná ul., 460 m ü. d. M., Siedlung, Rettungsgrabung, Mittelalter - Neuzeit. Unterbringung der Funde: AI der SAW, Arbeitsstelle Spišská

Nová Ves. Im J. 1997 wurden in diesem Teil des Stadtplatzes zwischen den Gassen Školská und Levočská ul. Teile von Kellern unter dem Fußweg untersucht. In diesem Jahr war die Grabung auf die Untersuchung des Geländes konzentriert. Vor dem Haus Nr. 49 wurde in der Nähe des Straßenrandes eine seichte Grube von beinahe 900 cm Länge und 70 cm Tiefe erfaßt. Im Unterteil befand sich eine zusammenhängende Aschen- und Holzkohlenschicht und darüber eine Eisenschlackenschicht von 20-40 cm Mächtigkeit. Oberhalb des westlichen Grubenteiles befand sich das Fragment vom Unterteil eines Schmelzofens. Die Ofensohle lag in 50 cm Tiefe. Zwischen der Eisenschlacke befanden sich Scherben aus der ersten Hälfte des 13. Jh., die auch dieses metallurgische Objekt datieren (Abb. 62: 7-13). Vor dem Haus Nr. 50 richtete sich die Aufmerksamkeit auf die Beglaubigung der Existenz von Fundamenten eines Baues, der im Stadtplan vom Ende des 18. Jh. eingetragen ist. Festgestellt wurden Fundamenttorsos von 80 cm Breite aus Sandsteinen mit verhältnismäßig qualitativer Mörtelbindung. Die Grabungsarbeiten beschädigten Teile der städtischen Kanalisation von der Mitte des 19. Jh. Da zu dieser Kanalisation keinerlei Dokumentation existiert, wurde sie jetzt in 156 m Länge untersucht und vermessen. In der für Ingenieurnetze ausgegrabenen Rinne erfaßte man mittelalterliche Halbgrubenobjekte und neuzeitliche Kulturgruben aus dem 13.-19. Jh.

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY PRI OPRAVÁCH KOSTOLOV V BETLANOVCIACH, MARKUŠOVCIACH A VLKOVEJ

✞ František Javorský

1. Betlanovce (okr. Spišská Nová Ves), poloha Kostol sv. Kozmu a Damiána, sakrálna stavba, výskum, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Kostol sv. Kozmu a Damiána v Betlanovciach je podľa údajov v *Súpise pamiatok na Slovensku* pôvodne gotický so zachovanou dispozíciou s rovným uzáverom presbytéria, pristavenou sakristiou a s kaplnkou na južnej strane (*Súpis pamiatok 1967*).

V letných mesiacoch tohto roku sa v kostole zavádzala plynofikácia a ústredné kúrenie. V rámci týchto prác sa odstránila omietka v interiéri i exteriéri do výšky 150 až 280 cm. Odstránila sa aj dlažba z podlahy. Naše pracovisko využilo túto situáciu a urobilo archeologický, ale aj architektonický výskum s týmito výsledkami (obr. 63: 1).

Prvú etapu stavby kostola reprezentuje už len západná stena lode kostola a 350 cm dĺžky južnej a 600 cm severnej steny lode. Šírka základu je okolo 90 cm a šírka základovej rímsy okolo 15 cm.

Druhú stavebnú etapu kostola predstavuje veža, ktorá bola pristavená k západnej stene lode.

Tretiu stavebnú etapu reprezentuje obvodový múr severnej i južnej steny lode kostola, sanktuária s operákmi a sakristie. Hrúbka múra v základe je okolo 90 cm. Hrúbka múrov sakristie sa pohybuje okolo 70 cm.

Vo štvrtej etape bola pristavená predsieň pri južnej stene lode kostola a oporný pilier postavený k severnej stene lode. Medzi jednotlivými múrmi boli evidentné dilatačné škáry.

V interiéri zostala časť stredovekej dlažby, pozostávajúca z neopracovaných pieskovcových dosák a v severnej stene zamurovaná časť renesančného epitafu (obr. 63: 2).

Pri zemných prácach východne od kostola na našla minca z r. 1462.

V obnaženom múre sa nenašli žiadne sekundárne použité architektonické články, čo podporuje tvrdenia, že murovaná klenba v sankturáriu bola urobená až v 18. stor. a v lodi v 20. stor. Prístavbu veže hypoteticky môžeme spájať s opravou kostola, ku ktorej sa viažu odpustky pápeža Bonifáca IX. v r. 1309 (*Trochta 1971*).

Výskumom sa nezískali také jednoznačné poznatky, ktoré by pomohli upresniť datovanie výstavby najstaršej časti kostola, ba naopak, získali sa poznatky, ktoré nekorešpondujú s citovaným hodnotením kostola v *Súpise pamiatok*.

2. Markušovce (okr. Spišská Nová Ves), poloha Kostol sv. Michala archanjela, sakrálna stavba, záchranný výskum, pravek, stredovek, novovek. Uloženie: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Rím.-kat. farský úrad v Markušovciach už v januári 1998 rozhodol o zabezpečení temperovania kostola a predpokladal pritom aj niektoré stavebné úpravy kostola.

Pretože sa rozhodlo o podlahovom vykurovaní kostola, pracovisko AÚ SAV v Spišskej Novej Vsi využilo odstránenie dlažby v celom kostole a urobilo archeologický a čiastočne aj archtektonický výskum.

V máji sme realizovali v kostole dve sondy, ktorými sme zisťovali úroveň starších podláh v kostole. Naše zistenia o úrovni najstaršej stredovekej podlahy (14. stor.) viac ako 30 cm od úrovne súčasnej podlahy boli rozhodujúce pre rozhodnutie znížiť podlahu na túto úroveň.

Celá stavba pozostáva zo sieňového kostola, veže, južnej a severnej kaplnky, ktoré boli pristavené k lodi kostola a sakristie, pristavenej k severnej stene sanktuária.

Výskum sme začali v kostole. Pod podlahou z pieskovcových a travertínových dosák bola planírka v hrúbke 10 až 50 cm. Už v tejto úrovni sme našli 9 epitafov. Epitafy 1, 2, 3, 4 a 9 boli pravdepodobne v minulosti osadené v podlahe, takže reliéf s textom bol buď úplne zošuchaný alebo zachovaný v takej podobe, že nebolo možné zistiť ani text, ani reliéfnu výzdobu. Čiastočne bol zachovaný text na epitafe 5 a pomerne dobre boli zachované epitafy 6, 7 a 8. Epitafy 1 a 2 boli umiestnené v nárožiach pri západnej stene lode a prekrývali menšie jamy s kostrovými pozostatkami - osáriami 1 a 2. Epitaf 3 bol uložený v mieste zaniknutej krypty 1 pri južnej stene lode. Epitaf 4 bol umiestnený nad schodiskom do krypty 3. Epitaf 5 bol uložený na sterilnom podloží vedľa epitafu 4. Epitaf 6 bol umiestnený spolu s epitafom 7 nad schodiskom do krypty 6, ktorá bola situovaná pred hlavným oltárom. Epitaf 8 bol umiestnený pri severnej stene lode. Pod ním nebola krypta ani hrobová jama. Epitaf 9 bol situovaný nad schodiskom krypty 4.

Je pravdepodobné, že epitafy, ktoré sú umiestnené na stenách kostola, boli pôvodne nad staršími kryptami, ktoré sa buď rozobrali alebo prestavali (obr. 63: 3).

Krypty sa koncentrovali vo východnej časti kostola a južnej kaplnky. Krypta 1 bola zničená už v minulosti. V zásype jamy sa našli úlomky menších kameňov a malta z pôvodnej výmurovky krypty. Krypta 2 bola situovaná v južnej časti východného uzáveru sanktuária. Z krypty sa zachoval len fragment múra jej západnej steny. V zásype jamy v mieste krypty prevládal stavebný materiál. Krypta 3 je situovaná pri južnej stene lode. Je vybudovaná z tehál. Spodok krypty má rozmery 350x180 cm. Viedli do nej štyri schody široké 26 cm. Bočné steny krypty mali výšku 85 cm a najvyšší bod tehlovej klenby 130 cm. V krypte boli rozhádzané ľudské kosti, časti drevenej truhly s ozdobným kovaním, ale najmä tehly, kamene, malta a zemina. Krypta 4, ktorá bola situovaná pri severnej stene sanktuária je vybudovaná z pieskovcových kameňov spájaných maltou. Dlhšou osou bola orientovaná v smere V-Z, ale do krypty sa vstupovalo po schodoch od juhu. Krypta má dĺžku 292 cm a šírku 225 cm. Svetlosť zaklenutého priestoru bola 235 cm. Vo výške 115 cm od spodku krypty mali steny rímsy šírku 10 cm. V krypte boli urobené dve podlahy a na nich uložené truhly. Identifikovali sme deväť truhiel dospelých jedincov a pri západnej stene šesť detských truhiel.

Vo východnom konci klenby bolo vetracie okienko.

Východným múrom tejto krypty bolo poškodené schodisko do krypty 5. Táto krypta bola z časti vyplnená stavebným materiálom. Nezistili sa žiadne pamiatky po pochovanom. V tehlovej klenbe krypty je pozoruhodný šachovnicový spôsob ukladania tehál. Spodok krypty má rozmery 230x156 cm. Max. výška zaklenutia krypty je 155 cm. Krypta 6 je situovaná pred hlavným oltárom, takmer v stredovej ose sanktuária. Rozmery krypty sú 230x193 cm a výška klenby 175 cm. Do krypty viedlo osem schodov. Schodisko malo dĺžku 250 cm. V krypte boli zvyšky dvoch truhiel s kostrovými pozostatkami a so zbytkami ošatenia. Do krypty bol v minulosti urobený v klenbe otvor. Pri jeho zamurovke sa do krypty dos-talo veľa tehál a malty. Krypta 7 bola situovaná severne od hlavného oltára. Bola zničená a v zásype prevažoval stavebný materiál - kamene a malta. Krypta 8 bola situovaná pred oltárom v južnej kaplnke. Od predošlých sa odlišovala tým, že nemala schodisko. Rozmery spodku krypty sú 250x80 cm a výška zaklenutia 140 cm. Krypta bola celotehlová. V nej sa našla neporušená truhla bez akejkoľvek výzdoby. Nad truhlou zostala časť drevenej výdrevy, na ktorej bola osadená klenba.

Pri južnej stene sa zistil zachovaný základ južnej steny sanktuária staršieho kostola, v dĺžke 550 cm. Zachytil sa aj fragment východného uzáveru sanktuária. Tento základ podbiehal pod podlahu v šírke 50-80 cm. Šírka základu východného uzáveru sanktuária je 125 cm. Zistilo sa aj lícovanie JV nárožia lode

pôvodného kostola, ktoré je od západnej steny lode 13 m. Paralelne sa pri severnej stene kostola zachytilo SV nárožie lode staršieho kostola.

Sondáže v miestach styku základov lode a veže kostola potvrdzujú previazanosť týchto múrov. Môžeme predpokladať, že západná stena lode kostola a veža boli postavené v jednej stavebnej akcii. Až po zistení vonkajších nárožní lode staršieho kostola sme mohli takto rekonštruovať jeho pôdorysnú podobu. Starší kostol z obdobia pred prestavbou v 14. stor. mal sanktuárium s rovným východným uzáverom. Šírka základu bola 125 cm a vnútorné rozmery 530x440 cm. Loď mala dĺžku 10,3 m a šírku 7,1 m. Šírka múra lode bola rovnaká ako u sanktuária. Šírka základov víťazného oblúka bola 110 cm.

V 14. stor. bolo staršie sanktuárium zbúrané a kostol dostal podobu sieňového kostola s polygonálnym uzáverom.

Pri severnej stene nového sanktuária pristavali sakristiu s vnútornými rozmermi 250x570 cm.

V r. 1486 bola k severnej stene lode kostola pristavená kaplnka sv. Kozmu a Damiána. V kaplnke sme zistili polohu pôvodného západného uzáveru kaplnky, ktorý bol v úrovni SZ nárožia lode; v jeho blízkosti bolo osárium 3. Pri východnej stene kaplnky sme zistili základy oltárnej menzy a vedľa nej hrobovú jamu.

Pozoruhodné je zistenie staršieho múra pod SZ nárožím lode kostola. Ide o múr, ktorého nepoškodená stena má SV až JZ orientáciu. Ide o fragment základu stavby staršej než je najstarší kostol.

Zistilo sa, že prepojenie priestorov lode a severnej kaplnky sa urobilo na dvakrát. Na severnej stene kaplnky sme našli fragmenty fresiek. V planírke i v základe oltárnej menzy boli články z kružby okien.

K južnej stene lode kostola bola v r. 1500 pristavená kaplnka sv. Anny. Portál, ktorý bol pôvodne v južnej stene lode kostola, bol premiestnený do západnej steny kaplnky. Na severnej stene kaplnky sa našli fragmenty fresiek. Priestoru lode kostola a tejto kaplnky bol prepojený až neskôr, nie súčasne s výstavbou kaplnky.

V tomto období bola prestavaná a zväčšená sakristia (obr. 64).

Kostol sv. Michala archanjela v Markušovciach je v literatúre známy ako kostol sieňového typu, ale najmä zachovanými epitafmi s mimoriadnou historickou a výtvarnou hodnotou. Výskumom sa zistila staršia pôdorysná podoba kostola, postaveného niekedy okolo polovice 13. stor. Kostol sa spomína v r. 1280 a hrad, nad ktorým kostol dominuje, v r. 1284. Novým zistením je existencia staršej architektúry, ktorá tu existovala už pred výstavbou kostola. Dôležité sú aj zistené detaily jednotlivých stavebných úprav kostola, ktoré v mnohom dopĺňa či pozmenia historické údaje o dejinách kostola (*Vajdovský 1905; Schürer/Wiese 1938; Pajdušák 1923*).

3. V l k o v á (okr. Kežmarok), poloha Kostol sv. Jána Krstiteľa, sakrálna stavba, zisťovací výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Stredoveký kostol s obdĺžnikovitou loďou a sanktuáriom s polkruhovitým uzáverom sledujeme od r. 1982, kedy sme ho identifikovali po stavebnej úprave pre bývanie a hospodárske potreby (*Javorský 1983*).

V súčasnosti sa posudzovali možnosti jeho rekonštrukcie a sfunkčnenia, a preto sme sondážou overili situáciu v mieste styku JV nárožia lode kostola a sanktuária.

Výskumom sa potvrdila previazanosť múrov, a tým sa potvrdilo, že celý kostol v súčasnom pôdoryse bol postavený naraz.

L i t e r a t ú r a

Javorský 1983 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1982, 1983, 104-105.

Pajdušák 1923 - M. Pajdušák: Markušovce. Správy z minulosti Spišskej župy. Kežmarok 1923, 63-107.

Schürer/Wiese 1938 - O. Schürer/E. Wiese: Deutsche Kunst in der Zips. Brno-Wien-Leipzig 1938, 37 a n.

Súpis pamiatok 1967 – Súpis pamiatok na Slovensku. I. Bratislava 1967, 119.

Trochta 1971 - J. Trochta: Zoznam stredovekých fár na Slovensku. 13. 1971.

Vajdovský 1905 - J. Vajdovský: Szepesvármegye művészeti emlékei. Budapest 1905.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNGEN BEI KIRCHENRESTAURIERUNGEN IN BETLANOVCE, MARKUŠOVCE UND VLKOVÁ. 1. Betlanovce (Bez. Spišská Nová Ves), Kirche der hll. Kosmas und Damian, 546 m ü. d. M., Sakralbau, Grabung, Mittelalter - Neuzeit. Unterbringung der Funde: AI der

SAW, Arbeitsstelle Spišská Nová Ves. Die Kirche der hll. Kosmas und Damian in Betlanovce ist nach Angaben im Denkmälerverzeichnis der Slowakei (Súpis pamiatok 1967) ein ursprünglich gotischer Bau mit erhaltener Disposition mit geradem Abschluß des Presbyteriums, einer angebauten Sakristei und an der Südseite mit einer Kapelle (Súpis pamiatok 1967). Die genannte Arbeitsstelle nützte die an der Kirche vorgenommenen Baugestaltungen aus und führte eine archäologische, aber auch architektonische Untersuchung mit folgenden Ergebnissen durch (Abb. 63: 1). Die erste Bauetappe der Kirche stellt nur noch die Westwand des Kirchenschiffes dar. In die zweite Bauetappe der Kirche gehört der Turm, der an die Westwand des Kirchenschiffes angebaut war. Die dritte Bauetappe repräsentieren die Umfassungsmauer der Nord- und Südwand des Kirchenschiffes, des Sanktuariums mit Stützpfeilern und der Sakristei. In die vierte Etappe entfällt die Vorhalle bei der Südwand des Kirchenschiffes, des Sanktuariums mit Stützpfeilern und der Sakristei. In der vierten Etappe wurde die Vorhalle bei der Südwand des
Kirchenschiffes angebaut und ein Stützpfeiler an der Nordwand des Kirchenschiffes errichtet. Im Interieur verblieb ein Teil des mittelalterlichen Fußbodenpflasters (Abb. 63: 2). Die Ablässe des Papstes Bonifatius IX. im J. 1309 knüpfen sich an irgendeine der Baugestaltungen der Kirche (Trochta 1971). 2. Markušovce (Bez. Spišská Nová Ves), Erzengel-Michaelskirche, 445 m ü. d. M., Sakralbau, Rettungsgrabung, Urzeit, Mittelalter, Neuzeit. Unterbringung der Funde: AI der SAW, Arbeitsstelle Spišská Nová Ves. Die Arbeitsstelle des AI der SAW in Spišská Nová Ves nützte die Gelegenheit aus, daß im Rahmen der Baugestaltungen das ganze Fußbodenpflaster der Kirche entfernt wurde und eine archäologische, teilweise auch architektonische Untersuchung durchgeführt werde konnte. Im Mai legte man in der Kirche zwei Schnitte an, in denen das Fußbodenniveau aus dem 14. Jh. festgestellt wurde. Die Grabung begann in der Kirche. Unter dem Fußboden aus Sandstein- und Travertinplatten war eine Planierschicht von 10-50 m Mächtigkeit. Schon dieses Niveau ergab neun Epitaphe. Wahrscheinlich befanden sich auch die an den Kirchenwänden untergebrachten Epitaphe ursprünglich über älteren Grüften, die entweder ganz auseinandergenommen oder umgebaut wurden (Abb. 63: 3). Untersucht wurden auch acht Grüfte mit der Konzentration im Ostteil der Kirche und in der südlichen Kapelle. Bei der Südwand wurde das erhaltene Fundament der Südwand des Sanktuariums der älteren Kirche festgestellt. Erfaßt wurde auch das Fragment des östlichen Sanktuariumabschlusses. Festgestellt wurde ebenfalls eine Fluchtung der SO-Ecke des ursprünglichen Kirchenschiffes. Parallel bei der Nordwand der Kirche konstatierte man die NO-Ecke des älteren Kirchenschiffes. Schnitte an den Berührungsstellen der Fundamente des Schiffes und des Kirchturmes bestätigen die gegenseitige Bindung dieser Mauern. Die ältere Kirche aus der Zeit vor dem Umbau im 14. Jh. besaß ein Sanktuarium mit geradem Ostabschluß. Die Fundamentbreite maß 125 cm und die Innenausmaße betrugen 530x440 cm. Das Schiff wies 1030 cm Länge und 710 cm Breite auf. Die Mauerbreite des Schiffes und des Sanktuarims war übereinstimmend. Die Fundamentbreite des Triumphbogens betrug 110 cm. Im 14. Jh. wurde das ältere Sanktuarium niedergerissen und die Kirche erhielt die Form einer Saalkirche mit polygonalem Abschluß. An die Nordwand des neuen Sanktuariums hat man eine Sakristei angebaut. Im J. 1486 wurde an die Nordwand des Kirchenschiffes die Kapelle der hll. Kosmas und Damian angebaut. Erfaßt wurden in der Kapelle die Lage des ursprünglichen westlichen Kapellenabschlusses, Fundamente der Altarmensa und neben ihr eine Grabgrube. Beachtenswert ist die Feststellung einer älteren Mauer unter der NW-Ecke des Kirchenschiffes. Es handelt sich um das Fundamentfragment eines älteren Baues als es die ältere Kirche war. Die Südwand des Kirchenschiffes erhielt im J. 1500 den Anbau der St. Anna-Kapelle. Das Portal, das ursprünglich in der Südwand des Kirchenschiffes untergebracht war, wurde in die Westwand der Kapelle verlegt. In diesem Zeitabschnitt hatte man auch die Sakristei umgebaut und vergrößert (Abb. 64: 4). Die Erzengel-Michaelskirche in Markušovce ist in der Literatur als Kirche des Saaltyps bekannt. Bei der Grabung wurde die ältere Grundrißdisposition der Kirche festgestellt, die irgendwann um die Mitte des 13. Jh. erbaut wurde. Eine neue Feststellung ist die Existenz einer älteren Architektur, die hier vor der Errichtung der Kirche war (Vajdovský 1905, Schürer-Wiese 1938; Pajdušák 1923). 3. Vlková-Levkovce (Bez. Kežmarok, Kirche Johannes des Täufers, 705 m ü. d. M., Sakralbau, Feststellungsgrabung, Mittelalter, Neuzeit. Unterbringung der Funde: AI der SAW, Arbeitsstelle Spišská Nová Ves. Die mittelalterliche Kirche mit rechteckigem Schiff und halbkreisförmigem Abschluß des Sanktuariums wird seit dem J. 1982 verfolgt (Javorský 1983). Mit Hilfe von Schnitten wurde die Situation an der

Berührungsstelle der SO-Ecke des Kirchenschiffes und des Sanktuariums beglaubigt. Die Grabung bestätigte die gegenseitige Bindung der Mauern.

VÝSKUMY A PRIESKUMY NA VÝSTAVBE DIAĽNICE NA SPIŠI

✞ František Javorský

1. Poprad, časť Stráže (okr. Poprad), poloha Na Malé lúky, západne od osady Úsvit, sídlisko, rašelinisko, prieskum, pravek, mladšia doba rímska, slovanské obdobie. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Na lokalite, ktorá bude výstavbou diaľnice takmer celá zničená, sa urobil opakovaný prieskum, pretože v predošlom roku sa okrem bahennej rudy a železoviny našli len atypické praveké črepy.

Prieskumom sa zistilo, že nad SZ okrajom rašeliniska bolo sídlisko z mladšej doby rímskej a z 9.-10. stor. Rohovcové jadro je bez možnosti kultúrneho a časového zaradenia. Okrem veľkého množstva železnej trosky sa získali aj rôzne železné predmety. Železná troska sa koncentrovala v dvoch priestoroch, kde môžeme predpokladať existenciu železiarskych pecí.

2. Spišský Štvrtok (okr. Levoča).

a) poloha Smykanec I, sídlisko, výskum, pravek, stredovek-novovek (13.-20.stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Lokalita leží na trase diaľnice a navádzačom v mimoúrovňovej križovatke na štátnu cestu 18, bude úplne zničená.

Na lokalite bol zájazdný hostinec, stredoveký majer a predpokladá sa aj osídlenie v súvislosti s križovatkou ciest, ktorá je v listinách spomínaná už od r. 1263. O murovaných stavbách na lokalite sa dozvedáme už od 16. stor. Hostinec zanikol začiatkom 20. stor. Výskum bol zameraný na zistenie základov zaniknutej architektúry. Sondami I-XII/98 sme zistili, že jadrom stavebného komplexu je trojpriestorová budova s vonkajšími rozmermi 19x7 m (A). K tejto budove patria základy dvoch oporných pilierov pri južnej stene. K severnej stene východnej časti tejto budovy bola pristavená murovaná stavba široká 650 cm (B) a k tejto ďalšia prístavba (C) široká 450 cm.

Objekt B bol narušený vybudovaním pivnice. Preskúmaná východná časť pivnice (655x200-300 cm) mala upravenú podlahu v hĺbke 195-205 cm. V severnej stene pivnice sa zachovalo ostenie vchodu do pivnice. Po celej dĺžke východnej steny sa zachoval základ pre klenbu a fragment klenby. V JV rohu pivnice bola murovaná výťahová šachta. Vnútorné rozmery šachty sú 70x70 cm.

Zistený základ najstaršieho objektu tohoto komplexu budov nám dovoľuje konštatovať, že to nie je najstarší murovaný objekt na lokalite. Vo východnej časti objektu A sa zistil negatív základov ešte staršej stavby.

Problematické je zatiaľ datovanie múrov zistených v sondách X a XI/98. Ich poloha a orientácia naznačuje, že boli pristavené k západnému koncu objektu A. Torzá základov a základové ryhy majú však inú kvalitu ako majú objekty A, B a C. Za súčasného stavu výskumu nemôžeme objasniť funkciu ďalšieho múra, zisteného sondami VIII a XII/98. Nie je jasná ani pozícia zahĺbeného ohniska v sonde IX/98, lebo množstvo mazanice môže nasvedčovať tomu, že v tomto mieste bola pec s hlinenou kopulou.

Výskumom sa získali aj viaceré poznatky o stavebnej technológii, uplatnenej pri jednotlivých stavbách. Kvalita malty v jednotlivých objektoch, úprava základových rýh a uloženie kameňov v základe sú rozdielne.

Výskumom sa získali črepy z mladšej doby bronzovej, z 13. stor., ale predovšetkým veľký počet črepov z hlinených, kameninových, porcelánových a sklených nádob, pohárov, fliaš a kachlíc z 15.-20. stor. Medzi železnými predmetmi prevládajú klince, kliny a rôzne stavebné železo. Získali sa aj zvieracie kosti, ulity, drevo a mazanica. Medzi nálezmi sú aj novoveké mince.

Výskum je neukončený, ale získané informácie o stavebnom vývoji tohoto areálu so špecifickým poslaním majú mimoriadny význam. Je pravdepodobné, že skúmaním plochy západne od týchto objektov sa môžu zistiť najstaršie stredoveké stavby. Tu sa totiž nachádzajú črepy z 13. stor.

b) poloha Vangart I, sídlisko, prieskum, mladšia doba bronzová, stredovek (13.-14. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Na evidovanej lokalite, ktorá je neďaleko od staveniska mimoúrovňovej križovatky diaľnice, sa urobil prieskum, ktorým sa potvrdilo osídlenie v mladšej dobe bronzovej a v stredoveku. Získali sa črepy z hlinených nádob z oboch horizontov okrem toho aj železné klince a železná troska.

c) poloha S m y k a n e c III, sídlisko, prieskum, mladšia doba bronzová, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

JV od skúmanej lokality Smykanec I je na miernom svahu plocha tmavosivej ornice s rozlohou okolo 200 m^2, kde sme zistili koncentráciu prepálených, prevažne pieskovcových kameňov a v ich blízkosti črepy z 13.-14. stor. Na severnom okraji tejto plochy sa našli črepy z mladšej doby bronzovej. Pretože lokalita bude stavbou zničená, je tu potrebný archeologický výskum.

d) poloha P o d Š i b e n i č n o u h o r o u, sídlisko, prieskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Západne od okraja sídliskovej plochy evidovanej ako Pod Šibeničnou horou II, v mieste plánovanej trasy diaľnice, bol urobený prieskum plochy, ktorá sa tmavým zafarbením výrazne odlišovala od okolitej ornice. Nezistili sa tu žiadne dôkazy o osídlení polohy. Prieskumom sa získal črep z rozhrania 13.-14. stor., železná troska a novoveká minca.

3. G r a n č-P e t r o v c e (okr. Levoča), poloha P o d S o b o c i s k o m, sídlisko, prieskum, mladšia doba bronzová. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Na evidovanej lokalite sa urobil prieskum vykopanej ryhy pre plynovodné potrubie. Prieskum sa robil v rámci zisťovania poškodenia archeologických lokalít na trase diaľnice po povodniach (*Javorský 1982*). Výskum sa robil len v SV časti lokality, ktorá je v katastri obce Granč-Petrovce. Výkopom bola narušená sídlisková vrstva a jeden zahĺbený objekt. V kultúrnej vrstve i v objekte sa našli črepy z hlinených nádob, zvieracie kosti, mazanica, kamenný otĺkač a železná troska.

L i t e r a t ú r a

Javorský 1982 - F. Javorský: Prieskumy a výskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1981, 1982, 123.

GRABUNGEN UND BEGEHUNGEN BEIM BAU DER FERNSTRASSE IN DER ZIPS. 1. Poprad, Teil Stráže pod Tatrami (Bez. Poprad), Lage Malé lúky, westlich der Ansiedlung Úsvit, 693-703 m ü. d. M., Siedlung, Torfmoor, Geländeerkundung, Urzeit, jüngere römische Zeit, slawische Zeit. Auf der Fundstelle erfolgte eine wiederholte Geländeerkundung. Über dem NW-Rand des Torfmoores befand sich eine Siedlung aus der jüngeren römischen Zeit und aus dem 9.-10. Jh. Es kann hier die Existenz von Eisenverhüttungsöfen vorausgesetzt werden. 2. a) Spišský Štvrtok (Bez. Levoča), Lage Smykanec I, 555,0-557,0 m ü. d. M., Siedlung, Grabung, Urzeit, Mittelalter - Neuzeit (13.-20. Jh). Die Fundstelle liegt auf der Trasse der Autobahn und wird völlig vernichtet werden. Es bestand hier auch eine Besiedlung im Zusammenhang mit der Kreuzung des Weges, der in Urkunden bereits seit 1263 erwähnt wird. Die Schnitte I-XII/98 ergaben, daß den Kern des Baukomplexes ein dreiräumiger Bau (A) mit 9x7 m äußeren Außmaßen bildete. An der Nordwand dieses Baues befand sich ein weiterer gemauerter Anbau (B) und an diesem ein weiterer Anbau (C). Das Objekt B wurde von der Ausschachtung eines Kellers gestört. Untersucht wurde der Ostteil des Kellers (655x220-300 cm) und der Aufzugsschacht. Im Ostteil des Objektes A befand sich das Fundamentnegativ eines noch älteren Baues. Problematisch ist vorderhand die Datierunrg der in den Schnitten X und XI/98 festgestellten Mauern. Nicht beleuchtet werden kann die Funktion einer weiteren, in den Schnitten VIII und XII/98 festgestellten Mauer. Die Grabung lieferte auch mehrere Erkenntnisse über die bei den einzelnen Gebäuden angewandten Bautechnologien. Die Grabung ergab Scherben aus der jüngeren Bronzezeit, aus dem 13. Jh., doch vor allem eine große Scherbenmenge aus dem 15.-20. Jh. Unter den Funden befinden sich auch neuzeitliche Münzen. b) Spišský Štvrtok, Lage Vangart I, 615-625 m ü. d. M., Siedlung, Geländeerkundung, jüngere Bronzezeit, Mittelalter (13.-14. Jh). Die Geländeerkundung bestätigte Besiedlung aus der jüngeren Bronzezeit und aus dem Mittelalter. c) Spišský Štvrtok, Lage Smykanec III. 550 m ü. d. M., Siedlung, Geländeerkundung, jüngere Bronzezeit, Mittelalter. Im SO der Fundstelle Smykanec I Feststellung einer Konzentration von gebrannten Sandsteinen und in ihrer Nähe von Scherben aus dem 13.-14. Jh. und aus der jüngeren Bronzezeit. d)) Spišský Štvrtok, Lage Pod Šibeničnou horou, 556 m ü. d. M., Siedlung, Geländeerkundung, Mittelalter, Neuzeit. Westlich vom Rand der Siedlungsfläche, die als Pod Šibeničnou horou II evidiert ist, erfolgte eine Geländeer-

kundung. Sie ergab eine Scherbe von der Wende des 13.-14. Jh., Eisenschlacke und eine neuzeitliche Münze. 3. Granč-Petrovce (Bez. Levoča), Lage Pod Sobociskom, 450 ü. d. M., Siedlung, Geländeerkundung, jüngere Bronzezeit. Auf der evidierten Fundstelle wurde eine Erkundung der ausgehobenen Gasleitungsrinne durchgeführt (Javorský 1982). Die Kulturschicht wie auch die Objekte lieferten Scherben von Tongefäßen, Tierknochen, Lehmverputz, einen Schlagstein und Eisenschlacke. Eine Grabung wurde nur im NO-Teil der Fundstelle gemacht.

VÝSKUM KOSTOLA ZANIKNUTEJ DEDINY NA TRASE DIAĽNICE VO VLKOVEJ

✞ František Javorský

Vlková (okr. Kežmarok), poloha Horanské, sídlisko, kostol, cintorín, záchranný archeologický výskum, pravek, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Zaniknutá stredoveká dedina sa rozkladá na rozlohe väčšej ako dva ha. Rozloha je len približná a bola vymedzená len rozptylom materiálu a identifikačnými znakmi po zaniknutých domoch a zaniknutom kostole. Lokalita je situovaná v teréne s miernym sklonom na sever. Podľa doterajších poznatkov najstaršie stredoveké osídlenie začalo v severnej, najnižšie položenej časti, kde ornica dosahuje hrúbku okolo 60 cm. V tejto polohe sa našli črepy, ktoré zaraďujeme do 10.-12. stor.

Systematický prieskum lokality začal po jej odvodnení a následnej hlbokej orbe, pri ktorej sa rozorali podmurovky domov, ohniská, pece a základy kostola. Prvý prieskum bol urobený v r. 1982 a pokračoval v r. 1983, 1984, 1985, 1987 a 1988. V rámci prípravy výstavby diaľnice sa 8. apríla 1997 urobil overovací prieskum. (*Javorský 1983*, 103; *1984*, 98; *1985*, 113; *1986*, 113; *1988*, 66; *1989*, 74; *1999*, 81-90).

V mieste predpokladaného zaniknutého kostola bolo v r. 1984 urobené geofyzikálne meranie, ktoré potvrdilo existenciu základov zaniknutej architektúry.

V r. 1998 bol urobený záchranný výskum v mieste predpokladaného zaniknutého kostola.

Sondami I, II a III/98 sa pod ornicou zachytili koruny múrov. Už v tejto fáze výskumu sa zistilo, že aj napriek tomu, že vo všetkých múroch bol použitý pieskovec, kvalita, štruktúra a zafarbenie malty boli rozdielne. Rozdielne boli aj šírky zistených múrov.

V interiéri sanktuária a veže sa našlo pomerne veľa travertínu.

Plošným odkryvom a detailným skúmaním jednotlivých častí architektúry i kostolného dvora sa sondami IV-XVI/98 zistilo, že kostol mal viacero stavebných fáz, že v ňom, ale aj v jeho okolí sa pochovávalo a kostolný dvor bol ohradený kamenným múrom.

Najstaršou zachovanou časťou kostola je základ a časti nadzákladového múra lode kostola, ktorého vnútorná šírka je 6,5 m a dĺžka pri severnej stene 9 m a pri južnej 8,8 m. Základy majú šírku 90-95 cm a nadzákladový múr 70-75 cm. Základ lode bol zachovaný v celom pôdoryse. Západný uzáver lode bol poškodený pri položení odvodňovacieho potrubia.

Základy lode kostola boli charakteristické tým, že sa od mladších odlišovali vo viacerých konštrukčných prvkoch. Boli uložené do základovej ryhy vykopanej presne na rozmer základu. Spojivom bola tvrdá malta okrovej farby, ktorá sa v niektorých úsekoch zachovala naspodku základu a medzi múrom a stenou základovej ryhy. Základ sa ku spodku zužoval. Bol v priemere o 30 cm užší ako mladšie základy.

V západnej stene lode kostola bol vchod široký 125 cm.

Základy najstaršieho sanktuária boli rozobraté. Zachovali sa len fragmenty múra v mieste styku základov lode a sanktuária (obr. 66: 1).

Pôdorysný tvar sanktuária sa dal sledovať podľa tvaru zachovanej základovej ryhy pri vnútornej južnej a východnej stene mladšieho sanktuária. Zaoblenie zistené v JV rohu dovoľuje vysloviť predpoklad, že najstaršie sanktuárium malo polkruhový uzáver. Základ sanktuária mal rovnakú šírku ako základ lode. Vnútorná šírka i dĺžka sanktuária bola 4,4 m (obr. 67: 1).

Celková dĺžka tohto kostola bola 16 m.

Je pravdepodobné, že ešte v prvej polovici 13. stor., teda pred poškodením sanktuária, bola k jeho severnej stene pristavená sakristia s vnútornými rozmermi 250x250 cm.

Niekedy pred polovicou 13. stor., snáď v dôsledku tatárskeho vpádu v r. 1241-1242, boli sanktuárium a sakristia natoľko poškodené, že došlo k ich prestavbe.

Nové sanktuárium má rovný uzáver a k jeho severnej stene bola pristavená nová sakristia s vnútornými rozmermi 240x450 cm. Základy sanktuária majú šírku 120-130 cm (obr. 67: 2).

Sanktuárium bolo pravdepodobne zaklenuté a vo výplni klenbových polí bol použitý travertín. Pri tejto stavebnej akcii bola k západnej stene lode pristavená veža, ktorej podvežie bolo zaklenuté podobne ako sanktuárium s použitím travertínu. Vonkajšie rozmery základov veže majú v mieste prístavby k lodi 520 cm a dĺžku severného a južného základu 450 a 470 cm.

Pri tejto stavebnej činnosti boli narušené viaceré hroby. Pre uloženie kostrových pozostatkov bolo vybudované osárium v priestore medzi SV múrom lode a západným múrom sakristie.

Zistili sa ešte ďalšie prestavby kostola. Prestavaná bola sakristia a SV nárožie sanktuária. Poslednou stavebnou akciou bolo postavenie oporného piliera pri severnej stene lode a postavenie ohradného múra kostolného dvora. Múr mal šírku základov okolo 70 cm a celkovú dĺžku 88 metrov. V úrovni SZ nárožia veže kostola bola bránka. Pri vonkajšej stene JV časti múra boli pristavené dva objekty z obdobia 14.-15. stor.

V interiéri kostola sa zachovali základy oltárnej menzy hlavného oltára a dvoch bočných oltárov situovaných do JV a SV rohu lode. Najstaršie sú základy hlavného oltára, situovaného pri východnej stene sanktuária. Je pravdepodobné, že pochádza z prvej prestavby sanktuária. Ako druhý bol postavený oltár pri severnej stene lode a potom oltár pri jej južnej stene.

V interiéri kostola sa v období 12.-14. stor. pochovávalo. V sanktuáriu bol zistený jeden hrob a v lodi kostola 35 hrobov (obr. 67: 3).

Fragmentárne sa zachovali časti podlahy z prvej a druhej fázy existencie kostola. Najmladšia podlaha bola urobená koncom 14. stor. Z podlahy sa zachovali brvná uložené priečne v celej šírke lode a sanktuária, ku ktorým boli klincami pribité dosky. Brvná mali rozostup okolo 200 cm a tento priestor bol spevnený kamennými doskami. V miestach poklesu zásypu hrobových jám boli pod brvnami podmurovky.

V západnej časti kostola sa našiel mlynský kameň, ktorý mohol slúžiť ako základ stĺpa pod emporu alebo ako základ pod krstiteľnicu.

V interiéri kostola sa nad touto podlahou zistila planírka, nad ktorou bola vrstva s ohniskami, mazanicou ale aj so zvieracími kosťami, železnými klincami, nožmi a našla sa tu aj jazdecká ostroha a črepy prevažne z 15. stor.

Sondážou, ale aj čiastočným plošným odkryvom sa skúmal kostolný cintorín. V sonde II/98 sa prevažne torzovite zachytilo 48 hrobov. Hroby boli rozrušené viacnásobným pochovávaním. Z toho bolo 27 detských hrobov. Zistili sa skupinové hroby s dvoma aj tromi jedincami. V ôsmich hroboch sa našli mince uložené v dlani. Celkovo sa v hroboch našlo 15 mincí. Tri mince sú z obdobia vlády Ľudovíta I. (1342-1362), sedem mincí z obdobia vlády Žigmunda (1387-1437), jedna minca z obdobia vlády Ladislava V. (1453-1457) a štyri mince z obdobia vlády Mateja Korvína (1458 - 1490).

Dvanásť hrobov sme preskúmali na ploche severne od kostola (obr. 67: 4).

Všetky hroby mali Z-V orientáciu. Rozdielna bola iba poloha rúk a tvary hrobových jám.

Na JZ od veže sa v kolovej jame našli pozostatky dreveného kríža.

Južná časť kostolného dvora nebola preskúmaná.

Doterajšími prieskumami a výskumom kostola sa získalo viac ako 5700 črepov z hlinených nádob z mladšej doby bronzovej, z 10. stor., ale prevažne z 12.-15. stor. Získalo sa veľké množstvo mazanice z výmazu stien domov, viac ako 1000 ks železných predmetov, zvieracích kostí, železnej trosky, kamenných otĺkačov, brusov, osličiek, štiepanej industrie, častí nožníc, lyžíc, deviatich nožov, dvoch praciek, desiatich podkov, dvoch zubadiel, troch visiacich zámkov a dvoch kľúčikov k nim, ale aj rôzne ozdobené bronzové plechy a dve zápony na pluvial z bronzového plechu.

Po zhodnotení tohoto inventára a preskúmanej architektúry môžeme konštatovať, že poloha bola osídlená v mladšej dobe bronzovej, čím sa rozširuje počet sídlisk pilinskej kultúry v tomto mikroregióne na sedem.

Stredoveké osídlenie tu začína najneskôr v 10. stor. Osídlenie vo veľkomoravskom období evidujeme len v katastri obce Vlková na štyroch ďalších lokalitách. Na niektorých sú materiály aj z predveľkomoravského a včasnoslovanského obdobia (zač. 6.-8. stor.).

Usudzujeme, že slovanské osídlenie na tejto lokalite zapadá do štruktúry slovanských tzv. kopijníckych dedín, ktoré boli rozložené na hraniciach veľkomoravských hradských obvodoch a ktoré po pričlenení Spiša k Uhorsku v 12. stor. boli pripojené k novému správnemu centru Spiša, k Spišskému hradu.

Výskum kostola má mimoriadnu cenu pre výskum sakrálnej architektúry vôbec. Najstarší kostol patrí pravdepodobne do predrománskeho obdobia. Pôdorysný tvar má analógie vo viacerých kostoloch na Slovensku a v bližšom okolí, najmä v kostole v Brezovičke a Kostole sv. Jána Krstiteľa v miestnej časti Vlková-Levkovce (obr. 65).

Prestavba kostola v prechodnom románsko-gotickom a gotickom slohu bola pravdepodobne dielom stavebnej cisterciátskej huty pri kláštore Cistercitov v Spišskom Štiavniku.

Prístavba veže potvrdzuje naše zistenia z viacerých kostolov na Spiši, že najmä dedinské kostoly z obdobia pred polovicou 13. stor. boli postavené bez veže.

Aj tento výskum potvrdil, že kostoly s rovným uzáverom sanktuária nereprezentujú výlučne najstarší typ kostolov na Spiši. Už vo viacerých prípadoch sme zistili, že tento pôdorysný prvok sa uplatnil až po zániku sanktuária s polkruhovitým uzáverom.

U preskúmaného kostola nepoznáme jeho patrocínium. Nie je vylúčené, že patrocínium Sv. Pavla apoštola, ktoré sa spája s Kostolom Zvestovania Panny Márie vo Vlkovej, patrilo tomuto kostolu. So stavebnou úpravou kostola koncom 14. stor. by korešpondovali aj odpustky Kostolu Sv. Pavla, udelené v r. 1398 pápežom Bonifácom IX.

Literatúra

Javorský 1982 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1982, 1983, 103.

Javorský 1984 - F. Javorský: Záchranné výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1983, 1984, 98, obr. 50: 2-12, 51: 9-13.

Javorský 1985 - F. Javorský: Záchranné výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1984, 1985, 113.

Javorský 1986 - F. Javorský: Záchranné výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1985, 1986, 113.

Javorský 1988 - F. Javorský: Prieskumy a záchranné výskumy v okresoch Poprad a Spišská Nová Ves. AVANS 1987, 1988, 66.

Javorský 1989 - F. Javorský: Prieskum v okresoch Poprad, Spišská Nová Ves, Stará Ľubovňa. AVANS 1988, 1989, 74.

Javorský/Soják 1999 - F. Javorský/M. Soják: Prieskum trasy diaľnice na Spiši. AVANS 1997, 1999, 81-90.

UNTERSUCHUNG DER KIRCHE EINER DORFWÜSTUNG AUF DER AUTOBAHNTRASSE IN VLKOVÁ. Vlková (Bez. Kežmarok), Lage Horanské, Siedlung, Kirche, Friedhof, archäologische Rettungsgrabung, Urzeit, Mittelalter. Die mittelalterliche Dorfwüstung liegt in einem Gelände mit mäßiger Neigung nach Norden. Im nördlichen, am tiefsten gelegenen Teil der Lage fand man Scherben mit der Zuweisung in das 10.-12. Jh. Die systematische Begehung der Fundstelle begann nach ihrer Entwässerung und nachfolgenden Tiefpflügung, bei welcher Mauersockel von Häusern, Feuerstellen, Öfen und Kirchenfundamente zerpflügt wurden. Die erste Begehung erfolgte im J. 1982 und setzte in den J. 1983, 1984, 1985, 1987 und 1988 fort. Im Rahmen der Vorbereitungen für den Fernstraßenanbau wurde eine Beglaubigungsbegehung am 8. April 1997 durchgeführt (Javorský 1983, 103; 1984, 98; 1985, 113; 1986, 113; 1988, 66; 1989, 74; 1999, 81-90). An der Stelle der vorausgesetzten Kirchenwüstung wurden im J. 1984 geophysikalische Messungen durchgeführt. Im J. 1998 erfolgte eine Rettungsgrabung. Die Schnitte I, II, III/98 erfaßten Mauerkronen. Bei der flächenmäßigen Freilegung und detaillierten Untersuchung der einzelnen Architekturteile und des Kirchenhofes wurde mittels der Schnitte IV-XVI/98 festgestellt, daß die Kirche mehrere Bauphasen aufwies, daß in der Kirche, aber auch in ihrem Umkreis bestattet wurde und der Kirchenhof mit einer Steinmauer umfriedet war. Den ältesten erhaltenen Teil der Kirche bilden das Fundament und Teile von Obermauern des Kirchenschiffes. Die Fundamente des ältesten Sanktuariums wurden auseinandergenommen (Abb. 66: 1). Die innere Breite und Länge des Sanktuariums maß 440 cm (Abb. 67: 1). Die Gesamtlänge dieser Kirche betrug 1600 cm. Angebaut war an die Nordwand des Sanktuariums eine

Sakristei. Irgendwann vor Mitte des 13. Jh. kam es zu ihrem Umbau. Das neue Sanktuarium hat einen geraden Abschluß und an seine Nordwand wurde eine neue Sakristei hinzugebaut (Abb. 67: 2). Das Sanktuarium war wahrscheinlich gewölbt. Bei dieser Bauaktion hat man an die Westwand des Schiffes einen Turm angebaut. Für die Unterbringung der Skelettreste aus gestörten Gräbern wurde ein Ossarium errichtet. Festgestellt wurden auch weitere Umbauungen der Kirche. Umgebaut wurde die Sakristei und die NO-Ecke des Sanktuariums. Die letzte Bauaktion war die Errichtung einer Umfassungsmauer des Kirchenhofes. Im Interieur der Kirche erhielten sich Fundamente der Mensa des Hauptalters und zweier Seitenaltäre. Im Interieur der Kirche wurde während des 12.-14. Jh. bestattet. Im Sanktuarium konstatierte man ein Grab und im Kirchenschiff 35 Gräber (Abb. 67: 3). Der jüngste Fußboden wurde Ende des 14. Jh. angelegt, von ihm erhielten sich in der ganzen Breite des Schiffes und Sanktuariums Querbalken, an welche die Bretter mit Nägeln angeschlagen waren. Im Westteil der Kirche fand man einen Mahlstein. Im Interieur der Kirche befand sich über dem Fußboden eine Schicht mit Feuerstellen, bei denen außer anderem auch ein Reitersporn und Scherben vorwiegend aus dem 15. Jh. gefunden wurden. Untersucht wurde auch der Kirchenfriedhof. Im Schnitt II/98 kamen 48 Gräber zum Vorschein. Acht Gräber enthielten Münzen, die auf der Handfläche untergebracht waren. Insgesamt ergaben die Gräber 15 Münzen. 12 Gräber wurden auf der Fläche nördlich der Kirche untersucht (Abb. 67: 4). Die bisherigen Begehungen und die Ausgrabung der Kirche lieferten Gegenstände, die für mittelalterliche Siedlungen kennzeichnend sind. Es kann konstatiert werden, daß die Lage während der jüngeren Bronzezeit besiedelt war. Die mittelalterliche Besiedlung begann hier spätestens im 10. Jh. Der Autor urteilt, daß die slawische Besiedlung dieser Fundstelle in die Struktur der slawischen sog. Lanzeratendörfer einfügbar ist. Die älteste Kirche entfällt wahrscheinlich in die vorromanische Zeit. Der Umbau der Kirche im romanisch-gotischen Übergangs- und im gotischen Stil war wahrscheinlich das Werk der Zisterzienserbauhütte beim Zisterzienserkloster in Spišský Štiavnik.

VÝSLEDKY PRIESKUMU V KATASTRI OBCE LIVINA

Ľubomíra **K a m i n s k á**

Livina (okr. Partizánske), polohy Vrchy a Pri starom cintoríne, sídlisko, prieskum, mezolit, neolit, doba rímska. Uloženie nálezov: Tríbečské múzeum, Topoľčany.

Pri prieskume katastra obce Livina v októbri 1998 zozbierali I. Petreje a P. Zubko nasledujúce nálezy:

a) z polohy V r c h y západne od obce sa získali pamiatky, ktoré poukazujú na viacnásobné osídlenie.

O p i s n á l e z o v

1. mikrojadro z obsidiánu, patriace do mezolitu (obr. 69: 1).

2. úštep z čokoládovohnedého pazúrika a okruhliak jurského pazúrika používaný ako otĺkač poľskej proveniencie, jednopodstavové jadro vyrobené z domácej rádiolaritovej suroviny (obr. 69: 4), okrajový črep z tenkostennej nádoby svetlohnedej farby (obr. 69: 2) a niekoľko ďalších črepov z tiel nádob, ku ktorým nie je možne kvôli omletému povrchu sa bližšie vyjadriť. Všetky uvedené nálezy pochádzajú z neolitu.

3. nepravidelný dvojkónický praslen tmavosivej farby (obr. 69: 5), dva črepy z odsadeného dna sivej nádoby točenej na kruhu a jeden črep z tela podobnej nádoby, všetky z doby rímskej.

b) z polohy P r i s t a r o m c i n t o r í n e získali niekoľko črepov z nádob z neskorého stredoveku (obr. 69: 3) a fragment novovekej kachlice so zelenou glazúrou a rastlinným ornamentom (obr. 69: 6).

ERGEBNISSE DER BEGEHUNG DES GEMEINDEKATASTERS VON LIVINA. Livina (Bez. Partizánske), Begehung der Lagen Vrchy und Pri starom cintoríne. In der Lage Vrchy wurden Denkmäler aus dem Mesolithikum, Neolithikum und aus römischer Zeit gefunden und in der anderen Lage waren es Funde aus dem Spätmittelalter und aus der Neuzeit.

NÁLEZY Z BOJNEJ

Slavomír Katkin

Bojná (okr. Topoľčany), poloha Valy, stredovek, 9. stor., hradisko, zber. Uloženie nálezov: Nitrianske múzeum, Nitra.

Pri obhliadke archeologickej lokality v polohe Valy (Turecké valy, Valisko) v katastrálnom území obce Bojná boli pracovníkom Pamiatkového ústavu v Topoľčanoch I. Bielikom v auguste 1998 objavené a zozbierané železné predmety a črepy, ktoré odovzdal na spracovanie autorovi príspevku. Predmety boli vykopané amatérskymi archeológmi na ploche hradiska.

Hradisko je zapísané v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok SR pod č. 142/0. Mohutný val obopína eliptickú plochu približne 600x200-300 m. Vchod do hradiska zabezpečovali dve brány, situované takmer oproti sebe. Doterajšie poznatky datujú osídlenie do 9.-10. stor. (*Pramene 1989*, 321).

Nález sa skladal zo štyroch kusov železných sekerovitých hrivien (voľne pohodené v blízkosti valu pri SV bráne, v blízkosti nálezu 23 kusov železných sekerovitých hrivien z marca 1998 - *Vavruš 1998*), jednej železnej ostrohy so záchytnými platničkami (Pobedim - typ IV, blatnicko-mikulčický horizont - *Bialeková 1977*), jedného železného nožíka, jedného železného krúžku, spájaného nitom, dvoch garnitúr opasku: jednej železnej prevliečky a jedného malého železného nákončia, zdobeného štylizovaným geometrickým ornamentom (zber v okruhu približne 50 m v JZ. časti hradiska v blízkosti brány). Na základe súčasného spracovania nálezov možno vysloviť predpoklad, že neboli tauzované drahým kovom.

Výkopy, z ktorých boli uvedené predmety získané, sa nepodarilo zachytiť. Napriek spomenutým nálezovým skutočnostiam nález potvrdzuje osídlenie polohy už v prvej polovici 9. stor.

Literatúra

Bialeková 1977 - D. Bialeková: Sporen von slawischen Fundplätzen in Pobedim. Typologie und Datierung. Slov. Arch. 25, 1977, 103-160.

Pramene 1989 - Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. stor. I. Nitra 1989, 321.

Vavruš 1998 - J. Vavruš: Depot sekerovitých hrivien z Bojnej (okres Topoľčany). Nálezová správa. Pamiatkový ústav Trenčín 1998.

FUNDE AUS BOJNÁ. Bei der Begehung des Burgwalls in der Lage Valy im Katastergebiet von Bojná (Bez. Topoľčany) gewann man als Lesefunde Eisengegenstände und Keramikscherben, die von „Amateurarchäologen" ausgegraben wurden. Die Funde bestanden aus vier Axtbarren, einem eisernen Plättchensporn, einer Eisenschlaufe, einer kleinen eisernen Riemenzunge, einem Eisenmesser und aus einem Eisenring, der mit einem Niet verbunden war. Die Funde verweisen auf eine Besiedlung der Lage schon in der ersten Hälfte des 9. Jh.

DRUHÁ ETAPA VÝSKUMU KAŠTIEĽA V NOVÁKOCH-LASKÁRI

Slavomír Katkin

Nováky (okr. Prievidza), časť Laskár, feudálne sídlo, predstihový archeologický výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: NPKC-Slovenský ústav pamiatok, krajské stredisko, Nitra.

Archeologický výskum kaštieľa Nováky-Laskár (2. etapa) v r. 1998 sa zameral na doskúmanie najstarších stredovekých častí objektu v jeho suterénnych priestoroch (*Katkin 1997; 1998*). Stavebnohistorickým výskumom v r. 1996-97 v hmote dvojpodlažného hlavného traktu v suteréne a na 1. nadzemnom podlaží sa zachytili zvyšky murív najstaršieho stavebného jadra (pravdepodobne 15. stor., autori nevylučujú aj starší pôvod zachovaných murív tejto stavby (*Zrubcová/Bóna/Viršík, 1997*, 50).

V miestnosti 02 sme vytýčili sondu I/98, sektor 1 -JV roh miestnosti. V južnej a východnej stene sa odkrylo základové murivo suterénnej časti neskorogotického objektu - jednotraktová, trojpriestorová prístavba, 2. etapa, datovaná okolo r. 1500. Pod základom neskorogotického objektu sme nezachytili žiadne staršie, stredoveké architektúry. Sektor 1 sondy I/98 bez archeologického nálezového materiálu.

V SV rohu miestnosti 02 sme vytýčili sektor 2 sondy I/98. Vo východnej stene odkryté základové murivo suterénnej časti neskorogotického objektu. Pod základom neskorogotického objektu sme nezachytili žiadne staršie architektúry, súvisiace so stredovekou stavebnou etapou. Sektor 2 sondy I/98 bez archeologického nálezového materiálu.

Miestnosť 09 - sonda II/98, rez uskutočnený miestnosťou. Cieľom archeologického výskumu bol odkryv severného a južného obvodového múru stredovekého stavebného jadra objektu. Pamiatkovým výskumom bolo odkryté SV nárožie tohto objektu, armované otesanými kamennými kvádrami. Severný obvodový múr bol v druhej, neskorogotickej etape odstránený, rovnako ako západný a východný múr od líca pozdĺžneho deliaceho múru. Cieľom archeologického výskumu bolo i bližšie časové zaradenie vzniku stredovekého objektu.

V severnej časti sondy II/98, v úseku 1-2,20 m, v hĺbke približne 0,40 m bolo zachytené základové murivo severného obvodového múru stredovekého jadra. Múr so šírkou 1,20 m prechádzal sondou v smere V-Z. Dĺžka zachyteného základu 1,50 m.

V južnej časti sondy II/98, v úseku 10-11 m, odkryté základové murivo južného obvodového múru stredovekého jadra. Architektúra v hĺbke približne 0,60 m. Odkrytá šírka 0,70 m, dĺžka 1,50 m. Zachovaná výška základu severného obvodového múru je 0,90 m. Zachovaná výška základu južnej obvodovej steny stredovekého objektu, zachytenej v južnej časti sondy II/98, je 0,40 m.

So snahou sledovať pokračovanie severného obvodového múru stredovekého objektu sme v severnej časti miestnosti 09 sondu II/98 v úseku 0-3 m rozšírili do celej plochy miestnosti. Zároveň sme sondu predĺžili aj do miestnosti 06, cez renesančný vstup, s rovnakým cieľom zachytiť pokračovanie severného obvodového múru.

Pri začisťovaní západného profilu sondy II/98, v interiérovej časti stredovekého objektu, sme z vrstvy drobného štrku vybrali tri črepy keramického materiálu, datované do druhej polovice 15. - začiatku 16. stor. Keramický materiál z rovnakého časového obdobia sme získali v r. 1996 v miestnosti 06 v reze 1/96 z vrstvy porušenej základovým murivom neskorogotickej prístavby.

V úseku 1-2,20 m sondy II/98 v jej rozšírenej severnej časti sme odkryli pokračovanie severného obvodového múru. Murivo pokračuje smerom k renesančnému vstupu. Celková odkrytá dĺžka obvodového muriva je 2,55 m. Pokračovanie severného obvodového múru stredovekej etapy, odkrytého v miestnosti 09, sa v miestnosti 06 nepotvrdilo.

Archeologický výskum v r. 1998 sa zameral aj na preskúmanie najbližšieho okolia kaštieľa. *Sedlák/Melníková/Ďurina (1976,* 76) vo svojej publikácii o Novákoch uvádzajú, že „laskársky kaštieľ bol vodným hradom - objektom, ktorý hral významnú úlohu v systéme obrany kraja. Bol obohnaný priekopou, naplnenou vodou, a popri Bojnickom hrade a Sivom Kameni bol treťou pevnosťou v štruktúre obrany Hornej Nitry pred vpádmi z juhu".

„Dňa 1. apríla 1798 dal dedič a majiteľ laskárskeho panstva, Valentín Berényi, celý tento majetok do zálohy na 32 rokov za sumu 57 tisíc zlatých Antonovi Brauneckerovi. Úpravy a prestavby sa dotkli do veľkej miery aj laskárskeho kaštieľa. Už v prvej polovici r. 1799 sa prebudoval areál kaštieľa tak, že starý vodný hrad sa prestaval na kaštieľ v pravom zmysle slova. Noví majitelia dali zbúrať predovšetkým vnútorný múr, ktorý oddeľoval kaštieľ od vodou naplnenej priekopy, a takto získaný stavebný materiál použili na stavby nových hospodárskych budov na panstve. Priekopu okolo kaštieľa odvodnili trvalým odvedením vody do potoka, a tým vysušený priestor premenili na zeleninovú záhradu a park obklopujúci kaštieľ zo všetkých strán. Súčasne sa zlikvidoval starý padací most a na jeho miesto sa postavil dvojoblúkový most z kameňa, získaného zbúraním pekárne a pálenice. Spolu s padacím mostom sa zlikvidovala aj vstupná vežička v obvode vonkajšieho múru, ktorý zostal aj naďalej ako ohrada vlastného kaštieľového areálu" (*Sedlák/Melníková/Ďurina 1976,* 84-85).

Písomné pramene podnietili snahu nájsť pomocou rezov v priestore okolo kaštieľa uvádzaný tzv. vodný hrad, resp. opevnenie stredovekého objektu. Na uskutočnenie rezov poskytol investor archeologického výskumu zemný mechanizmus. Veľkou prekážkou pri detailnom preskúmaní a dokumentovaní nálezovej situácie v rezoch 1-4/98 bola spodná voda.

Rez 1/98 - vytýčený severným smerom od severnej obvodovej steny kaštieľa, v blízkosti vstupu do suterénnych priestorov, do miestnosti 06. Dĺžka rezu 17,70 m, šírka 1,60 m. Vo vzdialenosti 5,75 m od steny kaštieľa bol zemným mechanizmom porušený múr so šírkou približne 2 m. Ide pravdepodobne o predpokladané opevnenie stredovekej architektúry. Koruna muriva v hĺbke približne 1 m. Zachovaná

výška 0,63 m. Murivo bolo mechanizmom rozrušené, jeho priebeh bol zreteľnejší vo východnom a západnom profile rezu. Na murive zreteľné stopy po požiari, ktorý bol pravdepodobne príčinou zániku funkčnosti opevnenia. V blízkosti muriva silne prepálená vrstva, potvrdzujúca požiar. Prepálená vrstva bola porušená mladšou priekopou. Priekopa vo vzdialenosti 9,10 m od severnej steny kaštieľa. Výška priekopy približne 2 m, šírka približne 6 m. Na dne priekopy zreteľné zvyšky dreva. Rez 1/98 bez archeologického nálezového materiálu.

Rez 2/98 - vytýčený severným smerom od severnej obvodovej steny kaštieľa vo vzdialenosti 2,10 m od SZ nárožia objektu. Dĺžka 23 m, šírka rezu 1,52 m. Vo vzdialenosti 4,32 m od severnej obvodovej steny kaštieľa zachytené vnútorné líce opevnenia stredovekého objektu. Opevnenie prechádza rezom v smere V-Z. Šírka opevnenia 1,40 m, odkrytá výška 0,86 m, murivo v hĺbke 1,50 m. Murivo bolo odkryté neporušené, nebola na ňom zreteľná stopa deštrukcie ako na murive zachytenom v reze 1/98. Nesie opäť stopy po požiari, vrátane silne prepálenej vrstvy, ktorá súvisí s jeho zánikom. Pri dokumentovaní nálezovej situácie sme z prepálenej vrstvy získali črepový keramický materiál z 15.-16. stor., ktorý poukazuje na časový horizont zániku opevňovacieho múru. Vzhľadom na skutočnosť, že priekopa, zachytená v rezoch 1-3/98, porušuje silne prepálenú vrstvu, ktorá súvisí s následným zánikom opevňovacieho múru, pričom najmä nálezové skutočnosti, zistené v západnom profile rezu 1/98 potvrdzujú vyhĺbenie priekopy až po zániku opevňovacieho múru a písomné pramene uvádzajú parkovú úpravu okolia, spojenú so zasypaním priekopy do konca 18. stor., možno obdobie využívania priekopy ako obranného prvku klásť do 15./16. - 18. stor.

Rez 3/98 - vytýčený SZ smerom od západnej obvodovej steny kaštieľa. Dĺžka rezu 16 m, šírka 2 m. Rez vo vzdialenosti 5,10 m od SZ nárožia kaštieľa. V reze sa podarilo zachytiť pokračovanie opevnenia stredovekého objektu. Vnútorné líce muriva vo vzdialenosti približne 4 m od steny kaštieľa, šírka muriva 1,20 m. Zachovaná výška 0,80 m, opevnenie v hĺbke 1,40 m. Opevnenie v prípade rezu 3/98 podobne ako v reze 2/98 neporušené, so stopami po požiari. V blízkosti múru silne prepálená vrstva. V profiloch rezu bolo možné sledovať priebeh priekopy z 15./16.-18. stor. Rez 3/98 bez archeologického nálezového materiálu.

Rez 4/98 - vytýčený JZ smerom od južnej obvodovej steny kaštieľa, vo vzdialenosti 6,70 m od JZ nárožia objektu. Dĺžka rezu 17,5 m, šírka 1,50 m. Vo vzdialenosti 9,20 m od južnej steny kaštieľa zachytené vnútorné líce múru, tvoriaceho opevnenie stredovekej architektúry. Šírka opevnenia 2,30 m, zachovaná výška 0,80 m. Murivo v hĺbke 2 m. Opevnenie sa svojou šírkou odlišuje od opevnenia zachyteného v rezoch 1-3/98. Na základe analýzy muriva, spôsobu vyhotovenia a použitého materiálu, pokladá Ing. arch. M. Bóna odkryté opevnenie v rezoch 1-4/98 za jednu etapu, ktorá súvisí s najstarším stredovekým objektom, zisteným pamiatkovým a archeologickým výskumom v r. 1996 - 97. Na základe zistení v rezoch 1-3/98 možno teda zánik opevnenia klásť do konca 15.-16. stor. Priebeh priekopy z 15./16.-18. stor. v reze 4/98 nebolo možné sledovať z dôvodu rozhodnutia investora o odchode zemného mechanizmu z archeologického výskumu.

Cieľom archeologického výskumu bolo zachytenie priebehu opevnenia okolo celého stredovekého jadra objektu kaštieľa. Vzhľadom na obmedzenú dobu prítomnosti zemného mechanizmu na výskume nebolo možné zodpovedanie všetkých otázok, týkajúcich sa opevnenia, priekopy s vodou, premostenia priekopy. Napriek skutočnosti, že v r. 1999 prebehne plánovaná asanácia objektu kaštieľa, okolitý terén zostane neporušený a zachovaný tak pre ďalší archeologický výskum.

Literatúra

Katkin 1997 - S. Katkin: Nováky. Laskár, kaštieľ. Výsledky archeologického výskumu v r.1996. Nálezová správa. Nepublikované. Dokumentácia AÚ SAV Nitra 1997.

Katkin 1998 - S. Katkin: Výskum kaštieľa v Novákoch-Laskári. AVANS 1996, 1998, 94-95.

Sedlák/Melníková/Ďurina 1976 - F. Sedlák/H. Melníková/A. Ďurina: Nováky kedysi a dnes. Martin 1976, 73-89.

Zrubcová/Bóna/Viršík 1996 - S. Zrubcová/M. Bóna/R. Viršík: Nováky-Laskár, kaštieľ č.877. Pamiatkový výskum. Nitra 1996.

ERGEBNISSE DER 2. ETAPPE DER ARCHÄOLOGISCHEN ERFORSCHUNG DES KASTELLS IN NOVÁKY-LASKÁR. Die zweite Etappe der archäologischen Untersuchung des Kastells Nováky-

Laskár (Bez. Prievidza) im J. 1998 richtete sich auf die Beendigung der Untersuchung der ältesten mittelalterlichen Teile des Objektes in seinen Souterrainräumen. Aufgrund der baugeschichtlichen Untersuchung in den J. 1996-1997 in der Masse des zweigeschossigen Haupttraktes, im Souterrain und im ersten oberirdischen Geschoß erfaßte man Mauerreste des ältesten Baukerns, wahrscheinlich aus dem 15. Jh. (Zrubcová/Bóna/Viršík 1997, 50). Die archäologische Grabung im nächsten Umkreis des Kastells bezweckte eine Bestätigung der Angaben aus der historischen Literatur über die Existenz einer sog. Wasserburg in Laskár (Sedlák/Melníková/Ďurina 1976, 76, 84-85). In den Sektoren 1-2/98 des Schnittes I/98 im Raum Nr. 02 wurden Fundamente des Souterrainteiles des spätgotischen Objektes freigelegt. (2. Etappe). Es handelt sich um einen dreiräumigen Eintraktanbau aus der Zeit um das J. 1500. Unter den Fundamenten des spätgotischen Objektes wurden keine älteren, mittelalterlichen Architekturen erfaßt. Der Schnitt I/98 ergab kein archäologisches Fundmaterial. Der im Raum Nr. 09 angelegte Schnitt II/98 (Schnitt durch die Räumlichkeit) bezweckte die Freilegung der nördlichen und südlichen Umfassungsmauer des mittelalterlichen Baukerns des Objektes. Bei der Grabung wurde die mit behauenen Quadern armierte NO-Ecke dieses Objektes freigelegt. Die nördliche Umfassungsmauer wurde in der zweiten, der spätgotischen Etappe entfernt, ebenso wie die westliche und östliche Mauer von der Vorderseite der länglichen Trennmauer. Im nördlichen Teil des Schnittes II/98 wurde im Abschnitt von 1-2,20 m Fundamentmauerwerk der nördlichen Umfassungsmauer des mittelalterlichen Baukerns erfaßt (Mauerbreite 1,20 m, erhaltene Höhe des Fundamentes 0,90 m. Gesamte freigelegte Länge der Umfassungsmauer 2,55 m). Im Südteil des Schnittes, im Abschnitt von 10-11 m, wurden Fundamentmauern der südlichen Umfassungsmauer freigelegt (erhaltene Höhe des Fundamentes 0,40 m, freigelegte Länge 1,50 m). Bei der Verputzung des Westprofils des Schnittes II/98 gewann man im Interieurteil des mittelalterlichen Objektes aus einer feinen Schotterschicht (Fußbodenschicht ?) Keramikmaterial aus der zweiten Hälfte des 15. Jh. bis Anfang des 16. Jh. Im allernächsten Umkreis des Kastells erfolgten die Schnitte 1-4/98 mit dem Ziel, die Existenz der sog. Wasserburg zu bestätigen, bzw. die Befestigung des mittelalterlichen Objektes zu erfassen. In sämtlichen Schnitten, die mit Hilfe eines Erdmechanismus verwirklicht wurden, kam man auf eine Mauer von beiläufig 1,20-2,30 m Breite, die wahrscheinlich eine Befestigung der mittelalterlichen Architektur gebildet hat. Der Zeithorizont des Untergangs der Befestigungsmauer war das 15.-16. Jh. In den Schnitten 1-3/98 entdeckte man auch einen jüngeren Graben von 6 m Breite und 2 m Tiefe. Die Ausnützung des Grabens als Verteidigungselement entfällt in die Zeit des 15.-16. bis 18. Jh. Schriftquellen erwähnen eine Parkanlage im Umkreis des Kastells, verbunden mit der Zuschüttung des Grabens bis zum Ende des 18. Jh. (im J. 1799).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V KAPLNKE HRADU GÝMEŠ

Slavomír Katkin - Martin Bóna

Jelenec (okr. Nitra), hrad Gýmeš, záchranný archeologický výskum, datovanie: 18. stor.

Počas návštevy hradnej zrúcaniny dňa 19. 9. 1998 bol zistený nelegálny výkop v priestore interiéru bývalej barokovej kaplnky hradu (obr. 72: 1A). Z tohoto dôvodu bol dňa 1. 10. 1998 uskutočnený záchranný výskum pracovníkmi Pamiatkového ústavu v Nitre, spojený s dokumentáciou nálezov.

Výkop bol situovaný v severnom kúte kaplnky nepravidelného lichobežníkového pôdorysu, pričom jeho pôdorysné rozmery boli približne 2x1,90 m, hĺbka 1,40 m. Došlo tým k porušeniu stratigrafie zánikových vrstiev a stavebných deštrukcií kaplnky. V JV profile sondy bola zachytená deštrukčná vrstva oltárnej architektúry vo forme opracovaných architektonických článkov z červeného mramoru, nad ktorou sa nachádzala ďalšia výrazná deštrukčná vrstva pôvodnej pruskej tehlovej klenby kaplnky aj so zachovanou omietkou. Mladšie vrstvy sa skladajú zo stavebných sutín zvetraného a naplaveného stavebného materiálu obvodových murív. SV profil výkopu odkryl líce steny uzáveru kaplnky. Tento múr vznikol pri zamurovaní ostrého kúta pôvodného východného predhradia hradu počas výstavby neskorogotického paláca.

SZ profil výkopu odkryl pôvodné líce južnej steny ranogotického paláca, ktorá pri prestavbe susedného neskorogotického paláca na kaplnku nadobudla plastické architektonické členenie vo forme

prístenných pilastrov. Výkop odkryl aj zasypané pätky pilastrov a plasticky predstupujúci sokel. Na dne výkopu sa našli ďalšie opracované architektonické články z vybavenia kaplnky s fragmentmi zlatého písma (obr. 72: 2-5).

Podľa doterajších poznatkov z predbežného architektonického prieskumu patrí k najstarším architektúram tejto časti hradu ranogotický palác obdĺžnikového pôdorysu, ktorý bol postavený na samostatnom skalnatom výbežku mimo areálu ranogotického hradu (obr. 72: 1B). Neskôr boli oba celky spojené hradbou, pričom vzniklo nové východné predhradie s ostrouhlým ukončením v mieste napojenia na palác (obr. 72: 1C). Práve do tohto ostrého kúta predhradia bol v neskorogotickom období vstavaný nový vežový palác, dispozične priamo napojený na budovu ranogotického paláca (obr. 72: 1A). Pri výstavbe bol ostrý kút čiastočne zamurovaný, čím sa vytvoril lichobežníkový pôdorys interiéru neskorogotického paláca (*Bóna 1995*, 31). Stavebná škára v napojení zámurovky ostrého východného kúta na južnú stenu ranogotického paláca bola preukázaná tiež v SV profile sondy. Podľa pamätných nápisov, viditeľných na hrade ešte na začiatku 19. stor., k prestavbe neskorogotického paláca na Kaplnku sv. Ignáca došlo medzi r. 1716-1756. Z opisu ešte zachovaného interiéru kaplnky od A. Mednanského vieme, že oltár, ku ktorého architektúre s najväčšou pravdepodobnosťou patria nájdené zvyšky architektonických fragmentov, zdobil aj obraz sv. Ignáca a okrem krypty ku kaplnke prislúchali aj tri vedľa seba umiest-nené a čiastočne do skaly zasekané sakristie (*Mednyánszky 1821*, 42).

Keďže okrem architektonických článkov z červeného mramoru s barokovým tvaroslovím sa v profiloch sondy nenašiel žiaden ďalší archeologický nálezový materiál, ktorý by prispel k presnejšiemu datovaniu jednotlivých zánikových vrstiev, môžeme zánik kaplnky a zrútenie jej klenby iba predpokladať okolo polovice 19. stor. Podľa písomných prameňov je totiž známe, že aj po opustení a postupnom schátraní hradu na začiatku 19. stor. bola kaplnka ešte nejaký čas naďalej udržiavaná a konali sa v nej každoročné púte na deň sv. Ignáca. Avšak už okolo r. 1814 v nej turisti zistili rozkradnuté krypty s rozhádzanými telesnými pozostatkami Forgáčovcov, pričom už v r. 1846 bol hrad spolu s kaplnkou bez striech a úplne schátraný, pričom múry začala prekrývať vegetácia (*Vertler 1861*, 86). Po zdokumentovaní nálezovej situácie bola sonda zasypaná.

Literatúra

Bóna 1995 - M. Bóna: Sakrálne stavby hradu Gýmeš. Pamiatky a múzeá 2, 1995, 30-32.

Mednyánszky 1821 - A. Mednyánszky: Ghymes váranak leirása, Tudományos Gyűjtemény. 2. 1821, 36-46.

Vertler 1861 - M. Vertler: Kalandos utazás, Delejtű 4, 85, 1861, 85-87.

RETTUNGSGRABUNG IN DER KAPELLE DER BURG GÝMEŠ. Während eines Besuches der Burgruine Gýmeš bei der Gemeinde Jelenec (Bez. Nitra) wurde eine illegale Ausschachtung im Raum des Interieurs der ehemaligen Barockkapelle der Burg festgestellt. Die Ausschachtung war in der Nordekke der Kapelle von unregelmäßig trapezförmigem Grundriß, wobei die Grundrißausmaße beiläufig 2x1,90 m, die Tiefe 1,40 m betrugen. Es kam dadurch zur Störung der Stratigraphie der Untergangsschichten und der Baudestruktion der Kapelle. Im SO-Profil des Schnittes wurde eine Destruktionsschicht der Altararchitektur in Form bearbeiteter architektonischer Glieder aus rotem Marmor erfaßt, über welcher sich eine weitere ausgeprägte Destruktionsschicht des ursprünglichen preußischen Ziegelgewölbes der Kapelle befand, auch mit erhaltenem Verputz. Das NO-Profil der Ausschachtung legte die Vorderseite der Wand des Kapellenabschlusses frei. Diese Mauer entstand bei der Vermauerung der scharfen Ecke der ursprünglichen östlichen Vorburg der Burg während des Aufbaues des spätgotischen Palastes. Das NW-Profil der Ausschachtung erschloß die ursprüngliche südliche Wandvorderseite des frühgotischen Palastes, die beim Umbau des benachbarten spätgotischen Palastes zu einer kleinen Kapelle eine plastische architektonische Gliederung in Form von Wandpilastern erlangte. Die Ausschachtung legte auch die verschütteten Pilasterbasen und den plastisch vorragenden Sockel frei. Auf der Sohle der Ausschachtung fand man weitere bearbeitete architektonische Glieder von der Ausstattung der Kapelle mit Fragmenten einer Goldinschrift (Abb. 72). Nach den Gedenkinschriften, die auf der Burg noch zu Beginn des 19. Jh. sichtbar waren, kam es zum Umbau des spätgotischen Palastes zur St. Ignatius-Kapelle zwischen den J. 1716-1756. Aus der Beschreibung des noch erhaltenen Interieurs der Kapelle von A. Medňanský wissen wir, daß der

Altar, zu dessen Architektur mit größter Wahrscheinllichkeit die gefundenen Reste der architektonischen Fragmente gehören, auch mit einem Bild des hl. Ignatius verziert war, und außer der Gruft gehörten zur Kapelle auch drei nebeneinander untergebrachte und teilweise in den Felsen eingemeißelte Sakristeien (Mednyánszky 1821, 42). Da außer architektonischen Gliedern aus rotem Marmor im Stil des Barocks in den Profilen kein weiteres archäologisches Fundmaterial zum Vorschein kam, das zur genaueren Datierung der einzelnen Untergangsschichten beitragen würde, kann der Untergang der Kapelle und der Einsturz ihres Gewölbes lediglich um die Mitte des 19. Jh. angenommen werden. Nach der Dokumentierung der Fundsituation wurde der Schnitt zugeschüttet.

PRIESKUM STREDOVEKEJ VEŽE V TEKOVSKEJ BREZNICI

Katarína K o n e č n á

Tekovská Breznica (okr. Žarnovica), poloha Pustý hrad, stredovek, nadzemná murovaná stavba - veža, terénny prieskum. Nálezová správa v Pohronskom múzeu v Novej Bani a v archíve Archeologického ústavu SAV, Nitra.

V dňoch 12. a 13. 3. 1998 bol uskutočnený prieskum za účasti V. Hanuliaka, G. Trginu a autorky príspevku.

V centre záujmu bola kóta 369 a jej blízke okolie. Na vrchole lokalizovaný objekt štvoruholníkovitého pôdorysu s dĺžkou strán, pohybujúcou sa v rozmedzí 690-810 cm. Murivo kompaktné z lomového kameňa (pyroxenický andezit miestneho pôvodu), spájané kvalitnou románskou maltou. Hrúbka muriva v zachovanej časti je 204 cm, výška nadzemného muriva z pohľadu exteriéru najvyššia v JV nároží 320 cm, hĺbka z pohľadu exteriéru najväčšia pri JZ nároží 360 cm. Na povrchu absencia nálezového materiálu.

Pohľad z veže na Pustom hrade umožňoval prehľad o dianí v údolí Hrona, pričom smerom na ZJZ sa otvára zreteľný výhľad na budovy kostola a kláštora v Hronskom Beňadiku, od ktorého je vzdialená vzdušnou čiarou necelé 3 km.

ERKUNDUNG DES MITTELALTERLICHEN TURMES IN TEKOVSKÁ BREZNICA. Im Gemeindekataster von Tekovská Breznica (Bez. Žarnovica) wurde bei der Begehung des Gipfels der Kote 369 Pustý hrad ein oberirdisches gemauertes Objekt mit viereckigem Grundriß festgestellt - ein mittelalterlicher Turm.

SÍDLISKO LUŽICKEJ KULTÚRY VO VISOLAJOCH

Rudolf K u j o v s k ý - Ivona V l k o l i n s k á

Visolaje (okr. Púchov), poloha Zákľuky, záchranný výskum na trase diaľnice.

Poloha sa rozprestiera pri križovatke dnešnej považskej cesty s odbočkou do obce Pružina, západne od cesty do Pružiny popri potoku Sverepec. Priamo v trase diaľnice južne od potoka bolo prieskumom zistené osídlenie lužickej kultúry, púchovskej kultúry a slovanské osídlenie z 10.-11. stor. Lokalita bola v dobe začatia výskumu už porušená niekoľkými výkopmi diaľkových vedení a viedli cez ňu dočasné komunikácie potrebné pre stavbu diaľnice. Tieto skutočnosti a tiež rozsah trasy diaľnice sme museli akceptovať pri umiestnení sond. Väčší súvislejší plošný odkryv nebol reálny. Zameranie polohy sond na plánované piliere premostenia diaľnice urobili pracovníci Hydrostavu Komárno. Celkove sme vytýčili tri sondy.

Výskum priniesol doklady o existencii osady lužickej kultúry v mladšej dobe bronzovej. Samotná osada sa rozprestierala na mierne vyvýšenom hrebeni v smere S-J. Výskumom sa podarilo zachytiť len jej severnú časť na ľavom brehu potoka Sverepec. Pokračovanie osady je, žiaľ, už mimo trasy diaľnice. Ojedinele sme našli tiež včasnostredoveké črepy, čo dokladá osídlenie polohy aj v 10.-11. stor.

Osídlenie púchovskej kultúry, pôvodne doložené povrchovým prieskumom, sa v sondách výraznejšie nepotvrdilo. Zdá sa, že púchovské osídlenie sa viac koncentrovalo pri severnom brehu potoka.

Záchranným výskumom vo Visolajoch sa čiastočne preskúmala otvorená roľnícka osada ľudu lužickej kultúry. Napriek veľmi ohraničeným priestorovým možnostiam výskumu sa podarilo zachytiť zvyšky kolových stavieb, v jednom prípade aj s vykurovacím telesom. Žiaľ, vzhľadom na ich veľkosť nebolo možné preskúmať objekty celé. Nálezy z nich však umožňujú chronologické, kultúrne a v podstate aj spoločensko-ekonomické zaradenie skúmanej osady. V tomto prípade ide len o menšiu roľnícku osadu lužickej kultúry z mladšej doby bronzovej. Niektoré keramické zlomky naznačujú prežívanie osídlenia polohy aj do počiatku neskorej doby bronzovej, ale to by mohol potvrdiť len ďalší výskum.

SIEDLUNG DER LAUSITZER KULTUR IN VISOLAJE. Aufgrund von Oberflächenbegehungen auf der Autobahntrasse erfolgte in Vysolaje (Bez. Púchov) in der Lage Zákluky vom August bis Oktober 1998 eine Rettungsgrabung. Die Lage erstreckt sich bei der Kreuzung des heutigen Waagtalweges mit einer Abzweigung in die Gemeinde Pružina westlich des Weges nach Pružina entlang des Baches Sverenec. Bei der Rettungsgrabung in Vysolaje wurde teilweise eine offene bäuerliche Siedlung der Träger der Lausitzer Kultur aus der jüngeren Bronzezeit untersucht. Trotz der sehr begrenzten räumlichen Möglichkeiten der Grabung gelang es, Reste von Pfostenbauten zu erfassen, in einem Falle auch mit einem Heizkörper. Leider konnten ihrer Größe wegen nicht die ganzen Objekte untersucht werden. Besiedlung mit Trägern der Púchov-Kultur, die ursprünglich durch Oberflächenerkundung nachgewiesen wurde, hat sich in den Schnitten nicht ausgeprägter bestätigt. Es scheint, daß sich die Púchov-Besiedlung mehr beim Nordufer des Sverepec-Baches konzentriert hat. Vereinzelt wurden ebenfalls frühmittelalterliche Scherben gefunden, wodurch eine Besiedlung der Lage auch im 10.-11. Jh. bestätigt ist.

NOVÉ NÁLEZY Z KAMENNÉHO MOSTA

Ivan K u z m a

Kamenný Most (okr. Nové Zámky), poloha Tatianske, neolit - lengyelská kultúra, eneolit - boleráska skupina, doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Črepový materiál nazbieraný v chotári obce odovzdal autorovi P. Škvarenina z Kamenného Mosta. Doposiaľ neevidované nálezisko sa nachádza na pozdĺžnej vyvýšenine (111 m n. m.) v inundačnom území (obr. 73: 1). V zozbieranom materiáli sa vyskytuje menšie množstvo črepov lengyelskej kultúry, kam patrí aj druhotne ako hladidlo použitý črep s výčnelkom (obr. 73: 2). Do lengyelskej kultúry, resp. do ešte staršieho obdobia (želiezovská skupina, kultúra s mladšou lineárnou keramikou?) možno datovať i fragment azda nôžky z plastiky (obr. 73: 4). Väčšinu nálezov tvorí hrubšia keramika, v ktorej sú zastúpené okrajové črepy z mís a hrncovitých nádob, v niekoľkých prípadoch s plastickými prstovanými lištami pod okrajom (obr. 73: 5-13). Materiál možno zaradiť do boleráskej skupiny, prípadne až do postboleráskej fázy badenskej kultúry. Doba rímska je zastúpená okrajovým črepom sivej, na kruhu točenej germánskej keramiky (obr. 73: 14).

NEUFUNDE AUS KAMENNÝ MOST. Die Fundstelle befindet sich auf einer langgestreckten Anhöhe (111 m ü. d. M.) im Inundationsgebiet der Gemeinde Kamenný most (Bez. Nové Zámky, Abb. 73: 1). Im Lesefundmaterial befindet sich eine kleinere Scherbenmenge der Lengyel-Kultur, zu der auch eine sekundär als Glätter benützte Scherbe mit einem Buckel gehört (Abb. 73: 2). Zur Lengyel-Kultur, bzw. zu einer noch älteren (Želiezovce-Gruppe, Kultur mit jüngerer Linearkeramik ?) zuweisbar ist auch das Fragment etwa des Fußes einer Plastik (Abb. 73: 4). Den Großteil der Funde bildet massivere Keramik, in der Randscherben von Schüsseln und topfförmigen Gefäßen, in manchen Fällen mit einer plastischen Fingertupfenleiste unter dem Rand vertreten sind (Abb. 73: 5-13). Das Material kann zur Boleráz-Gruppe gewiesen werden, evtl. zur Postboleráz-Phase der Badener Kultur. Die römische Zeit repräsentiert eine Randscherbe der grauen scheibengedrehten germanischen Keramik (Abb. 73: 14).

NÁLEZY Z KLÁTOVEJ NOVEJ VSI

Ivan Kuzma

Klátova Nová Ves (okr. Partizánske), poloha Hradisko, eneolit, neskorá doba bronzová a počiatok doby halštatskej, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Zo známeho hradiska Šiance (obr. 74: 1) v južnej časti katastra obce (*Veliačik 1983*) odovzdal P. Škvarenina rôznorodý črepový materiál. Prevažne ide o hrubú nezdobenú keramiku. Menším množstvom je zastúpený materiál, ktorý možno rámcovo datovať do eneolitu. Prevahu tvoria hrubšie nezdobené črepy (zastúpený je i fragment kolieska), ktoré možno zaradiť do obdobia prechodu neskorej doby bronzovej a doby halštatskej (obr. 74: 2-11). Niekoľko črepov z nazbieraného súboru patrí i do obdobia stredoveku.

Literatúra
Veliačik 1983 - L. Veliačik: Hradiská lužickej kultúry na Slovensku. Arch. Rozhledy 35, 1983, 14-23.

FUNDE AUS KLÁTOVA NOVÁ VES. Von dem bekannten Burgwall Šiance (Abb. 74: 1) im Südteil des Gemeindekatasters von Klátova Nová Ves (Bez. Partizánske; Veliačik 1983), übergab P. Škvarenina verschiedenartiges Scherbenmaterial. Vorwiegend handelt es sich um grobe unverzierte Keramik. In geringerer Menge ist Material vertreten, das rahmenhaft in das Äneolithikum zuweisbar ist. Das Übergewicht bilden massivere unverzierte Scherben (vertreten ist auch ein Rädchenfragment), die in die Übergangszeit von der späten Bronzezeit in die Hallstattzeit datierbar sind (Abb. 74: 2-11). Einige Scherben aus der aufgelesenen Kollektion gehören auch in das Mittelalter.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU VO VEĽKOM KÝRE

Ivan Kuzma

Veľký Kýr (okr. Nové Zámky), poloha Násypový Sek, neolit?, staršia doba bronzová, doba bronzová, doba halštatská, doba laténska, 9.-10. stor., novovek, sídlisko, kostrové hroby. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V mesiacoch júl-august 1998 vykonal AÚ SAV na trase výstavby štátnej cesty I/64 Veľký Kýr - nadcestie - hlavná stavba, záchranný archeologický výskum (obr. 75: 1), ktorý bol pokračovaním prác vykonaných v novembri-decembri 1997 na trase obchádzky a stavebného dvora, kedy sa uskutočnili i prieskumné práce na hlavnej trase, potvrdzujúce potrebu jeho pokračovania.

Výskum sa v r. 1998 sústredil najmä na úsek po ľavej strane cesty smerom na Veľký Kýr. Pokračovalo tu osídlenie zistené v r. 1997 na trase obchádzky, kde sa na ploche I preskúmalo dovedna 32 sídliskových objektov a tri kostrové hroby (*Kuzma/Rajtár/Tirpák 1999*, 99-101).

Celkove sme vykonali sondážne práce na ôsmich, teda všetkých odhumusovaných plochách pozdĺž súčasnej cesty (obr. 75: 2, 4). Sondážne práce boli vykonané strojom UDS. V prevažnej väčšine sa na týchto plochách nepotvrdil výskyt archeologických objektov a materiálu. Výnimkou bola plocha III, nadväzujúca za haldou na plochu II, kde sa vyskytlo menšie množstvo črepového materiálu datovateľného do obdobia praveku, resp. do ranohistorického obdobia (doba laténska). Počas sondážnych prác a následného ručného prehlbovania plochy sa však ukázalo, že ide zrejme iba o splachy materiálu z polohy na svahu za cestou, archeologické objekty neboli zachytené. Náplavová vrstva tu dosahovala hrúbku až jeden meter. Podobná situácia bola i na ploche IV.

Najlepšie výsledky sme dosiahli na ploche II (obr. 75: 3), kde bolo celkom preskúmaných 44 objektov a dva kostrové hroby.

Najstaršie osídlenie reprezentuje žľabovitý objekt 59, nepravidelného tvaru, so zachytenou dĺžkou 900 cm a šírkou 200 až 600 cm. Možno ho na základe črepového materiálu a zlomkov medených špirálok a bronzového noppenringu zaradiť do staršej doby bronzovej. Hoci hroby sa na skúmanej ploche

nezistili, nálezy z medi a bronzu sú hrobového charakteru a poukazujú teda na existenciu pohrebiska v bližšom okolí. Ďalšie tri objekty - 37, 55 a 60 možno iba rámcovo zaradiť do doby bronzovej.

Všeobecne do praveku patrí osem objektov, z ktorých obj. 58 je v superpozícii s objektom 59, čo značí, že ho možno datovať od staršej doby bronzovej smerom nadol. Skôr do neolitu by na základe výplne mohli patriť objekty 51 a 52.

Nedatovaných objektov bez materiálu bolo jedenásť, z toho deväť menších plytkých jám a dva žľaby, jeden objekt (34) možno zaradiť do obdobia novoveku.

Novým zistením sú objekty z doby halštatskej - kultúry vekerzug, ktorých bolo preskúmaných šesť. Zväčša ide o menšie nevýrazné jamy, obsahujúce neveľké množstvo materiálu. Najvýraznejší (čo sa týka materiálu) spomedzi nich bol objekt 78, tento však bol preskúmaný iba čiastočne, keďže zabiehal mimo odkrytej plochy.

Do doby laténskej možno zaradiť jeden objekt, kde je pozoruhodný najmä nález lignitového náramku. Ide o polotovar, zatiaľ jediný zo Slovenska, a dokladá tak výrobu týchto náramkov i na našom území.

Najväčší počet objektov - 14 (podobne ako v minulom roku) možno položiť do 9.-10. stor. Objekty s výnimkou žľabu 33 a zásobnej jamy 35, tvorili zoskupenie v SV časti odkrytej plochy. Zachytená časť žľabu 33 mala dĺžku 810 cm (zvyšok zabiehal na oboch stranách pod neskúmanú plochu), šírku 40-60 cm a hĺbku 15 cm.

Objekt 35 sa črtal osamotene ako mierne oválny flak sivočiernej farby. Ako sa ukázalo, išlo o včasnostredovekú zásobnú jamu, kde sa v hĺbke 90 cm našla kostra, uložená na ľavom boku v skrčenej polohe, tesne vedľa JV steny jamy.

Zoskupenie objektov v SV časti odkrytej plochy tvorili dve chaty, jeden žľab, šesť pecí a objekt nejasného účelu.

Objekt 49 - chata, sa črtal ako sivočierny, v západnej polovici výrazne sivý popolovitý flak, miestami premiešaný s prepálenými kúskami výmazu ohniska. V strede objektu, viac v jeho východnej časti sa nachádzal ďalší objekt (77), ktorý bolo možné rozlíšiť až v kontrolnom bloku a v dne chaty, keďže dosahoval väčšiu hĺbku.

Objekt 49 mal mierne obdĺžnikovitý tvar. SZ roh objektu bol zasiahnutý žľabom 48. Tento sa črtal ako hnedý pás so šírkou asi 50 cm, tiahnuci sa v smere S-J. Jeho výplň tvorila čiernohnedá, sypká, výrazne s popolom premiešaná zemina s obsahom prepálených drobných kameňov a výmazu z pece (ohniska). Rovnaká sa nachádzala aj v západnej časti objektu 49. Okraje žľabu miestami tiež pripomínali vymazanie ohniska (pece).

Funkcia objektu (nebol zachytený v celej dĺžke, lebo zabiehal pod haldy), príp. jeho vzťah k objektu 49 nie je jasný.

Mimo chaty, ale ako jej súčasť, sa našiel zvyšok - dno kupolovitej pece (objekt 61). Vo vzdialenosti 40 cm sa zistil veľmi kvalitný výmaz s priemerom 55 cm, pravdepodobne súvisiaci s vymetaním pece.

Komplikovanejšia situácia bola na východnej strane objektu, kde sa nachádzalo zoskupenie nepravidelných jám (objekt 79), staršie ako objekt 49. Nemožno vylúčiť, že išlo o predpecnú jamu(?) pece 53, nachádzajúcej sa v tesnej blízkosti.

Ovela zložitejšia situácia bola v prípade chaty 73. Objekt sa po odstránení horných vrstiev v sektoroch E-F/26-27 vôbec nerysoval, išlo o jeden neohraničený veľký flak čiernej farby. Plocha bola preto postupne znížená o 40 cm. Po tomto znížení sa už celkom jasne dal ohraničiť priebeh severnej, východnej a južnej strany. Na západnej strane bola situácia komplikovanejšia, keďže sa tu nachádzali dve kupolovité pece, z ktorých minimálne objekt 71, kde bola kupola pece zachovaná až do výšky 60 cm, možno považovať za súčasť chaty.

Ďalšia pec (65) sa po začistení plochy črtala ako ohraničený okrúhly sivočierny flak s okrajmi tehlovej farby. Išlo o výmaz spodku pece, ktorej vrch bol úplne odoraný. Pod vrstvou veľmi dobre zachovaného a kvalitného estrichu hrubého 6-7 cm sa ako základ nachádzali menšie lomové kamene a pod nimi vrstva prepálenej zeminy. Medzi kameňmi sa našlo i relatívne väčšie množstvo črepov. Na západnej strane bol zistený i pôvodný otvor pece, so zvyškom stien do výšky približne 15 cm. Pred týmto otvorom pokračoval zvyšok výmazu, pravdepodobne ako súčasť jej predpecnej jamy (objekt 74). Zvažoval sa od ústia pece 65 smerom k chate 73. Pred ústím pece bolo dno výraznejšie prepálené. Vzťah k chate 73 nie je celkom jasný, možno sa skôr domnievať, že pec i predpecná jama sú mladšie. V bezprostrednej blízkosti sa nachádzali i ďalšie tri pece, z ktorých sa však zachovali iba dná.

Včasnostredoveké objekty možno datovať do obdobia 9.-10. stor., podobne ako i oba hroby.

Hrob 4 sa črtal iba do polovice na odkrytej ploche. Po jej rozšírení mal obdĺžnikovitý tvar hnedej farby a v jeho JZ rohu bolo vidno okraj nádoby. Hrobová jama bola bez konštrukcie, kostra ležala na chrbte, s rukami pozdĺž tela a s tvárou obrátenou na sever. Nádoba, ktorá sa ukazovala už na povrchu, bola rozbitá, vhodená do zásypu. V oblasti ľavých rebier sa našli dva železné nožíky, pod lebkou dve strieborné stĺpikové náušnice s obojstranným závesným hrozienkom, analogické s náušnicami z hrobu 3 z r. 1997, a ďalšia jednoduchá bronzová. Orientácia Z-V.

Hrob 5 sa črtal v tesnej blízkosti hrobu 4. Hrobová jama bola bez konštrukcie, kostra ležala na chrbte, s ľavou rukou pozdĺž tela, s pravou na panve, s pohľadom na východ. Pri ľavej ruke sa našli dva železné nožíky a kresadlo i s kresacím kamienkom. Pri ľavom predlaktí ležal skladací nôž (britva), ako sa ukázalo pri konzervovaní i so zachovanými kúskami kože. Vpravo od kostry v oblasti predlaktia pri stene sa nachádzali tri obruče z vedierka a konča pravej nohy železná sekera. Orientácia Z-V.

Celkovo možno výsledky záchranného výskumu vo Veľkom Kýre v oboch sezónach hodnotiť pozitívne. Dôležité je najmä zistenie časti osady a pohrebiska z 9. stor., ktoré rozširuje poznatky o osídlení regiónu v období Veľkej Moravy. Pomerne bohatá výbava hrobov poukazuje na zrejme významnejšie postavenie osady v tomto období.

Literatúra

Kuzma/Rajtár/Tirpák 1999 - I. Kuzma/J. Rajtár/J. Tirpák: Výskum vo Veľkom Kýri. AVANS 1997, 1999, 99-101.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN VEĽKÝ KÝR (Bez. Nové Zámky). In den Monaten Juli bis August 1998 realisierte das AI der SAW auf dem Bauabschnitt des staatlichen Weges I/64 Veľký Kýr - Straßenüberführung - Hauptbau, eine archäologische Rettungsgrabung (Abb. 75: 1). Die Grabung war eine Fortsetzung der im November bis Dezember 1997 durchgeführten Arbeiten und sie konzentrierte sich im J. 1998 vor allem auf den Abschnitt an der linken Seite des Weges in Richtung nach Veľký Kýr. Hier setzte die Besiedlung fort, die im J. 1997 auf der Trasse der Umführung festgestellt wurde, wo auf der Fläche I insgesamt 32 Siedlungsobjekte und drei Körpergräber untersucht wurden (Kuzma/Rajtár/Tirpák 1999). Insgesamt erfolgten Sondagearbeiten auf acht, also auf allen vom Humus abgeschürften Flächen entlang des gegenwärtigen Weges (Abb. 75: 2, 4). Auf den meisten dieser Flächen hat sich nicht das Vorkommen von archäologischen Objekten und Material bestätigt. Eine Ausnahme bildete die Fläche III, die hinter einer Halde an die Fläche II anknüpfte, wo sich eine kleinere Menge von Scherbenmaterial aus der Urzeit, bzw. aus frühhistorischer Zeit (Latènezeit) befand. Die besten Ergebnisse bot die Fläche II (Abb. 75: 3), wo insgesamt 44 Objekte und zwei Körpergräber untersucht wurden. Die älteste Besiedlung repräsentiert das Rinnenobjekt 59 von unregelmäßiger Form mit erfaßter Länge von 900 cm und Breite von 200-600 cm. Man kann es auf Grundlage des Scherbenmaterials und der Bruchstücke von Kupferspiralen und eines bronzenen Noppenringes in die ältere Bronzezeit datieren. Obzwar Gräber auf der untersuchten Fläche nicht festgestellt wurden, weisen die Funde aus Kupfer und Bronze funeralen Charakter auf und deuten also auf die Existenz eines Gräberfeldes im näheren Umkreis. Weitere drei Objekte - 37, 55 und 60, sind bloß rahmenhaft in die Bronzezeit datierbar. Im allgemeinen fügen sich in die Urzeit acht Objekte, eher könnten auf Grundlage der Verfüllung die Objekte 51 und 52 in das Neolithikum gehören. Undatierte Objekte ohne Fundgut waren 11, davon neun kleinere seichte Gruben und zwei Rinnen, und ein Objekt (34) kann in die Neuzeit eingestuft werden. Eine neue Feststellung bedeuten die Objekte aus der Hallstattzeit - der Vekerzug-Kultur, von denen sechs untersucht wurden. Es sind größtenteils kleinere unausgeprägte Gruben mit keiner großen Materialmenge. Am ausgeprägtesten (was das Material betrifft) war unter ihnen das Objekt 78, doch wurde dieses nur teilweise untersucht, da es unter die nicht freigelegte Fläche führte. In die Latènezeit datierbar ist ein Objekt, das den beachtenswerten Fund eines Lignitarmrings enthielt. Es war ein Halbfabrikat, bisher das einzige aus der Slowakei, und es belegt somit die Herstellung dieser Armringe auch in unserem Gebiet. Die größte Zahl der Objekte - 14 (ähnlich wie im vorigen Jahr) lassen sich in das 9.-10. Jh. verweisen. Die Objekte, mit Ausnahme der Rinne 33 und der Vorratsgrube 35, bildeten eine Gruppierung im NO-Teil der freigelegten Fläche. Der erfaßte Teil der Rinne 33 hatte 810 cm Länge (der Rest führte auf beiden

Seiten unter die unerforschte Fläche), 40-60 cm Breite und 15 cm Tiefe. Das Objekt 35 zeichnete sich isoliert als ein mäßig ovaler grauschwarzer Fleck ab. Wie es sich erwies, handelte es sich um eine frühmittelalterliche Vorratsgrube, in der in 90 cm Tiefe das Skelett eines Linkshockers dicht neben der SO-Wand der Grube lag. Die Gruppierung der Objekte im NO-Teil der freigelegten Fläche bestand aus zwei Hütten, einer Rinne, sechs Öfen und aus einem Objekt unklaren Zwecks. Das Objekt 49 - eine Hütte, skizzierte sich als grauschwarzer, in der Westhälfte ausgeprägter grauer aschiger Fleck mit stellenweise beigemischten gebrannten Verputzstückchen einer Feuerstelle. In Objektmitte, mehr im Ostteil, befand sich ein weiteres Objekt (77), das erst im Kontrollblock und in der Hüttensohle erkannt werden konnte, da es eine größere Tiefe aufwies. Das Objekt 49 hatte mäßig rechteckige Form, Seine NW-Ecke war von der Rinne 48 betroffen. Diese skizzierte sich als brauner Streifen von ca. 50 cm Breite in N-S-Richtung. Die Verfüllung bestand aus schwarzbraunem, lockerem, ausgeprägt mit Asche vermengtem Erdreich mit dem Inhalt durchglühter kleiner Steine und eines Ofenverputzes (Feuerstelle). Ein ebensolches befand sich auch im Westteil des Objektes 49. Die Ränder der Rinne erinnerten stellenweise ebenfalls an den Verputz einer Feuerstelle (eines Ofens). Die Funktion der Rinne ist unklar (sie wurde nicht in ganzer Länge erfaßt, denn sie führte unter die Halde), evtl. eine Beziehung zum Objekt 49 ist unklar. Außerhalb der Hütte, jedoch als ihr Bestandteil, wurde der Rest (die Sohle) eines Kuppelofens (Obj. 61) entdeckt. In 40 cm Entfernung befand sich ein sehr qualitativer Verputz von 55 cm Durchmesser, der wahrscheinlich mit der Säuberung des Ofens zusammenhing. Eine kompliziertere Situation bestand an der Ostseite des Objektes, wo sich eine Gruppierung unregelmäßiger Gruben befand (Obj. 79), die älter als das Objekt 49 waren. Es ist nicht auszuschließen, daß hier eine Vorofengrube des Ofens Nr. 53 vorlag(?), der in unmittelbarer Nähe situiert war. Eine viel verwickeltere Situation herrschte im Falle einer weiteren Hütte (Obj. 73). Das Objekt skizzierte sich überhaupt nicht nach der Entfernung der oberen Schichten in den Sektoren E-F/26-27, es handelte sich um einen nicht umgrenzten großen Fleck von schwarzer Farbe. Die Fläche wurde deshalb sukzessiv um 40 cm erniedrigt, und danach ließ sich schon klar der Verlauf der Nord-, Ost- und Südseite umgrenzen. An der Westseite war die Situation komplizierter, da sich hier zwei Kuppelöfen befanden, von denen zumindest das Objekt 71, bei dem die Ofenkuppel bis zu 60 cm Höhe erhalten war, für den Bestandteil der Hütte gehalten werden kann. Der weitere Ofen(?) skizzierte sich nach der Säuberung der Fläche als kreisförmiger grauschwarzer Fleck mit ziegelroten Rändern. Es handelte sich um den Verputz des Unterteiles des Ofens, dessen Oberteil völlig weggpflügt war. Unter der sehr gut erhaltenen und qualitativen Estrichschicht von 6-7 cm Dicke befanden sich als Fundament kleinere Bruchsteine und unter ihnen eine Schicht gebrannten Erdreichs. Zwischen den Steinen wurde auch eine relativ größere Scherbenmenge gefunden. Auf der Westseite konstatierte man auch das ursprüngliche Ofenloch mit einem Rest der Wände von ca. 15 cm Höhe. Vor diesem Loch setzte der Rest des Verputzes fort, wahrscheinlich als Bestandteil der Vorofengrube (Obj. 74). Er senkte sich von der Mündung des Ofens 65 in Richtung zur Hütte 73. Vor der Ofenmündung war die Sohle ausgeprägter gebrannt. Die Beziehung zur Hütte 73 ist nicht ganz klar, es ist eher zu vermuten, daß der Ofen und die Vorofengrube jünger sind. In unmittelbarer Nähe befanden sich auch weitere drei Öfen, von denen jedoch nur die Sohlen erhalten waren. Die frühmittelalterlichen Objekte sind in die Zeit des 9.-10. Jh. datierbar, ähnlich wie auch beide Gräber. Das Grab 4 skizzierte sich lediglich bis zu Hälfte auf der freigelegten Fläche, nach deren Erweiterung hatte es rechteckige Form von brauner Farbe und in seiner SW-Ecke skizzierte sich der Randteil eines Gefäßes. Die Grabgrube wies keine Konstruktion auf, das Skelett hatte Rückenlage mit den Armen entlang des Körpers und mit der Blickrichtung nach Norden. Das Gefäß, das sich schon auf der Oberfläche skizzierte, war zerschlagen, und man hatte es in die Verfüllung geworfen. Im Bereich der linken Rippen fand man zwei Eisenmesser, unter dem Schädel zwei silberne Säulchenohrringe mit beidseitigem traubenförmigem Anhänger (ähnlich wie die Ohrringe aus Grab 3 vom J. 1997) und ein weiterer schlichter Ohrring aus Bronze. Orientierung W-O. Grab 5 zeichnete sich in unmittelbarer Nähe von Grab 4 ab. Die Grabgrube war ohne Konstruktion, das Skelett hatte Rückenlage mit dem linken Arm entlang des Körpers, dem rechten auf dem Becken, und mit der Blickrichtung nach Osten. Bei der linken Hand fand man zwei Eisenmesser und einen Feuerstahl samt einem Zündstein. Beim linken Unterarm lag ein Klappmesser (Rasiermesser), und wie es sich bei der Konservierung zeigte, auch mit erhaltenen Lederstückchen. Rechts vom Skelett in der Gegend der Unterarme befanden sich bei der Wand drei Eimerreifen und am Fußende

eine Eisenaxt. Orientierung W-O. Im allgemeinen können die Ergebnisse der Rettungsgrabung in Veľký Kýr in beiden Saisons positiv bewertet werden. Wichtig ist besonders die Feststellung des Abschnittes einer Siedlung und Nekropole aus dem 9. Jh., wodurch sich die Erkenntnisse über die Besiedlung der Region zur Zeit Großmährens erweitern. Die verhältnismäßig reiche Gräberausstattung deutet offenbar auf eine bedeutendere Stellung der Siedlung in diesem Zeitabschnitt.

KRUHOVÁ PRIEKOPA V BISKUPOVEJ

Ivan **K u z m a** - Ján **T i r p á k**

Biskupová (okr. Topoľčany), poloha Lazy. Priekopové opevnenie, neolit(?), eneolit(?), doba bronzová, maďarovská kultúra, čakanská kultúra, vrcholný stredovek.

Leteckým prieskumom v marci 1998 sme zistili priekopové opevnenie oválneho tvaru. Priekopa s rozmermi asi 120x100 m sa črtala ako tmavší pôdny príznak (obr. 76: 1).

Priekopa sa nachádza na svahu orientovanom na západ, nad potokom Radošinka, s prevýšením oproti nemu asi 20 m (obr. 76: 2). Prevýšenie v rámci samotnej priekopy činí približne 12 m. Východná časť priekopy sa nachádza na relatívne miernom svahu, západná časť potom na zlome. Ešte výraznejší terénny zlom sa nachádza na jej južnej strane.

Priebeh priekopy bol overený geofyzikálnym meraním céziovým magnetometrom Smartmag SM-4G (firma Scintrex, Kanada). Jednotlivé profily boli vedené kolmo na jej priebeh. Meraním boli zistené lokálne magnetické anomálie od -5 do +8 nT.

Podla výsledku merania mala priekopa mierne oválny tvar s rozmermi 130x115 m a šírkou asi 4-5 m. Na južnej strane ju v dôsledku silnej erózie svahu a naplavenej značnej vrstvy ornice nebolo možné presne sledovať. Rovnako nebolo možné v dôsledku výrazného terénneho zlomu presne vymedziť jej východný okraj.

Zberom na ploche opevnenia bol získaný rôznorodý materiál. Zastúpená je staršia doba bronzová - maďarovská kultúra (obr. 76: 3-5, 9-11), neskorá doba bronzová - čakanská kultúra. Našiel sa i materiál, ktorý azda možno položiť do neolitu a eneolitu, a tiež do vrcholného stredoveku (obr. 76: 7). Jednoznačnú kultúrnu príslušnosť ani funkciu objektu nie je možné v súčasnosti určiť.

KREISGRABEN IN BISKUPOVÁ. Biskupová, Lage Lazy (Bez. Topoľčany). Grabenbefestigung, Neolithikum(?), Bronzezeit, Maďarovce-Kultur, Čaka-Kultur, Hochmittelalter. Bei der Luftbildprospektion im März 1998 wurde eine Grabenbefestigung von ovaler Form festgestellt. Der Graben von ca. 120x100 m Ausmaß skizzierte sich als dunkleres Bodenmerkmal (Abb. 76: 1). Der Graben befand sich am nach Westen orientierten Hang über dem Bach Radošinka, mit ca. 20 m Überhöhung von ihm (Abb. 76: 2). Die Überhöhung im Rahmen das Grabens selbst beträgt ca. 12 m. Der Ostteil des Grabens liegt auf einem relativ mäßigen Hang, der Westteil dann auf dem Knick. Ein noch ausgeprägterer Geländeknick befindet sich auf seiner Südseite. Der Grabenverlauf wurde durch geophysikalische Messung mit einem Zäsiummagnetometer SMARTMAG SM-4G (Firma SCINTREX, Kanada) beglaubigt. Die einzelnen Profile wurden vertikal auf seinen Verlauf geführt. Festgestellt wurden lokale magnetische Anomalien von -5 bis +8 n T. Nach dem Meßergebnis hatte der Graben eine mäßig ovale Form von 130x115 m Ausmaß und ca. 4-5 m Breite. An der Südseite konnte er infolge der starken Erosion des Hanges und der beträchtlichen angeschwemmten Schicht der Ackerkrume nicht genau verfolgt werden. Ebenso ließ sich infolge des ausgeprägten Geländeknicks sein Ostrand nicht genau bestimmen. Als Lesefunde gewann man auf der Fläche der Befestigung verschiedenartiges Material. Vertreten sind die ältere Bronzezeit - Maďarovce-Kultur (Abb. 76: 3-5, 9-11) und die Spätbronzezeit - Čaka-Kultur. Darunter ist auch Material, das etwa in das Neolithikum und Äneolithikum und ebenfalls in das Hochmittelalter datierbar ist (Abb. 76: 7). Die eindeutige Kulturzugehörigkeit wie auch die Funktion des Objektes lassen sich zur Zeit nicht bestimmen.

VÝSKUM V BRANČI

Ivan Kuzma - Ján Tirpák

Branč (okr. Nitra), poloha Miestne polia, kruhovitý priekopový útvar, doba bronzová, doba halštatská?. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Počas leteckého prieskumu v júni 1998 bolo v katastri obce ako porastový príznak v obilí zistené kruhové priekopové opevnenie s priemerom 35 m (pozri príspevok Blažová/Kuzma/Rajtár tejto ročenke). Kruh sa nachádzal na miernej vyvýšenine neďaleko železničnej trate (obr. 77: 1).

Priebeh priekopy bol overený geofyzikálnym meraním pomocou céziového magnetometra Smartmag SM-4G od firmy Scintrex, s presnosťou merania 0,01 m. Meranie sa uskutočnilo na ploche 2500 m^2 pri hustote bodov 0,2x1,0 m v modifikácii horizontálneho gradientu so vzdialenosťou medzi magnetickými sondami 1,0 m a výškou oboch sond od povrchu terénu 0,6 m. Magnetické variácie boli merané každých 15 sekúnd pomocou protónového magnetometra PM-2 od firmy Geofyzika a počas merania sa pohybovali v intervale od 48035 do 48045 nT. Namerané hodnoty magnetického poľa boli spracované pomocou softwaru Oasis od firmy Geosoft, pričom hodnoty sa pohybovali v intervale od 48042 do 48213 nT. Výsledkom merania je mapa izolínií totálneho magnetického poľa (obr. 78: 1). Z uvedenej mapy vyplýva, že lokálne magnetické anomálie precizujú priebeh priekopy s priemerom asi 38 m, jej prerušenie sa nachádza v južnej časti kruhového objektu. Na skúmanej ploche boli identifikované aj anomálie, ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou indikujú sídliskové objekty.

V nadväznosti na geofyzikálne meranie sme prikročili k overovaciemu výskumu, pričom vrstva ornice na všetkých odkrytých plochách bola odstránená strojom UDS do hĺbky 50-60 cm.

Kolmo na priekopu (na východnej strane kruhu, podľa geofyzikálneho merania v najširšom mieste) bola odkrytá plocha 1 (3x14 m) a vytýčený rez 1. Plocha 2 bola otvorená na severnej strane kruhu a mala preukázať priebeh priekopy ako i overiť nameranú anomáliu. Nedalo sa vylúčiť, že ide o krídlový vstup, hoci prerušenie priekopy nebolo v tomto mieste indikované. Ako sa ukázalo, išlo o kruhovitý objekt (1) s priemerom 410 cm, hĺbkou 50 cm a rovným dnom. Črepový materiál z objektu možno zaradiť azda do neskorej doby bronzovej, resp. doby halštatskej. Na vnútornej strane kruhu sa nachádzal i ďalší objekt (2) s priemerom 60 cm a hĺbkou 60 cm, bez materiálu.

Plocha 3 bola vytýčená v južnej časti, kde geofyzikálne meranie ukazovalo na možný vstup, práve oproti uvažovanému vstupu na ploche 2.

Priekopa na ploche 1 sa črtala ako tmavý pás, široký 530 cm. Po jej ručnom vybraní sme získali dva prakticky identické profily. V severnom profile dosahovala šírka priekopy na úrovni podložia 600 cm a hĺbku 210 cm od tej istej úrovne (obr. 78: 2). Vrstvu ornice s hrúbkou 50 cm nebolo prakticky možné rozlíšiť od výplne priekopy. Takáto jednoliata výplň siahala v strednej časti až do hĺbky 120 cm. V spodnej časti bolo možné sledovať zásyp pozostávajúci z hnedej zeminy premiešanej s podložím, v ktorom sa ďalej nachádzali vrstvičky žltého podložia a čierneho humusu. Dno priekopy bolo mierne zaoblené, na ňom ležala tmavá humusovitá vrstva hrubá 5 cm. V spodnej časti bola na stene priekopy vyzrážaná vápenatá vrstvička hrubá 1 cm. V profile sa dalo tiež rozoznať, že steny boli upravované a pôvodne mala priekopa hrotité dno.

Plocha 2 bola odkrytá v dĺžke 19 m, aby bolo možné sledovať priebeh priekopy. Ako sa ukázalo, anomália nameraná geofyzikou na vonkajšom obvode priekopy s ňou nesúvisela, ale išlo o samostatný objekt v tesnom dotyku. Kolmo na priekopu sme urobili ďalšie dva rezy (2 a 3). Profily oboch rezov vykazovali podobný zásyp ako v prípade rezu 1, mali však v porovnaní s ním výrazne hrotité dno. V miestach oboch rezov dosahovala priekopa menšie rozmery.

Plochu 3 sme odkryli v dĺžke 13 m, v mieste predpokladaného vstupu sme však prerušenie nezistili. Ako možno vidieť na snímke (obr. 78: 2), zásyp v mieste pravdepodobného vstupu v šírke 150-200 cm bol svetlejšej farby. Vytýčili sme preto rez 4 pozdĺžne cez priekopu. Ani v profiloch rezu sa však nepodarilo v zásype jednoznačne potvrdiť existenciu vchodu. Možno však predpokladať, že pri budovaní priekopy išlo o postup, kedy bola vykopaná po celom obvode a potom následne v mieste vchodu zasypaná. To by podporovalo naše zistenia, avšak potvrdiť tento predpoklad by mohol iba rozbor zeminy.

Zo všetkých štyroch rezov sme získali iba nevelké množstvo črepového materiálu. Prevládajú v ňom zlomky hrubšej keramiky, na základe ktorej možno priekopový útvar iba rámcovo datovať do obdobia staršej doby bronzovej, resp. do jej záveru.

Otázku funkcie kruhovej priekopy nemožno jednoznačne zodpovedať.

AUSGRABUNG IN BRANČ (Bez. Nitra). Während der Luftbildprospektion im Juni 1998 wurde im Gemeindekataster als Bewuchsmerkmal im Getreide eine Kreisgrabenanlage von 35 m Durchmesser festgestellt. Der Kreis befand sich auf einer mäßigen Anhöhe unweit der Eisenbahnstrecke (Abb. 77: 1). Der Verlauf des Grabens wurde durch geophysikalische Messung beglaubigt. Diese verwirklichte man auf einer Fläche von 2500 m^2 mit 0,2x1,0 m Punktdichte in der Modifikation des horizontalen Gradienten mit 1,0 m Entfernung zwischen den magnetischen Sonden und der Höhe von 0,6 m beider Sonden von der Oberfläche des Geländes. Das Ergebnis der Messung ist eine Karte der Isolinien des totalen magnetischen Feldes (Abb. 78: 1). Aus der angeführten Karte geht hervor, daß die lokalen magnetischen Anomalien den Grabenverlauf von ca. 38 m Durchmesser präzisieren, seine Unterbrechung befindet sich im Südteil des Kreisgrabenobjektes. Auf der untersuchten Fläche wurden auch Anomalien identifiziert, die mit größter Wahrscheinlichkeit auf Siedlungsobjekte hinweisen. In Anknüpfung an die geophysikalische Messung wurde zur Beglaubigungsgrabung herangeschritten. Vertikal auf den Graben erschloß man die Fläche 1 (3x14 m) und der Schnitt 1 wurde bestimmt. Die Fläche 2 wurde auf der Südseite des Kreises angelegt und sie sollte den Grabenverlauf nachweisen, wie auch die gemessene Anomalie beglaubigen. Es konnte nicht ausgeschlossen werden, daß hier ein flügelförmiger Eingang vorlag, obzwar die Unterbrechung des Grabens an dieser Stelle nicht angedeutet war. Wie es sich erwies, handelte es sich um ein Kreisobjekt (Nr. 1) von 410 cm Durchmesser, 50 cm Tiefe und gerader Sohle. Das Scherbenmaterial aus dem Objekt läßt sich etwa in die Spätbronzezeit bzw. in die Hallstattzeit einstufen. An der Innenseite des Kreises befand sich ein weiteres Objekt (Nr. 2) mit 60 cm Durchmesser und 60 cm Tiefe ohne Fundgut. Die Fläche 3 wurde im Südteil ausgesteckt, wo die geophysikalische Messung auf einen möglichen Eingang deutete, gerade gegenüber dem erwogenen Eingang auf der Fläche 2. Der Graben auf der Fläche 1 skizzierte sich als dunkler Streifen von 530 cm Breite. Im Nordprofil erlangte der Graben auf dem Niveau des Liegenden 600 cm Breite und 210 cm Tiefe von demselben Niveau (Abb. 78: 2). Die Schicht der Ackerkrume von 50 cm Dicke konnte praktisch nicht von der Grabenverfüllung unterschieden werden. Die derartige kompakte Verfüllung reichte im Mittelteil bis in 120 cm Tiefe. Im Unterteil konnte eine Verfüllung aus braunem, mit dem Liegenden vermengten Erdreich verfolgt werden, in welcher sich weiterhin Schmitzen des gelben Liegenden und schwarzen Humus befanden. Die Grabensohle war mäßig gerundet und mit einer 5 cm dicken Humusschicht bedeckt. Im Unterteil war auf der Grabenwand eine 1 cm dicke Kalkschicht ausgefällt. Im Profil konnte ebenfalls erkannt werden, daß die Wände adaptiert waren und es sich ursprünglich um einen Spitzgraben handelte. Die Fläche 2 wurde in 19 m Länge freigelegt, um den Grabenverlauf verfolgen zu können. Wie es sich erwies, hing die gemessene geophysikalische Anomalie auf dem äußeren Grabenumfang nicht mit ihm zusammen, sondern es sich um ein selbständiges Objekt in enger Berührung handelte. Vertikal zum Graben erfolgten weitere zwei Schnitte (2 und 3). Die Profile beider Schnitte enthielten eine ähnliche Verfüllung wie im Falle des Schnittes 1, sie hatten jedoch, verglichen zu ihm eine markant spitze Sohle. An den Stellen beider Schnitte wies der Graben kleinere Ausmaße auf. Die Fläche 3 wurde in 13 m Länge freigelegt, doch wurde an der Stelle des vorausgesetzten Eingangs keine Unterbrechung festgestellt. Wie auf der Aufnahme zu sehen ist (Abb. 77: 2), hatte die Verfüllung an der Stelle des wahrscheinlichen Eingangs in 150-200 cm Breite eine hellere Farbe. Es wurde deshalb der Schnitt 4 entlang durch den Graben angelegt. Doch nicht einmal in den Profilen des Schnittes ließ sich in der Verfüllung eindeutig die Existenz eines Eingangs bestätigen. Es kann jedoch angenommen werden, daß es sich beim Ausheben des Grabens um ein Verfahren handelte, bei dem er auf dem ganzen Umfang ausgehoben und dann nachfolgend an der Stelle des Eingangs zugeschüttet wurde. Dies würde unsere Feststellungen stützen, jedoch bestätigen könnte diese Annahme nur eine Analyse des Erdreichs. Alle vier Schnitte ergaben keine große Scherbenmenge. Es dominierten darin Bruchstücke von massiverer Keramik, aufgrund welcher das Grabengebilde nur rahmenhaft in die ältere Bronzezeit, bzw. in ihren Abschluß datierbar ist. Die Frage der Funktion des Kreisgrabens läßt sich nicht eindeutig beantworten.

RONDEL(?) V DEMANDICIACH

Ivan Kuzma - Ján Tirpák

Demandice (okr. Levice), lengyelská kultúra, doba bronzová - hatvanská kultúra, vrcholný stredovek, rondel.

Počas prieskumného letu v marci 1998 sme v katastri obce Demandice zistili kruhové priekopové opevnenie (obr. 79: 1). Priekopa sa črtala ako tmavší pôdny príznak s priemerom asi 120 m. Nachádza sa na temene ostrohovitej polohy, v nadm. v. 170 m. Prevýšenie oproti potoku Búr, obtekajúcemu ju na východnej strane, je 26 m (obr. 79: 2). Objekt je umiestnený tak, že z jeho areálu je možný dobrý výhľad najmä v JV smere.

Priebeh priekopy bol overený geofyzikálnym meraním céziovým magnetometrom Smartmag SM-4G (firma Scintrex, Kanada). Jednotlivé profily boli vedené kolmo na priebeh priekopy. Meraním boli zistené lokálne magnetické anomálie v rozsahu od -9 do +13 nT, potvrdzujúce jej priebeh. Podľa výsledku merania mala mierne oválny tvar s rozmermi 120x110 m a šírkou asi 6 m. Na severnej (možno sledovať i na leteckej snímke), západnej a južnej strane boli v priebehu priekopy namerané prerušenia, ktoré by mohli predstavovať vchody priekopy (obr. 79: 3). Na východnej strane bol výsledok merania nejednoznačný, čo však môže byť zapríčinené väčšou eróziou. Interpretáciu merania podporuje i pravidelné rozloženie týchto prerušení.

Zberom na ploche opevnenia bol získaný materiál, v ktorom je zastúpená najmä staršia doba bronzová - hatvanská kultúra (obr. 79: 5-8). Časť menej výrazného materiálu (medzi ktorým sa našiel i rohovitý výčnelok - z plastiky?) vykazuje však legyeloidný charakter (obr. 79: 4). Zastúpený je i materiál, ktorý možno položiť do vrcholného stredoveku.

Možno predpokladať, že ide o zatiaľ najvýchodnejšie situovaný rondel lengyelskej kultúry. Okrem malého množstva nevýrazného črepového materiálu by pre takéto zaradenie hovoril jeho pomerne pravidelný kruhový tvar a rozmery, ako i zistenie pravidelne rozmiestnených vchodov. Od výskumu *J. Pavúka (1977; 1987)*, ktorý prebiehal na trase plynovodu na rozhraní katastrov Domadice - Santovka, leží vzdušnou čiarou iba asi 3 km.

Literatúra

Pavúk 1977 - J. Pavúk: Nálezisko lengyelskej a badenskej kultúry v Santovke a Domadiciach. AVANS 1976, 1977, 221-222.

Pavúk 1987 - J. Pavúk: Sídlisko lengyelskej kultúry v Santovke a Domadiciach. AVANS 1986, 1987, 84-85.

RONDELL(?) IN DEMANDICE. Während des Erkundungsfluges im März 1998 wurde im Gemeindekataster von Demandice (Bez. Levice) eine Kreisgrabenbefestigung festgestellt (Abb. 79: 1). Der Graben zeichnete sich als dunkleres Bodenmerkmal von etwa 120 m Durchmesser ab. Er befindet sich auf dem Gipfel eines Sporns in 170 m Überseehöhe. Die Überhöhung gegenüber des an der Ostseite fließenden Baches Búr beträgt 26 m (Abb. 79: 2). Das Objekt ist so situiert, daß aus seinem Areal ein guter Ausblick besonders in SO-Richtung besteht. Der Grabenverlauf wurde durch geophysikalische Messung mit dem Zäsiummagnetometer SMARTMAG SM-4G (Firma SCINTREX, Kanada) beglaubigt. Die einzelnen Profile waren vertikal auf den Grabenverlauf geführt. Festgestellt wurden durch die Messung lokale magnetische Anomalien im Ausmaß von -9 bis +13 nT, die den Verlauf des Grabens bestätigen. Nach dem Meßergebnis hatte er eine mäßig ovale Form von 120x110 m Ausmaß und ca. 6 m Breite. An der Nord- (auf der Luftbildaufnahme verfolgbar), West- und Südseite wurden im Grabenverlauf Unterbrechungen gemessen, die Eingänge des Grabens repräsentieren könnten (Abb. 79: 3). An der Ostseite war das Meßergebnis nicht eindeutig, was jedoch durch die größere Erosion verursacht sein konnte. Bestätigt ist die Interpretation der Messung auch durch die regelmäßige Verteilung dieser Unterbrechungen. Als Lesefunde wurde auf der Fläche der Befestigung Material gewonnen, in welchem vor allem die ältere Bronzezeit - die Hatvan-Kultur, vertreten ist (Abb. 79: 6-8). Ein Teil des weniger ausgeprägten Materials (in welchem auch ein Hornbuckel etwa einer Plastik gefunden wurde) weist jedoch lengyeloiden Charakter auf (Abb. 79: 4). Vertreten ist auch Material, das in das Hochmittelalter verweisbar ist. Es ist anzunehmen, daß es sich bisher um ein am östlich-

sten situiertes Rondell der Lengyel-Kultur handelt. Außer einer kleinen Menge unausgeprägter Scherben sprächen für eine solche Einstufung ihre verhältnismäßig regelmäßigen runden Formen und Ausmaße wie auch die Feststellung der regelmäßig verteilten Eingänge. Von der Grabung J. Pavúks (1977; 1987), die auf der Gasleitungstrasse an der Katastergrenze von Domadice - Santovka verlief, liegt das Rondell in Luftlinie von lediglich rund 3 km Entfernung.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU LOKALITY BANSKÁ ŠTIAVNICA–STARÉ MESTO

Jozef L a b u d a

Banská Štiavnica (okr. Banská Štiavnica), poloha Staré mesto–Glanzenberg, 12.-15. stor., sídlisko, systematický výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica.

a) Pri terénnych prácach v r. 1998 sa pokračovalo v odkryve cisterny na P o l o h e 1, kde však bolo potrebné kvôli bezpečnosti brigádnikov realizovať tesárske práce a výskum prerušiť. Preto na Polohe 1 sme v miestach prístupovej cesty vymerali S-1/98 s cieľom zachytiť murivo medzi jednotlivými stavbami. Hoci sa nepodarilo odkryť základové murivo, nálezy keramiky, bronzových ozdôb a najmä železného fokoša zo 14. stor. priniesli neočakávané výsledky. Spomenutý fokoš ako symbol baníckej profesie (sekerovitý tvar, násada chýba) sa používal ako palica pri slávnostných príležitostiach. Je to zatiaľ najstarší nález tohoto druhu v banských regiónoch Európy, pretože doteraz uvádzané nálezy fokošov zo Saska zaraďujú nemeckí kolegovia do 16. stor. K zaujímavým nálezom z týchto miest možno zaradiť fragment kamenného ostenia gotického rebra stavby neurčenej funkcie, ktorú zatiaľ nie je možné lokalizovať.

b) Ďalším miestom výskumu bola poloha K o s t o l í k, kde sa pokračovalo v odkryve pingy z predchádzajúcej sezóny (sonda 3/97). Tu sa tiež podarilo zachytiť unikátny nález na dne šachtovitého tvaru pingy v podobe okrajových črepov z 13. stor. Tieto nálezy po prvýkrát v štiavnickom rudnom revíri dokazujú priame banské práce v uvedenej (zatiaľ najstaršej) časovej etape. V bezprostrednej blízkosti pingy, približne 20 m JZ, sa na prilahlej terase vymerala sonda 2/98 (9x1 m), kde sa v závere sezóny odkryla časť základového muriva stavby, spájanej vápennou maltou. Rozšírený základ muriva a ďalšia časť architektúry naznačujú existenciu klenby. Nálezy, okrem architektúry, sa zatiaľ neobjavili. Vo výskume sa bude pokračovať.

ERFORSCHUNG DER LOKALITÄT BANSKÁ ŠTIAVNICA-STARÉ MESTO (Bez. Banská Štiavnica, 16. Saison). Auf der Fläche 1 wurde an den Stellen des Zugangsweges der Schnitt 1-98 mit dem Ziel angelegt, das Mauerwerk zwischen den einzelnen Bauten zu erfassen. Obzwar Fundamentmauerwerk freizulegen nicht gelungen ist, lieferten die Funde von Keramik, Bronzezierat und namentlich eine Eisenaxt aus dem 14. Jh. unerwartete Ergebnisse. Die erwähnte Axt als Gezähe der Bergmannsprofession (axtförmige Gestalt, der Schaft fehlt), verwendet man als Kommandostab bei feierlichen Anlässen. Es ist dies vorderhand der älteste Fund dieser Art in den Bergbauregionen Europas, weil die bisher angeführten diesbezüglichen Funde aus Sachsen von den deutschen Kollegen in das 16. Jh. eingestuft sind. Eine weitere Grabungsstelle bildete die Lage Kostolík, wo mit der Freilegung von Pingen aus der vorangehenden Saison fortgesetzt wurde (Schnitt 3/97). Hier ist es ebenfalls gelungen, einen Unikatfund auf der Sohle einer schachtförmigen Pinge zu erfassen, und zwar in Form von Randscherben aus dem 13. Jh. Diese Funde beweisen zum erstenmal im Štiavnicer Erzrevier direkte Bergbauarbeiten in der angeführten (vorderhand ältesten) Etappe. In der Ausgrabung wird fortgesetzt werden.

PRIESKUM ZANIKNUTEJ OBCE BODOŠ

Rastislav Lukáč - Marián Uličný

Jarovnice (okr. Sabinov), časť Močidľany, poloha Bodoš, prieskum, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV-VPS, Košice.

Autori príspevku uskutočnili prieskum zaniknutej stredovekej obce Bodoš. Obec sa nachádzala na rovnomennej polohe, v zníženine tesne pri prameni vody pod stredovekým hrádkom. Lokalita je na poľnohospodársky obrábanej pôde, a preto zvyšky rozoraných usadlostí sú jasne zreteľné sfarbením a výskytom väčšieho množstva kameňov. Podľa svedectiev písomných prameňov obec existovala v 13.-15. stor.

Zberom sme získali keramický materiál so značne poškodeným povrchom. Na niektorých zlomkoch z dien možno pozorovať nie veľmi zreteľné stopy po zrezávaní. Polovica črepov je vypálená do červena, o čosi menšia časť do hnedosiva, výnimočne dokonale redukčne do siva. Väčšina okrajov pochádza z hrncovitých nádob. Najviac okrajov je na vnútornej a vonkajšej strane profilovaných výstupkom (obr. 80: 8,10,11). O čosi menšiu časť tvoria okraje profilované na vonkajšej strane výstupkom, na vnútornej strane so šikmým zarovnaním (obr. 80: 1,2,9). Najmenší podiel tvorili okraje so zhrubnutým okrajom na vnútornej strane so žliabkom pre vrchnák (obr. 80: 4,5,12). Jediným exemplárom je okraj so zhrubnutým koncom a takmer vodorovne zrezaným koncom (obr. 80: 3). Hrnce sú zdobené ryhami a rebrovaním. V súbore sú dva okraje zo džbánov z jemného materiálu sivej farby (obr. 80: 6) a okraj z pokrievky (obr. 80: 7). Malá časť nálezov má znaky keramiky 13.- začiatku 14. stor. (obr. 80: 1,8). Väčšinu črepov možno datovať do 14.- polovice 15. stor.

ERKUNDUNG DER GEMEINDEWÜSTUNG BODOŠ. Die Autorin des Beitrags realisierte eine Geländeerkundung zwecks Lokalisierung der mittelalterlichen Gemeindewüstung Bodoš. Die Lokalität befindet sich im landwirtschaftlich genutzten Boden und zerpflügte Reste der Ansiedlung skizzierten sich als dunkle Stellen mit einer größeren Konzentration von Steinen. Die aufgelesenen Gefäßscherben können in das 13.-15. Jh. datiert werden.

ŠTVRTÁ SEZÓNA VÝSKUMU VÝŠINNÉHO SÍDLISKA LIESKOVEC-HRÁDOK

Róbert Malček

Lieskovec (okr. Zvolen), poloha Hrádok, systematický výskum, sídlisko, eneolit, mladý bronz, doba rímska. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

V sezóne 1998 sa na plošine pokračovalo v skúmaní už otvorených sond (sondy 1 a 3/97, 4/97); pozdĺžny rez (orientácia približne V-Z) sa polohou predĺžil a dosiahol pätu východného svahu. Skúmala sa zjednotená plocha sond 1 a 3/97, ktoré tvoria súvislý pruh s rozmermi 12,5x5,5 m južnej, vnútornej polovice SV výseče nad hranou plošiny.

Nálezová situácia - sondy 1 a 3/97

Odstraňoval sa svetlohnedý násyp, v ktorom sa v sezóne 1997 čiastočne odkryla predná plenta predpokladaného valu a neurčená kamenná deštrukcia; podľa zistení v sezóne 1998 ide o kompletný hlinitý blok, bez pozorovateľného zvrstvenia, do ktorého sú vtrúsené(?) zriedkavé praveké nálezy. V hĺbke 60 cm sa v ňom našli zvyšky súčasného zásahu (igelitové vrecká zo 70-tych - 80-tych rokov tohto stor.); v hĺbke 70/80 cm sa v násype pod severným profilom sondy našlo nahromadenie nevystrelených i vystrelených nábojov do pušky, spolu s napáskovanými zásobníkmi a nepoužitým mínometným granátom. Ide už o druhý granát na polohe; podľa týchto nálezov sa zdá pravdepodobné, že sa v týchto miestach cez druhú svetovú vojnu nachádzalo mínometné hniezdo. Ani zásah z druhej svetovej vojny, ani zásah z druhej polovice stor. sa od skúmaného svetlohnedého násypu farebne neodlišoval. Po odstránení svetlohnedého násypu sa čiastočne rozobrala kamenná deštrukcia nad východnou hranou plošiny. Tvorili ju nasucho kladené, asi 30-40 cm veľké, ploché lámané skaly, medzi ktorými sa našli aj veľké ploché okruhliaky. Kamenitá halda, v najväčšej šírke hrubá asi 2 m, mala poloblúkovitý pôdorys

a značnú výšku (siahala až pod dnešný povrch). Celou hmotou sa nachádzala v svetlohnedom násype, s ktorým je pravdepodobne súčasná. Otázny je jej vzťah k línii veľkých kamenných blokov (plenta valu?), ktorú narúša(?).

Po odstránení svetlohnedého násypu sa pristúpilo ku skúmaniu čiernohnedej vrstvy, ktorá sa nachádzala pod ním. Vrstva, identická so sídliskovou vrstvou zistenou nad severnou hranou plošiny, v ktorej sa vypreparoval eneolitický objekt (ohnisko), bola tu tenšia (asi 40 cm) a nenašli sa v nej zvyšky objektov. Je možné, že jej horná časť bola odstránená planírkou pri vŕšení uvedeného násypu. Vo vrstve boli roztrúsené početné črepy, sčasti eneolitické; niekoľko črepov možno(?) priradiť mladobronzovému (lužickému) osídleniu lokality. Existenciu mladobronzového horizontu potvrdzuje nález bronzovej ihlice s kyjakovitou hlavičkou, zdobenou rytím (obr. 70), ktorá sa našla v čiernohnedej vrstve pod rozhraním so svetlohnedým násypom. Čiernohnedá vrstva ležala priamo na čiastočne zvetranom granodioritovom podloží, ktoré tu tvorilo plochú terasu.

Nálezová situácia - sonda 4/97

V západnej časti sondy sa pod odstránenou 10-15 cm povrchovou vrstvou, podobne ako v sezóne 1997 sonde 1/97-A,C, odkryl súvislý štrkovitý príkrov, ktorý sprevádzali len zriedkavé nálezy črepov a kamennej industrie. Od hrany plošiny príkrov oddeloval zával veľkých lomových skál (asi 40 cm), ktorý pokrýval celú východnú a sčasti aj severnú plochu sondy a podľa zistenia v sonde 2/96 padal aj na severný svah lokality. Príkrov (podlaha? nedatovaného objektu) tvorila asi 10/15 cm hrubá vrstva drveného štrku (skálie s priemerom asi 10 cm). Medzi skalami sa našli zhluky uhlíkov. Zával presahoval východný okraj sondy; skladal sa z niekoľkých (dvoch/troch) vrstiev väčších lámaných skál nepravidelného tvaru.

Pod štrkovitým príkrovom sa nachádzala čiernohnedá vrstva, identická s kultúrnou vrstvou na sondách 1/97 a 2/96. Našla sa v nej eneolitická keramika, úštepová industria a uhlíky. Pretože sa výkopové práce prerušili, zostalo sa v podstate na povrchu tejto vrstvy. Zával veľkých skál sa nasúval na svetlohnedý násyp zistený v sonde 1 a 3/97. Vzťah štrkovitého príkrovu a závalu nie je z odkrytej situácie jasný. Vzťah závalu a svetlohnedého násypu môže objasniť výskum zatiaľ neotvorenej plochy medzi sondou 3 a 4/97.

Nálezová situácia - rez

V sezóne 1997 bola rezom na päte vyvýšeniny zistená priekopa zatesaná do podložia. Rez sa v sezóne 1998 predĺžil o 6 cm na východ, za pätu ostrohu. Zdá sa, že aj podložie na skúmanom úseku za priekopou bolo upravované (skala tu pomerne prudko klesá), a že by mohlo(?) ísť o druhú, mladšiu priekopu zodpovedajúcu mladšiemu horizontu osídlenia lokality (druhej fáze eneolitickej osady?). Zásyp tejto hypotetickej priekopy tvorila hnedá pôda, v ktorej sa nachádzali sídliskové zvyšky (kosti, črepy - eneolit, kamenná industria); v malých hĺbkach sa našli nábojnice z druhej svetovej vojny. V zásype sa nachádzal aj záver kamennej deštrukcie rozťahanej po svahu a identifikovanej v profile rezu v minuloročných sezónach. Úplne v ňom chýbala vrstva tmavohnedej pôdy, ktorá tvorila zásyp staršej priekopy a na ktorej stálo teleso predpokladaného valu.

VIERTE GRABUNGSSAISON AUF DER HÖHENSIEDLUNG LIESKOVEC-HRÁDOK (Bez. Zvolen). Im Grabungsjahr 1998 konzentrierten sich die Arbeiten auf die Beendigung der Untersuchung offener Flächen der vorjährigen Saison auf dem NO-Abschnitt des Gipfelplateaus des Sporns. Den Längsschnitt durch die Fundstelle verlängerte man bis zum östlichen Hangfuß der Anhöhe. Aus der untersuchten hellbraunen Aufschüttung über der Ostkante des Plateaus (Wallrest?) stammt weniges atypisches Scherbenmaterial; entdeckt wurden darin auch Steindestruktionen, aus denen jedoch vorderhand die Form des vorausgesetzten Walles nicht rekonstruierbar ist - die Situation störte ein Einschlag aus dem zweiten Weltkrieg. Offen bleibt auch die Frage der Datierung. Im Längsschnitt der Fundstelle hinter dem östlichen Hangfuß der Lage kann aus der Gestaltung des gewachsenen Felsens ein zweiter, jüngerer Graben angenommen werden(?), der in die jüngere Phase der äneolithischen Besiedlung des Sporns gehört haben konnte(?).

ZÁCHRANNÁ AKCIA VO ZVOLENE-TRHOVEJ ULICI

Róbert Malček

Zvolen (okr. Zvolen), poloha Trhová ul., fortifikácia, novovek. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Na jar 1998 sa v profile ryhy vo východnom závere Trhovej ulice rozoznali zvyšky muriva, ktoré sa nachádzalo pred čelom v týchto miestach zrúcanej renesančnej obvodovej hradby. Vzápätí došlo v tomto priestore k rekonštrukcii dlažby; v súvislosti s tým sa v stažených podmienkach podnikol pokus o preskúmanie zistených základov a určenie ich vzťahu k mestskému opevneniu.

Záchranným výskumom sa odkryli základy obvodovej hradby a dva fragmenty základov neznámej architektúry:

1. Obvodová hradba - v dĺžke asi 4 m sa na južnej strane Trhovej ul. zachytili základy zrúcanej hradby. Nadväzovali na doteraz stojacu hradbu, ktorá tvorí zadnú (západnú) stenu domu 15 na Kozačekovej ul. Zistené základy pretínala ryha kanalizácie. Zvyšky identických základov sa v dĺžke asi 1 m odkryli aj za kanalizačnou ryhou na opačnej, severnej strane Trhovej ul. Základy z lomového kameňa spájaného maltou dosahovali šírku približne 90 cm.

2. Fragment základov 1 - našiel sa vo vzdialenosti 5-7 m pred východným (vonkajším) priečelím obvodovej hradby; odkryté zvyšky boli orientované v smere SV-JZ, teda šikmo na líniu hradieb. Sledovať ich bolo možné v dĺžke asi 3 m, na SV konci ich zničila ryha kanalizácie; v JZ časti (bližšej k hradbe) bola nálezová situácia taktiež narušená rôznymi zásahmi, ale podľa profilu ryhy vedenej popri severnej stene domu 15 na Kozáčekovej ul., sa zistené základy prevdepodobne lomili k hradbe. Hĺbka základovej škáry (asi 1,5 m) a šírka (asi 0,9 m) múru z lomového kameňa spájaného maltou svojimi parametrami zodpovedá parametrom v týchto miestach ohľadaných základov hradby.

3. Fragment základov 2 - našiel sa v severnej časti ulice pri hĺbení ryhy verejného osvetlenia. Ohľadaním fragmentu sa zistilo, že ide o zvyšok hradbového múru, na ktorý asi 45° uhlom nadväzovali základy iného múru orientovaného v SV-JZ smere, pred vonkajšie priečelie hradby.

Nálezový materiál, ktorý sa našiel v zásypových vrstvách (hrúbka asi 1 m) medzi hradbou a fragmentom 1, pochádza z novoveku.

Odkryté základy mohli patriť doteraz neznámej architektúre, ktorá asi bola súčasťou opevnenia mesta; ale z nájdených zvyškov vzhľad stavby a jej účel nemožno určiť.

RETTUNGSAKTION IN ZVOLEN-TRHOVÁ ULICA (Bez. Zvolen). Im Ostabschluß der Gasse Trhová ulica in Zvolen wurden bei Rekonstruktionsarbeiten Fundamentreste einer Bastei und eines nicht näher bestimmten Baues freigelegt, der wahrscheinlich zur Renaissancebefestigung der Stadt gehört hat.

ZBERY V OKRESOCH ZVOLEN A DETVA

Róbert Malček

1. Detva (okr. Detva), poloha Kalamárka, sídlisko, zber, doba bronzová mladšia-neskorá, obdobie slovanské. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Zbery vykonala žiačka 5. ročníka ZŠ Z. Kolibíková, ktorá nevedela presnejšie určiť polohu nálezu. Podľa jej slov sa však tento našiel niekde pod hájovňou, nie bezprostredne pod hradiskom. Nálezy pochádzajú z polohy, ktorá pravdepodobne súvisela s polykultúrnym opevneným sídliskom skúmaným P. Šalkovským (*Šalkovský 1994*). Zodpovedá tomu aj datovanie. Zozbieralo sa 97 črepov a päť kostí; väčšinou ide o dobre vypálenú keramiku s hladkým až lesklým povrchom, hnedej, hnedosivej až čiernej farby, ktorú možno priradiť lužicko-kyjatickému horizontu osídlenia areálu. V lužicko-kyjatickom nálezovom inventári je niekoľko úlomkov okrajov a dien, črepov zdobených rytím, kanelovaním a po jednom prípade jazykovitým výčnelkom a plastickou presekávanou lištou. Jeden črep zdobený kombináciou rytých obežných línií a vlnovky možno priradiť slovanskému osídleniu lokality.

2. D o b r á N i v a (okr. Zvolen), poloha H á j, sídlisko(?), zber, neskorá doba laténska(?), púchovská kultúra(?). Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Lokalitu identifikoval J. Žigo, ktorý na nej aj uskutočnil zbery. Na základe jeho informácie sa vykonala obhliadka polohy.

Poloha sa nachádza na okraji Pliešovskej kotliny asi v ťažisku trojuholníka vymedzenom pahorkami Háj, Rakytový vrch a Šibeničný vrch, približne 700 m vzdušnou čiarou na sever od najvyššieho bodu pahorka Háj a asi 2,5 km na JZ od obce. Tvorí ju na východ sklonená stráň s miernym stúpaním, v podstate malá dolinka roztvorená na východ (nadm. v. 440-450 m). Cez polohu nepreteká vodný tok. Na zalesnenom povrchu nie sú zreteľné stopy po sídliskových objektoch.

Nálezový materiál zo zberov tvorí asi 380 úlomkov nádob; ide o hrubostenné črepy zásobnicových nádob, zväčša sú vovnútri sivočierne, zvonka hnedé alebo sivé s drsným povrchom. Medzi črepmi je niekoľko fragmentov plochého dna s podsadenou spodnou časťou a jeden úlomok hornej časti nádoby s oblým, previsnutým okrajom. K nálezom patria aj tri hrudky mazanice a dva pliešky farebného kovu.

Do toho istého obdobia asi patrí aj fragment hrdla s okrajom väčšej nádoby, ktorý sa našiel v koryte Strieborného potoka asi pol kilometra od polohy.

V prípade, že je datovanie nálezov do neskorej doby laténskej správne, ide o prvý dôkaz osídlenia Pliešovskej kotliny aj v tomto období.

3. a) Z v o l e n (okr. Zvolen), časť P o d b o r o v á, ul. J. Bánika 6, sídlisko, zber, neolit, mladá lineárna kultúra. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Nálezisko tvorí vysoko položená pravobrežná terasa Hrona na severnom okraji mesta. Nálezy sa našli pri prehliadke ryhy elektrického vedenia, ktorá sledovala vo vzdialenosti asi 5 m východné priečelie panelového domu. Ryha pretínala sýto hnedú vrstvu zeme asi do hĺbky 50 cm. Koncentrovali sa oproti JV nárožiu spomenutého domu. Pravdepodobne patrili sídliskovému objektu, ktorý sa identifikoval v profile vodovodnej ryhy v r. 1997 (*Malček 1999*). Išlo o jamu zahĺbenú do žltého ílovitého podložia, podľa priečneho profilu so zvislými stenami a oblým dnom.

Nálezový materiál tvorí 30 úlomkov nádob a jeden úštep. Črepy patrili hrubostenným i tenkostenným nádobám vypáleným z hliny s prímesou sľudnatého piesku a stopami po organických prímesiach. Povrch je drsný, svetlohnedej až sivej farby. Jeden hrubostenný črep je zdobený dvoma vedľa seba posadenými hranolovitými výčnelkami; niekoľko tenkostenných črepov nesie rytú výzdobu - samostatné i viacnásobné oblúkovité i priame línie, na jednom úlomku kombinované s notovými hlavičkami. Úštep je čepeľ s lichobežníkovitým priečnym profilom (radiolarit?).

Fragmenty nádob sa výzdobou hlásia k mladšej lineárnej keramike; spolu s nálezmi z Ladomerskej Vieský-cintorína (*Mosný/Šiška 1999*) a Zvolena-Pod Drahy a Haputka (*Balaša 1964*) dokazujú prítomnosť nositeľov lineárnej kultúry v oblasti stredného Pohronia. Zároveň ide o zatiaľ najsevernejšie identifikované nálezisko lineárnej kultúry vo Zvolenskej kotline.

b) Z v o l e n (okr. Zvolen), časť P o d b o r o v á, ul. D. Matejovie 24-32, sídlisko, zber, neolit, mladá lineárna kultúra. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Nálezy zo svojho a susedných pozemkov zozbieral V. Ježovič. Ide o 33 úlomkov nádob a jeden úštep. Črepy sú spracovaním a výzdobou identické s nálezovým materiálom z objektu zachyteného na ul. J. Bánika 6. Rovnako patrili hrubostenným i tenkostenným nádobám s drsným povrchom so sľudovitými a organickými prímesami sivej, sivohnedej farby. Jeden fragment hrubostennej nádoby nesie plastickú pretláčanú lištu, jeden valcovitý výčnelok; niekoľko tenkostenných črepov je zdobených kombináciou rytých línií a notových hlavičiek. Medzi črepmi je i fragment nádoby s dutou valcovitou(?) nôžkou. Nálezy potvrdzujú existenciu osady nositeľov mladej lineárnej keramiky.

L i t e r a t ú r a

Balaša 1964 - G. Balaša: Praveké osídlenie stredného Slovenska. Banská Bytrica 1964.

Malček 1999 - R. Malček: Archeologické nálezy v okrese Zvolen. AVANS 1997, 1999, 109.

Mosný/Šiška 1999 - P. Mosný/S. Šiška: Ladomerská Vieska – prvé nálezisko kultúry s lineárnou keramikou v Žiarskej kotline. AVANS 1997, 1999, 120.

Šalkovský 1994 - P. Šalkovský: Hradisko v Detve. Nitra 1994.

LESEFUNDE IN DEN BEZIRKEN ZVOLEN UND DETVA. 1. Detva (Bez. Detva), Kalamárka, nicht genau bestimmte Lage, Siedlung, Jung-Spätbronzezeit, slawische Zeit. Aus Lesefunden, wahrscheinlich einer in der Vergangenheit zum untersuchten Burgwall Kalamárka gehörenden Ansiedlung stammen 97 Scherben und einige Knochen aus der Jung-Spätbronzezeit und aus dem Frühmittelalter. 2. Dobrá Niva (Bez. Zvolen), Lage Háj, Siedlung(?), Lesefunde, Spätlatènezeit(?), Púchov-Kultur(?). In den Lesefunden von der Ansiedlung(?) aus der Latènezeit(?) stammen 380 Scherben von mehreren(?) dickwandigen Gefäßen. Es handelt sich um die ersten Funde aus diesem Zeitabschnitt im Pliešovec-Becken. 3. a) Zvolen (Bez. Zvolen), Teil Podborová, Gasse ul. J. Baníka 6, Siedlung, Neolithikum, Kultur mit junger Linearkeramik. Aus Lesefunden an Stellen des im J. 1997 identifizierten Siedlungsobjektes stammt Material, das der Verzierung nach in das mittlere Neolithikum gehört. Es handelt sich um die bisher nördlichste Fundstelle der Kultur mit junger Linearkeramik im Zvolener Becken. b) Zvolen, Teil Podborová, Gasse ul. D. Matejovie 24-32; Siedlung, Lesefunde, Neolithikum, Kultur mit junger Linearkeramik. Das Keramikmaterial aus Lesefunden auf den Grundstücken der Häuser in der Gasse ul. D. Matejovie bestätigt die Existenz einer neu festgestellten neolithischen Siedlung am Nordrand von Zvolen. Unterbringung aller Funde im Bezirksmuseum Zvolen (Lesnícke a drevárske múzeum).

KAMENNÝ SEKEROMLAT Z MALACHOVA

Marta Mácelová

Malachov (okr. Banská Bystrica), intravilán, pravý breh Malachovského potoka, ojedinelý nález, eneolit. Uloženie nálezu: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V júli 1998 pri vyberaní okruhliakov na stavbu ohniska z pravého brehu Malachovského potoka našiel Zoltán Koczkás neúplný kamenný nástroj. Sekeromlat (evid. č. 21.027) so zaobleným tylom má najväčšie rozšírenie v mieste otvoru. Od otvoru k ostriu sa ťahá plastické rebro (obr. 71). Tylo je poškodené. Povrch je dôkladne vybrúsený. Nástroj je vyrobený z pyroxenického andezitu sivočiernej farby a môže pochádzať z miestnej Malachovskej doliny (určil RNDr. J. Galvánek).

Rozmery sekeromlatu sú: zach.dĺ. 16 cm; max.š. 7,1 cm; Ř otvoru 1,8 cm. Nástroj patrí k tzv. vojnovým sekeromlatom, podľa rozdelenia *J. Lichardusa* (*1960,* 855) k typu 20. Nálezy tohto typu sú chronologicky zaradené do neskorej fázy eneolitu. Na miesto nálezu sa dostal pravdepodobne transportom z 2,5 km vzdialeného opevneného Hrádku, ktorý sa nachádza v katastri obce Horné Pršany. Už v minulosti sa na tejto lokalite našli kamenné mlaty (*Balaša 1960,* 29).

Počas prieskumu *K. Pietu* (*1993,* 106,107) v r. 1991 bola zistená v severnej a západnej časti hradiska kultúrna vrstva s nálezmi z doby laténskej a rímskej.

Literatúra:

Balaša 1960 - G. Balaša: Praveké osídlenie stredného Slovenska. Martin 1960.

Lichardus 1960 - J. Lichardus: Kamenné nástroje na Slovensku a ich hlavné typy. Arch. Rozhledy 12, 1960, 842-859.

Pieta 1993 - K. Pieta: Hradisko a výšinné sídlisko z doby laténskej a rímskej v Horných Pršanoch. AVANS 1992, 1993, 106-107.

SILEXHAMMERAXT AUS MALACHOV. Am Ufer des Malachov-Baches im Intravillan der Gemeinde Malachov (Bez. Banská Bystrica) wurde eine Silexhammeraxt aus dem Spätäneolithikum gefunden (Abb. 71). Das Artefakt gehört zu den sog. Streithammeräxten des Typs 20 (Lichardus 1960, 855).

SÍDLISKO Z DOBY RÍMSKEJ V LUŽIANKACH

Peter Milo

Lužianky (okr. Nitra), poloha Pasienky-Kapitulské, doba rímska, sídlisko, povrchový prieskum. Uloženie nálezov: u autora.

Lokalita sa nachádza na lavej strane rieky Nitra. Má oválny tvar a čiernym sfarbením kontrastuje s okolitou pôdou, čím sú dobre rozpoznateľné jej hranice. Približne stredom ju pretína železničná trať Lužianky - Zlaté Moravce. Zberom získaný materiál domácej, v ruke i na kruhu robenej keramiky čiernej, sivej a hnedosivej farby (obr. 81, 82). Rímsko-provincionálnu keramiku zastupujú črepy mramorovanej, panónskej vkolkovanej, jemnej šedej, jemnej tehlovej a maľovanej keramiky (obr. 82: 1). Zaujímavým je okrajový črep z hnedozeleno glazovaného mortária (obr. 82: 6). Všetok materiál pochádza z doby rímskej - počiatok sídliska v 2. stor. n. l., len jeden črep (obr. 82: 7) je stredovekého rázu, čo však možno povedať len na základe materiálu, z ktorého je zhotovený, pretože vlnovka ako výzdobný prvok je na tomto sídlisku zastúpená vo veľkom počte.

SIEDLUNG AUS RÖMISCHER ZEIT IN LUŽIANKY. Durch Oberflächenbegehung konstatierte man in Lužianky (Bez. Nitra) in den Lagen Pasienky, Kapitulské, links vom Nitrafluß eine römerzeitliche Siedlung. Das gewonnene Material stammt von heimischer, in der Hand wie auch auf der Scheibe geformter Keramik und ist von schwarzer, grauer und braungrauer Farbe (Abb. 81, 82). Die provinzialrömische Keramik vertreten Scherben von marmorierter, pannonischer gestempelter, feiner grauer, feiner ziegelfarbener und bemalter Keramik (Abb. 82: 1). Interessant ist die Randscherbe eines braungrün glasierten Mortariums (Abb. 82: 6). Sämtliches Material stammt aus römischer Zeit - Beginn der Siedlung im 2. Jh. u. Z., nur eine Scherbe (Abb. 82: 7) weist mittelalterliches Gepräge auf, was jedoch nur auf Grundlage des Materials, aus welchem sie angefertigt ist, gesagt werden kann, weil die Wellenlinie als Verzierungselement in dieser Siedlung reichlich vertreten ist.

PRIESKUMY OPEVNENÍ V OKOLÍ POVAŽSKEJ BYSTRICE

Jozef Moravčík

S členmi archeologického krúžku v Považskej Bystrici sme urobili v r. 1998 niekoľko prieskumov na opevneniach v okolí mesta. Všetky nálezy sú uložené v zbierkach Považského múzea v Žiline.

1. Dolná Mariková (okr. Považská Bystrica), poloha Široká, opevnenie na severnom výbežku kóty zvanej Michalová, stredovek 12.-13. stor., eneolit? (badenská kultúra).

Lokalita sa nachádza v bočnej doline západne od obce. Na východnej strane polohy je zvislá skalná stena po miestnej ťažbe vápenca pre pálenie vápna. Opevnenie s nevýraznými valmi dokumentujú nálezy stredovekej keramiky z rozhrania 12.-13.stor. (obr. 83: 1-3). Staršie osídlenie môže patriť badenskej kultúre z obdobia eneolitu. Túto keramiku vyrobili zo zrnitého materiálu s prímesou obilných pliev a ozdobili plytkými zvislo i vodorovne rytými líniami alebo krátkymi zvislými vpichmi (obr. 83: 4, 5, 9).

2. Prieskum na dávnejšie známej lokalite Jasenica (okr. Považská Bystrica), poloha Predná hôrka (*Pieta/Moravčík 1980*, 170; *1987*, 86), opevnenie púchovskej kultúry z rozhrania letopočtov, nálezy železných a bronzových predmetov, keramika.

Opakovaný prieskum priniesol niekoľko nových nálezov púchovskej kultúry z konca neskorej doby laténskej a začiatku staršej doby rímskej: štyri železné strelky, klince, šidlo, železný klin s veľkou hlavicou, železný nôž s rukoväťou ukončenou očkom, časť malej britvy, malú radlicu s tuľajkou (alebo dláto?), drobné ozdoby, malý železný sekáč, ale najmä bronzovú sponu A 67, s poškodeným zachycovačom (obr. 84). Bronzová spona datuje zánik opevnenia na začiatok staršej doby rímskej. Z črepového materiálu púchovskej kultúry sa bude dať zrekonštruovať niekoľko skoro celých nádob, tak ako sa to podarilo aj po prieskume v r. 1979.

3. a) P o v a ž s k á B y s t r i c a (okr. Považská Bystrica), časť P o v a ž s k á T e p l á, poloha Oplzeň (*Moravčík 1992*, 77), opevnenie púchovskej kultúry z obdobia neskorej doby laténskej, keramika, kamenný amulet.

Opakovaný prieskum lokality priniesol nové nálezy púchovskej kultúry: časť grafitovej nádoby zdobenej hustým zvislým hrebeňovaním a celú veľkú zásobnicu v črepoch, so širokým okružím zdobeným širokými obvodovými žliabkami, ktoré sa opakujú aj pod okružím, štyri veľké plastické držadlá sú umiestnené v dolnej časti tela nádoby. Pri črepoch zásobnice bol malý kamenný amulet v tvare neolitickej sekerky s okrúhlym otvorom v tylovej časti predmetu (obr. 83: 6).

b) P o v a ž s k á B y s t r i c a (okr. Považská Bystrica), časť P o v a ž s k é P o d h r a d i e, poloha Považský hrad, stredovek až novovek - železné predmety, neskorá doba laténska - drobné črepy púchovskej kultúry.

Prieskum lokality priniesol nálezy z rozhrania stredoveku až novoveku (15.-16. stor.), najmä železné klince zo striech hradného objektu. Medzi zaujímavejšie nálezy možno zaradiť len železné kladivko a olovenú guľku (obr. 83: 7,8).

Prieskum sa zameral na overenie nálezu keltskej striebornej mince typu Divinka, ktorú tu údajne našla A. Molejová ešte v r. 1997. Avšak okrem niekoľkých črepov púchovskej kultúry sa tu žiadne iné pamiatky z tohoto obdobia nezistili. Opevnenie s výrazným valom, pozorovaným v dĺžke asi 200 m, môže reprezentovať pôvodné hradisko púchovskej kultúry, ktoré tu fungovalo v období neskorej doby laténskej (*Moravčík 1995*, 97).

4. P r u ž i n a (okr. Považská Bystrica), osada Riedka západne od obce, poloha Mesciská s dvoma výraznými opevneniami. Opakovaný prieskum lokality zameraný na overenie pôvodného datovania lokality (*Pieta/Moravčík 1999*, 137).

Opäť sa našli drobné, najmä slovanské črepy z 9. stor., ale aj niekoľko púchovských z obdobia neskorej doby laténskej. Výrobné objekty dokumentujú na lokalite nálezy železnej trosky pri východnom vale, neďaleko južnej brány opevnenia. Mohutné valy obopínajú väčšie z tunajších dvoch opevnení s celkovou rozlohou asi 2,03 ha. Ani po viacnásobnom sondovaní po celej ploche opevnenia sa nepodarilo zistiť kultúrnu vrstvu. Preto možno hradisko považovať skôr za refúgium, bez súvislejšieho a najmä dlhšieho osídlenia.

L i t e r a t ú r a

Moravčík 1992 - J. Moravčík: Prieskumy v okresoch Považská Bystrica a Žilina. AVANS 1990, 1992, 77-78.

Moravčík 1995 - J. Moravčík: Prieskumy v okrese Považská Bystrica. AVANS 1993, 1995, 97-98.

Pieta/Moravčík 1980 - K. Pieta/J. Moravčík: Prieskum hrádkov púchovskej kultúry v Maríkovskej a Púchovskej doline. AVANS 1979, 1980, 169-172, obr. 86-88.

Pieta/Moravčík 1987 - K. Pieta/J. Moravčík: Druhý prieskum hrádkov púchovskej kultúry v Maríkovskej a Púchovskej doline. AVANS 1986, 1987, 86-87.

Pieta/Moravčík 1999 - K. Pieta/J. Moravčík: Včasnostredoveké hradisko pri Pružine. AVANS 1997, 1999, 137.

BEGEHUNG VON BEFESTIGUNGEN IM UMKREIS VON POVAŽSKÁ BYSTRICA. Alle im Bez. Považská Bystrica. Dolná Maríková, Lage Široká. Befestigung aus dem Mittelalter - 12.-13. Jh. (Abb. 83: 1-3). Besiedlung aus dem Äneolithikum - Scherben der Badener Kultur (Abb. 83: 4,5,9). Jasenica, Lage Predná hôrka - eine Befestigung der Púchov-Kultur von der Wende der Zeitrechnung dokumentieren Funde von Eisengegenständen wie auch eine Bronzefibel A 67 (Abb. 84:). Považská Bystrica, Teil Považská Teplá, Lage Oplzeň - eine Befestigung der Púchov-Kultur bestätigten neue Funde eines graphitierten Gefäßfragmentes mit vertikaler Kammstrichverzierung und ein in Scherben gefundenes großes Vorratsgefäß mit breiter, umlaufend umrillter Krause, bei welcher sich auch ein kleines Steinamulett in Form eines neolithischen Beiles befand (Abb. 83: 6). Považská Bystrica, Teil Považské Podhradie, Lage Považský hrad - die Geländeerkundung ergab hauptsächlich Eisengegenstände, vor allem Nägel von Dächern des Burgobjektes von der Wende des 15./16. Jh. In die gleiche Epoche gehören offenbar auch ein Eisenhammer und eine Bleikugel (Abb. 83: 7, 8). Pružina, Ansiedlung Riedka, Lage Mesciská - zwei große Befestigungen, am ehesten aus dem 9. Jh., sind ebenfalls durch Scherbenfunde der Púchov-Kultur aus der Spätlatènezeit dokumentiert. Klümpchen von

Eisenschlacke beim Ostwall bilden wahrscheinlich den Rest von Produktionstätigkeit der Eisenverarbeitung.

NÁLEZ LENGYELSKEJ KULTÚRY V KATASTRI OBCE KLÁTOVA NOVÁ VES

René Mráz

Klátova Nová Ves, časť Sádok (okr. Partizánske), poloha Chríb, neolit, zber. Uloženie nálezov: u autora.

Na ostrožnej lokalite s včasnostredovekým slovanským hradiskom asi 50 m na JV od pôvodne neskororománskeho kostolíka (*Lukačka 1993*) v priebehu rokov 1996-1998 bolo nájdené na ornici väčšie množstvo črepového materiálu. Ide buď o oxidačne vypálenú keramiku červenohnedej farby s prímesou hrubého piesku, alebo sivočiernu hladenú keramiku. Časť zlomkov patrila misám na zvoncovito profilovaných nohách. Našla sa jedna celá miniatúrna nádobka a praslen. K ďalším nálezom patria kusy mazanice, uhlíky, zvieracie kosti (o i. hovädzieho dobytka) a dva kusy štiepanej industrie (obsidián; z blízkeho okolia z prostredia lengyelskej kultúry pochádza tiež z Chynorian-Dielov a z Veľkého Klíža; *Wiedermann 1985*, 59, 77). Nálezy môžeme predbežne zaradiť do konca II. stupňa lengyelskej kultúry.

V tejto časti údolia rieky Nitry (Bánovce - Topoľčany - Partizánske) bola počas trvania lengyelskej kultúry pomerne hustá sídelná štruktúra. Len z malého územia medzi Rybanami, Brodzanami, Klátovou Novou Vsou a Bošanami uvádza O. Krupica k r. 1973 13 nálezísk (*Krupica 1973*).

V katastri obce Klátová Nová Ves sa našli početné doklady lengyelskej kultúry v miestnej časti Janova Ves-Dielec (*Wiedermann 1985*, 60-62, 70). V bezprostrednej blízkosti nášho náleziska sa nachádzajú ďalšie dve evidované lokality: Bošany-Zadné Hony a Bošany-Baštín (*Wiedermann 1985*, 43- 44).

Literatúra

Krupica 1973 - O. Krupica: Pravek severného povodia rieky Nitry. Bratislava 1973.
Lukačka 1993 - J. Lukačka (ed): Klátová Nová Ves 1293-1993. Klátová Nová Ves 1993.
Wiedermann 1985 - E. Wiedermann: Archeologické pamiatky Topoľčianskeho múzea. Nitra 1985.

FUND DER LENGYEL-KULTUR IM GEMEINDEKATASTER VON KLÁTOVA NOVÁ VES (Bez. Partizánske). Auf der Fundstelle im Teil Sádok, Lage Chríb, fand man eine größere Menge Scherbenmaterials - Keramik von rot-brauner Farbe mit grober Sandmagerung, grauschwarze geglättete Keramik, Scherben von Schüsseln mit glockenförmig profilierten Standfüßen, ein ganzes Miniaturgefäß und ein Spinnwirtel. Zu weiteren Funden gehören Lehmverputzstücke, Holzkohlenstückchen, Tierknochen und Spaltindustrie. Die Funde sind vorläufig an das Ende der II. Stufe der Lengyel-Kultur datierbar.

STAROENEOLITICKÉ(?) SÍDLISKO V ČAJKOVE

Ondrej Ožďáni

Čajkov (okr. Levice), poloha Baranec alebo aj Kruhy, starý eneolit(?), nemalované stupne lengyelskej kultúry, sídlisko, zber amatéra. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Začiatkom marca r. 1999 doniesol J. Novák do Archeologického ústavu SAV v Nitre malú kolekciu pravekých črepov. Podľa jeho informácie zlomky keramiky nazbieral ešte niekedy v osemdesiatych rokoch J. Kúdela, obyvateľ Čajkova, v extraviláne obce na poli, ktoré sa nachádza v polohe Baranec, nazývanej aj Kruhy. Podrobnejšie nálezové okolnosti sú dnes už neznáme.

Hon v polohe Baranec, resp. Kruhy, sa nachádza približne 600 m SV od severného okraja obce, na južných svahoch Štiavnických vrchov, pozvoľna spadajúcich k dedine. Ide o parcelu s rozmermi asi 500x350 m, ktorá sa rozprestiera v trojuholníku vytvorenom sútokom dvoch bezmenných potokov. Presnejšie miesto nálezu črepov J. Novák nevedel na mape vymedziť.

Opis nálezov

1. Zlomok dna z veľkej, pravdepodobne zásobnicovej nádoby. Povrch hnedošedej farby je hladený. Nádoba bola vyrobená z jemne plavenej hliny s prímesou jemnozrnného piesku. Rozmery: zach. v. 3,24 cm, hr. dna 0,8 cm (obr. 85: 1). Starý eneolit(?).

2. Fragment z tela väčšej nádoby. Čierny povrch hladený. Črep obsahuje jemne plavenú hlinu s prímesou jemnozrnného piesku. Rozmery: hr. črepu 1,14 cm (obr. 85: 2). Starý eneolit(?).

3 Zlomok zo spodnej časti tela nádoby s malým fragmentom dna. Zahladzovaný povrch je okrovej až červenohnedej farby. Nádoba bola vyrobená z jemne plavenej hliny s prímesou väčších zrniek piesku a sludy. Rozmery: hr. črepu 1,05 cm (obr. 85: 3). Starý eneolit(?).

4. Atypický črep z tela väčšej nádoby. Červenohnedý povrch je zahladzovaný. Materiál bol jemne plavený, obohatený o jemnozrnné pieskové ostrivo. Rozmery: hr. črepu 1,22 cm. Starý eneolit(?).

5. Amorfný fragment mazanice.

V opísanom keramickom súbore sa nenachádza ani jeden typickejší črep, na základe ktorého by sa zlomky keramiky dali jednoznačne kultúrne alebo aspoň časovo zaradiť. Len vypálenie, štruktúra materiálu a jeho charakter naznačujú, že nepochybne ide o praveké nálezy, ktoré by mohli pravdepodobne pochádzať z obdobia starého eneolitu. Kultúrne by sa potom mohli priradiť k nemalovaným stupňom lengyelskej kultúry.

Na dokreslenie celkovej situácie uvádzam, že z tohto obdobia sa doteraz v katastri obce evidujú dve archeologické náleziská. Asi 100 m južne od tzv. Osúchovho lomu a asi 2 km SV od dediny sa nachádza jedno mladolengyelské sídlisko, z ktorého pochádzajú typické keramické tvary (*Nevizánsky/Dobrovická 1995*, 100, obr. 65: 1, 3, 5). Lokalita je od polohy Baranec vzdialená približne 2,1 km SV smerom. Druhý, pravdepodobne funerálny nález keramiky skupiny Brodzany-Nitra, sa našiel vo vinohrade v polohe Deberča, ktorá sa od honu Baranec nachádza asi 800 m SV smerom (*Ožďáni 1976*, 170, obr. 117). Teraz zverejnená lokalita by potom mohla byť tretím mladolengyelským náleziskom v chotári obce, v ktorom sa staroeneolitické nálezy nápadne koncentrujú na posledných, južných výbežkoch Štiavnických vrchov.

Literatúra

Nevizánsky/Dobrovická 1995 - G. Nevizánsky/D. Dobrovická: Výsledky prieskumu na dolnom Pohroní. AVANS 1993, 1995, 100-101.

Ožďáni 1976 - O. Ožďáni: Eneolitická nádoba z Čajkova. AVANS 1975, 1976, 170.

FRÜHÄNEOLITHISCHE(?) SIEDLUNG IN ČAJKOV. Im Gemeindekataster von Čajkov (Bez. Levice) fand man noch in den 80er Jahren des 20. Jh. in der Lage Baranec, genannt auch Kruhy, eine kleinere Kollektion atypischer Scherben, von denen ein Teil im Beitrag auch illustriert ist (Abb. 85: 1-3). Nur auf Grundlage der Struktur des Materials und seiner Brennung kann geurteilt werden, daß die Funde mit größter Wahrscheinlichkeit in das Frühäneolithikum datierbar und kulturell zur unbemalten Stufe der Lengyel-Kultur zuweisbar sind. Zur Ergänzung der Gesamtsituation sei angeführt, daß aus dieser Epoche bisher im Kataster der Gemeinde zwei archäologische Fundstellen evidiert werden. Etwa 100 m südlich des sog. Steinbruchs Osúchov lom und ca. 2 km nordöstlich des Dorfes befindet sich eine Junglengyel-Siedlung, aus der typische Keramikformen stammen (Nevizánsky/Dobrovická 1995, 100, Abb. 65: 1, 3, 5). Die Fundstelle ist von der Lage Baranec ungefähr 2,1 km nordostwärts entfernt. Der zweite, wahrscheinlich ein Funeralfund der Brodzany-Nitra-Gruppe wurde im Weingarten in der Lage Deberča gefunden, die von der Lage Baranec ca. 800 m nordostwärts liegt (Ožďáni 1976, 170, Abb. 117). Die hier veröffentlichte Fundstelle von der Lage Baranec wäre dann etwa der dritte Junglengyel-Fundplatz im Gemeindekataster, in welchem sich frühäneolithische Funde auffallend auf den letzten, südlichen Ausläufern der Štiavnicer Hügel konzentrieren.

VÝSLEDKY PRIESKUMU NA TRASE PLÁNOVANEJ CESTY V OKRESE POLTÁR

Ondrej Ožďáni

V súvislosti s vypracovaním technickej štúdie pre plánovanú výstavbu cestnej komunikácie III/5713 na úseku Nové Hony - Poltár v celkovej dĺžke 8,6 km som dňa 17. apríla 1998 vykonal terénny prieskum trasy budúcej cesty, ktorá má uľahčiť a zrýchliť dopravné spojenie okresného mesta Poltár

s obcami ležiacimi na periférii územia okresu. V priebehu prieskumu som objavil tri nové lokality a na štvrtom nálezisku som uskutočnil terénnu obhliadku a povrchový zber.

Celá trasa budúcej cesty sa nachádza na území okresu Poltár, z geografického hľadiska leží vo východnej časti Lučenskej kotliny, bližšie k Poltárskej pahorkatine, ktorú pretína v smere S-J (*Mazúr/Lukniš 1980*, 23). Cesta bude vychádzať z katastra obce Nové Hony. Smerom na sever sa tiahne údolím potoka Šťavica, po jeho pravom brehu, a bude sa pripájať v priestore ľavého brehu Ipľa na už dnes existujúcu cestu, ktorá spája mesto Poltár s jeho časťou, obcou Zelené, a v predĺžení s mestom Lučenec.

Lokality sú v článku zoradené abecedne. Zberom získaný keramický materiál je deponovaný v Novohradskom múzeu v Lučenci, z ktorého odbornej verejnosti popisne i obrazovo zverejňujem všetky typické exempláre.

1. N o v é H o n y (okr. Poltár), poloha Fájiho pole, mladšia doba bronzová, pilinská kultúra(?), sídlisko, prieskum, črepy.

Lokalita sa nachádza na pravom brehu potoka Šťavica, na úpätí menšej vyvýšeniny, na jej východnom svahu, ktorý pozvoľna klesá k zahĺbenému korytu Šťavice. Východný okraj je od potoka vzdialený max. 100 m. Celý areál výskytu črepov leží vpravo od trasy plánovanej cesty v km 2,5.

V priestore lokality na povrchu poľa, pooraného na jeseň v r. 1997, som objavil menšiu kolekciu pravekých črepov. Ide o súbor desiatich atypických črepov z vydutia väčších hrubostenných nádob s hladeným povrchom čiernej, prípadne tmavohnedej farby. Materiál obsahuje väčšie zrnká pieskového ostriva. Plocha, na ktorej sa nálezy vyskytovali, mala približne tvar oválu s rozmermi 210x150 m. Zlomky keramiky možno datovať s najväčšou pravdepodobnosťou do mladšej doby bronzovej a pripísať pilinskej kultúre.

2. a) P o l t á r (okr. Poltár), časť Prievrana, osada D o l n á P r i e v r a n a, vrcholný stredovek (14.-15. stor.), stredoveká zaniknutá osada, prieskum, črepy.

Lokalita sa rozkladá na JV svahu, pozvoľna klesajúcom k potoku Šťavica, asi 350 m JV od malého cintorína, patriaceho zrejme k osade Dolná a Horná Prievrana. Od nultého bodu trasy novej cesty je vzdialená 3,5 km a od pravého brehu potoka Šťavica najmenej 200 m. Väčšinou atypické črepy sa na poli, pooranom ešte v r. 1997, vyskytovali na ploche v tvare oválu s rozmermi približne 320x200 m. Nevytvárali sa len sporadicky.

O p i s n á l e z o v

1. Zlomok z tela hrncovitej nádoby. Povrch hladený, špinavobielej až svetlosivej farby, výzdobu tvoria jednotlivé horizontálne ryhy. Hr. črepu 0,5 cm (obr. 86: 1). Vrcholný stredovek (14.-15. stor.).

2. Okrajový črep z ústia nádoby. Povrch drsnejší, farby svetlohnedej. Hr. črepu 0,85 cm (obr. 86: 2). Vrcholný stredovek.

3. Deväť atypických zlomkov zväčša bielej, tzv. gemerskej keramiky. Vrcholný stredovek.

Na základe črepového materiálu je možné konštatovať, že na novoobjavenej lokalite sa zistilo sporadické stredoveké osídlenie. Možno išlo o usadlosť, akú v súčasnosti predstavuje osada Dolná Prievrana, od náleziska vzdialená vzdušnou čiarou asi 350 m smerom na SSZ. Črepy rámcovo datujem do obdobia vrcholného stredoveku (14.-15. stor.).

b) P o l t á r (okr. Poltár), časť Prievrana, osada H o r n á P r i e v r a n a, asi 200 m JZ od jej okraja, pravek, mladšia doba bronzová(?), sídlisko(?), ojedinelý nález črepu.

V km 4,85 od nultého bodu trasy budúcej cesty sa v extraviláne osady Horná Prievrana našiel na poli, na ktorom rástla ďatelina, jeden pravek atypický črep.

Miesto nálezu keramiky sa nachádza približne 100 m SSV od severného rohu lesíka, rozprestierajúceho sa vľavo od budúcej cesty pri pohľade smerom na sever, asi 200 m JZ od okraja osady Horná Prievrana a presne v trase plánovanej cesty. Nálezisko leží na veľmi miernom svahu, pozvoľna klesajúcom smerom na východ, v nadm. v. 228 m.

Širší priestor nálezu črepu sa poľnohospodársky využíva a v čase prieskumu na skúmanom hone rástla pomerne vysoká lucerna. Pôda bola uľahnutá a terénne podmienky v danom úseku neboli vôbec vhodné na zber nálezov. I z toho dôvodu možno predpokladať, že spomenutý, zatiaľ jediný nájdený pravek črep nie je osihotený. Predpokladám, že v budúcnosti, najmä v období po orbe, sa povrchovým zberom získa väčšia kolekcia nálezov. Zatiaľ však nevylučujem ani tú možnosť, že tento jediný keramický zlomok bol na pole premiestnený iným spôsobom z pôvodnej, primárnej lokality. Potom by miesto jeho nálezu predstavovalo sekundárnu polohu, ktorú v takomto prípade nemožno považovať za archeologickú lokalitu.

Opis nálezu

1. Atypický zlomok keramiky z tela nádoby. Povrch drsný, sivej až čiernej farby. Materiál obsahuje prímes pieskového ostriva. Črep 0,82 cm (obr. 86: 3). Črep s určitou rezervou možno zaradiť do doby bronzovej.

Záverom len konštatujem, že uvedenú polohu treba predbežne evidovať ako potenciálne archeologické nálezisko, ktoré by na základe publikovaného črepu mohlo predstavovať sídlisko z mladšej doby bronzovej. Na verifikovanie tohto konštatovania je nutné na uvedenom hone bezpodmienečne uskutočniť ďalší terénny prieskum a povrchový zber.

c) P o l t á r (okr. Poltár), časť Z e l e n é, poloha Pivnica, mladšia doba bronzová (pilinská kultúra), doba rímska, vrcholný stredovek (14.-15. stor.), sídlisko, črepy.

V katastri obce Zelené, ktorá od r. 1966 administratívne tvorí súčasť mesta Poltár, som na poli v polohe Pivnica, ale ešte mimo trasy novej cesty, obhliadol už dávnejšie známe sídlisko. Priebeh novej cesty sa od kraja náleziska nachádza zhruba 150 m smerom na juh. Lokalita je situovaná asi 250 m JJZ od kamenného mosta cez rieku Ipeľ, na jej ľavom brehu a na miernej vyvýšenine, prevyšujúcej okolitý terén približne o 1,5 m. Z východu a SV ju ohraničuje železničná trať v smere Lučenec - Utekáč.

V súčasnosti je plocha lokality poľnohospodársky využívaná. Na povrchu zoraného poľa sa zberom získala menšia kolekcia keramiky. Črepy sa nachádzali na ploche v tvare oválu s dlhšou osou orientovanou v smere SSZ-JJV, s rozmermi približne 300x150 m. Najväčšia koncentrácia nálezov sa však zaznamenala približne v strede náleziska, t.j. v mieste s najväčším prevýšením nad okolitý terén bývalého inundačného územia Ipľa.

Lokalita nie je celkom neznáma. V minulosti ju objavil p. Sivák, ktorý dňa 20. mája 1967 v jej areáli nazbieral súbor črepov, dnes už stratených, ktoré časovo ani kultúrne bližšie nešpecifikoval. V nálezovej správe 4157/67, uloženej v dokumentácii AÚ SAV v Nitre, sa zmieňuje len o úlomkoch „starej" keramiky. Podľa jeho údajov sa nálezisko nachádza na parcele 247. Táto informácia, pochádzajúca z r. 1967, sa však už neoverovala.

Pre dokreslenie celkovej situácie náleziska v teréne ešte uvádzam, že približne vo vzdialenosti 500 m smerom na JJV sa v polohe Kostolisko nachádza už dávnejšie známa lokalita z obdobia mladšej doby bronzovej, z vrcholného až neskorého stredoveku a novoveku, na ktorej I. Hrubec v r. 1966-1968 preskúmal časť žiarového pohrebiska pilinskej kultúry, zaniknutú stredovekú dedinu Dolný Poltár, panské sídlo a sakrálnu stavbu s priľahlým cintorínom (*Hrubec 1971*, 69-79).

Opis nálezov

1. Črep z tela amfory alebo krčaha. Na hnedosivom, hladenom povrchu sa nachádzajú zväzky šikmých rytých línií. Hr. črepu 0,75 cm (obr. 87: 1). Mladšia doba bronzová?, pilinská kultúra.

2. Črep z ústia krčaha s von vyhnutým okrajom. Povrch svetlohnedý, hladený. Hr. črepu 0,75 cm (obr. 87: 2). Mladšia doba bronzová.

3. Fragment okrúhlej misy so zosilneným okrajom a mierne dovnútra zahnutým ústím. Povrch sivočierny, hladený. Hr. črepu 0,5 cm (obr. 88: 6). Mladšia doba bronzová, pilinská kultúra.

4. Črep z okraja hrncovitej nádoby. Okraj ústia je po celom obvode z vonkajšej strany zdobený nechtovaním. Hladený povrch, farby tehlovočervenej. Hr. črepu 0,85 cm (obr. 87: 3). Mladšia doba rímska.

5. Črep z ústia hrncovitej nádoby s mierne von vyhnutým okrajom. Sivohnedý až čierny povrch je drsný, s prímesou väčších zrniek piesku. Hr. črepu 0,75 cm (obr. 87: 4). Mladšia doba rímska.

6. Fragment masívnej prstencovitej nôžky z dna väčšej nádoby. Povrch zahladzovaný, šedočierny. Hr. črepu pri okraji prstenca 0,5 cm (obr. 87: 5). Mladšia doba rímska.

7. Zlomok z tela hrncovitej nádoby s hnedosivým, hladeným povrchom. Výzdoba pozostáva z viacnásobných, jemne rytých vlnoviek a línií. Hr. črepu 0,7 cm (obr. 87: 6). Staršia doba rímska?

8. Hrubostenný fragment z výdutia masívnej nádoby. Na svetlohnedom až sivom hladenom povrchu sa nachádzajú paralelné línie horizontálnych a šikmých rýh. Hr. črepu 1,22 cm (obr. 87: 7). Staršia doba rímska?

9. Zlomok tzv. sivej keramiky z rozhrania hrdla a pliec nádoby, vyrobenej na kruhu. Na svetlosivom povrchu paralelné plytké horizontálne žliabky. Hr. črepu 0,5 cm (obr. 88: 4). Mladšia doba rímska.

10. Zlomok z ústia hrncovitej nádoby. Hnedosivý až čierny povrch zahladzovaný, na ktorom sú šikmé žliabky, vytvorené hranením povrchu. Hr. črepu 0,9 cm (obr. 88: 5). Mladšia doba rímska.

11. Zlomok z dna nádoby s dolnou časťou tela, vyrobenej na kruhu. Sivý povrch hladený. Hr. črepu 0,85 cm (obr. 88: 7). Mladšia doba rímska.

12. Fragment z ústia hrncovitej nádoby s profilovým okrajom. Na bielom až hnedosivom hladenom povrchu výzdobu tvoria červené maľované horizontálne pásy. Ide o bielu, tzv. gemerskú keramiku s červeno maľovanou výzdobou. Hr. črepu 0,34 cm (obr. 88: 1). Vrcholný stredovek (14.-15. stor.).

13. Okrajový črep z ústia hrncovitej nádoby. Povrch bielosivý. Hr. črepu 0,7 cm (obr. 88: 2). Vrcholný stredovek.

14. Črep z tela hrnca. Na hnedosivom povrchu sa nachádzajú horizontálne ryhy. Hr. črepu 0,7 cm (obr. 88: 3). Vrcholný stredovek (14.-15. stor.).

15. Črep z hrdla nádoby s odlomeným okrajom ústia. Biely povrch zdobia červeno maľované horizontálne pásy. Hr. črepu 0,32 cm (obr. 89: 1). Vrcholný stredovek (14.-15. stor.)

16. Zlomok kla diviaka. Dĺ. 3,5 cm (obr. 89: 2).

17. Zlomok z okraja nádoby. Na bielom povrchu je červeno maľovaný horizontálny pás. Hr. črepu 0,4 cm (obr. 89: 3). Vrcholný stredovek (14.-15. stor.).

18. Zlomok z ústia hrncovitej nádoby s profilovaným okrajom. Sivobiely povrch hladený. Hr. črepu 0,7 cm (obr. 89: 4). Vrcholný stredovek.

19. Zlomok z ústia hrubostennej, pravdepodobne zásobnicovej nádoby. Okraj zhrubnutý v tvare písmena T a vodorovne zrezaný. Povrch biely. Hr. črepu 1,4 cm (obr. 89: 5). Vrcholný stredovek.

20. Okrajový črep z tenkostenného hrnca. Ústie mierne von vyhnuté, okraj vodorovne zrezaný. Povrch sivobielej farby. Hr. črepu 0,35 cm (obr. 89: 6). Vrcholný stredovek.

21. Črep z tela hrnca. Na bielosivom povrchu výzdobu tvoria horizontálne ryté línie. Hr. črepu 0,5 cm (obr. 89: 7). Vrcholný stredovek.

22. Väčší fragment pokrievky s gombíkovitým ukončením. Povrch bledožltej až sivej farby. Hr. črepu 0,5 cm (obr. 89: 8). Vrcholný stredovek.

23. Štyri atypické črepy z mladšej doby bronzovej, zaraditeľné s najväčšou pravdepodobnosťou k pilinskej kultúre.

24. Štyri atypické črepy z doby rímskej, z toho jeden predstavuje tzv. sivú keramiku.

25. Šestnásť fragmentov nádob z vrcholného stredoveku, prevažne bielej, tzv. gemerskej keramiky.

Na základe uvedeného črepového materiálu možno konštatovať, že náleziskо v polohe Pivnica predstavuje polykultúrne sídlisko. Najstaršia osada bola založená v mladšej dobe bronzovej ľudom pilinskej kultúry (obr. 87: 1, 2; obr. 88: 6). V dobe rímskej (obr. 87: 3-5; obr. 88: 4, 5, 7), dokonca snáď už v jej staršom úseku (obr. 87: 6, 7), bola poloha opäť osídlená. V období vrcholného stredoveku sa tu nachádzala dnes už zaniknutá osada, ktorú podľa typických nálezov bielej, tzv. gemerskej keramiky i s červeno maľovanou výzdobou (obr. 88: 1, obr. 89: 1, 3) treba datovať do 14.-15. stor. Je možné, že osada bola predchodcom dnešnej obce Zelené, alebo snáď súvisela so stredovekým osídlením Dolného Poltára v polohe Kostolisko. Odpovede na tieto otázky môže priniesť až archeologický výskum zverejneného náleziska.

Literatúra

Hrubec 1971 - I. Hrubec: Výskum zaniknutej dediny Dolný Poltár. Arch. Rozhledy 23, 1971, 69-79.

Mazúr/Lukniš 1980 - E. Mazúr/M. Lukniš: Regionálne geomorfologické členenie SSR. 2. Krásy Slovenska 1, Bratislava 1980, 20-26.

ERGEBNISSE DER ERKUNDUNG AUF DER GEPLANTEN WEGTRASSE IM BEZIRK POLTÁR. Im Zusammenhang mit der Ausarbeitung der technischen Studie für den geplanten Bau der Wegkommunikation III/5713 auf dem Abschnitt Nové Hony - Poltár in 8,6 km Gesamtlänge erfolgte eine Geländeerkundung der künftigen Wegtrasse. Im Verlauf der Aktion wurden drei neue Fundstellen entdeckt und auf einer vierten (Poltár, Teil Zelené) realisierte man eine Geländeerkundung und ein Auflesen von Oberflächenfunden (Abb. 86). Die ganze künftige Trasse liegt im Bezirksgebiet von Poltár, vom geographischen Gesichtspunkt im Ostteil des Lučenec-Beckens, näher im Poltár-Hügelland, das von ihr in N-S-Richtung geschnitten wird (Mazúr/Lukniš 1980, 23). Beginnen wird der Weg im Gemeindekataster von Nové Hony. In Richtung nach Norden führt er durch das Štiavnica-Bachtal und im Gemeindekataster von Zelené wird er sich am linken Eipelufer an den bereits heute existierenden Weg in Richtung Poltár - Lučenec anschließen. Die Fundstellen sind im Beitrag alphabetisch angeordnet. Im Novohrad-Museum in Lučenec ist das keramische Lesefundmaterial deponiert, von welchem der Fachöffentlichkeit sämtliche typische Exemplare in Bild und Beschreibung dargeboten sind. Nové Hony, Lage Fájiho pole, Siedlung aus der jüngeren Bronzezeit am rechten Štavica-Bachufer, im Kilometer 2,5 vom Nullpunkt des neuen Weges. Auf der Fundstelle gewann man eine kleinere Kollektion atypischer Scherben, die mit größter Wahrscheinlichkeit der Pilinyer Kultur zuweisbar sind. Poltár, Teil Prievrana: a) Ansiedlung Dolná Prievrana, südöstlich des Friedhofs. Im Raum der Siedlungswüstung aus dem Hochmittelalter, situiert ca. 3,5 km vom Nullpunkt des Weges und in etwa 200 m Entfernung vom rechten Štavica-Bachufer, gewann man eine kleinere, rahmenhaft in das 14.-15. Jh. datierbare Keramikkollektion (Abb. 86: 1, 2); b) Ansiedlung Horná Prievrana, etwa 200 m südwestlich vom Rand der Ansiedlung und im Kilometer 4,85 vom Nullpunkt, gewann man auf dem Ackerfeld genau auf der Wegtrasse eine vereinzelte urzeitliche Scherbe, die wahrscheinlich aus der jüngeren Bronzezeit stammt (Abb. 86: 3). Die Fundstelle wird man künftig beglaubigen und mehr Lesefunde gewinnen müssen, weil vorderhand nicht der Verdacht ausgeschlossen werden kann,

daß die Scherbe an diese Stelle aus einer anderen, ihrer ursprünglichen Lage verlagert wurde. Poltár, Teil Zelené, in der Lage Pivnica, die schon außerhalb der künftigen Wegtrasse und auf dem linken Eipelufer situiert ist, gewann man eine kleinere Scherbenkollektion aus verschiedenen Epochen. Auf Grundlage der Keramik kann konstatiert werden, daß im Raum der kleinen, das ehemalige Inundationsgebiet der Eipel ca. 1,5 m überragenden Anhöhe eine polykulturelle Fundstelle liegt. Zum ältesten Besiedlungshorizont gehören Scherben der Pilinyer Kultur aus der jüngeren Bronzezeit (Abb. 87: 1, 2; 88: 6). In der römischen Zeit (Abb. 87: 3-7; 88: 4, 5, 7), vielleicht sogar schon in ihrem älteren Abschnitt (Abb. 87: 6, 7), war die Lage abermals besiedelt. Im Hochmittelalter bestand in diesem Raum die heute bereits abgegangene Ansiedlung, die nach der typischen weißen, sog. Gemerkeramik (Abb. 88: 1-3; 89: 1, 3-8) wie auch der rotgemalten Verzierung (Abb. 88: 1; 89: 1, 3) in das 14.-15. Jh. datierbar ist. Es ist möglich, daß die Ansiedlung ein Vorgänger der heutigen Gemeinde Zelené war, oder hing sie etwa wohl mit der mittelalterlichen Dorfwüstung Dolný Poltár in der Lage Kostolisko zusammen (Hrubec 1971, 69-79), die von der Lage Pivnica ungefähr 500 m in Richtung nach SSO entfernt ist. Beantworten können wird diese Fragen erst eine archäologische Grabung der veröffentlichten Lokalität. Der Fund eines Eberhauers (Abb. 89: 2) läßt sich weder zeitlich noch kulturell einstufen.

VÝSKUM V LIPTOVSKEJ SIELNICI-LIPTOVSKEJ MARE

Karol P i e t a

Liptovská Sielnica (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Liptovská Mara, sídlisko II-Rybníky, systematický výskum, doba laténska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Na jednom zo šiestich osád sídliskovej aglomerácie Liptovská Mara sa ďalej skúmala plocha 2, ktorej cieľom je detailne spoznať takmer kontinuálnu stratigrafiu včasnohistorického osídlenia od staršej doby laténskej po koniec staršej doby rímskej (*Pieta 1996*). Úsilie sa sústredilo na dokončovacie práce v spodnej časti súvrstvia pri odkryve zvyškov drevených konštrukcií, ktoré sa zachovali v nepriepustných slatinných a glejovitých vrstvách nad podložím. Cieľom prác bolo zistiť vzájomné funkčné súvislosti a časové vzťahy systémov odkrytých drevených konštrukcií, ako aj získať podklady pre datovanie najstaršieho horizontu sídliska.

Vo východnej časti plochy sa odstraňovali zvyšky najmladších slatinných vrstiev a odkrývali sa hlbšie ležiace časti plotov a pozostatkov zvislých drevených konštrukcií. Najmladším systémom v rámci spodných sídliskových horizontov 6-8 sa ako najmladšie ukázali ohrady, tvorené dvojicami stĺpikov, medzi ktoré sa ukladali nahrubo okliesnené ihličnaté stromčeky, najmä smrečky. Tieto ohrady podľahli požiaru a zachovali sa z nich len spodné časti. Hlbšie nasledovali dve medzivrstvy s ohradami vypletanými z liesok a vŕbových prútov, ktoré prekrývali ďalší horizont so zvyškami zrubového spevnenia svahu halovej stavby. V podloží sa nachádzali pozostatky stĺpov s kamenným obložením, ktoré asi predstavujú stopy najstaršieho horizontu.

Z pohľadu materiálnej kultúry nepriniesli odkryvy v tejto časti plochy nové pozoruhodnejšie výsledky. Zaujímavý je výskyt fragmentov rotačných žarnovov, ktoré sa v stredolaténskom horizonte vyskytujú paralelne s trecími podložkami. Tieto dosiaľ najstaršie mlynce v prostredí severných Karpát nemajú povrch symetricky opracovaný. Rotor tvorí prírodný žulový kameň s upravenou trecou plochou a vyvŕtaným zvislým otvorom, ktorý slúžil na sypanie meliva a osadenie paprice (čapu). Vzhľadom na nájdené chybné kusy museli byť tieto žarnovy vyrábané priamo na sídlisku.

V západnej časti plochy sa systematicky prehlbovali vrstvy pod humusovitým slatinným horizontom z počiatku strednej doby laténskej s dobre zachovanou päťnásobnou líniou plotov, odkrytou v minulých rokoch. Tento zodpovedá trom mladším fázam konštrukcií, zisteným vo východnej časti plochy. Celá západná časť sa znížila priemerne o 70 cm, pričom sa zistili najmenej dve sídliskové vrstvy. Okrem bežnej keramiky sa v nich zistili aj železné predmety, ktoré sa v kyslom močiarnom prostredí zachovali len výnimočne a vo veľmi korodovanom stave. Z nich si pozornosť zaslúži hlavne dvojdielna spona s vysoko klenutým lúčikom, osemzávitovým vinutím a zrejme vonkajšou tetivou, ktorá sa objavuje v hrobových inventároch starolaténskeho stupňa B2. Starobylá je aj hákovitá pásová zápona. Z týchto vrstiev pochádza viac sklených korálikov. Okrem drobných kobaltovomodrých sa tu našiel celkove už

druhý fragment veľkého žltého korála s modrými očkami, tentoraz typu 528 alebo 539 (*Venclová 1990*), ako aj netypický typ z modrého skla pôvodne s tromi očkami a vodorovnou líniou žltej farby. V sídliskových vrstvách sa nachádzali zvyšky odpadového dreva a zvyškov z drevených stavieb - časť pôdorysu ľahkej zrubovej stavby, koly z oplotení a húžva z vŕbového prútia. Plochu sa nepodarilo preskúmať až na podložie, ktoré sa podľa hĺbkovej sondáže nachádza pod asi 60-80 cm hrubou vrstvou so zvyškami driev.

Podľa kovových nálezov sa zdá, že počiatok osídlenia tejto osady, ako aj celej aglomerácie, musíme posunúť až do staršej doby laténskej. Pre upresnenie datovania najstarších vrstiev bolo z jednotlivých horizontov a drevených konštrukcií odobratých 14 vzoriek na rádiokarbónové datovanie, ktoré budú vyhodnotené vrámci spoločného projektu s rakúskymi pracoviskami - Institut für Ur-und Frühgeschichte, Universität Wien a Naturhistorisches Museum Wien. Ich údaje bude možné konfrontovať hlavne s keramickým rozborom a pripravovaným dendrologickým datovaním.

Experimentálna činnosť

V r. 1998 priatelia a účastníci archeologických rekonštrukcií a experimentov vykonali opravy viacerých častí múzea v prírode, poškodených prirodzeným vplyvom počasia alebo vandalizmom návštevníkov. V rámci dvorca sa postavila sýpka štvorcového pôdorysu 2x2 m so stanovým typom strechy a vypletanými, hlinou omietnutými stenami. Okrem keramického výpalu sa pod vedením majstra kováča R. Haličku pomocou základného náradia na kamennej nákove zhotovovali veľké nože - sekáče laténskeho typu. Do funkčného stavu sa uviedol keltský dvojdielny ryolitový žarnov a pomocou nastavovania drevenej paprice sa skúšala výroba múky rôznej akosti, z ktorej sa zhotovovali nekvasené placky. Demonštrácie boli využité aj pre scenár a realizáciu dvoch krátkych náučných filmov, ktoré natočila Slovenská televízia, stredisko Košice.

Literatúra

Pieta 1996 - K. Pieta: Liptovská Mara. Včasnodejinné centrum severného Slovenska. Bratilava 1996.
Venclová 1990 - N. Venclová: Prehistoric glass in Bohemia. Praha 1990.

GRABUNG IN LIPTOVSKÁ SIELNICA-LIPTOVSKÁ MARA (Bez. Liptovský Mikuláš). Fortgesetzt wurde mit den Ausgrabungen der Unterteile der mächtigen Schichtenabfolge auf der Siedlung Liptovská Mara II-Rybníky, wo zeitliche und funktionelle Beziehungen zwischen den einzelnen Phasen der Holzkonstruktionen gesucht wurden, die sich in den feuchten Schichten über dem Liegenden gut erhalten haben. In drei stratigraphischen Horizonten waren 4-6 Bauphasen erkennbar. Von den gewonnenen Funden verdienen Bruchstücke von Rotationsmahlsteinen Aufmerksamkeit. Es handelt sich um nicht zugerichtete Granitflußgerölle mit einer Reibfläche und einem Bohrloch für den Bolzen und für die Einschüttung von Getreide. Für die Datierung sind manche Kleinfunde wichtig, wie eine große gelbe Perle mit vier blauen Augen, ein eiserner Gürtelhaken und eine zweiteilige Eisenfibel mit hochgewölbtem Bügel und äußerer Sehne. Es sind Gegenstände, die schon in den Frühlatène-Horizont LTB2 gehören. Sie sind die ersten Funde dieser Art in Liptovská Mara. Zur Beglaubigung der Chronologie wurden 14 Proben für die Radiokarbondatierung entnommen. Im Rahmen des archäologischen Freilichtmuseums erbaute man einen Speicher von quadratischem Grundriß von 2x2 m Ausmaß, mit einem Satteldach und lehmverputzten Flechtwänden. Es wurden Versuche mit der Herstellung von eisernen Haumessern gemacht. Ein originaler keltischer Mahlstein wurde mit Hilfe eines Holzbolzens funktionell zugerichtet und das Mahlen verschiedener Mehlarten wie auch das Schälen harter Weizenarten versucht.

HRADISKO PÚCHOVSKEJ KULTÚRY V KOŠECI-NOZDROVICIACH

Karol Pieta

Košeca (okr. Ilava), časť Nozdrovice, sídlisko, hradisko, stredoveké opevnenie(?), neskorá doba laténska, včasná doba rímska, púchovská kultúra, neskorý stredovek. Uloženie nálezov: súkromná zbierka a Archeologický ústav SAV, Nitra.

Cieľom obhliadok lokality v r. 1998 bola kontrola známeho náleziska, z ktorého boli do Archeologického ústavu predložené na posúdenie viaceré mince a bronzové spony, ktoré sa tu našli pomocou detektoru kovov.

Lokalita sa nachádza na vápencovom výbežku Strážovských vrchov s najvyšším bodom 377 m. Je to široký chrbát, sčasti vytvorený flyšovým pokryvom, kryjúcim z južnej strany vápencový masív, ktorý tvorí jeho vyššiu, severnú časť. Kopec bol v minulosti na západnej strane narušený dvoma ťažnými jamami vápencového a pieskovcového lomu. V súčasnosti sa rozsiahla ťažba kameňa sústredila na SV časť masívu mimo oblasť včasnohistorického osídlenia.

Nálezisko je známe od začiatku 30-tych rokov, keď kameňolom narušil vrstvu s keramickými nálezmi. Sondovala tu Š. Križanová a V. Budaváry. Z ich výskumov sú v SNM v Martine uložené výrazné črepy púchovskej kultúry z neskorej doby laténskej, ale aj nálezy zo stredovekých objektov (*Budaváry 1939*, 17, 18; *Beninger 1937*, 45, 99; *Petrovský-Šichman 1965*, 55). V literatúre sa spomína sídlisko na svahoch Hradišťa a malé valové opevnenie na hrebeni kopca. Keramika sa nachádza aj pri úpätí návršia.

Pri obhliadkach sa potvrdilo, že na poliach pod vrchom sa ojedinele vyskytujú zlomky púchovskej keramiky. Taktiež na celom západnom svahu kopca sa objavujú črepy a na mnohých miestach možno ešte sledovať aj terasovité úpravy strmého svahu, dobre viditeľné hlavne v skalnatej SZ časti. Na východnom okraji pomerne širokého a rovného chrbta sa nachádza výrazné valové opevnenie, ktoré je z dvoch strán od ľahko prístupnej strany oddelené dobre viditeľnou priekopou. Táto na východnej strane ústi do strmého svahu kopca. Val je nasypaný z lomových kameňov. Na najprístupnejšej strane proti hrebeňu je val najvyšší a vytvára akési pravouhlé nárožie. Na krátkej severnej strane sa násyp stráca a chýba tu aj priekopa. Azda ide o vchod. Rozmer valového prstenca je asi 16x17 m. V "bráne" a aj na vnútornej ploche vidno stopy starých výkopov. V okolí sa našlo len niekoľko púchovských črepov. Napriek tomu sa podľa polohy a zachovalosti opevnenia domnievame, že ide skôr o stredoveké opevnenie. Stredoveké objekty sa našli pri úpätí vrchu a okraj nádoby azda z 15.-16. stor. sme našli aj na svahu severnejšie ležiacej časti vrchu. Táto skalnatá časť hrebeňa je nad chrbát s hrádkom vyvýšená asi 15 m. Na jej vrchole vidno zreteľné stopy terasovitej alebo valovej úpravy. Západný svah je tiež terasovite upravený. Na vrchole tejto dominantnej vyvýšeniny bol bezpochyby situovaný púchovský hrádok.

Na početných miestach terasovitého sídliska na západnom svahu, ako aj na chrbte hrebeňa a na severnom hrádku boli viditeľné stopy po hľadaní detektorom. Veľa nálezov, získaných hľadačmi starožitností, podľa toho pochádza hlavne zo SZ časti lokality. Tu sa tiež pri letmej kontrole pomocou detektora našla železná spona s prehnutým lúčikom, ktorá je typickým reprezentantom zánikového horizontu púchovských hradísk z konca doby laténskej a začiatku doby rímskej. Časť materiálu, ktorý sa dostal do súkromných zbierok, bola daná k dispozícii na odborné spracovanie a bude zverejnená vo väčšej štúdii. Na tomto mieste len uveďme, že popri sponách spojenej konštrukcie a sponách s prehnutým lúčikom sa tu našli aj typy, charakteristické pre včasnorímsky (zánikový) horizont púchovských hradísk (Almgren 67, Almgren 236), ako aj zlomky importovaných výrobkov dokladajúcich kontakty s južnejšími oblasťami (zlomok kovového zrkadla - obr. 90: 6, zlomok uška bronzového cedidla - obr. 90: 8, noricko-panónska zápona typu Garbsch G1b). Zvláštnosťou sú západné spony, patriace rovnakému časovému horizontu (bodliakovitá spona typu Feugére 16, typ Nertomarus: *Pieta 1999*).

Názorným dokladom významu tejto z hľadiska komunikácie výhodne položenej lokality je spektrum nájdených mincí (*Kolníková 1998*). V súbore najmenej desiatich razieb sú typmi Veľký Bysterec a Divinka zastúpené mincové série, priraďované púchovskej kultúre, ale objavili sa tu aj panónsky typ Velem, minca Eraviskov a rímske republikánske denáre, ktoré sa sem (podobne ako spomenuté importy) dostali zrejme obchodnou činnosťou. Nálezy železných nástrojov (obr. 90: 3, 5), zliatkov bronzu (obr. 90: 12, 16) a železnej trosky dokladajú spracovanie kovov, zrejme na výrobu šperkov.

Lokalita Hradište s malým opevnením a terasovitým sídliskom patrí k typickým sídliskovým jednotkám púchovskej kultúry neskorej doby laténskej, ktoré zanikajú na počiatku doby rímskej. Tento časový horizont potvrdzujú staršie keramické nálezy, ktoré patria prevažne do neskorej doby laténskej, ako aj nálezy spôn, ktoré patria stupňom LTD2 a B1a včasnej dobe rímskej. V súčasnosti je nálezisko silne exploatované činnosťou hľadačov starožitností. Napriek tomu by zisťovací výskum určite priniesol nové

informácie hlavne o charaktere osídlenia pomerne rozsiahlej sídliskovej plochy a prispel by aj k upresneniu datovania opevnení.

Literatúra

Beninger 1937 - E. Beninger: Die germanischen Bodenfunde in der Slowakei. Reichenberg – Leipzig 1937.

Budaváry 1939 - V. Budaváry: Prehlad prírastkov archeologického oddelenia Slovenského národného múzea v Turčianskom Sv. Martine, nadobudnutých v r. 1931-1933. Časopis Muz. Slov. Spoločnosti, 2, 1939, 17-19.

Kolníková 1998 - E. Kolníková: Keltské a rímske republikánske mince z Košece-Nozdrovíc. Slovenská Num. 15, 1998, 213-217.

Petrovský-Šichman 1965 - A. Petrovský-Šichman: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. Vlastivedný zborník Považia 7, 1965, 71-123.

Pieta 1999 - K. Pieta: Laténske hradisko a obetisko(?) v Trenčianskych Tepliciach. In: Gentes, Reges und Rom. Auseinandersetzung, Anerkennung, Anpassung. Brno 1999.

BURGWALL DER PÚCHOV-KULTUR IN KOŠECA-NOZDROVICE (Bez. Ilava). Auf dem Burgwall mit geographisch günstiger, in das Waagtal vorgeschobener Lage fanden Sondengeher mit einem Metallsuchgerät eine Menge von Metallgegenständen. Bei der Begehung konstatierte man das Vorhandensein zweier Wallbefestigungen, von denen eine offenbar in das Mittelalter gehört, und die zweite auf dem Hügelgipfel entstand in der Spätlatènezeit. Auf den Hügelhängen und beim Südfuß befindet sich eine ausgedehnte Siedlung mit Funden aus der Spätlatène bis beginnenden römischen Zeit. Funde von Eisen- und Bronzeschlacke und ebenfalls von Werkzeugen (Abb. 90: 1, 3, 5, 12, 16) belegen Handwerkstätigkeit. Sondengeher fanden auf dem Burgwall mindestens 10 Münzen, von denen ein Teil im Púchov-Kulturbereich geprägt wurde (Typen Veľký Bysterec und Divina), aber vertreten waren ebenfalls keltische, aus Pannonien stammende Prägungen und römische republikanische Denare (Kolníková 1998). Hervorgehoben ist die Bedeutung der Fundstelle auch durch Bruchstücke von Importwaren (Bruchstücke eines Metallspiegels und das Fragment der Daumenstütze eines Metallbechers: Abb. 90: 6, 8). Die Kollektion der Werkzeuge und Schmuckstücke (unter anderem auch westliche Fibeln des Typs Distelfibel und Nertomarus) wie auch die eingehendere Auswertung der ganzen Fundstelle wird in einer größeren Studie vorbereitet.

KELTSKÉ HRADISKO V TRENČIANSKYCH BOHUSLAVICIACH

Karol Pieta

Trenčianske Bohuslavice (okr. Nové Mesto nad Váhom), poloha Malovecké, výšinné sídlisko, hradisko(?), prieskum, neskorá doba bronzová, stredná doba laténska, neskorá doba laténska. Uloženie nálezov: súkromné zbierky a Archeologický ústav SAV, Nitra.

V r. 1997 a 1998 sa pozornosť hľadačov archeologických nálezov pomocou detektoru kovov sústredila na kopec ležiaci severne od obce Trenčianske Bohuslavice, kde sa na jeho zalesnenom plochom temene našiel hromadný nález zlatých a strieborných keltských mincí, z ktorého sa dodatočne podarilo odborne zdokumentovať 163 razieb. Nasledovalo systematické prehľadávanie terénu, pričom viacerí nálezcovia objavili cenné predmety z neskorej doby bronzovej a hlavne z neskorej doby laténskej. Dovedna tvoria síce zberový, ale určite významný súbor predmetov, ktorý bol sčasti sprístupnený na odborné spracovanie hlavne vďaka obetavým spolupracovníkom, zostávajúcim z vlastného rozhodnutia v anonymite. Pretože ide o rozsiahlu zbierku, na tomto mieste sa obmedzíme len na prvú informáciu o lokalite a dostupné nálezy (prakticky ide len o predmety z doby laténskej) budú vyhodnotené na inom mieste. Kolekcia mincí včítane hromadného nálezu už bola vyhodnotená (*Kolníková 1998*: tu aj staršie zmienky o lokalite) a bolo tiež zaujaté stanovisko k širším súvislostiam tejto novoobjavenej dôležitej lokality v rámci trenčianskeho regiónu (*Pieta 1999*).

Kopec je ukončením dlhšieho oblého hrebeňa, oddeľujúceho dolinu Váhu od vyústenia údolia Bošáčky, s priemerným prevýšením 110 m. Južné svahy nad obcou boli v minulosti obrábané ako polia a sú

terasovite usporiadané. Pri obhliadke nebolo možné posúdiť, či niektorý z terénnych stupňov skrýva v sebe pozostatky pôvodného opevnenia návršia. Vrcholovú partiu tvorí plošina, ktorá najmä na juhovýchodnej a severnej strane plynule prechádza do svahov. Zalesnená časť je husto pokrytá typickými výkopmi po nálezoch detektorom. V zemine sa našlo pomerne málo laténskej a ojedinele aj lužickej keramiky, odhodené, pre hľadačov neatraktívne železné predmety (obr. 91) a kus ryolitového rotačného žarnova. Zdá sa, že v centrálnej časti náleziska je len tenká sídlisková vrstva, čo vysvetľuje aj úspech amatérskych nálezcov. Podľa "plošného" odkryvu sa podarilo identifikovať aj miesto nálezu pokladu mincí. Tieto boli údajne rozptýlené asi 10-20 cm pod povrchom na väčšej ploche (podľa rozmeru výkopu asi 20-24 m^2), na rovnom teréne v severnej časti plošiny, kde sa nedá predpokladať vplyv pôdnej erózie na rozptýlenie nálezu. V mieste výkopu zostali len drobné neskorolaténske črepy. Predmety, získané v r. 1997-1998 z tejto lokality a ktoré sú dostupné na spracovanie, iste predstavujú len určitú časť nájdeného súboru. Sú to hlavne železné nástroje a náradie a drobné ozdoby, medzi nimi asi 20 spôn. Najmladšie sú lyžicovité spony a spony typu Almgren 65. Množstvo zliatkov bronzu a striebra dokladá miestnu šperkársku výrobu. Mimoriadnu pozornosť si zaslúžia drobné bronzové plastiky a závesky a už zverejnený súbor mincí, v ktorom je okrem hromadného nálezu aj najmenej 10 ojedinele nájdených kusov.

Trenčianske Bohuslavice podľa spektra nálezov predstavujú nové, dosiaľ neznáme centrum neskorolaténskeho keltského osídlenia severnej okrajovej zóny na hraniciach s okruhom púchovskej kultúry, ktoré leží v strategicky významnom bode pri ceste z Považia na Moravu. Podľa datovateľných predmetov, hlavne spôn, bola poloha Malovecké osídlená na konci strednej doby laténskej (LTC2) a v neskorolaténskom stupni (LTD1), čiže podobne ako v prípade moravských a českých oppíd by tu osídlenie končilo po polovici a najneskôr v tretej štvrtine posledného storočia starého letopočtu. Teda skôr, ako väčšina hradísk púchovskej kultúry. Podľa datovania numizmatického materiálu (najmä panónskych mincí typu Velem a Kapos, pravdaže, ak naozaj z tohto náleziska pochádzajú) však treba počítať s prežívaním sídliska ešte v poslednej tretine 1. stor. pr. Kr. (*Kolníková 1998*, 36). Podrobnejšie bude možné zaujať k dobe zániku lokality stanovisko až po dôkladnom zdokumentovaní náleziska a spracovaní nálezov.

Literatúra

Kolníková 1998 - E. Kolníková: Výpoveď nálezov mincí o keltskom hradisku v Trenčianskych Bohuslaviciach. Slovenská Num. 15, 1998, 11-40.

Pieta 1999 - K. Pieta: Latènezeitlicher Burgwall und Opferplatz(?) in Trenčianske Teplice. In: Gentes, Reges und Rom. Auseinandersetzug, Anerkennung, Anpassung. Brno 1999.

KELTISCHER BURGWALL IN TRENČIANSKE BOHUSLAVICE (Bez. Nové Mesto nad Váhom). Bei der Geländebegehung im J. 1998 beglaubigte man die Fundumstände des Hortes keltischer Gold- und Silbermünzen und einer umfangreichen Kollektion weiterer Münzen und anderer Gegenstände aus der Latène- und Spätbronzezeit, welche Sondengeher in den J. 1997-1998 entdeckt haben. Die Funde stammen vom flachen Gipfel eines runden unausgeprägten Hügels (303 m ü. d. M.) mit etwa 110 m Überhöhung des Geländes, der in einer strategisch bedeutsamen Lage oberhalb der Ausmündung des Tales des Bošáčka-Flüßchens in das Waagtal liegt. Hier verlief der historische Weg aus dem Waagtal nach Mähren. Der Hortfund und die einzelnen Fundmünzen wurden bereits ausgewertet (Kolníková 1998) und verfolgt wurde auch die Beziehung dieser neuen Fundstelle oppidalen Charakters im Rahmen der mittleren Waagtalregion (Pieta 1999). Nach der Kollektion von etwa 20 Fibeln endete die Lokalität im Abschluß der Stufe LTD1 (Fibel des Typs Almgren 65). Manche Münzen, die nach Angabe der Finder von dieser Lokalität stammen, lassen jedoch auch eine Datierung bis in die letzten Jahrzehnte des 1. Jh. v. Chr. zu. Der Fundverband wird eingehend an anderer Stelle ausgewertet werden.

PRIEBEŽNÉ VÝSLEDKY VÝSKUMU NÁRODNEJ KULTÚRNEJ PAMIATKY DEVÍN

Veronika P l a c h á - Drahoslav H u l í n e k

Bratislava (okr. Bratislava), časť Devín, Národná kultúrna pamiatka Devín, slovanské hradisko, doba bronzová, halštatská, ťažisko doba rímska, stredovek. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Nádvorie stredného hradu - sektor 20

V sezóne 1997 sa z dôvodu budúcej konečnej úpravy nádvoria začal realizovať revízny archeologický výskum. Jeho prvoradou úlohou bolo opäť odkryť základy rímskej stavby, ktorú v r. 1936 objavil Ján Eisner. Prostredníctvom svojho výskumu prišiel k záveru, že stavba vznikla v tretej tretine 4. stor. za vlády cisára Valentiniána I. Nevylúčil však možnosť, že jej počiatky siahajú na prelom 1. a 2. stor., pričom v 4. stor. bola prestavaná. Objekt odkryl v hĺbke 4 m pod súčasným terénom. Stavba obsahovala zvyšky základových múrov štyroch miestností, z ktorých JV je ukončená polkruhovitou apsidou s pozostatkami dvoch pilierov v nároží. Jej murivo malo byť zachované do výšky jednej vrstvy kameňov nad pôvodnú podlahu. Tá pozostávala zo štyroch väčších kamenných platní, nepravidelne lámaných a uložených do podložia. Múry z lomového kameňa mali priemernú hrúbku 45 cm. Pôdorys stavby je orientovaný približne SZ-JV (*Eisner 1940-1941*, 101-137; *Ondrouch 1938*, 24-26). Revízny výskum po odstránení horných suťových vrstiev opäť odkryl pôdorys stavby s rozmermi 13,5x9 m. Jej štyri interiéry sa označili indexami A, B, C, D (pričom Eisner označil miestnosť B ako C a naopak). V pôdoryse sa nezachovalo SZ nárožie, ktoré bolo s najväčšou pravdepodobnosťou zničené počas stavebnej činnosti v 15. stor. SV nárožie druhého interiéru B sa nachádza pod masívnym oporným múrom renesančného paláca. Z doterajšieho revízneho výskumu vyplýva, že ide o obytný dom, ktorý mal pôvodne dve miestnosti (interiéry A, B), ostatné miestnosti C, D a prípadne ďalšia E boli prístavby z neskoršieho obdobia, pravdepodobne vybudované pre hospodárske účely. Základové murivo tej časti stavby, kde sa nachádzajú interiéry A a B, malo priemernú hĺbku 100 cm od základovej škáry, časti budovy s interiérmi C a D 30-40 cm (obr. 92). Dve sezóny trvajúci výskum predpokladá datovanie rímskej architektúry do 3. stor. - do obdobia vládnutia dynastie Severovcov. Jej následná prestavba sa realizovala za vlády cisára Valentiniána I., kedy tu rímske osídlenie dosiahlo svoj vrchol. Z okolia stavby pochádzajú aj augustovské nálezy, napríklad kolkované fragmenty terry sigillaty s kolkami - Utilis, Semproni, Aptiseri, Acato (obr. 93), ďalej spony, pinzeta, kovanie z opaska a pod. (obr. 94: 1-7).

Pri čistení muriva apsidy z exteriéru sa v jej bezprostrednej blízkosti našla sivá, v ruke hnetená nádobka dvojkónického tvaru (obr. 94: 8), ktorej obsah pozostával zo 70 ks mincí rôznych veľkostí, pokrytých krustou ťažko odstrániteľného chloridu strieborného (obr. 92, obj. 2). Celková hmotnosť 70 mincí je 213,6 g, pričom hmotnosť jednej sa pohybuje v rozpätí od 2,58 do 4,10 g. Viac ako polovica mincí (36 ks) nesie označenie RAVIS, IRAVISCI, t. j. legendu, ktorá sa dáva do súvisu s panónskym kmeňom Eraviskov. Ich razby uzatvárajú obeh mincí z keltského obdobia na území Slovenska (*Kolníková 1995*, 36; *Plachá/Fiala 1999*).

Najvýznamnejší objav na nádvorí stredného hradu pochádza z priestoru pred vstupom do súčasnej výstavnej siene severne od rímskej architektúry (obr. 92, objekt 1). Ide o zvyšky kamennej podmurovky drevenej stavby, ktorej základ mal štvoruholníkovitý pôdorys s pôvodnými rozmermi 350x480 cm, v subpozícii s fragmentom stredovekých základových múrov neznámej stavby. Sú to zrejme pozostatky rímskej vojenskej veže, dominujúcej vojenskému táboru, ktorému snáď patrili aj zvyšky hlinených podláh východne od architektúry z 3. stor. Rímsky tábor môžeme dať do súvislosti s ťažením Tibéria proti Marobudovi v r. 6 n. l. Tieto objekty sa nachádzali na ploche vymazanej žltým ílom. Nálezy v sonde 1 pozostávali z fragmentov terry sigillaty, terry nigry, žltej, dobre vypálenej keramiky, zlomkov kahanca s postavou muža a z denára s razbou z čias vládnutia cisára Octaviana Augusta (obr. 94).

Výkopy realizované v rezoch interiérov skúmanej stavby však prezentovali i ďalšie zaujímavé výsledky z predchádzajúcich starších období. Okrem nie vždy celkom súvislých postupných vrstiev včasnorímskeho a laténskeho materiálu (rozrušenie vrstiev týchto časových horizontov pred vznikom rímskej stavby pravdepodobne zapríčinil predchádzajúci výskum J. Eisnera) sa pod nimi našlo väčšie množstvo nálezov z halštatského obdobia, z neskorej a mladšej doby bronzovej. S najväčšou pravdepo-

dobnosťou išlo v niektorých interiéroch (B, C, D) o rozrušenie bližšie ťažko určiteľných objektov časovo ohraničených stupňami Reineckeho periodizácie BD-HB2 (premiešaný keramický materiál typický pre velatickú, čakanskú a podolskú kultúru) s veľmi výrazným kalendenberským osídlením. V interiéri A (miestnosť s apsidou) sa pod nevýraznými laténskymi a halštatskými vrstvami našli dve nádoby a ďalšie množstvo črepov charakteristických pre podolskú kultúru (HB) (obr. 92, A; obr. 95: 7, 8). K pozoruhodnému objavu sa dospelo v interiéri C (JZ miestnosť stavby; obr. 92: 3). V hĺbke 125-150 cm od základovej škáry muriva rímskej stavby sa v pôdoryse začali objavovať tri vymazané plochy v rôznych výškových úrovniach. Do najspodnejšej z nich akoby bola "vrezaná" šachta (pravdepodobne kultová), v ktorej sa v postupných vrstvách nachádzalo desať do hĺbky zapustených vymazaných plôch (výška priestoru medzi plochami, čiže hrúbka jednotlivých vrstiev sa pohybovala v rozmedzí 5 až 30 cm). Dno šachty bolo v hĺbke 365 cm od základovej škáry muriva. Vo vrstvách medzi vymazanými plochami sa nachádzalo, okrem keramického, väčšie množstvo netradičného materiálu zo staršej doby železnej - miniatúrna keramika (nádobka miskovitého a amforovitého tvaru), mondidol, kolieska, zvyšky hlinenej retiazky, opracovaný kamenný fragment, hrkálka hviezdicovitého tvaru (obr. 95: 1-4, 6). Vo výkopových výskumných prácach pravde-podobného kultového objektu sa bude ďalej pokračovať. V interiéroch B a D, pokiaľ ide o časové zaradenie jednotlivých vrstiev, je podobná situácia ako v A a C, ale bez výraznejších nálezových situácií a materiálu.

Zaujímavé nálezy z halštatskej doby pochádzajú aj zo skúmaných plôch v okolí rímskej architektúry. Z východného a JV okolia stavby sa našli dve zásobnicové nádoby, ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou súvisia s kultovým objektom v interiéri C. Počas výkopových prác v blízkosti spomínanej veže sa v hlbších kultúrnych vrstvách objavili zvyšky tkáčskeho stavu zo staršej doby železnej.

Pri východnej bráne - sektor 6

V súvislosti s výstavbou chodníkov vo východnej časti hradiska v sektore 6 boli vytýčené dve sondy A a B.

V sonde A sa našli zuholnatené drevené zvyšky stredovekej podlahy objektu s množstvom šedej zrekonštruovateľnej keramiky (obr. 96: 1-4) rôznych tvarov prevažne z 15. stor., kovových nálezov (nože, vinohradnícky orezávač, zámky), ďalej ostroha z 15. stor. a fenig z 13. stor. (obr. 95: 5-9). V superpozícii so stredovekým objektom boli zvyšky laténskej chaty s dvoma pecami. S množstvom črepov laténskej keramiky sa tam nachádzala jedna šošovičkovitá minca typu Kalkstein a kostená píšťalka (obr. 96: 5).

V oboch sondách sa našli dve zásobnicové jamy elypsovitého pôdorysu s priemerom asi 120 cm a s hĺbkou 130 cm (sonda A) a 170 cm (sonda B) od nultého bodu. V objektoch sa nachádzalo veľké množstvo podolskej keramiky, z ktorej sa dalo zrekonštruovať viacero zásobnicových nádob.

Výskum bude v nasledujúcom roku pokračovať.

Literatúra

Eisner 1940-1941 - J. Eisner: Výskum na Děvíne v letech 1933-37. Hist. Slovaca 1, 2. Bratislava 1940-1941, 101-137.

Kolníková 1995 - E. Kolníková: Keltské mincovníctvo na Slovensku. Numismatik, Brno 1995, 33-37.

Ondrouch 1938 - V. Ondrouch: Limes Romanus na Slovensku. Bratislava 1938.

Plachá/Fiala 1999 - V. Plachá/A. Fiala: Hromadný nález keltských mincí na hrade Devín. Slovenská Num. 15, 1999.

LAUFENDE GRABUNGSERGEBNISSE VOM NATIONALEN KULTURDENKMAL DEVÍN. In der Saison 1997 begann man im Hof der mittleren Burg des Nationalen Kulturdenkmals Devín (Sektor 20) mit einer archäologischen Revisionsgrabung. Ihre erstrangige Aufgabe beruhte darin, abermals die Fundamente eines römischen Baues freizulegen, den im J. 1936 J. Eisner entdeckt hatte. Bei der Revisionsgrabung wurde der Baugrundriß von 13,5x9 m Ausmaß freigelegt. Seine vier Innenräume wurden mit den Buchstaben A, B, C und D bezeichnet (Abb. 92). Aus der bisherigen Grabung geht hervor, daß es sich um ein Wohnhaus handelte, das ursprünglich zwei Räume hatte (A, B), die übrigen Räume C und D und evtl. ein weiterer E waren Anbauten aus späterer Zeit. Die bisherige, zwei Saisons dauernde Grabung setzt die Datierung der römischen Architektur in das 3. Jh. voraus, wobei sie im 4. Jh. noch umgebaut wurde in ihrer Nähe ein kleines graues Gefäß gefunden (Abb. 94, Objekt 2; Abb. 94, Objekt 8), dessen Inhalt aus 70 Münzen bestand. Mehr als die Hälfte von ihnen

trägt die Bezeichnung RAVIS, IRAVISCI, d. h. eine Legende, die mit dem pannonischen Erawisker-Stamm in Zusammenhang gebracht wird. Ihre Prägungen beschließen den Münzumlauf aus keltischer Zeit im Gebiet der Slowakei. Die bedeutendste Entdeckung auf dem Hof der mittleren Burg machte man nördlich der römischen Architektur, im Raum vor dem Eingang in den gegenwärtigen Ausstellungssaal (Abb. 92, Objekt 1). Es handelt sich um steinerne Mauersockelreste eines Holzbaues, dessen Fundament einen viereckigen Grundriß von ursprünglich 350x480 cm Ausmaß hatte. Es sind dies offenbar Reste eines römischen Militärturmes, der Dominante des Militärlagers, das mit dem Feldzug des Tiberius gegen Marobud im J. 6 u. Z. in Zusammenhang gebracht werden kann. Die in den Schnitten des Interieurs realisierten Ausgrabungen ergaben auch Funde aus der Jung- und Spätbronze- und aus der Hallstattzeit. Ein beachtenswertes Objekt befindet sich im Interieur C, wo wahrscheinlich ein hallstattzeitlicher Kultschacht zum Vorschein kam. Interessante Funde aus der älteren Eisenzeit stammen auch aus dem Umkreis der römischen Architektur - zwei Vorratsgefäße und Reste eines Webstuhls. Im Zusammenhang mit der Errichtung eines Fußweges im Ostteil des Burgwalls im Sektor 6 fand man auch verkohlte Holzreste eines mittelalterlichen Objektes mit einer Menge von grauer Keramik und Metallfunden. In den untersten freigelegten Schichten wurden zwei Vorratsgruben mit viel Keramik der Podoler Kultur entdeckt.

VÝSKUM HRADU PLAVEČ

Peter Roth - Pavol Mišenko

Plaveč, časť Podzámok (okr. Stará Ľubovňa), hrad Plaveč, systematický výskum, sídlisko, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Ľubovnianske múzeum Stará Ľubovňa.

Na základe výsledkov predchádzajúceho výskumu (*Roth 1992; 1999*), kedy sme robili výskum v SZ. časti hradu, sme vytýčili sondu medzi JV baštou a predpokladaným vstupom do hradu. Jej úlohou bolo zachytiť priebeh obvodového múru a prípadne aj časť vstupnej brány. Na ňu by mal nadviazať prieskum východnej časti hradu. V sonde sme zachytili murivo z viacerých stavebných fáz, ktorých vzájomný súvis bude potrebné doskúmať rozšírením výskumnej sondy. Pod murivom jednej stavebnej fázy sa nám podarilo zachytiť časť klenby zasypanej miestnosti. Vzhľadom na termín ukončenia výskumu sme nemohli pokračovať v jej odkrývaní, preto sme sondu zasypali tak, aby nedošlo k poškodeniu zistenej situácie, ako aj k jej narušeniu náhodnými návštevníkmi.

Vo výskume by sa malo pokračovať aj v nasledujúcej sezóne už vo väčšom rozsahu.

Literatúra

Roth 1992 - P. Roth: Výskum hradu Plaveč. AVANS 1991, 1992, 106.

Roth 1999 - P. Roth: Výsledky zisťovacieho výskumu na hrade Plaveč. Štud. Zvesti AÚ SAV 33, 1999, 263-269.

UNTERSUCHUNG DER BURG PLAVEČ (Bez. Stará Ľubovňa). Der Zweck des aufgrund des vorangehenden Grabung angelegten Schnittes war die Erfassung des Verlaufes der Umfassungsmauer und eines Teiles des Eingangstores. Im Schnitt wurde Mauerwerk aus mehreren Bauphasen erfaßt, deren gegenseitiger Zusammenhang noch erforscht werden muß. Unter dem Mauerwerk einer Bauphasen kam ein Teil des Gewölbes einer Räumlichkeit zum Vorschein. Die Grabung wird in größerem Ausmaß fortgesetzt werden.

VÝSKUM NA DIAĽNICI V HÔRKE-KIŠOVCIACH

Peter Roth - Marián Soják

Hôrka, časť Kišovce (okr.Poprad), poloha Na Borovské, predstihový výskum, sídlisko, staršia doba bronzová, slovanské obdobie (9.-10. stor.), 12.-13. stor. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Trasovanie diaľnice D1 na úseku Mengusovce – Jánovce prechádza aj polohou Na borovské v katastri obce Hôrka, časť Kišovce. Povrchovým prieskumom v r. 1982, 1988 a 1997 (*Javorský 1983*, 100; *1990*, 72; *Javorský/Soják 1999*) sa tu získali doklady pravekého, slovanského a stredovekého osídlenia. Lokalita leží asi 2 km SV od obce v nadm. v. 730-750 m pri prameni Vrbovského potoka. V prvých dvoch výskumných etapách, ktoré realizovalo Podtatranské múzeum v Poprade, sa pozornosť upriamila na SV svah na ľavom brehu potoka (*Soják 1999*). Z preskúmaných 22 sond /I-XXII/ s celkovou rozlohou 230 m^2 boli objekty prítomné len v troch sondách – III, IV a XVII/98. Prvé dve zachytili nepravidelne oválny objekt 1 s maximálnou dĺžkou 5,1 m a šírkou takmer 3 m. Dno mal zahĺbené 45 cm do sterilného podložia a pozostávalo z troch priehlbenín (Jama a,b,c) a dvoch kolových jám na obidvoch koncoch (Jama 2,3). Jeho súčasťou je tiež kolová jama 1 situovaná vo vzdialenosti 2,7 m na juh od zahĺbenej časti. Vo výplni objektu, považovaného za slovanskú polozemnicu z 9.-10. stor., sa našla deštrukcia kamenného obloženia ohniska alebo pece, početný zvierací materiál, črepy (490 ks), mazanica, dva hlinené dvojkónické prasleny, terčík-gombík, kostené šidlo, sekundárne upravená obsidiánová čepeľ, fragment sekeromlatu využitý ako brúska, železná troska, šidlo (ihla ?) a dva nožíky spolu s množstvom uhlíkov (analyzuje E. Hajnalová). V sonde XVII/98 sme preskúmali časť ďalšieho objektu 2. Črtal sa v hĺbke 35 cm od úrovne dnešného terénu ako výrazná, do červena prepálená škvrna s uhlíkmi a výraznou vrstvou mazanice, ktorá siahala do hĺbky 10-15 cm. Pod ňou spočívala tmavohnedá kultúrna vrstva s drobným pravekým črepom. Dno v hĺbke 75 cm je nerovné s dvoma nepravidelnými žľabmi. Funkcia sídliskového objektu zostáva nezodpovedaná. Nevylučujeme, že na pôvodne pravekej jame si pravdepodobne Slovania založili ohnisko. Jeho rozsah (1,5x1,8 m) je totiž o niečo menší ako pravekej jamy pod ním (1,8x2,05 m). Nálezový inventár z ostatných sond (hlavne črepy) pochádza výhradne z ornice. Možno ho datovať do praveku (staršia doba bronzová), 9.-10. stor. a 12.-13. stor. Datovanie pravekých keramických fragmentov do staršej doby bronzovej sa opiera o charakteristický črepový materiál, ale najmä zriedkavú štiepanú industriu z jurského podkrakovského pazúrika, limnokvarcitu a radiolaritu, z ktorej dva artefakty sú štiepané charakteristickou technikou (nem. Splitterungstechnik a pol. technika łuszczniowa). Slovania využili aj časť pamiatok zo staršieho obdobia, čo dokladajú druhotne upravené a využité nálezy z objektu 1 (bazálna časť obsidiánovej čepele a zlomok azda sekeromlatu). Vo výskume budeme pokračovať v nasledujúcom roku na protilahlom západnom svahu.

Literatúra

Javorský 1983 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1982, 1983, 99-124.

Javorský 1990 - F. Javorský: Prieskum v okresoch Poprad, Spišská Nová Ves, Stará Ľubovňa. AVANS 1988, 1990, 72-80.

Javorský/Soják 1999 - F. Javorský/M. Soják: Prieskum trasy diaľnice na Spiši. AVANS 1997, 1999, 81-93.

Soják 1998 - M. Soják: Doterajšie výsledky archeologického výskumu na diaľnici v okrese Poprad. In: Archeológia v múzeách. Podtatranské múzeum Poprad 1998, 63-82.

GRABUNG AUF DER FERNSTRASSE IN HÔRKA-KIŠOVCE (Bez. Poprad). Die archäologische Grabung auf der evidierten Fundstelle der Lage Na borovské belegte in den untersuchten Schnitten I-XXII/98 Besiedlung in der älteren Bronzezeit, im 9.-10. Jh. und im 12.-13. Jh. Im Schnitt III-IV/98 wurde das Objekt 1 freigelegt - eine Halbgrubenhütte. Die Verfüllung enthielt ausgeprägte Keramik aus dem 9.-10. Jh. (490 St.), zwei doppelkonische Spinnwirtel und eine kleine Scherbe/Knopf, ferner eine Knochenahle, Obsidianklinge, das Fragment einer Hammeraxt, die als Wetzstein ausgenützt wurde, das Bruchstück einer Steinunterlage, Eisenschlacke, eine Nadel (Ahle?) und zwei Messer. Zahlreich erschienen auch Holzkohlenstückchen mit der Steindestruktion eines Ofens oder einer Feuerstelle, Tierknochen und Lehmverputz. Das im Schnitt XVII/98 erfaßte Objekt 2 von unbekannter Funktion kann für eine urzeitliche Grube (ältere Bronzezeit) gehalten werden, über welcher sich die Slawen eine Feuerstelle angelegt hatten. Die Datierung der wenigen Keramik in die ältere Bronzezeit ermöglicht vor allem die bescheidene Silexspaltindustrie, von welcher zwei Artefakte mit der charakteristischen Splitterungstechnik hergestellt wurden. Mit der Grabung wird im nachfolgenden Jahr auf dem gegenüberliegenden Hang bei der Quelle des Vrbovský-Baches fortgesetzt werden.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V AREÁLI STARÉHO MESTA V NITRE

Marián Samuel

Nitra, časť Staré Mesto (okr. Nitra), Malá ul. 1, 15.-19. stor., opevnené sídlisko, predstihový záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V súvislosti s výstavbou rodinného domu uskutočnil AÚ SAV obhliadku a krátky záchranný výskum v priestore stavebnej jamy. Skúmaná plocha sa nachádza na JV okraji plošiny hradného kopca v blízkosti strmého terénneho zrázu.

Počas hĺbenia základov pri severnom okraji parcely bola odkrytá a čiastočne poškodená kamenná klenba pivnice. Pivnica sa nachádzala pod základmi budovy z 19. stor., použitý stavebný materiál (lomový kameň bez tehál) nevylučuje ani jej stredoveký pôvod.

Na celej sledovanej ploche parcely až do hĺbky 200 cm sa nachádzali zvyšky tehlových základových murív budov, stavebné sute a hlinité navážky z 18.-19. stor.

V južnom profile stavebnej jamy sa zachovala časť kamenného muriva šachty(?) s oválnym pôdorysom, zasypanej po zániku hlinito-kamennou sutou. V spodnej časti výplne šachty sa nachádzali početné fragmenty a črepy keramiky, rámcovo datovanej do 17.-18. stor. (obr. 97: 1-5).

V hĺbkach 200-220 cm takmer na celej ploche vystupovala od nadložia ostro ohraničená vrstva prepálenej hliny a uhlíkov. Vrstva obsahovala fragmenty stredovekých kachlíc a nepočetné zlomky keramiky. Spolu sa zachránili zvyšky z deviatich kachlíc. Väčšinu z nich tvorili komorové neglazované kachlice s mierne drsným tehlovočerveným povrchom. Z výzdobných motívov bolo možné identifikovať námet Korunovania Panny Márie (obr. 98: 1-4) a Adama a Evy pod stromom poznania (obr. 99: 1). Niekoľko zlomkov pochádzalo z čelnej steny nikovej kachlice, pozostávajúcej z prelamovaných gotických kružieb (obr. 99: 2). Na základe technologického vyhotovenia a výtvarného stvárnenia výzdobných motívov kachlíc ich rámcovo datujeme do 15. stor.

Pod vrstvou prepálenej hliny sa v JV rohu jamy zachoval nepatrný zvyšok objektu, z ktorého sme zachytili časť dlážky z piesčitej udupanej hliny a plytkú depresiu vyplnenú akumuláciou kameňov s prepálenou hlinou, ktorá predstavuje pravdepodobne zvyšok pece.

Obhliadkou a záchranným výskumom sa pod novovekými kontextami dosahujúcimi hrúbku do 150-200 cm zachytilo osídlenie plochy v období neskorého stredoveku, reprezentované výrazným zánikovým horizontom so zvyškami objektu a kultúrnou vrstvou s nálezmi fragmentov kachlíc a keramiky z 15.-16. stor.

RETTUNGSGRABUNG IM AREAL DER OBEREN STADT IN NITRA. Bei der Rettungsgrabung am SO-Rand des Plateaus des Nitraer Burgberges befand sich unter neuzeitlichen Besiedlungsresten ein ausgeprägter Wüstungshorizont aus dem 15.-16. Jh. in Form einer Schicht aus gebranntem Lehm, Holzkohlenstückchen und Resten eines Objektes (Behausung?). Die gebrannte Lehmschicht enthielt Kachelfragmente (Abb. 98; 99) und Keramikbruchstücke.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM NA STAVBE ODKANALIZOVANIA RUSOVIEC

Jaroslava Schmidtová - Peter Baxa - Jitka Jezná

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, záchranný výskum, doba rímska, stredovek, novovek, civilná časť kastelu Gerulata, pohrebisko, sídlisko. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Práce v teréne trvali od 26. septembra 1997 do 5. novembra 1998, pričom stále nie je ukončená I. etapa, 3. časť v intraviláne Rusoviec. Doteraz bolo preskúmaných 2863 m vedenia rýh a 558 m^2 plochy. Pod preskúmanými plochami rozumieme stavby čerpacej stanice, pretláčacích jám, záhradu p. Repku a extravilán pred Rusovcami (obr. 100).

Poznatky o osídlení Rusoviec do doby rímskej rozširuje zatiaľ ojedinelý nález depotu bronzov z mladšej doby bronzovej.

Systematické sledovanie a dokumentácia výkopových prác pri kladení kanalizácie priniesli celé množstvo informácií, ktoré po komplexnej analýze dovolujú prehodnotiť doterajšie názory na urbanistický vývoj kastelu Gerulata.

Výskum potvrdil už známe polohy - sídliskové vrstvy a objekty na Balkánskej ul. pred nákupným strediskom, pri križovatke s Maďarskou ul., na Kovacsovej ul. Ďalej odkryl a ohraničil nové plochy so sídliskovými objektami, napr. v záhrade p. Repku a na Spojnej ul. V južnej časti Rusoviec bolo odkryté ďalšie doteraz neznáme pohrebisko. K unikátnym nálezom patrí fragment hadej nádoby, ktorý svedčí o kulte Mitru v Gerulate. Na druhej strane mal výskum negatívne výsledky, napr. pri Kostole sv. Víta, na Kovacsovej ul. nad školou alebo na Vývojovej ul., kde sme zachytili mohutné novoveké planírkové vrstvy.

Z obdobia stredoveku a novoveku boli zachytené vrstvy a objekty v centrálnej časti Rusoviec od nákupného strediska po Spojnú ul. Na ceste k štátnemu majetku sa pod súčasnou cestou nachádzala staršia komunikácia datovaná tromi mincami Márie Terézie.

Depot bronzov z Kovacsovej ul. prvýkrát dokladá v Rusovciach aj osídlenie v mladšej dobe bronzovej.

ARCHÄOLOGISCHE RETTUNGSGRABUNG AUF DER BAUSTELLE DER KANALISATION VON RUSOVCE (Bez. Bratislava). Die archäologische Rettungsgrabung des Städtischen Museums wurde durch den Bau ökologischer Objekte hervorgerufen - der Kanalisierung des rechtsuferigen Donauteiles von Bratislava. Den Gegenstand der Grabung bildeten Kanalisationsrinnen und Flächen von Tankstellen und Gruben von Durchstoßräumen im kontinuierlich besiedelten Raum mit dichter Konzentration von Objekten im Intravillan von Rusovce. Die Grabung bestätigte die bereits gewonnenen Erkenntnisse über das römische Gerulata und konstatierte neue Tatsachen bezüglich der Lage, des Ausmaßes, der Datierung, der materiellen Kultur wie auch der religiösen Kulte.

ZÁCHRANNÉ ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY NA STAVBÁCH DOMOV V BRATISLAVE-RUSOVCIACH.

Jaroslava Schmidtová - Jitka Jezná

a) Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, č.p. 69, dvojitá hrotitá priekopa kastelu Gerulata, záchranný výskum, doba rímska. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Stavba v tvare L sa rozprestierala takmer na celej parcele. Mala rozmery 20x8 m a 8x3 m. Rozmery stavby, veľkosť parcely, stromy a ploty určili postup prác.

Výskum odkryl niekoľko typov objektov - priekopy, studne, vlčie jamy a sídliskové jamy. Stratigrafia a superpozície objektov dokladajú najmenej dvojfázové osídlenie polohy, pričom rozhodujúci je zánik priekop. Priekopy boli rozmermi, tvarom i výplňou totožné, zistená bola i kolová konštrukcia (obr. 101).

Zo spodnej deluviálnej vrstvy priekop pochádzajú fragmenty troch druhov amfor, pričom dno jednej z nich možno označiť ako ranorímsky typ, ostatné dve patria do 1. storočia. Jednoduchá tehlová misa patrí do 2. periódy tábora v Carnunte (120-170/180). Zo zásypových vrstiev objektu pochádzajú fragmenty terry sigillaty patriace juhogalským a rheinzabernským dielňam.

Predpokladáme, že na skúmanej polohe sa nachádza JZ priebeh dvojitej hrotitej priekopy preskúmanej J. Dekanom a L. Snopkom v polohe Bergl (*Dekan 1966; 1970; Snopko/Geržová/Ferus/Krekovič 1986).*

b) Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, č.p. 460 (záhrada p. Repku).

Na tejto parcele prebehol aj výskum v kanalizačnej ryhe, ktorá pretínala SZ časť pozemku. Výskum odkryl sídliskové objekty s nálezmi z 1.-2. stor. a 2.-3. stor. V časti pozemku, na ktorom bola realizovaná stavba rodinného domu, sme nenašli žiadne antropogénne vrstvy.

Literatúra

Dekan 1966 - J. Dekan: Znovuobjavená Gerulata. Svet vedy 3, 1966.

Dekan 1970 - J. Dekan: Kus Ríma neďaleko Bratislavy. Pamiatky a príroda 1, 1970.
Snopko/Geržová/Ferus/Krekovič 1986 - L. Snopko/J. Geržová/V. Ferus/E. Krekovič: Gerulata 1986. 14. Internationaler Limes-Kongress. Carnuntum 1986.

ARCHÄOLOGISCHE RETTUNGSGRABUNGEN BEI HAUSBAUTEN IN BRATISLAVA-RUSOVCE (Bez. Bratislava). Die Rettungsgrabungen des Städtischen Museums wurden in Rusovce durch Bautätigkeit hervorgerufen. Die Grabung auf Parzelle 69 erfaßte den Verlauf eines doppelten Spitzgrabens des ältesten Holz-Erde-Lagers in der Lage Bergl, wodurch die Kenntnisse über Lage und Ausmaß der ältesten Epoche von Gerulata erweitert wurden.

PRIESKUM HORNÉHO A DOLNÉHO SPIŠA

Marián S o j á k

Podtatranské múzeum v Poprade získalo do svojich archeologických zbierok početné prírastky z tohtoročných prieskumov. Spolu s nálezmi zahrnutými v predloženom príspevku obsahuje tento aj vela takých, ktoré sa po spracovaní vrátili do dočasného vlastníctva nálezcov.

1. B a t i z o v c e (okr. Poprad), poloha Malé pole, zber, náhodný nález, pravek. Uloženie nálezu: Podtatranské múzeum, Poprad.

SZ od obce a 200 m severne od kóty 790 našiel O. Soják st. na miernom SV svahu vedla polnej cesty drobný nepravidelný úštep z hrany jadra z jurského podkrakovského pazúrika. Po náleze čiastočne otlčeného nevýrazného jadra z jaspisu(?) z nádvoria rím.-kat. kostola a úštepu z jurského podkrakovského pazúrika z polohy Veľké záhumnia pri severnom okraji obce (*Soják 1998a*, 16), ide v poradí o tretí štiepaný artefakt, ktorému podobne ako v predchádzajúcich dvoch prípadoch chýbajú datovateľné typologické znaky. Preto majú široké časové rozpätie (neolit až staršia doba bronzová).

2. J á n o v c e - časť M a c h a l o v c e (okr. Poprad), poloha Pod Hradiskom, sídlisko, zber, púchovská kultúra, stredná–neskorá doba laténska.Uloženie nálezov: u nálezcu.

Povrchovým prieskumom J. Vopálenského z Popradu, ktorý časť minuloročných nálezov z lokality odovzdal Podtatranskému múzeu v Poprade (*Soják, v tlači*), sa v r. 1998 získal okrem črepov púchovskej kultúry zaujímavý súbor nálezov.

O p i s n á l e z o v

1. Koliesko z tenkostenného črepu so stredovým otvorom a vyhladenými bokmi. Je čiernej, na lomoch hnedej farby, s leštеným povrchom. ∅ 47 mm, ∅ otvoru 5,5 mm (obr. 102: 5).

2. Hladidlo(?) s hranatým uškom. Povrch starostlivo vyhladený, s odtlačkami prstov. Farba hnedá, hlina slabo premiešaná s drobnými kamienkami. Dĺ. 65 mm, š. 45 mm, v. (s uškom) 33 mm (obr.102 : 6).

3. Okruhliak s dokonale vyleštеným povrchom, hnedozelenej farby. Na menej klenutej ploche sú stopy ľudskej práce v podobe rýh, urobených tvrdým a ostrým predmetom. Dĺ. 40 mm, š. 37 mm, hr. 25 mm (obr. 102: 3).

4. Náramok z kobaltovomodrej sklenej pasty, fragment. Plastický ornament v podobe slzičkových vývalkov, ktoré sú striedavo zdobené bielymi a žltými nepravidelnými vlnovkami. Dĺ. 39 mm, š. 17 mm, v. 8 mm (obr. 102: 2). Typ Haevernick 11 (*Venclová 1990*, 126).

5. Kruhová perla z kobaltovomodrej sklenej pasty. Má hladký povrch. ∅ 10 mm, ∅ otvoru 4 mm (obr. 102: 1).

6. Bronzová spona, fragment. Na lúčiku má dva uzlíky – menší guľôčkový a väčší jednostranný, šikmo ryhovaný. Typ Mötschwil (*Pieta 1993*, 50,51 a n.), (obr. 102: 4).

Zo zmienených nálezov sú chronologicky citlivé predovšetkým dva. V prípade spony typu Mötschwil ide o spínadlo z bronzového drôtu pôvodne spojenej konštrukcie, s nízko klenutým lúčikom oválneho až kruhového prierezu, ktorý sa smerom k nôžke zužuje. Na území Slovenska sa tento typ spony našiel na sídliskách najmä v nížinatej západnej časti JZ Slovenska, ale aj v oblasti púchovskej kultúry (*Pieta 1993*, 50-51, 55-56, tu ďalšia lit.). Zo Spiša pochádzajú dva nálezy – z Kežmarku (železná) a Letanoviec-jaskyne Čertova diera (ktorá sa mylne zaraďuje do katastra Spišských Tomášoviec). Spony typu Mötschwil sú známe na území strednej Európy hlavne z oppíd a otvorených osád laténskej kultúry a považujú sa za chronologicky citlivý výrobok obdobia LTC2 (*Madyda/Legutko 1996*, 32). Exemplár z Jánoviec-Machaloviec patrí k mladšiemu variantu s jednostranne formovaným väčším uzlíkom na rozdiel od starších variantov, pri ktorých je uzlík zosilený z obidvoch strán, ako napr. na fragmente z Letanoviec (za konzultácie vďačím K. Pietovi). Sklený náramok má zachovaný charakteristický profil i výzdobu a možno ho dobre zaradiť do typologickej schémy Th. E. Haevernickovej, ktorú doplnila

N. Venclová (1990). Podľa nej sa typ Haevernick 11 z Jánoviec-Machaloviec datuje do rozpätia stupňov LTC1-LTC2. Z územia Slovenska pochádza analogický nález z Abrahámu; z Moravy sú známe z Kobeřic, Starého Hradiska (*Venclová 1990*, 126). Obvyklé v prostredí púchovskej kultúry sú tiež kruhové sklené perly. Z machalovského sídliska sú zo starších zberov viaceré nájdené kusy, resp. ich zlomky. Na Slovensku vystupujú z väčšej časti v neskorej dobe laténskej (*Pieta 1982*, 58). Najskôr do púchovskej kultúry patria aj zvyšné artefakty – koliesko, opracovaný kameň s reznými stopami a funkčne neistý nález nepravidelne oválnej poloblúkovitej hlinenej doštičky s uškom v tvare pokrievky (hladidlo?). Pertraktovaný nálezový inventár dokladá, že hlbokou orbou sa poškodzujú už staršie sídliskové vrstvy na púchovskom sídlisku, ktoré je podhradím rozľahlého Hradiska.

3. J a v o r i n a (okr. Kežmarok), poloha Hradisko, predpokladané výšinné opevnené sídlisko, prieskum, bez možnosti datovania.

Vo vojenskom priestore Javorina je niekoľko polôh s etymologicky zaujímavým označením. Jednou z nich je Hradisko, týčiace sa nad zaniknutou (počas obdobia totality) osadou Ruskinovce v nadm. v. 900 m. Prieskum polohy s P. Wavrekom bol umožnený vďaka povoleniu, ktoré vlastní uvedený spolupracovník. Hradisko má pozdĺžny, nepravidelne oválny pôdorys, orientovaný Z-V, s viacerými výraznými terasami po jeho obvode. Z nich najvrchnejšia, ktorá vymedzuje pomerne rovnú vrcholovú plošinu vhodnú na osídlenie, je opevnením s bližšie neznámou konštrukciou valu. Dokladajú to viaceré zoskupenia pieskovcových skál pochádzajúce z deštrukcie kamenného opevnenia. Mnohé z nich sú sekundárne prepálené, čo by mohlo nasvedčovať násilný zánik zatiaľ nedatovaného výšinného opevneného sídliska. Na lokalite je potrebný zisťovací archeologický výskum, ktorý sa však vzhľadom na jej začlenenie do vojenského priestoru javí ako problematický. Na dôležitosť tohto mikroregiónu poukazujú ďalšie potencionálne lokality - Javorina-Blažov - Zámčisko, rozhranie katastrov Javorina-Ruskinovce a Javorina-Dvorce - Kláštorisko s Kostolom sv. Martina (Krížový vrch?), ale najmä nálezy zo zberov P. Wavreka z polovice 70-tych rokov (ústna informácia) pri sútoku neoznačeného potoka s potokom Ľubica (hlinený praslen, slovanské črepy, pazúrikový artefakt).

4. L u č i v n á (okr. Poprad)

V doline Malého Popradu západne od obce sa nachádzajú dve jaskyne, vytvorené v strednotriasových chočských dolomitoch:

a) jaskyňa L u č i v n á 1, prechodné sídlisko, záchranný výkop, stredovek (13. stor.), novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Jaskyňa je situovaná 1,8 km západne od obce. Začína portálom s rozmermi 2,5x4 m. Samotný trojuholníkový vchod je malý (š. 2 m, v. 0,8 m). Jaskyňu puklinovo-vrstevnatého typu tvorí 23 m dlhá chodba s max. výškou 3,3 m, v priemere len 0,8–1 m. Ukončená je zavalenými balvanmi, za ktorými možno predpokladať ďalšie priestory (*Ferenc 1994*, 8, 9). Vzhľadom na ľahkú prístupnosť je v súčasnosti často navštevovaná a pod portálom aj amatérsky devastovaná. V tejto časti pred vlastným vchodom, ktorá je ako jediné priestrannejšie miesto vhodná na krátkodobé osídlenie, sa uskutočnil záchranný výkop a vyčistenie od novodobých odpadkov. Hlina hnedočierneho sfarbenia a sčasti premiešaná s kameňmi sa vybrala po dvoch vrstvách po žltý kamenistý steril (hĺ. 0-10, 10-20 cm). Bola premiešaná s novovekým odpadom s glazúrovaným čriepkom, čsl. 50 halierovou mincou a jednoznačne v minulosti prekopaná. Pri východnej stene portálu sa našli tri keramické fragmenty z jednej nádoby sivočiernej farby, z hliny s prímesou hrubozrnného piesku. Na jednom zlomku sa zachovala výzdoba obežnými ryhami (obr. 103: 12). Materiálom sa črepy ponášajú na keramiku z 13. stor. Pred týmto obdobím sa predpokladá vznik Lučivnej, hoci prvá jasne doložená písomná správa pochádza z r. 1321 (*Žifčák a kol. 1996*).

b) jaskyňa L u č i v n á 2, prechodné sídlisko ?, prieskum, bez možnosti datovania.

Vchod je umiestnený asi 800 m východne od predchádzajúcej jaskyne, na rozdiel od ktorej má ideálne podmienky na krátkodobé osídlenie a systematický výskum. Má celkovú dĺžku 80 m a priestrannú sálu s rozmermi 12x8x5 m. Ústia do nej dve chodby charakteru plaziviek. Zo sály stúpa komín, umožňujúci dostatočné vetranie pri založení ohniska. Je riečneho pôvodu (Ferenc 1994, 9).

Podľa informácie J. Bártu (za ktorú mu vďačím) sa v jednej z týchto jaskýň našli paleontologické nálezy (nosorožec?). Amatérske výkopy tu v r. 1983 uskutočnil I. Kolcún z Popradu-Spišskej Soboty. Obidve jaskyne spracoval podľa S. Rotha na konci 19. stor. G. Primics (Roth 1882; Prikryl 1985, 88 – tu ďalšia lit.). V monografii J. Liptáka sa nemenovaná jaskyňa v katastri Lučivnej udáva v súvislosti s neolitickým (eneolitickým?) osídlením (*Lipták 1935*, 21). V príspevku *L. V. Riznera* (1903, 38 – tu ďalšia

lit.) sú zmienky o nálezoch kostí súčasného medveďa z prvej jaskyne a z druhej jaskyne spolu s kosťami jaskynného medveďa dokonca pozostatky ohnísk s uhlíkmi, zasypané hlinou a štrkovou vrstvou. Jaskyne dobre poznajú obyvatelia Lučivnej od nepamäti. Na základe ústneho podania jedného z nich, ktoré zachytáva batizovská kronika (*Kronika* 43, 44), sú opradené legendami a ako úkryt využívané lučivnianskými obyvateľmi počas druhej svetovej vojny.

c) jaskyňa L o p u š n á, prechodné sídlisko, výkopy A. Suchého zo Svitu, paleontologické náleziskо, vrcholný stredovek až novovek, bez možnosti datovania. Uloženie nálezov: u nálezcu.

Jaskyňa je JV od obce na rovnako orientovanom svahu vrchu Hora nad Lopušnou dolinou, cez ktorú preteká potok Lopušná. Je vytvorená v mezozoických chočských dolomitoch, ktoré pochádzajú z obdobia stredného triasu. Vchod je vysoký 1,6 m a široký 1,2 m. Tvorí ju jedna chodba dlhá 13 m, s max. výškou 5 m. V hornej polovici sa na hlavnú chodbu pripája asi 5 m dlhá plazivka. Jaskyňa má slabú sintrovú výzdobu a charakter riečno-puklinový (*Ferenc 1994*, 7). V r. 1986 ju objavil A. Suchý, ktorý ju úplne vyčistil do nánosov hliny. V jaskyni sa vo viacerých vrstvách údajne vyskytovali kosti jaskynného medveďa, drobných stavovcov a dve ohniská. V ich blízkosti spočívalo šesť keramických fragmentov z jednej tenkostennej hrncovitej nádoby (obr. 103: 7). Má oranžovú farbu, zvnútra jemnú vrstvičku žltozelenej glazúry a obežné závitnice. Rámcovo ju možno zaradiť na koniec stredoveku, resp. začiatok novoveku.

d) poloha B r e h y, nálezisko, prieskum, vrcholný stredovek a novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Asi 1 km východne od Lučivnej sa na výraznom ostrohu nad ľavým brehom potoka Lopušná, ktorý je SV úpätím vrchu Hora, našlo päť črepov, z nich dva zo stredoveku (14.-15. stor.) a tri novoveké. Na uvedenú polohu sa mohli dostať aj počas hnojenia poľnohospodárskej pôdy. Situovanie polohy umožňuje predpokladať neskoropaleolitické osídlenie, ktoré je doložené len 1,3 km na SV v chotári Lučivnej a Svitu, na JV svahu Kimbiargu (*Soják 1998*). Preto je nutné prieskum zopakovať.

e) poloha R o v e ň, nálezisko, prieskum, stredovek (13. stor.) a novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Pri SV okraji obce, medzi ľavým brehom potoka Rakovec a dolomitickým Šibeničným vŕškom, sa našiel nepočetný črepový materiál zo stredoveku (šesť ks, obr. 103: 9-11) a novoveku (päť ks). Fragment železnej podkovy a medený prívesok z roztepaného plechu (psia známka?, obr. 103: 8) s prerazeným otvorom na zavesenie sú najskôr novoveké. Najstaršie keramické fragmenty (13. stor.) nepochybne súvisia s prvopočiatkami stredovekej obce, kde dosiaľ chýbajú nálezy z veľkomoravského obdobia.

5. L u b i c a (okr. Kežmarok), poloha Nad kežmarskou hradskou, ojedinelý nález, zber, mladý paleolit?. Uloženie nálezu: u nálezcu.

Na SV od obce sa nachádza kopec s terasami najmä na južnej a západnej strane. Na jeho SZ svahu pri poľnej ceste našiel P. Wavrek z Kežmarku radiolaritový artefakt. Ide o fragment masívneho čepeľového úštepu s čiastočne zachovaným pôvodným povrchom a úžitkovou retušou ľavého boku (dĺ. 41 mm, š. 32 mm, hr. 9 mm). Náhodný nález možno s najväčšou pravdepodobnosťou datovať do mladšieho paleolitu (obr. 103: 13).

6. M e n g u s o v c e (okr. Poprad), poloha Vrch pola, nálezisko, prieskum, stredovek (13.-15. stor.), novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Nad SZ okrajom Mengusoviec sa vypína výrazný kopec, orientovaný dlhšou osou SZ-JV. Podľa literatúry z konca 19.stor. sa na ňom nachádza opevnené sídlisko s pravekou keramikou a železnou troskou (*Münnich 1895*). Overovacím prieskumom na obmedzenej časti polohy (zoranej) sa nezískali doklady, ktoré by staré správy podporili. Skromný stredoveký (13 ks, obr. 103: 1-6) a novoveký (11 ks) črepový materiál, spolu so železnou(?) troskou (tri ks), sa sem najskôr dostal počas obhospodarovania polí patriacich obci.

7. P o p r a d (okr. Poprad).

a) N á m. s v. E g í d i a, poloha Pri renesančnej zvonici, sídlisko, prieskum, koniec 13. stor. - novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

V súčinnosti s rekonštrukčnými prácami na Nám. sv. Egídia v Poprade sa prikročilo k výkopovým prácam pri renesančnej zvonici pred jej celkovou opravou (*Soják 1998b*, 11). Obvodové odvzdušňovacie ryhy siahajúce do hĺbky 80-120 cm od úrovne dnešného terénu poškodili cintorín pri rím.-kat. Kostole sv. Egídia a čiastočne odkryli staršie murivo pod základmi renesančnej zvonice na jej západnej a južnej

strane. Na severnej strane sa v profile ryhy črtali v superpozícii dva hroby so zvyškami rakiev. Hrob 1 ležal v hĺbke 40 cm od úrovne kostolného dvora. Podarilo sa z neho zachrániť ručne kovaný železný klinec s torzom skorodovaného dreva z rakvy. Hrob 2 sa črtal v stene pod západným okrajom predchádzajúceho a okrem úlomkov driev sa v ňom nachádzal drobný fragment neznámeho bronzového predmetu (z odevu?). Spočíval v hĺbke 60-70 cm. Hrob 3 sa nachádzal pod SV nárožím zvonice a možno ho tak časovo zaradiť do obdobia pred jej výstavbou. Na haldách vykopanej hliny sa vyskytovali ďalšie ľudské kosti, poukazujúce na zničenie viacerých hrobov z cintorína, ktorý sa rozkladal južne a JZ od Kostola sv. Egídia až na miesto neskoršie postavenej zvonice. Zo zachovaných prameňov vieme (*Chalupecký bez udania roku*, 133; *Chalupecký 1998*, 102), že pôvodnú zvonicu postavil v r. 1592 taliansky murár Ulrich Mauerer z Kežmarku. Po požiari r. 1609 sa táto značne poškodila a o päť rokov neskôr sa po prvýkrát reštaurovala (r.1614(. Až v r. 1663 si mesto dalo postaviť (staviteľ Georgius Exoticus) z nejasných príčin novú zvonicu, ktorá stojí dodnes. V tejto súvislosti nemožno vylúčiť, že zvyšky staršieho muriva pod základmi zvonice súvisia so zmienenou staršou stavbou, na ktorej sa postavila v r. 1663 nová. Ak by išlo len o zosilenie základov vtedy vybudovanej zvonice, pozostatky muriva by boli po celom obvode a nie iba zo západnej a južnej strany. V zhode s prvopočiatkami Kostola sv. Egídia z konca 13. stor. a mladšej zvonice v druhej polovici 17. stor. datujeme aj porušený cintorín. Nasvedčuje tomu tiež keramický materiál, získaný z minuloročného prieskumu (*Soják v tlači*).

b) poloha V y š n é z á h r a d y, sídlisko, prieskum, neskorá doba rímska, stredovek (13.-15. stor.), novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Prieskumom polohy pri SZ okraji sídliska Poprad-Juh III sa objavila nová lokalita (nadm. v. 675-680 m). Do neskorej doby rímskej možno zaradiť dva keramické zlomky. Jeden je okrajový z tenkostennej hnedočiernej nádoby s von vyhnutým ústím, druhý z tela úžitkovej hrubozrnnej nádoby oranžovočervenej farby a je typický pre horizont severokarpatskej kultúry. Stredovek zastupujú črepy z 13.-15. stor. (19 ks), z ktorých tri sú okrajové (jeden so zobákovitou výlevkou), dva z ušiek, ďalší z rozhrania tela a dna a 13 ks z tiel nádob. Výzdoba obežnými žliabkami je zriedkavá. Rámcovo do vrcholného stredoveku a novoveku patrí 19 ks črepov, z nich niektoré sú glazované. Torzo hnedočiernej hlinenej fajky je zo 17.-19. stor., otázne je datovanie nájdenej mazanice (dva ks), drobnej železnej trosky (jeden ks), fragmentu železného noža a medeného tordovaného drôtu s jedným koncom zvinutým do očka a druhým roztepaným, s prerazeným otvorom. Poloha Vyšné záhrady zapadá do radu malých stredovekých usadlostí, identifikovaných najmä v katastri blízkej Spišskej Teplice, kde rovnako pozorujeme bohatšie osídlenie z neskorej doby rímskej.

c) poloha D l h é h o n y, sídlisko, prieskum, neskorý paleolit, stredovek (13.-15. stor.), novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Novoobjavená lokalita leží južne od štátnej cesty 18 pri východnom a JV okraji cirkevnej základnej školy Š. Mnohela a severne od sídliska Poprad-Juh III (nadm. v. 684-690 m). Zberom na oráčine sa získalo 30 ks nálezov. Najstarší horizont reprezentuje netypická radiolaritová čepeľ z dvojpodstavového jadra, ktorú podľa ústnej informácie P. Valde-Nowaka z Krakova (za čo som mu vďačný) možno začleniť do neskorého paleolitu (obr. 104: 1). Desať črepov patrí do 13.-15. stor. (jeden okrajový, štyri ks z tela a päť ks z dna nádob), ostatné (10 ks) a sčasti glazované, sú novoveké. Z ďalších pamiatok sa našli fragmenty železných predmetov (dve podkovičky, klinec, hranatá tyčinka ukončená očkom, článok osmičkovej reťaze), dva kusy medenej a železnej trosky, prepálená jednostranne lícovaná mazanica a čsl. koruna z r. 1922. Ojedinelý nález epipaleolitického artefaktu dokladá smer šírenia švideriénskeho obyvateľstva od úpätia Vysokých Tatier (Veľký Slavkov–Burich) smerom na juh a JZ (Spišská Teplica–Pod Popradom, Svit a Lučivná–východné úpätie Kimbiargu) a odtiaľ pravdepodobne do oblasti Liptova. Prítomnosť možnej stredovekej osady založenej v priebehu 13. stor. (po tatárskom vpáde?), je potrebné overiť ďalším prieskumom.

8. P o p r a d, časť M a t e j o v c e (okr. Poprad)

a) poloha N a d k o p č e k o m I, sídlisko, prieskum, stredný neolit, eneolit, doba bronzová. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Rozsiahle neolitické sídlisko na miernom návrší ľavobrežia Popradu, pri východnom okraji Matejoviec, bolo skúmané v r. 1968-1970, 1976 systematickým výskumom a v posledných rokoch pravidelne sledované formou prieskumov (*Soják 1999*, tu ďalšia literatúra). Tohtoročným sa zachránilo spolu 62 ks črepov, jeden drvič-otĺkač a štiepaná kamenná industria v počte deväť ks. Do neolitu patrí 15 keramic-

kých zlomkov z jemných i úžitkových nádob, z ktorých jeden má výzdobu notového štýlu a dva sú zdobené pretláčanými plastickými lištami. Na viacerých úžitkových fragmentoch sú odtlačky organického charakteru. Neolitických je sedem štiepaných artefaktov. Ide o zlomky čepelí (štyri ks) a úštepy (tri ks). Sú z jurského podkrakovského pazúrika (štyri ks, obr. 104: 2-4), obsidiánu (jeden ks, obr. 104: 6), radiolaritu (jeden ks, obr. 104: 7) a nezistenej prepálenej suroviny (jeden ks, obr. 104: 5). Azda neolitický je kremencový drvič-otĺkač, ak nie je z doby bronzovej. Do tohto obdobia je začlenených 47 ks črepov, zväčša nezdobených, z piesčitého a sľudnatého materiálu. Tri zlomky sú zvonka slamované, jeden je zvnútra ryhovaný, ďalší pochádza z dna nádoby na nízkej prstencovej nôžke (pilinská kultúra?). Na základe surovinovo-typologického posúdenia štiepanej kamennej industrie patria do eneolitu, resp. staršej doby bronzovej, dva exempláre. Prvý predstavuje dláto zo vzácnej odrody G jurského pazúrika (obr. 104: 8), druhý úštep je pravdepodobne z brúsenej sekerky s leštеným povrchom zo zeleného radiolaritu (obr. 104: 7). Početné nálezy črepov z doby bronzovej na mieste neolitickej osady svedčia o veľkej rozlohe sídliska, ktoré siaha ďaleko na sever a SV na polohu Nad kopčekom II. Vzájomnú súvislosť obidvoch polôh v dobe bronzovej možno posudzovať len po systematickom vyhodnotení výsledkov obidvoch výskumov.

b) poloha N a d k o p č e k o m II, sídlisko, prieskum, neskorý paleolit?, doba bronzová. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Sídlisko z doby bronzovej skúmané v r. 1995 zisťovacím výskumom (*Novotná/Soják 1997*) leží asi 300 m SZ od predchádzajúcej lokality. Na západnom okraji je zhruba v strednej časti neprístupné zriadením rozsiahleho hnojiska. Väčšia časť získaného črepového materiálu (spolu 152 ks) patrí do doby bronzovej, podľa keramického materiálu najmä do jej mladšieho úseku (obr. 105). Niekoľko fragmentov s výzdobou možno zaradiť do náplne lužickej kultúry (obr. 104: 10-12), pri ďalších (slamované a viaceré nezdobené kusy) nemožno vylúčiť staršie datovanie, doložené aj nálezom bronzovej ihlice z r. 1995. Keramické artefakty dopĺňa plné koliesko vyrobené z črepu (obr. 104: 13), štiepanú kamennú industriu čepeľový úštep z hrany dvojpodstavcového jadra, najskôr z neskorého paleolitu (obr. 104: 9).

c) poloha Z a d n é r o v n e, sídlisko, prieskum, neskorý(?) a mladý paleolit, neolit, eneolit, doba bronzová, púchovská kultúra, 9. stor., 13.-15. stor. a nedatované. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Evidovaná lokalita leží severne od štátnej cesty Poprad – Kežmarok, na vyvýšenej terase nad pravým brehom Červeného (tiež Mlynického) potoka *(Soják 1999*, tu ďalšia literatúra). Spolu sa zozbieralo 258 ks črepov, tri ks mazanice, terčík vyhotovený z črepu a štiepaná kamenná industria v počte 35 ks. Väčšine črepov a tiež štiepaným artefaktom chýbajú spoľahlivé datovacie kritériá. Isté je časové určenie pri viacerých črepoch z doby bronzovej, ďalej dvoch okrajových zlomkoch púchovskej kultúry, zdobených slovanských a tiež stredovekých fragmentoch. Do neolitu nemožno s istotou začleniť ani jeden črep, niektoré sa však materiálom ponášajú na jemnú i úžitkovú neolitickú keramiku. Eneolitické zlomky kultúrne prináležia najskôr badenskej kultúre, ktorá je tu doložená z minulých prieskumov a tiež na susednej lokalite v polohe Na kopci (Šibeničný vrch) v katastri Veľkej Lomnice. Azda tejto kultúre patrí okrajový črep z tenkostennej zdobenej sivej šálky esovitej profilácie. Pravdepodobne lužickej kultúre možno priradiť: drobný fragment z max. vydutia tenkostennej nádoby s malým prsovitým výčnelkom a žliabkami, dva zlomky s ostrým lomom najväčšieho vydutia, čierne črepy s leštеným povrchom, na dvoch z nich so zvyškami prsovitých výčnelkov a snáď aj terčík hnedočiernej farby s hladeným povrchom. Spomedzi veľkomoravských zlomkov sú označujúce črepy zdobené obežnými ryhami a viacnásobnými vlnovkami. Medzi nezdobenými črepmi z tiel nádob nemožno vylúčiť ani prítomnosť keramiky z mladšej, príp. neskorej doby rímskej. Kamenná štiepaná industria je vyrobená z jurského podkrakovského pazúrika (sedem ks, obr. 106: 3,10; obr. 107: 3,5,9,11,13), radiolaritu (šesť ks, obr. 106: 4,6,7,8), nezistenej suroviny (šesť ks), bieleho kremeňa (tri ks), limnokvarcitu (tri ks, obr. 107: 1,7), čokoládového (tri ks, obr. 107: 4,10,12) a jurského pazúrika G (tri ks, obr. 107: 6,14), ďalej z obsidiánu (dva ks, obr. 107: 8), bližšie neznámej odrody pazúrika (jeden ks, obr. 106: 9) a volynského(?) pazúrika (jeden ks, obr. 107: 2). Typologicky reprezentujú: jadrá, úštepy, odštepy, okruhliaky s negatívmi, retušované a neretušované čepele, resp. ich zlomky, jeden vrták a hrubý vrták–prepichovač (pol. przekłuwacz). Mladopaleolitické sú tri bielopatinované artefakty (obr. 106: 1,2,5), pri ďalších dvoch z radiolaritu je rovnaké zaradenie neisté (obr.106: 4). Časť je datovaná rámcovo do praveku (päť ks), jedna čepieľka je možno mlado až neskoropaleolitická (obr. 106: 10). Za neolitickú je považovaná väčšina

štiepanej industrie (19 ks), aj keď pri niektorých je rovnako možné datovanie do eneolitu. Do posledne zmieneného obdobia prináležia artefakty z jurskej suroviny G, ktorá sa na Spiši objavuje v súvislosti s badenskou kultúrou (*Soják 1997-1998*). Tu začleňujem aj vrták na úštepe zo sekerky (!) z čokoládového pazúrika (obr. 107: 4). Z analogickej suroviny je veľký úštep s miestnou spodnou retušou, ktorý vzhľadom na výskyt tejto suroviny už v neolite možno rámcovo zaradiť do neolitu–eneolitu.

9. P o p r a d, časť S p i š s k á S o b o t a (okr. Poprad), poloha Stojany, zaniknutá dedina s kostolom, prieskum, stredovek (12.-15. stor.). Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Prieskum sa zameral na zistenie rozlohy dediny, ktorá siaha do väčšej vzdialenosti na SZ, sever a SV od zvyškov kostola, ako sa prv predpokladalo (až 150 m od neho). Na čiernych plochách ornice sa získal črepový materiál z 12.-15. stor. (spolu 71 ks, obr. 108), mazanica (dva ks), zlomok železného klinca a zvieracie kosti (tri ks). Nakoľko dedina na rozdiel od kostola nebola skúmaná archeologickým výskumom a každoročnou orbou sa výrazne poškodzuje, je nevyhnutné prikročiť k realizácii systematického výskumu. Ak došlo k výstavbe kostola súčasne s dedinou, doposiaľ známy črepový materiál zo zberov Podtatranského múzea Poprad (*Soják 1999*, tu ďalšia literatúra) datuje najstaršiu fázu výstavby tejto sakrálnej stavby do obdobia 12.-13. stor.

10. S p i š s k á T e p l i c a (okr. Poprad)

a) Ul. o b r a n c o v m i e r u, sídlisko, prieskum, stredovek (13.-14. stor.), novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Pri prieskume ryhy pre uloženie telefónneho kábla na Ul. obrancov mieru v JZ časti centra obce sa našiel nevýrazný stredoveký a novoveký črepový materiál. Dva keramické zlomky z 13.-14. stor. pochádzajú z deštrukcie novovekého objektu, kde sa vyskytli aj štyri novoveké črepy. Negatívny bol prieskum rýh na Lesnej ul. a tiež na polohe Na hrádku, kde evidujeme praveké a stredoveké sídlisko. Ďalšie polohy od JV okraja obce po sídlisko Poprad-Juh III boli už neprístupné (zasypané ryhy). Na povrchu sa nevyskytoval žiadny archeologický materiál.

b) poloha Z a d n é d i e l y II, náleziska, prieskum, stredovek (13. stor.). Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Počas prieskumu kopca asi 500 m SZ od obce, kde evidujeme severne od zmienenej kóty v polohe Zadné diely I stredovekú usadlosť z 12.-15. stor. (nepublikované), sa našlo na jeho SV svahu deväť ks črepov z 13. stor. Keďže sa na mieste nevyskytovali náznaky objektov, možno predpokladať, že majú súvis s uvedenou zaniknutou dedinou, príp. s obhospodarovaním polí patriacich k obci.

c) poloha P o d P o p r a d o m II (Brehy), sídlisko, prieskum, neskorý paleolit, švideriénska kultúra, doba bronzová, halštatská(?), stredovek (12.-15. stor.), novovek. Uloženie nálezov: súkromná zbierka a Podtaranské múzeum, Poprad.

Lokalita objavená v r. 1996 (*Soják 1999*) je situovaná na pravobrežnej terase Popradu, na južnom svahu vyvýšeniny medzi kótou 714,7 a ľavým brehom neoznačeného potoka. Horizont neskorého paleolitu reprezentuje bazálna časť radiolaritovej čepele s úžitkovou retušou hrán (obr. 109: 3). Početný, avšak opäť nevýrazný, je črepový materiál z praveku, kde prevláda výrazne hrubozrnná keramika rámcovo datovaná do doby bronzovej a snáď aj halštatského obdobia (81 ks, obr. 109: 10,12,14,15). Okrem črepov z tiel nádob sa našli fragmenty okrajové (šesť ks), z rozhrania tela a dna nádob a pásikové uško. Výrazne zastúpený je tiež stredovek (12.-15. stor.), čo dokladá keramika zachovaná v drobných črepoch (27 ks). Vystupujú okraje (deväť ks), zlomky z tela nádob s obežnými ryhami (štyri ks), hlavne však bez výzdoby. Novoveká je hlinená fajka sivej farby so zvyškom zachovaného firemného kolku s nečitateľným nápisom. Neisté je datovanie železnej trosky (dva ks) a pieskovcovej brúsky. Prieskumy A. Suchého doplňujú nálezový inventár pochádzajúci zo zmienených časových období. Zvlášť výrazná je štiepaná kamenná industria švideriénskej kultúry:

1. Úštep z kraja hluzy s čiastočne zachovaným pôvodným povrchom z bližšie nezisteného pazúrika; dĺ. 21,5 mm, š. 22,5 mm, hr. 5 mm (obr. 109: 4)

2. Úštep s čiastočne zachovanou kôrou z jurského podkrakovského pazúrika; dĺ. 35 mm, š. 26 mm, hr. 8 mm (obr.8:8)

3. Stredná časť nepravidelnej čepele z dvojpodstavového jadra s opačne umiestnenými vrubmi na obidvoch hranách, zo svetlohnedého radiolaritu; dĺ. 28,5 mm, š. 14 mm, hr. 4 mm (obr. 109: 6)

4. Útla čepeľ z dvojpodstavového jadra so zlomenou terminálnou časťou a spodnou vrubovitou retušou hrán, z hnedého radiolaritu so zelenými žilkami; dĺ. 27,5 mm, š. 10 mm, hr. 3,5 mm (obr. 109: 7)

5.Stredná časť čepele s miestnou spodnou retušou z hnedozeleného radiolaritu; dĺ. 23 mm, š. 13 mm, hr. 5 mm (obr. 109: 5)

6. Masívna čepeľ z dvojpodstavového jadra so stopami práce v podobe slabého lesku na okraji spodnej pravej hrany zo zeleného radiolaritu; dĺ. 57 mm, š. 21 mm, hr. 7,5 mm (obr. 109: 9)

7. Mikroúštep z hnedého radiolaritu (obr.109: 1)
8. Fragment čepele, príp. úštepu s retušovaným bokom z červeného radiolaritu; dĺ. 14 mm, š. 14 mm, hr. 4,5 mm (obr. 109: 2)

Zo stredovekých keramických fragmentov si pozornosť zasluhujú zdobené črepy z 12.-13. stor. (obr. 109: 11) a ojedinelý kolkovaný zlomok z pleca nádoby z 15. stor. (obr. 109: 13). Povrchový prieskum na tejto lokalite dokladá intenzívne neskoropaleolitické osídlenie, ktoré sa cez mikroregión Spišskej Teplice šírilo proti prúdu rieky Poprad smerom na západ cez kataster Svitu a Lučivnej (novoobjavená lokalita na JV úpätí Kimbiargu).

d) poloha C e z j a m u, nálezisko a sídlisko?, prieskum, doba bronzová, pilinská kultúra, neskorá doba rímska?, stredovek (13.-15. stor.), novovek. Uloženie nálezov: u nálezcov.

Lokalita leží 1,5 km západne od obce a 100-150 m pri bývalom lome na dolomit, ktorý bol neskôr zasypaný novovekým odpadom. Pri náhodnom prechádzaní terénom našiel M. Saksa zo Svitu na ornici ojedinelý nález bronzového predmetu, ktorý poskytol na zverejnenie: hrot kopije s kónicky rozšírenou tulajkou a pri hrote zúženým listom so stredovým profilovaným rebrom. Povrch má lesklú zelenú patinu, dĺ. 126 mm, š. listu 28 mm, Ø tulajky 22 mm (obr. 110: 6). Následným prieskumom získal A. Suchý keramiku z 13.-15. stor. (obr. 110: 1-5) a z obdobia novoveku, fragment hlinenej fajky, mazanicu a železné predmety (kosák, bránik, klince a kovanie). Pri dvoch črepoch z tela nádob je pravdepodobné zaradenie do neskorej doby rímskej. Najbližšiu analógiu k bronzovej kopiji možno nájsť v hromadnom náleze bronzových výrobkov z Gemera (*Paulík 1965*, 34-35, 57, tab. V:7,10; *Furmánek 1977*, 270-271, tab. XX:7,8), kde sa okrem iného našli aj dva podobné hroty kopijí v súbore datovanom do stupňa HA. Vo všeobecnosti ide o druh výrobku pilinskej kultúry (za konzultácie ďakujem V. Furmánkovi), ktorý sa vyskytuje v širokom časovom rozpätí od stupňa BC (BC2), častejšie sa objavuje v nasledujúcom stupni BD, a udržiava sa do začiatku stupňa HA1 (*Furmánek 1977*, 271).

e) poloha P r e d Š t o k o v o u, sídlisko?, zber, stredovek (14.-15. stor.), novovek. Uloženie nálezu: u nálezcu.

Medzi Spišskou Teplicou a Svitom, pri prameni neoznačeného potoka a severnom okraji rašeliny, získal A. Suchý na miernom SV svahu päť črepov zo 14.-15. stor. a drobný kúsok mazanice. Poloha je zaujímavá z hľadiska existencie zaniknutého hostinca Štokava, ktorá žije v tradícii obyvateľov Svitu. Po jeho zániku v období stredoveku sa tento preniesol s rovnakým pomenovaním v priebehu novoveku ku štátnej ceste 18, kde sú zvyšky stavieb dodnes viditeľné v teréne. Dôležité je sledovať tiež polohu Štoková v katastri mesta Svit, ktorá leží bezprostredne nad ohybom regulovaného toku rieky Poprad, na mieste rozsiahleho ložiska rašeliny (150 m SZ od sledovanej polohy). Zo starších nálezov je odtiaľto známy paleontologický materiál, z ktorého časť zachránil A. Harničár (za informáciu mu ďakujem).

f) polohy M e l č i n y I a II, sídlisko, zber, pravek, stredovek (14.-15. stor.). Uloženie nálezov: u nálezcu.

Počas systematického prieskumu katastra obce v r. 1997 sa objavila pri jej JZ okraji v polohe Melčiny II lokalita datovaná nálezmi do praveku (ojedinelý črep z neolitu?) a stredoveku (*Soják v tlači*). Tohto roku sa našiel čiastočne otlčený limnokvarcitový okruhliak s negatívmi (dĺ. 39,5 mm, š. 22 mm, hr. 12 mm), dokladajúci správnosť tvrdenia o jej osídlení v praveku. Zo susednej polohy Melčiny I pochádzajú nepočetné stredoveké črepy zo 14.-15. stor.

11. V e ľ k á L o m n i c a (okr. Kežmarok), poloha Na kopci, sídlisko, prieskum, mladý paleolit, stredný neolit, eneolit, doba bronzová mladšia – neskorá doba rímska, 9. stor., 15. stor.

Na miernom svahu nad ľavým brehom Červeného potoka sa na známej lokalite (*Soják 1999*) doložilo osídlenie v uvedených obdobiach. Sporadické sú stopy z mladšieho paleolitu, čo dokladá drobné úštepové jadro s bielo patinovaným povrchom (obr. 112: 1). Intenzívne polohu osídlili v strednom neolite. Nájdené črepy (32 ks) patria kultúre s mladšou lineárnou keramikou (obr. 111: 1-11). Štiepaná kamenná industria (17 ks) je vyrobená z jurského podkrakovského pazúrika (obr. 112:3,5; 113: 3-5), limnokvarcitu (obr. 113: 1), obsidiánu (obr. 113: 7), volynského pazúrika (obr. 113: 6), kremeňa (obr. 112: 4), radiolaritu (obr. 112: 6) a slabo prepáleného pazúrika (obr. 112: 2). Prítomné sú úštepy, čepele, jadrá, hľuzy a drvič-otĺkač. Z brúsenej industrie sa našiel fragment tylovej časti plochej sekery (obr. 113: 8). Snáď do rovnakého horizontu patria aj dva zlomky podložiek, jedna z hrubozrnného pieskovca až zlepenca, druhá z jemnozrnného pieskovca. Skromné sú eneolitické nálezy. Črep zdobený kanelúrami dokladá prítomnosť badenskej kultúry (obr. 111: 12), kam bude možné zaradiť aj časť kamennej štiepanej industrie (tri ks) z jurského podkrakovského pazúrika B a jedného artefaktu (čepele s miestnou spodnou

retušou) z jurského pazúrika G (obr. 113: 2). Ide o druhý nález štiepaného nástroja z posledne zmienenej pazúrikovej odrody, ktorý dokladá jeho správne začlenenie k badenskej kultúre (*Soják 1997-1998*). Nevýrazná je keramika z doby bronzovej (šesť ks). Intenzívne bola poloha osídlená v mladšej-neskorej dobe rímskej a v slovanskom období (spolu 13 črepov a jeden ks železnej trosky). Sporadické sú nálezy zo stredoveku, ktoré sa obmedzujú na črepy (dva ks).

12. V e ľ k ý S l a v k o v (okr. Poprad), poloha Burich, záchranná exploatácia P. Boratku, neskorý paleolit, swideriénska kultúra. Uloženie nálezov: u nálezcu.

Počas obhliadky epipaleolitickej, eneolitickej, halštatskej a hlavne púchovskej lokality (*Bárta 1980; Novotný/Novotná/Kovalčík 1991*, 41, 42 a n.) zachránil čiastočne z profilu bývalého pieskoviska a sčasti pod ním kolekciu štiepaných kamenných artefaktov świderiénskej kultúry:

1. Bazálna časť čepeľového úštepu zo sivohnedého radiolaritu; dĺ. 23,5 mm, š. 16 mm, hr. 4 mm (obr. 114: 4)
2. Úštep s miestnou retušou z hnedého radiolaritu; dĺ. 33 mm, š. 27 mm, hr. 10 mm (obr. 114: 1)
3. Čepeľ z hrany dvojpodstavového jadra (pol. podtępiec) z hnedého radiolaritu; dĺ. 57 mm, š. 20 mm, hr. 7 mm (obr. 114: 6)
4. Odštep z dvojpodstavového čepeľovo-úštepového jadra (polsky odnawiak) z hnedozeleného radiolaritu; dĺ. 41 mm, š. 45 mm, hr. 19,5 mm (obr. 114: 2)
5. Zlomený úštep s rydlovým úderom z čokoládového pazúrika; dĺ. 27,5 mm, š. 18 mm, hr. 4 mm (obr. 114: 3)

Surovinová skladba neskoropaleolitických artefaktov poukazuje na známu skutočnosť, že vedľa dominantnej radiolaritovej suroviny z pieninského bradlového pásma zastávajú nezastupiteľnú zložku importované poľské pazúriky.

13. V e r n á r (okr. Poprad), poloha Borzov, sídlisko?, prieskum a zisťovacia sondáž, stredovek (12.-13. stor.). Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Na základe zachovaných písomných prameňov, ktoré uvádza *J. Vencko (1927*, 46, 173, 321-322) máme pomerne dostatočné informácie o zaniknutej stredovekej osade Borzov, založenej v r. 1320 spišským opátom Jánom. Prieskum v spolupráci s A. Harničárom a A. Suchým sa realizoval v uvedenej polohe asi 2,5 km SZ od obce v nadm. v. 1150-1160 m. Na povrchu polohy využívanej ako pasienky sa získali dva črepy, z nich jeden s obežnou ryhou. Na tomto a tiež blízkom mieste sa preskúmali dve zisťovacie sondy (0,5x15 m), ktoré sa až na dva keramické fragmenty z rovnakého obdobia ukázali ako sterilné, bez objektov a kultúrnej vrstvy. Nájdenú keramiku z 12.-13. stor. však nemožno dávať do súvisu s hladanou dedinou. Málo vhodná poloha ďaleko od zdroja vody a na otvorenom veternom teréne nie je predpokladom pre umiestnenie osady Borzov. Konfrontácia s mapou *J. Vencka (1927*, 358) ukazuje, že existujú dve rovnako pomenované polohy situované zhruba 2,5 km severne od skúmanej. Jedna leží v katastri obce Hranovnica a druhá Spišského Bystrého (prv Kubachy), ktoré súhlasia aj s popisom zakladajúcej listiny (*Vencko 1927*, 321-322) a možno ich s istotou identifikovať na súčasných mapách. Nájdené keramické fragmenty môžu súvisieť s početnými banskými dielami na okolí, zameranými na exploatáciu železných a medených rúd (*Mlynárčiková/Harničár 1995, 1996*). Do úvahy však môžu pripadať aj iné alternatívy (pastierstvo, prítomnosť polí? atď.).

14. V y š n ý S l a v k o v (okr. Levoča)

a) poloha K o s t o l i s k o, náhodný nález, prieskum, mladý paleolit, bez možnosti datovania. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Poloha sa nachádza SV nad obcou v nadm. v. 720-725 m, na ostrohovitom výbežku. Podľa ústnej tradície miestneho obyvateľstva tu v stredoveku stál kostolík s dedinou Leletkov, ktorú je žiadúce identifikovať na základe písomných prameňov. V r. 1975 uskutočnil obhliadku polohy M. Slivka, ktorý tu na-šiel opracovaný travertínový kváder a zlomky ďalších kameňov (NS 398/75). Predpokladal, že orbou sakrálnu stavbu zničili, a v teréne sa črtala len ako obdĺžnik s rozmermi 7x14 m. Overovacím prieskumom v spolupráci s O. Kolačkovským sa podarilo predpokladanú stavbu v teréne rozpoznať. Zisťovací rez sa ukázal ako sterilný a bez akejkoľvek deštrukcie stavby, resp. jej náznakov. Preto nepredpokladáme, že ide o polohu kostola. Na prístupovej ceste z dediny na Kostolisko sa vo vzdialenosti 250 m južne od tejto polohy našiel drobný kus železnej trosky a úštep z kraja jadra s bielo patinovaným povrchom (obr. 114: 5). Nález úštepu dokladá komunikačné spojenie Spiša s povodím hornej Torysy v mladom paleolite.

b) poloha H r a d i s k o, predpokladané výšinné sídlisko, prieskum, nedatované.

Dva kilometre JV od obce a 500 m SZ od Veľkej skaly (931 m n.m.) sa vyskytuje vrch označený ako Hradisko. Prieskum husto zalesnenej polohy a ťažko schodných okolitých terénov nad sútokom Antalovho potoka a Zubríka nedoložil žiadne stopy osídlenia a nevytipoval polohy vhodné na založenie

sídliska. Negatívny bol aj prieskum západne od Vyšného Slavkova na terasách a svahoch kopcov v polohách Medzi potokmi, Kotlina a Hušták.

15. Ž e h r a (okr. Spišská Nová Ves)

a) poloha H l i n k y I, sídlisko, prieskum, neolit, doba bronzová, stredná-neskorá doba laténska, mladšia-neskorá doba rímska, 9.-10. stor., 14.-15. stor.

Prieskum na sídlisku SV nad obcou a sútokom potokov Žehra a Žehrica doložil osídlenie známe z predchádzajúcich terénnych akcií. Najstaršie sú nálezy z neolitu – kultúry s mladšou lineárnou keramikou, želiezovskej a bukovohorskej kultúry a s priamymi importmi skupiny Tiszadob (spolu 186 ks črepov). Na jednom bukovohorskom fragmente s výzdobou „gotického oblúku" sa zachovala biela inkrustácia, na troch úžitkových zlomkoch sú stopy čierneho smolného náteru z vnútornej (jeden ks), resp. vonkajšej strany (dva ks). Kamennú brúsenú industriu zastupujú tri neúplné nástroje. Tylová časť sekery je z amfibolickej bridlice, fragment z ostria sekery a neurčitého zlomku (klin?) z amfibolicko-antofylitickej zelenej páskovanej bridlice s obsahom spinelu (za určenie ďakujem Ľ. Illášovej). Kamenná štiepaná industria (19 ks) je z jurského podkrakovského pazúrika (štyri ks, obr. 114: 9,11), volynského pazúrika (jeden ks, obr. 113:10), obsidiánu (sedem ks, obr. 113: 7,13), radiolaritu (dva ks, obr. 113: 12) a nezistenej prepálenej suroviny (päť ks, obr. 113: 8). Typologicky vystupujú jadrá (dva ks), načatá hľuza (jeden ks), vrták-prepichovač (poľsky przekłuwacz, jeden ks), škrabadlo na kosákovej čepeli (jeden ks), úštepy a odštep z kraja jadra. Neolitický inventár je prevažne z vyoranej kultúrnej vrstvy, pochádzajúcej z troch viditeľných pozdĺžnych objektov. Črepy z doby bronzovej sú atypické (19 ks) až na drobný zlomok s hladeným čiernym povrchom s horizontálnym plastickým rebrom (mladšia doba bronzová). Mladšiu-neskorú dobu rímsku zastupujú dva črepy zo sivohnedých misiek vytočených na hrnčiarskom kruhu a ďalšie dve torzá z valcovitého závažia s otvorom. Niektoré z črepov sú atypické (šesť ks), jeden so zvislými ryhami je sekundárne prepálený. Stredoveké sú keramické zlomky z 9.-10. stor. (osem ks) a 14.-15. stor. (dva okraje). Osamotený a bez sprievodných nálezov je malý fragment masívnejšej sklenej perly kobaltovomodrej farby s bielymi pásikmi zo strednej-neskorej doby laténskej.

b) poloha H l i n k y II, sídlisko, prieskum, eneolit?, mladšia doba bronzová, púchovská kultúra staršej doby rímskej, mladšia-neskorá doba rímska. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Medzi obcami Žehra a Granč-Petrovce, na západnom svahu štrkovej terasy ľavobrežia potoka Žehra evidujeme sídlisko z mladšej doby bronzovej (*Javorský 1982*, 122). Prieskumom v spolupráci s O. Sojákom sme našli keramický materiál (150 ks), mazanicu (deväť ks), železnú trosku (päť ks), masívny kus limonitickej rudy a drvič-otĺkač z hrubozrnného pieskovca. Črepy sú prevažne nezdobené a možno ich začleniť do mladšej doby bronzovej (obr. 115: 1-6) a púchovskej kultúry staršej doby rímskej (spolu 122 ks). Fragment z pleca tenkostennej nádoby zdobia odtlačky šnúry (eneolit?, obr. 115: 7), ďalšie dva môžu patriť lužickej kultúre (obr. 115: 3). Okrem nezdobených púchovských črepov z mladšej – rímskej fázy je jeden okrajový (obr. 115: 8), iný z tela tenkostennej sivej nádoby vytočenej na hrnčiarskom kruhu prezrádza, že je prítomná aj mladšia-neskorá doba rímska. Nemožno vylúčiť, že jej možno prisúdiť časť nezdobených črepov z tiel nádob. Najskôr s púchovskou kultúrou súvisí železná troska a limonitická ruda so sporadickým výskytom hematitovej sľudy a červenou rumelkou, ktorá je na polohu dovezená azda zo Slovenského rudohoria (Poráč?).

16. Ž e h r a a G r a n č-P e t r o v c e (okr. Spišská Nová Ves a Levoča), poloha Pod Sobociskom, sídlisko, prieskum, mladšia-neskorá doba bronzová, staršia(?) a mladšia-neskorá doba rímska. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Prieskum na rozhraní chotárov obidvoch obcí si kládol za cieľ upresniť datovanie nálezov na poznanej lokalite (*Javorský 1982*, 123; *1984*, 103). Z oráčiny pochádza keramika (91 ks), mazanica zo stien príbytkov a z plášťa železiarskej pece (44 ks), kremencový drvič-otĺkač a železná troska (štyri ks). Z nájdených črepov sú chronologicky citlivé jedine tri zdobené keramické artefakty (obr. 115: 9-11), pravdepodobne kyjatickej kultúry(?). Prevládajú nezdobené kusy z tiel nádob, rámcovo začlenené do mladšej-neskorej doby bronzovej a doby rímskej. Charakterom materiálu a farbou sa dva fragmenty ponášajú na úžitkovú keramiku severokarpatskej skupiny, ktorej možno pričleniť aj črep z tela tenkostennej sivej nádoby s obežnými ryhami.

Mimospišská lokalita:

17. V a ž e c (okr. Liptovský Mikuláš), jaskyňa Brada, náhodný nález, prieskum, neskorý stredovek až novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Jaskyňa, ktorá je dlho známa najmä v povedomí obyvatelov Štrby (okr. Poprad), leží asi 4.5 km JZ od Šuňavy (Vyšnej Šuňavy) na severnom svahu vrchu Brada. Vrch, tyčiaci sa nad sútokom Šuňavského potoka a Čierneho Váhu, je situovaný v katastri Štrby a Važca, teda na pomedzí Spiša s Liptovom. Jaskyňa je vytvorená v mezozoických dolomitoch a má puklinový charakter. Celková dĺžka je 150 m a prevýšenie 30 m (*Ferenc 1994*, 14-15; *Macko 1981*, 4 – tu jej opis). Obhliadka jaskyne spolu s A. Harničárom a M. Mlynarčíkom bola motivovaná ich správou o výskyte celej nádoby s uškom na jaskynnom dne v blízkosti vchodu. Keďže ju považovali za mladú, zostala ponechaná na mieste. Nakoniec sa z nej podarilo zachrániť už len šesť ks nezdobených fragmentov z tela tenkostennej nádoby, na vnútornej strane s jemnou hnedozelenou glazúrou. Rámcovo patrí do obdobia neskorého stredoveku, resp. na začiatok novoveku. Pri hľadaní najpravdepodobnejšej príčiny miesta jej objavenia je dôležité konštatovanie, že v asi 30 m dlhej chodbe ležiacej na východ od hlavnej chodby sa tvorí na stenách jaskyne mäkký plastický sinter s hrúbkou až 1,5 cm. Pripomína tvaroh a v etnografickej terminológii sa nazýva „stridžie mlieko" (alebo kamenné mlieko, česky tiež biele nic, nickamínek). Podľa informácie S. Pavlarčíka (za čo mu ďakujem) ide o mäkký vyzrážaný $CaCO_3$, vyskytujúci sa v súvislosti s krasovými (vápencovými) jaskyňami, používaný na lepšie trávenie pre dobytok a v lekárstve na zlomeniny. Aktivity stríg v „mliečnej výrobe" sú veľmi početné (za poučenie ďakujem Z. Kriškovej) . Ovplyvňujú hlavne dojivosť a kvalitu mlieka (odtiaľ pomenovanie stridžie mlieko). *J.Vencko (1927*, 283) ho uvádza ako kamenné mlieko, ktoré „ako liek výborne účinkuje u dobytka" a zmieňuje sa o jeho výskyte vo vápencových jaskyniach v hrabušickom lese. Podobné zbieranie tohto mlieka do nádob, ktoré predpokladáme aj v Brade, pozná F. Javorský (za informáciu mu vďačím) z jaskýň pri Poráči, kde ho tunajšie obyvateľstvo používalo na liečbu pľúcnych chorôb.

Literatúra

Bárta 1980 - J. Bárta: Wielki Sławków-pierwsza osada kultury świderskiej na Słowacji. Acta Arch. Carpathica 20, 5-17.

Ferenc *1994* - Š. Ferenc: Krasové javy lučiviansko–važeckého krasu. Nepublikované. Svit 1994.

Furmánek 1977 - V. Furmánek: Pilinyer Kultur. Slov. Arch. 25, 251-370.

Chalupecký bez r. - I. Chalupecký: Z minulosti Popradu. In: Popradské metamorfózy. Poprad, 126-143.

Chalupecký 1998 - I. Chalupecký: V poľskom zálohu 1412-1772. In: Dejiny Popradu. Košice 1998, 63-108.

Javorský 1982 - F. Javorský: Prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1981, 1982, s.110-134.

Javorský 1984 - F. Javorský: Záchranné výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1983, 1984, 96-112.

Kronika - Kronika obce Batizovce. Kap. 1-12. Obecný úrad Batizovce.

Lipták 1935 - J. Lipták: Urgeschichte und Besiedlung der Zips. Bilder aus der Zipser Vergangenheit. Kežmarok 1935.

Macko 1981 - D. Macko: Staronová jaskyňa. Zo zápiskov speleológa. Ozveny Hist., Vlastivedná príloha Podtatranských Novín 3, 1981, 4.

Madyda-Legutko 1996 - R. Madyda-Legutko: Zróżnicowanie kulturowe polskiej strefy beskidzkiej v okresie lateńskim i rzymskim. Kraków 1996.

Mlynárčiková/Harničár 1995 - D. Mlynárčiková/A. Harničár: Banská činnosť v okrese Poprad – Vernár a Hranovnica-Hámor. Čiastková záverečná správa za r. 1995. Nepublikované.

Mlynárčiková/Harničár 1996 - D. Mlynárčiková/A. Harničár: Banská činnosť v okrese Poprad – Vernár a Hranovnica- Hámor. Čiastková záverečná správa za r. 1996. Nepublikované.

Münnich 1895 - A. Münnich: A Szepeség öskora. A Szepesmegyei történelmi társulát Mileniumi kiadványai. 1. Levoča 1895, 177-255.

Novotná/Soják 1997 - M. Novotná/M. Soják: Výskum osady z doby bronzovej v Poprade-Matejovciach. AVANS 1995, 1997, 139-141.

Novotný/Novotná/Kovalčík 1991 - B. Novotný/M. Novotná/R.M. Kovalčík: Popradská kotlina v dávnej minulosti.Poprad 1991.

Paulík 1965 - J. Paulík: Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 33-106.

Pieta 1982 - K. Pieta: Die Púchov-Kultur. Nitra 1982.

Pieta 1993 - K. Pieta: Stredolaténske zvieracie žiarové hroby alebo doklady kultových praktík z Nitry ? Slov. Arch. 41, 41-58.
Prikryl 1985 - L.V. Prikryl: Dejiny speleológie na Slovensku. Bratislava 1985.
Rizner 1903 - L.V. Rizner: Náleziská starožitností v Uhrách. Sborník Muz. Slovenskej Spoločnosti 8, 24-54.
Roth 1882 - S. Roth: A Magas-Tátra és környéke barlangjaink leírása. Die Höhlen der Hohen Tátra und Umgebung. Magyarországi Kárpátegyesület Évk. 1882, 309-356.
Soják 1997-1998 - M. Soják: Narzędzie z krzemienia jurajskiego „G" z Veľkej Lomnicy. Spisz Słowacki. Acta Arch. Carpathica 34, 1997-1998, 189-193.
Soják 1998 a - M. Soják: Prvopočiatky osídlenia Batizoviec a zrod stredovekej obce. Slovenský Sever 11-12, 1998, 16.
Soják 1998 b - M. Soják: Čriepky z popradskej histórie. Podtatranské Noviny 10, 10.3.1998, 11.
Soják v tlači - M. Soják: Archeologické prírastky Podtatranského múzea Poprad v r. 1997. Štud. Zvesti AÚ SAV 34.
Soják 1998 - M. Soják: Doterajšie výsledky archeologického výskumu na diaľnici v okrese Poprad. In: Archeológia v múzeách. Podtatranské múzeum Poprad 1998, 63-82.
Soják 1999 - M. Soják: Kontakty východoslovenských regiónov s územím Spiša v období stredného neolitu. Východoslovenský Pravek 5, 1999.
Soják 1999 - M. Soják: Prieskumy a záchranný výskum na Spiši v r. 1996. Štud. Zvesti AÚ SAV 33, 1999, 5-33.
Vencko 1927 - J. Vencko: Dejiny štiavnického opátstva na Spiši. Ružomberok 1927.
Venclová 1990 - N. Venclová: Prehistoric Glass in Bohemia. Praha 1990.
Žifčák a kol. 1996 - F. Žifčák a kolektív: Lučivná 1321-1996. Lučivná 1996.

P.č.	Lokalita	Okres	Datovanie
1.	Batizovce, Malé pole	Poprad	pravek
2.	Jánovce-Machalovce, Pod Hradiskom	Poprad	púchov. k., latén. stred.- nesk.
3.	Javorina-Ruskinovce, Hradisko	Kežmarok	?
4.A	Lučivná, jaskyňa 1	Poprad	13. stor., novovek
B	jaskyňa 2	Poprad	?
C	jaskyňa Lopušná	Poprad	stredovek až novovek
D	Brehy	Poprad	stredovek, novovek
E	Roveň	Poprad	13. stor., novovek
5.	Ľubica, Nad Kežmarskou hradskou	Kežmarok	mladý paleolit?
6.	Mengušovce, Vrch pola	Poprad	13.-15. stor., novovek
7.A	Poprad, Nám. sv. Egídia	Poprad	13. stor. až novovek
B	Vyšné záhrady	Poprad	d. rímska nesk., 13.-15. stor., novovek
C	Dlhé hony	Poprad	paleolit nesk., 13.-15. stor., novovek
8.A	Poprad-Matejovce, Nad kopčekom I	Poprad	neolit, eneolit, d. bronz. všeob. a stará?
B	Nad kopčekom II	Poprad	paleolit nesk.?, d. bronz. všeob. a lužická k.
C	Zadné rovne	Poprad	paleolit ml. a nesk.?, neolit,eneolit-badenská k., d. bronz. všeob. a ml., púchov. k., 9. stor., 13.-15. stor.
9.	Poprad-Spišská Sobota, Stojany	Poprad	12.-15. stor.
10.A	Spišská Teplica, Ul. obrancov mieru	Poprad	13.-14. stor., novovek
B	Zadné diely II	Poprad	13. stor.
C	Pod Popradom II	Poprad	paleolit nesk.-švideriénska k., d. bronz. všeob., halštat?, 13.-15.. stor., novovek
D	Cez jamu	Poprad	d. bronz.-pilinská k., 13.-15. stor.
E	Pred Štokovou	Poprad	14.-15. stor., novovek
F	Melčiny I, II	Poprad	pravek, 14.-15. stor.

11.	Veľká Lomnica, Na kopci	Kežmarok	paleolit ml., neolit, eneolit-badenská k., d. bronz. všeob., d. rímska ml.-nesk., 9. stor., 13. stor.
12.	Veľký Slavkov, Burich	Poprad	paleolit nesk.-švideriensko k.
13.	Vernár, Borzov	Poprad	12.-13. stor.
14.A	Vyšný Slavkov, Kostolisko	Levoča	paleolit nt.?
B	Hradisko	Levoča	?
15.A	Žehra, Hlinky I	Sp. Nová Ves	neolit, d. bronz. všeob. a ml., latén, d. rímska ml.-nesk., 9.-10. stor., 14.-15. stor.
B	Hlinky II	Sp. Nová Ves	eneolit?, d. bronz. všeob. a ml., d. rímska st., ml.-nesk.
16.	Žehra a Granč-Petrovce, Pod Sobociskom	Sp. Nová Ves a Levoča	d. bronz. všeob. a ml.-nesk., d. rímska st.? a ml.-nesk.
17.C	Važec, jaskyňa Brada	Lipt. Mikuláš	stredovek až novovek

GELÄNDEFRKUNDUNG DER OBER- UND UNTERZIPS. Der Autor analysiert im Beitrag das bei seinen Geländebegehungen gewonnene Fundinventar, das im Podtatranské múzeum Poprad untergebracht ist, und ebenfalls Lesefunde von Amateurmitarbeitern, deren Funde sich vorübergehend in ihren Privatsammlungen befinden. Die Begehungen erfolgten in Katastern von 17 Gemeinden, bzw. Städten in der Zips (die Lokalität 17 befindet sich in der Region Liptov) in 33 Lagen (Tab. 1). Vertreten sind Zeitabschnitte beginnend vom Paläolithikum (Lokalitäten 5, 7, 8B, C, 10C, 11, 12, 14A) über das Neolithikum (8A, C, 11, 15A), Äneolithikum (8A, C, 11, 15B), die Bronzezeit (8A-C, 10C, D, 11, 15A, B), vorausgesetzte Hallstattzeit (10C), Latènezeit (2, 15A), römische Zeit (7B, 8C, 11, 15A, B, 16) bis zur slawischen Zeit (8C, 11, 15A) und bis zum Mittelalter und zur Neuzeit (4A, C, D, E, 6, 7A-C, 8C, 9, 10A-F, 11, 13, 15A, 17). Die Datierung mancher Lokalitäten ist fraglich wegen des völligen Fehlens von Denkmälern (3, 4B), bzw. wurde sie bei der Begehung nicht nachgewiesen (14B). Ein Teil läßt sich nur rahmenhaft in die Urzeit verweisen. Es handelt sich um Fundstellen mit vereinzelter Silexspaltindustrie ohne ausgeprägte typologische Merkmale und Begleitfunde (1, 10F), oder wurde die Spaltindustrie nur mit Vorbehalt in das Jung- (5) und Spätpaläolithikum datiert (8B, C). Die Funde stammen aus 16 neuen Lagen, wie auch aus solchen, die zwar bekannt sind, aber der Zeitabschnitt nicht festgestellt wurde. In zwei bekannten Lagen gewann man schwerwiegende archäologische Denkmäler, die es ermöglichen, die Siedlung oder den Zufallsfund in eine konkrete Kultur, bzw. in eine zeitliche Stufe einzufügen (2, 10D). Die Rohstoffzusammensetzung der Silexspaltindustrie zeigt, daß sie sich an einen bestimmten Zeitabschnitt, bzw. eine Kultur knüpft (der Jura-Feuerstein „G" von den Lokalitäten 8A, 11 an das Äneolithikum - die Badener Kultur, und ebenfalls wahrscheinlich auch der Krakauer Jurafeuerstein B von der Fundstelle 11). Die Höhlenfundstellen (4A-C, 17) verweisen auf die Notwendigkeit, nicht nur die Siedlungen im offenen Gelände systematisch zu verfolgen und zu untersuchen.

ZLOMOK ZOOMORFNEJ NÁDOBY Z KOŠÍC-BARCE

Marián Soják

V dočasnom vlastníctve P. Wavreka z Kežmarku sa o. i. nachádza aj hlinená nôžka zo zoomorfnej nádobky, ktorú našiel v r. 1988 v spolupráci s autorom príspevku a O. Sojákom v Košiciach, časť Barca (okr. Košice-mesto), v polohe zvanej Gyilkos. Lokalita sa nachádza na pravobrežnej terase Hornádu medzi viaduktom a cestami Košice – Šebastovce a Košice – Valaliky.

Opis nálezu

Stĺpcovitá plná noha (obr. 116) s naznačeným kolenom a dvoma zadnými plastickými výčnelkami znázorňujúcimi výstupky pre úpon šliach (ohýbače prstov). Na prednej strane chodidla sú žliabkami zvýraznené prsty. Farba červenohnedá, materiál bez prímesí, povrch vyhladený. Zachovaná výška 73 mm. Nerovná vrchná časť jednoznačne vykazuje stopy po ulomení z tela zoomorfnej nádoby. Podľa zachovaných celých exemplárov z Abrahámu, patriacich lužianskej skupine (*Novotný 1962*, 75, 76, 78, 79,

príl.1-2, tab. XLIII), si možno vytvoriť predstavu o približnom výzore nádoby, akej prináleží nález z Barce. Podobné fragmenty objavil S. Šiška pri výskume neolitického sídliska v Šarišských Michalanoch, kde sa viazali s bukovohorskou kultúrou (*Šiška 1995*, 36, obr. 21: 4; *1998*). Na sídlisku v Košiciach-Barci je doložené osídlenie kultúry s východnou lineárnou keramikou (skupina Barca III a Tiszadob), ale tiež bukovohorskej kultúry. Možno predpokladať, že s poslednou zmienenou kultúrou súvisí tiež pojednávaný nález, poukazujúci na rozšírený kult plodnosti u jej nositeľov. Pre jeho zlomkovitosť nemožno určiť druh stvárneného zvieraťa. Do úvahy pripadá medveď alebo divý kanec, ktoré sa spolu s býkom zobrazujú v mladšej dobe kamennej najčastejšie. Podľa ústnej informácie P. Holeca (za konzultácie mu ďakujem) majú výstupky pre úpon šliach väčšinou kopytníky, čím sa javí kanec ako najprijateľnejší.

Literatúra

Novotný 1962 - B. Novotný: Lužianska skupina a počiatky maľovanej keramiky na Slovensku. Bratislava 1962.

Šiška 1995 - S. Šiška: Dokument o spoločnosti mladšej doby kamennej /Šarišské Michaľany/. Bratislava 1995.

Šiška 1998 - S. Šiška: Plastika bukovohorskej kultúry zo Šarišských Michalian. Referát na 17. pracovnom stretnutí „Otázky neolitu a eneolitu našich krajín". Dudince 1998.

BRUCHSTÜCK EINES ZOOMORPHEN GEFÄSSES AUS KOŠICE-BARCA (Bez. Košice-Stadt). Während der Begehung der evidierten archäologischen Fundstelle in der Lage Gyilkos wurde der Standfuß eines kleinen zoomorphen Gefäßes gefunden (Abb. 116). Nach einer Analogie von der Fundstelle in Šarišské Michaľany und ihrer Besiedlung mit Trägern der Bükker Kultur ist die gleiche Einstufung des entdeckten Fragmentes wahrscheinlich. Wegen der Bruchstückhaftigkeit des entdeckten Fundes läßt sich die gestaltete Tierart nicht verläßlich bestimmen. Nach den angedeuteten Sehnenleisten handelt es sich am ehesten um einen Eber.

PRIESKUMY V OKRESOCH SPIŠSKÁ NOVÁ VES A LEVOČA

Marián Soják

Okrem archeologických výskumov na trase diaľnice uskutočnilo vysunuté pracovisko Archeologického ústavu SAV Spišskej Novej Vsi samostatne a tiež spolu s niektorými spolupracovníkmi regionálny povrchový prieskum. Nálezy sú uložené v AÚ SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

Okres Spišská Nová Ves

1. Smižany, poloha Hradisko I (Sedlo), mladšia doba bronzová, rímska fáza púchovskej kultúry, sídlisko, záchranná exploatácia.

Nálezisko sa nachádza medzi hotelom Čingov a veľkomoravským hradiskom v polohe Hradisko I, ktoré je na vápencovom brale pri sútoku Hornádu a Tomašovského potoka a na rozhraní katastrov Smižian a Spišských Tomášoviec. Východne od tejto lokality je v polohe Pod Hradiskom I opevnené predhradie Hradiska I. Prieskum si vynútil výkop ryhy pre uloženie telefónneho káblu, vedeného pod Hradiskom I pozdĺž celej jeho východnej časti. Ide vlastne o podhradie hradiska, v literatúre uvádzané pod pomenovaním Sedlo pod hradiskom (*Javorský 1977*, 154,155). Vyhĺbená ryha (š. 30 cm, hĺ. 70 cm) prebiehala 19,9 m južne od hotela Čingov a 2,8 m severne od budovy trafostanice a chaty Okresného súdu v Spišskej Novej Vsi. Medzi južným nárožím hotela a severným nárožím trafostanice sa v profile ryhy zreteľne črtala v dĺžke 5,3 m čierna kultúrna vrstva (sídliskový objekt?) s mazanicou a nálezmi. Kým jej priebeh v SZ smere je fixovaný, v JV smere jeho pokračovanie nemožno sledovať v dôsledku novovekých zásahov. Kultúrna vrstva (D) spočívala pod tenkou ornicou (A), novovekou popolovitou planírkou (B) a štrkovou žltou hlinou (C). Jej celkovú hrúbku sa vzhľadom na neveľkú hĺbku vykopanej ryhy (max. 70 cm) nepodarilo určiť. Zozbieraný nálezový materiál pochádza z navrstvenej hliny pri ryhe a patrí dvom kultúrnym horizontom. Starší reprezentuje mladšia doba bronzová (29 črepov) a mladší púchovská kultúra staršej doby rímskej (tri črepy). Bez možnosti časového určenia je nájdená mazanica (18 ks) a fragment kamenného brúseného artefaktu (sekery?) z muskovitického kremenca (určil

A. Harničár). Zo starších záchranných akcií F. Javorského odtiaľto pochádzajú nálezy sídliskového a antropologického charakteru z viacerých časových období praveku až po stredovek (*Javorský 1977*, 154, 155).

2. Smižany a Spišské Tomášovce, poloha Gnojník I,II, doba bronzová, veľkomoravské obdobie, sídlisko, prieskum.

Skúmaná poloha leží na rozhraní katastrov Smižian a Spišských Tomášoviec, severne od cesty vedúcej od Smižian po križovatku Čingov-Spišské Tomášovce. Prieskumom známej lokality (*Javorský 1978*, 113) sa doložilo osídlenie v dobe bronzovej a v slovanskom období. Pracovne je poloha rozdelená na dve časti (I, II) situované na rozdielne orientovaných svahoch (SZ a J) a oddelených močaristým terénom. Tu pramení bezmenný potôčik vtekajúci do Tomašovského potoka – ľavostranného prítoku Hornádu. Obidve časti sa v teréne výrazne črtajú čiernym sfarbením oráčiny, na ktorej sa vyskytuje nepočetný a drobný archeologický materiál. Zdá sa, že nad kultúrnou vrstvou je hrubá ornica, takže sa nálezy dostávajú na povrch len po hlbokej orbe. Do doby bronzovej patria nevýrazné keramické fragmenty bez možnosti kultúrneho zaradenia (21 ks) a pravdepodobne aj plochý limnokvarcitový úštep. Zo slovanských črepov (11 ks) sú dva zdobené viacnásobnou vlnovkou. Zaniknuté objekty dokladá prepálená hlina s malými uhlíkmi a mazanica (šesť ks). Nálezisko zohrávalo dôležitú úlohu v zázemí významnej lokality v polohe Hradisko I najmä vo veľkomoravskom období. Cez jeho SZ časť prechádzala cesta vykladaná pieskovcovými kameňmi a vyúsťujúca na opevnené Hradisko I azda už v 9. stor. (ústna informácia F. Javorského). Nemožno vylúčiť, že na skúmanej lokalite bola situovaná zaniknutá osada Ganajnok, ktorá sa najčastejšie začleňuje do katastra Spišských Tomášoviec (*Polla 1975*, 175 – tu ďalšia literatúra). Z doterajších prieskumných aktivít však nepochádza stredoveký nálezový materiál.

3. Spišské Tomášovce, poloha Pod úvratmi, doba bronzová, slovanské obdobie, sídlisko, zber.

Počas povrchového prieskumu JV okraja obce sa podarilo objaviť novú lokalitu. Leží na JZ svahu nad ľavým brehom Tomášovského potoka v nadm. v. 510-525 m, za oplotením miestneho poľnohospodárskeho družstva. Sídlisko z doby bronzovej a zo slovanského obdobia (9. stor.?) je dobre viditeľné na svetlohnedej ornej pôde v podobe dvoch pretiahnutých sivých škvŕn zvažujúcich sa k Tomášovskému potoku. Podľa ich priebehu sa zdá, že medzi nimi je úzky nezasídlený pás. Napriek väčšej rozlohe sídliska sa získalo málo nálezov, ktoré sú pod hrubou vrstvou ornice. Do doby bronzovej možno zaradiť 17 črepov, do slovanského obdobia - s ktorým azda súvisí aj kus železnej trosky - len dva keramické zlomky. Mazanica (deväť ks) sa koncentrovala v miestach s črepmi z doby bronzovej, ktorých rámcové datovanie sa opiera o charakteristický materiál zväčša s prímesou hrubozrnného piesku. Na dvoch slovanských črepoch z jednej nádoby sú vedľa piesčitého materiálu so sľudou a farby (zvonka oranžovohnedá a zvnútra čierna) určujúce stopy vytočenia nádoby na pomaly rotujúcom hrnčiarskom kruhu, čo dokladá zvlnenie na vnútornej strane fragmentov. Asi 500 m na JV od skúmanej lokality sa v polohe Pri smižianskom chotári našlo v r. 1977 radiolaritové jadro bez sprievodných nálezov (*Javorský 1978*, 114).

Okres Levoča

Povrchový prieskum katastrálneho územia obce Domaňovce uskutočnil študent archeológie na UKF v Nitre Martin Furman.

1. Domaňovce

a) poloha Pod stráňou, doba bronzová(?), neskorá doba rímska, slovanské obdobie (9.-10. stor.), 12.-15. stor., novovek, sídlisko, zber.

Novoobjavená lokalita leží 1,5 km SZ od obce a JV od zalesneného kopca Turnisko, na miernom východnom svahu v nadm. v. 480-500 m. Plochu sídliska vymedzuje sivočierne sfarbenie ornice v podobe škvŕn tvoriacich zhruba ovál na rozlohe 20000 m^2. Najstarší črepový materiál (štyri ks) je zaradený predbežne do doby bronzovej (obr. 117: 2), aj keď pri dvoch fragmentoch nemožno vylúčiť mladšie datovanie (neskorá doba rímska?, obr. 118: 2). Rámcovo do praveku (ak nie do doby bronzovej) patrí značne vyťažené radiolaritové jadro (obr. 117: 1). Ďalšie osídlenie sa viaže s neskorou dobou rímskou a slovanskou. Neskororímskych (severokarpatská skupina) je 16 črepov z úžitkových hrubozrnných nádob, z ktorých jeden má zvyšok vlnovky, ďalší pochádza z jemnej a na kruhu vytočenej sivej misy na prstencovej nôžke (obr. 118: 1). Ťažiskom osídlenia je horizont 9.-10. stor. (86 keramických fragmetov). Niekoľko je zdobených jednoduchou, resp. viacnásobnou vlnovkou, na osihotenom zlomku v kombinácii s pásom radielkových vpichov. Problematické je však jednoznačné rozlíšenie hrubých

atypických črepov z tiel nádob, ktoré môžu byť buď slovanské alebo neskororímske (13 ks). Stredoveký črepový materiál (13 ks) zastupuje obdobie 12.-15. stor., z ktorého sú najvýraznejšie dva zlomky z 12.-13. stor., prvý so slzičkovými vrypmi a druhý so zvyškom jednoduchých vlnoviek. Tenkostenný črep sivej farby zo 14.-15. stor. zdobia husté obežné ryhy, ďalšie dva fragmenty sú z pokrievok. Nálezový inventár dopĺňa mazanica (26 ks), železná troska (3 ks), kus limonitickej rudy, železné kovanie s prerazeným otvorom a novoveký kliník na zabezpečenie kosy pred vypadnutím.

b) poloha P e č e n i c a, neskorá doba rímska, slovanské obdobie, 12.-13. stor., novovek, sídlisko, zber.

Objavená lokalita leží SV od obce, na miernom svahu medzi poľnou cestou a úžlabinou. Nálezový materiál z troch kultúrnych horizontov pochádza z tmavšie sfarbenej oráčiny. Najpočetnejšie zastúpený je črepový materiál (spolu 127 ks). Do neskorej doby rímskej možno bezpečne začleniť 14 ks keramických fragmentov z hrubozrnných zásobnicových nádob patriacich do náplne severokarpatskej skupiny. Slovanské črepy sú značne rozdrobené a s prevahou nezdobených kusov z tiel nádob s prímesou piesku. Výrazné sú tri okrajové zlomky z hrncovitých nádob s von vyhnutým ústím, z ktorých jeden zdobia na vnútri ústia tri pásy širokých vlnoviek (obr. 118: 4, 8, 9). Ďalších 42 ks možno zaradiť rámcovo do obidvoch časových úsekov (neskorá doba rímska a obdobie slovanské). Stredoveké črepy (12 ks sú z obdobia 12.-13. stor. obr. 119: 1-5). Označujúce sú tri okrajové fragmenty a ďalšie tri z tela tenkostenných nádob so zvyškom jednoduchej hrubej vlnovky. Nálezy dopĺňa mazanica (12 ks), železná troska (11 ks), klinec a drobný zlomok z ostria sekery (obr. 118: 9), torzo kamennej podložky a brúsky. Úlohou ďalších prieskumov bude predovšetkým overiť prípadnú súvislosť osídlenej polohy s vrchom Pečenica, ktorý je situovaný bezprostredne nad ňou vo východnom smere v katastroch štyroch obcí (Domaňovce, Buglovce, Spišský Hrhov a Hincovce). Prieskum opätovne umožňuje konštatovať záujem našich bezprostredných predkov osídľovať polohy prv obývané v neskorej dobe rímskej.

c) poloha P r í p r e k, 12.-13. stor., sídlisko?, zber.

Asi 1 km SZ od obce, pri severnom okraji poľnej cesty a prameni bezmenného potôčika, sa našli tri keramické fragmenty z 12.-13. stor. Pochádzajú z tiel tenkostenných nádob z piesčitého materiálu, z nich na jednom sú nevýrazné ryhy a nepravidelný obdĺžnikový vpich. Získané sú z poľa, kde sa podľa nálezcu nečrtajú žiadne náznaky zaniknutých objektov. Možný súvis črepov so stredovekým sídliskom, resp. s poľnohospodárskym využívaním parciel v rovnakom období musí posúdiť overovací prieskum.

d) poloha N a r ú b a ň (Dražné I), vrcholný stredovek, novovek, náleziskо, zber.

Náleziskо je umiestnené pri SV okraji obce, na obidvoch stranách poľnej cesty. Z východnej strany ho ohraničujú terasy a zo západnej ľavý breh potoka Lodina. Z oráčiny sa získalo päť keramických zlomkov z vrcholného stredoveku a novoveku. Stredovek zastupuje jeden okrajový črep, ďalšie dva z tela a z rozhrania tela a dna nádob. Pretože na poli neboli viditeľné polohy zaniknutých objektov, možno sa domnievať, že sa sem dostali počas obhospodarovania pozemkov a súvisia so staršími dejinami obce.

e) poloha V ý c h o d n ý s v a h T u r n i s k a, vrcholný stredovek, náleziskо, zber.

Približne 2 km SZ od obce, na rozhraní chotárov Domaňoviec a Danišoviec (okr. Spišská Nová Ves) sa vypína zalesnený kopec s dvoma vrcholmi, zvaný Turnisko. Na lesnej ceste v katastri Domaňoviec, ktorá beží po jeho východnom úbočí a vystupuje na temeno vrchu, sa našiel osihotený okrajový črep z hrncovitej nádoby z vrcholného stredoveku. Jeho prípadný súvis s osídlením na vlastnej terénnej dominante s etymologicky zaujímavým pomenovaním musí doložiť overovací prieskum, prípadne výskum.

f) poloha B o l e k, doba bronzová?, mladšia až neskorá doba rímska, 9.-10. stor., 12.-13. stor., sídlisko, zber.

Pri západnom okraji obce nad ľavým brehom neoznačeného potoka, pretekajúceho obcou, bola objavená nová archeologická lokalita. Je na miernom JV svahu v nadm. v. 450-455 m. Z prieskumu pochádza 27 ks keramických zlomkov a päť ks mazanice. Z uvedeného počtu črepov možno dva s výhradami prisúdiť dobe bronzovej. Jeden nezdobený črep z tela sivej nádoby vytočenej na hrnčiarskom kruhu patrí do mladšej až neskorej doby rímskej. Zvyšných 22 ks črepov je zo slovanského obdobia. Viaceré z nich sú zdobené viacnásobnými vlnovkami (14 ks), obežnými ryhami a v jednom prípade radielkovým vpichom (obr. 119: 6-11). Poveľkomoravskému obdobiu (10. stor.?) možno prisúdiť fragment z rozhrania hrdla a pleca hrncovitej nádoby, s výzdobou nepravidelnej žliabkovej ryhy pod

„nepravými slzičkovými vrypmi" (obr. 119: 12), ktoré sa na Spiši zväčšujú a často objavujú na pleci nádob v priebehu 12. a v 13. stor. (pravé slzičkové vrypy). Toto obdobie zastupujú dva drobné črepy, z ktorých jeden zdobí na pleci nevýrazná obežná ryha. Úlohou ďalšieho prieskumu bude overiť pravdepodobné kontinuálne osídlenie na tejto polohe od 9. do 13. stor. a posúdiť vzťahy so stredovekou obcou, písomne po prvýkrát doloženou v r. 1258 (*Žifčák/Žifčáková 1993*).

2. S p i š s k é P o d h r a d i e, poloha Dreveník, hlboká priepasť, doba bronzová, novovek a nedatované, náleziska, zber.

Hlboká priepasť na travertínovom vrchu Dreveník má otvor ležiaci asi 50 m severne od kóty 609. Hoci je medzi jaskyniarmi a geológmi známa (*Koděra a kol. 1990*, 1217), ako archeologické nálezisko nie je evidovaná. Priepasť počas teologického štúdia v Spišskej Kapitule viackrát navštívil Jozef Krišanda, dnes farár v Bystranoch. Okrem novodobých odpadkov v nej údajne našiel pamiatky z obdobia druhej svetovej vojny. Spolu s členkami TJ James Spišská Sobota ju opätovne navštívil v r. 1997 a 1998 ešte štyrikrát. Popri fotodokumentácii vnútorných priestorov so značne zvetranou sintrovou výzdobou sa účastníci zamerali aj na zber nálezov z jej dna v hĺbke 43 m. V nánosoch hliny a na obnaženom travertíne našli početnejšie a značne rozdrobené ľudské (pozri analýzu J. Jakaba v tejto ročenke) a zvieracie kosti spolu s nezdobeným keramickým fragmentom. Pochádza z tela stredne hrubej nádoby hnedej farby, z hliny sporadicky premiešanej s pieskom. Na vnútornej strane črepu sú stopy vyhladzovania povrchu kosteným hladidlom. Možno ho zaradiť do doby bronzovej, najskôr do jej staršej fázy. Keďže je priepasť ťažko prístupná, zdolateľná jedine lanom, a okrem zmienených nálezov sa v nej vyskytuje nepočetný novoveký odpad, pamiatky a hlinené nánosy sa do nej museli dostať splavením z horných partií. Časť nálezov sa do priepasti mohla úmyselne nahádzať. V takomto prípade je pravdepodobné jej využívanie na kultové praktiky. Podľa analýzy P. Holca, z Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave (za čo mu ďakujem) sú medzi zvieracími kosťami zastúpené:

1. Bos taurus (tela) - priehlavková kosť zo zadnej nohy, prvý až tretí prstový článok zo zadnej nohy, pričom na poslednom sú zreteľné stopy ľudskej činnosti v podobe ostrých zárezov, tretí prstový článok z prednej nohy
2. Capra/Ovis (mladá koza/ovca) - fragment pravej hornej čeľuste (maxily) so zubami M1, M2
3. Hrudníkový stavec a rebro z menšieho zvieraťa veľkosti ovce

L i t e r a t ú r a

Javorský 1977 - F. Javorský: Výsledky archeologického výskumu v Slovenskom raji. AVANS 1976, 1977, 153-166.

Javorský 1978 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície v okrese Spišská Nová Ves. AVANS 1977, 1978, 103-120.

Koděra a kol. 1990 - M. Koděra a kolektív: Topografická mineralógia Slovenska. 3. Bratislava 1990.

Polla 1975 - B. Polla: Stredoveké zaniknuté osady na Spiši. Nové Obzory 17, 1975, 161-193.

Žifčák/Žifčáková 1993 - F. Žifčák/A. Žifčáková: Z dejín Domaňoviec. Domaňovce 1993.

BEGEHUNG DER BEZIRKE SPIŠSKÁ NOVÁ VES UND LEVOČA. Die regionale Geländeerkundung im Bezirk Spišská Nová Ves verwirklichte der Autor des Beitrags und im Bezirk Levoča der Student M. Furman und der Pfarrer J. Krišanda und Kollektiv. Auf der Fundstelle Smižany-Hradisko I (Sedlo) störte man im Profil einer Rinne für Telefonkabel eine Kulturschicht (Siedlungsobjekt?) mit Funden von Scherben, Lehmverputz und dem Fragment eines geschliffenen jüngerbronzezeitllichen Artefaktes und Relikten der Púchov-Kultur aus älterer römischer Zeit. An der Katastergrenze von Smižany und Spišské Tomášovce gewann man in der Lage Gnojník I und II Keramikfragmente, Lehmverputz, einen Limnoquarzitabschlag aus der Bronzezeit und Funde aus slawischer Zeit. Die Fundstelle spielte eine wichtige Rolle im Hinterland der bedeutenden Lokalität in der Lage Hradisko I vor allem in großmährischer Zeit. Ein steingepflasterter Weg führte durch sie hindurch und endete in Hradisko I etwa schon in diesem Zeitabschnitt. In Spišské Tomášovce-Pod úvratmi wurde eine neue Fundstelle aus der Bronze- und aus slawischer Zeit entdeckt. Belegt ist dies durch unausgeprägtes Keramikmaterial, Lehmverputz und ein Stück Eisenschlacke. Die Geländebegehung im Bezirk Levoča richtete sich auf die systematische Erkundung des Gemeindekatasters von Domaňovce. Sie hat Besiedlung in bisher nicht bekannten sieben Lagen belegt. In der Lage Pod stráňou konstatierte man eine umfangreiche Siedlung aus der Bronzezeit(?), aus spätrömischer und aus slawischer Zeit (9.-10. Jh) wie auch aus dem Mittelalter (12.-15. Jh) und der Neuzeit. Fundmaterial aus vier Zeithorizonten stammt aus

der Lage Pečenica. Vertreten sind die spätrömische Zeit (nordkarpatische Gruppe), slawische Zeit, das 12.-13. Jh. und die Neuzeit. Drei Scherben aus dem 12.-13. Jh. ergab die Lage Príprek. Fünf Scherben aus dem Hochmittelalter und der Neuzeit wurden in der Lage Na rúbaň (Dražné I) gefunden. In beiden Fällen kann nicht gesagt werden, ob es sich um Siedlungen handelt oder ob sie einen Zusammenhang mit landwirtschaftlichen Aktivitäten haben. Eine vereinzelte Scherbe aus dem Hochmittelalter stammt vom Osthang des Berges Turnisko. Ihre mögliche Zugehörigkeit zu dem Berg selbst mit der etymologisch interessanten Bezeichnung muß eine weitere Erkundung beglaubigen. Beim Westrand der Gemeinde erschien in der Lage Bolek eine Siedlung aus der Bronzezeit(?), aus der jüngeren bis späten römischen Zeit, aus dem 9.-10. und 12.-13. Jh. In der tiefen Schlucht Hlboká auf dem Hügel Dreveník in Spiské Podhradie tauchten eine unverzierte bronzezeitliche Scherbe, anthropologisches und zoologisches Material auf. Es ist anzunehmen, daß die Funde hierher eingeschwemmt wurden, ausgeschlossen ist auch nicht ihr absichtliches Hineinwerfen samt Votivgegenständen im Zusammenhang mit Kultpraktiken.

VÝSKUM NA DIAĽNICI V LUČIVNEJ, MENGUSOVCIACH A VO SVITE

Marián S o j á k

Lučivná, Mengusovce, Svit (okr. Poprad), poloha Kimbiarg (tiež Kienberg, Bôrik), sídlisko, predstihový výskum, neskorý paleolit, švideriénska kultúra, stredovek (12.-15. stor.), novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Výstavba diaľnice D 1 na úseku Mengusovce – Jánovce začína razením dvojprúdového tunela popod masív vrchu Kimbiarg s najvyššou kótou 922 m. Ide o zalesnený kopec orientovaný SZ – JV a dlhý 2,5 km. Pozornosť bádateľov upútal na konci 19. stor., kedy tu A. Münnich uskutočnil vykopávky s konštatovaním existencie pravekého výšinného sídliska s terasovitými úpravami, nálezmi nezdobených črepov a železnej trosky (*Münnich 1889; 1895*). Polohu výkopových prác presne nelokalizoval ani on, ani neskoršie J. Filipský, ktorý údajne preskúmal mohylový hrob so zvyškami urny. Hypotetické a nepodložené nálezovým inventárom je tiež osídlenie polohy Slovanmi a vo vrcholnom stredoveku. Predstihový archeologický výskum pred terénnym prieskumom (*Javorský/Soják 1999*) sa zameral na preskúmanie terénnej dominanty v širšom rozsahu (*Soják 1998*, tu ďalšia literatúra). Po negatívnych zisťovacích sondách v mieste vstupu (dve polohy), výstupu tunela (tri polohy) a pri kóte 841 na východnom ukončení Kimbiargu (sonda I) sa výskum preniesol na samotný hrebeň vrchu, kde sa črtali viaceré zoskupenia neznámych zahĺbených objektov kruhového pôdorysu. Odkrytie štyroch z celkového počtu 22 (objekty 1-3, 12) ukázalo, že súvisia s montánnou archeológiou. Ide o pingy na exploatáciu železnej rudy – hematitu, zvetraného na limonit, na čo poukazujú vzorky odobraté z dna objektov a makroskopicky analyzované A. Harničárom (za pomoc mu ďakujem). Až na uhlíky, železnú rudu a ojedinelú zvieraciu kosť, indikujúcu ich možné sekundárne využitie ako polovných (vlčích) jám (*Novotný 1992*), boli na nálezy sterilné. Preto ich datovanie zostáva otvorené (stredovek–novovek). Sondy VIII a IX umiestnené východne od kóty 841 na kuželovitom kopci v SZ časti Kimbiargu (zvanom Kimbiarčik), doložili tromi stredovekými črepmi (15. stor.?) využitie polohy na prechodné osídlenie po jej umelom opevnení (*Javorský/Soják 1999*). Na SV úpätí Kimbiarčiku sa pri výrazných terasách (sondy VI a VII) našiel stredoveký (13.-15. stor.) a novoveký nálezový materiál (črepy 32 ks, železné predmety osem ks, medený gombík, zvieracia kosť a zub) a zvyšok objektu 20 s uhlíkmi bez možnosti datovania a funkcie. Azda tieto terasovité úpravy považoval A. Münnich za prehistorické. Spolu so zmienenými nálezmi predstavujú pozostatky oddelených polí, ktoré sa zakladali na každom menej strmom svahu vrchu od stredoveku do 19. stor. Najbohatšie stopy osídlenia sa zistili na JV svahu Kimbiargu nad bývalým mlynom a Mlynským potokom, na rozhraní chotárov Lučivnej a Svitu (sondy XIII—XXIII). Nálezy zo stredoveku (12.-15. stor.) a novoveku (črepy 1433 ks, mazanica 57 ks, tri zlomky fajok, železné predmety 195 ks, troska 114 ks, zliatok medi, medený prsteň a obrúčka, bronzová liata ozdoba, zv. kosti, pieskovcové brúsky tri ks a zlomok kolieska, sklené črepy šesť ks), medzi ktorými sú aj tri numizmatické pamiatky (pozri príspevok autora v tejto ročenke), a viaceré stupne terás sú najskôr výsledkom jestvujúcich polí. Vo vyšších a dosiaľ neskúmaných častiach svahu však prítomnosť

zaniknutých objektov z tohto obdobia nemožno vylúčiť. Najprekvapivejším výsledkom výskumu je zistenie neskoropaleolitického osídlenia. Štiepaná kamenná industria (51 ks) z radiolaritu (23 ks), jurského podkrakovského pazúrika (sedem ks), opálu-chalcedónu (sedem ks), nezisteného prepáleného pazúrika (šesť ks), kremeňa (päť ks), limnokvarcitu (dva ks) a jaspisu (jeden ks) vystupovala na ploche s rozlohou 64 m^2 v prachovej (svahovej) hline blízkej spraši a jeden artefakt v čiastočne zachytenom zahĺbenom objekte 23 v sonde XXIII. Ten obsahoval aj uhlíky, analyzované E. Hajnalovou. Objavujú sa neretušované čepele a ich zlomky (17 ks), úštepy a odštepy bez retuše (15 ks), okruhliaky s negatívmi (šesť ks), retušované úštepy (štyri ks), jadrá (štyri ks), retušované čepele alebo ich zlomky (tri ks), hrubý vrták (jeden ks) a hrot so stopkou (polsky liściak dwukątowy). Práve posledný spomenutý radiolaritový nástroj na štíhlej čepeli z dvojpodstavového jadra so zlomenou terminálnou časťou, ako aj charakteristická surovinová skladba s prevahou pieninských radiolaritov, umožňuje začleniť kolekciu do świderiénskej kultúry. Týmto sa lokalita stala v poradí treťou spoľahlivo zistenou z epipaleolitického obdobia na území Spiša (po Veľkom Slavkove-Burichu a Spišskej Teplici-Pod Popradom) a prvou s doloženým objektom (príbytkom?). Napriek skutočnosti, že túto plochu nezasiahne diaľnica, hrozí jej zničenie výstavbou rodinných domov. Preto je výskum nevyhnutný. K jeho realizácii môže dôjsť aj počas razenia tunela, najmä pred vstupom do masívu vrchu, kde je naplánované rozsiahle stavenisko hospodárskeho dvora.

Literatúra

Javorský/Soják 1999 - F. Javorský/M. Soják: Prieskum trasy diaľnice na Spiši. AVANS 1997, 1999, 81-90.
Münnich 1889 - A. Münnich: Der Leutschauer Burgberg. Zipser Bote 1.
Münnich 1895 - A. Münnich: A Szepeség öskora. A Szepesmegyei történelmi társulát Mileniumi kiadványai. I.zv. Levoča 1895, 177 – 255
Novotný 1992 - Novotný: Polovnícke jamy pri Dolnom Smokovci. AVANS v roku 1991, 1992, 84.
Soják 1998 - M. Soják: Doterajšie výsledky archeologického výskumu na diaľnici v okrese Poprad. In: Archeológia v múzeách. Zborník zo seminára v Podtatranskom múzeu Poprad, 1998.

GRABUNG AUF DER FERNSTRASSE IN LUČIVNÁ, MENGUSOVCE UND SVIT (Bez. Poprad). Der Bau der Fernstraße D1 auf dem Abschnitt Mengusovce - Jánovce begann mit dem Durchbruch eines Tunnels unter dem 2,5 km langen Berg Kimbiarg, der als vorhistorische Höhensiedlung schon im 19. Jh. bekannt war, angeblich mit Funden von Scherben und Eisenschlacke. Nach negativen Schnitten an der Stelle des Eingangs und Ausgangs des Tunnels verlegte man die Grabung auf den Kamm des Berges, wo eingetiefte Objekte festgestellt wurden. Die Untersuchung von vier von ihnen zeigte, daß es sich um Pinge zum Abbau von Hämatit-Limonit handelt, etwa aus dem Mittelalter bis Neuzeit. Feststellungsschnitte auf dem Kimbiačik, dem NW-Abschluß des Berges, belegten seine vorübergehende Besiedlung im Mittelalter (15. Jh.?) nach seiner künstlichen Befestigung. Die bedeutendsten Funde stammen vom SO-Fuß des Kimbiarg. Belegt wurde epipaläolithische Besiedlung mit Trägern der Świderien-Kultur. Davon zeugen eine Kollektion von vorwiegend aus Radiolarit hergestellter Silexspaltindustrie (51 St.) und ebenfalls der Rest eines eingetieften Objektes (Behausung?) mit Holzkohlenstückchen und einem Feuersteinartefakt. Zahlreich sind Funde aus dem Mittelalter und der Neuzeit, unter denen auch Funde numismatischen Charakters vertreten sind (Beitrag des Autors im diesem Jahrbuch).

PRÍRASTKY MINCÍ V PODTATRANSKOM MÚZEU POPRAD A NOVÉ NÁLEZY MINCÍ ZO SPIŠA

Marián Soják

V r. 1998 sa zbierka Podtatranského múzea v Poprade obohatila o niekoľko numizmatických prírastkov. Príspevok zohľadňuje aj mince, ktoré sa po spracovaní vrátili nálezcom a sú buď natrvalo alebo dočasne v ich osobnom vlastníctve (3, 4, 9, 11).

1. Batizovce (okr. Poprad), poloha Veľké záhumnie. Náhodný nález, P. Kic na poli v máji 1998 (*Soják 1998*):

Uhorsko, František II.(1792-1835), Smolník, 1/2-grajciar, 1812, meď, 20,5 mm, 1,29 g

2. Domaňovce (okr. Levoča). Prieskumy študenta archeológie M. Furmana

a) Domaňovce, č.d. 217 (záhrada):

Slovenská republika, Kremnica, 50-halierov, 1941, 20 mm, 3,3 g

b) SV od obce na rozhraní polôh Dražné a Nad malú stranu:

Československá republika, Kremnica, koruna, 1922, 25 mm, 6,26 g

c)poloha Smreč:

Československá republika, Kremnica, 50-halierov, 1922, 22 mm, 4,57 g

Slovenská republika, Kremnica, 20-halierov, 1940, 18 mm, 1,9 g

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 10-halierov, 1916, "nové striebro", 18,5 mm, 2,55 g

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 5/10-grajciara, 1858, meď, 16,5 mm, 1,23 g

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 6-grajciar, 1849, striebro, 19,5 mm, 1,57 g

d)poloha Pri stráni I:

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 2-halier, 1906, meď, 19 mm, 3,16 g

e) poloha Slivčo:

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1859, meď, 19 mm, 2,85 g

f) poloha Veľká lúka:

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1868, meď, 19 mm, 2,6 g

Čechy, František Jozef I. (1848-1916), Praha, 6-grajciar, 1849, striebro, 19,5 mm, 1,53 g

3. Hôrka (okr. Poprad), náhodné nálezy M. Baranovej v záhrade jej domu č. 8:

Uhorsko, František II. (1792-1835), Smolník, 3-grajciar, 1800, meď, 29 mm, 8,16 g

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 2-halier, 1898, meď, 19 mm, 3,18 g, 2-halier, 1914, meď, 19 mm, 3,2 g

Československá republika, Kremnica, 1923, 18 mm, 1,94 g

Slovenská republika, Kremnica, 50-halier, 1941, 20 mm, 3,21g

Protektorát Čechy a Morava, koruna, 1943, zinok, 23mm, 4,51g

Československá republika, 2-koruna, 1948, 23,5 mm, 6 g, 3-halier, 1953, 18 mm, 0,66 g

4. Hrabušice (okr. Spišská Nová Ves), severný svah Zelenej hory, náhodný nález M. Macalíka pod vývratom stromu:

Rád nemeckých križiakov za veľmajstra Michala Küchmeistra von Sternberg (1414-1422), šiling, postriebrená meď, 20 mm, 1 g.

Ako Kalkowski 1963 s. 56 - 57.

Opis: A: na kríži položený štít s orlicou. Okolo opis: MAGST.MICHAEL PRIM

R: na kríži položený štít so znakom rádu. Okolo opis: MONETA.DNORVM.PRVC

5. Klčov (okr. Levoča), Pod horou. Prieskum M. Soják:

Uhorsko, František II.Rákóczi (1703-1711), Kremnica, poltúra, 1706, meď, 22,5 mm, 1,95 g

Uhorsko, Mária Terézia (1740-1780), Kremnica, medený denár, 1765, 23 mm, 5,86 g

6. Lučivná (okr. Poprad), východné úpätie Kimbiargu (nad rybníkmi), výskum na diaľnici (M. Soják), náhodný nález:

Sliezsko, Jan Kostrzynski-Hohenzollern (1535-1571), Krosno, groš, striebro, 23 mm, 1,416 g. Ako *Szwagrzyk 1973*, Tab. XXV:2052, resp. *Kopicki 1974*, VIII/1,s.14/I.-2.

Opis: A: v perličkovom kruhu poprsie krosnienskeho kniežaťa a brandenburského markgrófa sprava, na vonkajšom kruhu kolopis: krížik (štvorlístok?) a text IOHAN.D:G.MAR.BRANDEN.ET.STE

R: v perličkovom kruhu poľská orlica, na vonkajšom kruhu kolopis: trojbodka a text GROSS.AR.IOHAN.MAR.BRAND:1545

7. Poprad (okr. Poprad)

a) pri rieke Poprad v blízkosti vojenských kasární, náhodný nález M. Schneider:

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), 2-halier, 1894, meď, 19 mm, 3,04 g

b) Dlhé hony, prieskum M. Soják:

Československá republika, Kremnica, koruna, 1922, 25 mm, 6,6 g

8. Smižany (okr. Spišská Nová Ves), Tatranská ul., náhodný nález J. Frankovič:

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 2-halier, 1914, meď, 19 mm, 3,2 g

9. Spišská Teplica (okr. Poprad)

a) poloha Mierova ul. č.d. 333, náhodný nález M. Chripko v záhrade:

Uhorsko, František II. (1792-1835), Smolník, 3-grajciar, 1800, meď, 29 mm, 8,7 g

b) západne od obce, náhodný nález Š. Ferenc na poľnej ceste (určil J. Hunka):

Nemecko, arcibiskupstvo Mainz (Mohuč), arcibiskup Imrich Jozef (1763-1774), Mainz, 20-grajciar, 1766, striebro, 27,5 mm, 6,26 g. Ako *Krause-Mishler 1993*, s. 362, č. 58 a.

Opis: A: busta arcibiskupa otočená vpravo, kruhopis okolo: malá rozetka a text EMERIC.IOSEPH.D.G.AEP.MOG.S.R.I.P.G.A.C.

P.EL.

R: v strede podstavec, na ktorom je číslica 20. Na podstavci je položený okrúhly štít s kolesom a orlicou, ozdobený vojvodskou čiapkou, zo štítu trčí meč a berla. Opis okolo: 60 EINE FEINE MARK 1766, po stranách podstavca značka F-B

c)poloha Cez jamu, náhodný nález J. Cunika na poli:

Turecko, Abdul Aziz (1861-1876), Constantinopolis, 10-para, 1865, meď, 28 mm, 4,65 g. Ako *Krause - Mishler 1985*, s. 1763, č. 5

10. Starý Smokovec, časť Tatranská Lomnica (okr. Poprad), depot 25 mincí, náhodný nález S. Pekarčík pri búraní starej stavby pod dlážkou. Bližšie nálezové okolnosti nálezca neudáva:

Československá republika, 20-halierov, 1921 (2 ks), 1922, 1926, 1938, 18 mm, 2 g, koruna, 1938, 25 mm, 6,6 g

Protektorát Čechy a Morava, 20-halierov, 1944, zinok, 20 mm, 2,6 g

1.Slovenská republika, 50-halierov, 1941 (2 ks), 20 mm, 3,3 g, koruna, 1940 (3 ks), 1941 (5 ks), 1942 (8 ks), 22 mm, 5 g

11. Svit (okr. Poprad), Základná škola na Mierovej ul. Náhodný nález M. Starigazda pri sadení stromčekov v areáli školy:

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 10-grajciar. 1868, striebro, 1,32 g, 18 mm. Ako *Novotný 1996*, s.27-28 - č.24

12. Svit a Lučivná (okr. Poprad), rozhranie katastrov, východné úpätie Kimbiargu, výskum na diaľnici (M. Soják), náhodné nálezy:

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, grajciar, 1858, meď, 18,5 mm, 3,017 g

Uhorsko, Ladislav IV. Kumánsky (1272-1290), denár, striebro, 11,5-12 mm, 0,312 g. Ako *Huszár 1979*, s. 71-č. 386

Opis: A: korunovaná postava panovníka sediaca na tróne, v pravej ruke drží vtáka (sokol?), na okraji perlovec

R: grif v pohybe otočený vľavo, na okraji perlovec

13. Toporec (okr. Kežmarok), poloha Dlhý hon, prieskum AÚ SAV Nitra, PtM Poprad a PAN Kraków:

Uhorsko, Jozef II. (1765-1790), Smolník, 1/2-grajciar, 1774, meď, 20 mm, 3,80 g. Ako *Novotný 1995*, s.45

14. Žehra (okr. Spišská Nová Ves), severný svah Spišského hradu, prieskum M. Soják - O. Soják (určil J.Hunka):

Poľsko, Žigmund III. (1587-1632), Bydgoszcz?, predierkovaný polturák, 1620, meď, 19 mm, 0,765 g. Ako *Kopicki 1976*, s. 161, č. IIIB-9.

Opis: A: štvrtený štít s poľskou orlicou a litovským jazdcom, v strede štítok so snopom obilia. Opis okolo:/SI/ GIS 3 D G REX P M D L

R: v strede zemské jablko, pri kríži letopočet /16/20.

Opis okolo: /M/ONE NO /REG POL/.

Pozn.: Keďže minca je celá medená so slabými stopami postriebrenia, J. Hunka sa domnieva, že ide o dobové falzum. Originály sa razili v bydgoszczkej mincovni. Pri falzách je mincovňa neznáma.

Olovené plomby (určil J. Hunka):

- A a R: na dve polovice rozdelený štít Uhorska s brvnami a dvojkrížom, ozdobený na vrchu kráľovskou korunou.

Opis okolo: TIUNE alebo TIUGE, olovo, 20 mm, 9,385 g. Datovanie podľa tvaru štítu: 1920-1944 (do r. 1918 bolo v uhorskom znaku viacero erbov, za Hortyho v r. 1920-1944 len brvná a dvojkríž).

- A a R: povrch znečistený a skorodovaný, slabo čitateľný bez výraznejších obrazcov, olovo, 17 mm, 12,067 g. Datovanie: koniec 19.-začiatok 20. stor.

Pozn.: Podľa názoru J. Hunku môžu obidve plomby pochádzať buď z priemyselných výrobkov (časti zariadenia fabrík, mlynov a pod), alebo sú dokladom plombovania vagónov, úradných zásielok ai.

Literatúra

Huszár 1979 - L. Huszár: Münzkatalog Ungarn (von 1000 bis heute). Budapest 1979.

Kalkowski 1963 - T. Kalkowski: Tysiac lat monety polskiej. Kraków 1963.

Kopicki 1974 - E. Kopicki: Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polska zwiazanych. 1. Warszawa 1974.

Kopicki 1976 - E. Kopicki: Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polska zwiazanych. II. Monety ostatnich Jagiellonów, Stefana Batorego i Zygmunta III. 15O6-1632. Warszawa 1976.

Krause/Mishler 1985 - Ch.L. Krause/C. Mishler: Standard Calatog of world Coins. Iola, Wisconsin 1985.

Krause/Mishler 1993 - Ch.L. Krause/C. Mishler: Standard Catalogue of world Coins. Eighteen Century 1701-1800. Iola, Wisconsin 1993.

Novotný 1995 - V. Novotný: Mince Františka Lotrinského 1745-1765 (1765-1780), Jozefa II. 1765-1790, Leopolda II. 1790-1792. Hodonín 1995.

Novotný 1996 - V. Novotný: Mince Františka Jozefa I. 1848-1916. Hodonín 1996.

Soják 1989 - M. Soják: Prvopočiatky osídlenia Batizoviec a zrod stredovekej obce. Slovenský Sever 11-12, 1998, 16.

Szwagrzyk 1973 - J.A. Szwagrzyk: Pieniadz na ziemiach polskich X-XX w. Wroclaw-Warszawa-Kraków-Gdansk 1973.

MÜNZZUWACHS IM PODTATRANSKÉ MÚZEUM POPRAD UND NEUE FUNDMÜNZEN AUS DER ZIPS. Im J. 1998 gewann das Podtatranské múzeum Poprad in seine numismatische Sammlung die beschriebenen Eingänge aus archäologischen Grabungen und Geländeerkundungen. Der Beitrag umfaßt auch zufällige Fundmünzen, die nach ihrer Bearbeitung den Findern in persönliches Eigentum übergeben wurden (Nr. 3, 4, 9, 11). Sämtliche Münzen samt zwei Bleiplomben stammen aus der Zips.

POKRAČOVANIE REVÍZNEHO VÝSKUMU V STUPAVE

Ivan Staník - Vladimír Turčan

Stupava (okr. Malacky), poloha Kopec, doba rímska, revízny výskum základov architektúry. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pokračovalo sa vo výskume južnej a západnej chodby veliteľskej budovy A (VB A) a jej južného traktu až po hranu terasy, na ktorej budova stála. Výskum potvrdil predpoklad o viacerých etapách stavebného vývoja areálu, kde po zániku jednej vzniká ďalšia s odlišnou koncepciou dispozície. Výskum nadviazal na predchádzajúcu sezónu odkryvom južnej časti západnej chodby VB A, väčšou časťou južnej chodby vrátane celej plochy miestnosti XI v JV kúte átria, ďalej časťou plochy predpokladaného južného krídla VB A a priľahlou časťou južne ležiacej plochy približne po okraj terasy. Najstaršia stavebná fáza prezentovaná múrom s nasucho kladeným základom, prebiehajúcim v smere S-J, zistená v predchádzajúcich sezónach v priestore átria a severného krídla chodby, bola identifikovaná aj pod priestorom predpokladaného južného krídla VB A. Južne od vonkajšej steny sa základ zalamuje východným smerom. Dosahuje šírku 50 cm a zachoval sa do hĺbky asi 30 cm pod úrovňou súdobého terénu. Z mladšej stavebnej etapy, predstavovanej veľkým dvojtraktovým objektom situovaným v priestore pod átriom, západným krídlom chodby a severným traktom s chodbou, sa našlo pokračovanie južným smerom - stredný múr dispozície prechádza pod mladšou južnou chodbou VB A, pričom pokračuje do priestoru jej predpokladaného južného krídla. K tejto fáze patrí i základ V-Z orientácie prechádzajúci miestnosťou XI, ktorý je pokračovaním vnútornej priečky východného traktu.

Nadväzujúc na zistenia z predchádzajúcich sezón v polohe západnej od VB A sa podarilo zistiť pokračovanie obvodového ohradného múru najstaršej fázy poslednej stavebnej etapy (veliteľská budova) - južný obvodový múr. Obidva úseky su charakterizované primárne previazanými vonkajšími operákmi situovanými na nárožiach i medzi nimi. Ide o najmohutnejšiu konštrukciu VB A šírky 90 cm. Výskumom bola odkrytá východná časť južného krídla, JV nárožie a časť východného krídla ohradového múru.

Mladšiu stavebnú fázu VB A predstavuje prestavba s vytvorením chodby okolo átria, miestnostou XI v JV kúte a pravdepodobne s jednotraktovým krídlom. V polohe pri operáku južného krídla ohradového múru najstaršej fázy VB A bol odkrytý základ vnútornej priečky južného traktu. Vonkajšia stena južného traktu nebola zatiaľ zistená.

V polohe Morávkovo pole (150 m SZ od stanice) boli preskúmané dva germánske objekty obsahujúce materiál datovateľný predbežne ku koncu 2. a počiatku 3. stor.

FORTSETZUNG DER REVISIONSGRABUNG IN STUPAVA (Bez. Malacky). Die Freilegung setzte mit der Untersuchung im Südteil des Kommandantengebäudes A und auf der Fläche südlich von ihm fort. Festgestellt wurden weitere Teile von Grundrissen aller drei Bauetappen. Südlich des Kommandantengebäudes konstatierte man verhältnismäßig vernichtete Fundamente des bisher nicht identifizierten Südtraktes.

DVANÁSTA SEZÓNA VÝSKUMU V BOROVCIACH

Danica Staššíková-Štukovská

Borovce (okr. Piešťany), Rakovická ulička, predstihový systematický záchranný výskum, ťažisko pohrebisko, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Južný okraj intravilánu obce, sprašová terasa nivy Dudváhu, ktorú vytvára východný okraj Trnavskej sprašovej pahorkatiny, 160 m n. m. Súkromný pozemok p. Pacoňovej. Výskum pokračoval v systematickom doskúmaní JZ časti pohrebiska. Z dôvodov organizačno-klimatických výskum prebiehal necelý mesiac. Celkovo sa preskúmalo päť kostrových hrobov s chudobným inventárom a jedna väčšia kolová jamka bez výrazných nálezov, patriaca asi do včasnostredovekého obdobia. Nálezy doplnili poznatky z predchádzajúcich rokov týkajúce sa hrobov z 9. a 10. stor. vo východnej časti pohrebiska.

V južnej a JZ ešte neskúmanej okrajovej časti pohrebiska sa plánuje výskum v budúcom roku.

Výskum podporila firma Merina, a. s., so sídlom v Trenčíne.

ZWÖLFTE GRABUNGSSAISON IN BOROVCE . Die systematische Rettungsgrabung in Borovce (Bez. Piešťany) setzte mit einer kurzen Grabung im SW-Teil des Gräberfeldes fort. Untersucht wurden fünf Körpergräber mit ärmlichem Inventar und eine größere Pfostengrube, womit die Erkenntnisse aus den vorangehenden Jahren über Gräber aus dem 9. und 10. Jh. ergänzt wurden. Geplant wird eine Fortsetzung der Grabung im künftigen Jahr.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V DUBOVANOCH

Danica Staššíková-Štukovská

Dubovany (okr. Piešťany), intravilán, predstihový záchranný výskum - pokračovanie, ťažisko pohrebisko, včasný stredovek, ďalšie nálezy - polykultúrne sídlisko. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Stred intravilánu obce, sprašová terasa Trnavskej sprašovej pahorkatiny nad nivou Dudváhu, nadm. v. 160 m. Miesto lokality tvorí pahorkovito zvlnený okraj terasy, dnes zastavaný domami. Ťažiskom výskumu je včasnostredoveké kostrové pohrebisko s výklenkovými hrobmi, ničené stavbami v intraviláne. Výskum začal v r. 1993 s pokračovaním v r. 1994, 1995 (*Staššíková-Štukovská/Kustár*

1997). V tomto roku sme nadviazali na výsledky z predchádzajúcich rokov s cieľom zistiť pokračovanie pohrebiska smerom západným (záhrady zatiaľ bez stromového porastu). Výskum prebiehal sondážou na parcele p. Šimovej (sondy I-III), p. Pápeža (IV, V, VI, IX) a p. Žažu (sonda VII, VIII). Preskúmalo sa 13 kostrových hrobov, z toho dva výklenkové, ďalší výklenkový hrob bol narušený výkopom pre žumpu na pozemku. V rámci hrobov bol preskúmaný i jeden hrob nepárnokopytníka. Z niektorých hrobov pochádzajú strieborné náušnice veligradského typu, zistili sa viaceré superpozície hrobov. Potvrdilo sa, že hroby nepokračujú do záhrad, ktoré sú zatiaľ bez stromového porastu. Pohrebisko pokračuje južným i severným smerom, kde je možné ešte robiť menšie sondy na dvoroch domov, ktoré sú bez kanalizácie a predpokladá sa výstavba žúmp a ďalšie rekonštrukcie. Východná časť pohrebiska je v šírke asi 60 m zastavaná intravilánom, kde sa realizujú drobné stavby, ktoré ničia zvyšky nepoškodených hrobov. Z týchto zistení sa dá predpokladať, že väčšia časť pohrebiska je vážne poškodená a v krátkej dobe bude celé pohrebisko nenávratne zničené. Význam zachovaných častí pohrebiska v Dubovanoch spočíva v tom, že predstavujú horizont pochovávania, ktorý dopĺňa výsledky výskumu intravilánom poškodeného pohrebiska v 5 km vzdialených Borovciach. Ide o kľúčové nálezy k otázke pôvodu výklenkových hrobov v kultúre Slovanov.

Poloha, na ktorej sa nachádza pohrebisko, bola často osídľovaná, čo dokladajú nálezy z rôznych období praveku a výrazná kultúrna vrstva s nálezmi z rôznych období. Preskúmali sme dva objekty zo staršej doby kamennej, dva objekty z mladšej doby kamennej, dva objekty z eneolitu 2/3, jeden objekt jevišovickej kultúry, jeden objekt zo staršej doby bronzovej (věteřovská kultúra), jeden objekt zo strednej doby bronzovej, jeden objekt lužickej kultúry, jeden objekt z 2.-3. stor. Zaznamenali sme tri objekty zo 16.-18. stor. Objekty boli až na výnimky poškodené hrobmi alebo novovekými zásahmi. Záverečná komisia doporučila vo výskume pokračovať.

Výskum podporila firma Merina, a. s., so sídlom v Trenčíne.

Literatúra

Staššíková-Štukovská/Kustár 1997 - D. Staššíková-Štukovská/R. Kustár: Záchranný výskum v Dubovanoch. AVANS 1995, 1997, 171.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN DUBOVANY. Vorsprungs-Rettungsgrabung in Dubovany (Bez. Piešťany, ehemaliger Bez. Trnava), Intravillan, Schwerpunkt der Grabung auf dem Gräberfeld mit Nischengräbern, neun Schnitte auf drei Privatgrundstücken - Šimová, Pápež, Žažo. Ergebnis 13 Körpergräber, davon zwei Nischengräber des Podmoltyps, und ein Grab eines Unpaarzehers. Die Grabung präzisierte die Fortsetzung des Gräberfeldes westwärts und die Frage der Störung. Funde von Veligrad-Schmuck, Gräbersuperpositionen, Ergänzung der Grabungsergebnisse vom Gräberfeld, das auch vom Intravillan in Borovce gestört ist. Mächtige Kulturschicht mit Funden aus verschiedenen urzeitlichen Epochen. Siedlungsobjekte der Kultur mit älterer Linearkeramik, der Věteřov-Jevišovice-Kultur, aus der Mittel- bis Jungbronzezeit, der Lausitzer Kultur, aus römischer Zeit (2.-3. Jh) und aus dem 16.-18. Jh.

ZBERY A NÁHODNÉ NÁLEZY V OKRESE NOVÉ ZÁMKY

Pavol Steiner

Do zbierok Požitavského múzea sa v r. 1998 dostalo viacero nálezov zo zberov autora v čase jeho pôsobenia v uvedenej inštitúcii, uskutočnených najmä v severnej časti okresu Nové Zámky a aj vďaka náhodným nálezcom, ktorí svoje nálezy odovzdali múzeu. Uloženie všetkých nálezov: depozit Požitavského múzea, Nové Zámky.

1. Lipová, časť Ondrochov, poloha Ortáš, na hranici katastrov Ondrochova a Šurian na pieskovej dune ťažbou piesku porušené sídliskové vrstvy z eneolitu, mladšej doby bronzovej a doby rímskej. Obsahovali väčšinou črepový materiál a zlomky štiepanej kamennej industrie (obr. 120: 13; 122: 6; 123: 7). V pieskovom profile sa črtalo niekoľko zásobnicových jám.

2. Č e c h y, č. d. 196. Pri kopaní zeminy zo svahu za domom narazil vlastník pozemku na jamu s materiálom lengyelskej kultúry. Prevažná väčšina nálezov pochádzala z jamy približne polkruhového prierezu, s hĺbkou 140 cm pod úrovňou terénu. Zvyšok materiálu obsahovala ornica, ktorá v mieste nálezu dosahovala hrúbku 70-90 cm. V profile vľavo od jamy sa rysoval evidentne mladší, asi recentný zásah do hĺbky 150 cm, bez nálezov. Z objektu sa podarilo zachrániť kamennú podložku na drvenie obilia, zlomky obsidiánovej a rohovcovej industrie (obr. 120: 3), mazanicu a črepy hrubej aj tenkostennej len-gyelskej keramiky (obr. 120: 7-9, 11, 12, 14, 15; 122: 4; 123: 3, 4, 6, 8). Na niektorých črepoch bola zachovaná rytá aj maľovaná výzdoba. Podľa nej bolo možné datovať objekt do 1. stupňa lengyelskej kultúry. Rytú výzdobu predstavovali dvoj a trojnásobné špirály na výduti tenkostenných pohárov. Maľovanie bolo zachytené väčšinou vo zvyškoch červenej farby, v niekoľkých málo prípadoch sa zachoval čiastočne aj výzdobný motív, pozostávajúci z horizontálne, vertikálne a diagonálne vedených pásov žltej alebo bielej farby na červenom podklade. Plastická výzdoba sa obmedzovala na okrúhle, oválne, prípadne úzke kónické výčnelky. V jednom prípade sa zistilo trojnásobné perforovanie výčnelku.

3. B á n o v, poloha Boncové. Sústava nízkych pieskových dún na pravom brehu potoka Chrenovka. Na mieste výskumu z r. 1959 (*Točík 1968*, 9; *1979*, 194) ťažbou piesku pravdepodobne porušený staromaďarský hrob. Podarilo sa z neho zachrániť bronzovú náušnicu (obr. 121: 11), ktorú múzeu odovzdal p. Paška. Následný prieskum náleziska, uskutočnený autorom, zistil pokročilú deštrukciu duny, spôsobenú nelegálnou ťažbou piesku, a poskytol zlomok ľudskej panvy a nevýrazný črepový materiál z neolitu, doby bronzovej a laténskej.

4. Š u r a n y, poloha Tona. Na tiahlej dune na hranici katastrov Lipovej a Šurian, severne od hlavnej cesty, bol zberom získaný bohatý črepový materiál a kamenná industria z neolitu (mladšia lineárna keramika), eneolitu (badenská kultúra), doby halštatskej, laténskej, zo stredoveku a z novoveku (obr. 120: 1, 4, 5, 9; 121: 1-4, 7-10; 12; 122: 1, 2, 5, 7; 123: 1, 2). Náleziisko bolo známe už pred druhou svetovou vojnou (*Janšák 1931*, 32).

5. Ú ľ a n y n a d Ž i t a v o u, poloha Dolné diely. Duna medzi železničnou traťou a hlavnou cestou na Levice, na západnom okraji porušená kráterom po bombardovaní v r. 1944, obsahovala črepy a kamenné nástroje želiezovskej skupiny a zo stredoveku (obr. 120: 2, 6; 121: 5, 6; 122: 3; 123: 5).

L i t e r a t ú r a

Janšák 1931 - Š. Janšák: Skupina sídlišť pri Šuranoch. Sborník Muz. Slovenskej Spoločnosti 25, Turč. sv. Martin 1931.

Točík 1968 - A. Točík: Altmagyarische gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava 1968.

Točík 1979 - A. Točík: Výčapy-Opatovce a ďalšie pohrebiská zo staršej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Nitra 1979.

LESEFUNDE UND ZUFALLSFUNDE IM BEZIRK NOVÉ ZÁMKY. Das Požitavské Múzeum gewann im J. 1998 in seine Sammlungen Lesefunde von mehreren Fundstellen. Es handelt sich vor allem um Funde von den Fundstellen: Ondrochov-Ortáš (Abb. 123: 13; 123: 6; 123: 7), Čechy (Zufallsfund bei der Gartenzurichtung auf einem Grundstück in der Gemeinde - Abb. 120: 3, 7-9, 11, 12, 14, 15; 122: 4; 123: 3, 4, 6, 8), Bánov-Boncové (Abb. 121: 11), Šurany-Tona (120: 1, 4, 5, 9; 121: 1-4, 7-10, 12; 122: 1, 2, 5, 7; 123: 1, 2) und Úľany nad Žitavou-Dolné Diely (120: 2, 6; 121: 5, 6; 122: 3; 123: 5). Die Funde dokumentieren hauptsächlich eine Besiedlung des Nordteiles des Bezirkes Nové Zámky im Neolithikum und Äneolithikum. Wichtig ist auch der Fund eines altmagyarischen Bronzerings aus Bánov, von welchem anzunehmen ist, daß er aus einem gestörten Grab stammt.

VÝSKUM V LUDROVEJ

Vítazoslav S t r u h á r

V súvislosti so systematickým mapovaním archeologických nálezísk dolného Liptova boli skúmané aj viaceré lokality v katastri obce Ludrová (okr. Ružomberok).

a) poloha P a n s o v á. Kopulovitý odlesnený vrchol v JZ časti chotára obce, vybiehajúci z hlavného masívu Nízkych Tatier, hrádok, zisťovací výskum, púchovská kultúra 13.-14. stor.; 16 -17. stor. Uloženie nálezov: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Na lokalite je viditeľné výrazné opevnenie, vytvorené vyhĺbením hrotitej priekopy po obvode celého vrcholu a navŕšením valového násypu. Opevnená plocha s rozmermi 43x39x23 m, najmohutnejší bol násyp od JZ a SV. Lokalita je veľmi dobre chránená prirodzenými, pomerne strmými úbočiami, len z južnej strany nadväzuje cez terénne sedlo na bočný tatranský hrebeň. Rezom v JZ časti opevnenia bol zistený kamenno-hlinitý násyp s výškou 150 cm v korune a celkovou šírkou 640 cm. Najstaršie nálezy pochádzajú zo staršieho stupňa púchovskej kultúry, kultúrna vrstva s hrúbkou až 30 cm bola zistená najmä v SZ a centrálnej časti vrcholovej plošiny. Radikálny zásah do prirodzeného terénu predpokladáme najmä v stredoveku, niekoľko výrazných keramických zlomkov dokladá osídlenie už v 13.-14. stor., kedy bol hrádok najskôr strážnym bodom stredovekej Via Magny. Na krátky čas slúžil pravdepodobne ešte aj v 16.-17. stor. V dôsledku niekoľkých rušivých zásahov (najmä cez druhú svetovú vojnu) bola veľká časť plochy zničená, takže ju nebolo možné preskúmať.

b) poloha S t r á ň a. Solitérny geologický útvar ukončujúci vedľajší hrebeň Nízkych Tatier, nachádzajúci sa na ľavej strane pri vyústení Ludrovskej doliny, hradisko, zisťovací výskum, doba halštatská-laténska. Uloženie nálezov: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Lokalita je známa už dávnejšie, pričom sa predpokladalo, že ide o halštatské hradisko. Opevnená plocha so severnou expozíciou má rozmery 80x67x107x69 m. Val je tvorený z juhu, východu a zo západu len neveľkým násypom sledujúcim prirodzenú konfiguráciu terénneho hrebeňa; mohutnejší bol od severu, kde sa otváral výhľad do vážskej nivy. Vnútorný areál bol rozčlenený najmenej troma terasami orientovanými v smere V-Z. Sondy na terasách 1 a 2 priniesli pomerne bohatý črepový materiál, na najvyššej tretej terase bola odkrytá kamenná konštrukcia, najskôr podmurovka stavebných objektov. Nálezový materiál možno rámcovo ohraničiť záverom oravskej skupiny lužickej kultúry až počiatkom púchovskej kultúry. Vo výskume sa bude pokračovať, hlavnou úlohou bude preskúmať najmä situáciu na najvyššej terase, kde možno predpokladať existenciu ďalších objektov.

c) poloha H r á d o k. Mierne flyšové návršie situované južne od mohutného travertínového útvaru s recentným lomom Čerená, hospodársky objekt?, zber, 17.-18. stor. Uloženie nálezov: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Na západnom úbočí návršia, ktorý je pokrytý riedkym ihličnatým porastom, sa nachádza na miernej, pravdepodobne intencionálne vytvorenej vyvýšenine, do skaly vytesaná štvorcová jama s rozmermi 1,2x1,2 m hlboká rovnako 1,2 m. Pri jej vyčistení boli získané fragmenty keramiky, ktoré možno zaradiť do 17., resp. začiatku 18. stor. V okolí objektu neboli zistené žiadne stopy po prítomnosti nejakého valového násypu, terén je voľne prístupný zo všetkých strán, len na juhu spadá do strmšieho zrázu. Z tejto strany sem vedie aj stará lesná cesta, zarezaná do svahu, ktorá vyúsťuje do mierne na sever sklonenej lúky v inundácii horského potôčika, nazývanej Žiarna. (Tu bolo najmä v krtincoch vyzbierané množstvo keramického materiálu, ktorý však vzhľadom na dispozíciu polohy v často zaplavovanom území sem bol pravdepodobne naplavený zo zatiaľ presne nezisteného miesta). Objekt mohol slúžiť ako sezónne silo, prípadne malá cisternová nádrž.

V mapovaní a prieskume archeologických lokalít v okolí Ludrovej, ktorá zohrala dôležitú úlohu najmä v období stredoveku ako križovatka komunikačných spojov, budeme pokračovať aj v nasledujúcom roku.

GRABUNG IN LUDROVÁ (Bez. Ružomberok). a) Lage Pansová. Kuppenartiger Hügel im SW-Teil der Gemeinde, im nördlichen Vorgebirge der Niederen Tatra. Feststellungsgrabung. Befestigte Kleinburg (43x39x23 m). Mit dem Schnitt im SW-Teil der Befestigung wurde eine Stein-Lehm-Aufschüttung von 150 cm Höhe, 640 cm Breite festgestellt. Ein Spitzgraben und Wall umgaben den ganzen Umfang des Gipfels. Älteste Besiedlung aus der Epoche der Púchov-Kultur, dann im Mittelalter - 13.-14. Jh., wann die Fundstelle als Wachtpunkt der mittelslowakischen „Via Magna" diente, kurzfristige Besiedlung noch im 16.-17. Jh. b) Lage Stráňa. Selbständige Anhöhe an der linken Seite der Ausmündung des Ludrová-Tales, Feststellungsgrabung. Befestigte Höhensiedlung (80x67x107x69 m). Die Fortifikation bestand aus einer mäßigen Erdaufschüttung, nur von Norden mit einem mächtigeren Wall. Das Innenareal in drei Terrassen gegliedert. Auf der höchsten Terrasse wurden steinerne

Mauersockel von Objekten freigelegt. Datierung des Burgwalls - Ende der Orava-Gruppe der Lausitzer Kultur bis Anfang der Púchov-Kultur. c) Lage Hrádok. Mäßige Flyschanhöhe beim SO-Rand der Gemeinde. Auf ihrem Westhang befindet sich am ehesten eine intentionale Erhebung, auf welcher eine in den Felsen eingehauene quadratische Grube war (1,2x1,2 m, Tiefe 1,2 m). Aus der Verschüttung stammt Scherbenmaterial aus dem 17.-18. Jh. Im Umkreis wurde keine Wallaufschüttung festgestellt. Das Objekt konnte als wirtschaftliche Zisterne bzw. als Silo gedient haben.

BRONZOVÉ NÁRAMKY Z OBCE TUREŇ

Etela Studeníková

Tureň (okr. Senec), bývalá miestna časť Torony, južný breh Čiernej vody (presná lokalizácia nezistená), kostrový hrob, doba bronzová, náramky. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Pri kopaní základov prístavby (vodná nádrž?) rodinného domu v jednoradovej ulici na južnom brehu Čiernej vody (východná polovica obce) sa našla kostra. Podľa sprostredkovaných informácií väčšia časť kostí bola strávená. Na lebke sa našli úplne skorodované bronzové náušnice (nedali sa vyzdvihnúť) a na rukách bronzové náramky. V blízkosti kostry ležali zlomky keramiky. V priestore výkopu sa žiadne iné nálezy nezistili. Majiteľ domu prostredníctvom ďalšej osoby náramky predal súkromnému zberateľovi do Bratislavy. Ten poskytol uvedené informácie o náleze a náramky na zdokumentovanie. Pri následných prieskumoch v obci sa miesto nálezu nepodarilo identifikovať.

Opis nálezov

Masívne bronzové manžetové náramky so štyrmi výraznými horizontálnymi rebrami, ktoré sú súvisle jemne presekávané. Vejárovite rozšírené, zhrubnuté konce. Svetlozelená patina. Takmer identický tvar a rozmery obidvoch exemplárov. Rozmery: ∅ 6,2 cm a 6,15 cm, max. š. 2,8 cm (obr. 124: 1-2). Otvorené manžetové náramky s rebrami sa vyskytujú na rozsiahlom geografickom priestore strednej Európy. Od južného Nemecka až po JV časť Karpatskej kotliny sa s nimi stretávame v nálezových súboroch v priebehu strednej doby bronzovej, predovšetkým v mohylových kultúrach. Cez prechodný neskoromohylový horizont prežívajú až do obdobia včasných popolnicových polí. Na Slovensku sa našli na výšinných sídliskách stredodunajskej mohylovej kultúry (Unín, poloha Zámčisko, Smolenice, poloha Molpír), ale aj v súvekých hrobových celkoch. V rámci prechodného mohylovo-velatického horizontu na južnej Morave je široká škála variantov tohto typu šperku zastúpená v hromadných nálezoch blučinských Cezav, predovšetkým v depote IV (*Říhovský 1982*, 78, tab. 53: 5-7; 54: 8-16; 55: 1-10). Na území maďarského Zadunajska sú doložené žiarom deformované náramky tohto typu v dobre datovaných hroboch čakanskej kultúry, dokonca v hroboch bojovníckych (Bakonyszücs-Százhalom, moh. VIII, Bakonyjákó: *Jankovits 1992a*, obr. 3: 7; *1992b*, obr. 36: 7; *Hampel 1896*, CLXXXVI: 14).

Samotný tvar náramkov z Turne neumožňuje presnejšie určiť ich datovanie. Zaužívaná vývojová schéma tohto typu šperku postráda obecnú platnosť. Preto pri zisťovaní chronologického postavenia nálezov do určitej miery môžeme za smerodajné považovať nálezové okolnosti, a to i napriek tomu, že majú iba neúplný a vlastne sprostredkovaný charakter. Jednoznačne totiž vypovedajú o kostrových hroboch. V tom časovom úseku, v rámci ktorého boli manžetovité náramky s plastickými rebrami používané na území JZ Slovenska, sa kostrový pohrebný rítus popri žiarovom uplatnil v mohylových kultúrach strednej doby bronzovej, a to až do záverečného stupňa (*Furmánek-Ožďáni 1989*, Abb. 1). Odlišná však bola situácia v období včasných popolnicových polí, a to či už vo velatickom alebo čakanskom prostredí. V literatúre často citované nálezy kostrových hrobov čakanskej kultúry (podľa maďarskej terminológie neskoromohylovej kultúry) sa opierajú o staršie výskumy a nálezy z konca minulého a zo začiatku tohto storočia (Zadunajsko), alebo sporné nálezové okolnosti (Slovensko). Prežívanie kostrového pohrebného rítu do včasných popolnicových polí síce nemožno úplne vylúčiť, i keď novšie terénne výskumy ho nepotvrdili. Pri rozhodovaní o otázke časového postavenia náramkov z Turne sa ale prikláňame skôr k ich zaradeniu do strednej doby bronzovej. Keďže prevažná časť medziriečia Čiernej vody a Malého Dunaja a k nemu z juhu priliehajúci horný Žitný ostrov predstavujú územie, osídlené stredodunajskou mohylovou kultúrou, predpokladáme, že môžeme uvažovať aj o príslušnosti hrobu k tejto kultúre.

Literatúra

Furmánek/Ožďáni 1989 - V. Furmánek/O. Ožďáni: Kontakte der Hügelgräberkulturen u. des Kulturkomplexes der südöstlichen Urnenfelder. In: Beiträge zur mitteleuropäischen Bronzezeit. Berlin-Nitra 1989, 129-141.

Hampel 1896 - J. Hampel: A bronzkor emlékei Magyarhonban. 3. Budapest 1896.

Jankovits 1992a - K. Jankovits: Spätbronzezeitliche Hügelgräber in der Bakonygegend. Acta Arch. Hung. 44, 1992, 3-81.

Jankovits 1992b - K. Jankovits: Spätbronzezeitliche Hügelgräber von Bakonyjákó. Acta Arch. Hung. 44, 1992, 261-343.

Říhovský 1982 - J. Říhovský: Základy středodunajských popelnicových polí na Moravě. Studie AÚ ČSAV Brno 10, Praha 1982.

BRONZEARMRINGE AUS DER GEMEINDE TUREŇ (Bez. Senec). Bei Bauarbeiten in der Gemeinde Tureň wurde ein Körpergrab gestört. Nach mitgeteilten Informationen befanden sich auf dem Schädel korrodierte (zerfallene) Bronzeringe, an den Armen Armringe und in der Nähe lagen Scherben (Abb. 124: 1-2). Es handelt sich um typische Manschettenarmringe mit längs verlaufenden feingekerbten Rippen und fächerförmig verbreiterten Enden. Die Datierung stützt sich auf vermittelte Fundumstände, die eindeutig von Skeletten zeugen. Ein ähnlicher Armringtyp erscheint nämlich in Fundverbänden seit der Stufe BB2 und er überlebte bis in die frühe Urnenfelderzeit. Die Existenz des Körperbestattungsritus der Čaka-Kultur hält man wegen der strittigen Fundumstände nicht für eindeutig nachgewiesen. Im Rahmen der Hügelgräberkulturen der mittleren Bronzezeit war in der SW-Slowakei Brandbestattungsweise bis in die Endstufe gebräuchlich. Es wird daher vorausgesetzt, daß das Körpergrab mit den Armringen aus Tureň am ehesten in die mittlere Bronzezeit datiert werden könnte.

VČASNOSTREDOVEKÉ NÁLEZY Z HRADISKA VALISKO V BOJNEJ

Peter Šalkovský

Bojná (okr. Topoľčany), poloha Valisko, prieskum, hradisko, včasný stredovek (9. stor.), vrcholný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Poloha Valisko (Valy), na horskom hrebeni v nadm. v. 390-430 m SZ od obce, je známa z literatúry už z počiatku storočia. Ďalšie nálezy a aktivity na lokalite sú evidované z 30-tych, 50-tych i 60-tych rokov (*Bialeková 1989*, 321). Do zvýšenej pozornosti verejnosti sa hradisko dostalo opäť v druhej polovici 90-tych rokov v súvislosti s nástupom vlny exploatácie archeologických lokalít amatérskymi zberateľmi a hľadačmi pokladov, vyzbrojenými dokonalými detektormi kovov, keď tu bolo postupne nájdených niekoľko „hromadných nálezov" železných predmetov, najmä sekerovitých hrivien.

Prieskum v marci 1998 bol vyvolaný práve informáciami o uvedených nálezoch hrivien a opakovaných narušovaniach lokality neznámymi zberateľmi. Počas obhliadky terénu sme na miestach nepravidelných nelegálnych výkopov našli niekoľko zlomkov včasnostredovekej keramiky a (bez použitia detektoru kovov) na povrchu koruny JV valu (v terciárnej polohe - zrejme nie dávno sem položený), lístím sčasti prekrytý, súbor 32 železných sekerovitých hrivien. S pomocou detektoru kovov bol potom vo vnú-tornom areáli hradiska dohľadaný a odkrytý fragment ďalšej hrivny, zdobené železné nákončie opaska, hrot šípu, torzá dvoch sekier, kosáka a ďalších asi 30 železných predmetov.

Hrivny stredných až väčších rozmerov (dĺ. 26,5–33,5 cm, hmotnosť spolu asi 3,5 kg) ťažiskovo typologicky patria Pleiner-Bialekovej typu II (*Pleiner 1961*, 426; *Bialeková 1990*, 103) – s roztepaným korýtkovitým prežliabnutím hornej časti. Jazykovité nákončie opaska zdobené pásmi šikmých rýh, presekávaním, tromi pseudonitmi a zúbkovaním okraja (dĺ. 52 , š. 30 mm) patrí štýlovo do blatnicko-mikulčického okruhu.

Samotné hrivny a nákončie možno datovať do prvej polovice 9. stor. Väčšina ostatných nálezov sa dá iba rámcovo zaradiť do včasného až vrcholného stredoveku.

Rozlohou (asi 12 ha), mohutnosťou valov (š. základne aj s priekopou až 18 m, v. až 10 m) a dvoma protiľahlými kliešťovitými bránami pôsobí hradisko dojmom pravekého (neskorobronzového-halštatského) objektu, druhotne využitého vo včasnom stredoveku, najmä v 9. stor., podľa istých náznakov však i neskôr (zmienky o stredovekom hrade, plošina s názvom Trhovište bezprostredne vedľa malého predhradia). Nálezy však zatiaľ domnienku o pravekom pôvode opevnenia nepotvrdzujú, skôr naopak.

V rozsiahlejšom prieskume a ďalšej exploatácii tejto rozľahlej lokality sa nepokračovalo pre nedostatok finančných prostriedkov, ale aj z odborných dôvodov. Dostatočnú odbornú úroveň odkryvov nálezov zisťovaných detektorom kovov včítane sprievodných nálezových situácií a ich komplexnej dokumentácie by tu (ale aj vo väčšine podobných prípadov) bolo možné zabezpečiť minimálne metódami dlhodobejšieho záchranného výskumu, na ktorý však AÚ SAV už viac rokov nedostáva zo štátneho rozpočtu žiadne prostriedky. Pokúsili sme sa riešiť tento problém aktivitami na regionálnej úrovni, v spolupráci so štátnou správou a samosprávou okresu a mesta Topoľčany, zatiaľ (v časoch schodkových rozpočtov), žiaľ, neúspešne.

Rabovanie a devastácia jedného z našich najvýznamnejších slovanských hradísk, zdá sa, bude teda pokračovať. Doteraz posledný obdobný „hromadný nález" z Valiska, ponechaný zberateľmi taktiež na „mieste činu", zachránili začiatkom r. 1999 pracovníci Pamiatkového ústavu, regionálne stredisko, Nitra.

To, že mnoho podobných a pravdepodobne efektnejších pamiatok – súčastí nášho historického kultúrneho dedičstva - však z tejto i z iných lokalít v súčasnosti mizne bez akejkoľvek evidencie, je smutná realita, nad ktorou by sa mali urýchlene zamyslieť nielen naši zákonodarcovia a orgány štátnej správy, ale aj zostavovatelia rozpočtov archeologických inštitúcií a múzeí.

Literatúra

Bialeková 1989 - D. Bialeková (ed): Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia. Nitra 1989, 321.

Bialeková 1990 - D. Bialeková: Sekerovité hrivny a ich väzba na ekonomické a sociálne prostredie Slovanov. In: Staroměstská výročí. Uherské Hradiště 1990, 99-120.

Pleiner 1961 - R. Pleiner: Slovanské sekerovité hrivny. Slov. Arch. 9, 1961, 405-450.

FRÜHMITTELALTERLICHE FUNDE VOM BURGWALL VALISKO IN BOJNÁ. In Bojná (Bez. Topoľčany) fand man im Areal des wiederholt von Amateuren devastierten Höhenburgwalls (Lage Valisko) in tertiärer Lage auf der Walloberfläche 32 Axtbarren des Typs II aus der ersten Hälfte des 9. Jh. Es handelt sich nicht um den ersten und offenbar auch um keinen letzten Fund dieser Art auf dem Burgwall. Nachfolgend gewann man mit Hilfe eines Metallsuchgerätes einen weiteren Barren, eine verzierte Gürtelriemenzunge, eine Pfeilspitze, Torsos von Äxten und einer Sichel und weitere Metallgegenstände aus dem Früh- bis Hochmittelalter. Die Funde sind im AI der SAW zu Nitra untergebracht.

ĎALŠIE KOSTRY Z ÚZEMIA ŠMPR BRATISLAVA

Alena Šefčáková

Bratislava (okr. Bratislava), časť Staré mesto, Uršulínska ul., františkánska záhrada, 9.-10. stor., pohrebisko, antropologický materiál, záchranný výskum (B. Lesák, M. Musilová z Mestského ústavu na ochranu pamiatok v Bratislave; *Lesák/Musilová/Hoššo 1997*, 124-128). Uloženie nálezov: Prírodovedecké múzeum SNM, Bratislava.

Pri stavbe na mieste bývalého archeologického výskumu sa dodatočne podarilo B. Lesákovi zachrániť pozostatky ďalších jedincov, ktoré dopĺňajú nález 13 hrobov z r. 1995 (*Šefčáková 1997*, 172, 173).

Hrob 14/98 (A 7894), muž, maturus II (50-60 rokov), zachované poškodené cranium, scapula sin., clavicula dex. a sin., 1 vertebra thoracicales, úlomok costa. Pozostatky skeletu sú robustné s mohutným RSÚ. Na kraniu naľavo vidno os epiptericum, na veľkých processus mastoidei náznak zdvojenia,

na maxile napravo veľký absces, možno spôsobený nádorom, siahajúci nad P^1-M^2. Na mandibule sú dvojité foramen mentale, najmä na mandibulárnych zuboch zreteľná hypoplasia, na všetkých zuboch veľký zubný kameň. Facies articularis sternalis zväčšené, na scapula sin. foramen scapulae. Podľa absolútnych mier lebka úzka, tvár stredne široká a stredne vysoká. Podľa indexov je to akrokran, eurymetop, mesoprosop, mesen, chamaekonch, mesorrhin, brachyuranic, orthognath.

Hrob 15/98 (A 7895), muž, adultus II (30-40 rokov), výška 175 cm (veľká), obsah lebky 1675 cm^3(aristenkephal). Zachované robustné calvaria, humerus dex., femur dex. a tibia dex., všetky s mohutným RSÚ. Na lebke napravo os epiptericum, okraje foramen magnum sú odštiepené, na os nasale sin. otvor veľkosti 2 mm. Podľa absolútnych mier je lebka veľmi dlhá, stredne široká a vysoká. Podľa indexov je mesokran, hypsikran, akrokran ametriometop so širokým foramen magnum. Tibia je euryknemná, platymerný femur nemá pilaster.

Hrob 16/98 (A 7896), dospelý jedinec, pohlavie neurčené, zachovaný humerus sin., tibia dex., fibula dex., talus des., calcaneus dex. Humerus skôr robustný s mohutným RSÚ, ostatné pozostatky stredne robustné so stredným RSÚ. Najmä distálna časť tibie a fibuly deformovaná osteofytmi.

Hrob 17/98 (A 7898), žena, adultus I (20-29 rokov), obsah lebky 1451 cm^3 (aristenkephal), zachované calvarium strednej stavby so stredným RSÚ. Nad glabelou zreteľná impresia (zahojenie po poranení?), v oblasti lambdy oploštenie, koreň nosa vtlačený, tvár hranatá, perzistuje sutura metopica, ossa interfonticulorum postfrontale sin. 1 a dex. 2, v sutura lambdoidea nalavo 2 ossa suturarum, napravo 11. Ľavý ^2P rotovaný. Podľa absolútnych mier je lebka veľmi dlhá, stredne široká a vysoká. Podľa indexov je to dolichokran, orthokran, akrokran, metriokran, eurymetop, hypsikonch, orthognath a megadont.

Hrob 18/98 (A 7899), muž, maturus II (50-60 rokov), zachované poškodené calvarium strednej stavby so stredným RSÚ. Na os frontale dex. osofikát - stopa po zhojení zranenia. Podľa indexov je chamaekonch, leptorrhin, brachyuranic a brachystaphylin. Lebka má nízky dakryálny index (37,5), jeho hodnota je v rozpätí mongolidného etnika.

Hrob 19/98 (A 7900), muž, maturus II (50-60 rokov), výška 187 cm (veľmi veľká), zachované poškodené calvarium, os coxae dex., femuri, tibie, fibula sin., calcaneus dex. a sin., matatarsus I dex. a sin. Skelet robustný s mohutným RSÚ. Na lebke nalavo nie je prerezaná M^3, napravo je. Na os coxae mimoriadne vyvinutá linea arcuata, tak isto na tibii tuberositas tibiae a tuber calcanei na kalkaneách. Podľa absolútnych mier je tvár lebky úzka a horná tvár vysoká. Podľa indexov je lebka lepten, mesokonch, leptorrhin, brachyuranic, leptostaphylin. Pravá tibia je mesoknemná a ľavá euryknemná. Pravý platymerný a ľavý hyperplatymerný femur majú pilastre. Končatiny sú mimoriadne dlhé.

Hrob 20/98 (A 7897), dieťa, asi infans I (6-7 rokov), poškodené cranium a poškodený postkraniálny skelet, gracilnej stavby so slabým RSÚ.

Okrem menovaných nálezov sa našli pozostatky najmenej zo štyroch jedincov, o ktorých však nie je isté, či nepatria k už spomínaným hrobom.

Literatúra

Lesák/Musilová/Hoššo 1997 - B. Lesák/M. Musilová/J. Hoššo: Archeologické výskumy v historickom jadre Bratislavy. AVANS 1995, 1997, 124-128.

Šefčáková 1997 - A. Šefčáková: Kostry z 9. stor. z Františkánskej záhrady v Bratislave. AVANS 1995, 1997, 172-173.

WEITERE SKELETTE AUS DEM GEBIET DER ŠMPR BRATISLAVA. Beim Bau an der Stelle der ehemaligen archäologischen Grabung vom J. 1995 konnten nachträglich Reste weiterer sieben Individuen aus gestörten Gräbern gerettet werden. Insgesamt waren es Reste von vier Männern, drei davon von rubustem Bau mit mächtigem Muskelansatzrelief, von denen zwei überdurchschnittlich hoch waren, die meisten starben im Alter Maturus II (50-60 J.) und einer im Alter Adultus II (30-40 J.). Weiters waren es eine Frau (Adultus I, 20-30 J.), ein nicht näher bestimmter Erwachsener und ein Kind (eher Infans I, 6-7 J.). Bei zwei Individuen ist der Os Epiptericum vorhanden, bei einem eine übermäßige Menge angeschobener Knochen, bei der Frau persistiert die Sutura metopica, zwei Individuen weisen ein großes Schädelvolumen auf, bei zweien bestehen deutliche Verwundungsspuren am Kranium und ein Individuum hat das rechte Bein arthrotisch deformiert. Bei einem Mann befindet sich ein großer Abseß auf der Maxilla, der vielleicht durch ein Geschwür verursacht wurde.

Im Falle eines Mannes befindet sich der niedrige dakryale Index in der Spannweite des mongoliden Ethnikums.

VÝSKUM MESTSKÉHO OPEVNENIA V KOŠICIACH

Marián Uličný

Košice (okr. Košice-mesto), Zbrojničná ul., mestské opevnenie, výskum, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV-VPS, Košice.

Záchranný archeologický výskum sa uskutočnil v rámci rekonštrukcie Mäsiarskej ul. v r. 1998, a to v priestore chodníka a parku, kde sa križujú Mäsiarska a Zbrojničná ul. (obr. 125). Už prieskum v r. 1995 zachytil v tomto priestore murivá (*Ďurišová 1997*, 39).

Pri prestavbe mestského opevnenia v druhej polovici 16. stor. - prvej polovici 17. stor. boli doplňované nové obranné prvky, a to nielen vo vonkajšom hradbovom páse, ale aj na staršom vnútornom. Plány mesta zachycujú na štyroch miestach prvej línie hradieb, na miestach kde sa hradba najviac lomila z vnútornej strany, pribudované objekty, ktoré slúžili ako palebné postavenia pre delá - kavaliery. Výskum zachytil základy jedného zo spomenutých objektov. Základové murivo bolo zistené v hĺbke 30-50 cm a bolo uložené do novovekých kultúrnych vrstiev až do hĺbky 180 cm. Výskumom sa odkrylo JV nárožie objektu. Tu bolo murivo zosilnené až na 350 cm. Južné murivo kavalieru pokračovalo západným smerom v šírke 200-260 cm a po 21,5 m bolo šikmo ukončené niekoľko metrov od hradby, ktorej líniu sleduje dnešná Baštová ul. Toto prerušenie možno dať do súvisu so vstupom na terasu, ktorý bol zrejme riešený ako zemný násyp. Priebeh východného muriva kavalieru bude možné sledovať pri ďalšom postupe rekonštrukčných prác.

Literatúra

Ďurišová 1997 - M. Ďurišová: Výkopové práce v Košiciach. AVANS 1995, 1997, 39.

UNTERSUCHUNG DER STADTBEFESTIGUNG IN KOŠICE. Bei Rekonstruktionsarbeiten in der Gasse Mäsiarska ul. in Košice wurden im J. 1998 Steinfundamente eines Baues gestört. An Hand älterer Stadtpläne konnten die erwähnten Fundamente als Fundamente einer Erdterrase für die Aufstellung von Geschützen interpretiert werden und sie war von der Innenseite der ersten Befestigungslinie angebaut.

VÝSKUM KOSTOLA SV. JAKUBA VO VEĽKOM ŠARIŠI

Marián Uličný

Veľký Šariš (okr. Prešov), Nám. sv. Jakuba, Kostol sv. Jakuba, výskum, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV-VPS, Košice.

Záchranný archeologický výskum v Kostole sv. Jakuba vyvolala výstavba podlahového kúrenia. Farský kostol je významnou včasnogotickou stavbou s barokovou úpravou. Pri znižovaní terénu v lodi boli odkryté dve krypty a staršia dlažba z pieskovcových platní. V profile priečnej a pozdĺžnej sondy v lodi bola zistená úroveň staršej dlažby z tehál. Všetky uvedené úrovne dlažieb ako aj odhalený stupeň oltárnej menzy súvisia až s novovekými úpravami.

Menej porušená situácia bola v priestore včasnogotickej sakristie. Pri znižovaní tu bola odhalená oltárna menza a dlažba z tehál a v menšej ryhe úrovne ďalších troch maltových podláh.

Zaujímavé zistenia prinieslo i znižovanie v bočných kaplnkách (18. stor.). V južnej kaplnke bolo objavené murivo krypty, pristavanej zvonku k murivu lode kostola, prístupnej šikmým rampovitým vstupom z juhu. V severnej kaplnke bolo odhalené murivo ďalšej sekundárne rozčlenenej prístavby. Túto stavbu chceme v budúcnosti sledovať v exteriéri kostola.

UNTERSUCHUNG DER ST. JAKOBSKIRCHE IN VEĽKÝ ŠARIŠ (Bez. Prešov). Die archäologische Rettungsgrabung in der St. Jakobskirche hing mit dem Austausch der Fußböden in der Kirche zusammen. Erfaßt wurden bei der Grabung die älteren Fußbodenniveaus im Kirchenschiff und in der Sakristei. Bei der Erniedrigung des Geländes in den Seitenkapellen wurden Fundamente unbekannter, an das Schiff angebauter Architekturen freigelegt. In der südlichen Kapelle handelte es sich um Mauerwerk einer Gruft (Krypta), in der nördlichen Kapelle wurde Mauerwerk eines vorderhand nicht näher bestimmten, räumlich gegliederten Baues freigelegt.

VÝSKUM MESTSKEJ BRÁNY V SABINOVE

Marián Uličný

Sabinov (okr. Sabinov), Nám. slobody, mestská brána, výskum, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV-VPS, Košice.

V apríli-máji 1998 uskutočnil AÚ SAV-VPS Košice záchranný archeologický výskum v priestore dolnej mestskej brány v Sabinove. Zachytená bola len časť architektúr stavebného komplexu, pretože jeho väčšia časť je pod dnešnou novou vozovkou. Napriek tomu výskum presne lokalizoval priebeh obvodovej hradby, vstupnej veže a potvrdil existenciu barbakánu. Základy vstupnej veže boli založené do starších kultúrnych vrstiev (13.-15. stor.). K murivu vstupnej veže bolo pribudované predbránie a k nemu barbakán. Prvú stavebnú etapu možno v zhode s písomnými správami datovať do druhej polovice 15. stor. a ukončenie celého komplexu do polovice 16. stor.

UNTERSUCHUNG DES STADTTORES IN SABINOV (Bez. Sabinov). Im Mai bis April 1998 erfolgte eine archäologische Rettungsgrabung in Sabinov auf dem Stadtplatz Námestie slobody. Bei der Grabung erfaßte man teilweise den Raum des unteren Stadttores. Lokalisiert wurden der Verlauf der Umfassungsbastei, des Eingangstores, des Vortores und Barbakans. Der Aufbau der Architekturen ist in die zweite Hälfte des 15. bis Mitte des 16. Jh. datierbar.

PRIESKUM LOŽISKA LIMNOKVARCITU PRI HORNÝCH PRŠANOCH

Peter Ušiak - Roman Hrončiak

Horné Pršany (okr. Banská Bystrica), poloha Kremenia, neskorá doba bronzová, stredovek, novovek, exploatačné miesto limnokvarcitu, výrobný ateliér. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V mesiacoch júl a november 1998 sme vykonali prieskum na mieste výskytu limnokvarcitu pri obci Horné Pršany. Lokalita sa nachádza asi 1,5 km smerom na SZ od obce na zalesnenom svahu, asi 10 m nad Rakytovským potokom. Je súčasťou Prírodnej pamiatky Kremenia, ktorú tvorí niekoľko geologických útvarov. Miestni obyvatelia ju poznajú pod názvom Kremenia jaskyňa. Ide o vápencové bralo (nálezisko 1), z ktorého vystupujú hľuzy limnokvarcitu. V ňom je nepravidelný priestor s tromi vstupnými otvormi, ktorý nie je prírodne vytvorenou jaskyňou. Vznikol ťažbou suroviny, najpravdepodobnejšie rozšírením už existujúcich puklín. Je evidentné, že časť brala bola odťažená.

Na svahu smerom od brala ku potoku sme našli čiastočne opracované jadrá (obr. 126) a úštepy - výrobný odpad (obr. 127: 1-12), na základe ktorých považujeme miesto za výrobný ateliér. Len niektoré úštepy môžeme s výhradami označiť za nástroje (obr. 128: 1, 2, 10, 12). V priestore od najnižšieho vstupného otvoru smerom ku potoku, popri skalnej stene sme v hĺbke 0-15 cm našli črepy keramických nádob, ktoré môžeme priradiť k lužickej kultúre (neskorá doba bronzová, príp. doba halštatská), stredoveku a novoveku. Podložie tvoril kompaktný vápenec z (odťaženého) brala. Črepy predstavujú bežný sídliskový materiál lužickej kultúry (obr. 128 a 129). Spomedzi nich sa vymyká črep z nádoby misovitého tvaru alebo črpáka (obr. 129: 3), ktorý je dokonale vyleštený a má jemné žliabkovanie.

Vo vzdialenosti asi 20 m na SV od spomínaného brala sa nachádza výstup železnej rudy - limonitu (nálezisko 2), ktorý je značne deštruovaný. Aj na tomto mieste je možné predpokladať ťažbu.

Približne 90 m smerom na sever od tohto miesta je ďalšie vápencové bralo (nálezisko 3), kde sa vyskytuje ako limnokvarcit aj limonit. Aj tu sú stopy po ťažbe (odlámané kusy horniny a sporadicky i ústepy). Ani na jednom z týchto miest sme nezistili stopy zhutňovania železnej rudy (troska, zvyšky pecí).

Na základe uvedených skutočností môžeme sformulovať nasledovné závery:

1. Pokladáme za preukázané, že v neskorej dobe bronzovej na nálezisku 1 ťažili limnokvarcitovú surovinu a vyrábali z nej nástroje nositelia lužickej kultúry. V tomto prípade by bolo potrebné venovať väčšiu pozornosť výskytu štiepanej industrie na sídliskách a v hroboch lužickej kultúry minimálne v okolí mesta Zvolen.

2. Predpokladáme, že ťažba železnej rudy by mohla súvisieť s blízkym hradiskom na kóte Hrádok, ktoré existovalo v dobe laténskej a v dobe rímskej. Pri prieskume v r. 1992 tu boli nájdené doklady spracovania železa - polotovary, kadlub a náradie (*Pieta 1993*). Doklady zhutňovania rudy zatiaľ chýbajú. Hradisko je vzdialené od tangovanej lokality asi 2 km.

3. Lokalita bola zrejme využívaná aj v stredoveku a novoveku (kresacie kamene).

Zo všetkých troch nálezísk sme odobrali vzorky horniny, ktoré budú podrobené chemickej analýze. Lokalitu budeme aj naďalej sledovať.

Literatúra

Pieta 1993 - K. Pieta: Hradisko a výšinné sídlisko z doby laténskej a rímskej v Horných Pršanoch. AVANS 1992, 1993, 106-107.

BEGEHUNG DER LIMNOQUARZIT-LAGERSTÄTTE BEI HORNÉ PRŠANY. Etwa 1,5 km von der Gemeinde Pršany (Bez. Banská Bystrica) befinden sich Lagerstätten von Limnoquarzit und Eisenerz - Limonit. Lagerstätte 1 - nachgewiesen ist Limnoquarzitabbau und die Herstellung von Silexspaltindustrie von Trägern der Lausitzer Kultur. Direkt am Ort befanden sich Scherben von Keramikgefäßen, bearbeiteten Kernen und Produktionsabfall - Absplisse. Gefunden wurden auch Keramikscherben aus dem Mittelalter und der Neuzeit. Lagerstätte 2 - Ausstreichen von Eisenerz, sie war - durch vorausgesetzten Abbau ziemlich destruiert. Lagerstätte 3 - Vorkommen von Eisenerz und Limnoquarzit. Abbauspuren - abgebrochene Gesteinsstücke und sporadische Abschläge. Aus allen Lagerstätten wurden Gesteinsproben zur chemischen Analyse entnommen. Die Lokalität wird auch weiterhin verfolgt werden.

POKRAČOVANIE ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU GERMÁNSKEHO SÍDLISKA V BRATISLAVE-TRNÁVKE

Vladimír Varsik

Bratislava (okr. Bratislava), časť Trnávka, doba rímska, predstihový záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Záchranný výskum na trase plánovanej diaľnice D61 Mierová ul. - Senecká cesta v r. 1998 nadviazal na výskum v r. 1997 (*Ivan 1999*). Všetky výskumné práce sa uskutočnili v mesiacoch október-november 1998 na nevysokej dune v polohe Zadné. V týchto miestach je plánovaná rekonštrukcia miestnej komunikácie, ktorá povedie na nadjazd ponad diaľnicu D61.

Lokalita sa nachádza na oválnej dune s plochou asi 2 ha a prevýšením 1 m nad okolitý terén. Dunu zo západnej a JZ strany ohraničuje výrazná terénna depresia - pravdepodobne zaniknuté riečne rameno. Za meandrom tohto ramena sa vo vzdialenosti 700 m na západ nachádza lokalita Silničné, skúmaná v r. 1997 (*Ivan 1999*). Všetky sídliskové objekty skúmané v r. 1998 patria do doby rímskej. Germánske sídlisko na Zadnom je vzdušnou čiarou vzdialené asi 8 km od hlavného toku Dunaja.

Skladba objektov

Vo výskumnej sezóne 1998 sme preskúmali spolu 21 sídliskových objektov. Číslovanie objektov dosiahlo číslo 25/98, avšak chaty 2 a 5 sme len začistili a preskúmané budú až v nasledujúcej sezóne. Ako objekty 20 a 22 boli označené tmavé flaky, pri ktorých sa preukázal prírodný pôvod.

Štyri zahĺbené chaty mali obdĺžnikovitý pôdorys s hlavnou osou orientovanou v smere SZ-JV. Opačnú orientáciu mala len chata 3 (SV-JZ). Vo všeobecnosti boli chaty z 2. stor. výrazne hlbšie ako neskororímska chata 1. Naopak, posledne menovaná chata prekvapuje svojimi rozmermi (5,2x4,8-5 m, plocha dlážky 25,5 m^2). Plocha dlážky starších chát bola 9,35-13,57 m^2. Okrem chaty 4, kde neboli zistené žiadne kolové jamy, mali ostatné polozemnice charakteristickú 6-kolovú konštrukciu. Stavebným detailom, ktorý nebýva inak veľmi bežný, boli plytké okrúhle a oválne jamy s rovnými dnami v dvoch chatách. V chate 3 bola umiestnená takmer presne v strede pôdorysu, v chate 19 bola posunutá viac do severného rohu polozemnice (obr. 130: 3). Výplň týchto jamiek sa veľmi nelíšila od ostatnej zásypovej výplne chát. Jediným rozdielom bola väčšia prímes uhlíkov. Toto pozorovanie opäť otvára problém doposiaľ nezisteného spôsobu vykurovania kvádskych polozemníc.

Na celej ploche sme preskúmali len jednu sídliskovú jamu, čo zodpovedá pozorovaniam z iných kvádskych sídlisk na JZ Slovensku, kde počty sídliskových jám taktiež zaostávajú za počtami polozemníc.

Z hospodárskeho hľadiska veľmi cenným bolo zistenie výrobných objektov z doby rímskej. Ako objekt 17 sme označili dvojicu malých šachtovitých piecok s prepálenými stenami. Do rovnej dlážky zahĺbeného objektu 18 bola vykopaná ďalšia piecka s prepálenými stenami a dnom a s jazykovitým predpecným pracovným priestorom. Výplň piecky tvorila zvrstvená sadzovito-popolovitá hlina. V pieckach sme nenašli výrobný odpad, ktorý by umožňoval určiť, akým výrobným postupom piecky slúžili. Ostáva len veriť, že podklady pre interpretáciu piecok získame po preplavení hliny z ich výplní.

V priestore južne od neskororímskej chaty 1 sa nachádzal pozoruhodný žľabovitý útvar (objekt 13), ohraničujúci tri strany obdĺžnikovitej plochy a sústava kolových jám usporiadaných zhruba do radu.

Nálezy a datovanie

Na základe nálezov možno vo vývoji preskúmaného torza osady na Zadnom rozlíšiť dve výrazné fázy. Do staršej z nich z 2. stor. sa na základe niektorých drobných nálezov a keramiky dá zaradiť väčšina sídliskových objektov. Chronologickou oporou sú predovšetkým dve dvojdielne silno profilované spony typu Almgren 84, pochádzajúce z chaty 19 (obr. 130: 4-5). Ťažisko výskytu týchto spôn spadá do 2. stor., predovšetkým do jeho druhej polovice. V neskoršom období sa spony Almgren 84 vyskytujú len ojedinele. V chate 4 sa našiel z numizmatického hľadiska pozoruhodný denár - serratus - vyrazený v augustovskom období (určenie E. Kolníkovej - pozri príspevok v tejto ročenke). Pre datovanie chaty je, žiaľ, nepoužiteľný. Pri odhumusovávaní sa však v ornici presne nad tou istou chatou ešte v r. 1997 našla honosná importovaná terčovitá spona zdobená viacfarebným emailom (obr. 130: 1). Jej príslušnosť k nálezovému celku z chaty 4 treba brať s rezervou. Spony tohto typu (Riha typ 7.16) sa početne vyskytujú vo všetkých provinciách Rímskeho impéria od druhej polovice 1. stor. Emailované exempláre podobné spínadlu z Trnávky patria do 2. stor. (*Riha 1994*, 163, Taf. 43: 2851). Poslednou sponou z r. 1998 je tutulovité spínadlo (obr. 130: 2) z ornice v sektore a/6. Aj takéto spony sa vyskytujú od flaviovskej doby po 2. stor. V žiarovom hrobe 97 nekropoly II v Gerulate tutulovitú sponu sprevádzal stredný bronz cisára Domitiana z r. 84 (*Pichlerová 1981*, 148, tab. CXXI: 9).

Všetky tri chaty z 2. stor. poskytli bohaté keramické súbory, ktoré istotne prispejú k poznaniu tvarovej a výzdobnej škály germánskej keramiky v uvedenom období. Predbežne zverejňujem len stručný výber keramického materiálu z chaty 19 datovanej dvoma sponami Almgren 84. V jemnej germánskej keramike sú zastúpené výzdobné techniky charakteristické pre 2 . stor. - trojuholníky vypĺňané bodkami (obr. 130: 8), šrafované polia na dnách misiek (obr. 130: 10), ryté oblúčiky (obr. 130: 11; 131: 2), barbotino (obr. 131: 1) a vhĺbené jamky (obr. 131: 3). Hrubší kuchynský riad zdobia predovšetkým rôzne kombinácie nechtovitých vpichov (obr. 131: 6,8-9,11), ryhovanie (obr. 131: 5) a zdrsňovanie povrchu (obr. 131: 12). Dôležité miesto v týchto súboroch zaujíma aj importovaná keramika panónskeho pôvodu (obr. 130: 6-7). Je však pozoruhodné, že napriek blízkosti limesu a tábora Gerulata (vzdušnou čiarou 15 km), sa na sídlisku v Trnávke-Zadnom nevyskytol ani jeden zlomok terry sigillaty. Pre toto obdobie by prichádzal do úvahy tovar z Lezoux alebo včasný tovar z Rheinzabernu. Svedčí to o tom, že tento obchodný prúd naše sídlisko obišiel, resp. ho zasiahol len veľmi okrajovo.

Sídliskové objekty z 3. stor. na Zadnom zatiaľ chýbajú. Medzi rozptýlenými nálezmi z ornice možno s istotou do druhej polovice 3. stor. datovať len dve bronzové mince (pozri príspevok E. Kolníkovej v tejto ročenke). Nie je však vylúčené, že tieto mince súvisia s nasledujúcou fázou osídlenia, ktorú možno predbežne zaradiť do záveru 3. až 4. stor. Táto sídlisková fáza je doposiaľ zastúpená len jedným

objektom, a to chatou 1. Jej nálezový súbor je ovela chudobnejší v porovnaní so staršími polozemnicami. Obsahuje však výrazné prvky mladšej až neskorej doby rímskej ako sú hrnce s prstom pretláčaným okrajom alebo germánske misky vytočené na hrnčiarskom kruhu. Datovateľné drobné nálezy zatiaľ chýbajú.

Záver

Výskumom v r. 1998 sa podarilo odkryť časť rozsiahlejšej kvádskej osady v polohe Zadné. Jej vznik možno datovať už do obdobia pred markomanskými vojnami. V 2. stor. preskúmaná časť sídliska pozostávala z troch polozemníc, jednej jamy, niekoľkých výrobných objektov a sústavy žľabov a kolových jám. Osídlenie z 3. stor. na Zadnom nie je doložené a výskum v nasledujúcej sezóne snáď odpovie na otázku, či tu možno skutočne rátať s hiátom. Už teraz však uveďme pozoruhodný fakt, že práve do obdobia po markomanských vojnách (záver 2. a prvá polovica 3. stor.) možno datovať rozkvet sídliska v polohe Silničné, ktorého časť preskúmal v r. 1997 P. Ivan. Obe lokality sú oddelené zaniknutým riečnym ramenom a navzájom vzdialené asi 700-800 m. Obe sídliská z Trnávky sú súčasťou rozsiahlejšej aglomerácie kvádskych osád, rozprestierajúcich sa medzi jurským Šúrom a meandrami Malého Dunaja, predovšetkým v trojuholníku medzi Vajnorami, Trnávkou a Ivankou pri Dunaji (*Studeníková/Zachar 1980a* 198-199; *1980b* 254-255; *Kraskovská 1970*, 85-119; *Farkaš 1980*, 67). Výskum výraznou mierou prispieva k poznaniu sídliskových pomerov v dobe rímskej v predpolí panónskeho limesu na území východne od Bratislavskej brány.

Literatúra

Farkaš 1980 - Z. Farkaš: Nové nálezy zo Šenkvíc a Ivanky pri Dunaji. AVANS 1979, 1980, 67.

Ivan 1999 - P. Ivan: Záchranný výskum na trase výstavby diaľnice v Bratislave-Trnávke. AVANS 1997, 1999, 73-75.

Kraskovská 1970 - Ľ. Kraskovská: Sídlisko z doby halštatskej a rímskej v Ivanke pri Dunaji. Zborník Slovenského Národ. Múz. 64 - Hist.10, 1970, 85-119.

Pichlerová 1981 - M. Pichlerová: Gerulata – Rusovce. Rímske pohrebisko II. Bratislava 1981.

Riha 1994 - E. Riha: Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst. Die Neufunde seit 1975. Forschungen in Augst Band 18, Augst 1994.

Studeníková/Zachar 1980a - E. Studeníková/Ľ. Zachar: Pokračovanie záchranného výskumu v Bratislave-Vajnoroch. AVANS 1979, 1980, 198-199.

Studeníková/Zachar 1980b - E. Studeníková/Ľ. Zachar: Pokračovanie záchranného výskumu v Bratislave-Vajnoroch. AVANS 1979, 1980, 254-255.

FORTSETZUNG DER RETTUNGSGRABUNG DER GERMANISCHEN SIEDLUNG IN BRATISLAVA-TRNÁVKA (Bez. Bratislava). Im J. 1998 setzte die Rettungsgrabung auf dem geplanten Fernstraßenbau D61 im Ostteil von Bratislava im Stadtteil Trnávka fort. Die germanische Siedlung in der Lage Zadné liegt auf einer nicht großen ovalen Düne von ca. 2 ha Fläche. Von der etwa 700 m entfernten Fundstelle in der Lage Silničné (Ivan 1999) trennt sie ein ehemaliger Flußarm. Vom der Donau ist sie in Luftlinie etwa 8 km entfernt. a) Zusammensetzung der Objekte. In der Grabungssaison 1998 wurden insgesamt 21 Siedlungsobjekte untersucht, und zwar vier Halbgrubenhütten, eine Siedlungsgrube, zwei Produktionsobjekte (Öfen) und mehrere Pfostengruben, Rinnen und kleinere Vertiefungen. Vier eingetiefte Hütten hatten rechteckigen Grundriß. Außer der Hütte 4, wo keine Pfostengruben festgestellt wurden, wiesen die übrigen Halbgrubenhütten die charakteristische Sechspfostenkonstruktion auf. Ein beachtenswertes Baudetail bildeten seichte kreisförmige und ovale Gruben mit geraden Sohlen in zwei Hütten. In Hütte 3 war die Grube beinahe genau inmitten des Grundrisses untergebracht, in Hütte 19 war sie mehr zur Nordecke der Halbgrubenhütte verschoben (Abb. 130: 3). Die Verfüllung dieser Gruben unterschied sich nicht sehr von der übrigen lehmigen Hüttenverfüllung. Den einzigen Unterschied bildete eine größere Beimischung von Holzkohlenstückchen. Diese Beobachtung wirft abermals das Problem der bisher nicht festgestellten Beheizungsweise der quadischen Halbgrubenhütten auf. Auf der ganzen Grabungsfläche wurde nur eine einzige Siedlungsgrube untersucht, was den Beobachtungen aus anderen quadischen Siedlungen in der SW-Slowakei entspricht, in denen die Anzahl der Siedlungsgruben ebenfalls geringer ist als jene der Halbgrubenhütten. Vom wirtschaftlichen Gesichtspunkt war die Feststellung von römerzeitlichen Produktionsobjek-

ten sehr wertvoll. Als Objekt 17 bezeichnet wurde ein Paar kleiner Schachtöfen mit gebrannten Wänden. In dem geraden Fußboden des eingetieften Objektes 18 war ein weiterer Ofen mit gebrannten Wänden und Sohle ausgehoben. Die Öfen enthielten keinen Produktionsabfall, nach welchem hätte bestimmt werden können, welchem Produktionsverfahren sie gedient haben. Es bleibt nur zu glauben, daß Unterlagen für die Interpretation der Öfen bei der Schlämmung des Lehms aus ihrer Verfüllung gewonnen werden. Im Raum südlich der spätrömerzeitlichen Hütte 1 befand sich ein beachtenswertes Rinnengebilde (Objekt 13), das drei Seiten der rechteckigen Fläche umgrenzte, und ebenfalls ein System von grob zu einer Reihe angeordneten Pfostengruben. b) Funde und Datierung. Auf Grundlage der Funde lassen sich in der Entwicklung des untersuchten Siedlungstorsos von Zadné zwei ausgeprägte Phasen unterscheiden. In die ältere von ihnen aus dem 2. Jh. sind nach manchen Kleinfunden und Keramik die meisten Siedlungsobjekte zuweisbar. Einen chronologischen Anhaltspunkt bilden vor allem zwei stark profilierte zweiteilige Fibeln des Typs Almgren 84 aus Hütte 19 (Abb. 130: 4-5). Der Schwerpunk des Vorkommens dieser Fibeln entfällt in das 2. Jh., vor allem in seine zweite Hälfte. Hütte 4 ergab vom numismatischen Gesichtspunkt einen beachtenswerten Denar - Serratus - aus augusteischer Prägungszeit (Bestimmung E. Kolníková - siehe den Beitrag in diesem Jahrbuch). Bei der Humusabschürfung wurde in der Ackerkrume genau über dieser Hütte eine importierte scheibenförmige Prunkfibel mit mehrfarbiger Emailverzierung gefunden (Abb. 130: 1). Ihre Zugehörigkeit zum Fundverband aus Hütte 4 muß mit Reserve genommen werden. Fibeln dieses Typs (Riha Typ 7.16) erscheinen zahlreich in allen Provinzen des römischen Imperiums ab der zweiten Hälfte des 1. Jh. Emaillierte Exemplare, ähnlich der Fibel aus Trnávka, gehören in das 2. Jh. (Riha 1997, 163, Taf. 43: 2851). Die letzte Fibel aus dem J. 1998 ist eine tutulusförmige Fibel aus der Ackerkrume im Sektor a/6 (Abb. 130: 2). Auch solche Fibeln waren seit den Flaviern bis zum 2. Jh. gängig. Im Brandgrab 97 der Nekropole II in Gerulata war eine tutulusförmige Fibel von mittlerer Bronze des Kaisers Domitianus aus dem J. 84 begleitet (Pichlerová 1981, 148, CXXI: 9). Alle drei Hütten aus dem 2. Jh. ergaben reiche Keramikkollektionen, die sicherlich zum Kennen der Formen- und Verzierungsskala der germanischen Keramik im angeführten Zeitabschnitt beitragen werden. Vorläufig veröffentlicht der Autor hier nur eine knappe Auswahl des Keramikmaterials aus der durch zwei Fibeln Almgren 84 datierten Hütte 19. In der germanischen Feinkeramik sind Verzierungstechniken vertreten, die für das 2. Jh. charakteristisch sind - punktgefüllte Dreiecke (Abb. 130: 8), schraffierte Felder auf den Schüsselböden (Abb. 130: 10), geritzte Bögen (Abb. 130: 11; 131: 2), Barbotine (Abb. 131: 1) und eingetiefte Grübchen (Abb. 131: 3). Gröberes Küchengeschirr zieren vor allem verschiedene Kombinationen von Fingernageleindrücken (Abb. 131: 6, 8-9, 11), Rillen (Abb. 131:5) und Rauhung der Oberfläche (Abb. 131: 12). Eine wichtige Stelle nimmt in diesen Kollektionen auch Importkeramik pannonischer Herkunft ein (Abb. 130: 6-7). Doch ist es beachtenswert, daß, trotz der Nähe des Limes und des Lagers Gerulata (Luftlinie 15 km), in der Siedlung von Trnávka-Zadné kein einziges Terra sigillata-Bruchstück vorgekommen ist. Siedlungsobjekte aus dem 3. Jh. fehlen vorderhand in Zadné. Von den Streufunden aus der Ackerkrume lassen sich mit Sicherheit in die zweite Hälfte des 3. Jh. nur zwei Bronzemünzen datieren (siehe den Beitrag E. Kolníkovás in diesem Jahrbuch). Doch ist nicht auszuschließen, daß diese Münzen mit der nachfolgenden Besiedlungsphase zusammenhängen, die vorläufig in das ausgehende 3. bis in das 4. Jh. einstufbar ist. Diese Siedlungsphase ist bisher nur durch ein einziges Objekt, und zwar die Hütte 1, vertreten. Ihr Fundverband ist viel ärmlicher im Vergleich zu den älteren Halbgrubenhütten. Doch enthält sie ausgeprägte Elemente der jüngeren bis späten römischen Zeit, wie Töpfe mit einer Fingertupfenleiste am Rand oder germanische scheibengedrehte Schüsseln. Datierbare Kleinfunde fehlen vorderhand. c) Abschließende Erwägungen. Mit der Grabung im J. 1998 ist es gelungen, den Abschnitt einer umfangreicheren quadischen Siedlung in der Lage Zadné freizulegen. Ihre Entstehung kann schon in die Zeit vor den Markomannenkriegen datiert werden. Im 2 Jh. bestand der untersuchte Teil der Siedlung aus drei Halbgrubenhütten, einer Grube, mehreren Produktionsobjekten und aus einem System von Rinnen und Pfostengruben. Besiedlung aus dem 3. Jh. ist der Lage Zadné nicht belegt und die Grabung in der nachfolgenden Saison wird vielleicht die Frage beantworten, ob hier tatsächlch mit einem Hiatus gerechnet werden kann. Doch schon jetzt sei die beachtenswerte Tatsache angeführt, daß gerade in die Zeit nach den Markommannenkriegen (Ende des 2. und erste Hälfte des 3. Jh) die Blütezeit der Siedlung in der Lage Silničné datierbar ist, von der ein Teil im J. 1997 von P. Ivan untersucht wurde.

Beide Fundstellen trennt ein ehemaliger Flußarm und sie sind ca. 700-800 m voneinander entfernt. Beide Siedlungen von Trnávka bilden den Bestandteil einer umfangreicheren Agglomeration quadischer Ansiedlungen, die sich zwischen der sumpfigen Region des Jurský Šúr und den Mäandern der Kleinen Donau erstrecken, vor allem im Dreieck zwischen Vajnory, Trnávka und Ivanka pri Dunaji (Studeníková/Zachar 1980a, 254-255; 1980b, 198-199; Kraskovská 1970, 85-119; Farkaš 1980, 67). Die Grabung trägt ausgeprägt zum Kennen der Siedlungsverhältnisse in römischer Zeit im pannonischen Limesvorfeld östlich des Bratislavaer Tores bei.

BRONZOVÉ KLADIVO Z NEZNÁMEHO NÁLEZISKA NA ZÁPADNOM SLOVENSKU

Ladislav Veliačik

Neznáma lokalita na západnom Slovensku, doba bronzová, bronzové kladivo. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

Z rozsiahlej súkromnej zbierky bratislavského zberateľa sa vďaka K. Pietovi podarilo zapožičať na odborné spracovanie viaceré archeologické nálezy, medzi nimi aj bronzové kladivo, ktoré má pochádzať z územia západného Slovenska. Žiadne bližšie okolnosti miesta a spôsobu nájdenia nie sú známe.

Bronzové kladivo s masívnou, platničkovitou tylovou časťou a odlomeným alebo neopraco-vaným tylom. Vysoké bočné laloky sa symetricky zbiehajú k mierne zaoblenému schodíku, pod ktorým je masívne telo nepravidelného kruhového prierezu, na konci kovaním mierne rozšírené, úderová plocha je rovná. Na bokoch sú zreteľné odlievacie švy po dvojdielnom kadlube. Povrch s ušľachtilou tmavozelenou patinou; dĺ. 11,7 cm, ∅ obucha 18-21 mm, max. š. s lalokmi 36 mm, hr. platničky 8 mm (obr. 132).

Publikovaný nález znamená z hľadiska vyhotovenia a funkcie v slovenskom prostredí neobvyklý výrobok. S najväčšou pravdepodobnosťou predstavoval pôvodne sekeru so špicatým schodíkom, sekundárne upravenú po odlomení časti s ostrím. Tento predpoklad podporuje jednak tvar násadca pre drevenú rukoväť, jednak nápadne predĺžená tylová časť, typická pre uvedený typ sekier. Existuje však aj možnosť, že máme do činenia s pôvodným, tvarovo či funkčne ďalej neupravovaným predmetom. Druhú alternatívu pripúšťa na sekerách výnimočný okrúhly prierez masívneho tela pod schodíkom a aj keď zriedkavá, predsa len existencia pomerne blízkych paralel, intencionálne vyrobených kladív. Zhodou okolností aj dva typologicky i funkčne príbuzné nástroje pochádzajú z neznámych nálezísk, líšia sa len dlhším a kónicky sa rozširujúcim telom pod schodíkom (*Hampel 1886*, obr. VIII:5, 6.)

Spomedzi sekier so špicatým schodíkom sa pri chronologickom zaradení nálezu možno oprieť o variant s jazykovitým schodíkom (*Novotná 1970*, 39, 41). Jeho obdobie výskytu sa v hrubých rysoch kryje s datovaním hlavnej skupiny sekier so špicatým schodíkom, od konca staršej až po začiatok mladšej doby bronzovej. Jediný dobre datovateľný celok so sekerou s jazykovite tvarovaným schodíkom, depot zo Švedlára, patrí až do prechodného obdobia strednej a mladšej doby bronzovej (*Novotná 1970*, 41). Zhodné časové postavenie považujem za najpravdepodobnejšie aj pre kladivo z neznámej lokality zo západného Slovenska. Svojím vyhotovením kladivo určite nepatrilo medzi bežné, univerzálne nástroje svojej doby, ale je dokladom špecializovanej kovotepeckej práce, s využitím pri výrobe luxusných tepaných výrobkov.

Literatúra

Hampel 1886 - J. Hampel: A Bronzkor Emlékei Magyarhonban. 1. Budapest 1886.
Novotná 1970 - M. Novotná: Die Äxte und Beile in der Slowakei. Prähist. Bronzefunde 9, 1970.

BRONZEHAMMER VON EINER UNBEKANNTEN FUNDSTELLE IN DER WESTSLOWAKEI. Aus einer Privatsammlung konnte für eine fachliche Bearbeitung ein Bronzehammer gewonnen werden, zu welchem außer einer Information, daß er aus dem Gebiet der Westslowakei stammen soll, keinerlei Angaben über die Fundumstände bekannt sind. Obzwar der Autor nahe Parallelen aus dem Gebiet Ungarns festgestellt hat (Hampel 1886, Taf. VIII: 5, 6), läßt er im Falle des publizierten Fundes auch

die Möglichkeit zu, daß es sich um einen sekundär zugerichteten Torso eines Absatzbeiles mit spitzer Rast handelt, bzw. um eine Variante mit zungenförmigem Absatz mit wahrscheinlicher zeitlicher Zugehörigkeit an das Ende der mittleren, evtl. an die Grenze mit der jüngeren Bronzezeit. Zugleich hält er das Beil für einen wertvollen Beleg der heimischen Metalltreibproduktion mit der Ausnützung bei der Anfertigung von getriebenen Luxusgegenständen.

STREDOVEKÉ SÍDLISKÁ V BELUŠI A PRUSKOM

Ivona V l k o l i n s k á

1. V chotári obce B e l u š a (okr. Púchov) sa v rámci trasy diaľnice D1 východne od obce nachádza uzol UKB. Naň nadväzuje diaľničný privádzač Púchov, vedúci od motorestu Zákruta severným smerom cez chotár Dolných Kočkoviec až po Púchov. Na konci intravilánu Beluše na pravom brehu Konopnického potoka, výstavba privádzača odhalila sídlisko z obdobia stredoveku. Stroje pri odhumusovávaní porušili a z veľkej časti zničili objekty, takže sa z nich zachovali len torzá dvoch zahĺbených objektov, ktoré sa výrazne rysovali oproti podložiu. Viaceré keramické zlomky podľa tvaru okrajov i výzdoby, vrátane výrazne zosilnených okrajov zásobníc, umožňujú datovanie do 12.-13. stor.

2. V obci P r u s k é (okr. Ilava), časť B o h u n i c e boli počas úprav záhrady patriacej k domu 56 zistené početné keramické zlomky. Ich koncentrácia bola najvýraznejšia na rozhraní záhrady a prístupovej cesty k domu. Počas obhliadky, na ktorú majiteľ pozemku privolal pracovníkov Archeologického ústavu SAV z Nitry I. Vlkolinskú a R. Kujovského, bolo zistené nasledovné: terénna situácia a poloha črepov ukazujú na sekundárnu navážku, pričom však veľké množstvo zlomkov a ich zloženie dovoľuje predpokladať, že pochádzajú z nejakej neďalekej hrnčiarskej dielne. Tvary nádob, okrajov, úch a iných častí, ako aj ich výzdoba, umožňujú predbežné datovanie do 15.-16. stor.

MITTELALTERLICHE SIEDLUNGEN IN BELUŠA UND PRUSKÉ. Im Gemeindekataster von Beluša (Bez. Púchov) wurde bei der Fernstraßenzuleitung Púchov eine mittelalterliche Siedlung gestört. Die Lage befindet sich nördlich von der Gemeinde am rechten Ufer des Konopnický-Baches. Untersucht wurden nur Torsos mehrerer eingetiefter Objekte. Datierung aufgrund von Keramik in das 12.-13. Jh. In der Gemeinde Pruské, Teil Bohunice (Bez. Ilava) wurde im Intravillan bei einer Gartengestaltung eine beträchtliche Menge von Keramikbruchstücken festgestellt. Die hinzugerufenen Mitarbeiter des AI der SAW aus Nitra stellten fest, daß es sich um eine sekundäre Lage handelt, wobei jedoch die Scherbenmenge, wie auch deren Zusammensetzung anzunehmen erlaubt, daß die Scherben aus irgendeiner unweiten Töpferwerkstatt stammen. Datierung in das 15.-16. Jh.

OJEDINELÝ NÁLEZ ŠATOVEJ SPONY(?) Z KAPINIEC

Jozef Z á b o j n í k

Kapince (okr. Nitra), intravilán, záhrada domu 22, stredovek-novovek (16.-17. stor.?), ojedinelý nález. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

Na konci záhrady domu 22 bol v hĺbke asi 20 cm pri kultivácii pôdy nájdený kotúčovitý zdobený predmet (obr. 133). Miesto nálezu leží na rovine v blízkosti potoka Radošinka. Iné nálezy (ľudské kosti, predmety) sa nenašli. Predmet je vyhotovený z bronzového plechu hrubého asi 2 mm, má kotúčovitý tvar a priemer 58-59 mm. Medzi štyrmi lúčmi sú pravdepodobne vyrazené takmer rovnaké otvory nesúce nevýrazné stopy ošúchania. Na lícnej strane výzdoba pozostáva z rytých kružníc, medzi ktorými je umiestnený nepravidelný vybíjaný ornament (krúžky, bodkované línie a oblúčiky), rub je plochý a nezdobený.

Spôsob použitia uvedeného predmetu nemožno jednoznačne interpretovať. Vzhľadom na pomerne bohatú výzdobu možno uvažovať o jeho dekoratívnej funkcii. Podobný ornament sa totiž vyskytuje aj na okrasách z obdobia neskorého stredoveku. Na základe všeobecnej dedukcie ho možno považovať za rozdeľovač remeňov, spínadlo, resp. súčasť odevu.

Analogický predmet sa našiel v jednom z hrobov v Ducovom (za láskavé poskytnutie informácie ďakujem A. Ruttkayovi), nachádzajúcom sa v tej časti pohrebiska, ktorú autor výskumu datuje do záveru 16. až do prvej polovice 17. stor. Exemplár z Ducového bol uložený na hrudi pochovaného jedinca, pričom v jeho otvoroch sa zachovali zvyšky akýchsi šnúr. Na základe uvedeného sa možno azda domnievať, že kotúčovitý bronzový predmet z Kapiniec bol súčasťou, resp. okrasou odevu.

EINZELFUND EINER GEWANDFIBEL(?) AUS KAPINCE. Kapince (Bez. Nitra, Intravillan - Garten des Hauses Nr. 22 - Mittelalter bis Neuzeit - 16.-17. Jh. ?), Einzelfund. Der Fund ist Privatbesitz. Bei der Bodenbearbeitung wurde in ca. 20 cm Tiefe ein aus massiverem Blech angefertigter Gegenstand mit reicher Ritzverzierung und Treibornament gefunden (Abb. 133). Die Art seiner Verwendung wie auch Funktion läßt sich nicht eindeutig bestimmen. Aufgrund eines analogen Grabfundes aus Ducové, den der Grabungsautor in das ausgehende 16. bis in die erste Hälfte des 17. Jh. datiert (für die liebenswürdige Information danke ich A. Ruttkay), kann der Gegenstand aus Kapince für Gewandzierat, bzw. eine Gewandfibel gehalten werden.

Obr. 1. Dedinka (Levelédská I a II). 1 - pazúriková čepeľ; 2 - zlomok predmetu z kostenej platničky. (Barta, 21).

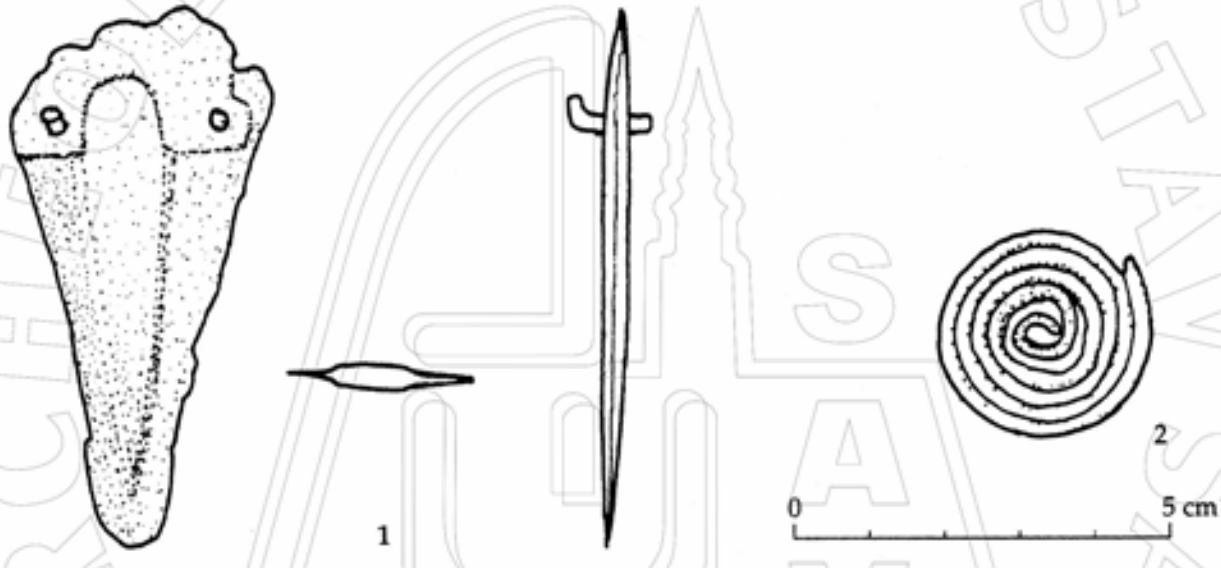

Obr. 2. Bernolákovo. 1-2 - bronzová industria z rozrušených hrobov. (Bartík, 24).

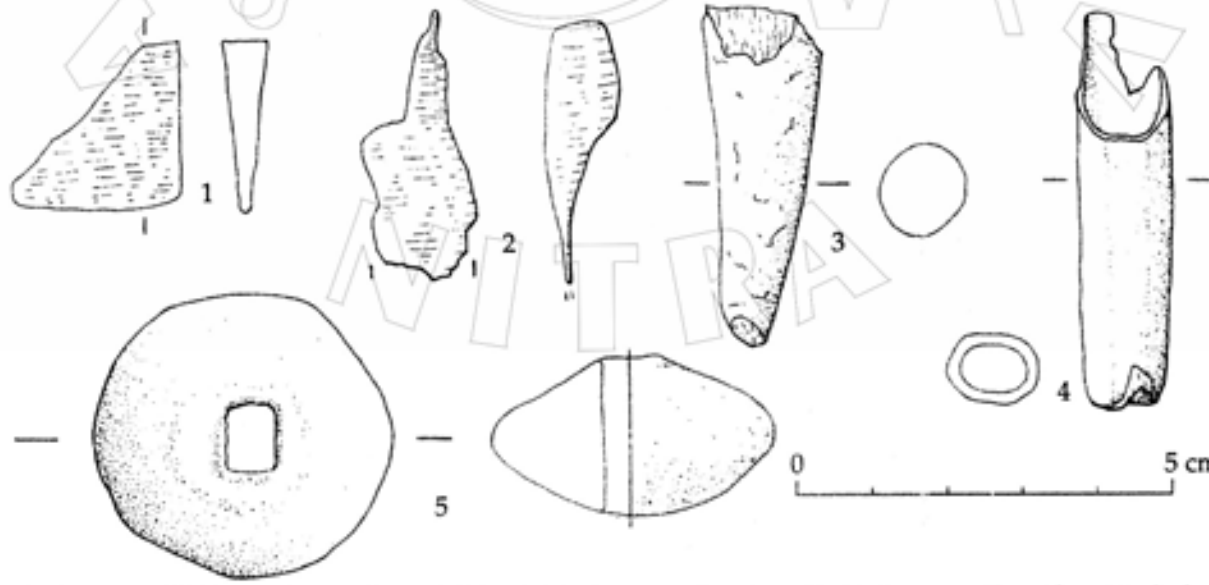

Obr. 3. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara IV-Vlašky). 1 - fragment železného dláta; 2 - fragment železných nožníc; 3 - hrot kosteného šidla; 4 - fragment kostenej rukoväte; 5 - praslen. (Benediková, 31).

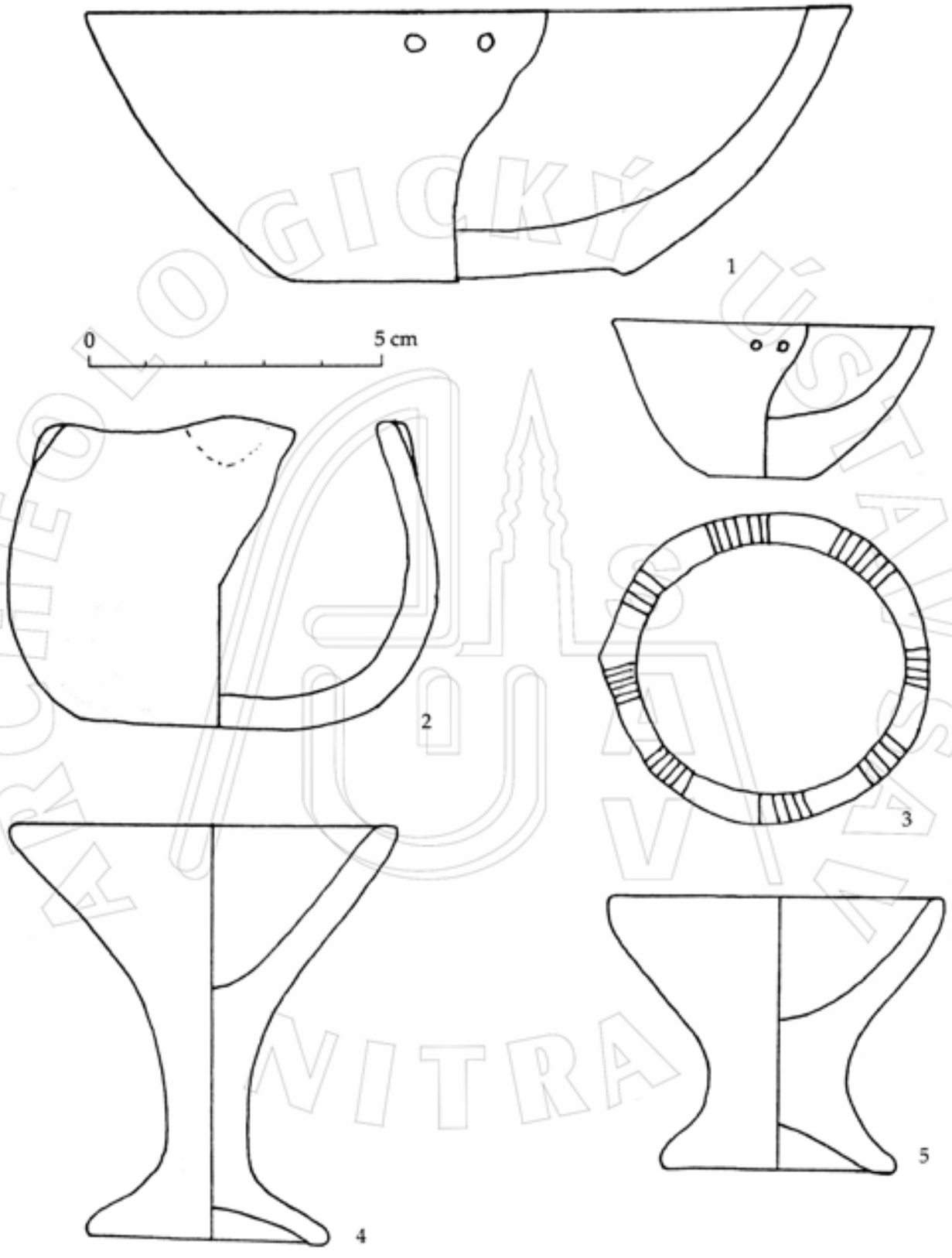

Obr. 4. Kostolný Sek. 1-5 - nádoby maďarovskej kultúry. (Bartík/Šefčáková/Thurzo, 26)

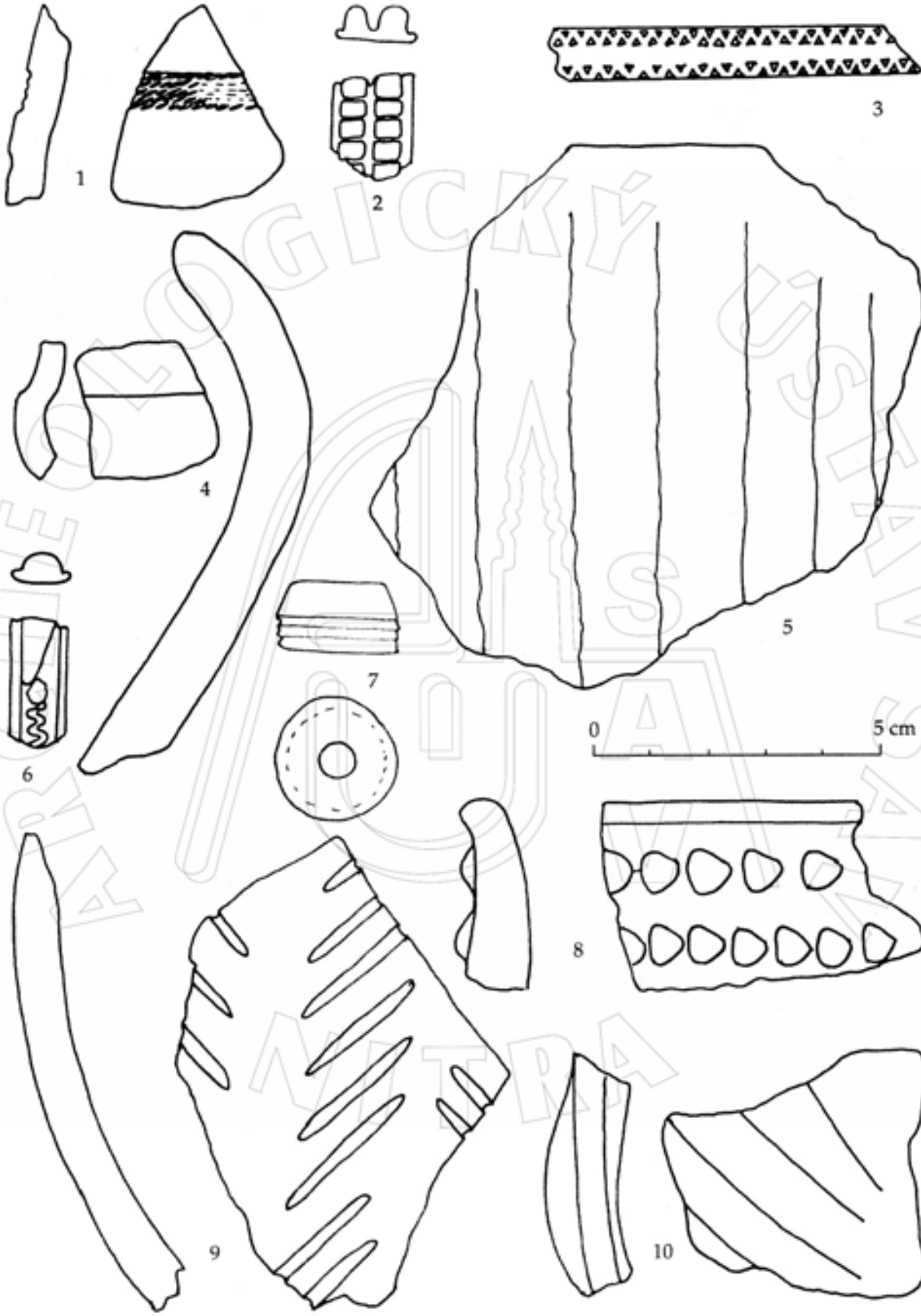

Obr. 5. Výber nálezov. 1, 3-5 - Blatné; 2,7 - Veľký Grob; 6 - Cífer; 8-10 - Reca. (Bartík - Štrbík, 26).

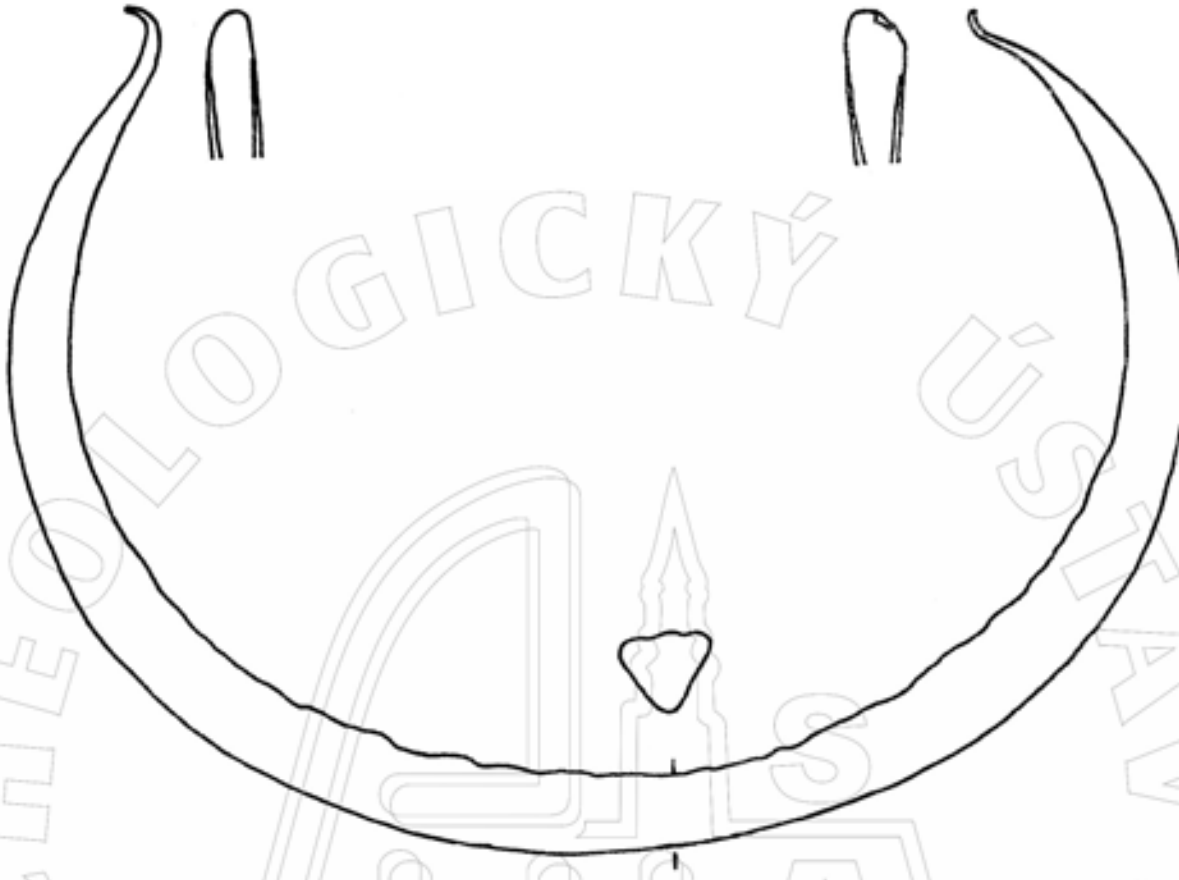

Obr. 6. Bratislava-Devín. Hrivna. (Bartík/Zacsková, 27).

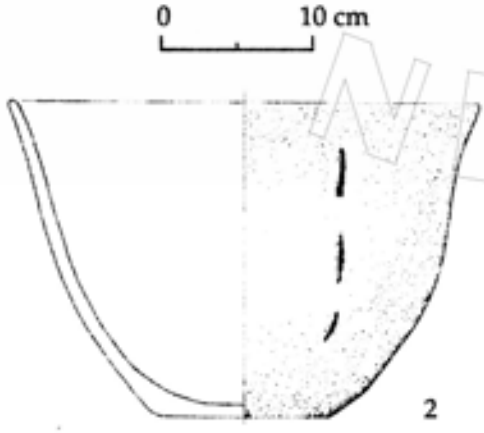

Obr. 7. Trnava (Medzihájе). 1-2 - nádoby želiezovskej skupiny. (Farkaš, 64).

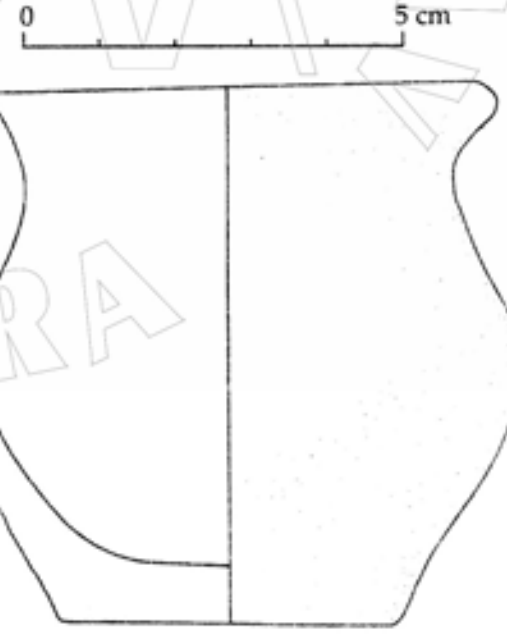

Obr. 8. Dolná Streľová. Hrubostenný hrniec. (Furmánek, 65).

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SAV NITRA

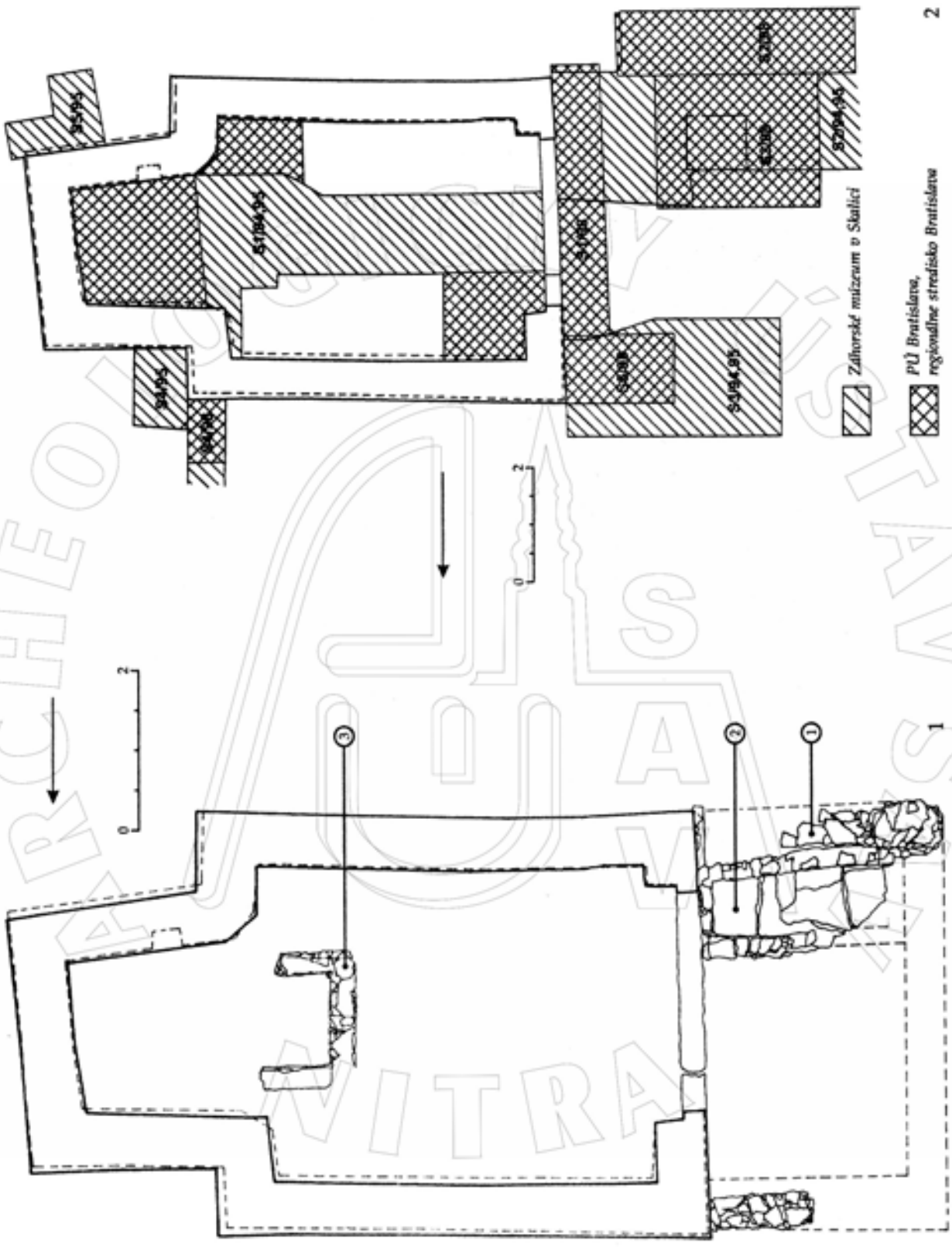

Obr. 9. Kopčany (Kostol sv. Margity). 1 - pôdorys základov (1 - objekt 1; 2 - objekt 2; 3 - základy gotického oltára); 2 - sondy v r. 1994-1998. (Baxa/Drahošová/Sabadošová/ Havlík, 28).

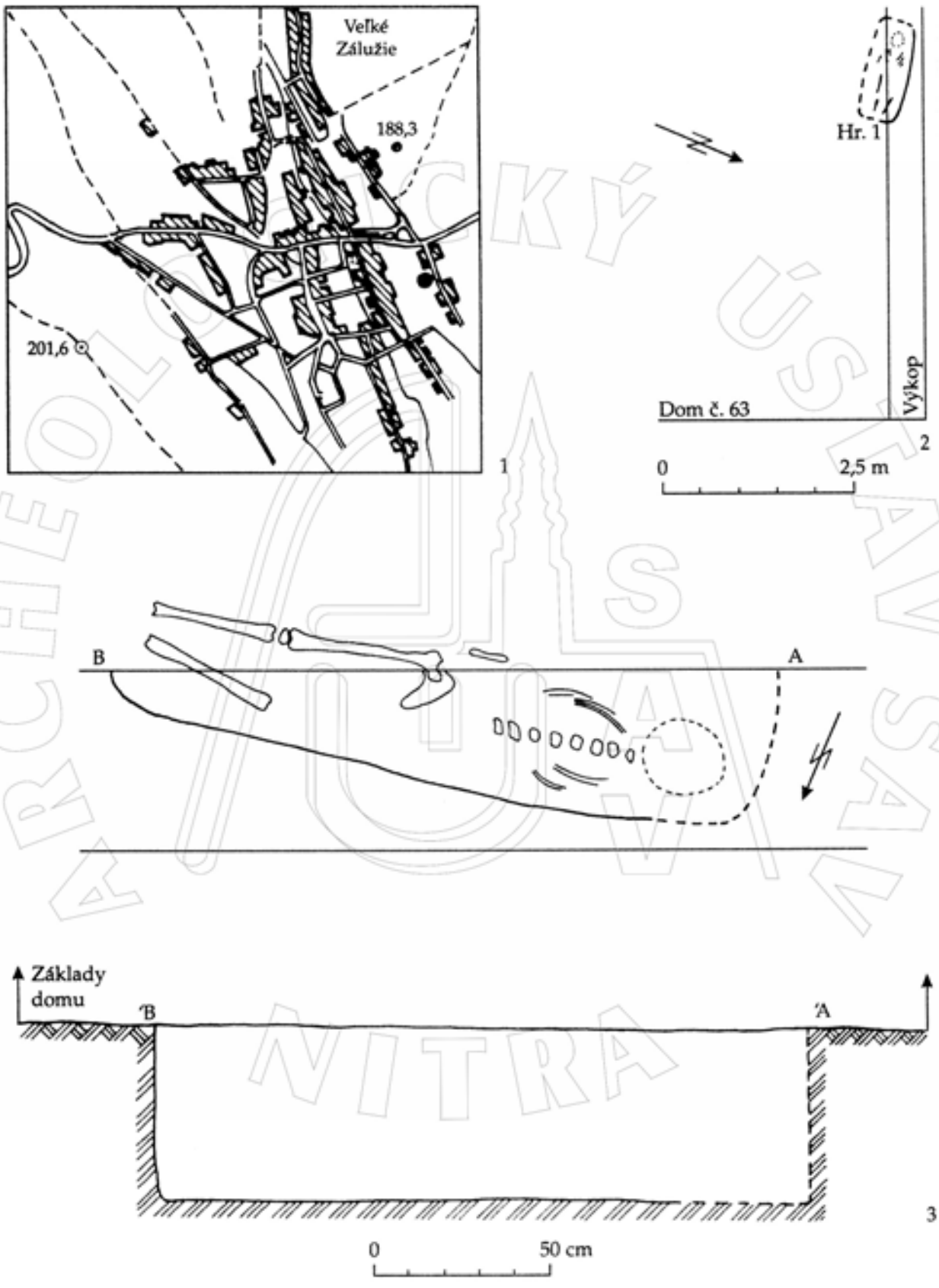

Obr. 10. Veľké Zálužie. 1 - vyznačenie náleziska (plný krúžok); 2 - poloha hrobu v ryhe; 3 - pôdorys hrobu 1/98. (Bátora, 29).

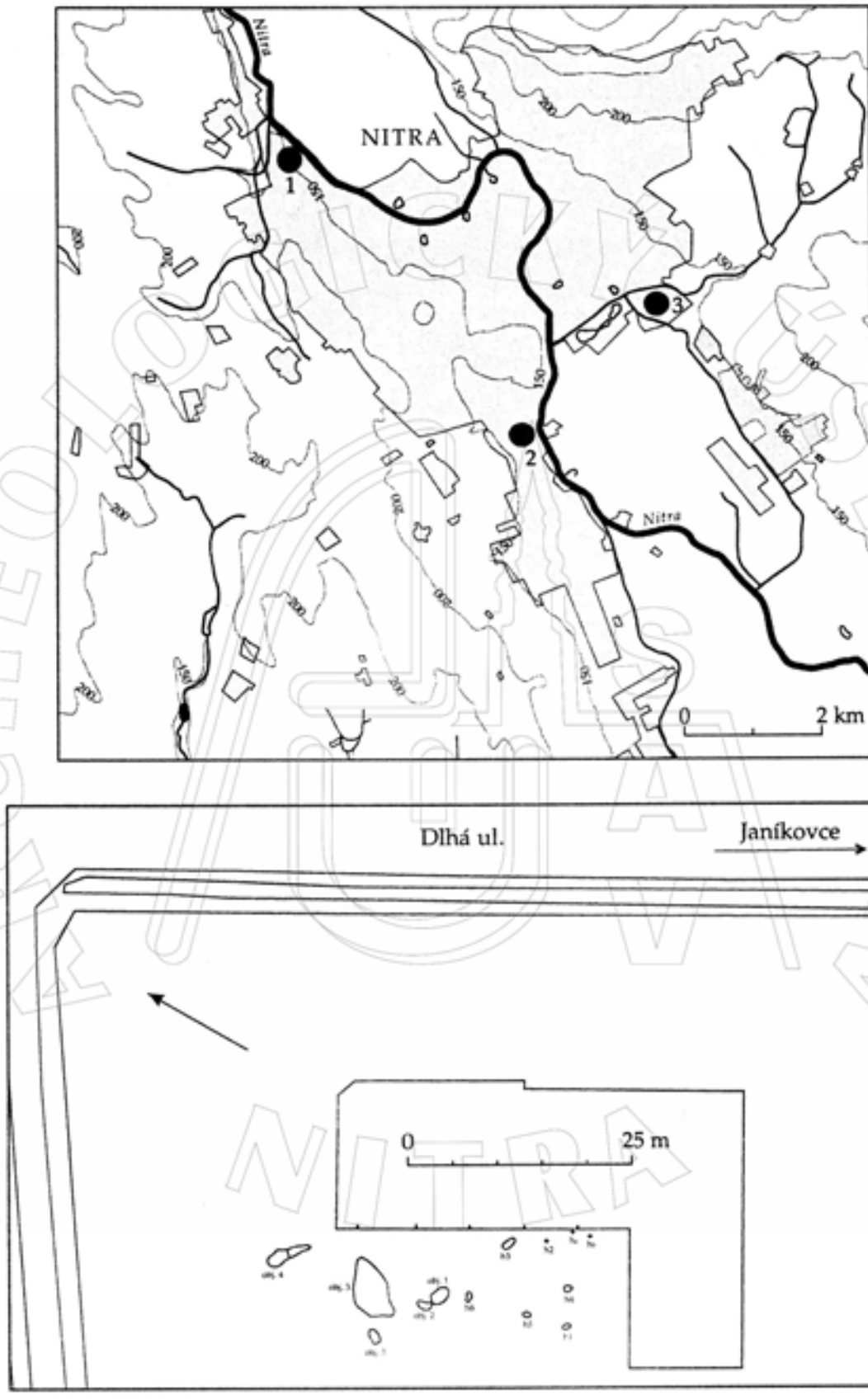

Obr. 11. 1 - pohrebiská z obdobia lineárnej kultúry v Nitre (1 - Mlynárce; 2 - Priemyselná ul.; 3 - Mikov dvor); 2 - pôdorys preskúmanej plochy. (Březinová, 46).

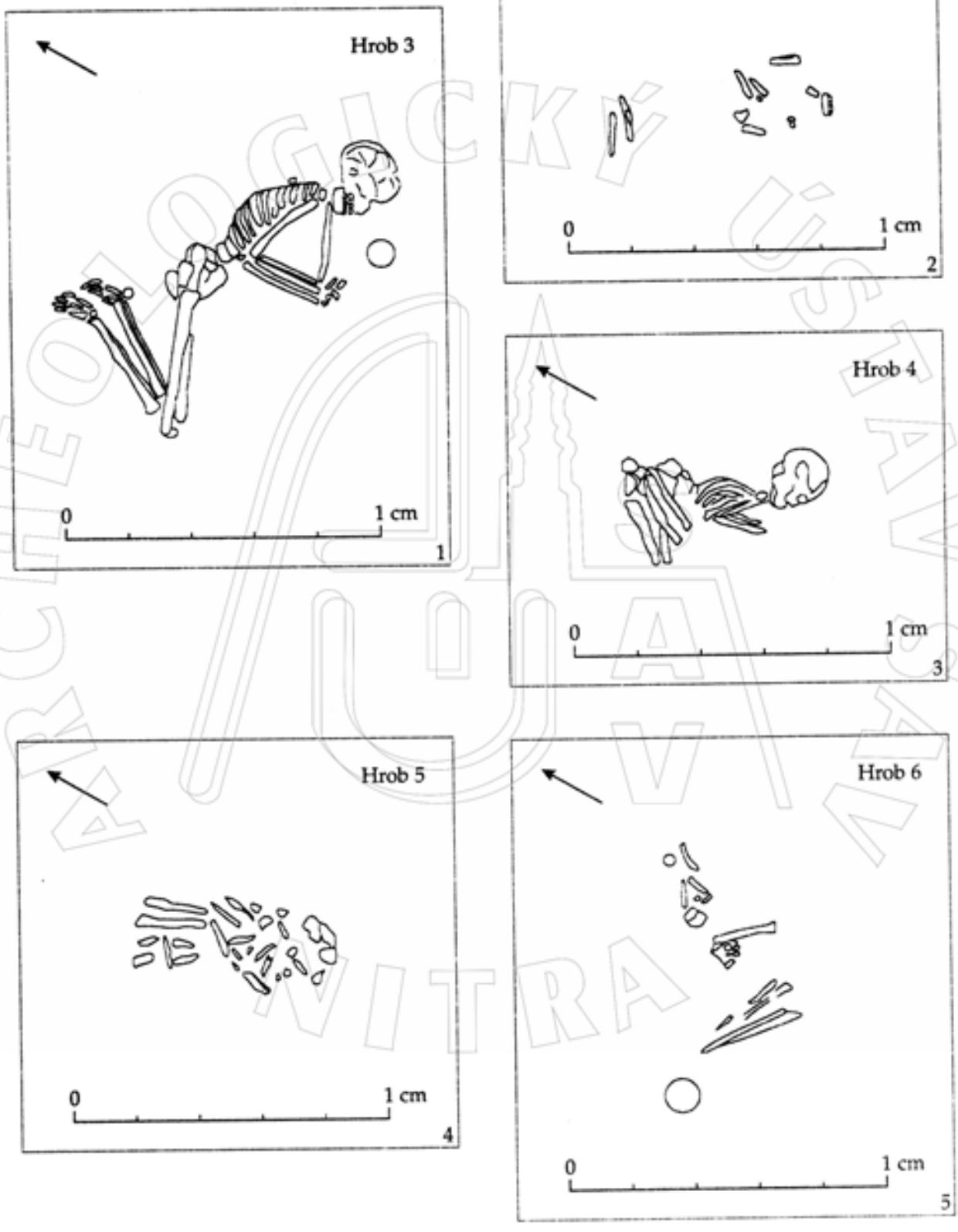

Obr. 12. Nitra (Mikov dvor, Mediderma). Nákresy kostrových hrobov (Březinová, 46).

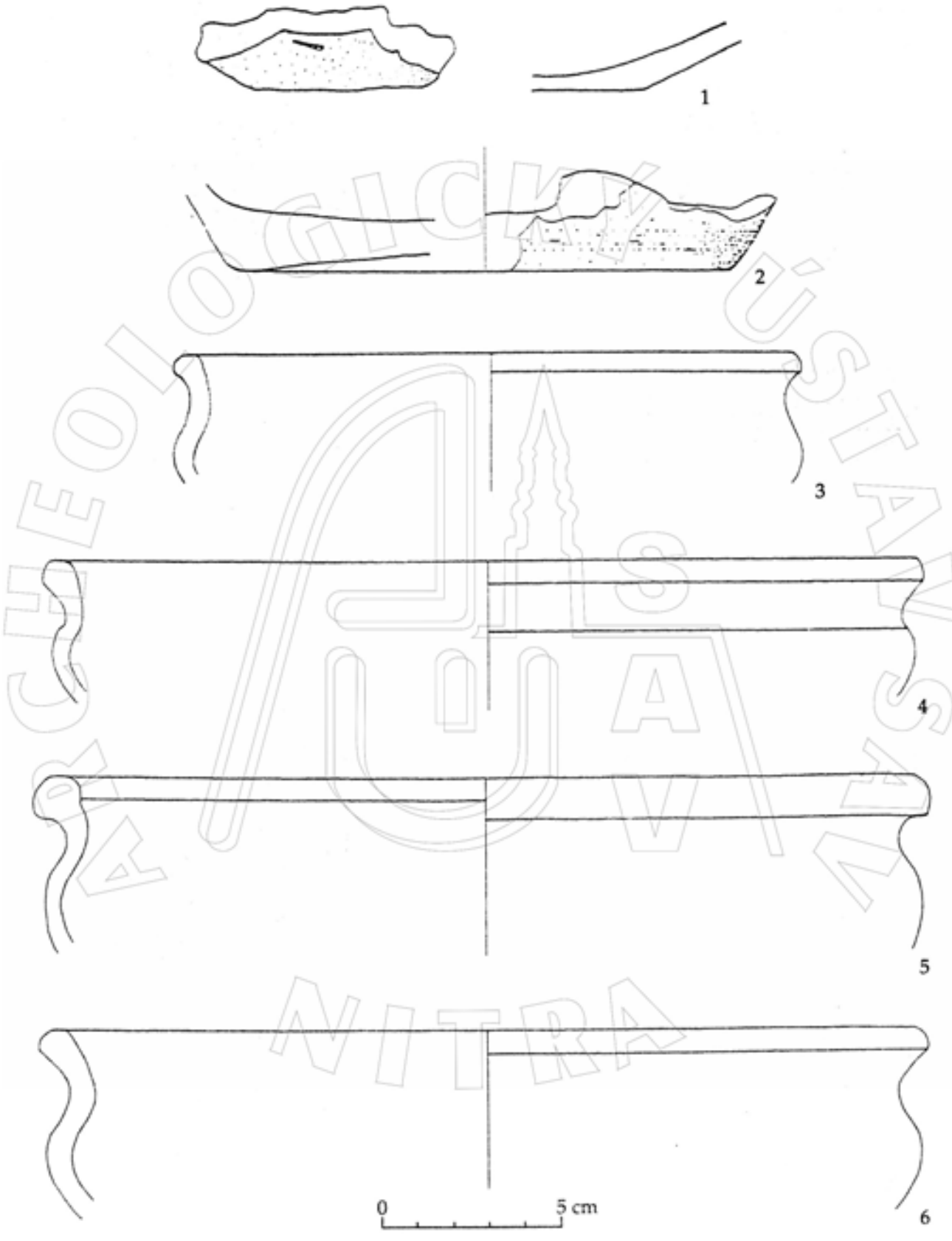

Obr. 13. Gajary (Radlica I). Výber nálezov. Lokalita 1/98; objekt 6/98, doba laténska. (Elschek/ Marková, 53).

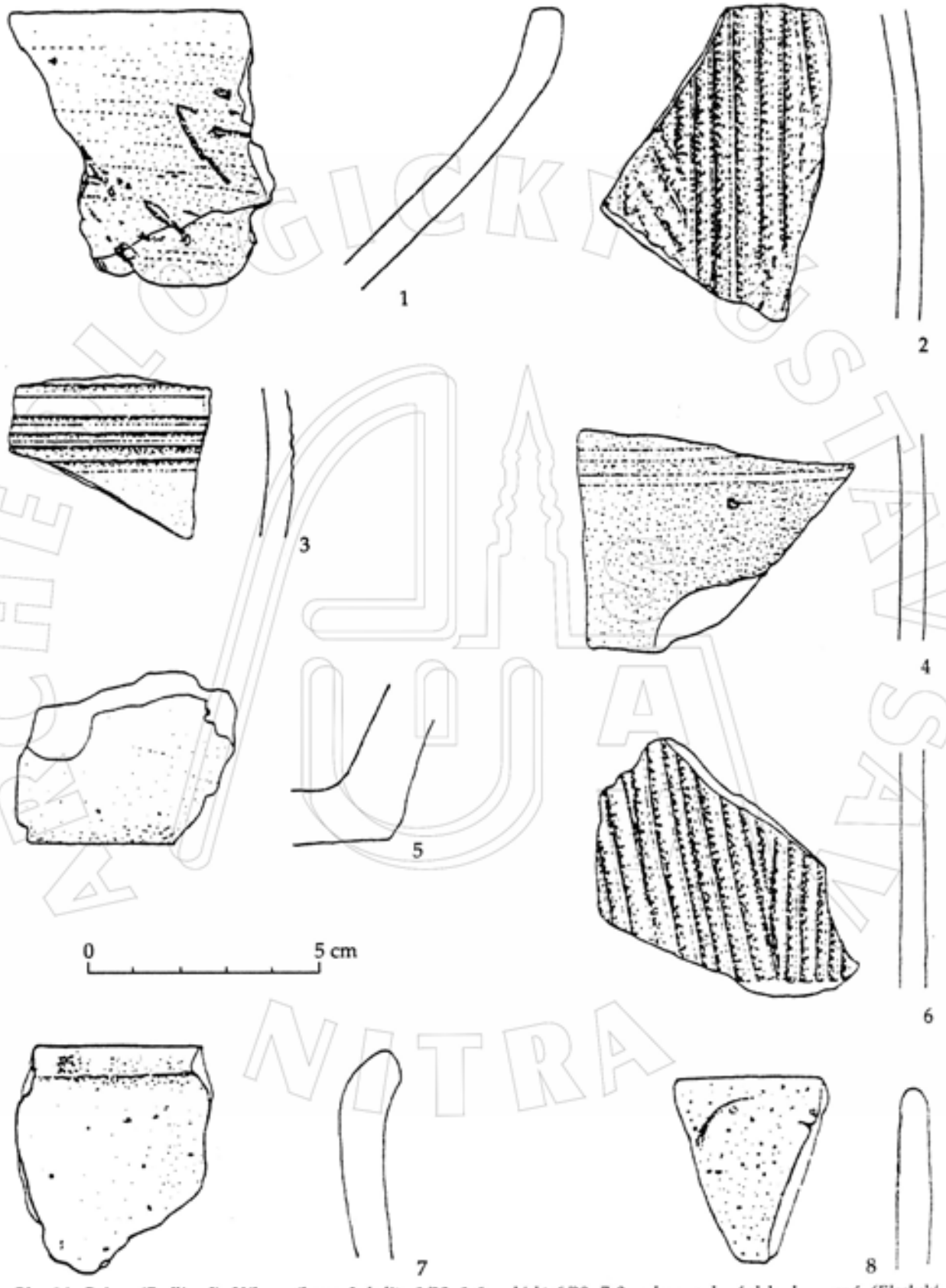

Obr. 14. Gajary (Radlica I). Výber nálezov. Lokalita 1/98; 1-6 - objekt 6/98; 7-8 - zber, neskorá doba bronzová. (Elschek/ Marková, 53).

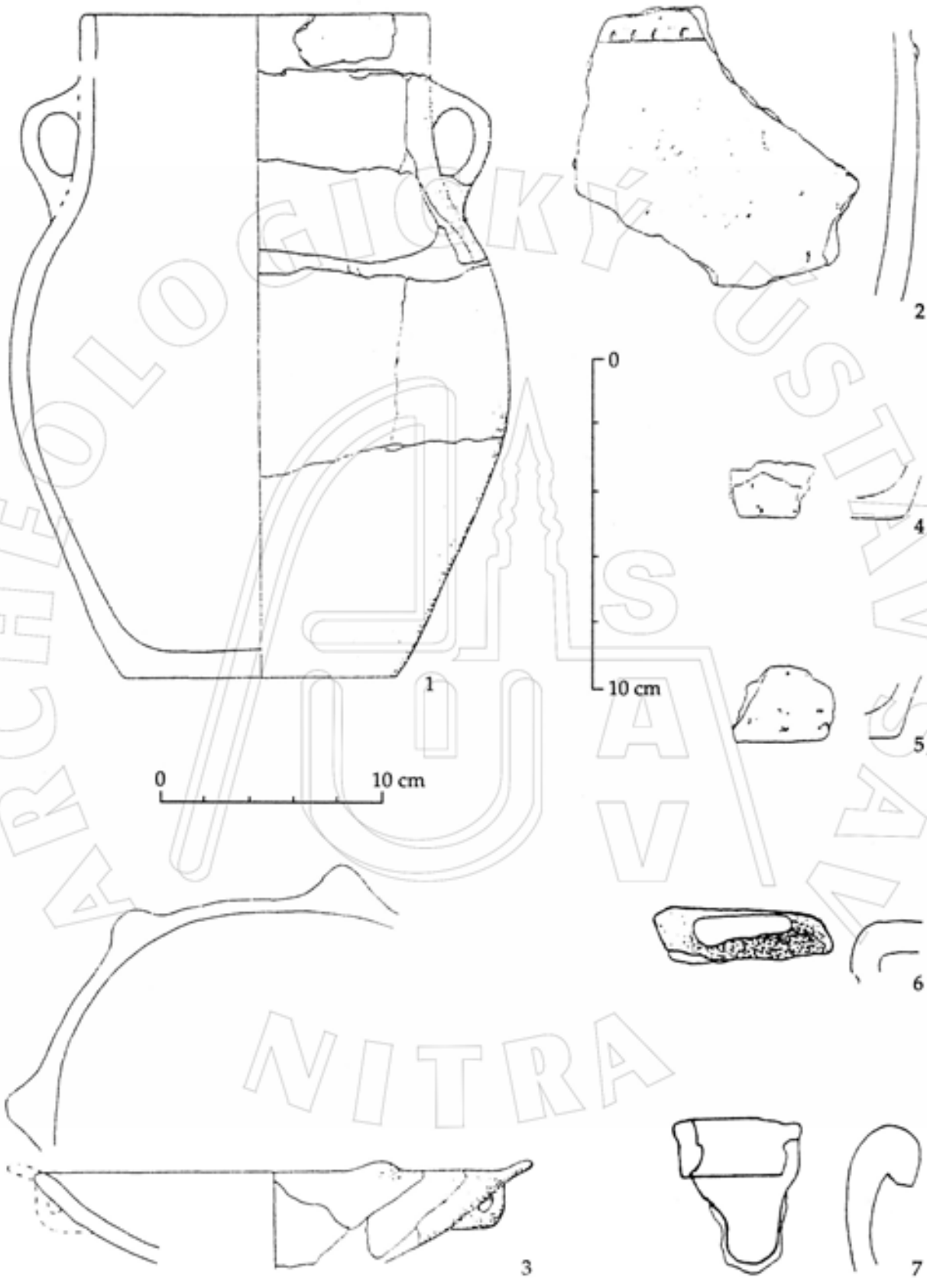

Obr. 15. Gajary (Radlica II). Výber nálezov. Lokalita 2/98. 1-5 - objekt 2/98, stredná doba bronzová, stredodunajská mohylová kultúra; 6 - zber, novovek; 7 - zber, doba bronzová. (Elschek/Marková, 53).

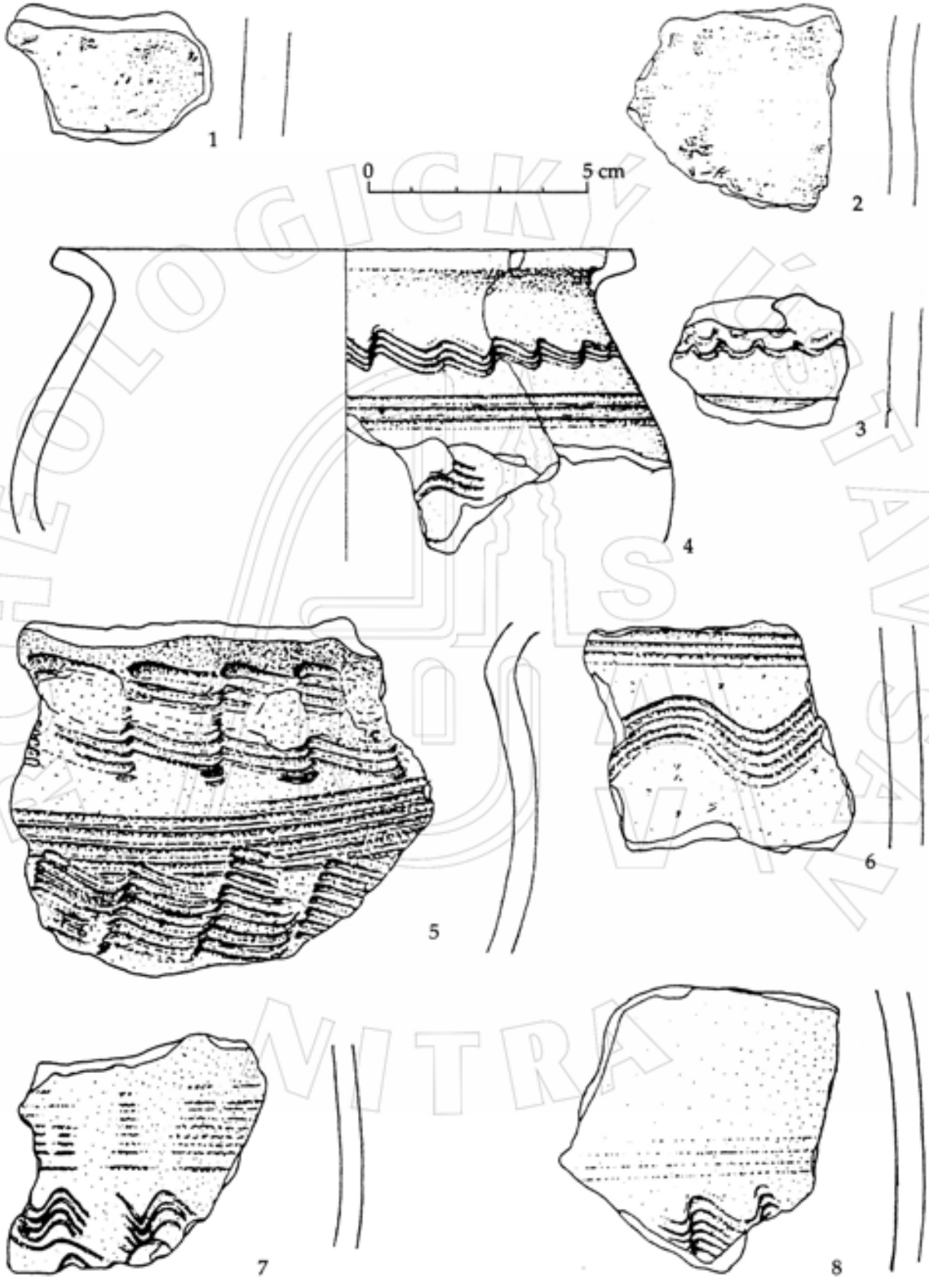

Obr. 16. Gajary. Výber nálezov. 1-2 - poloha Biele Brehy, lokalita 3/98, zber, neolit; 3 - poloha Slanišťové, lokalita 4/98, zber, slovanské obdobie/včasný stredovek; 4-8 - objekt 3/98, slovanské obdobie/včasný stredovek. (Elschek/ Marková, 53).

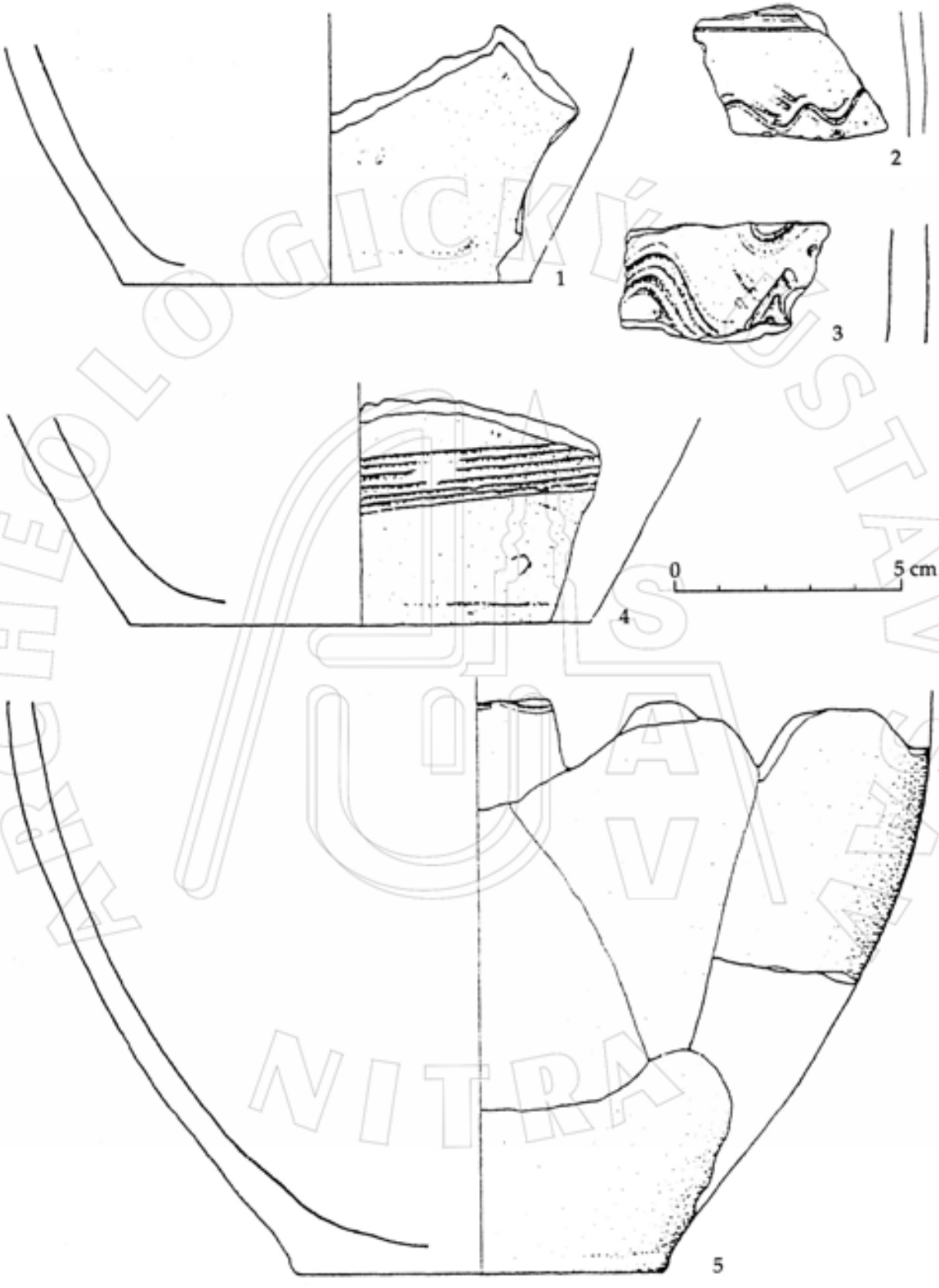

Obr. 17. Gajary (Slanišťové). Výber nálezov. Lokalita 4/98, objekt 3/98, slovanské obdobie/včasný stredovek. (Elschek/ Marková, 53).

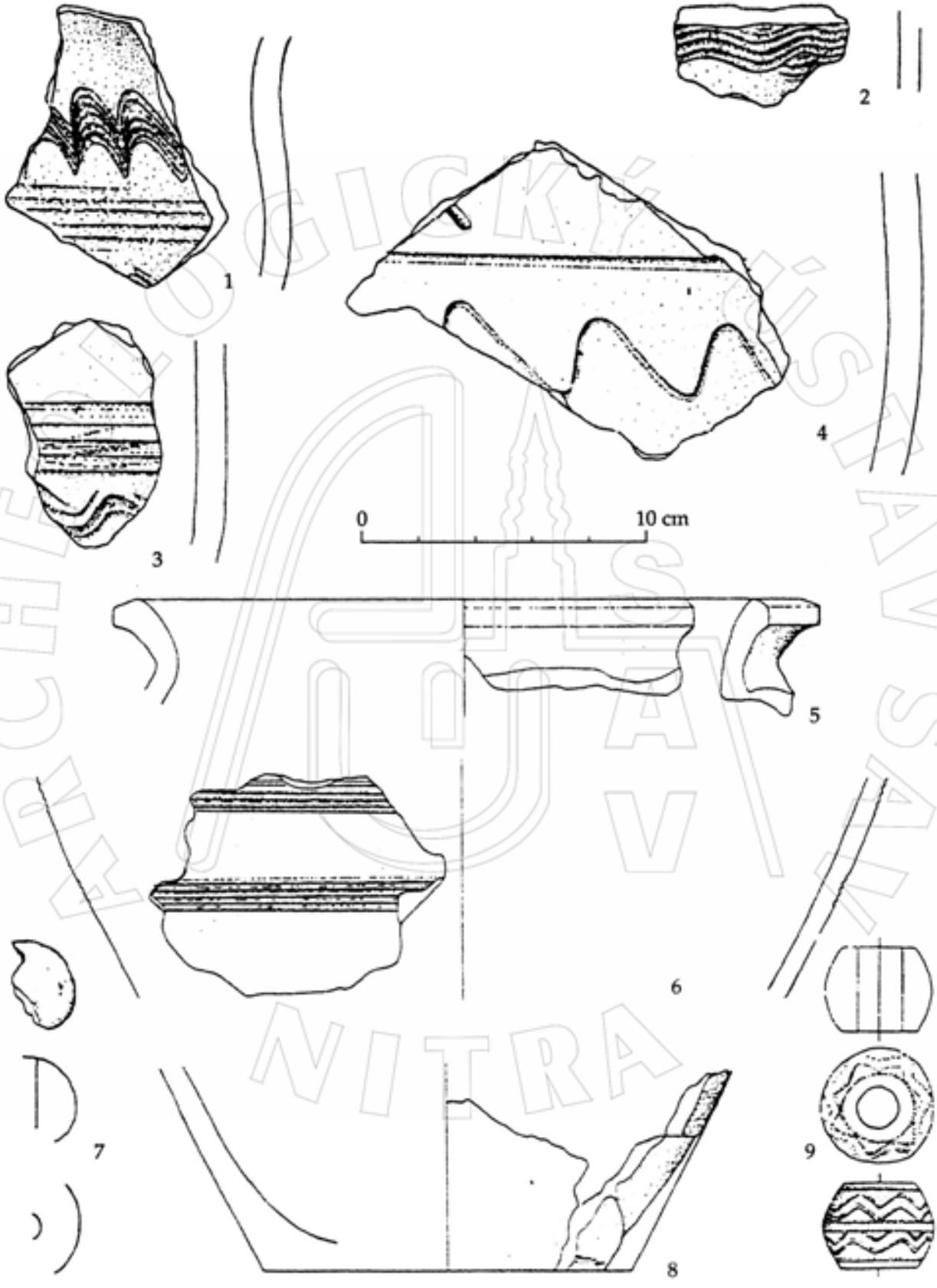

Obr. 18. Gajary (Slanišťové). Výber nálezov. Lokalita 4/98, objekt 1/98, slovanské obdobie/včasný stredovek. (Elschek/ Marková, 53).

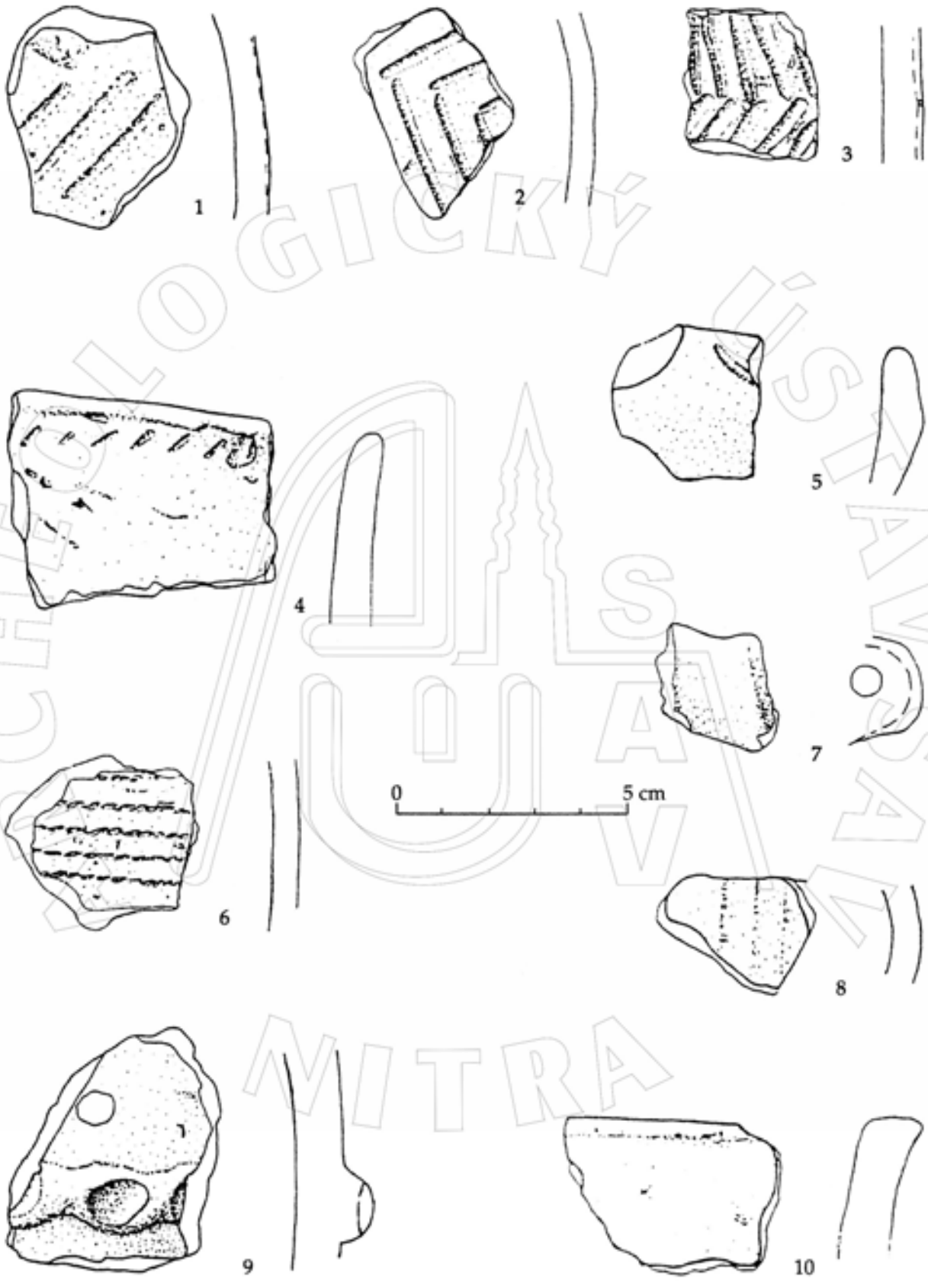

Obr. 19. Gajary (Prašivá). Výber nálezov. Lokalita 5/98, zber. 1-4, 7, 9 - badenská kultúra; 5 - čakanská kultúra; 6 - nitrianska kultúra?; 8, 10 - mladšia/ neskorá doba bronzová. (Elschek/ Marková, 53).

Obr. 20. Gajary (Prašivá). Výber nálezov. Lokalita 5/98, zber. 1-2 - doba bronzová; 3, 5, 6 - neskorá doba bronzová/doba halštatská; 4 - doba halštatská; 7-8 - doba laténska; 9 slovanské obdobie. (Elschek /Marková, 53).

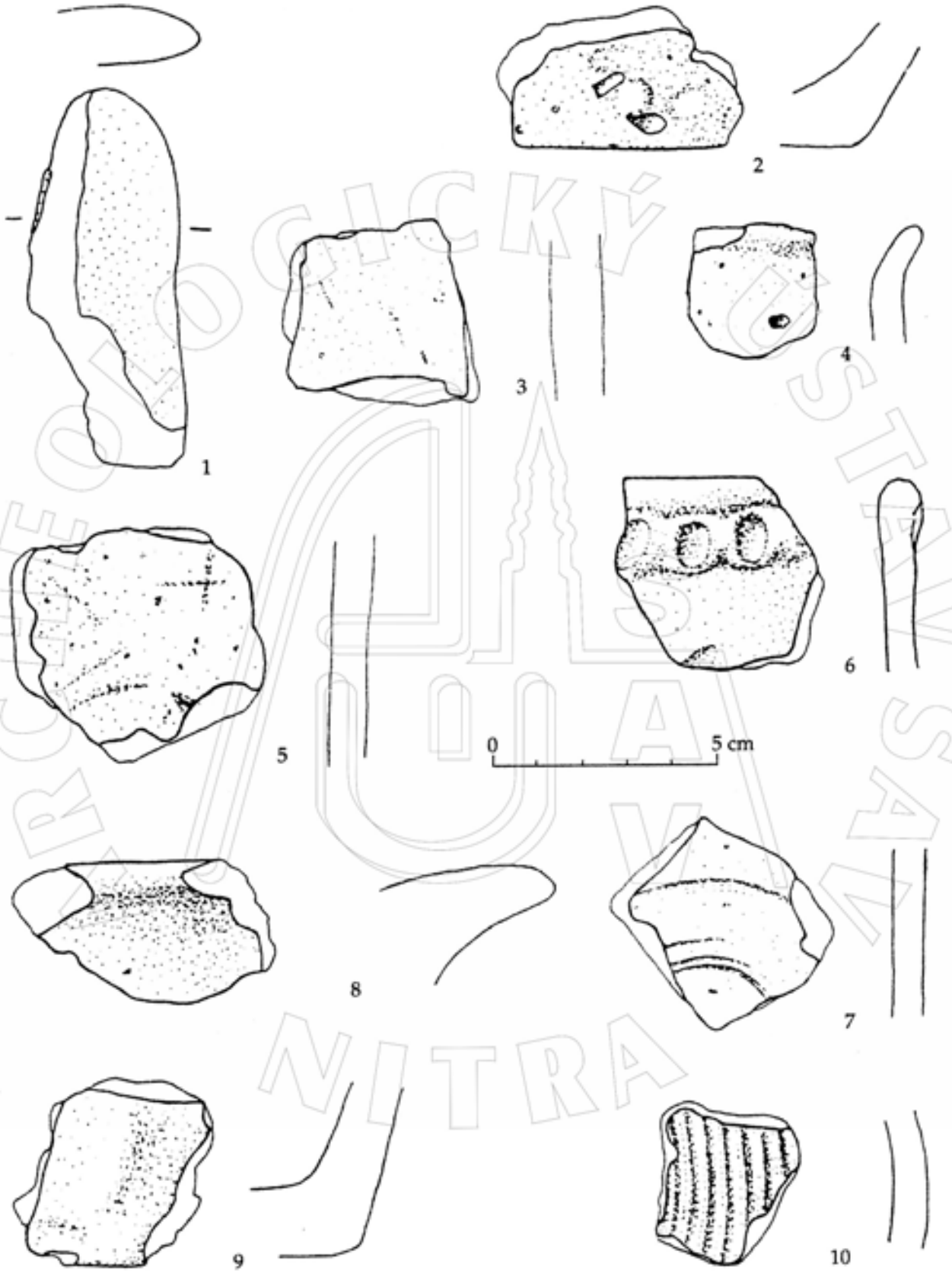

Obr. 21. Gajary. Výber nálezov. 1-3 - poloha Veselé I, lokalita 6/98; 4, 5 - poloha Veselé II, lokalita 7/98; 6, 9 -poloha Jazierkové; 7, 8, 10 - poloha Filavné I, lokalita 10/98, zber. (Elschek/Marková, 53).

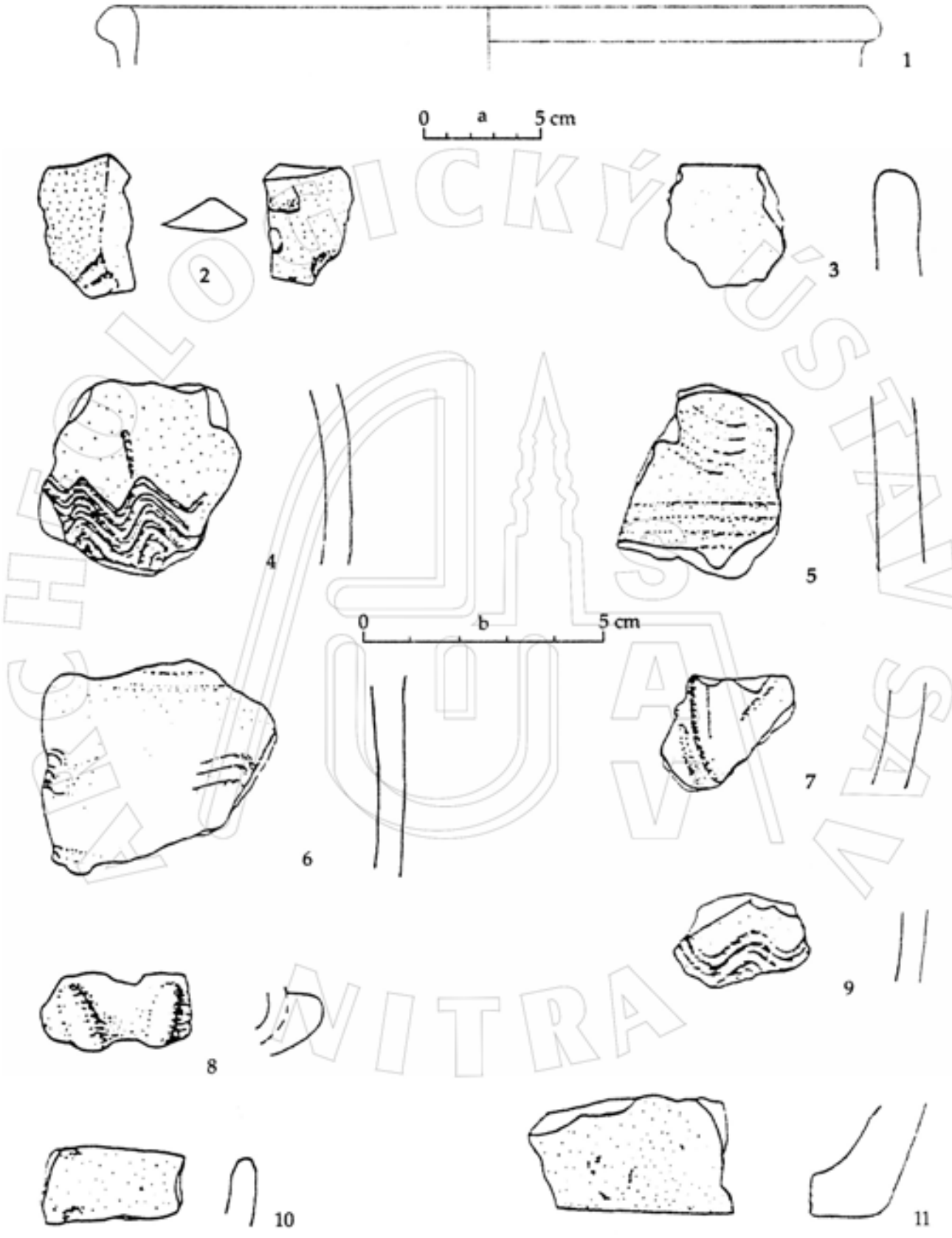

Obr. 22. Gajary (Veselé III). Výber nálezov. Lokalita 11/98, zber. 1 - doba laténska; 3 - neskorá doba bronzová/ doba halštatská; 4-7, 9 - slovanské obdobie; 8 - pravek; 10 - neolit; 11 - vrcholný stredovek. Mierka a:1, b:2-11. (Elschek/Marková, 53).

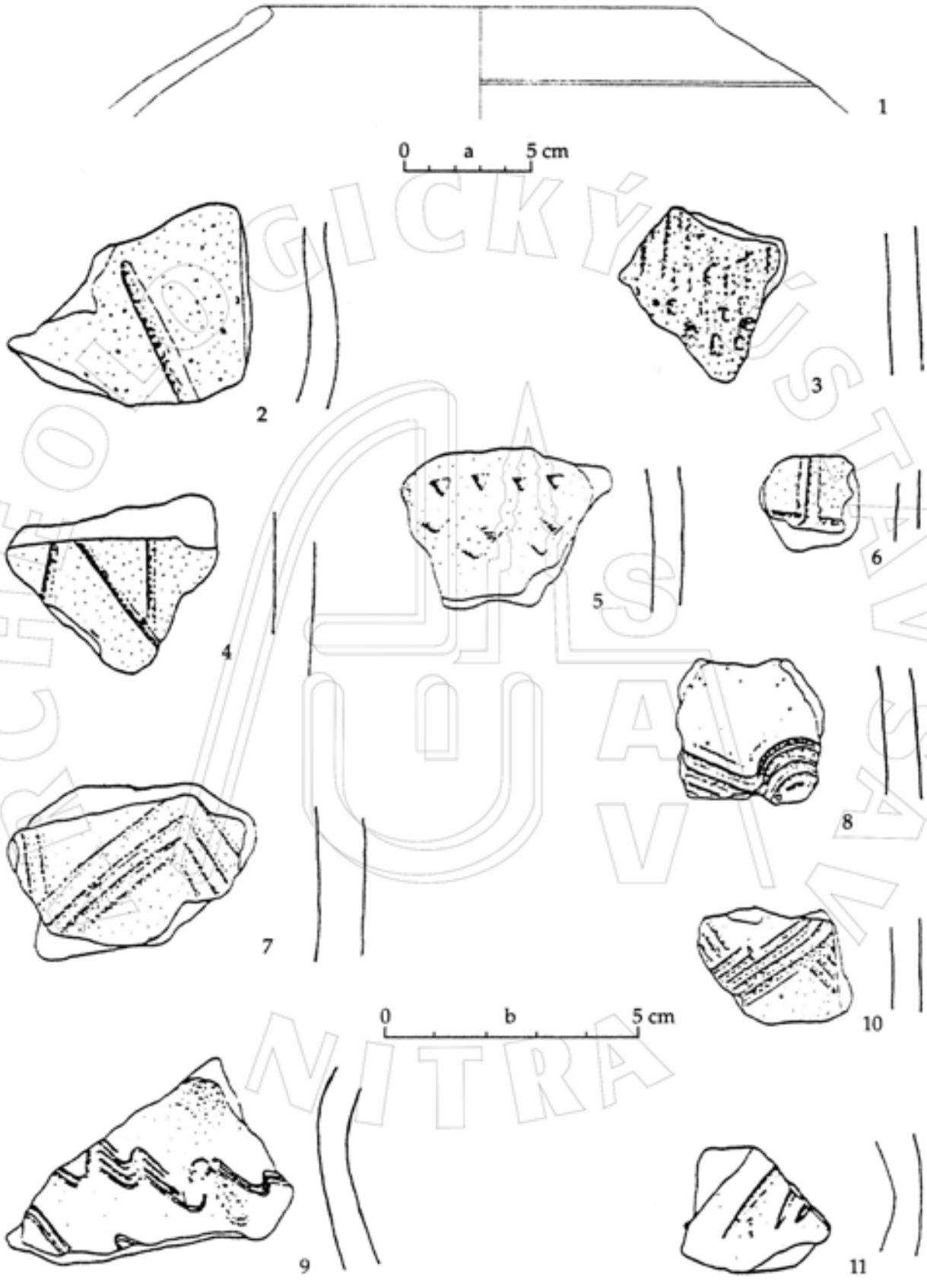

Obr. 23. Gajary (Pod lipou). Výber nálezov. Lokalita 13/98, zber. 1, 3 - doba laténska; 2, 5 - pravek; 4, 6, 11 - doba rímska; 7-10 - slovanské obdobie. Mierka a: 1, b: 2-11. (Elschek/Marková, 53).

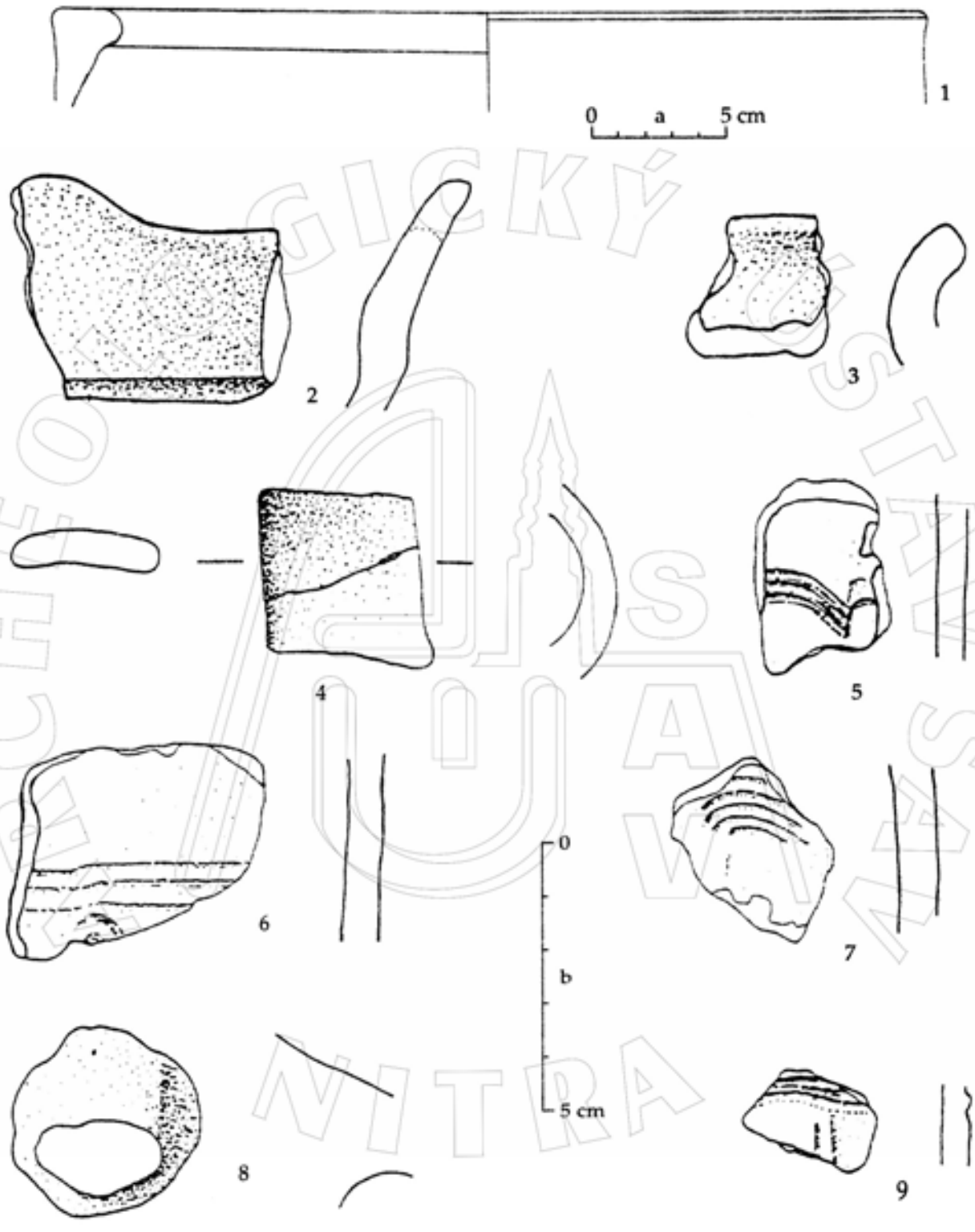

Obr. 24. Gajary. Výber nálezov. 1 - poloha Krovie, lokalita 14/98; 2, 3 - poloha Filavné II, lokalita 15/98; 4-8 - poloha Bystrá III, lokalita 40/98, zber. Datovanie: 1, 5-7 - slovanské obdobie; 2, 3 - doba bronzová; 4, 9 - stredovek; 8 - neolit. Mierka a:1, b:2-9. (Elschek/Marková, 53).

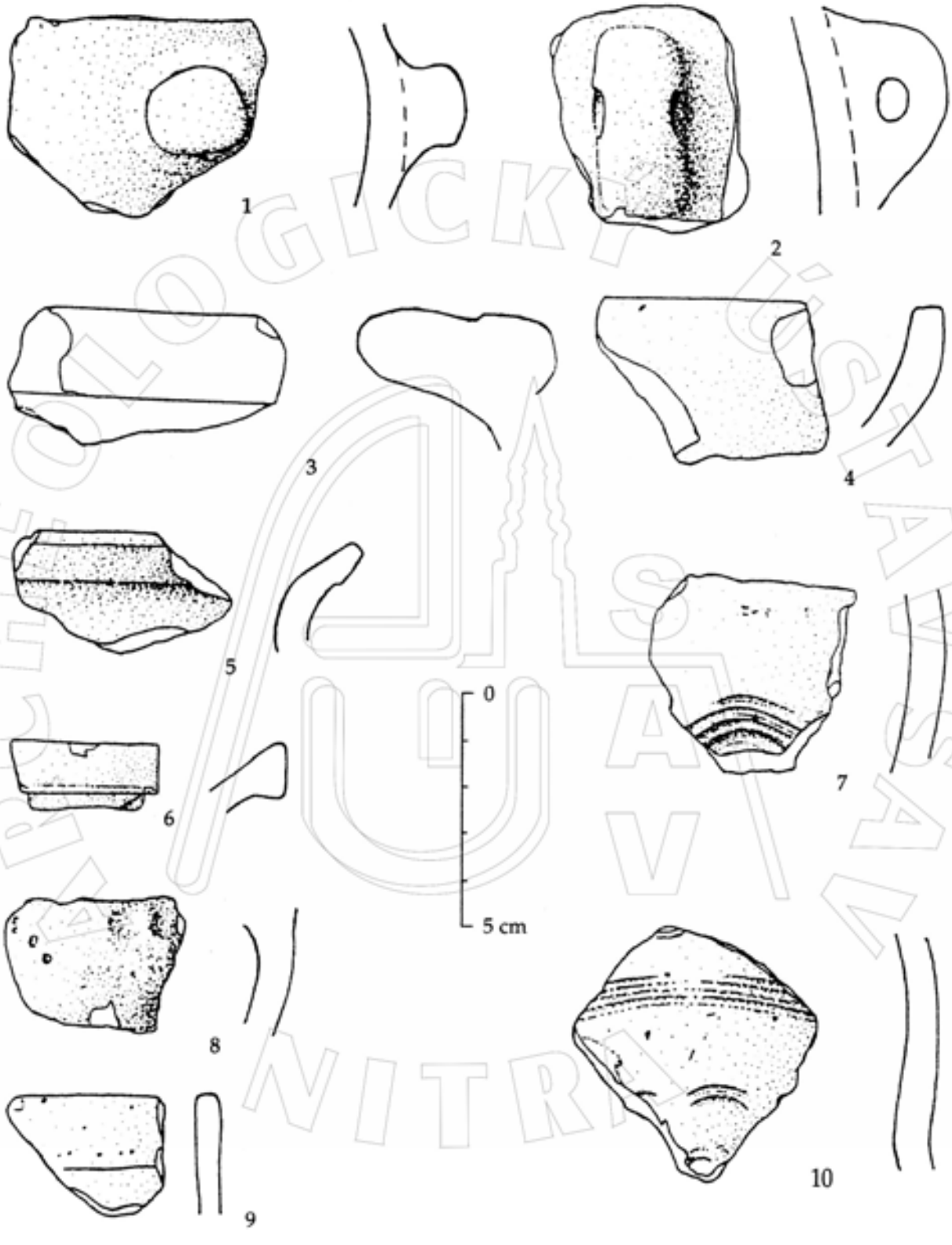

Obr. 25. Gajary (Bystrá II). Výber nálezov. Lokalita 42/98, zber. 1 - neolit/eneolit; 2, 9 - eneolit; 3-4 - doba laténska; 5-8 stredovek; 10 - slovanské obdobie/stredovek. (Elschek/Marková, 53).

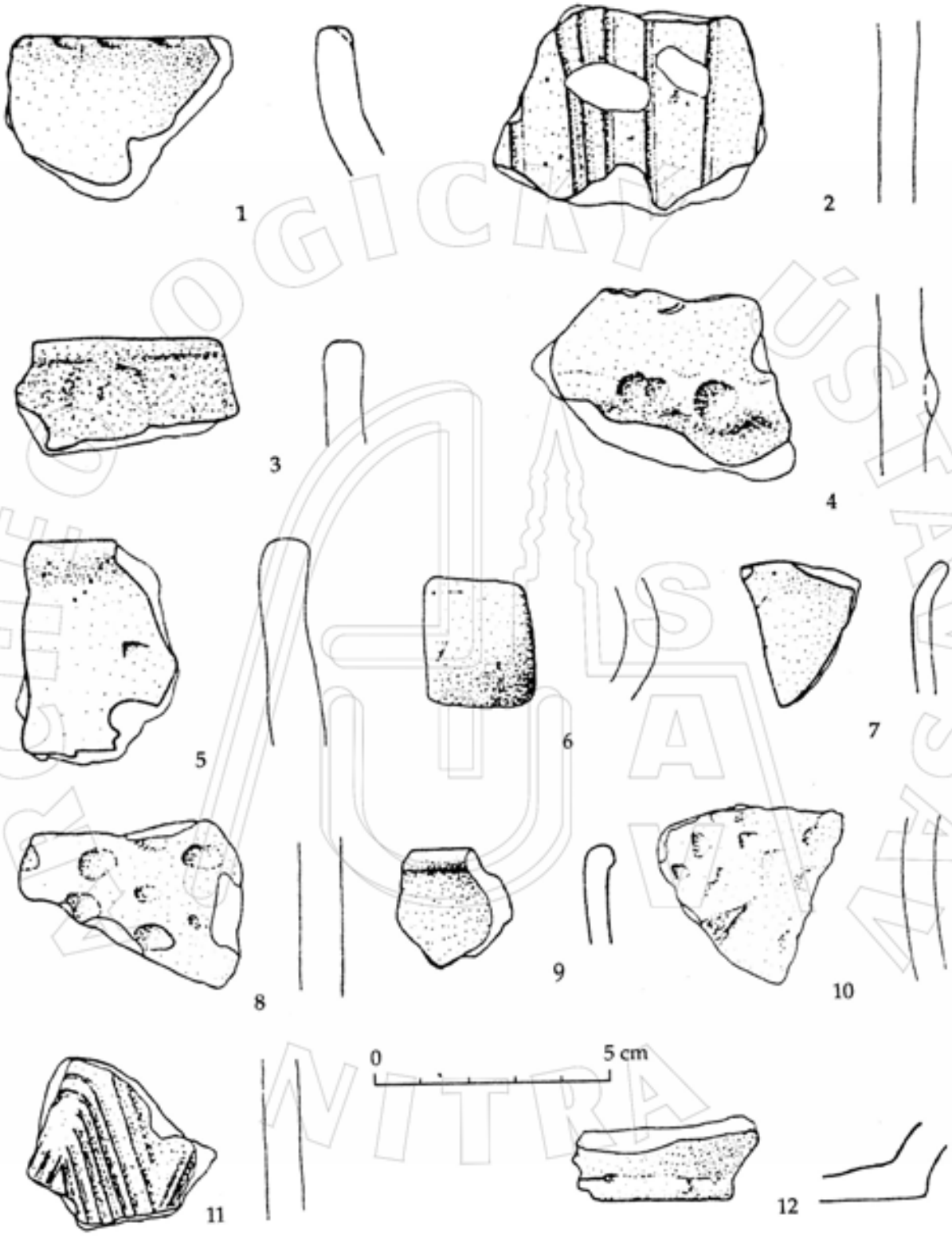

Obr. 26. Jakubov. Výber nálezov. 1-7 - poloha Prostredné pole, lokalita 23/98, zber; 8-12 - poloha Za Malinou, lokalita 24/98, zber. Datovanie: 1-4 - badenská kultúra; 5 - eneolit/staršia doba bronzová; 6, 7 - staršia doba bronzová; 8-12 - doba rímska. (Elschek/Marková, 53).

Obr. 27. Jakubov (Pri starom mlyne). Výber nálezov. Lokalita 46/98, zber. 1 - mladší eneolit; 2 - stredovek; 3 - doba laténska; 4 - lengyelská kultúra; 5 - pravek; 6-8 - neolit/eneolit; 9 - neolit. (Elschek/Marková, 53).

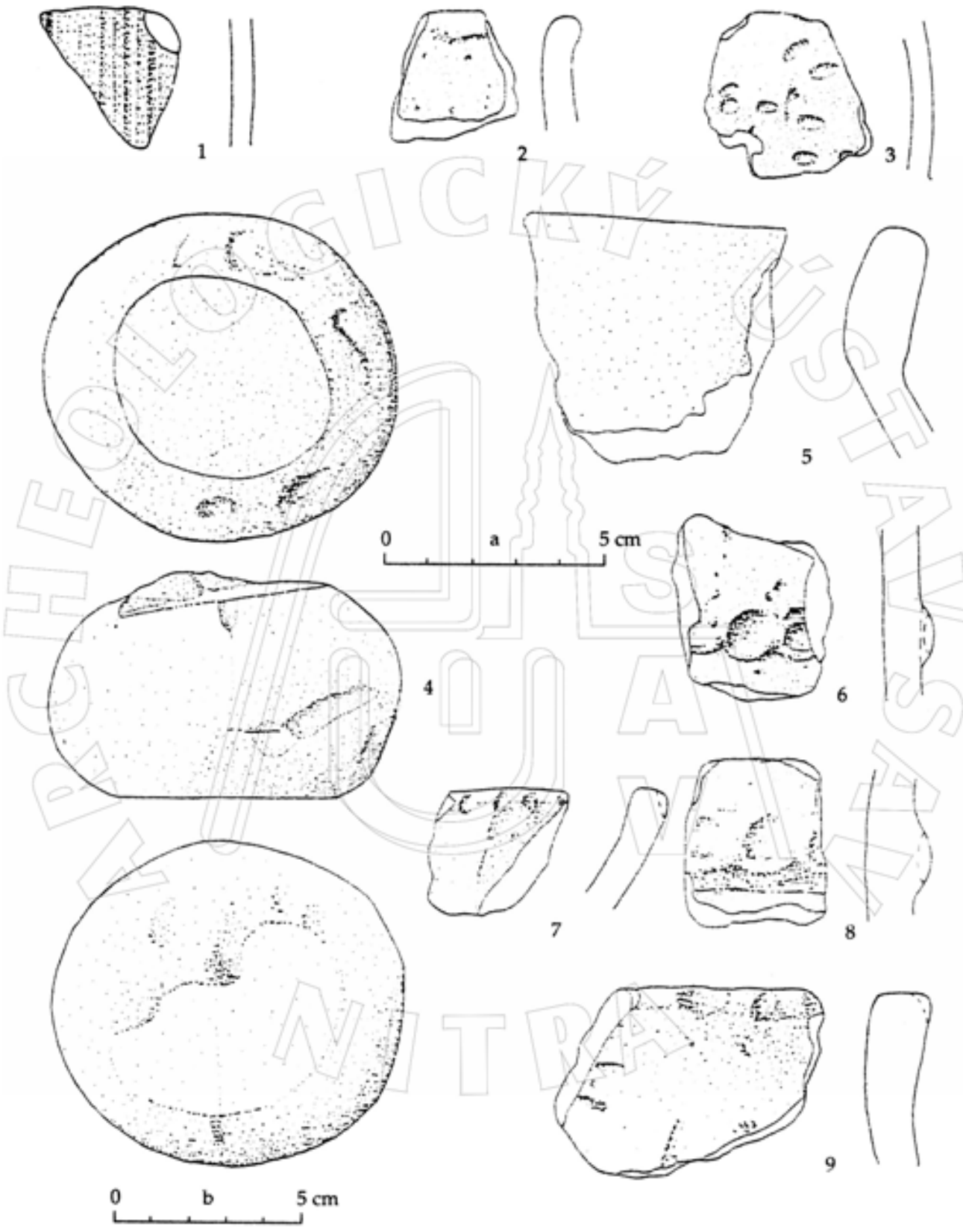

Obr. 28. Kostolište (Pri jazierku). Výber nálezov. Lokalita 44/98. 1 - doba laténska; 2, 3, 5 - doba rímska; 4 - praveK; 6-9 - neskorá doba bronzová/doba halštatská. Mierka a: 1-3, 5-9; b: 4. (Elschek/Marková, 53).

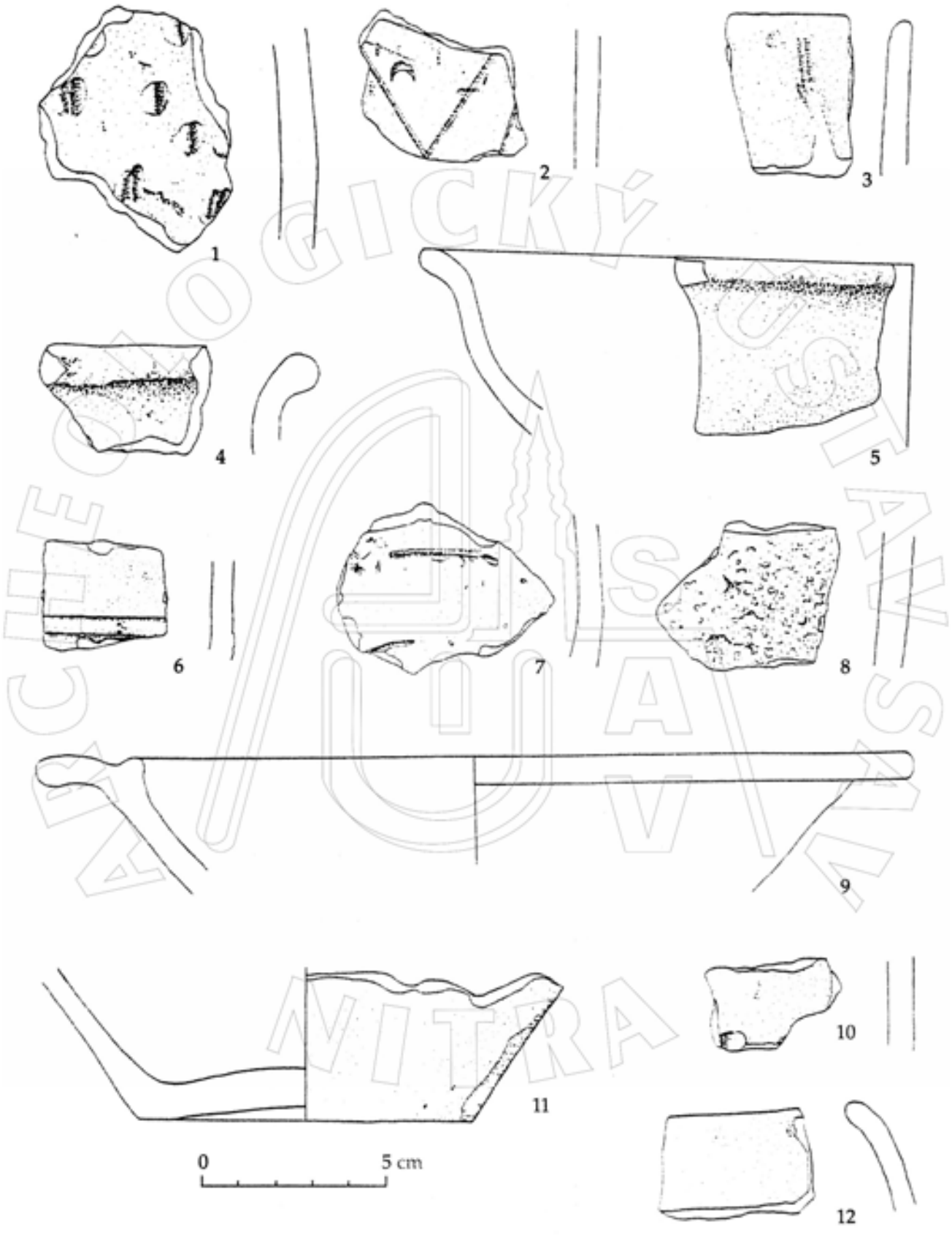

Obr. 29. Kostolište (Veľký laz). Výber nálezov. Lokalita 45/98. 1-5 - zber; 6-8 - objekt 7/98; 9-12 - objekt 9/98. Doba rímska. (Elschek/Marková, 53).

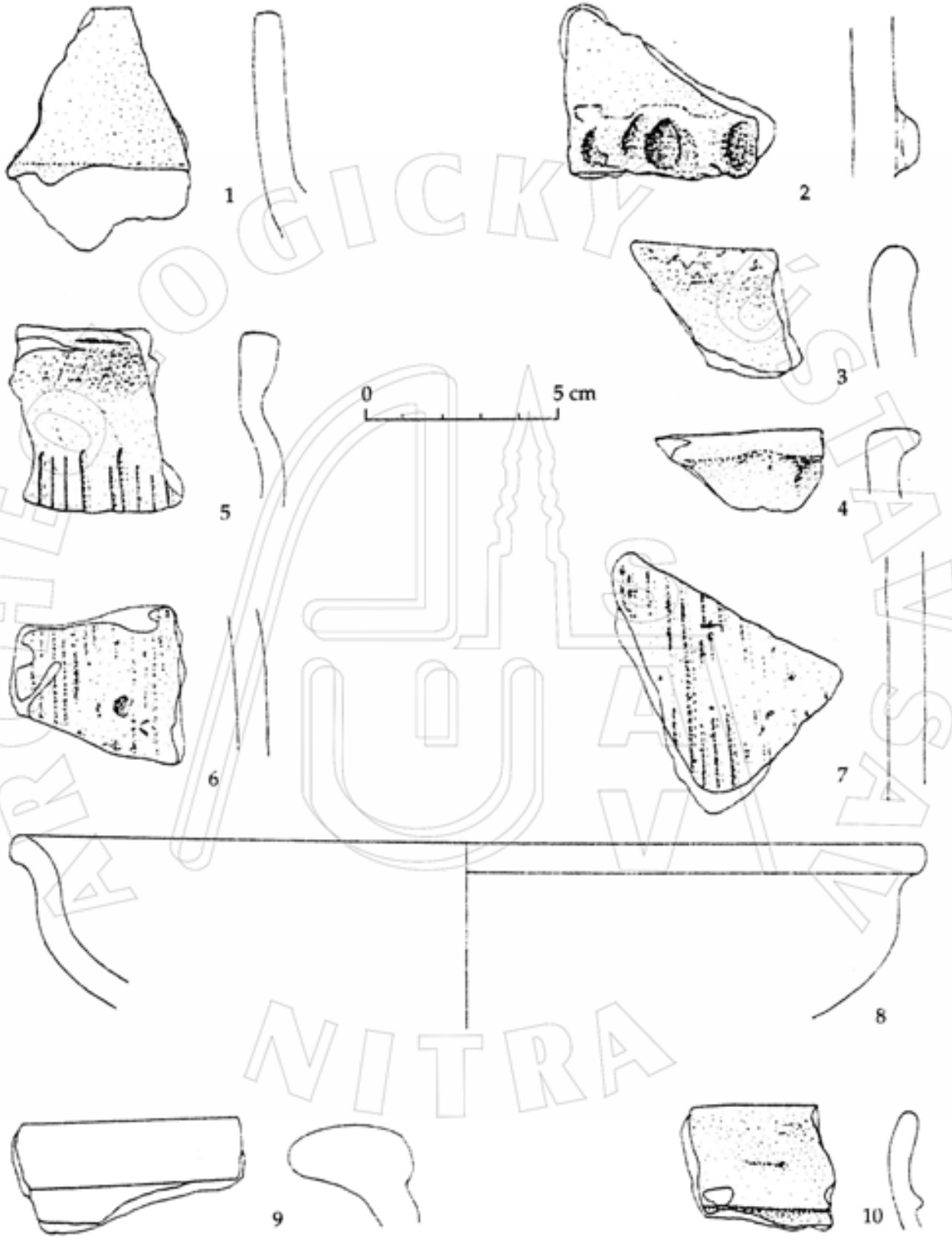

Obr. 30. Láb (Piesočné I). Výber nálezov. Lokalita 28/98, zber. 1, 3, 4 - stredná/neskorá doba bronzová; 2 - pravek; 5-9 - doba laténska; 10 - stredovek. (Elschek/Marková, 53).

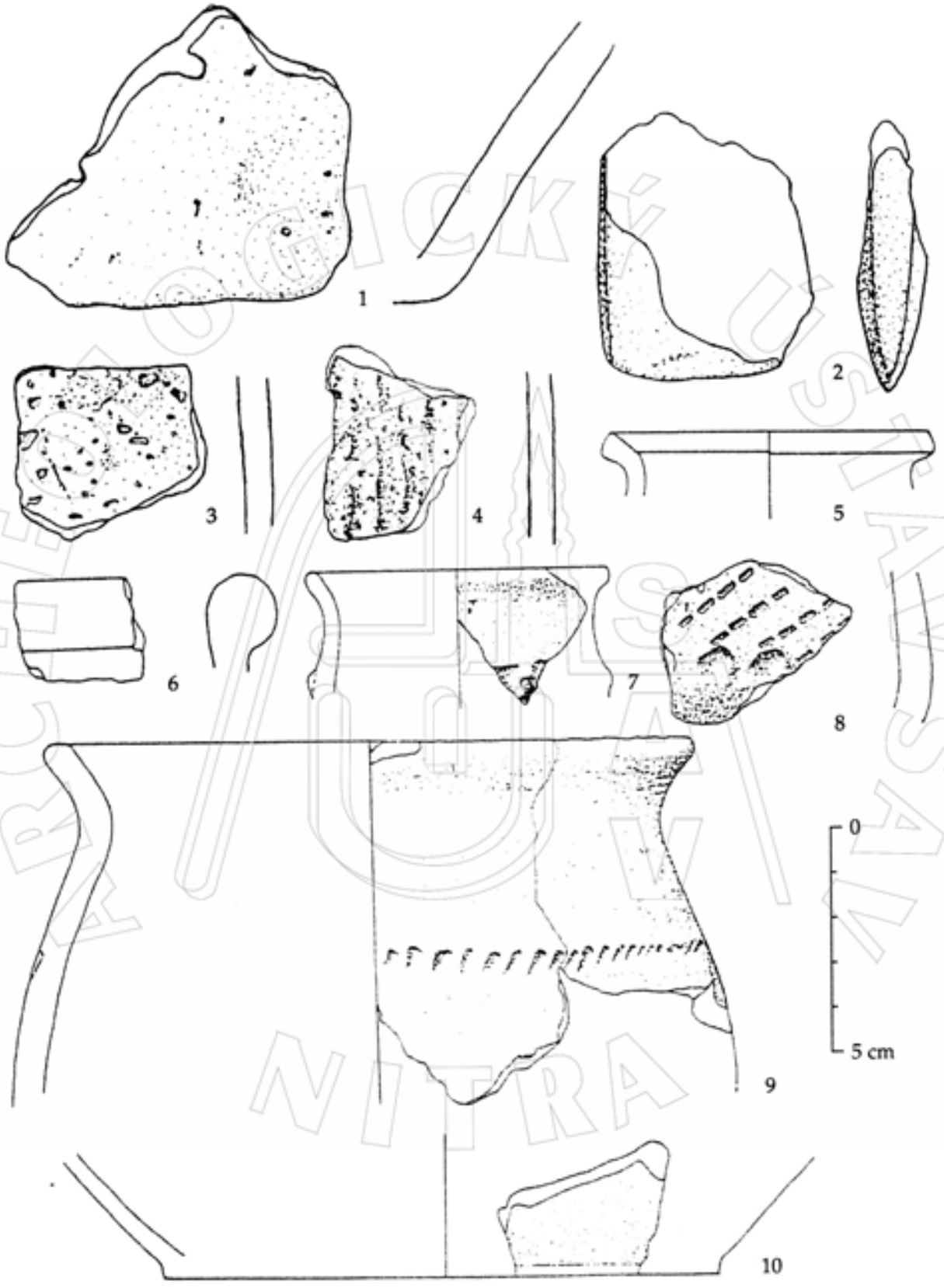

Obr. 31. Láb. Výber nálezov. 1-3 - poloha Na Gálkach II, lokalita 29/98; 4-6 - poloha Záhrady II, lokalita 31/98, zber; 7-10 - poloha Zbrody, objekt 11/98. Datovanie: 1-2 - neolit; 3-6 - doba laténska; 7-10 - mladšia doba rímska. (Elschek/Marková, 53).

Obr. 32. Malacky. Výber nálezov. 1 - poloha Vinohrádok II, lokalita 21/98; 2-4 - poloha Ohrádky, lokalita 43/98; 5-10 - poloha Vinohrádok I, lokalita 51/98. Datovanie: 1 - eneolit/staršia doba bronzová; 2 - doba laténska; 3, 5, 6 - slovanské obdobie/včasný stredovek; 4 - kultúra s lineárnou keramikou; 7-10 - slovanské obdobie. (Elschek/Marková, 53).

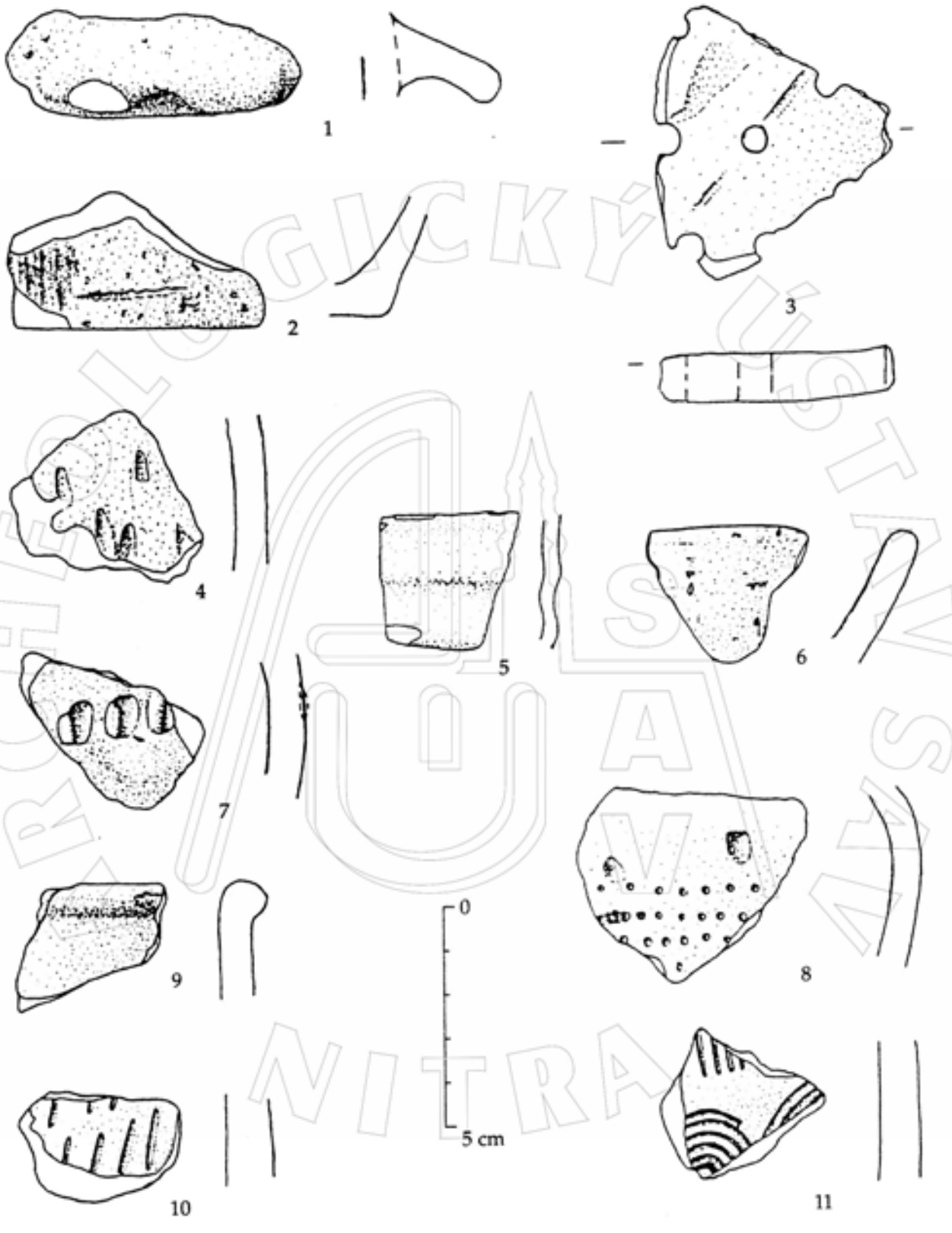

Obr. 33. Malé Leváre (Pri Gajdorovi). Výber nálezov. Lokalita 49/98. 1 - pracek; 2, 3 - doba laténska; 4-11 - doba rímska. (Elschek - Markovd, 53).

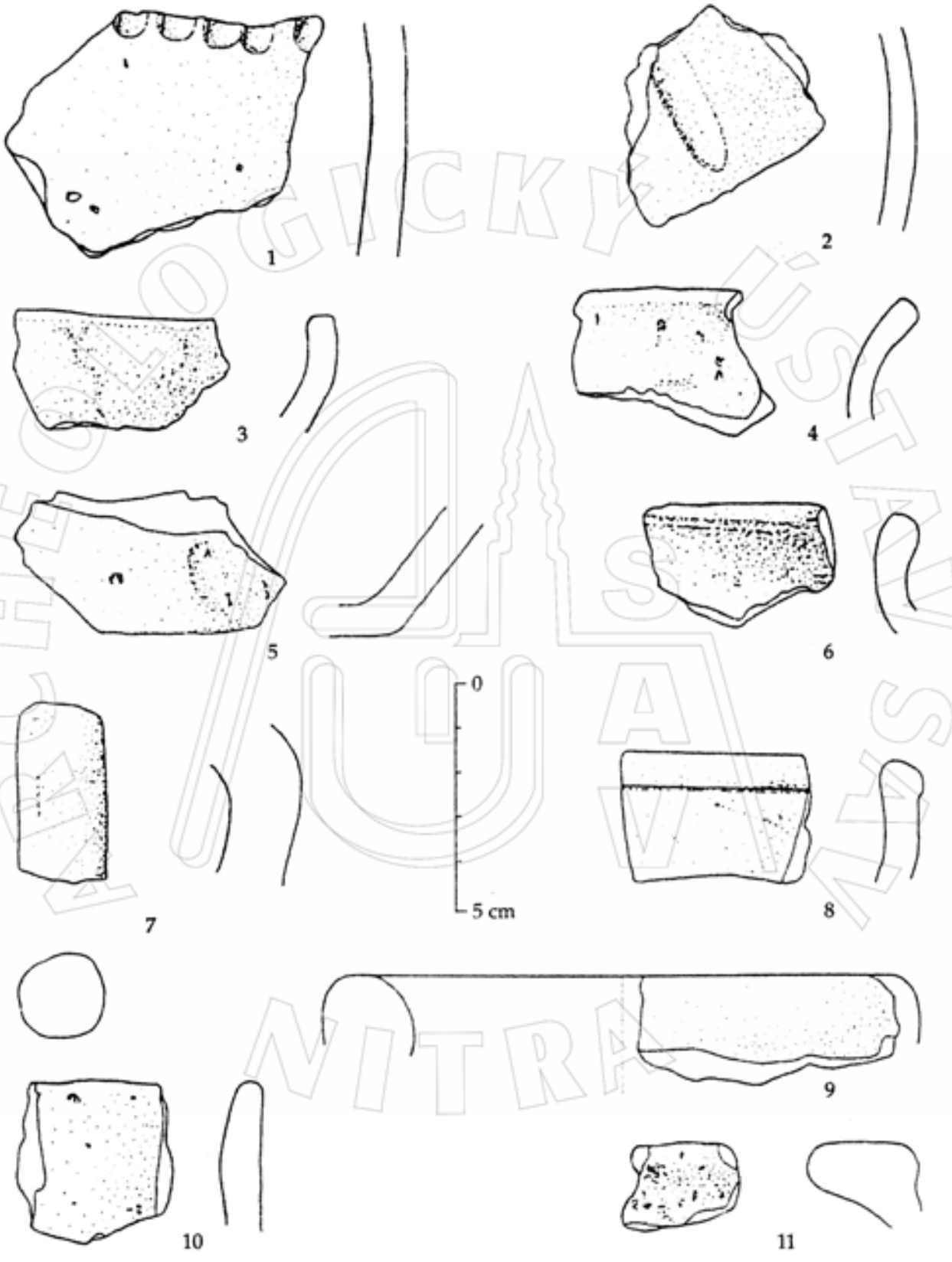

Obr. 34. Plavecký Štvrtok. Výber nálezov. 1-7 - poloha Štátny majetok I, lokalita 30/98; 8, 9 - poloha Štátny majetok II, Suchohrad; 10, 11 - poloha Jednotky III. Datovanie: 1-8 - doba rímska; 9 - stredovek; 10 - neskorý eneolit/mladšia doba laténska. (Elschek/Markovd, 53).

Obr. 35. Plavecký Štvrtok (Za Nivou). Výber nálezov. Lokalita 36/98, zber. 1-6, 9, 10 - doba rímska; 7 - slovanské obdobie; 8 - pravek; 11 - novovek. (Elschek/Marková, 53).

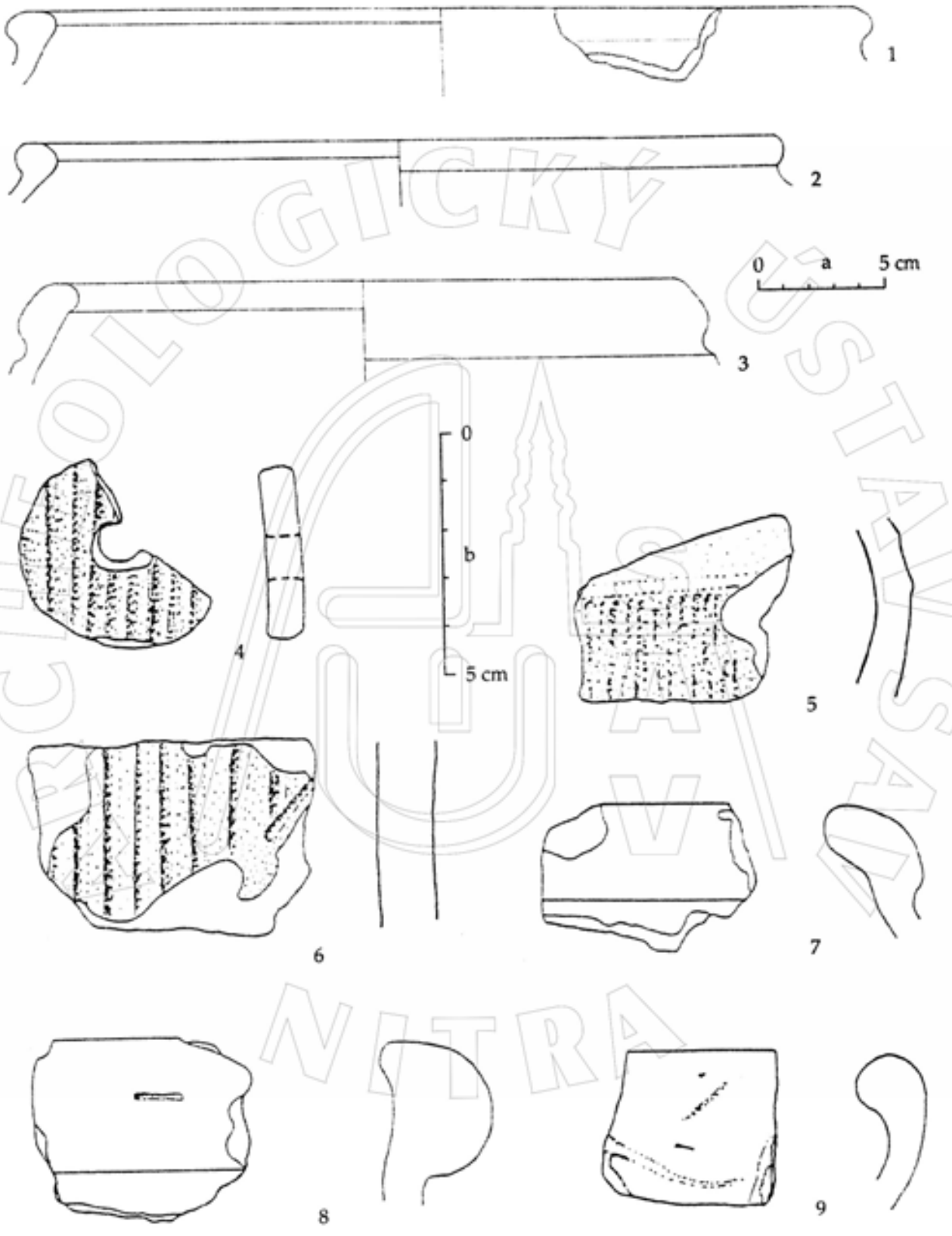

Obr. 36. Suchohrad (Jednotky I). Výber nálezov. Lokalita 18/98, zber. Doba laténska. Mierka a: 1-3, b: 4-9. (Elschek/Marková, 53).

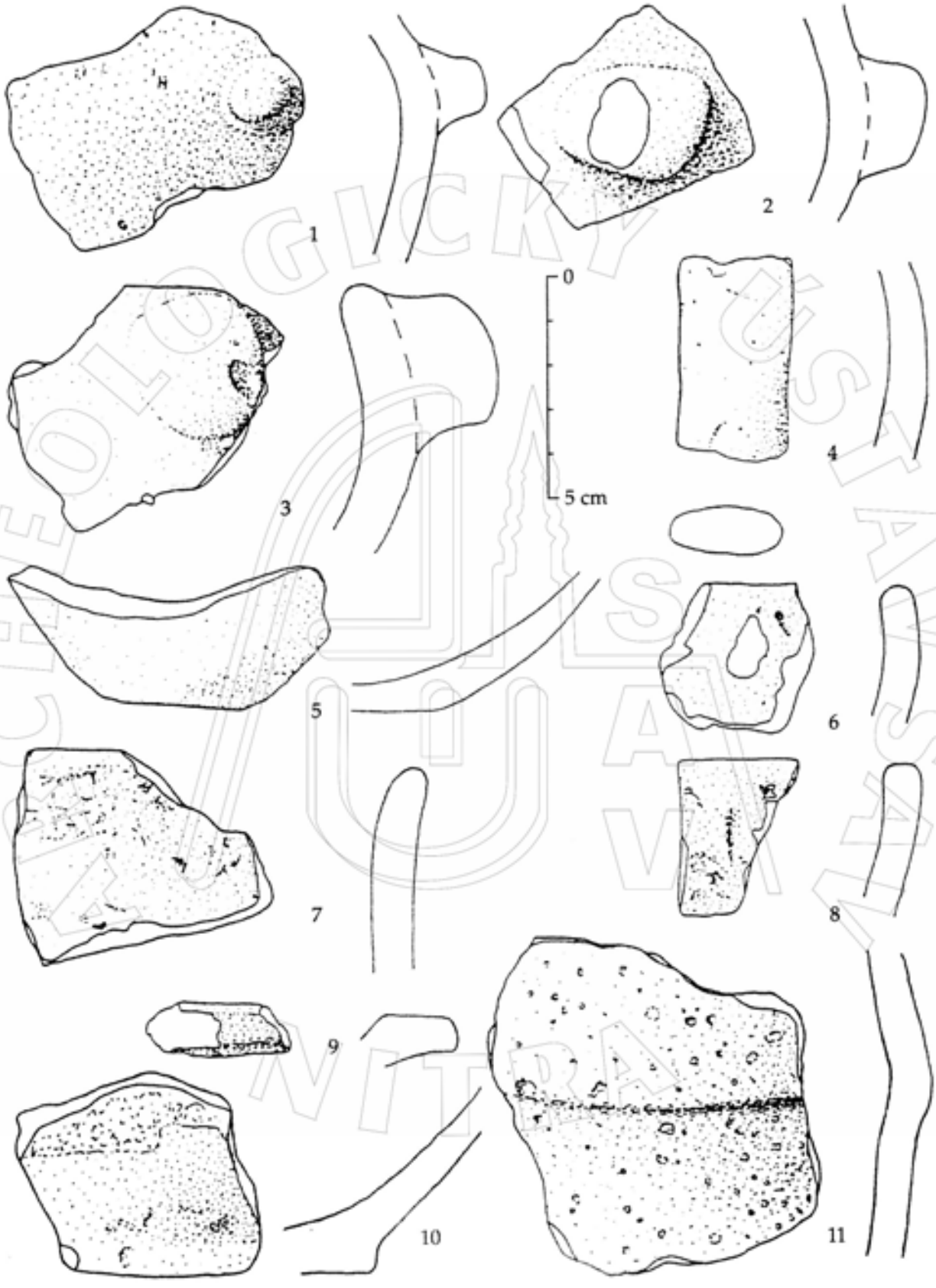

Obr. 37. Suchohrad. Výber nálezov. 1-9 - poloha Jednotky I, lokalita 18/98; 10-11 - poloha Hydináreň, lokalita 19/98, zber. Datovanie: 1-3, 5, 7 - lengyelská kultúra; 4, 6, 8, 10 - doba bronzová; 9 - neskorá doba bronzová/doba halštatská; 11 - doba laténska. (Elschek/Marková, 53).

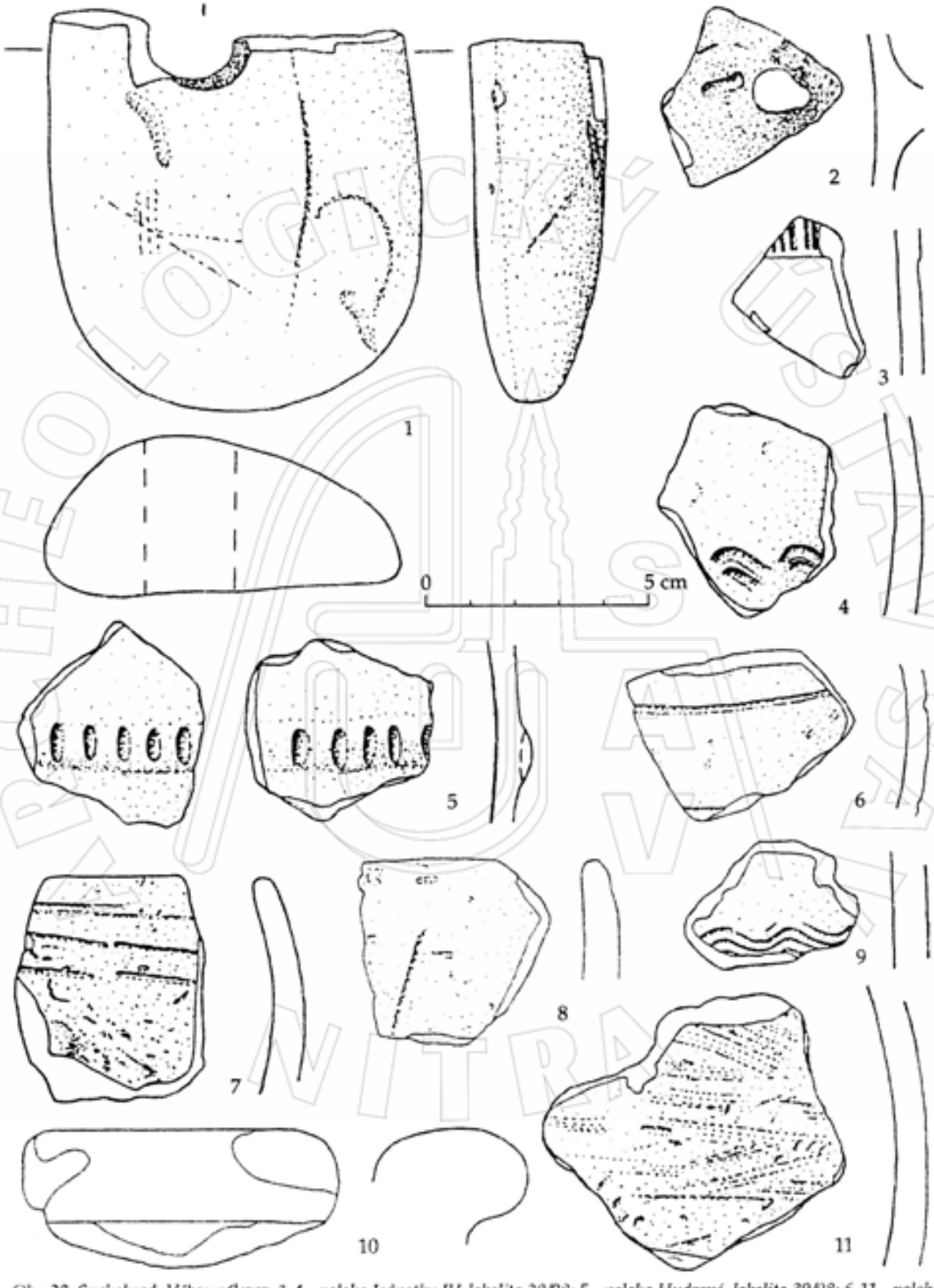

Obr. 38. Suchohrad. Výber nálezov. 1–4 - poloha Jednotky IV, lokalita 38/98; 5 - poloha Hudrové, lokalita 39/98; 6–11 - poloha Dubnice, lokalita 41/98, zber. (Elschek/Marková, 53).

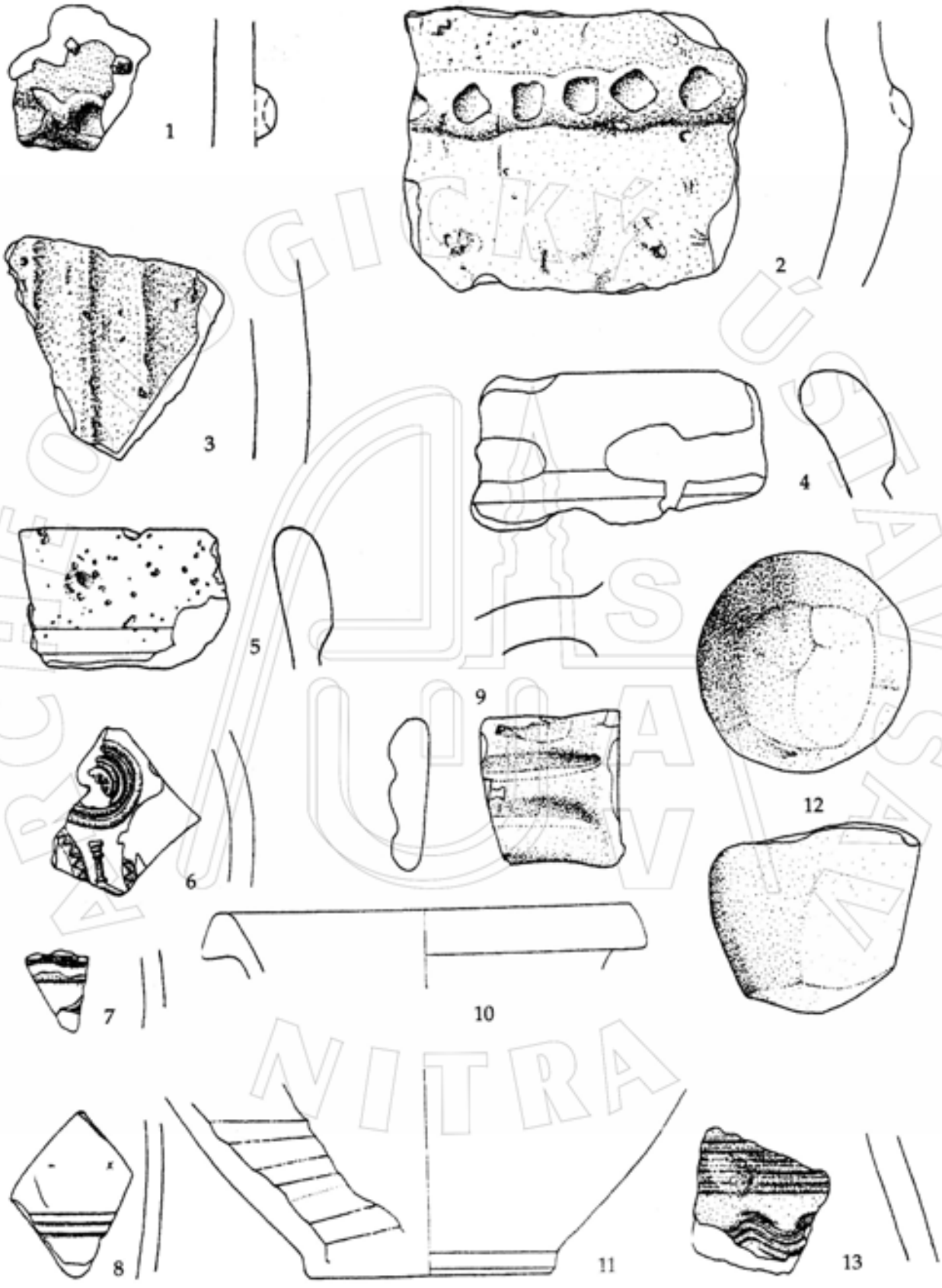

Obr. 39. Závod. Výber nálezov. (Elschek/Markovd, 64).

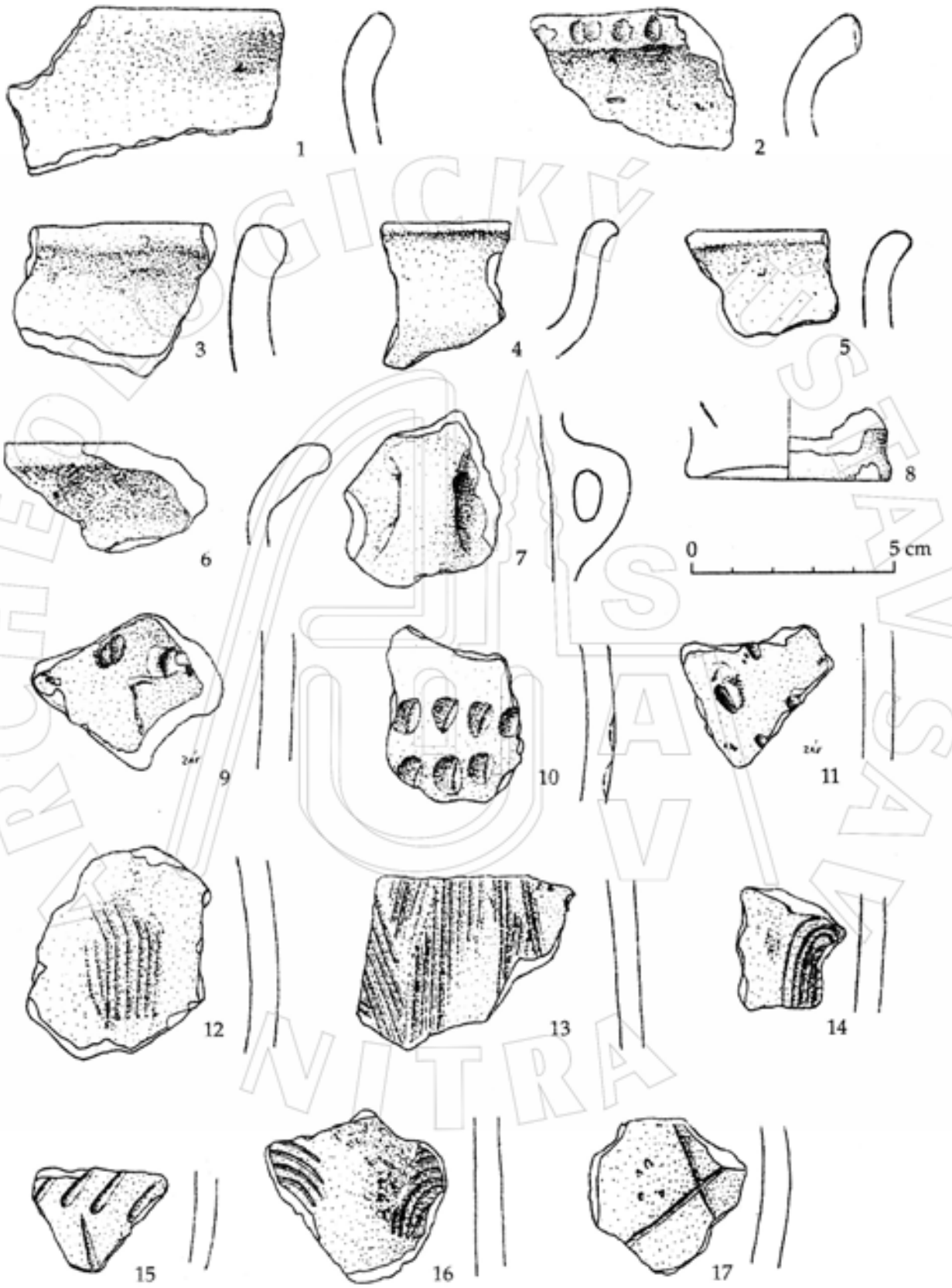

Obr. 40. Závod. Výber keramického materiálu. (Elschek/Marková, 64).

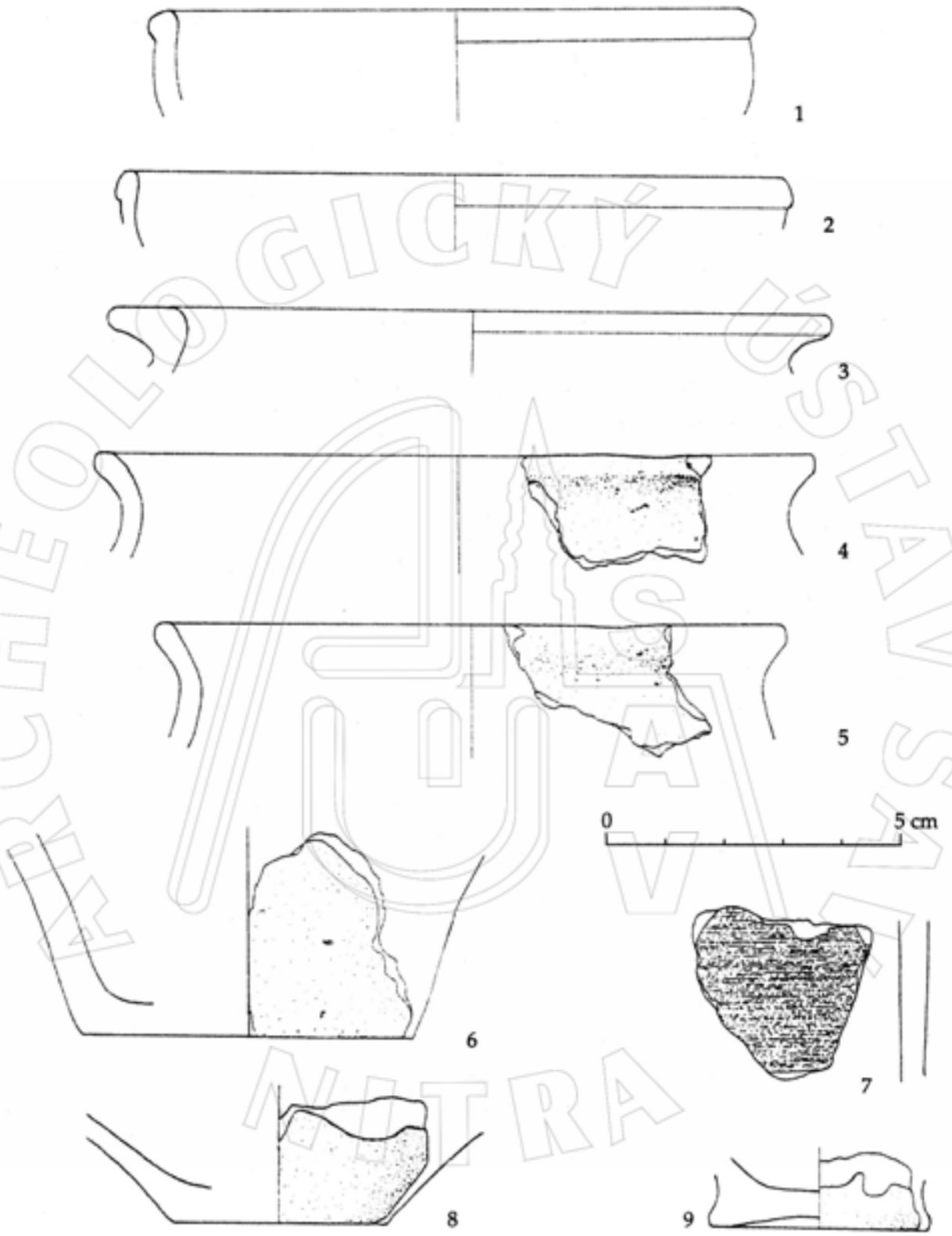

Obr. 41. Závod. Výber keramického materiálu. (Elschek/Markovd, 64).

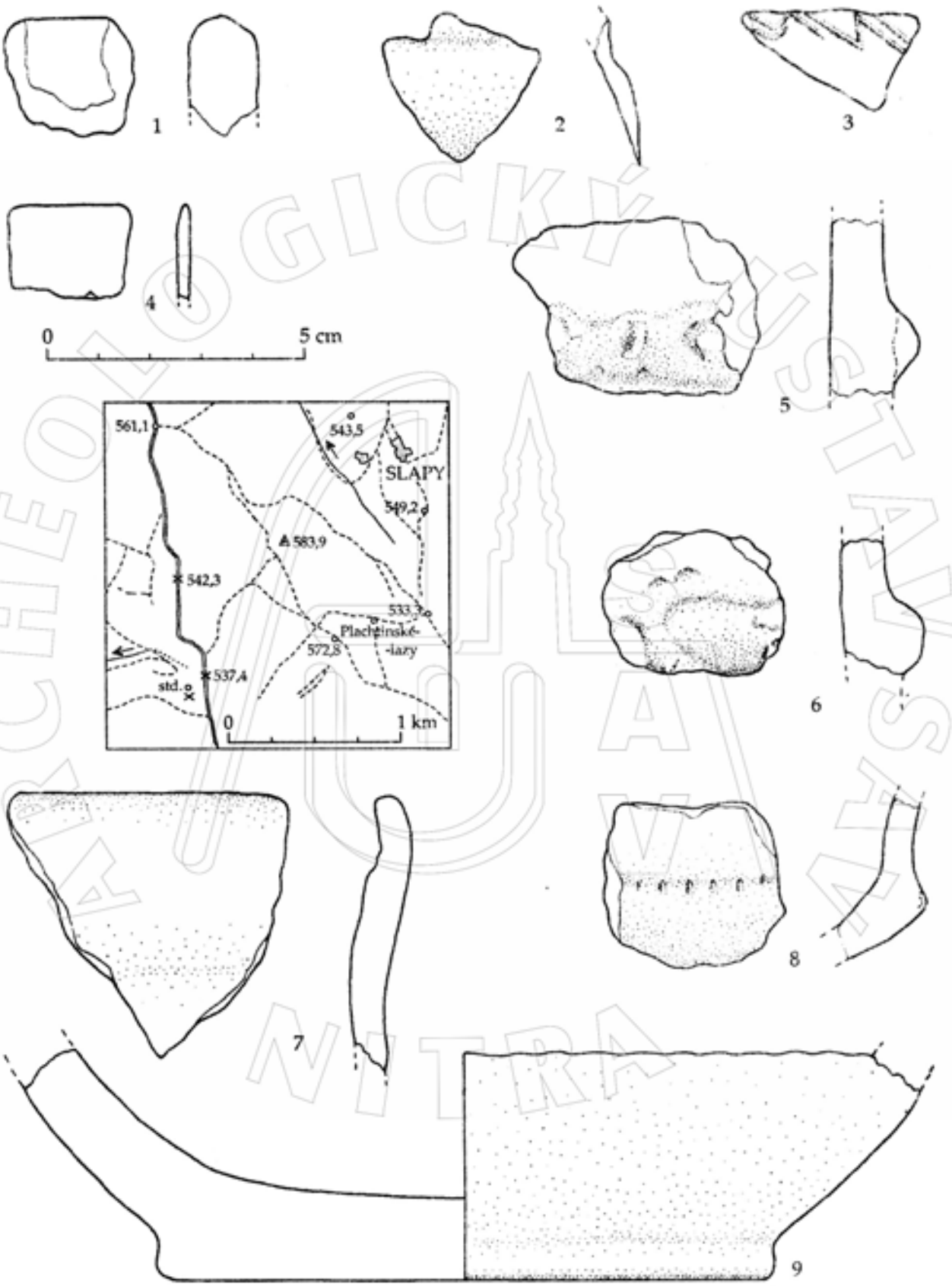

Obr. 42. Čebovská pahorkatina. Výber nálezov z nových lokalít. 1-3, 5 - Stredné Plachtince; 4, 6-9 - Horné Plachtince. (Furmánek, 66).

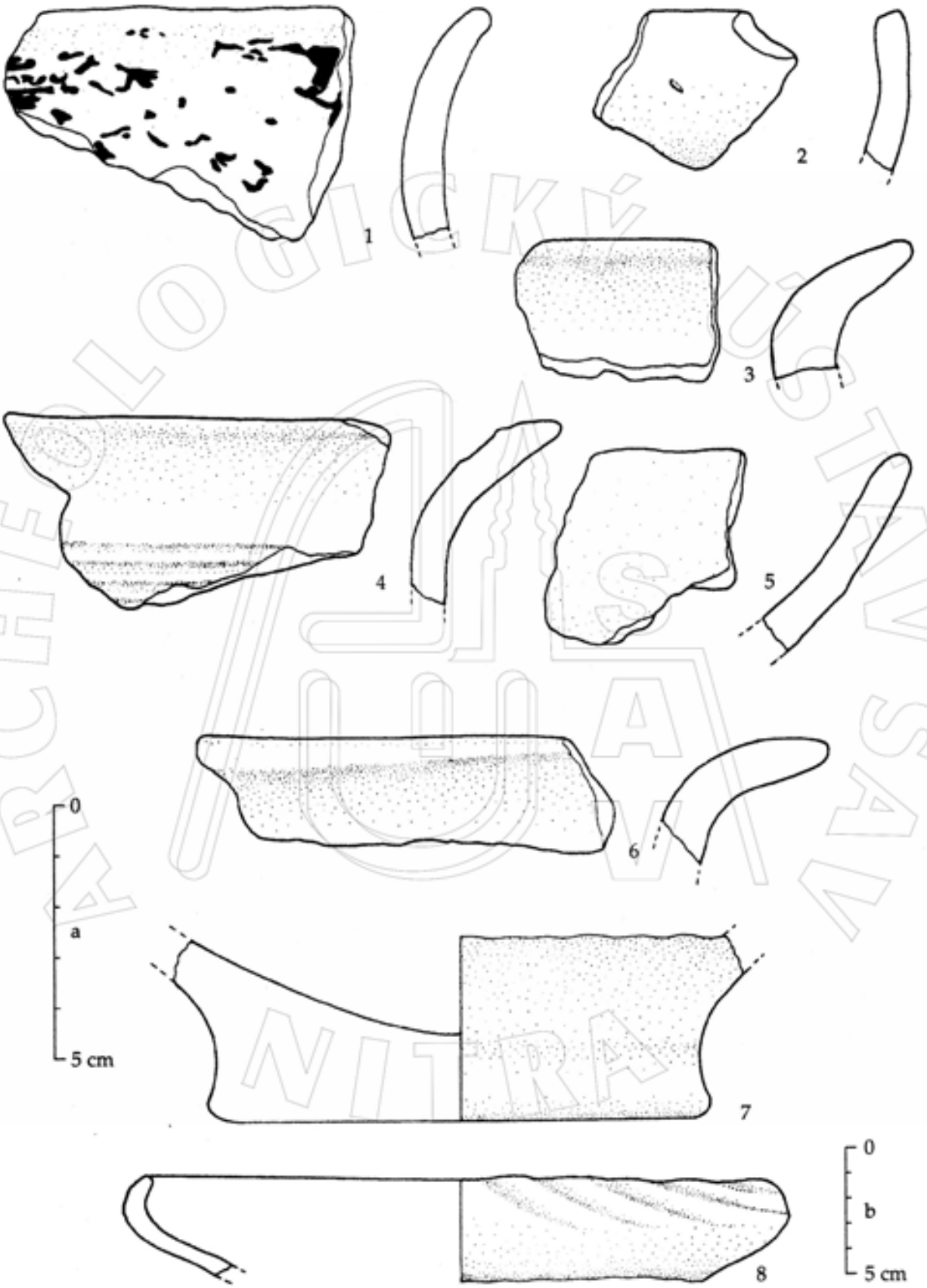

Obr. 43. Príbelce (Zöldvár). Výber nálezov. Mierka a: 1-7, b: 8. (Furmánek, 66).

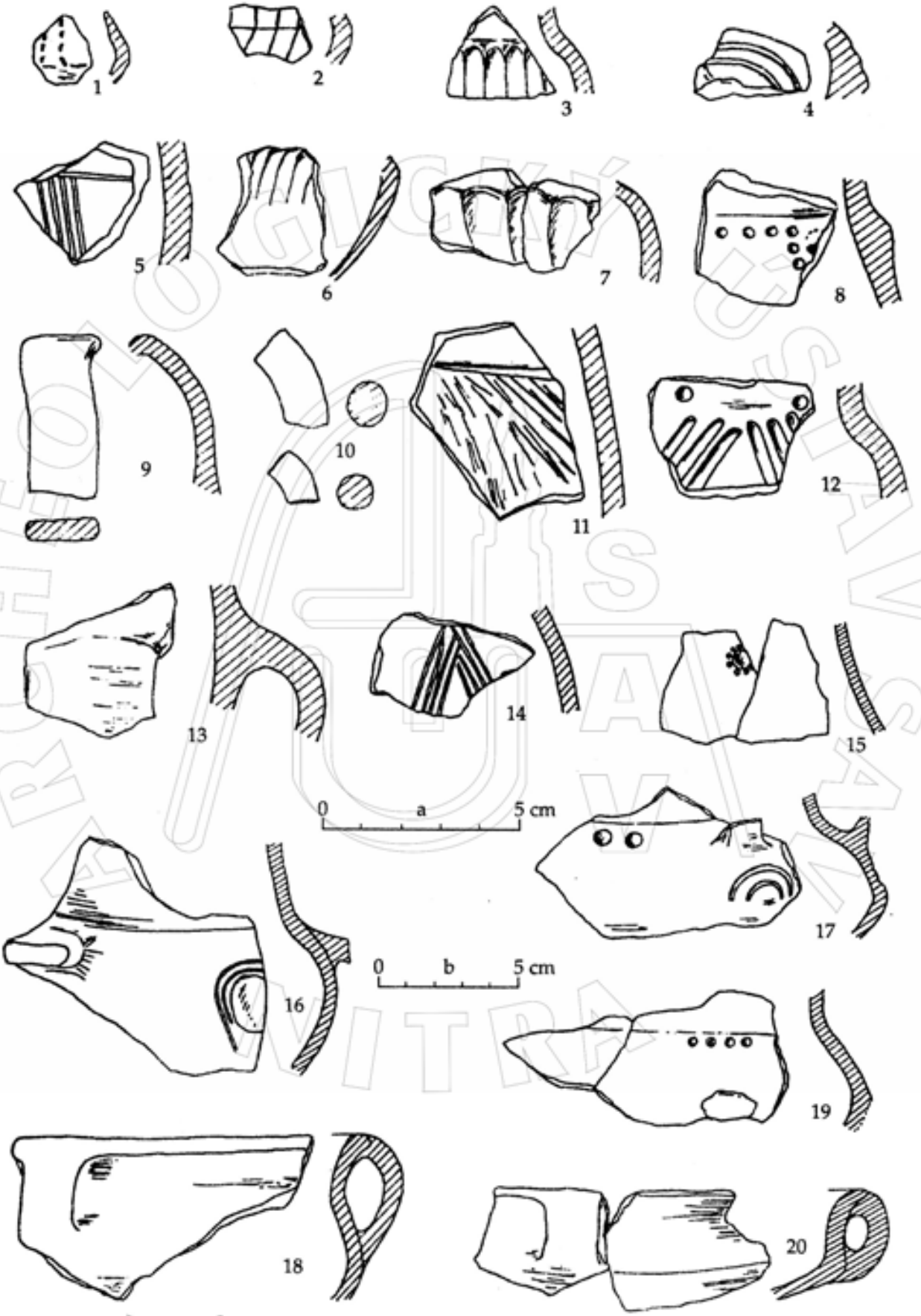

Obr. 44. Spišský Štvrtok (Ku Čenčiciam). Výber keramiky. Mierka a: 1-13, b: 14-20. (Giertlová, 70).

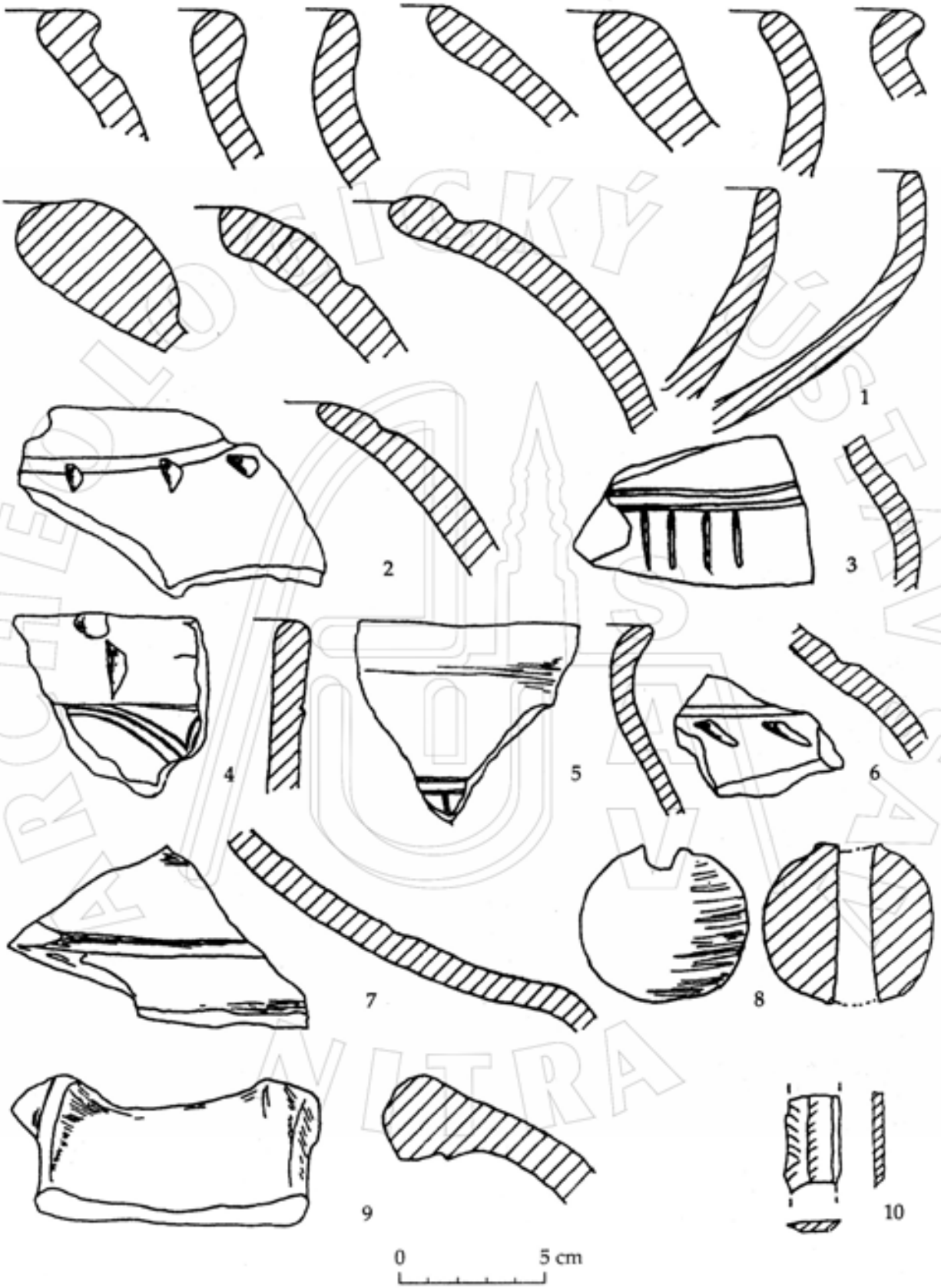

Obr. 45. Kežmarok (Jeruzalemský vrch). Výber nálezov. (Giertlová/Soják/Wavrek, 71).

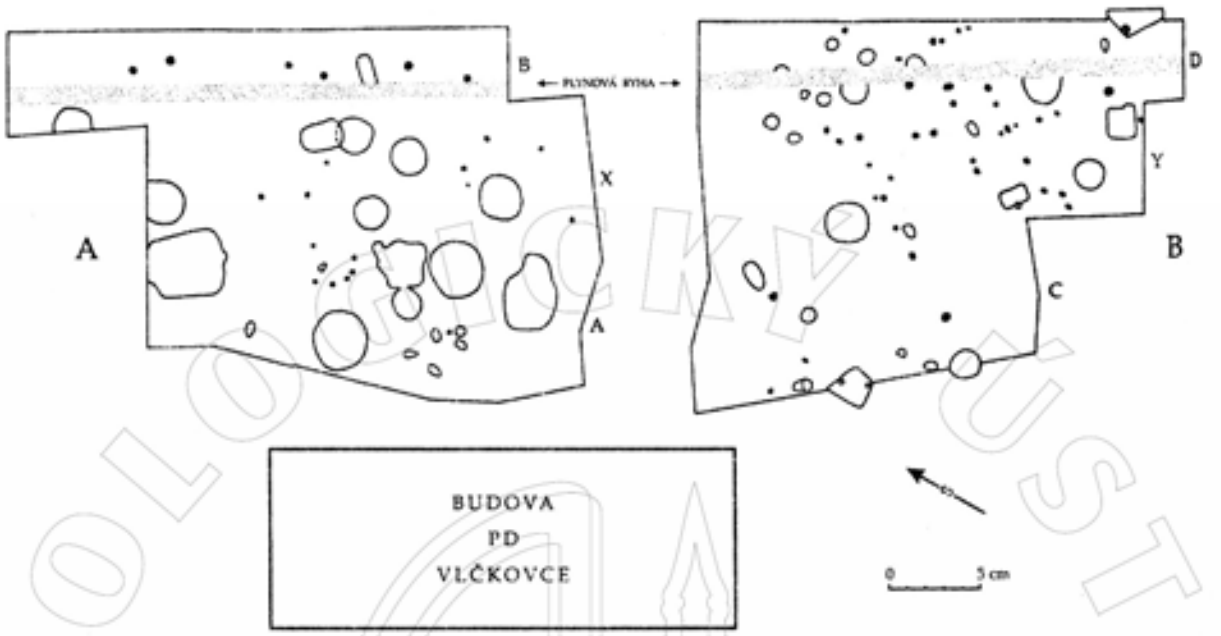

Obr. 46. Vlčkovce (Dvor PD). Plán preskúmanej plochy. (Hanuliak, 79).

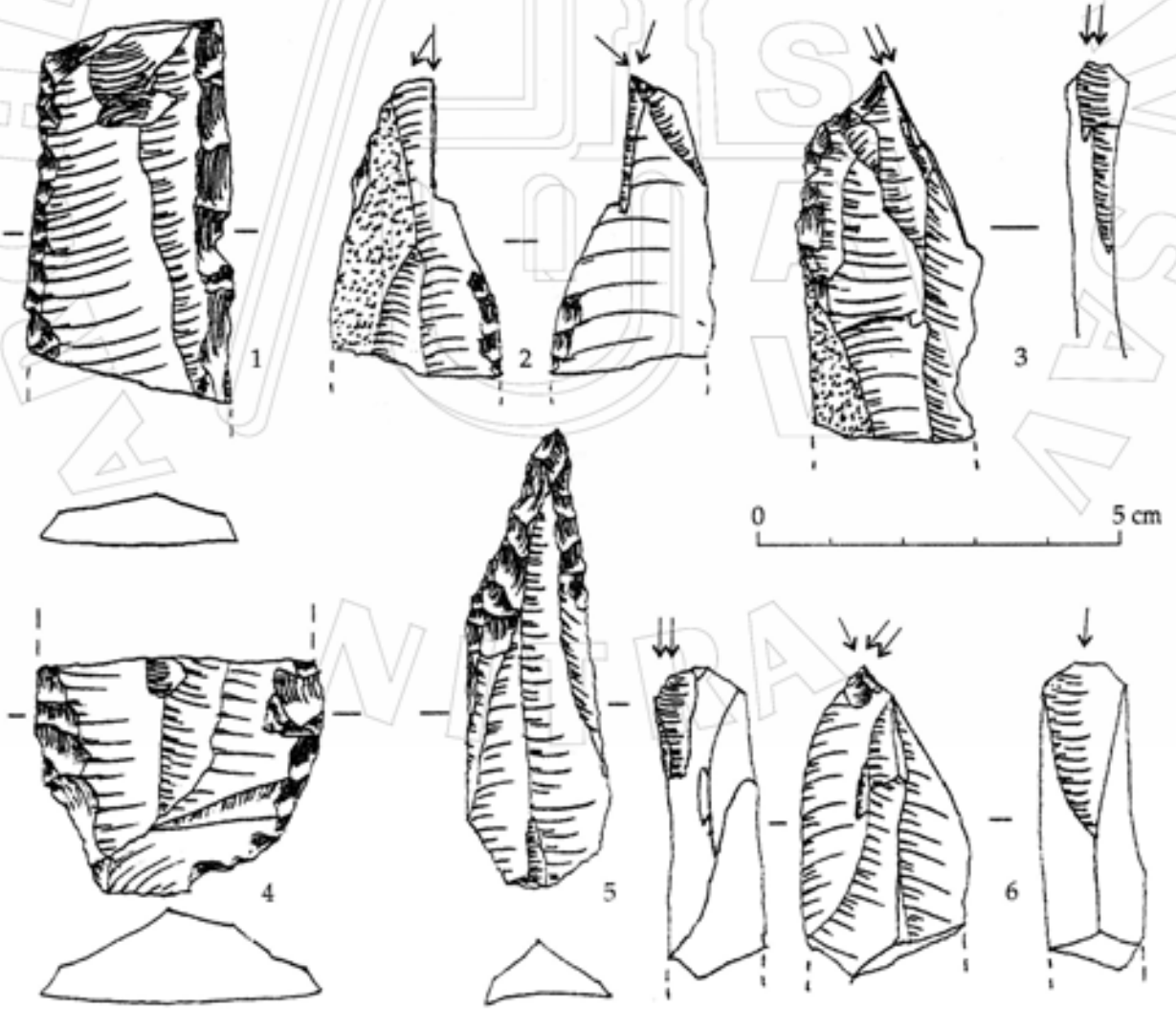

Obr. 47. Hubina I (Prostredný vrch). Výber štiepanej industrie kultúry Willendorf-Kostienki. (Hromada/Žemla, 88).

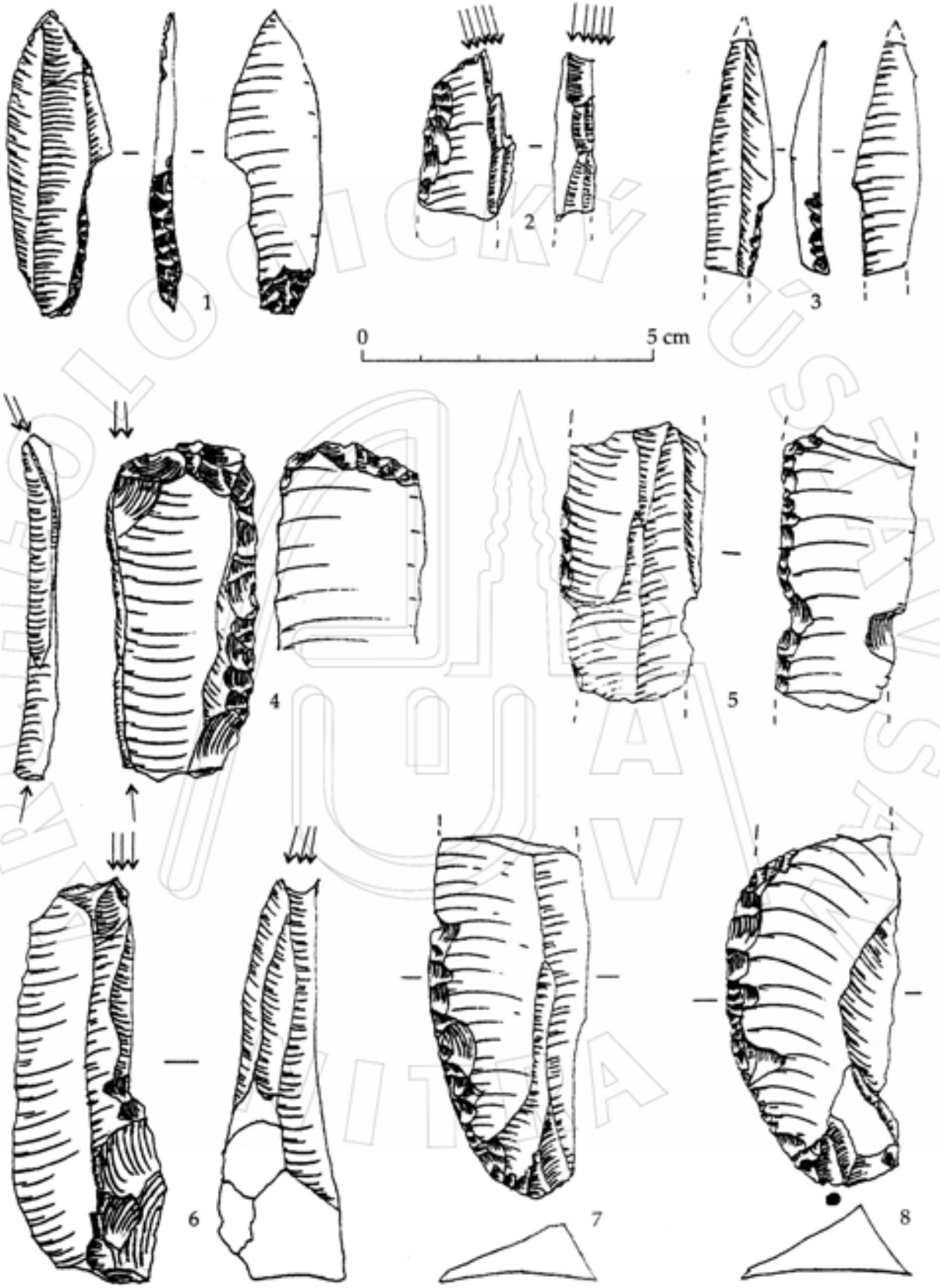

Obr. 48. Hubina I (Prostredný vrch). Výber štiepanej industrie kultúry Willendorf-Kostienki. (Hromada/Žemľa, 88).

Obr. 49. Výber nálezov z trasy diaľnice. 1, 17 - Vlčkovce (Zemianske 2); 2, 16 - Vlčkovce (Pri RD 1); 3, 7, 9, 11 - Opoj (Rybníky 1); 4-5, 8, 13 - Opoj (Rybníky 2); 6, 10, 12-13, 15 - Vlčkovce (Zemianske 1). (Hromada, 82).

Obr. 50. Výber nálezov z trasy diaľnice. 1-3, 5-11, 13 - Opoj (Rybníky 2); 4, 12 - Opoj (Rybníky 1). (Hromada, 82).

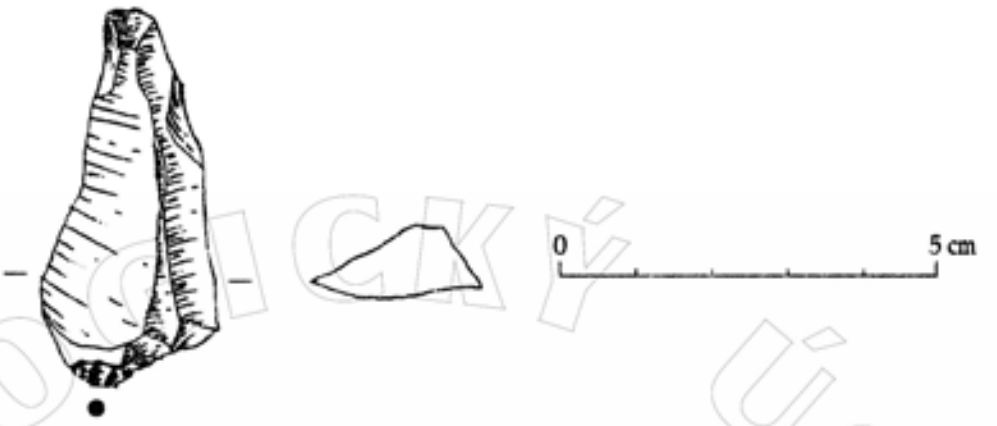

Obr. 51. Vysoká pri Morave (Noviny). Nález mladopaleolitickej čepele. (Hromada, 83).

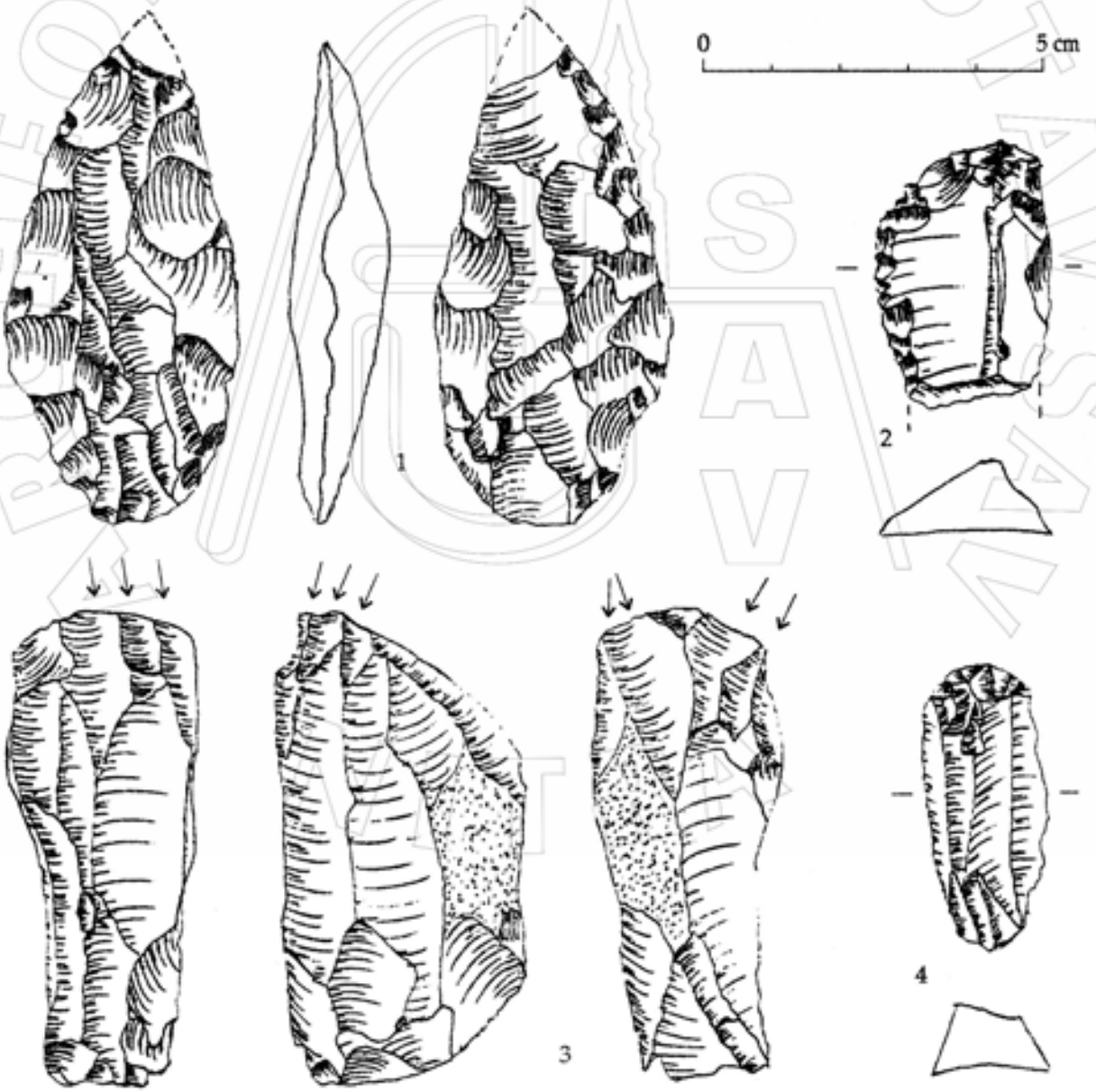

Obr. 52. Nové nálezy štiepanej industrie z Trnavskej pahorkatiny. 1 - Boleráz; 2, 4 - Šelpice; 3 - Bíňovce. (Hromada/Babirát, 84).

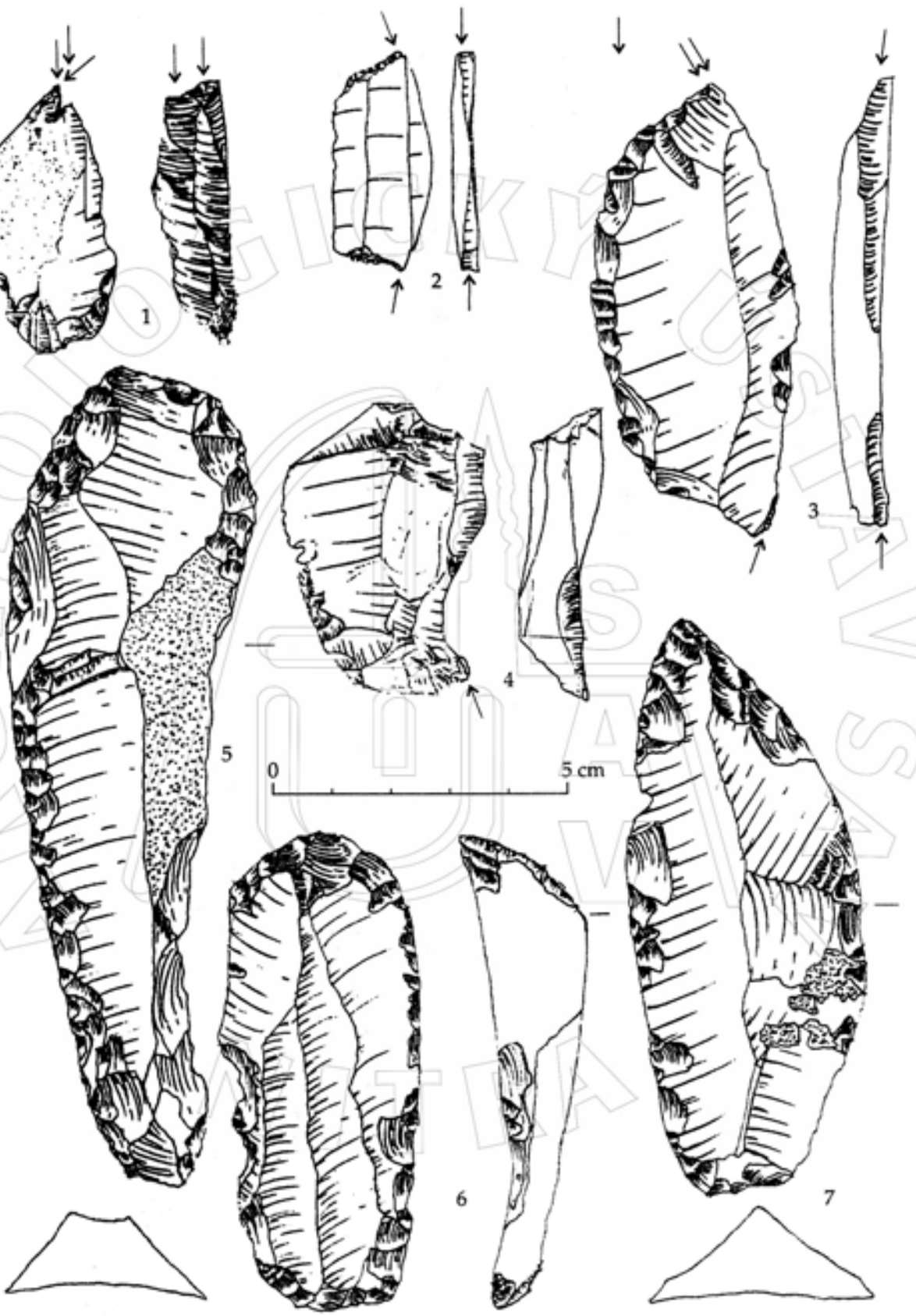

Obr. 53. Banka (Kňazovica). Štiepaná industria. (Hromada/Žemla, 86).

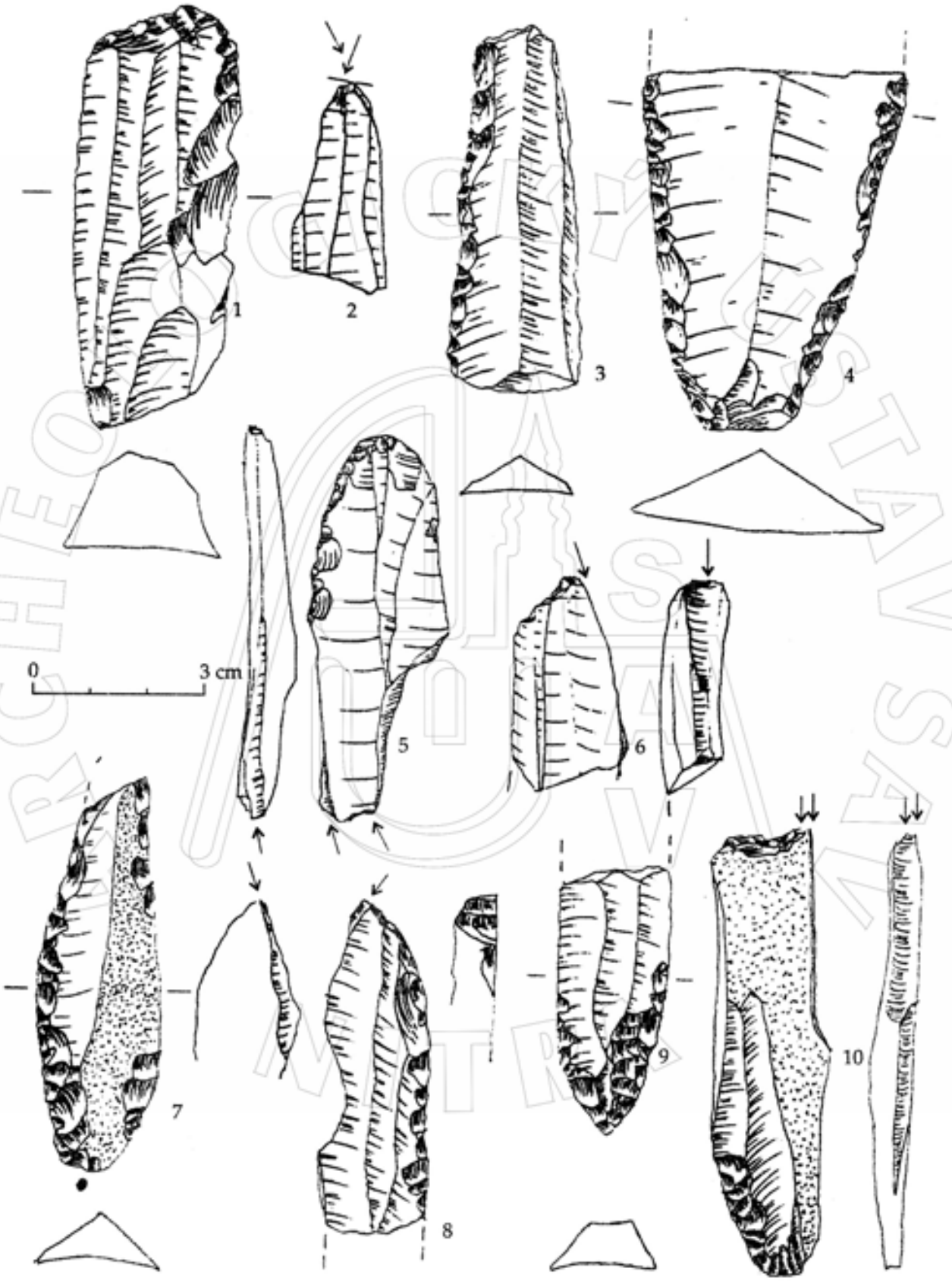

Obr. 54. Banka (Kňazovica). Výber mladogravettienskej štiepanej industrie. (Hromada/Žemla, 86).

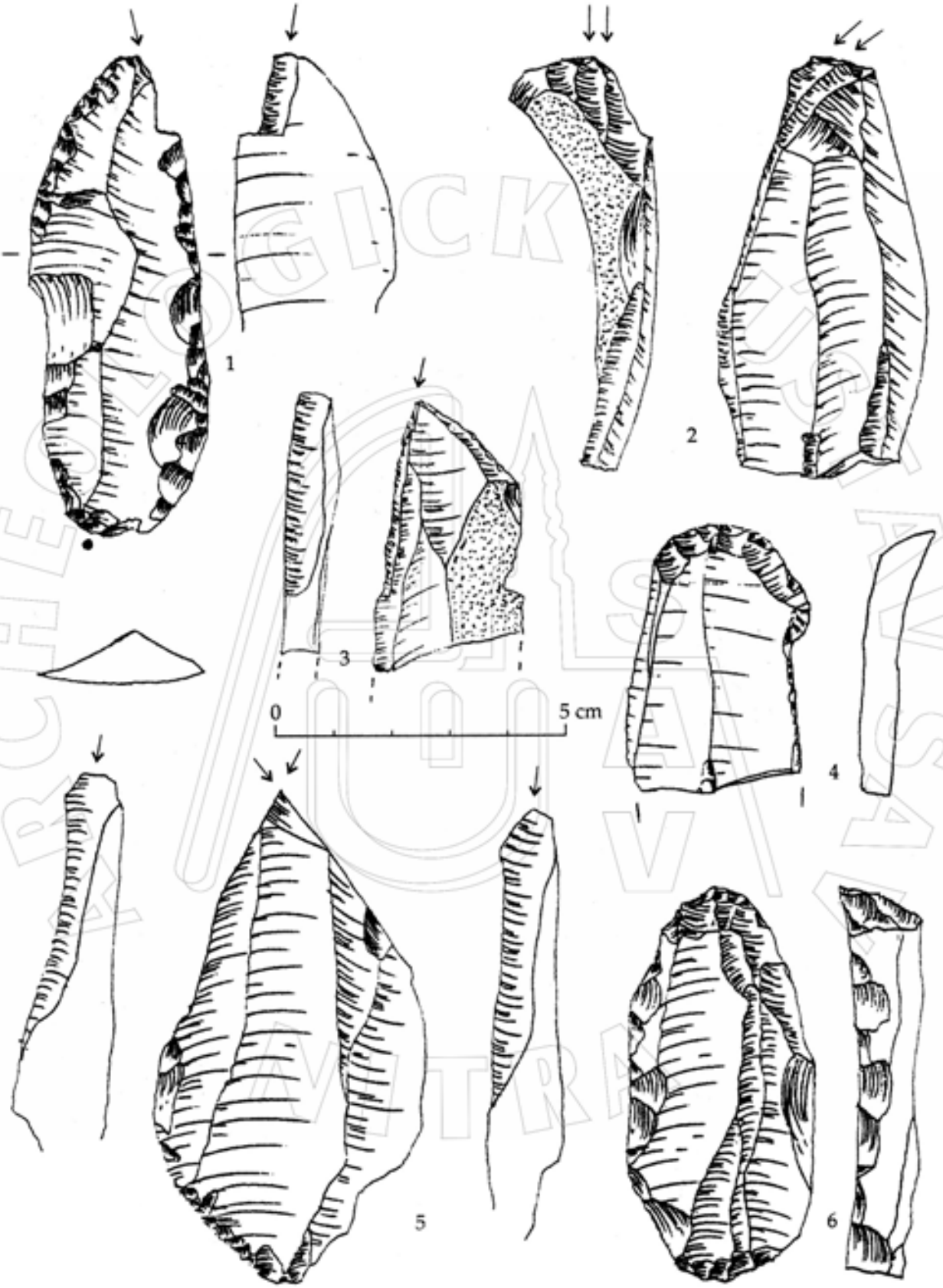

Obr. 55. Banka (Kňazovica). Výber štiepanej industrie. (Hromada/Žemla, 86).

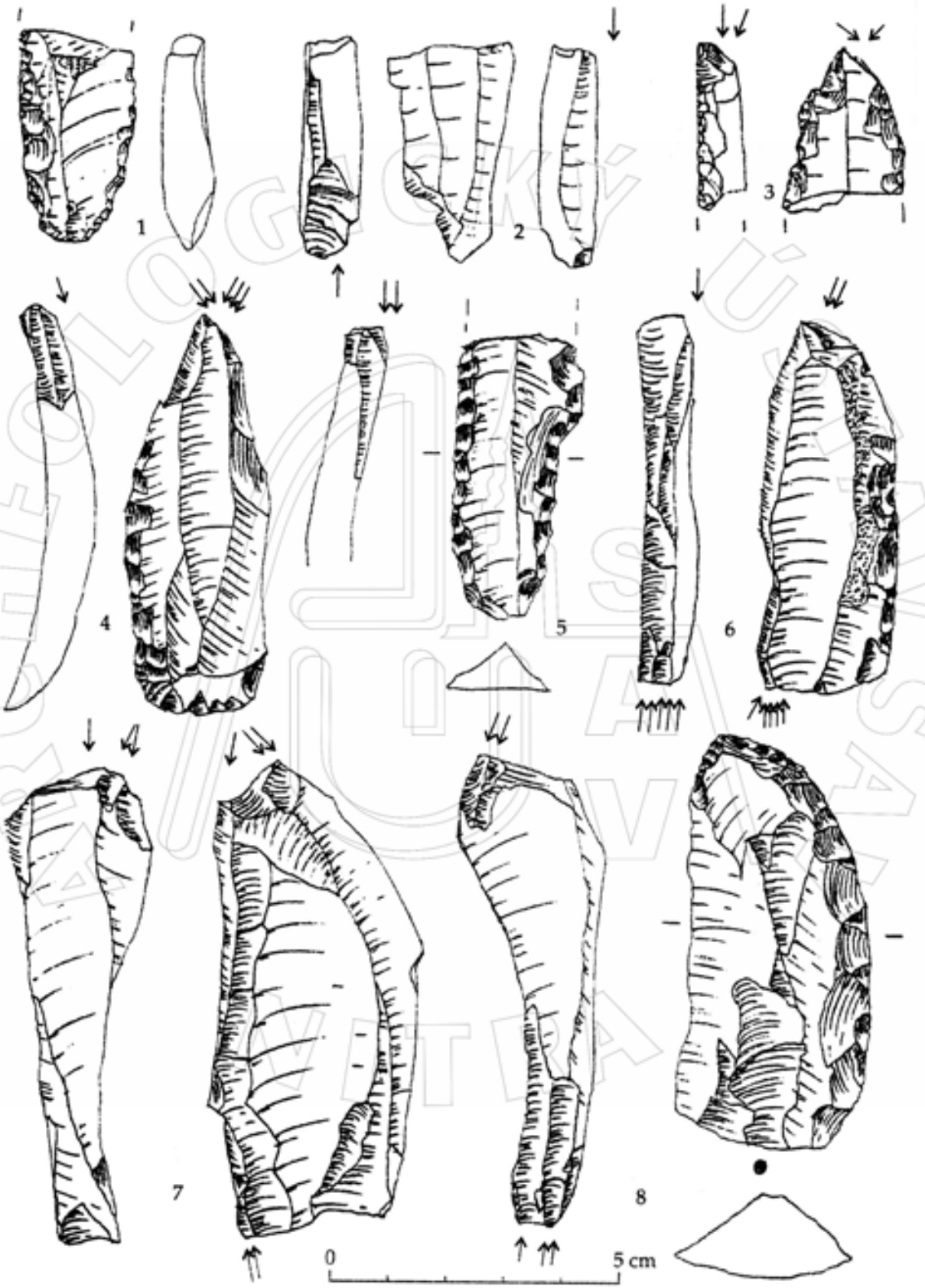

Obr. 56. Banka (Kňazovica). Mladogravettienska štiepaná industria. (Hromada/Žemla, 86).

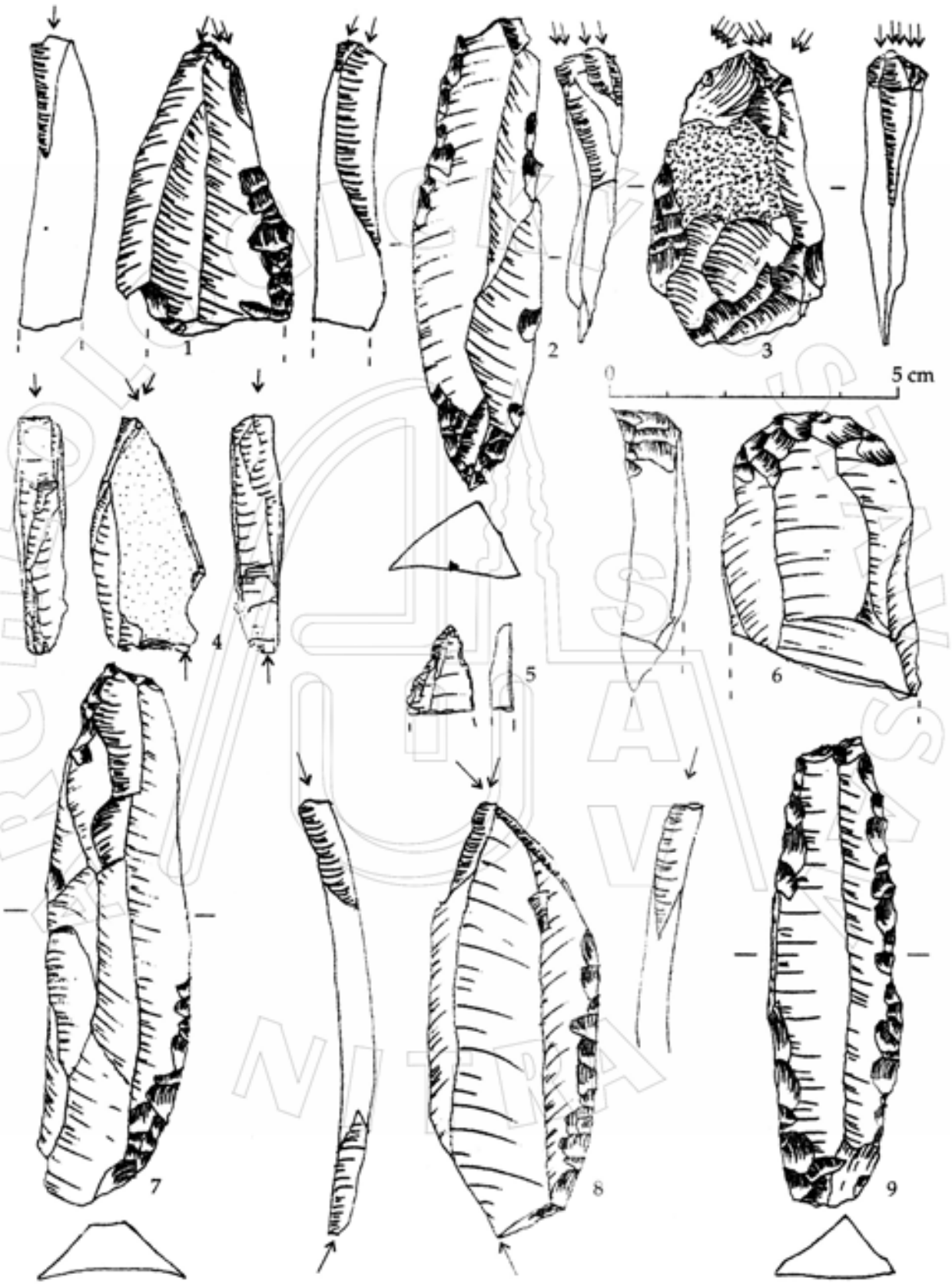

Obr. 57. Banka (Kňazovica). Výber mladogravettienskej štiepanej industrie. (Hromada/Žeňa, 86).

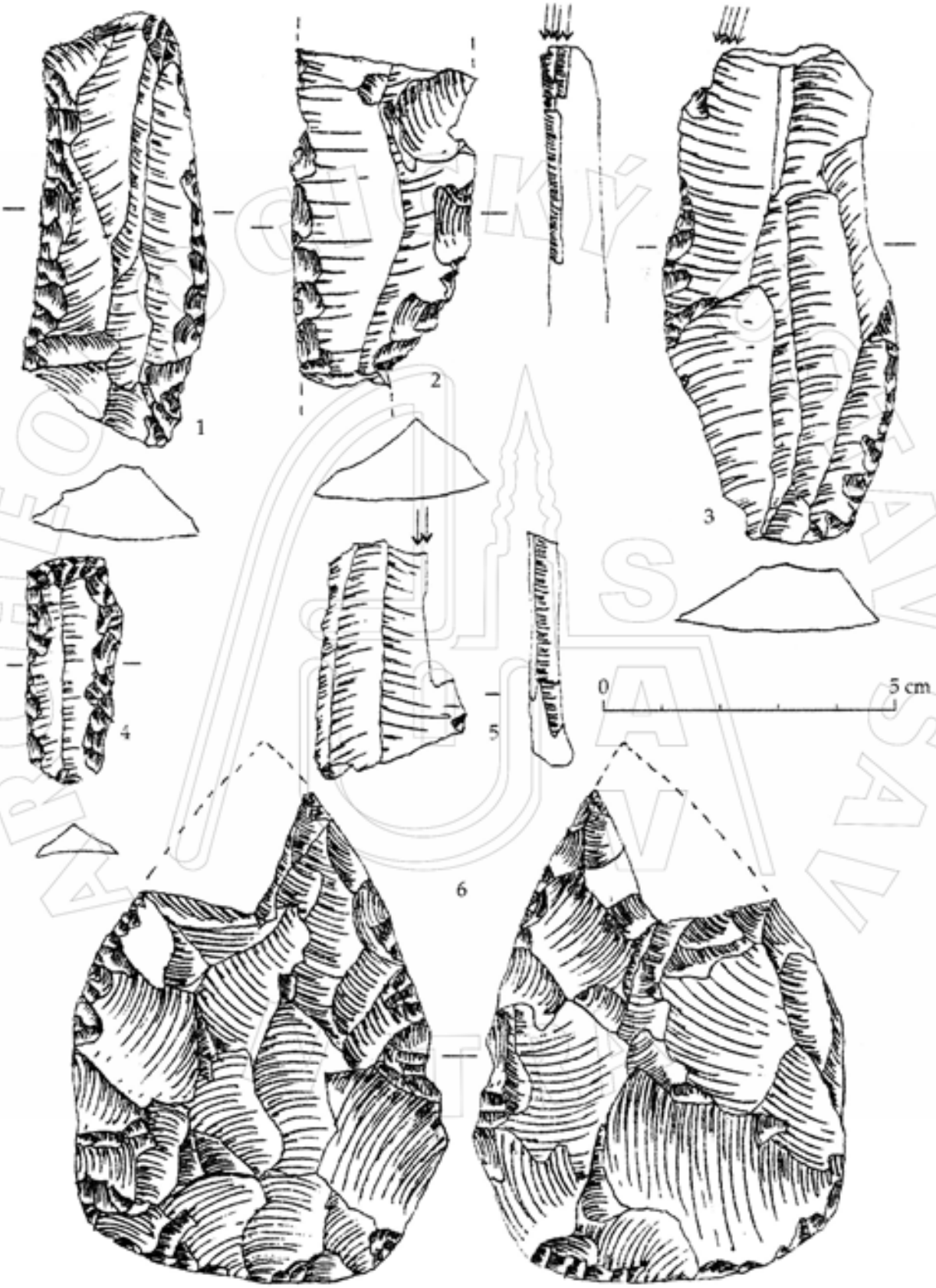

Obr. 58. Modrovka (Hromovka I a II). 1-5 - mladogravettienska štiepaná industria; 6 - szeletiensky listovitý hrot. (Hromada/ Žemla, 90).

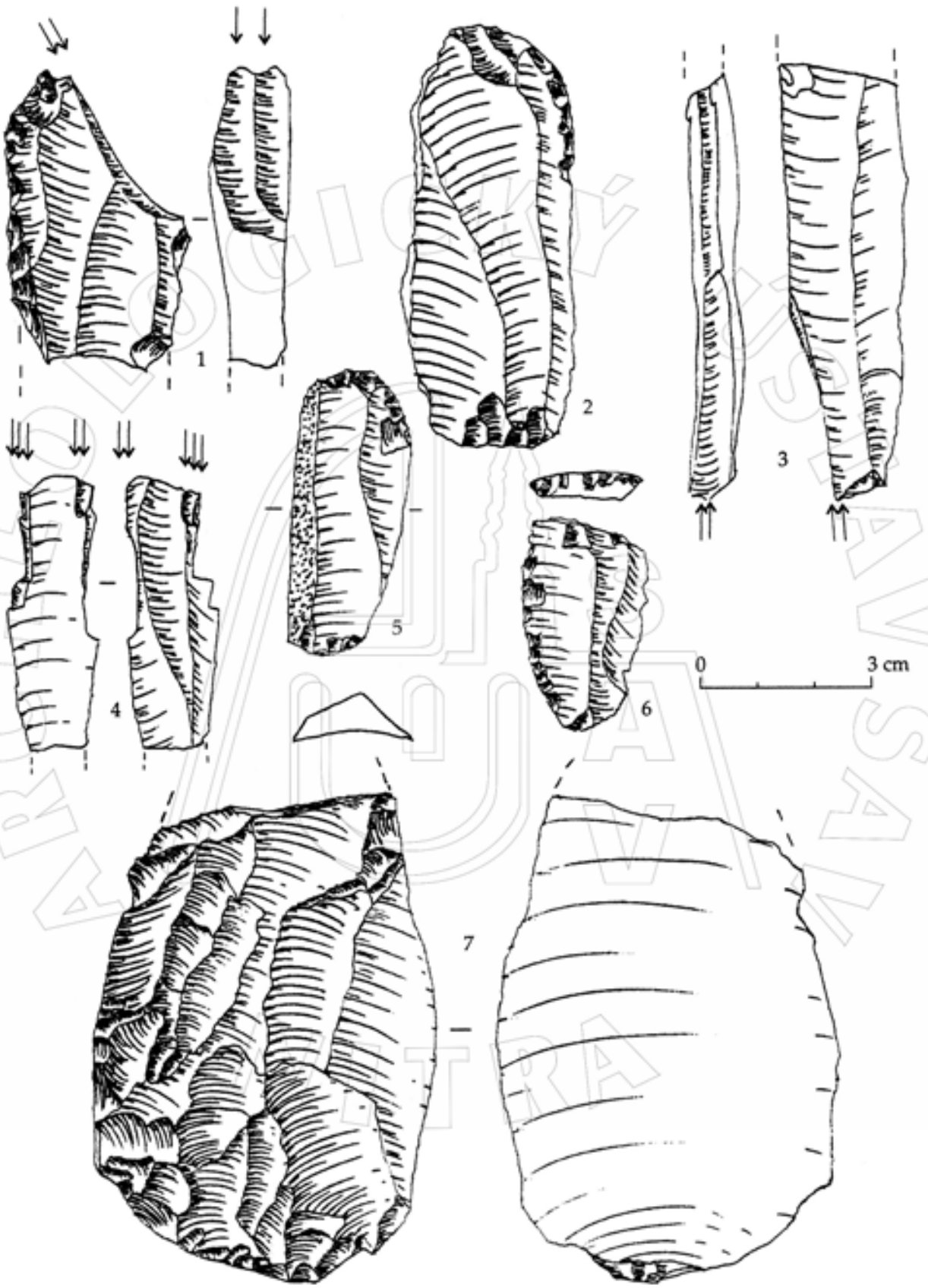

Obr. 59. Modrovka (Hromovka III). Výber mladopaleolitickej štiepanej industrie. (Hromada/Žemla, 90).

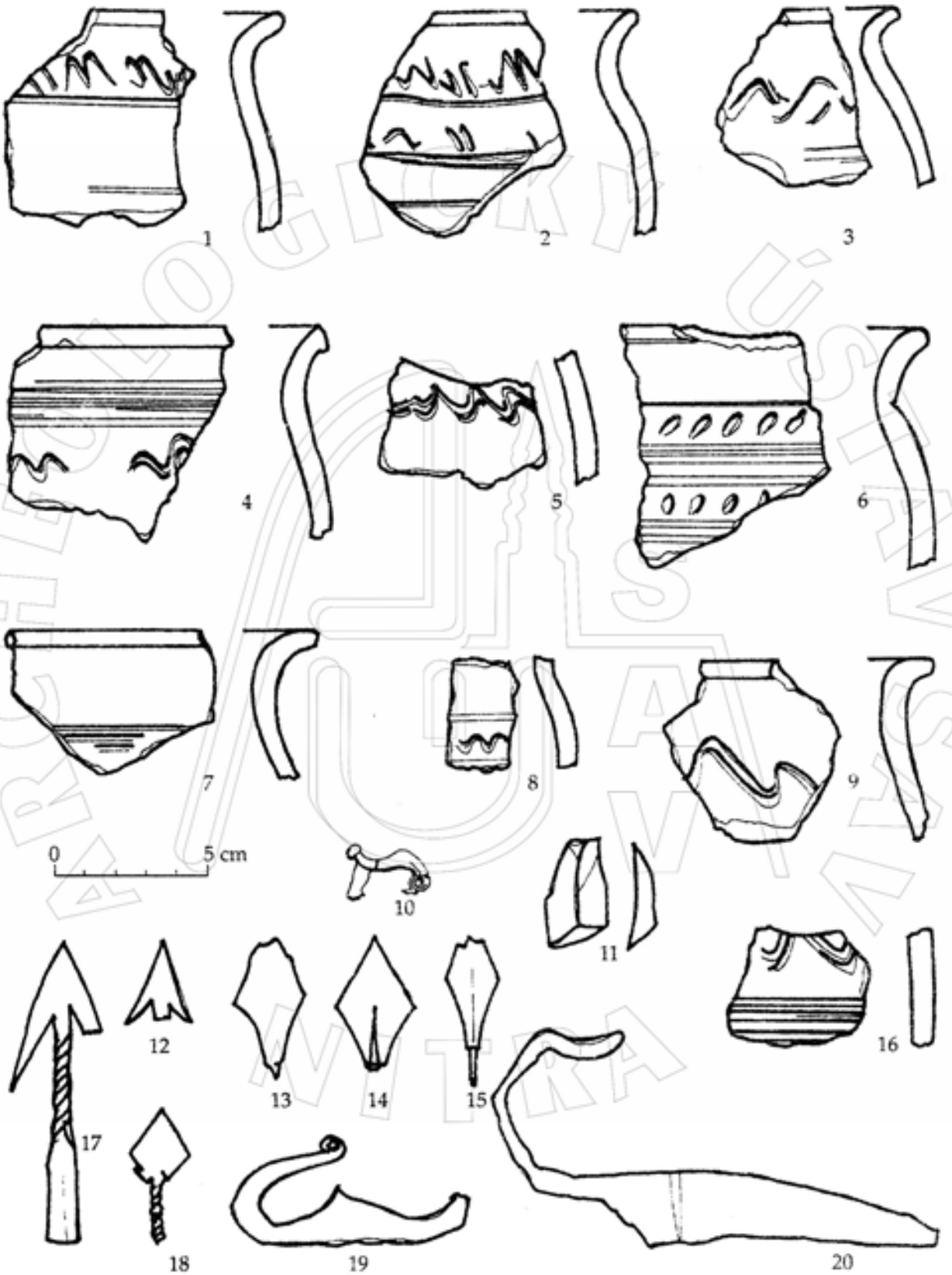

Obr. 60. Smižany (Hradisko II). Výber keramických a kovových nálezov (Javorský, 97).

1

2

3

4

Obr. 61. Smižany (Hradisko II). 1 - objekt 1/97; 2 - časť základu čelného múru valu; 3-4 - základy čelného múrika valu v sonde VII/97. (Javorský, 97).

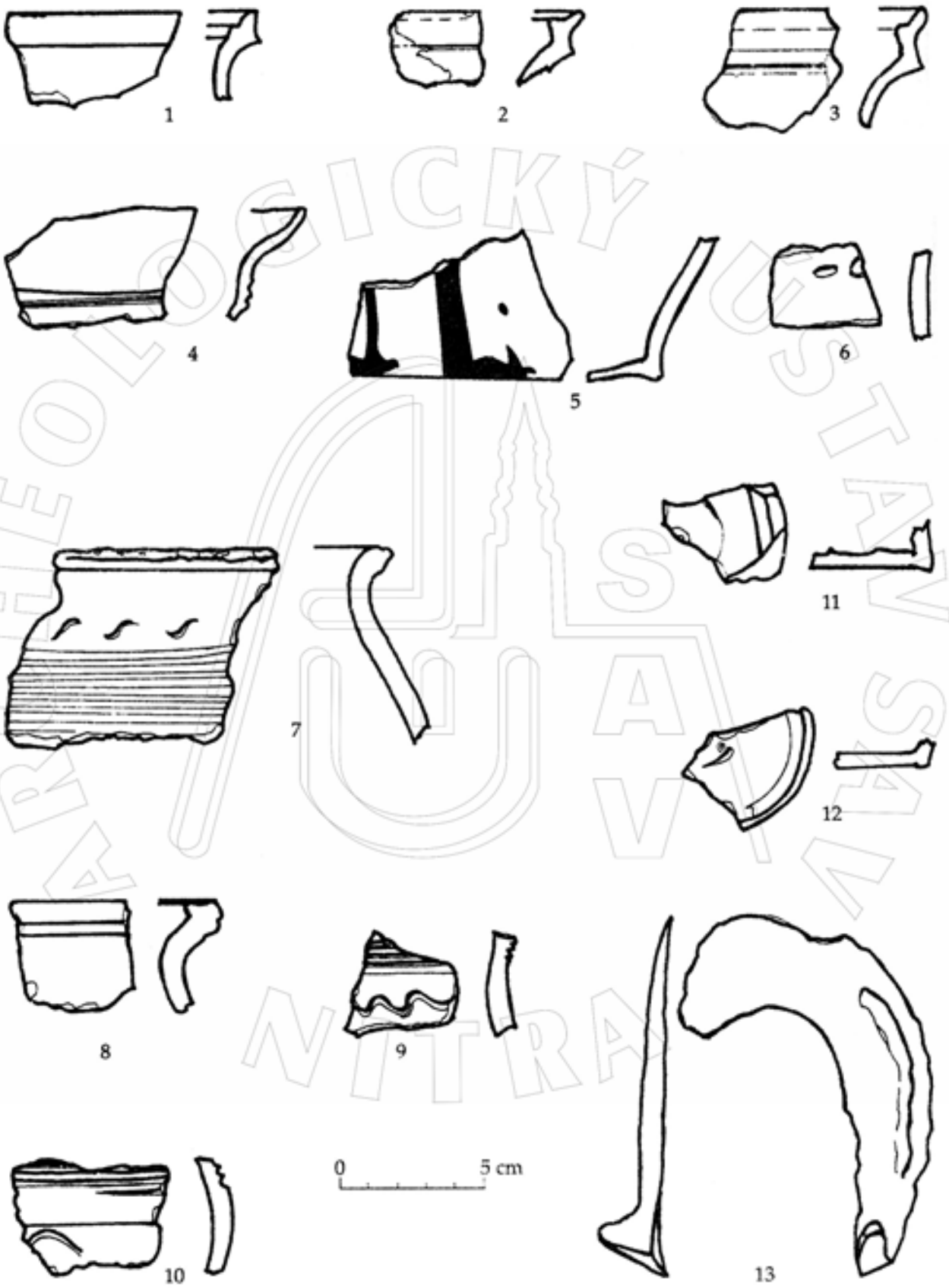

Obr. 62. Výber nálezov. 1-6 - Gelnica, 13.-14. stor.; 7-13 - Spišská Nová Ves, 12.-13. stor. (Javorský, 98)

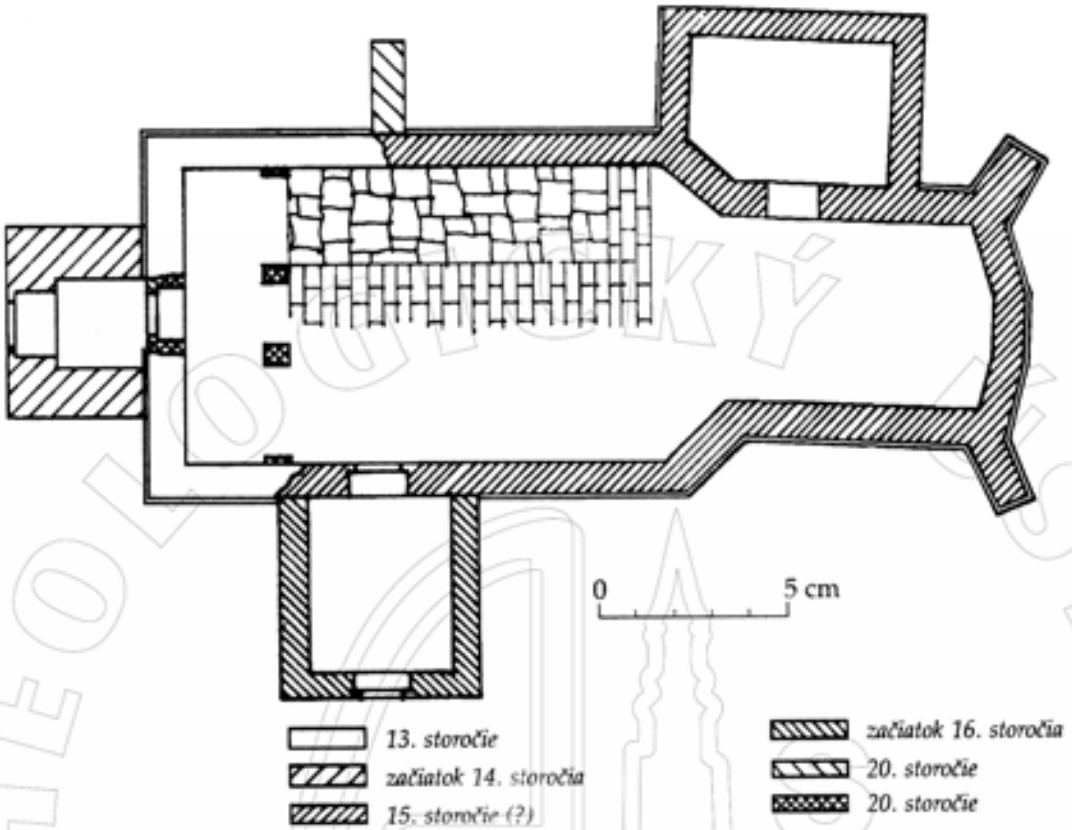

Obr. 63. Betlanovce. 1 - stavebný vývoj pôdorysu kostola; 2 - stredoveká dlažby v interiéri kostola. Markušovce. 3 - epitafy nad kryptami. (Javorský, 100).

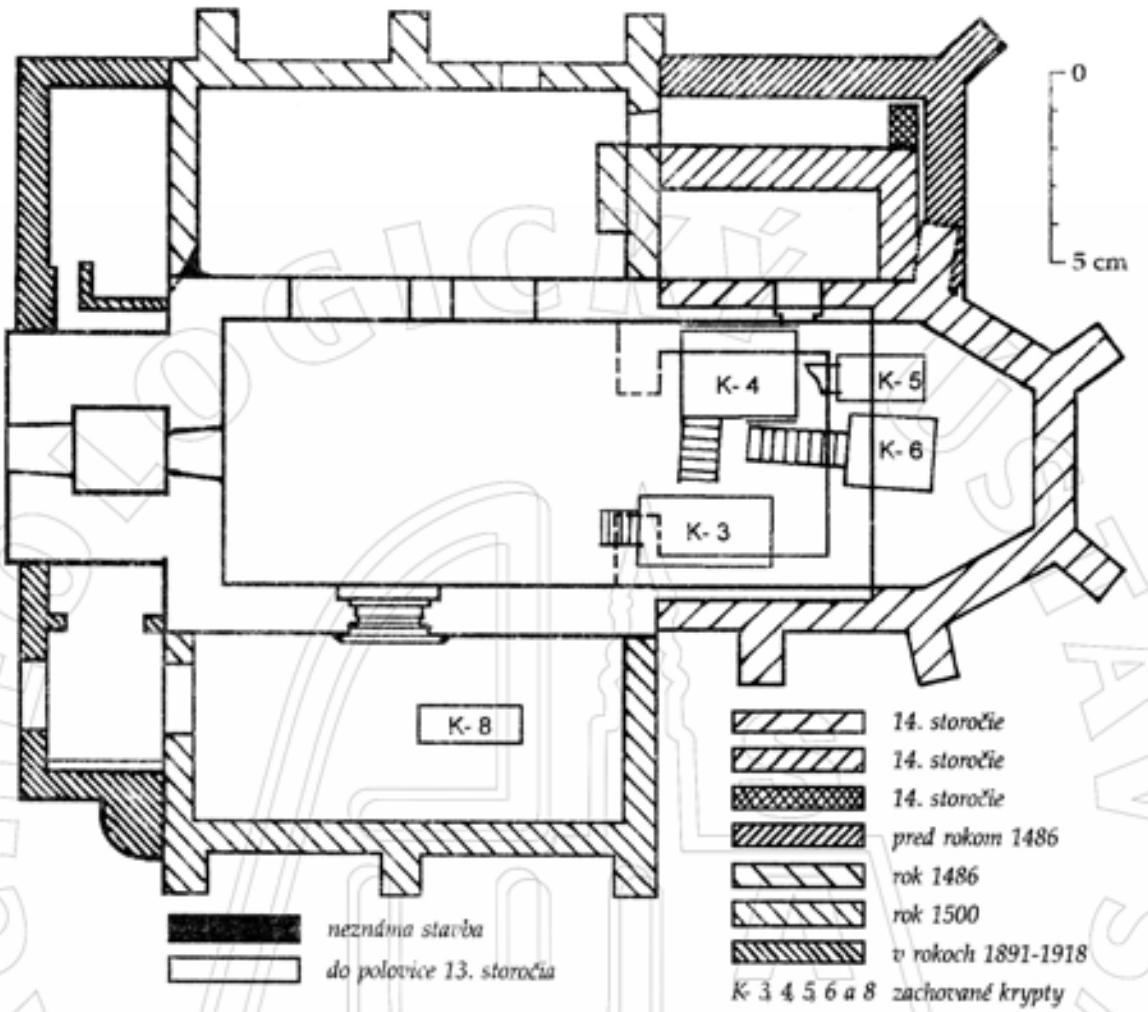

Obr. 64. Markušovce. Pôdorys kostola so stavebnými zmenami. (Javorský, 100).

Obr. 65. Vlková (Horanské). Panoramatický pohľad na preskúmaný kostol. (Javorský, 106)

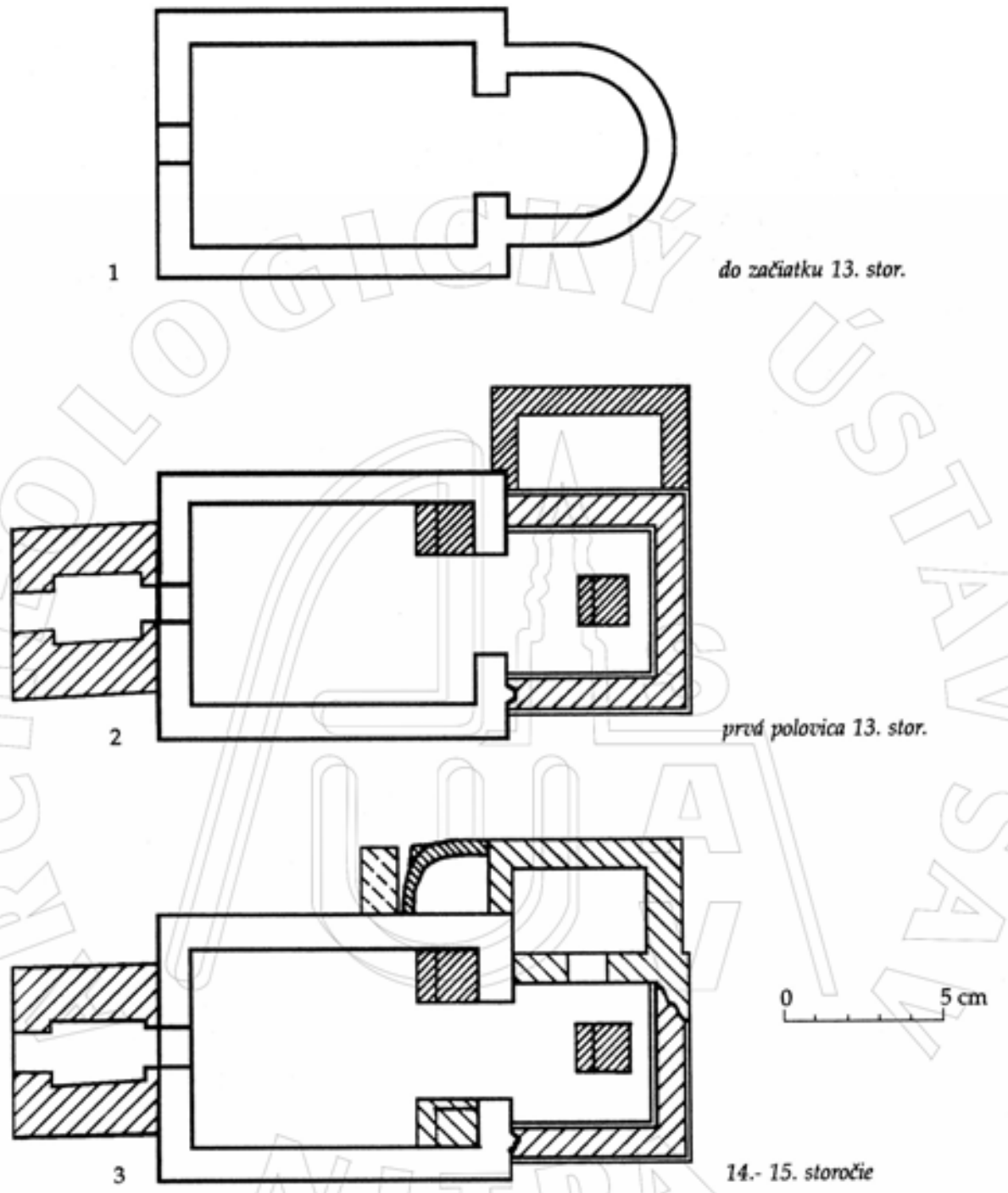

Obr. 66. Vlková (Horanské). Stavebný vývoj pôdorysu kostola. (Javorský, 106).

1

2

3

4

Obr. 67. Vlková (Horanské). 1 - časť základovej ryhy sanktuária; 2 - sanktuárium s rovným východným uzáverom po prestavbe; 3 - hroby v JZ časti lode kostola; 4 - hroby pri severnej stene sakristie. (Javorský, 106).

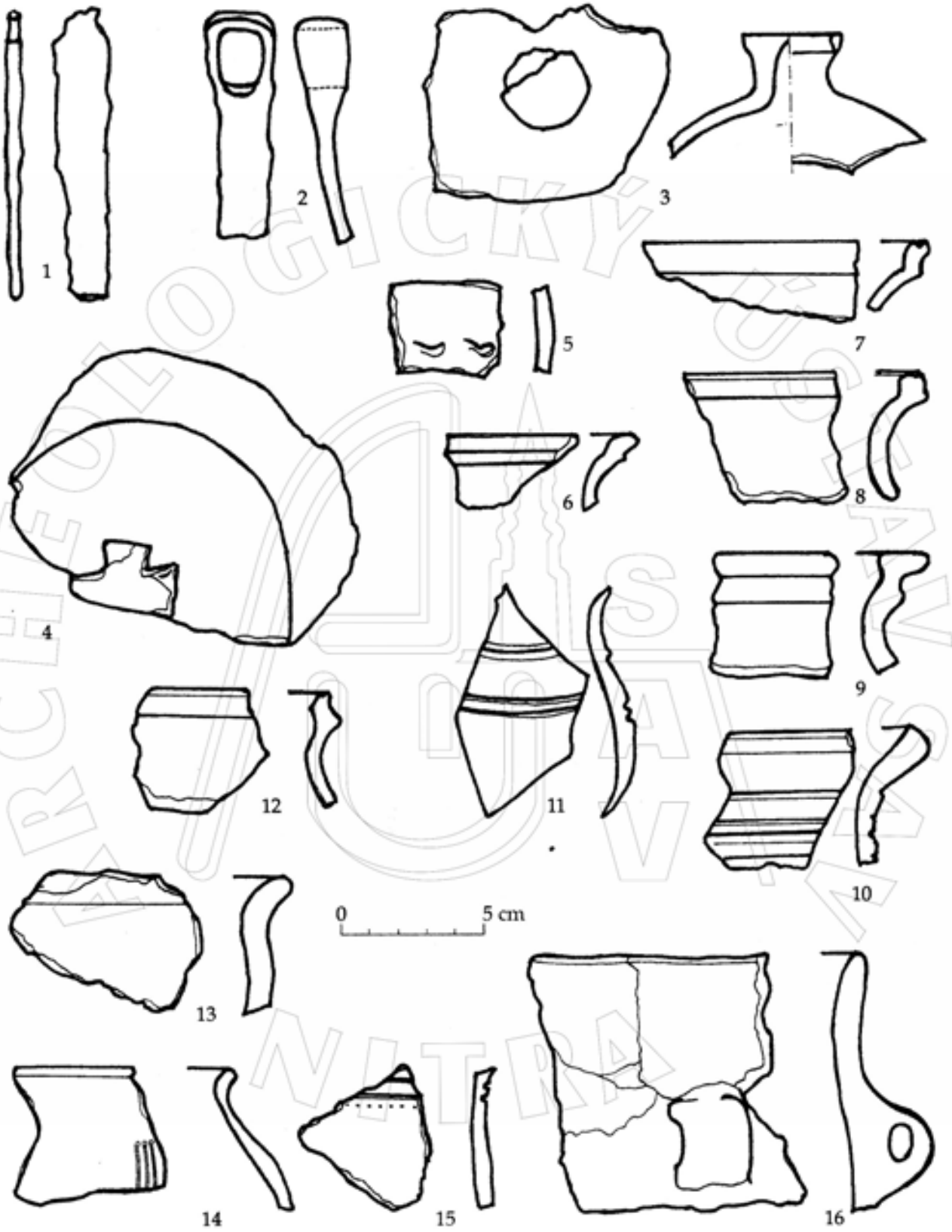

Obr. 68. Vlková (Horanské). Výber nálezov. (Javorský, 106).

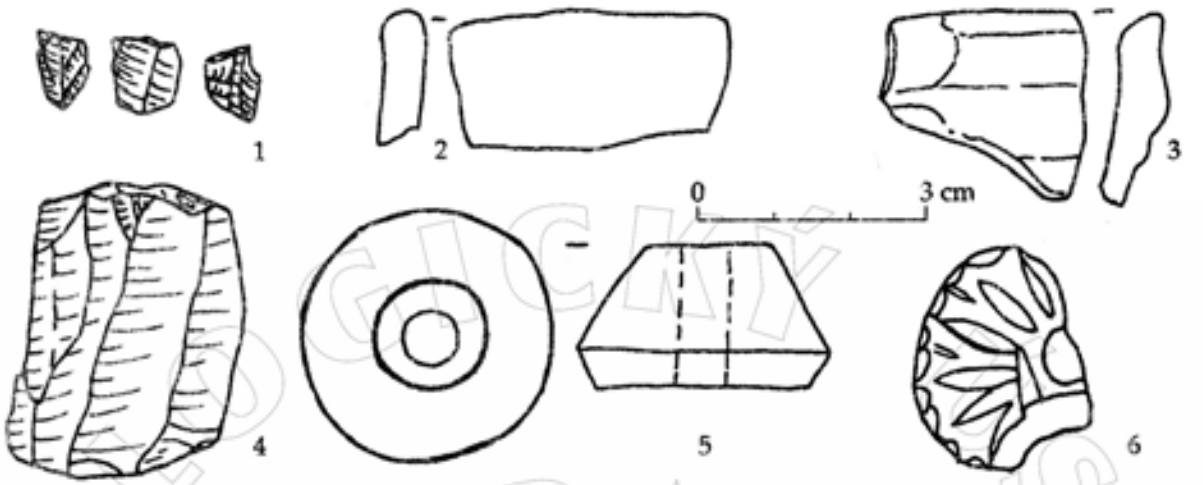

Obr. 69. Livina. Výber nálezov. Poloha Vrchy. 1 - mikrojadro z obsidiánu; 2 - okrajový črep; 4 - rádiolaritové jadro; 5 - praslen. Poloha Pri starom cintoríne. 3 - okrajový črep; 6 - fragment kachlice. (Kaminská, 109).

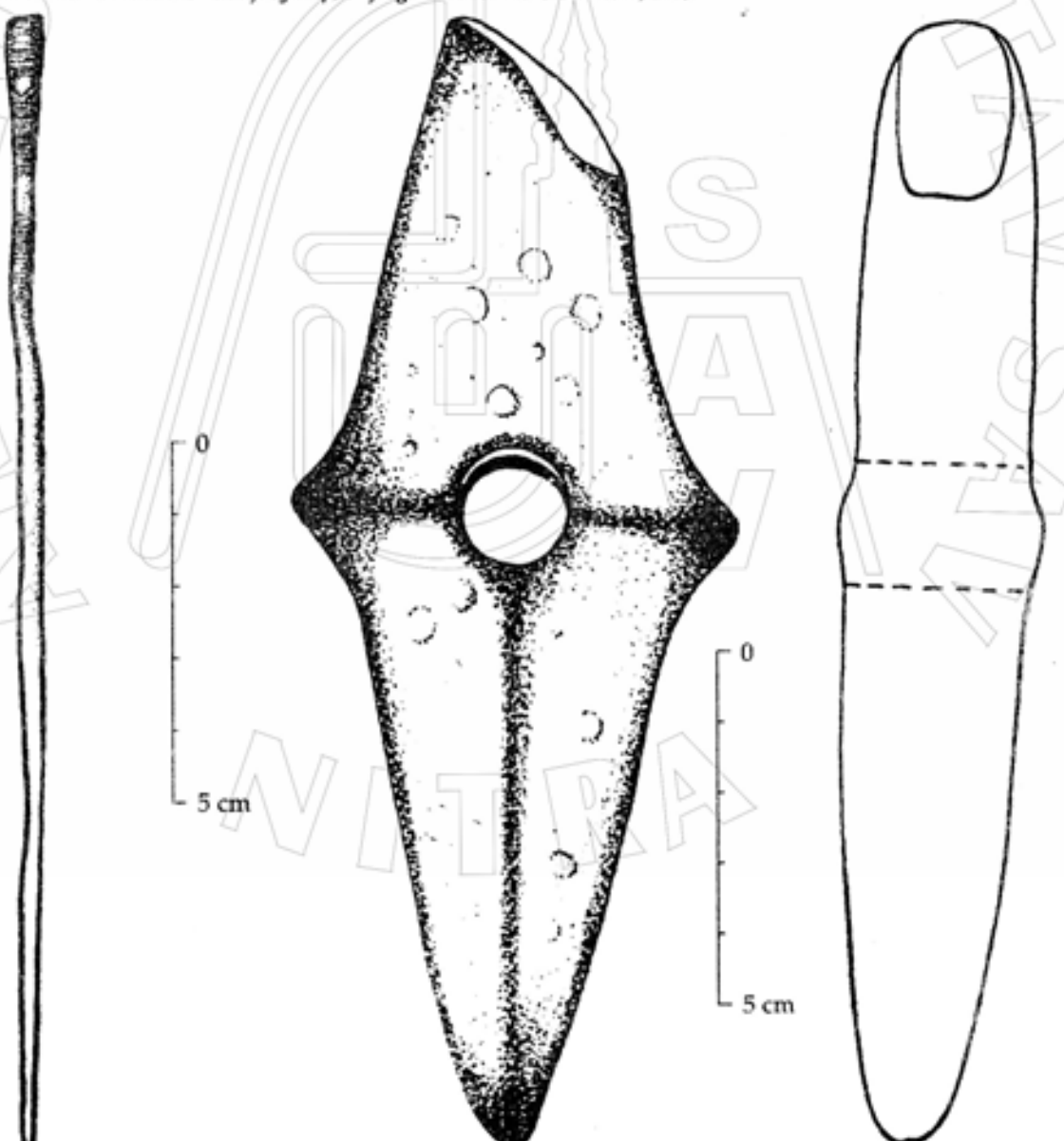

Obr. 70. Lieskovec (Hrádok). Bronzová ihlica. (Malček, 127).

Obr. 71. Malachov. Kamenný bojový sekeromlat. (Mačeľová, 130).

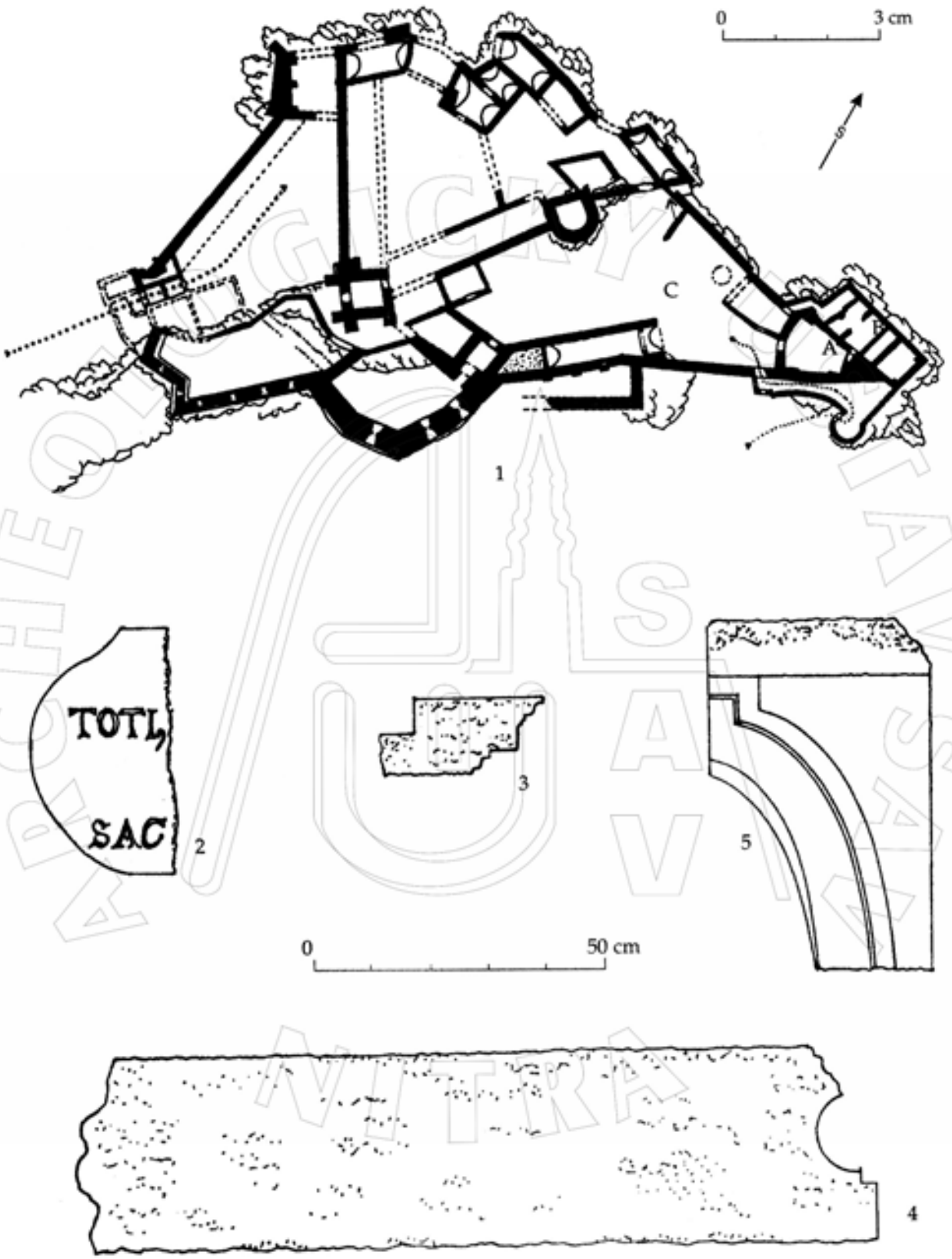

Obr. 72. Jelenec (Hrad Gýmeš). 1 - pôdorys hradu; 2 - 5 - architektonické prvky z interiéru kaplnky. (Katkin/Bóna, 113).

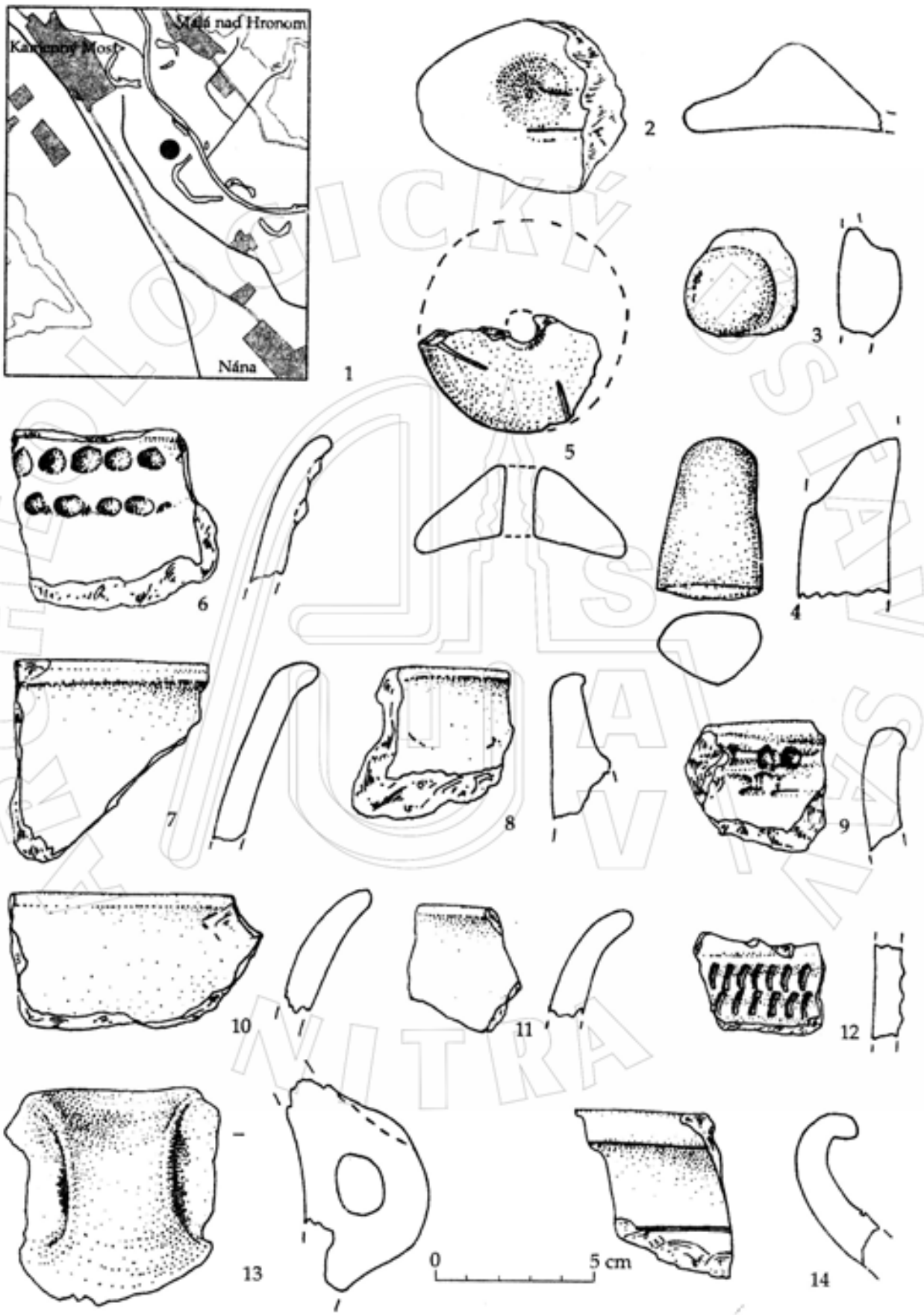

Obr. 73. Kamenný Most. 1 - poloha náleziska; 2-4 - nálezy lengyelskej kultúry; 5-13 - keramika badenskej kultúry; 14 - okrajový črep z doby rímskej. (Kuzma, 117).

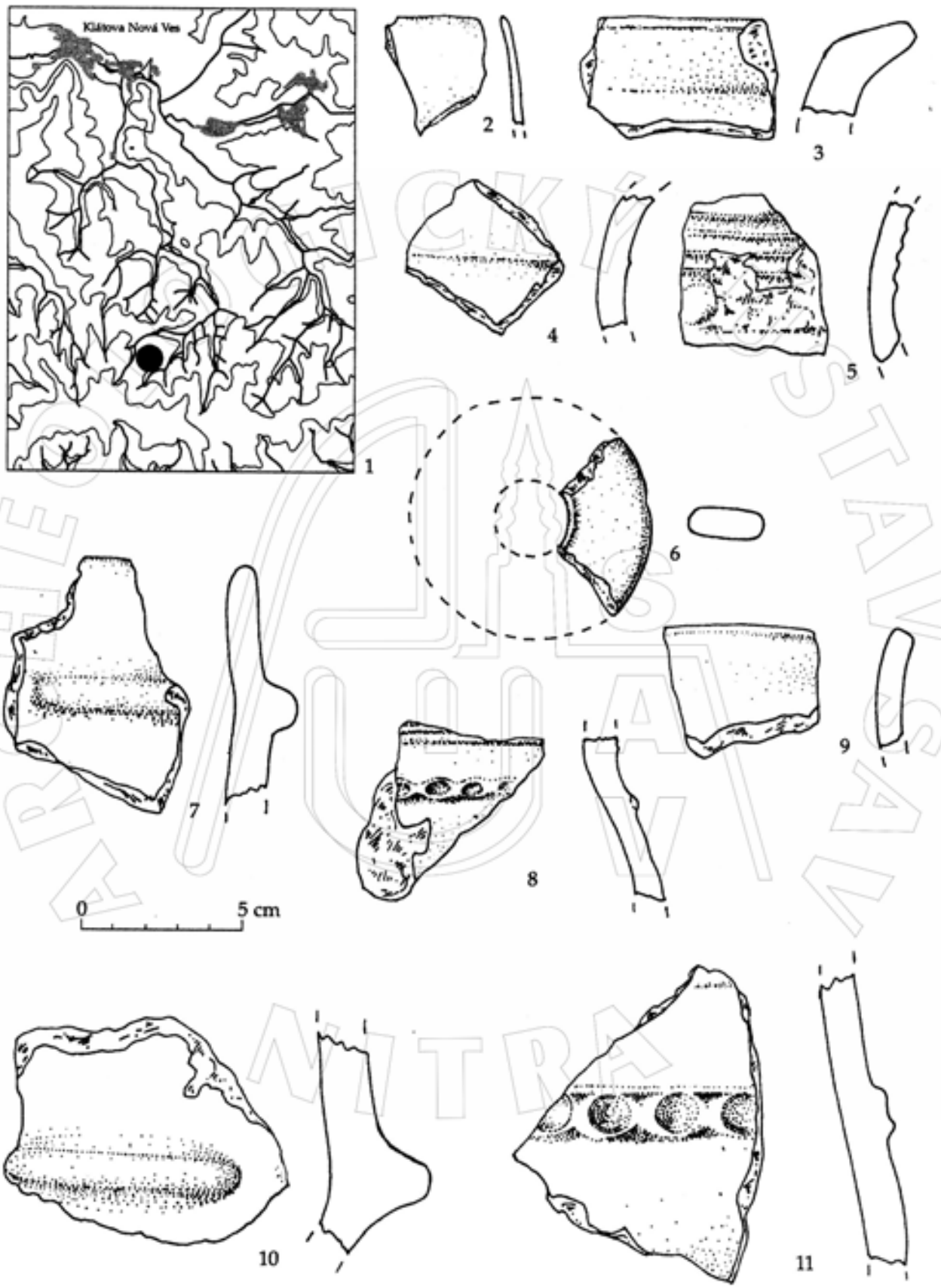

Obr. 74. Klátova Nová Ves (Hradisko). 1 - poloha hradiska; 2-11 - výber nálezov. (Kuzma, 117).

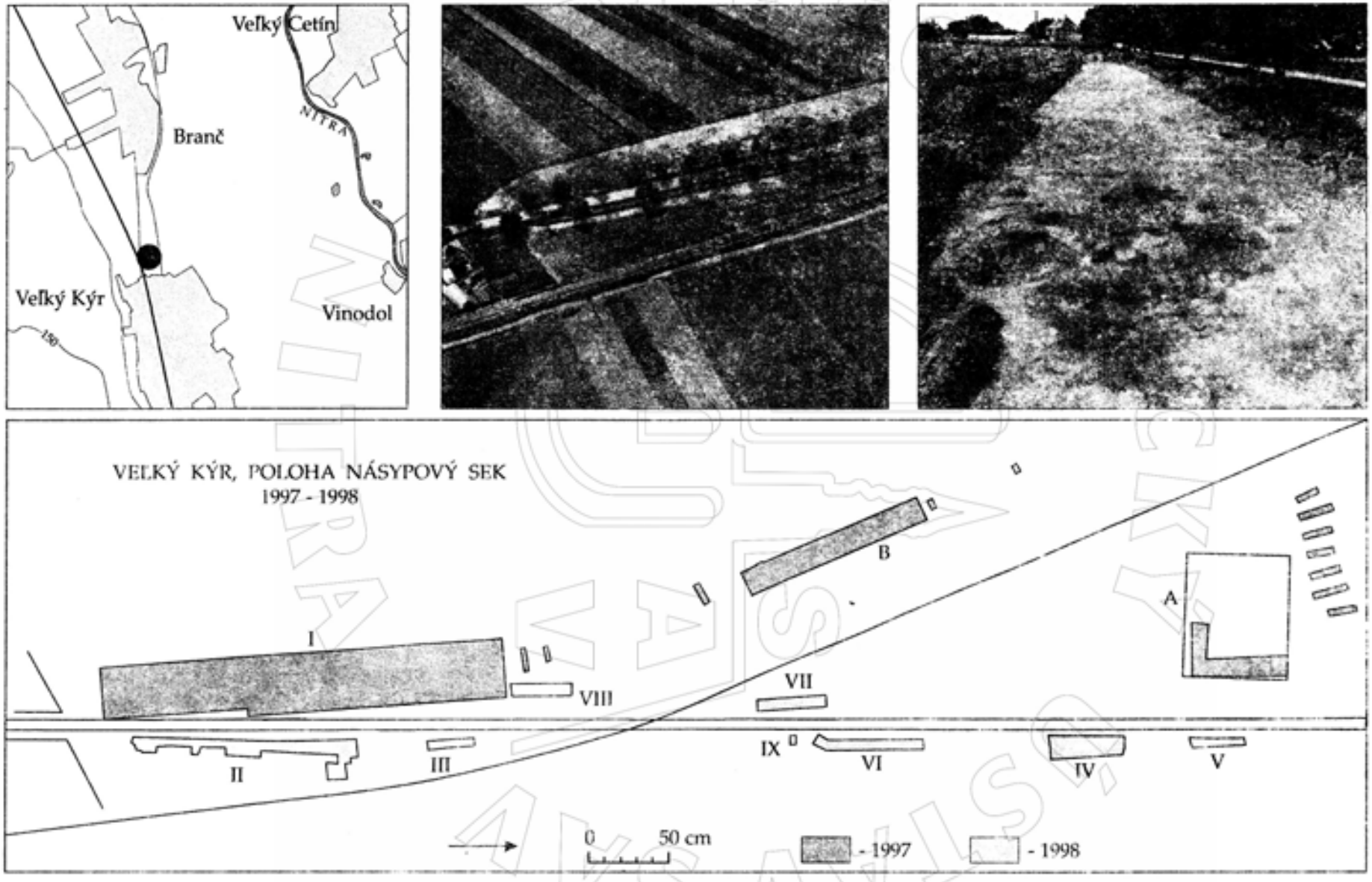

Obr. 75. Veľký Kýr (Násypový sek). 1 - situovanie výskumu; 2 - letecký záber; 3 - plocha II po začistení; 4 - plán skúmaných plôch. (Kuzma, 117).

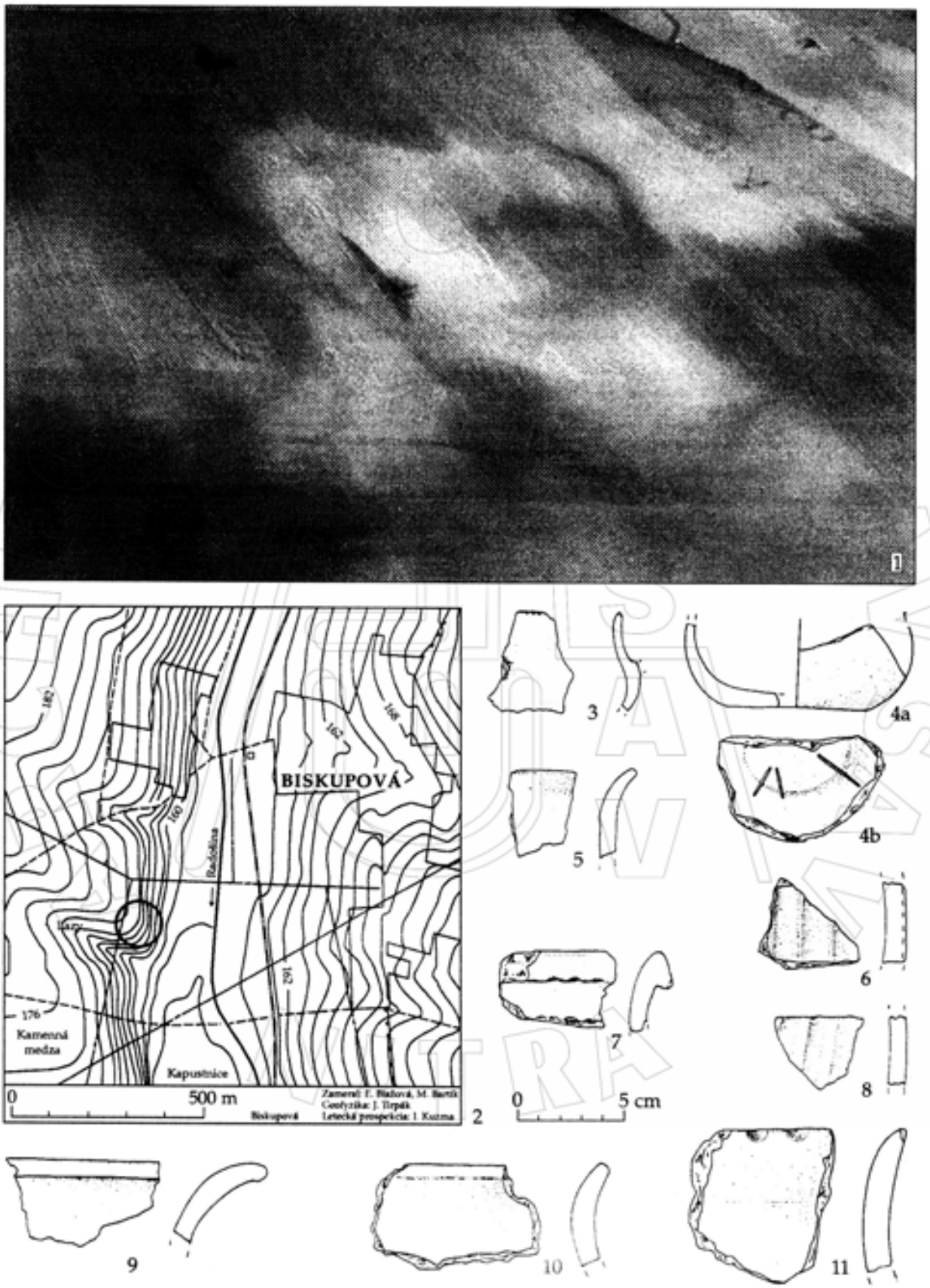

Obr. 76. Biskupová (Lazy). 1 - letecká snímka; 2 - situovanie priekopového útvaru; 3-11 - materiál zo zberu. (Kuzma/Tirpák, 121).

1

2

3

Obr. 77. Branč (Miestne polia). 1 - poloha výskumu; 2 - pohľad na polochu výskumu; 3 - letecká snímka. (Kuzma/Tirpák. 122).

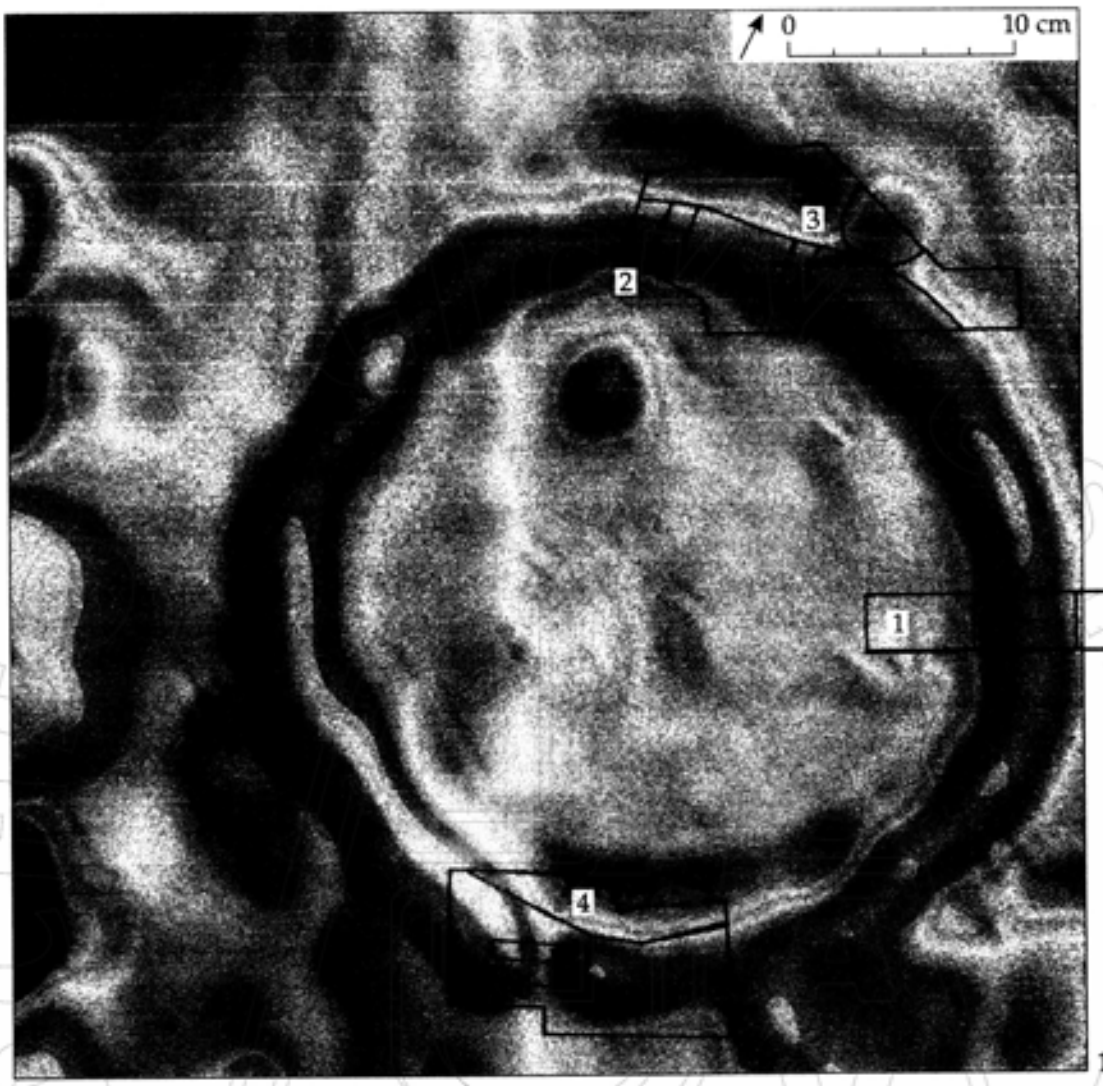

1

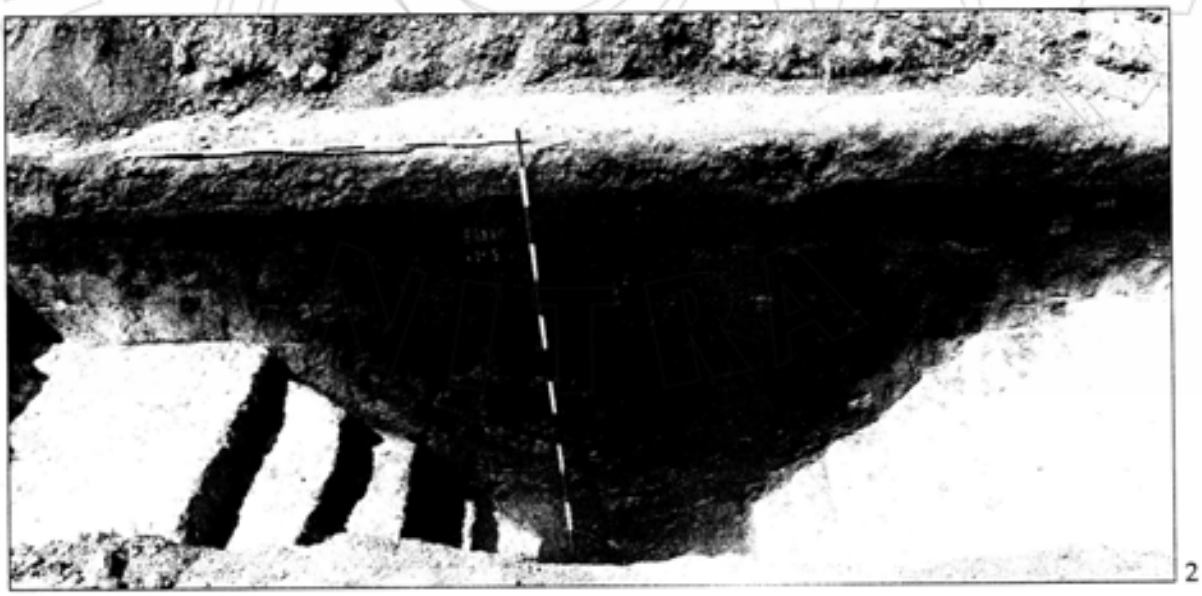

2

Obr. 78. Branč (Miestne polia). 1 - mapa magnetického gradientu s vyznačením odkrytých plôch a rezov; 2 - S-profil priekopy. (Kuzma/Tirpák, 122).

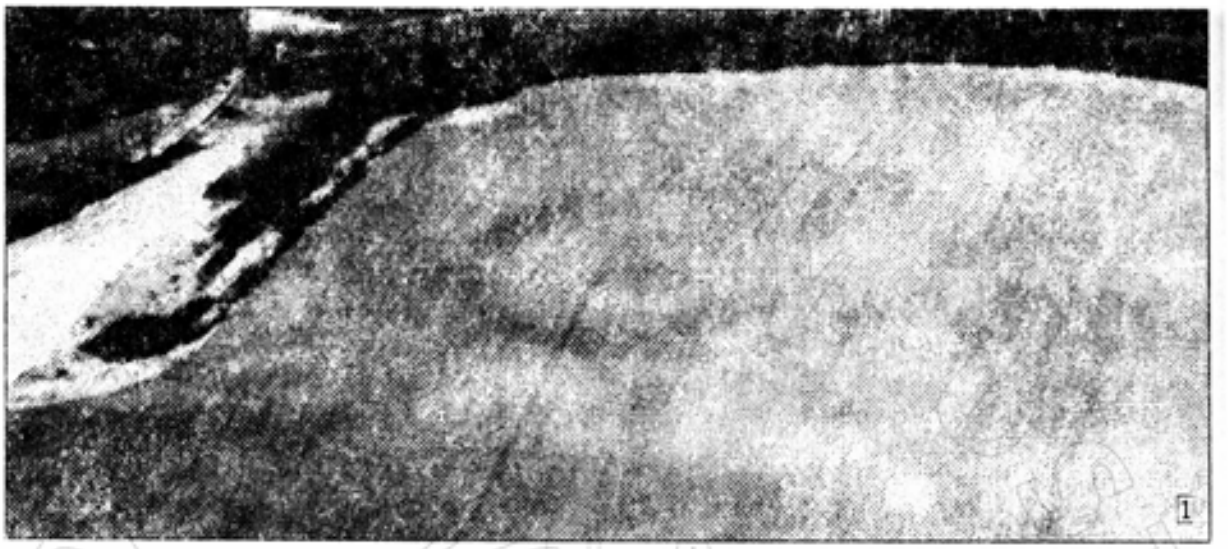

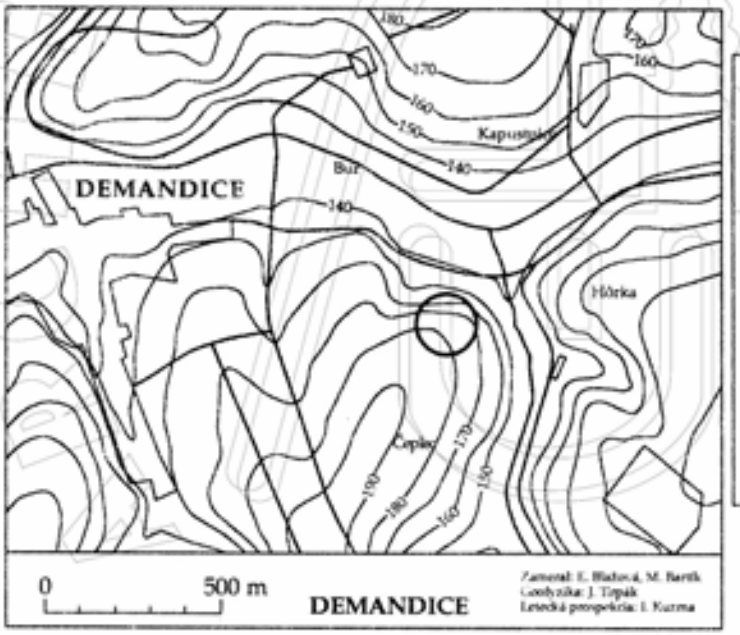

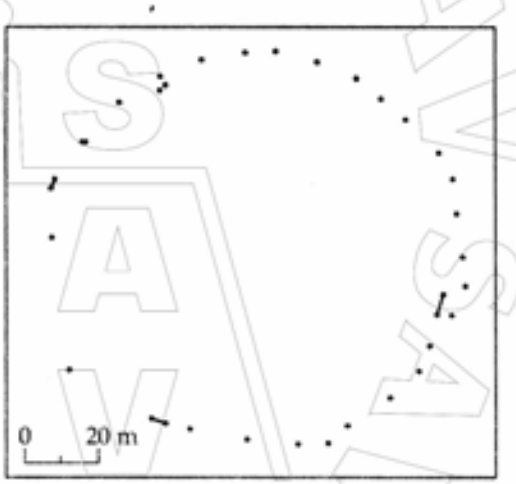

Obr. 79. Demandice. 1 - letecká snímka; 2 - situačný plán; 3 - priebeh priekopy na základe geofyzikálneho merania s vyznačenými predpokladanými vchodmi; 4-8 - materiál zo zberu. (Kuzma/Tirpák, 124).

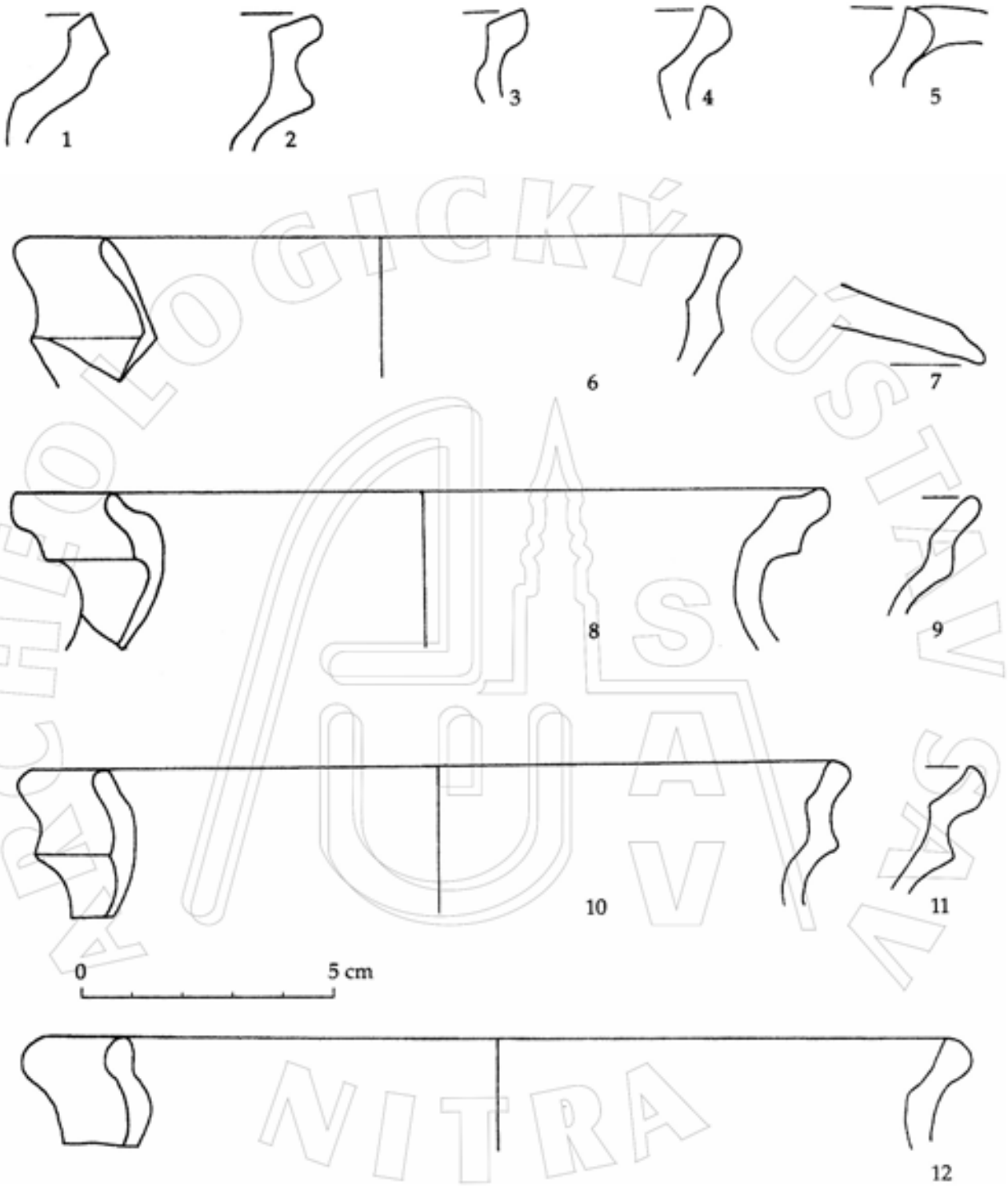

Obr. 80. Jarovnice, časť Močidľany. Výber nálezov. (Lukáč/Uličný, 126).

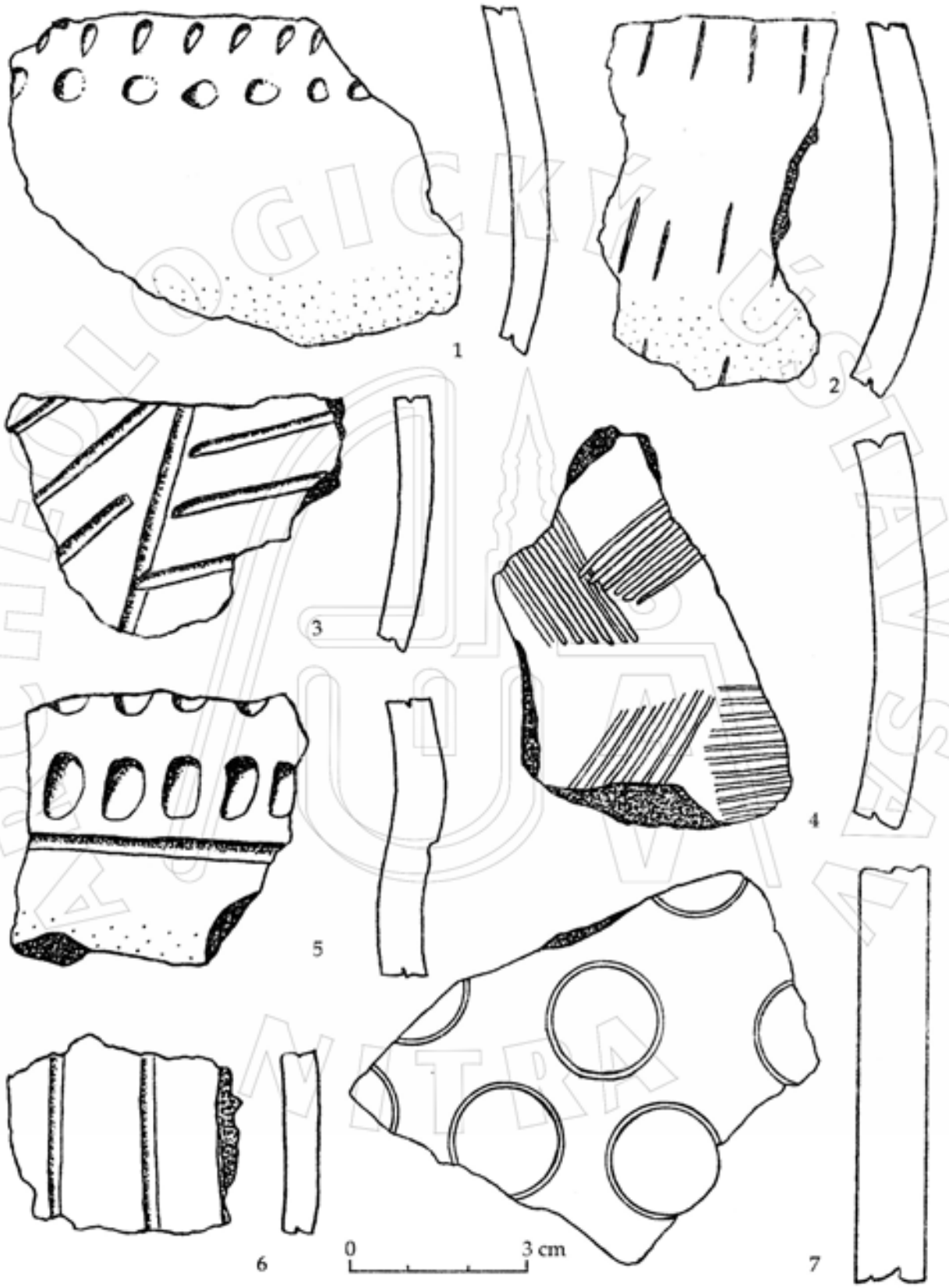

Obr. 81. Lužianky (Pasienky-Kapitulské). Výber nálezov (Milo, 131).

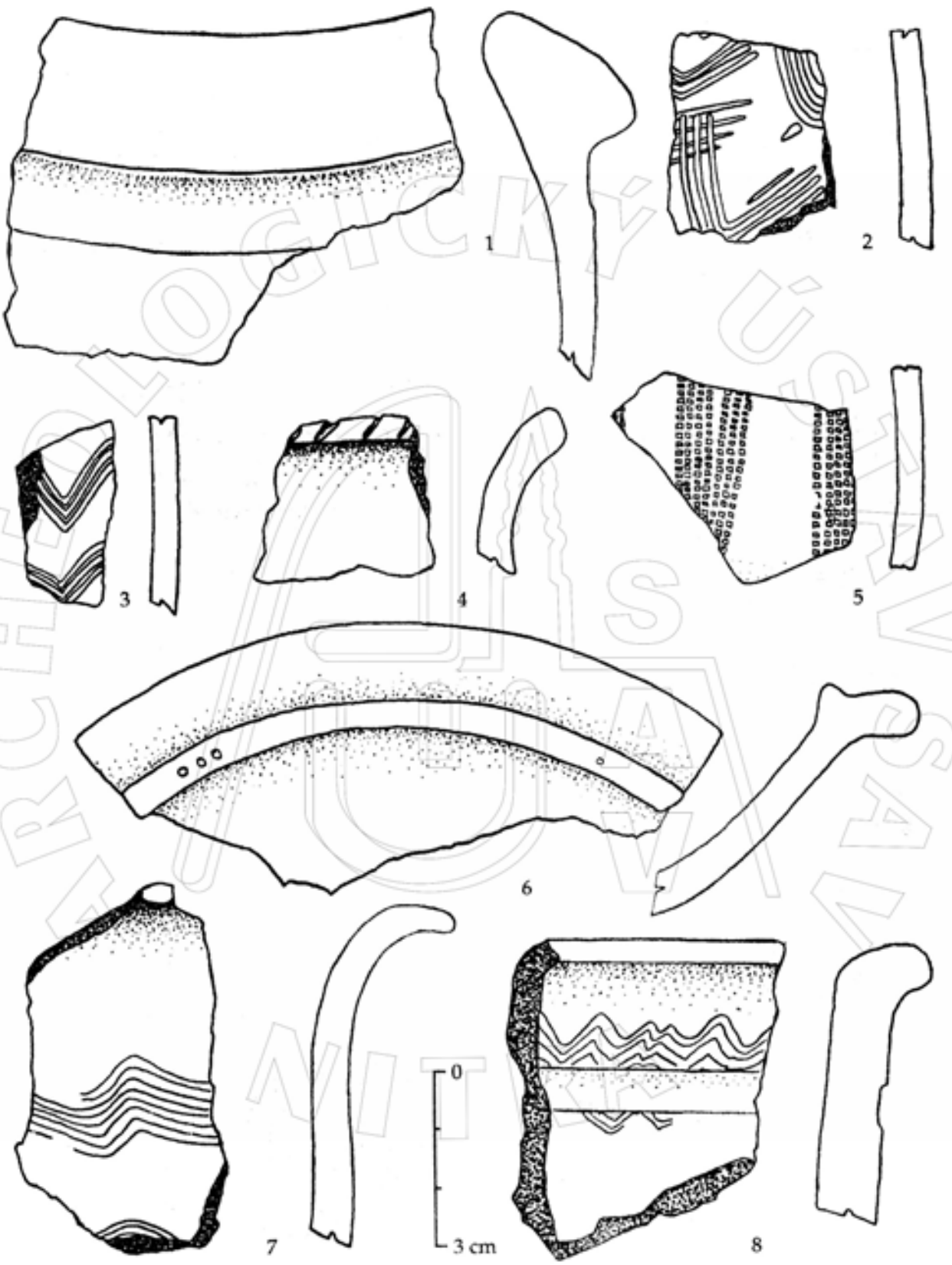

Obr. 82. Lužianky (Pasienky-Kapitulské). Výber nálezov (Milo, 131).

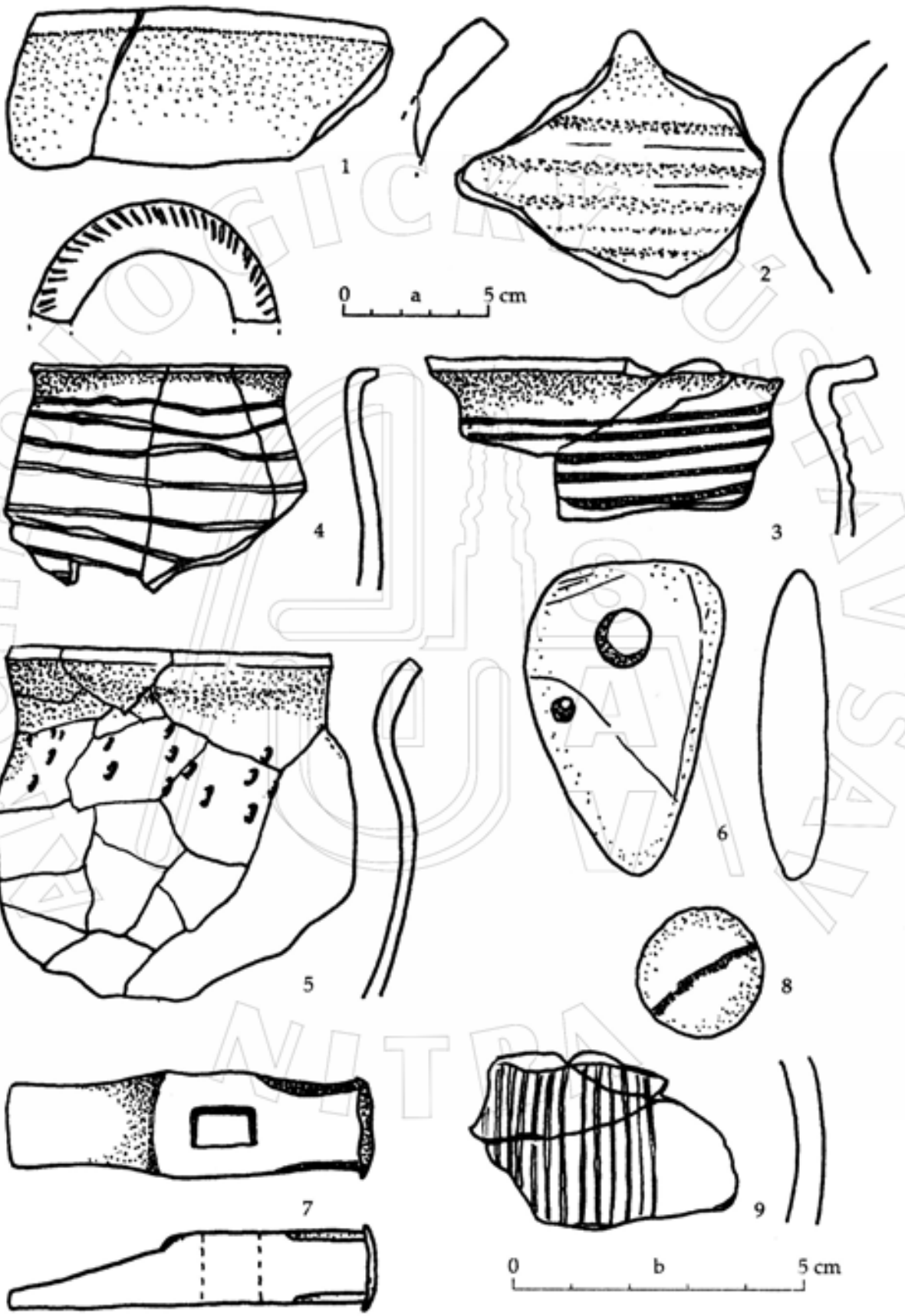

Obr. 83. Okolie Považskej Bystrice. Výber nálezov. Dolná Maríková (Široká). 1-3 - zlomky stredovekej keramiky; 4, 5, 9 - črepy badenskej kultúry. Považská Bystrica (Opálzeň). 6 - kamenný amulet. Považská Bystrica (Považský hrad). 7 - železné kladivko; 8 - olovená guľka. Mierka a: 3, 4, 5, 7; mierka b: 1, 2, 6, 8, 9. (Moravčík, 132).

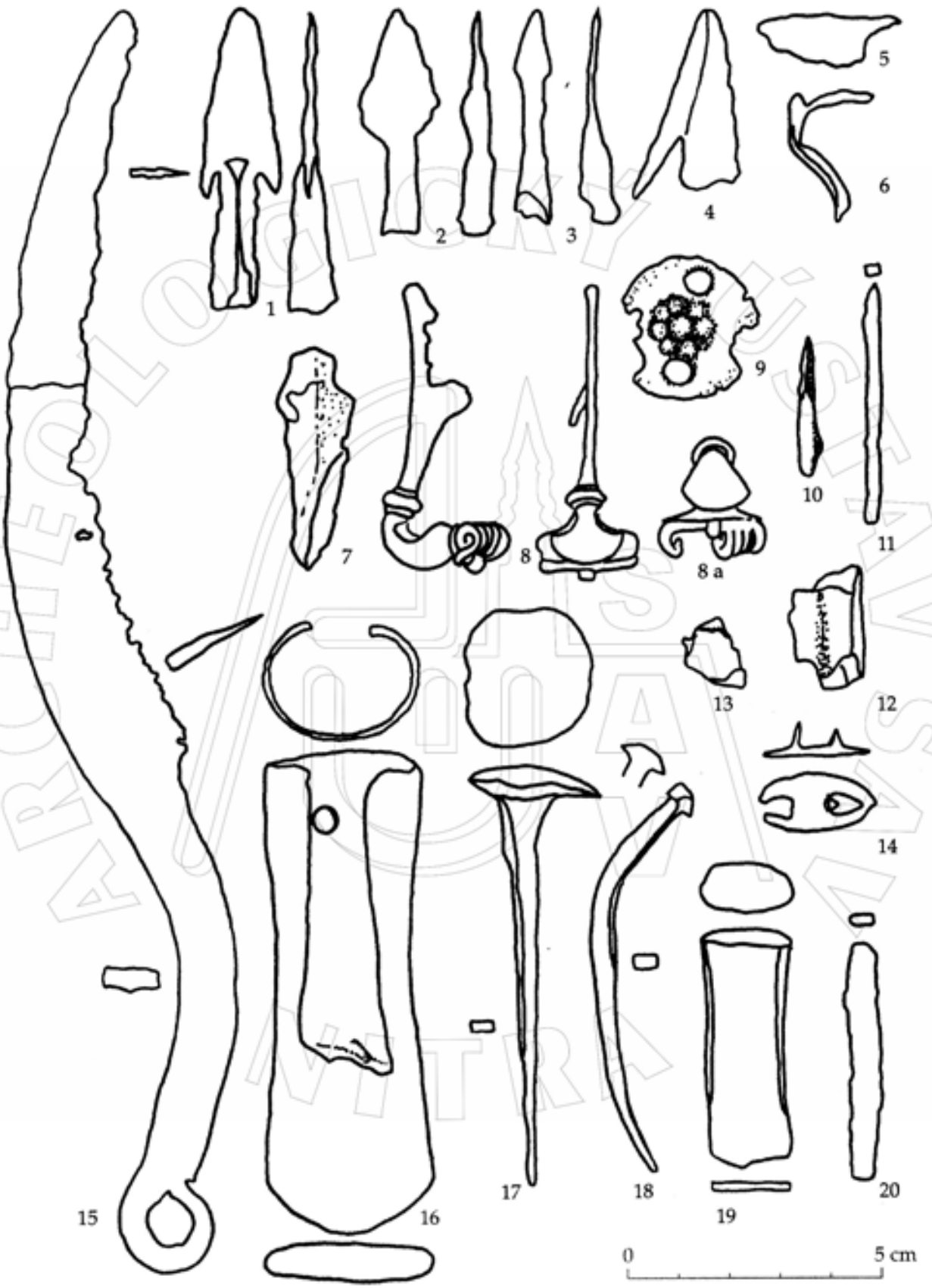

Obr. 84. Jasenica (Predná Hôrka). Výber nálezov. 1-4 - strelky (železo); 5 - britva (železo); 6 - pliešok (meď); 7, 12 - zlomky (železo); 8 - spona A 67 (železo); 9 - nášivka (bronz); 10 - šidlo (železo); 11, 18, 20 - klince (železo); 13,14 - ozdoby (meď); 15 - nôž (železo); 16 - radlica/dlato? (železo); 17 - klin s veľkou hlavicou (železo); 19 - sekáč (železo). (Moravčík, 132).

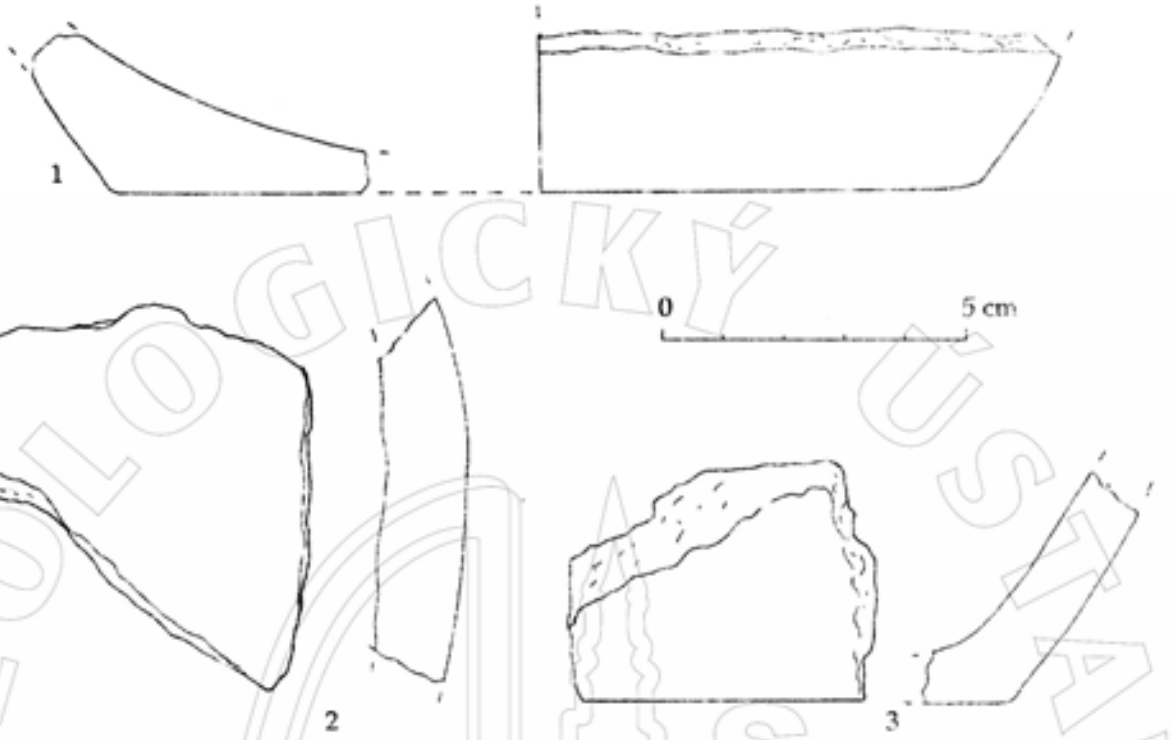

Obr. 85. Čajkov (Baranec alebo aj Kruhy). Výber nálezov zo staroeneolitického sídliska. (Ožďáni, 133).

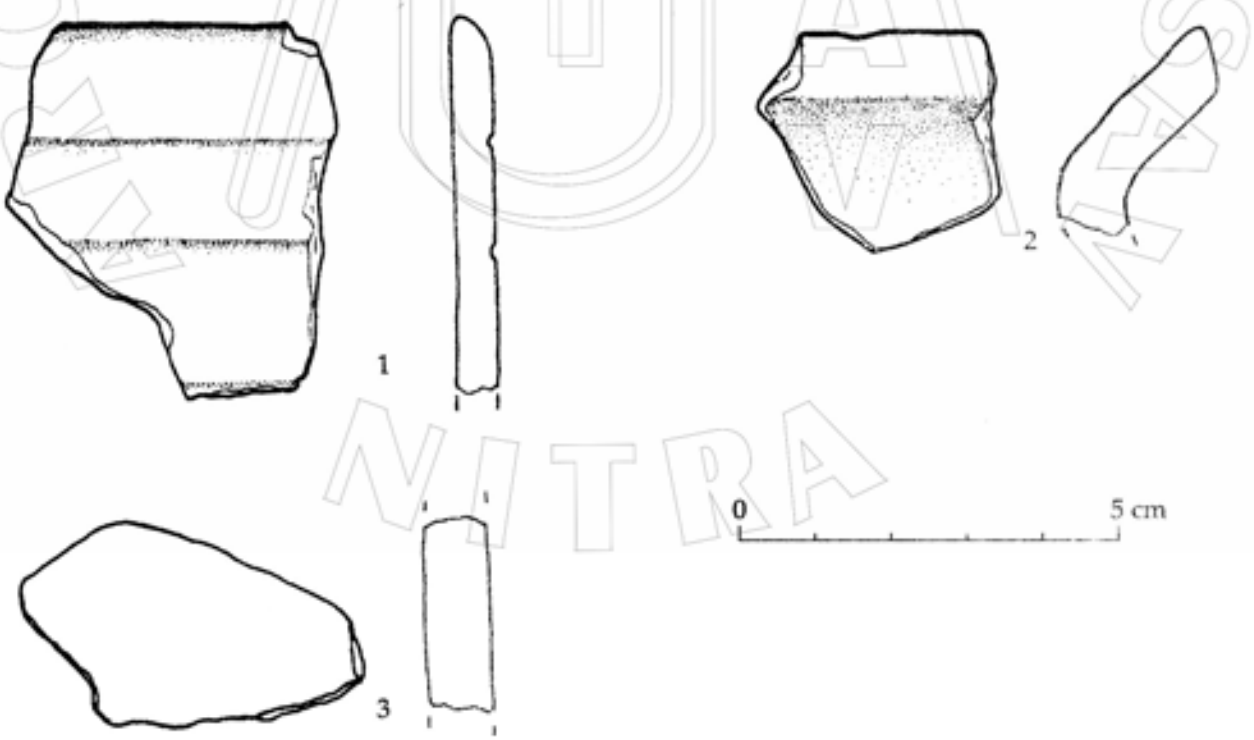

Obr. 86. Poltár, časť Prievrana. Výber nálezov. 1,2 - osada Dolná Prievrana, vrcholný stredovek; 3 - osada Horná Prievrana, mladšia doba bronzová. (Ožďáni, 136).

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SAV NITRA

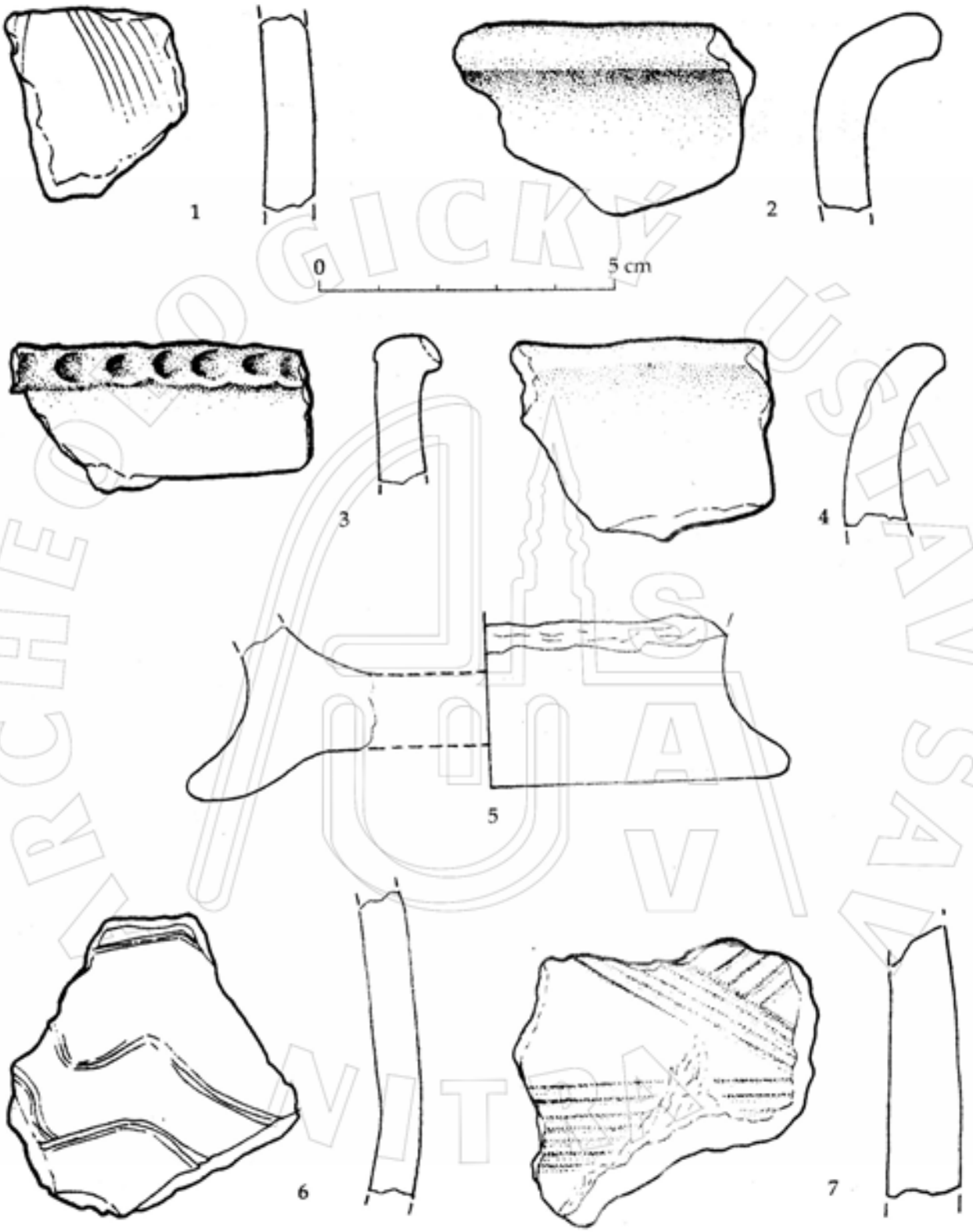

Obr. 87. Poltár, časť Zelené (Pivnica). Výber nálezov: 1,2 - pilinská kultúra; 3-7 - doba rímska. (Oždáni, 136).

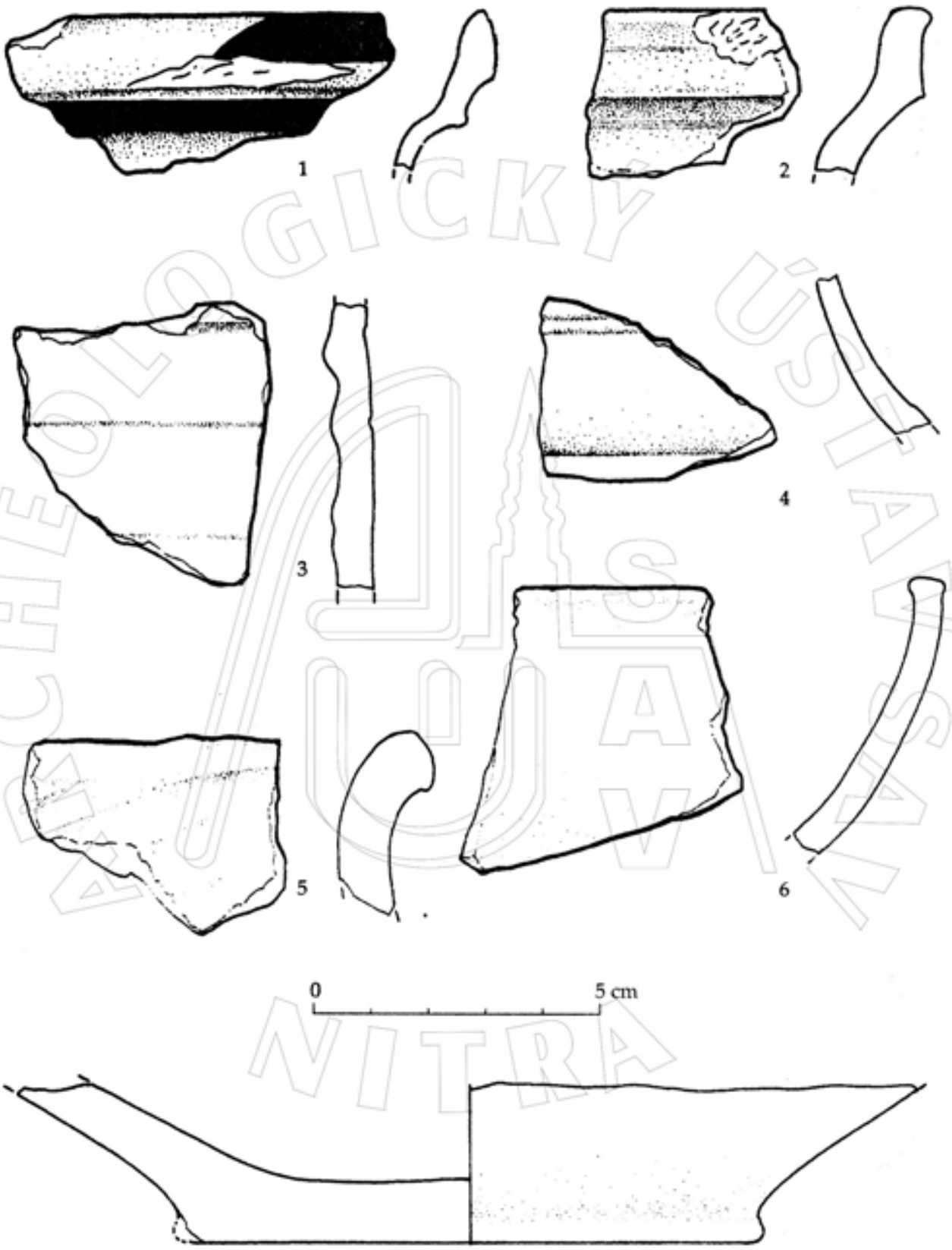

Obr. 88. Poltár, časť Zelené (Pivnica). Výber nálezov. 1-3 - vrcholný stredovek; 4, 5, 7 - doba rímska; 6 - mladšia doba bronzová. (Ožďáni, 136).

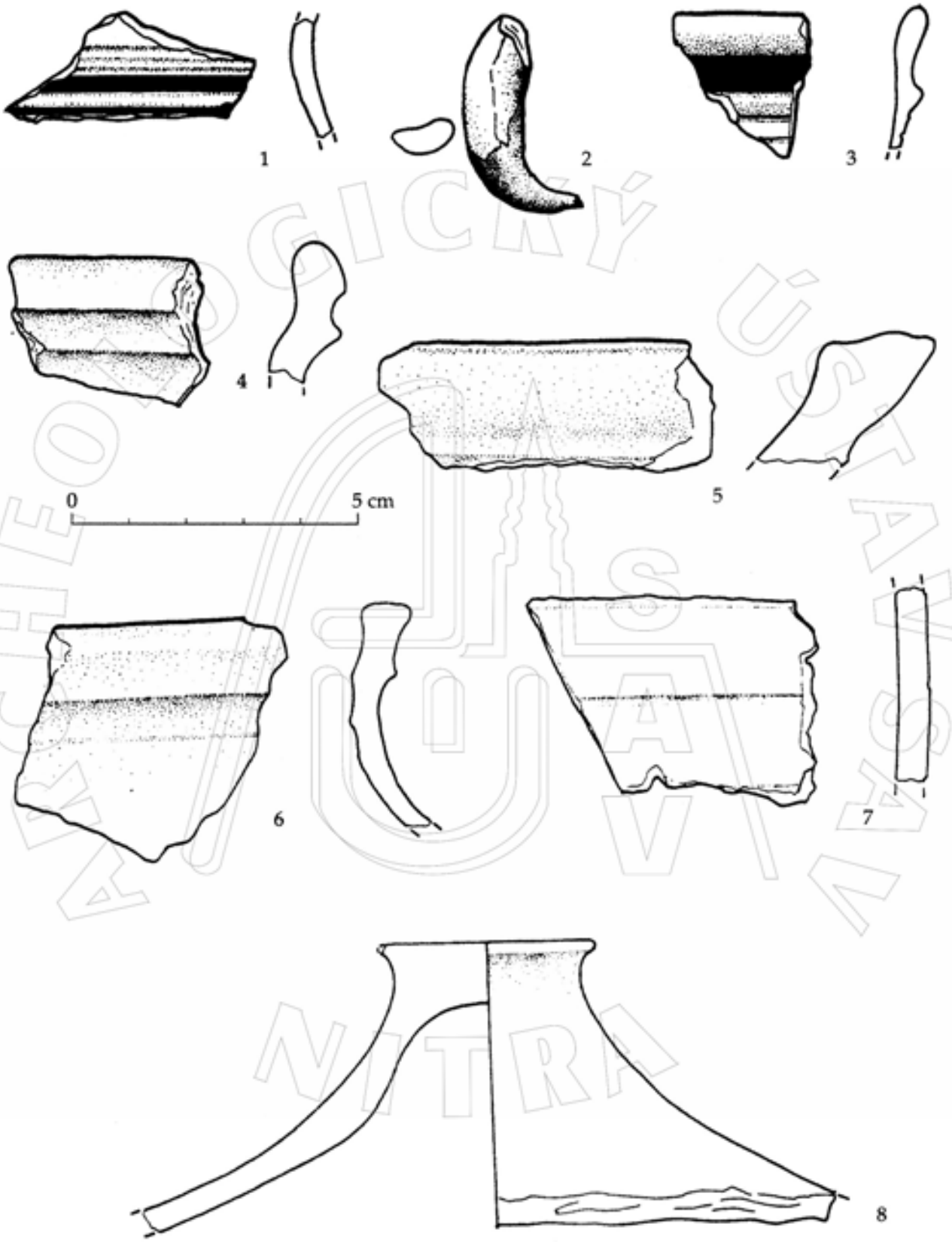

Obr. 89. Poltár, časť Zelené (Pivnica). Výber nálezov. 1, 3-8 - fragmenty nádob z obdobia vrcholného stredoveku; 2 - kel diviaka. (Ožďáni, 136).

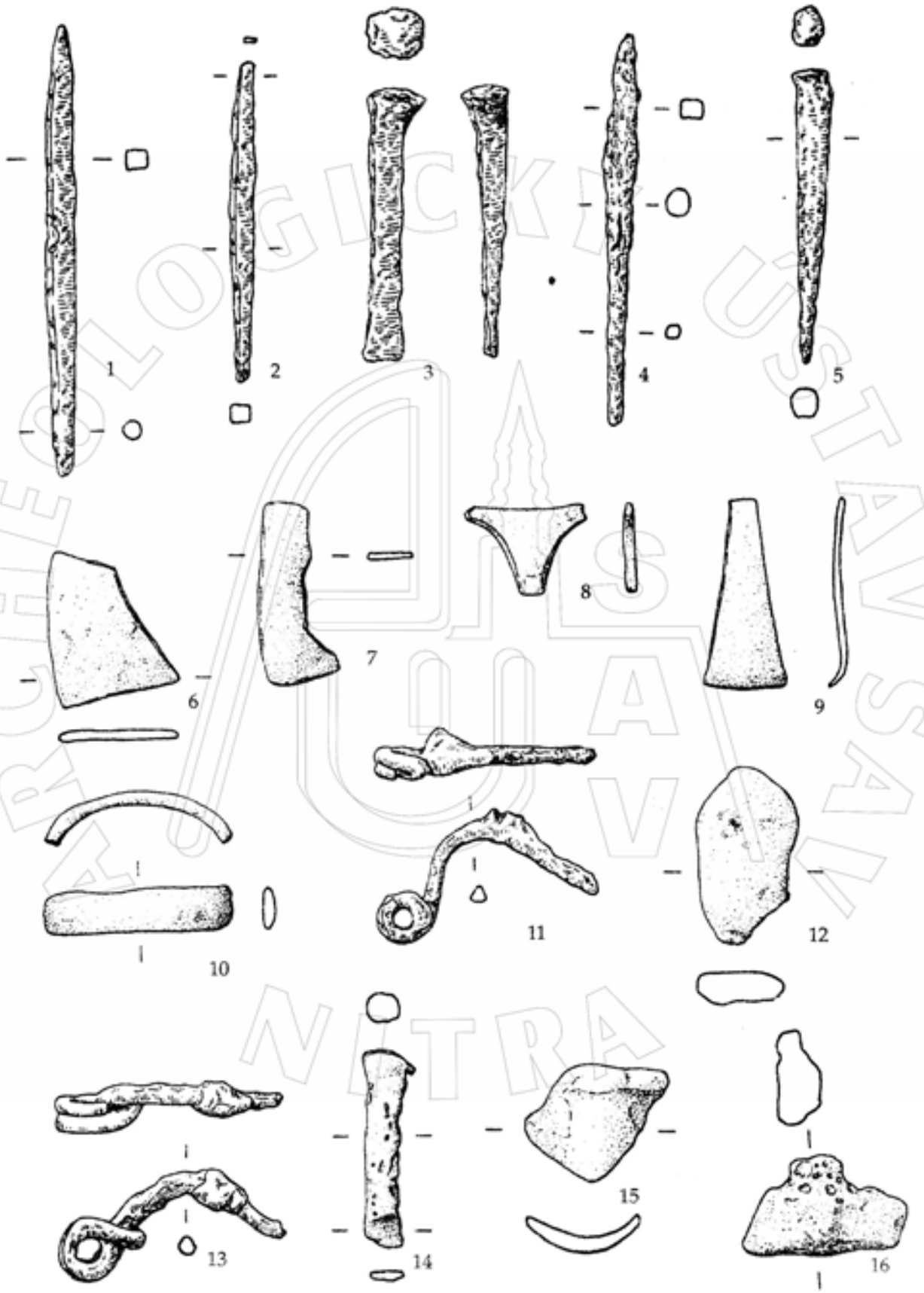

Obr. 90. Košeca, časť Nozdrovice. Amatérsky zber detektorom na rôznych častiach lokality. 1-5, 11, 13 - železo; 6-10, 12, 14-16 - bronz. (Pieta, 141).

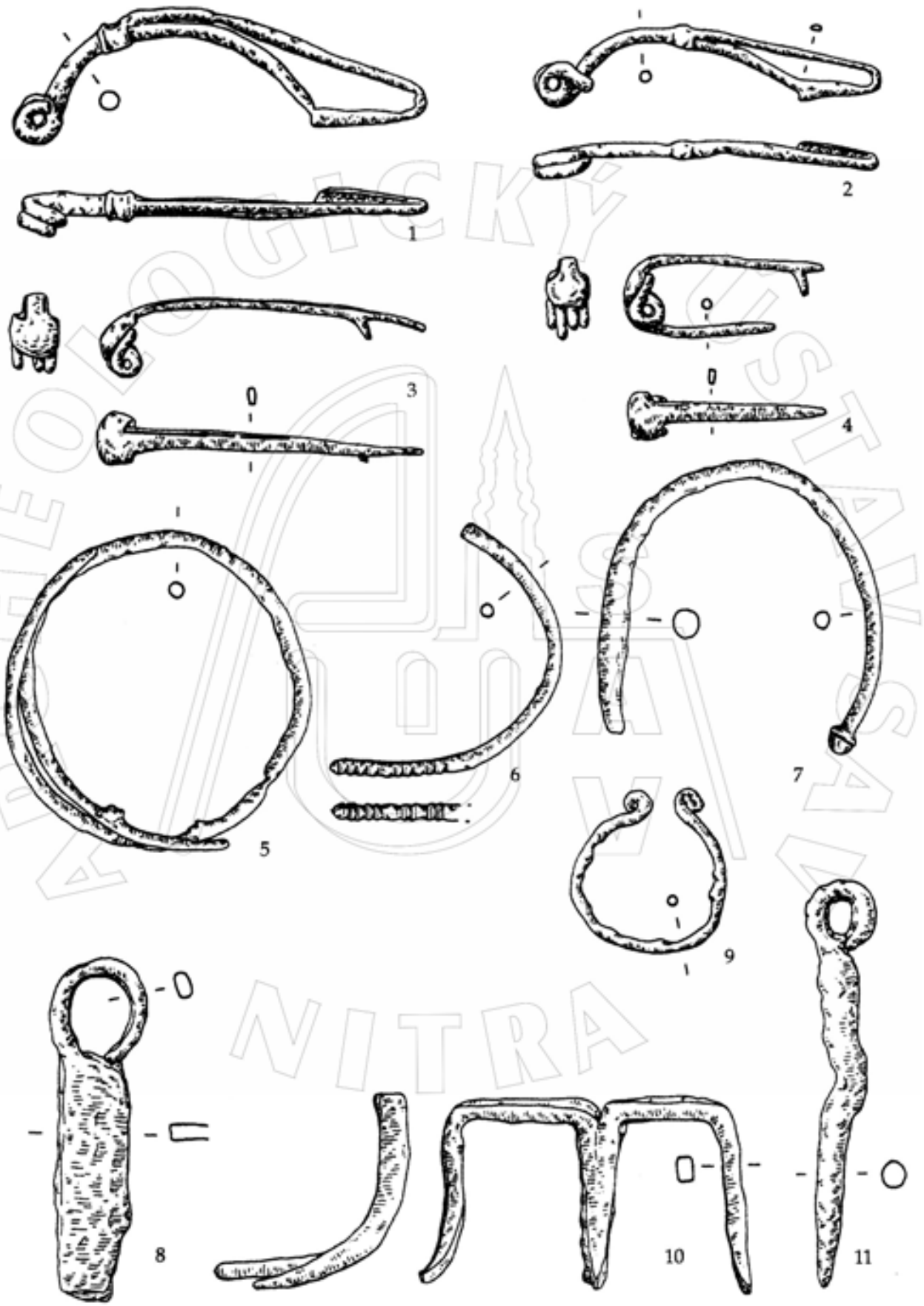

Obr. 91. Trenčianske Bohuslavice. Výber železných predmetov zo zberu na lokalite. (Pieta, 142).

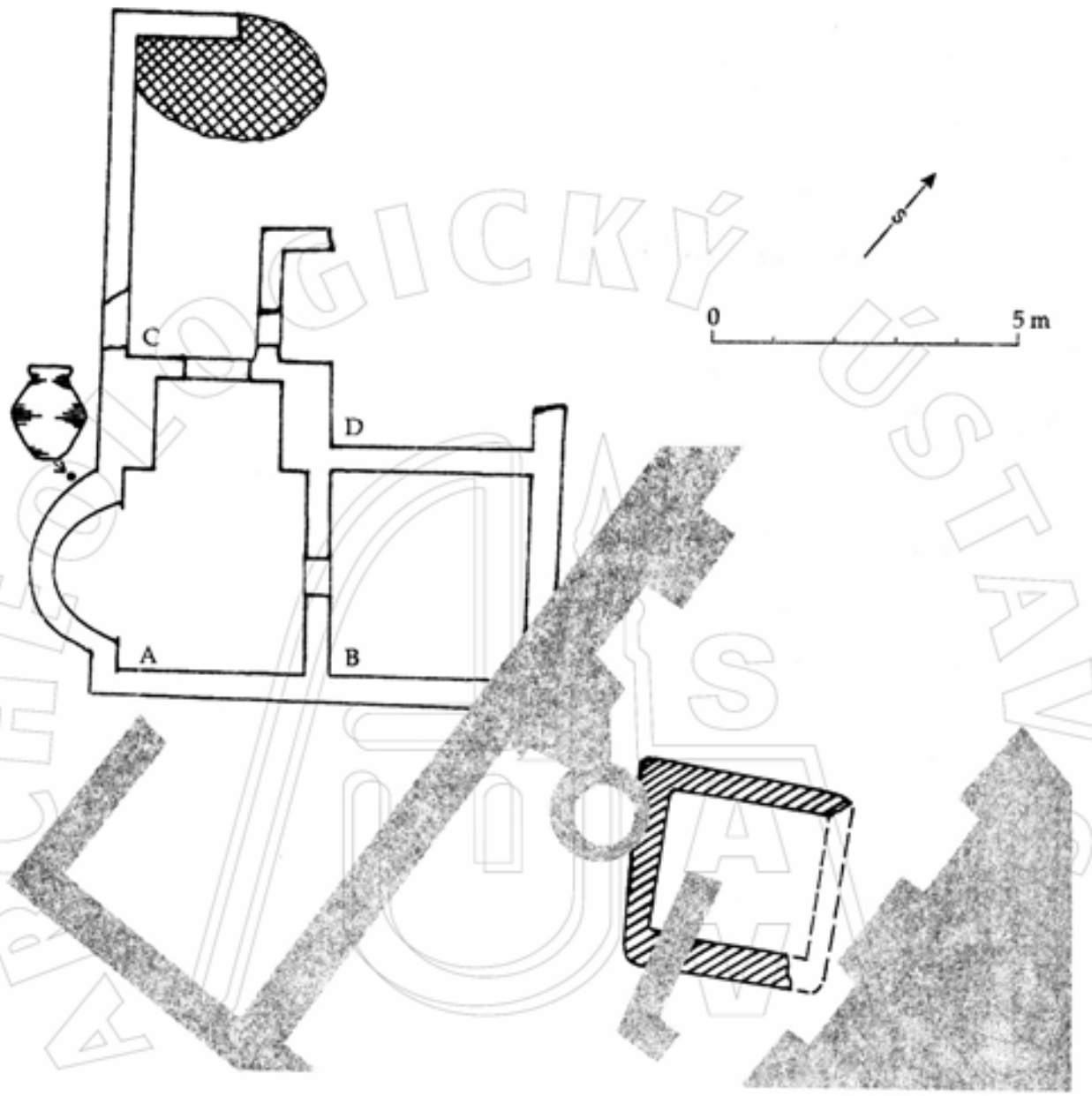

A, B, C, D, - Základy rímskej stavby z 3. a 4. stor.

Základy rímskej veže z 1. stor.

Hromadný nález mincí Eraviskov

Halštatský objekt

Stredoveké murivo

Obr. 92. Národná kultúrna pamiatka Devín. Situácia na nádvorí stredného hradu. (Plachá/Hulínek, 143).

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SAV NITRA

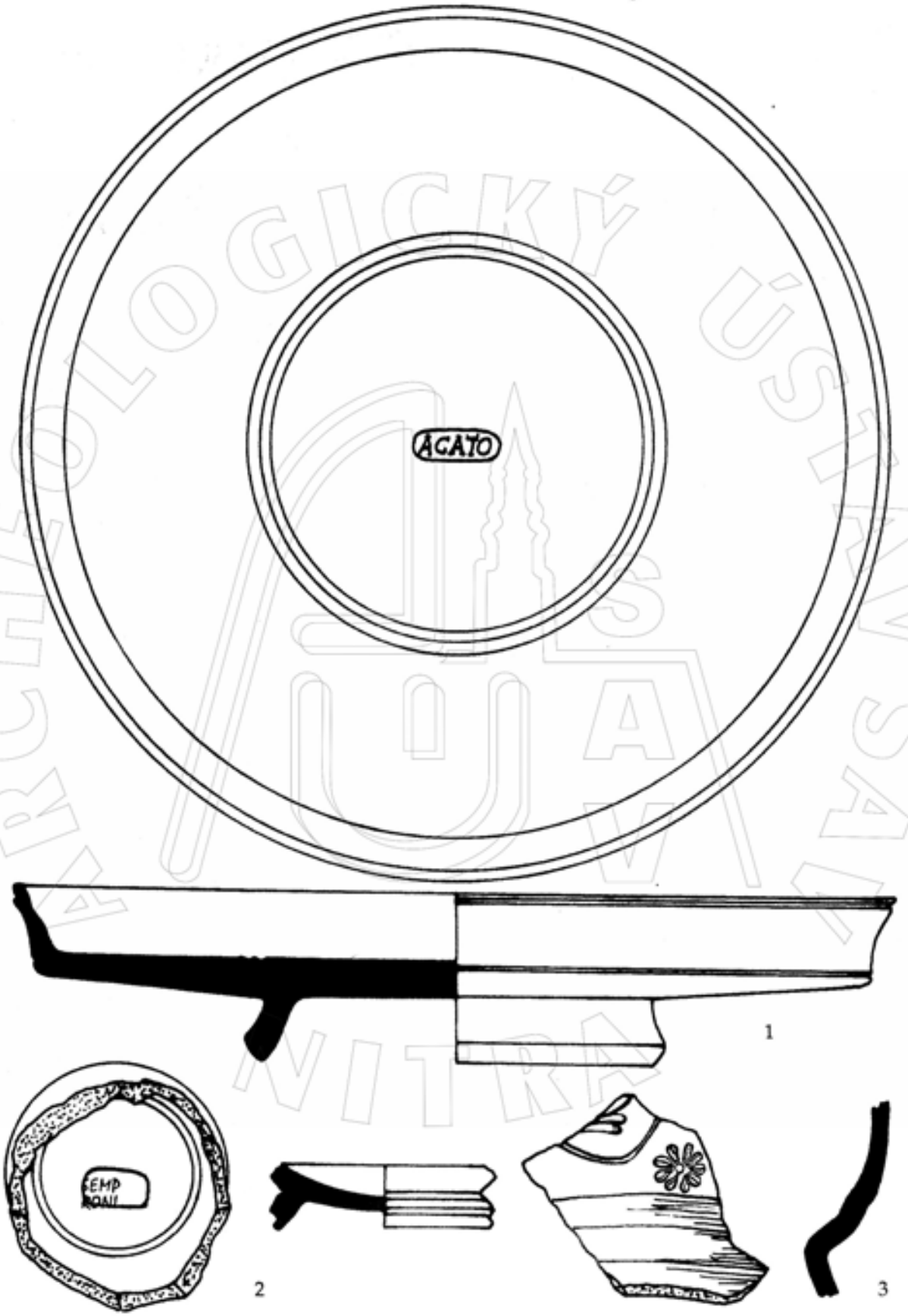

Obr. 93. Národná kultúrna pamiatka Devín. Nálezy terry sigillaty. (Plachá/Hulínek, 143).

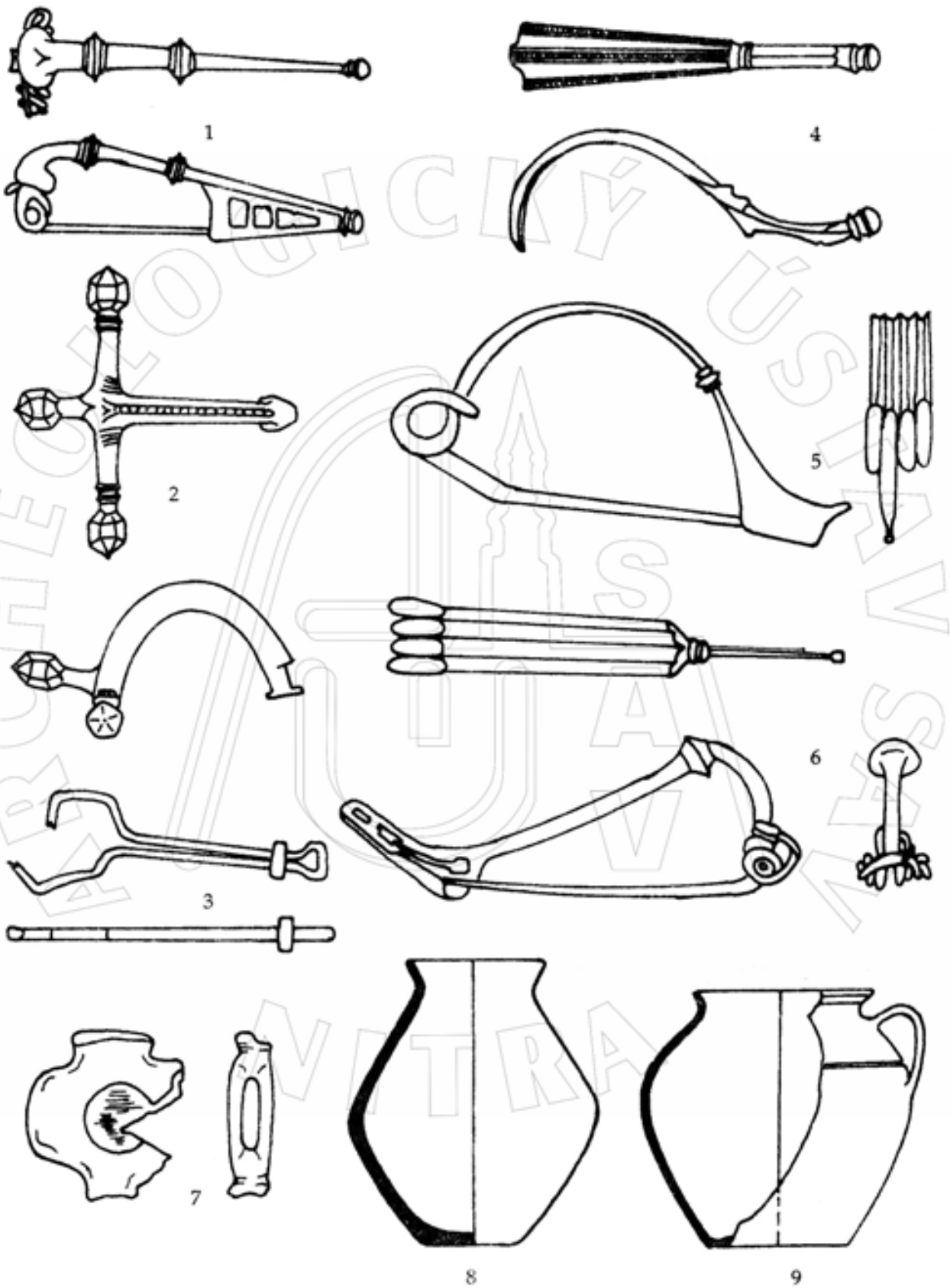

Obr. 94. Národná kultúrna pamiatka Devín. Nálezy z doby rímskej. (Plachá/Hulínek, 143).

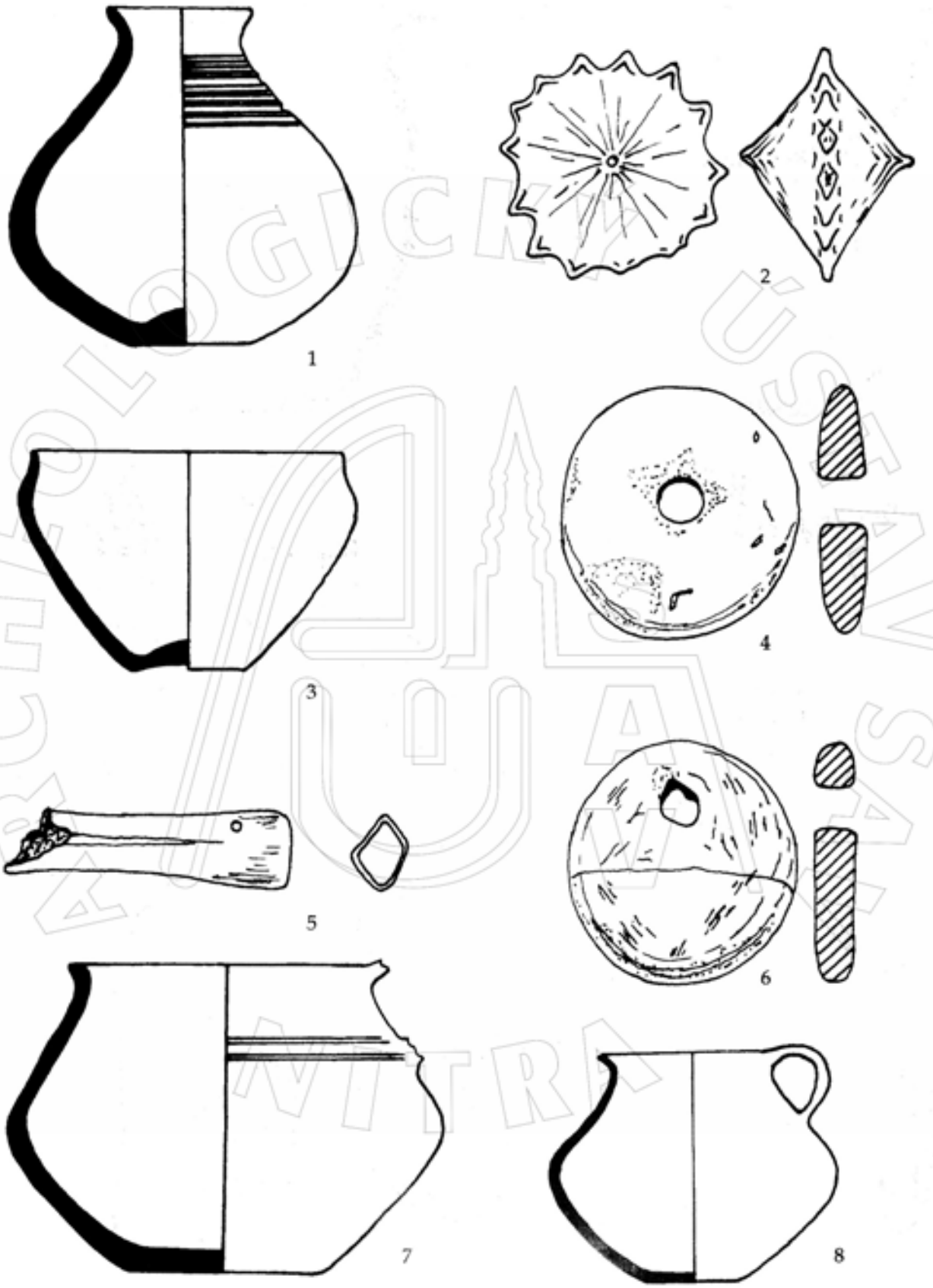

Obr. 95. Národná kultúrna pamiatka Devín. Nálezy z halštatského objektu. (Plachá/Paulínek, 143).

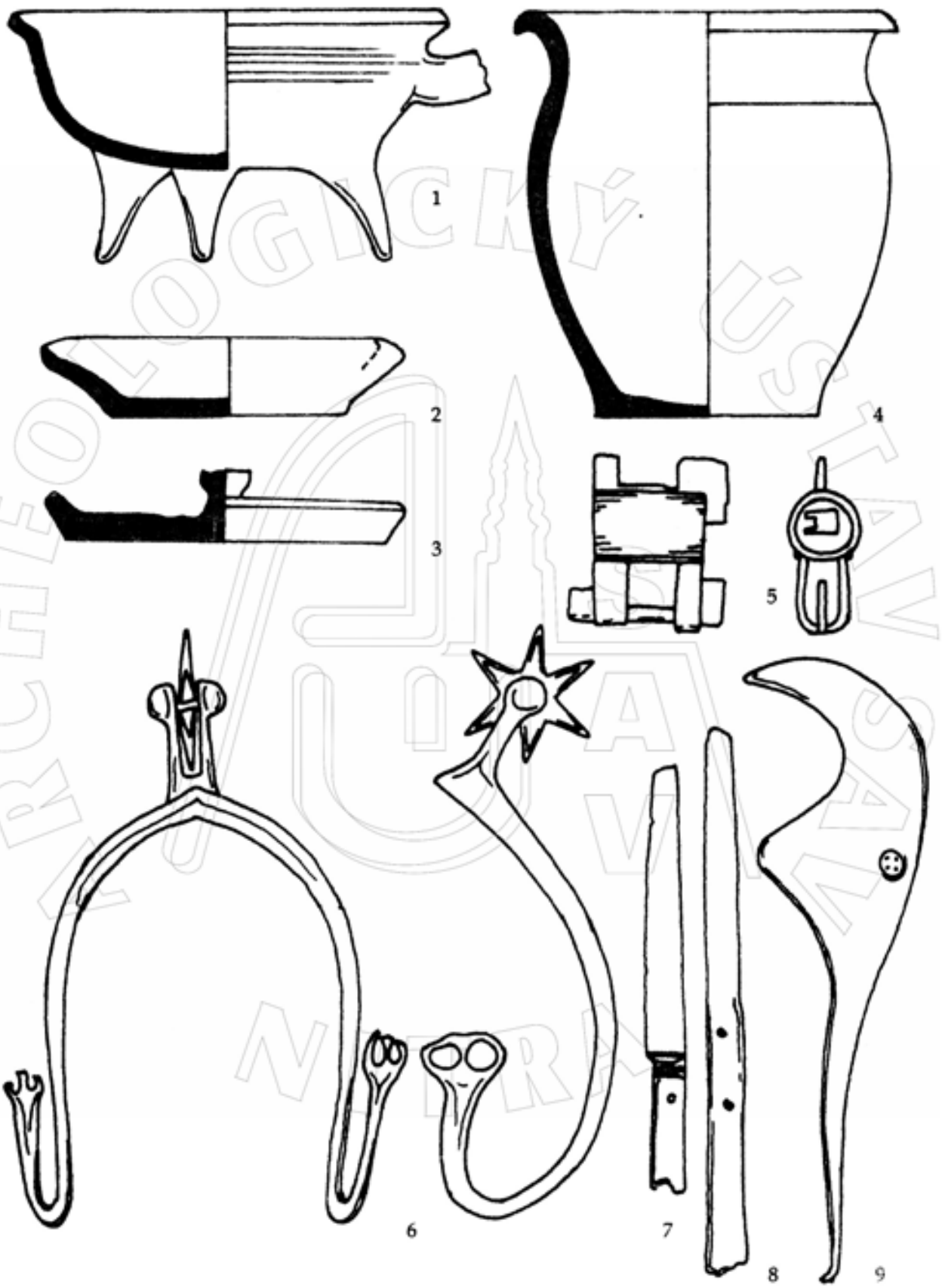

Obr. 96. Národná kultúrna pamiatka Devín. Stredoveké nálezy zo sektora 6 vo východnej časti hradu. (Plachá/Hultnek, 143).

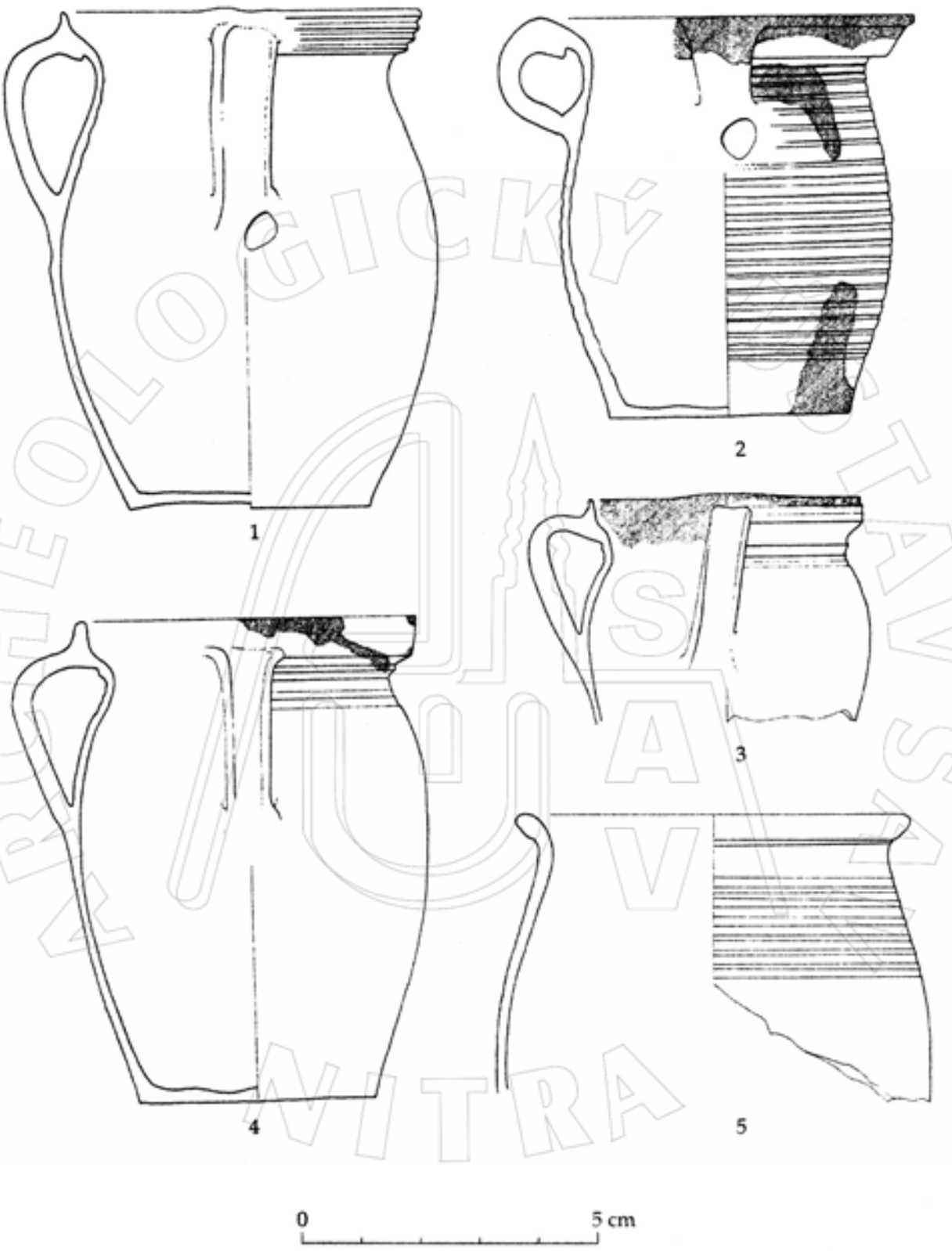

Obr. 97. Nitra, časť Staré Mesto (Mald ul.). Nálezy novovekej keramiky. (Samuel, 147).

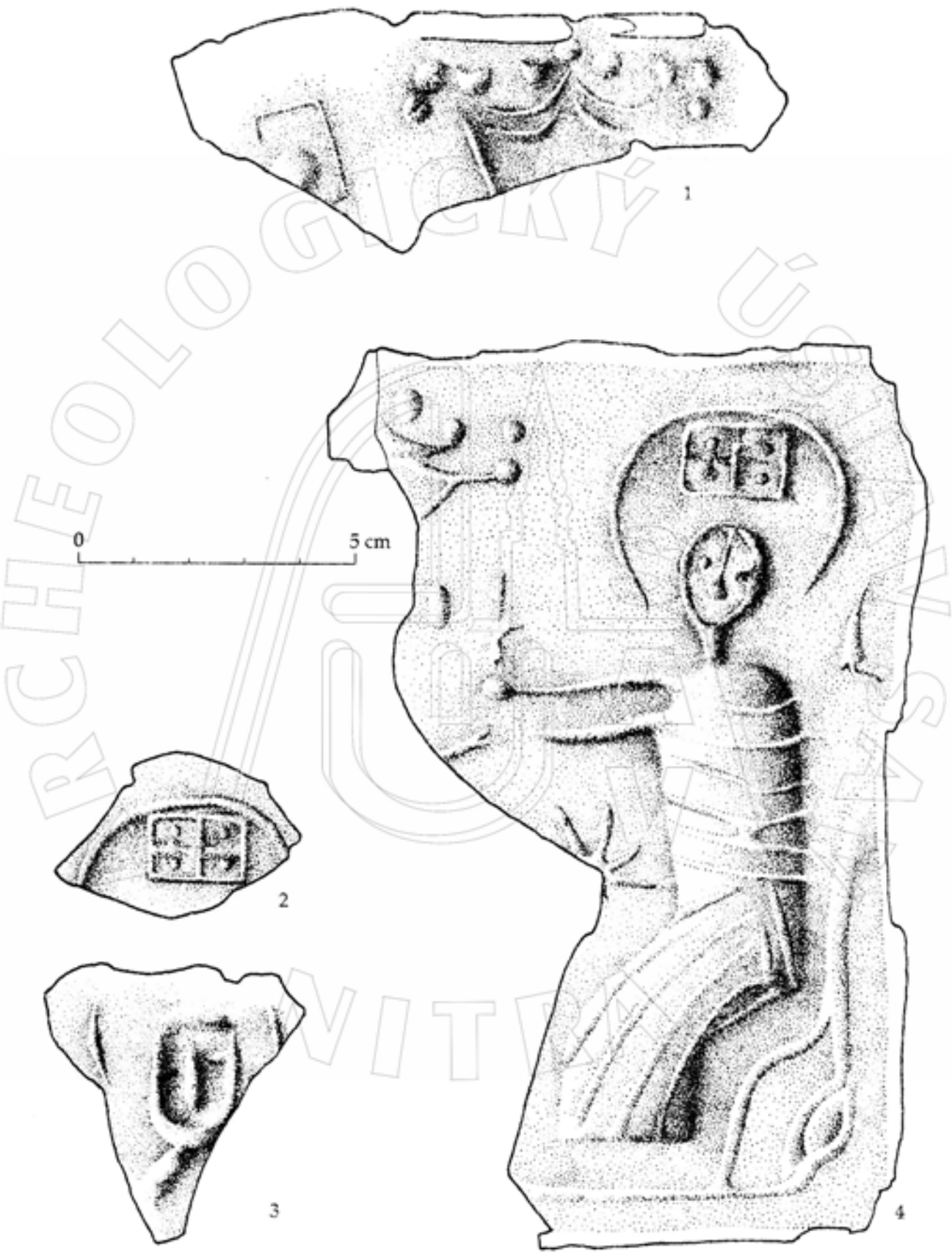

Obr. 98. Nitra, časť Staré Mesto (Malá ul.). Fragment kachlice s motívom korunovania Panny Márie. (Samuel, 147).

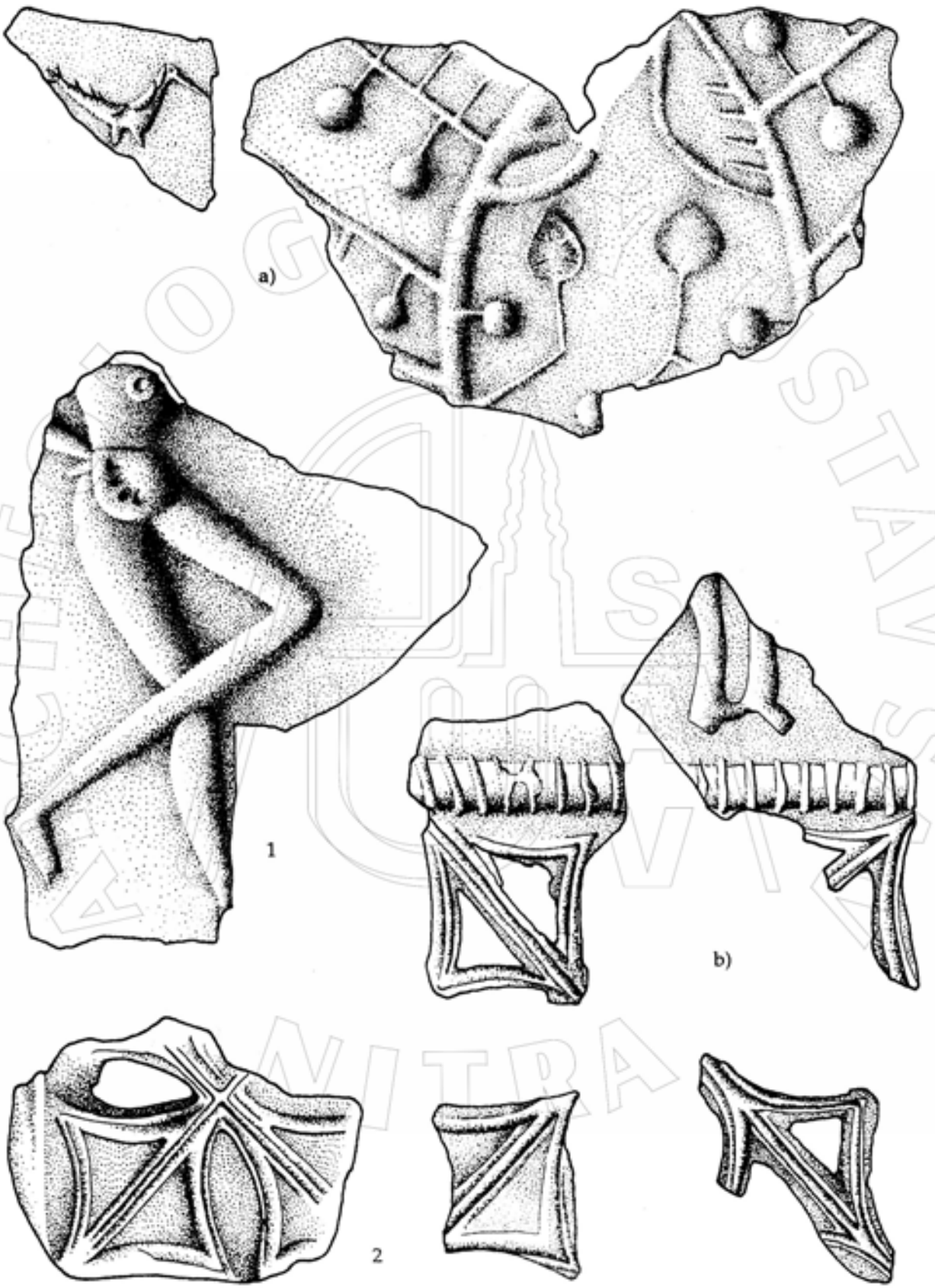

Obr. 99. Nitra, časť Staré Mesto (Malá ul.). Zlomky kachlíc. (Samuel, 147).

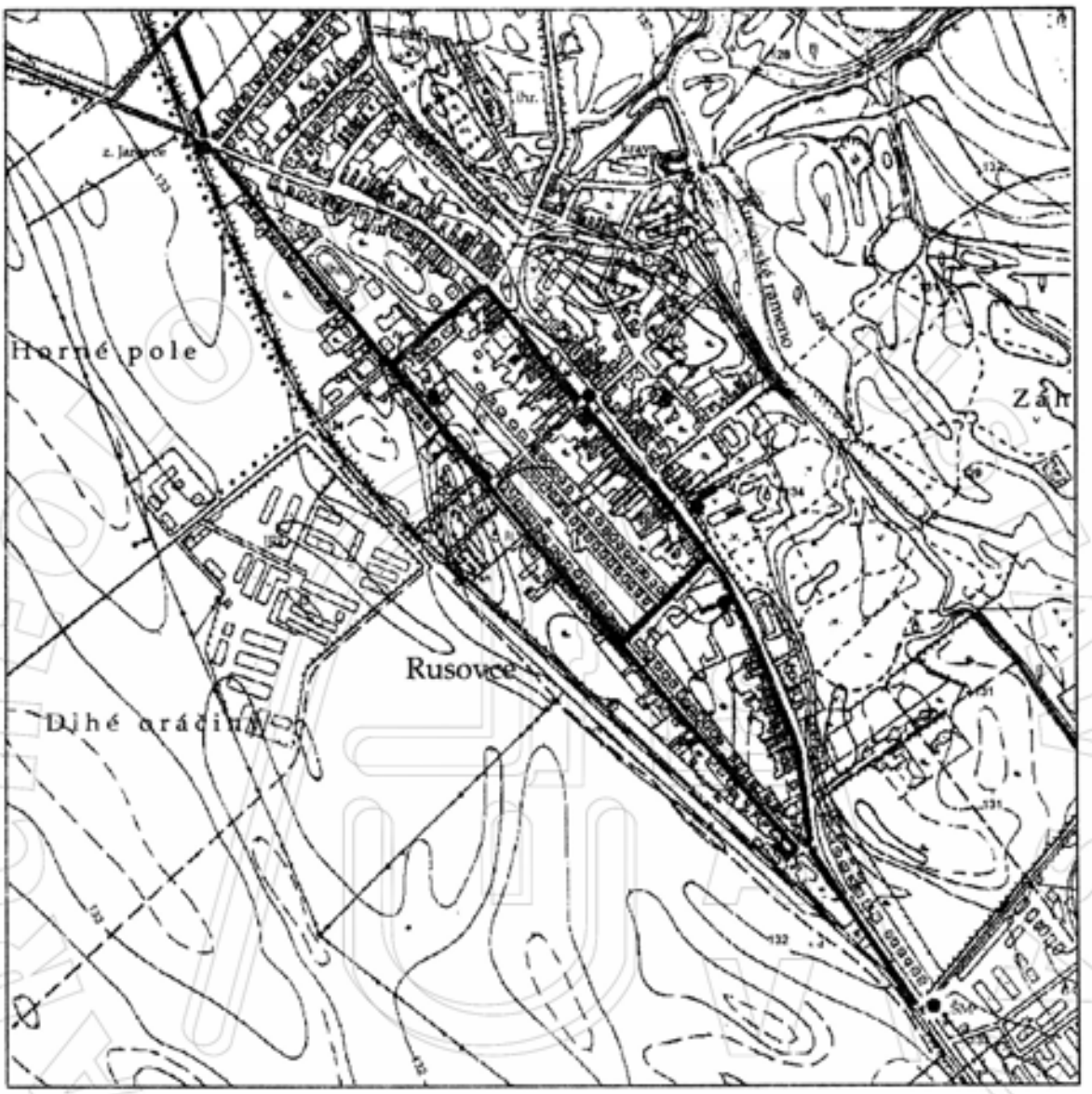

Obr. 100. Bratislava, časť Rusovce. Plán obce. (Schmidtová/Baxa/Jezná, 148).

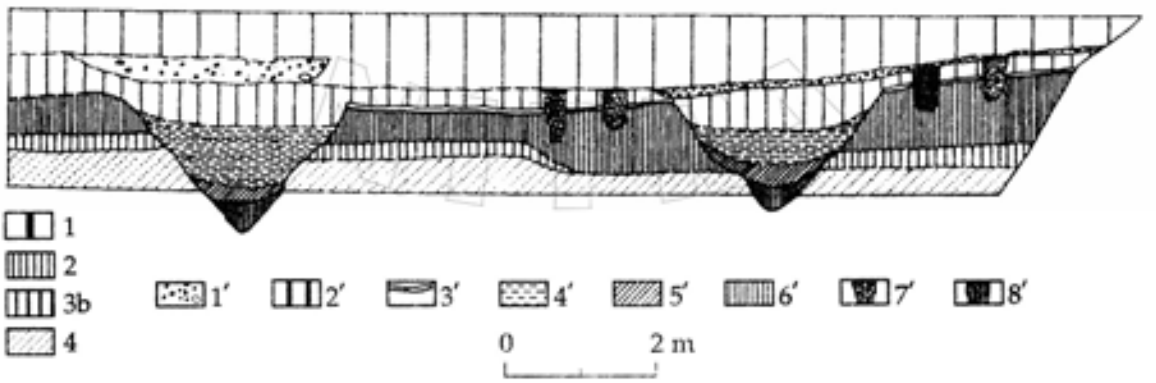

Obr. 101. Bratislava, časť Rusovce. Južný profil skúmanej plochy s vrstvami a objektami z doby rímskej. 1 - recent; 2 - pôvodný pôdny horizont; 3b - pôvodný pôdny horizont s pedoturbačnou činnosťou piesčitého substrátu; 4 - piesčitý substrát. 1′ - planírková štrková vrstva so stopami malty a fragmentami omietok; 2′ - sivohnedá ílovo-piesčito-hlinitá planírková vrstva; 3′ - žltohnedá piesčito-hlinitá naplaveninová vrstva; 4′ - sivohnedožltá ílovo-hlinito-piesčitá zásypová vrstva; 5′ - sivohnedá ílovo-hlinitá pedoturbačná vrstva; 6′ - tmavohnedožltá hlinito-piesčitá naplaveninová vrstva; 7′ - sivohnedá ílovo-hlinitá výplň kolových jám; 8′ - tmavohnedá hlinitá výplň kolovej jamy. (Schmidtová/Jezná, 148).

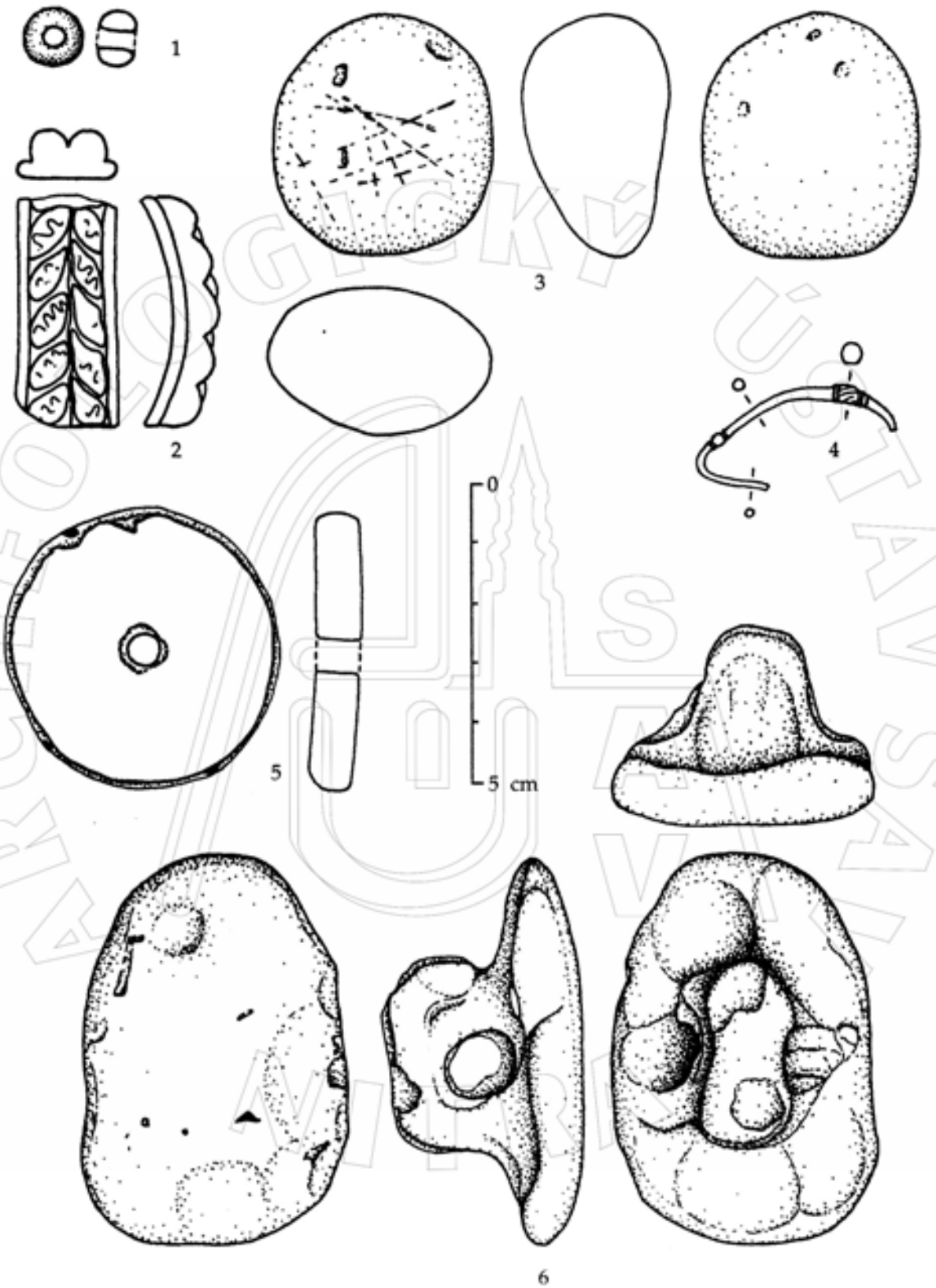

Obr. 102. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). Nálezy z prieskumu zo strednej/neskorej doby laténskej. 1, 2 - perla a náramok typu Haevernick 11 zo skla; 3 - kamenný okruhliak s reznými stopami; 4 - bronzová spona typu Motschwil; 5, 6 - hlinené koliesko a hladidlo?. (Sojdk, 149).

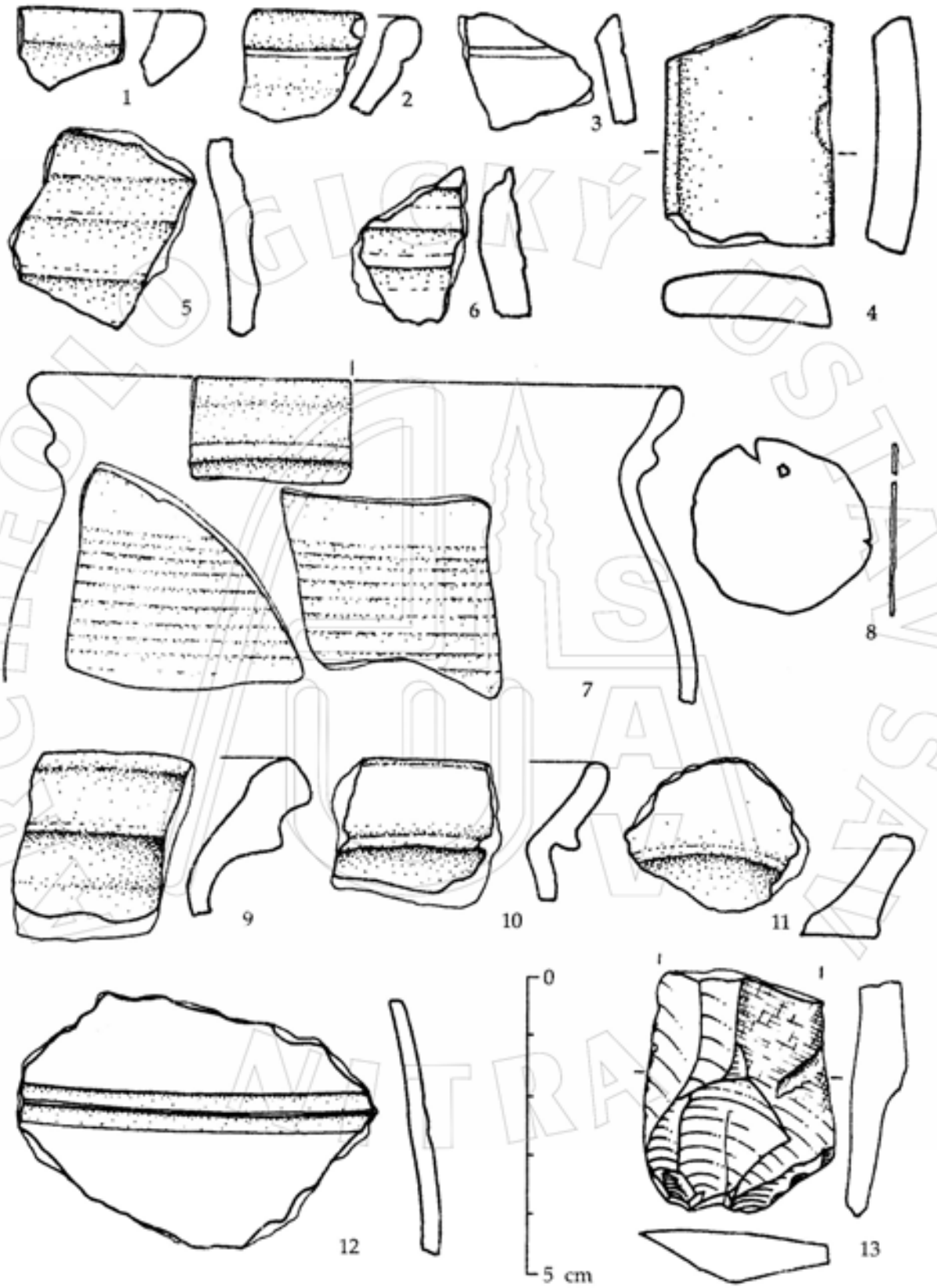

Obr. 103. Výber nálezov. 1-6 - Mengusovce (Vrch poľa); 7 - Lučivná (Jaskyňa Lopušná); 8-11 - Lučivná (Roveň); 12 - Lučivná (Jaskyňa 1); 13 - Ľubica (Nad kežmarskou hradskou). (Soják, 149).

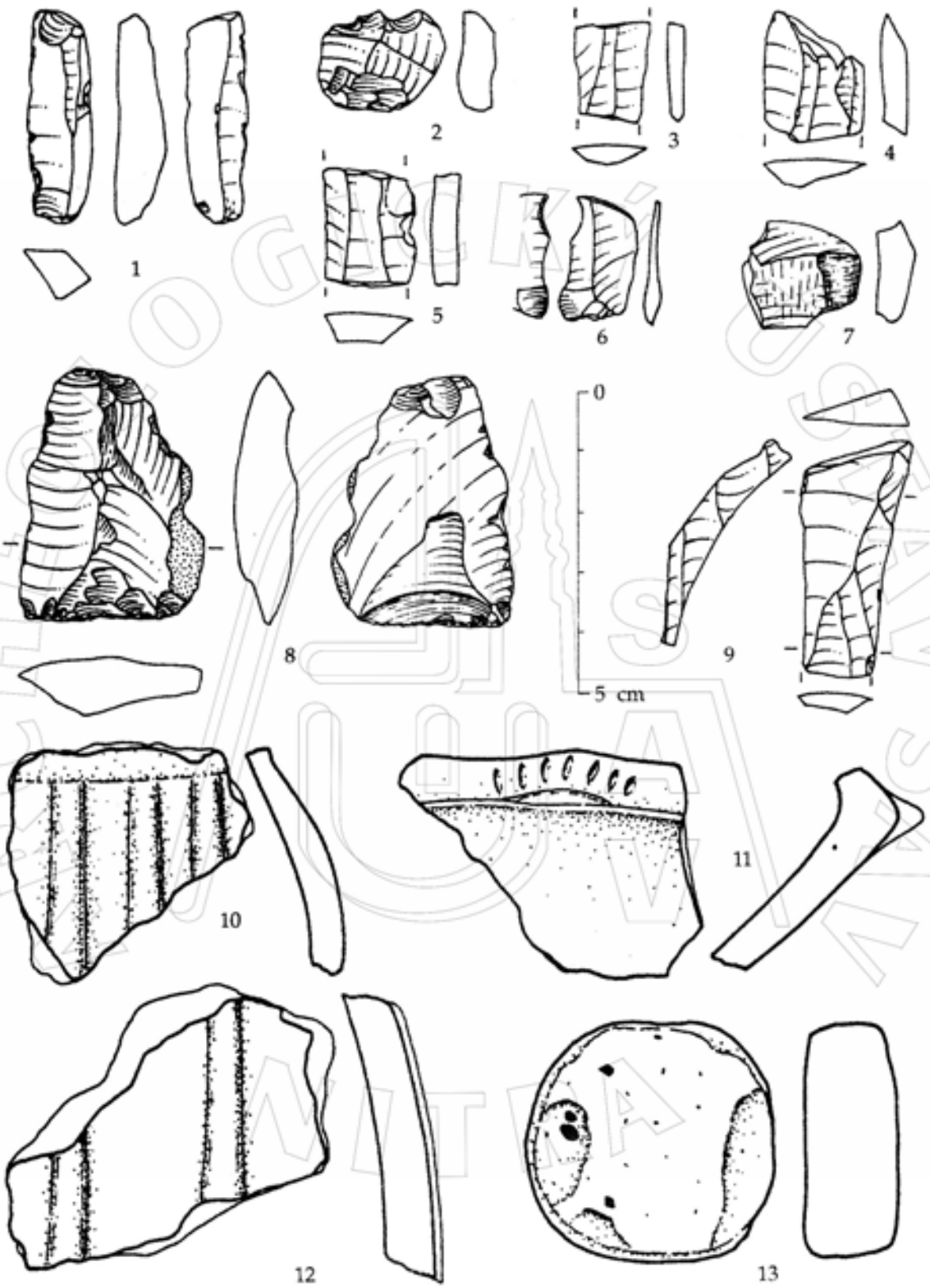

Obr. 104. Výber nálezov. 1 - Poprad; 2-8 - Poprad, časť Matejovce (Nad kopčekom I); 9-13 - Poprad, časť Matejovce (Nad kopčekom II). (Soják, 149).

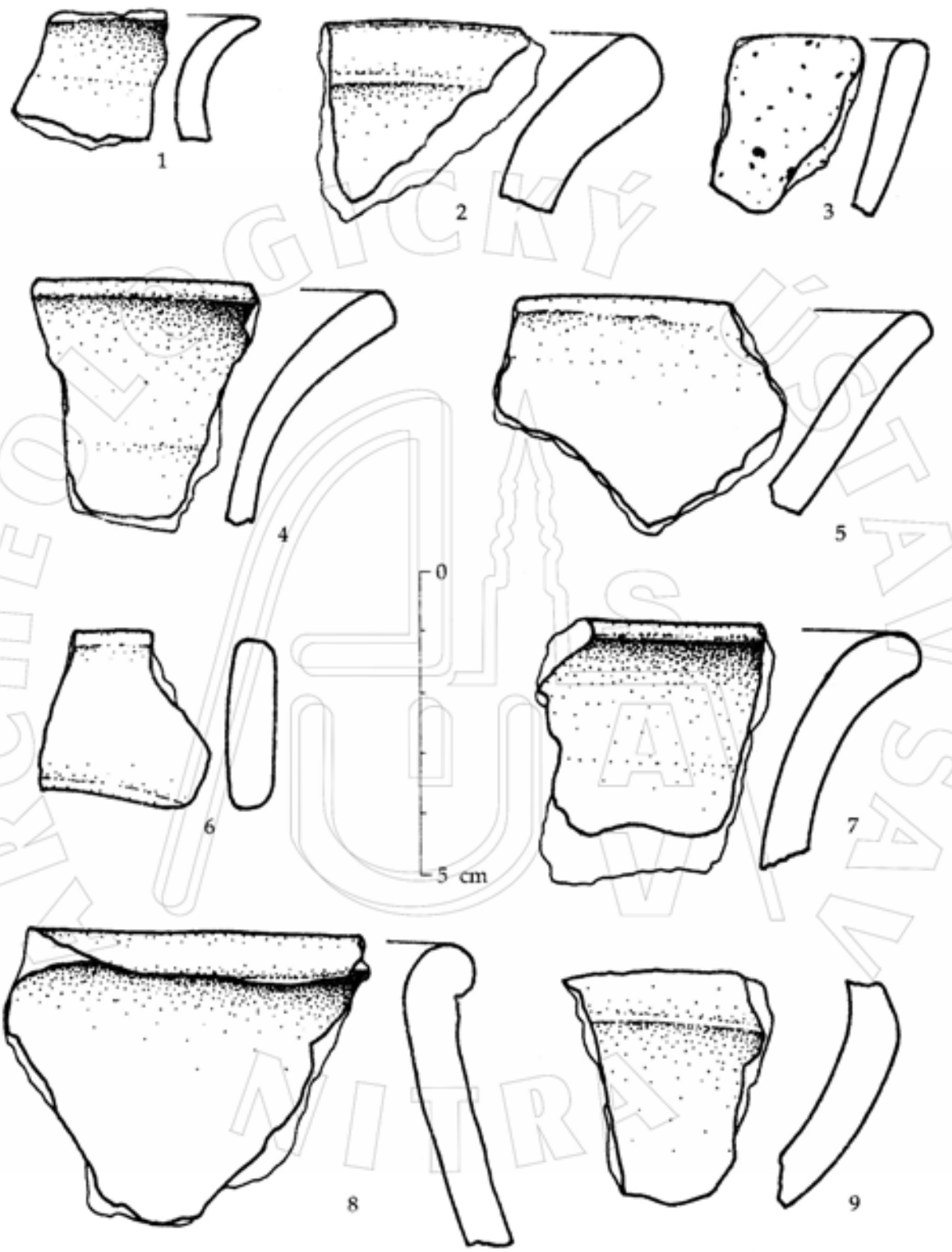

Obr. 105. Poprad, časť Matejovce (Nad kopčekom II). Výber črepov z doby bronzovej. (Sojdk, 149).

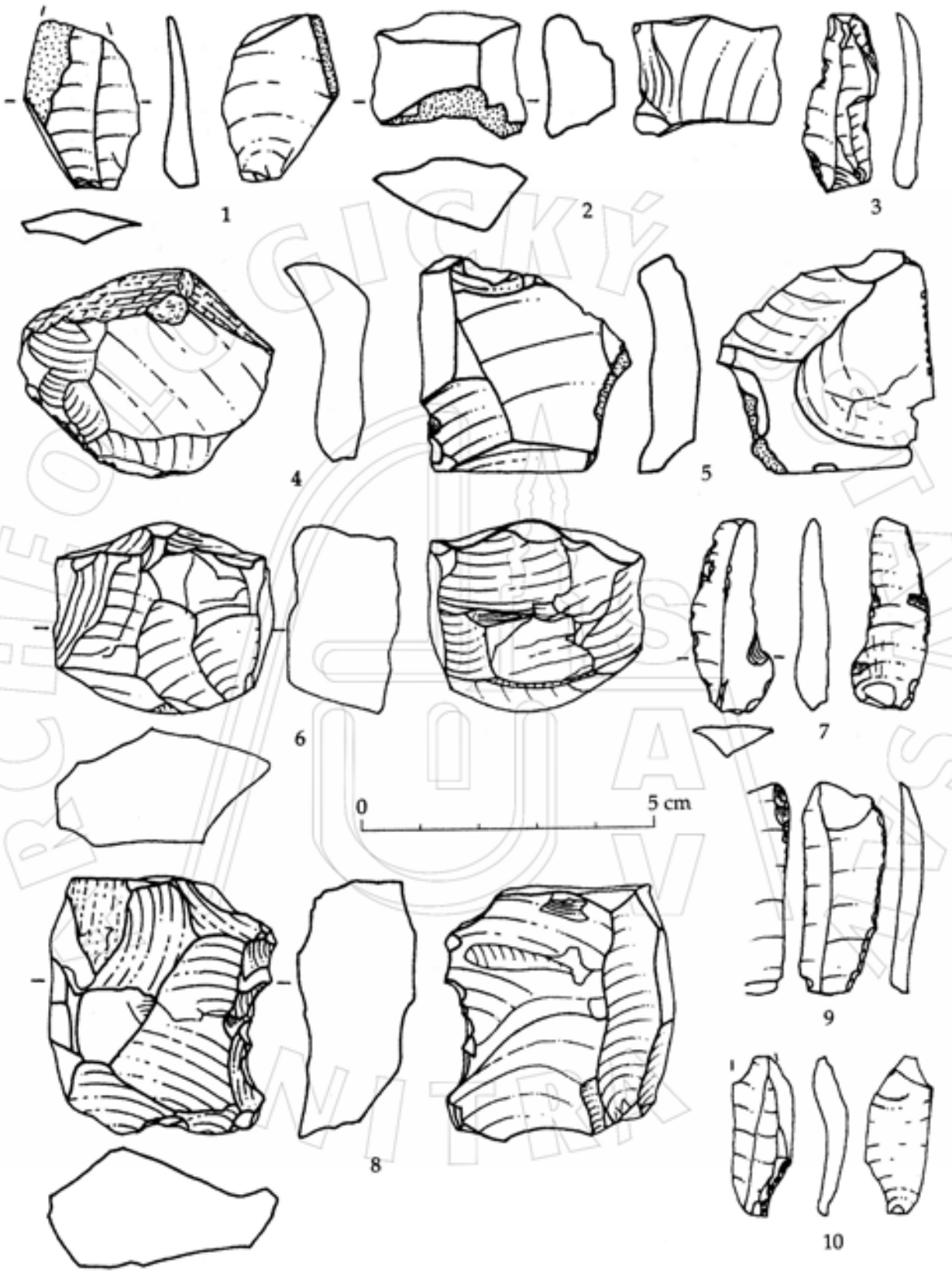

Obr. 106. Poprad, časť Matejovce (Zadné rovne). Výber štiepanej industrie. (Sojdk, 149).

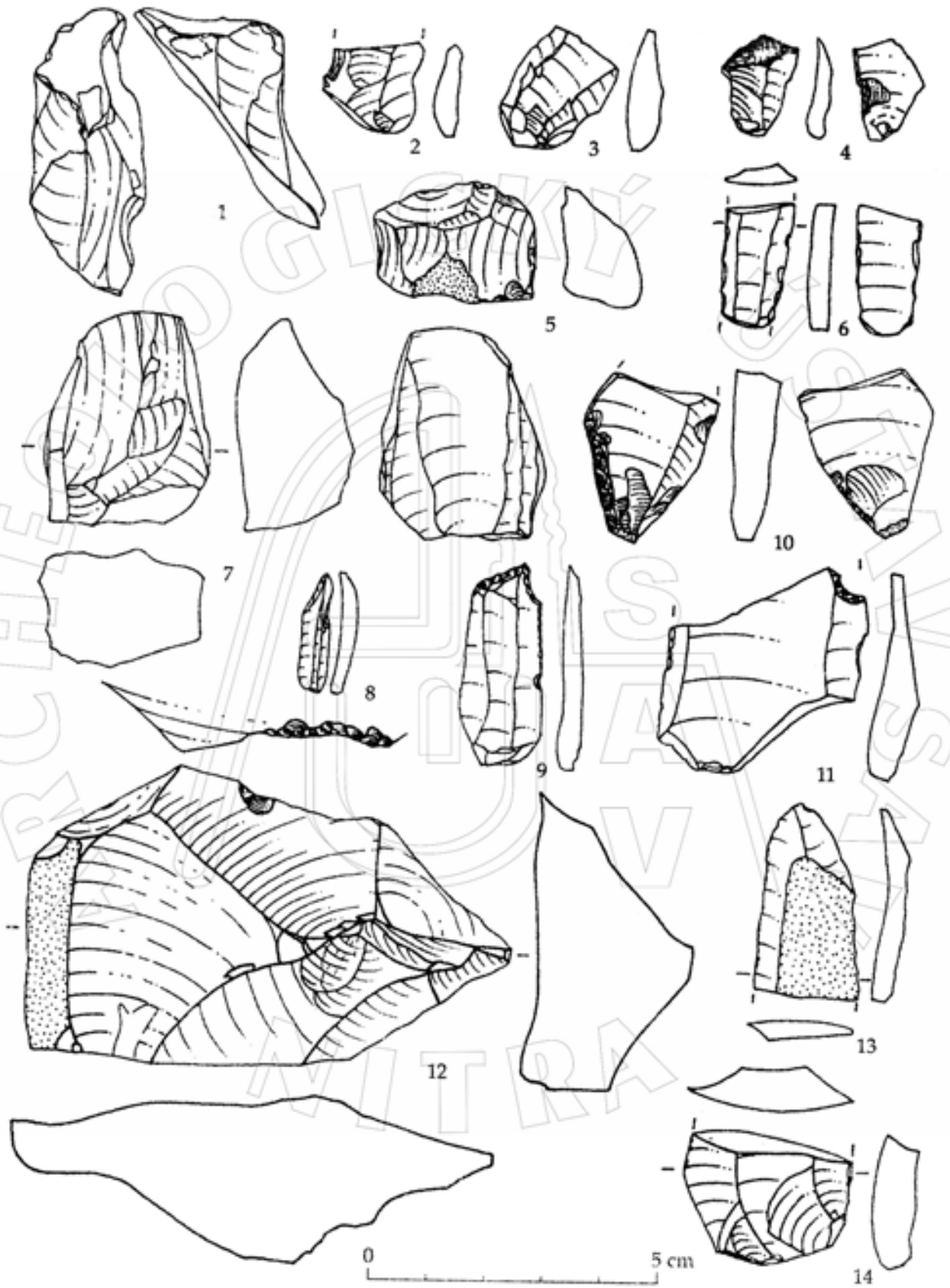

Obr. 107. Poprad, časť Matejovce (Zadné rovne). Výber štiepanej industrie. (Soják, 149).

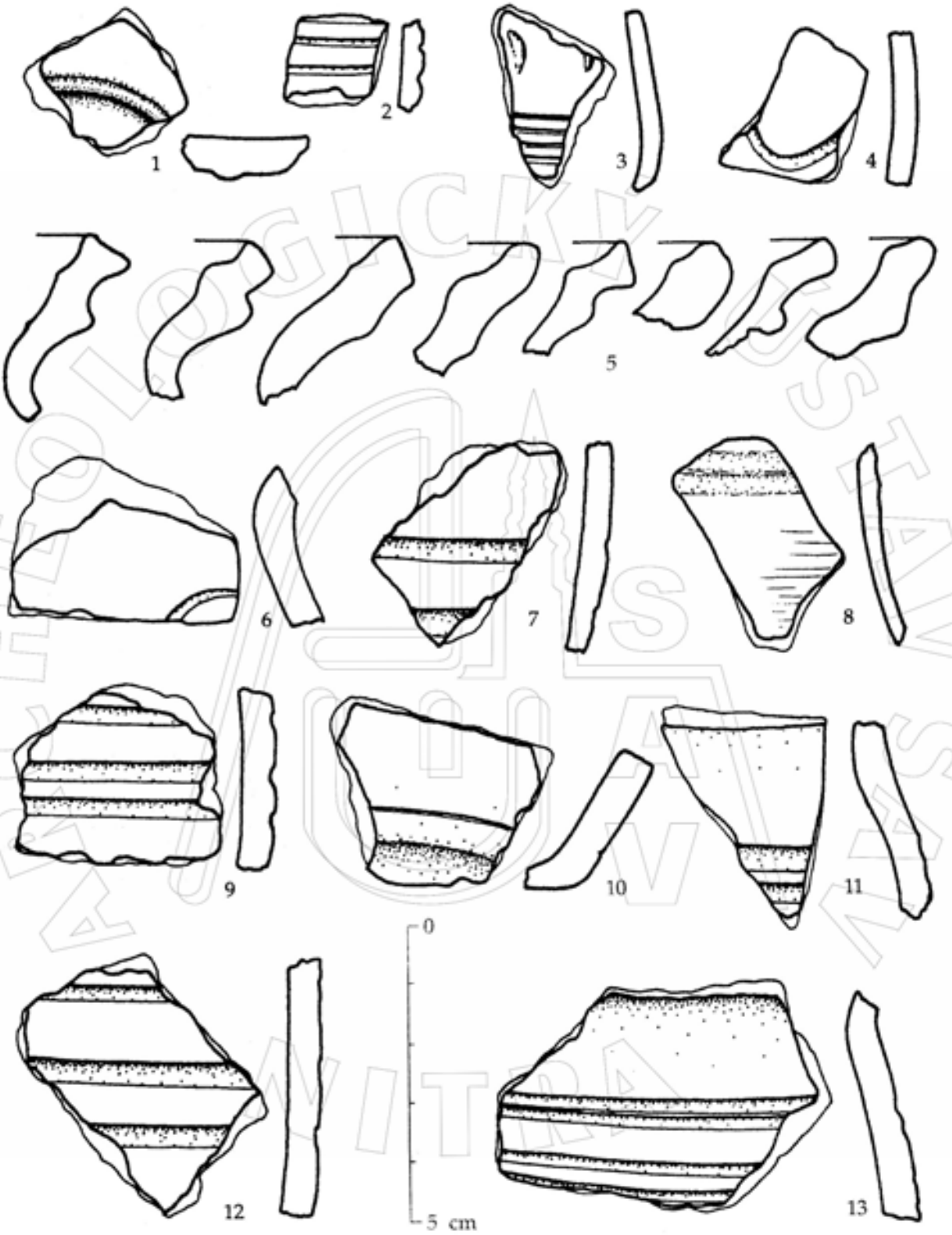

Obr. 108. Poprad, časť Spišská Sobota (Stojany). Keramické fragmenty z 12.-15. stor. z prieskumu stredovekej dediny. (Soják, 149).

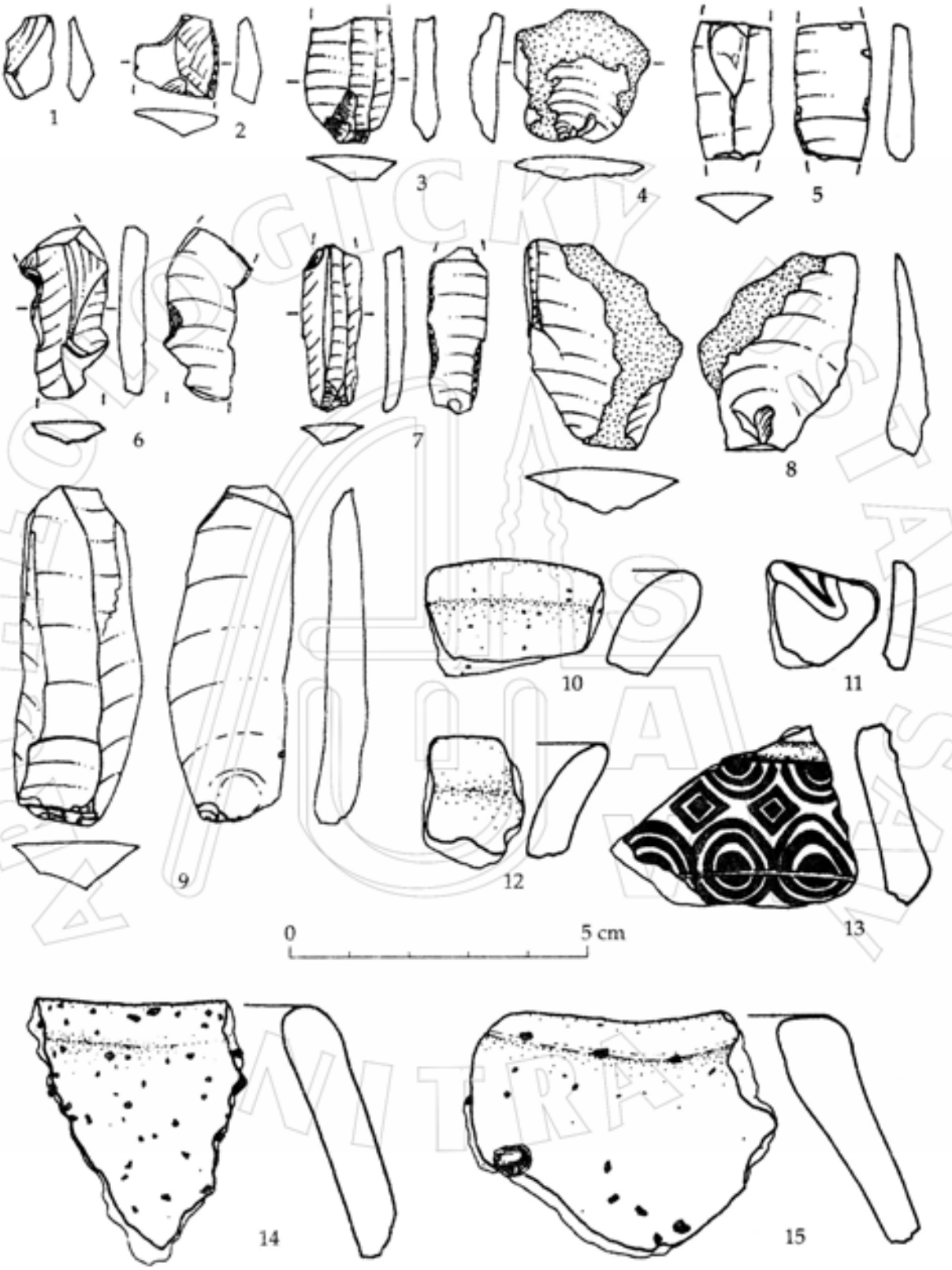

Obr. 109. Spišská Teplica (Pod Popradom II-Brehy). 1-9 - štiepaná industria svidérskej kultúry; 10, 12, 14, 15 - črepy z doby bronzovej a halštatskej; 11, 13 - črepy z 12.-13. stor. (Soják, 149).

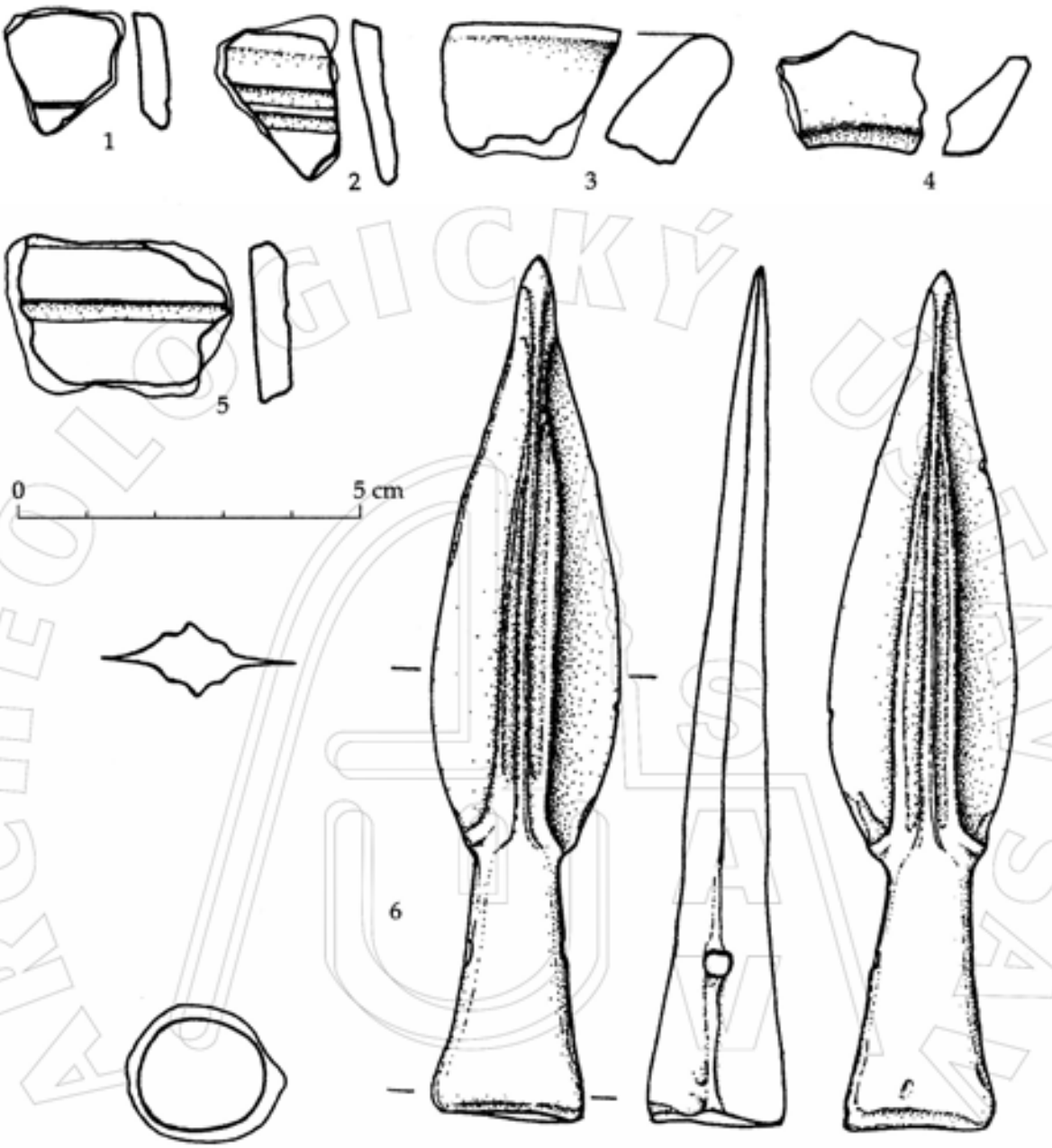

Obr. 110. Spišská Teplica (Cez jamu). 1-5 - výber črepov z 13.-15. stor.; 6 - náhodný nález bronzového hrotu kopije pilinskej kultúry. (Soják, 149).

Obr. 111. Veľká Lomnica (Na kopci). 1-11 - keramické fragmenty kultúry s mladšou lineárnou keramikou; 12 - črep badenskej kultúry. (Soják, 149).

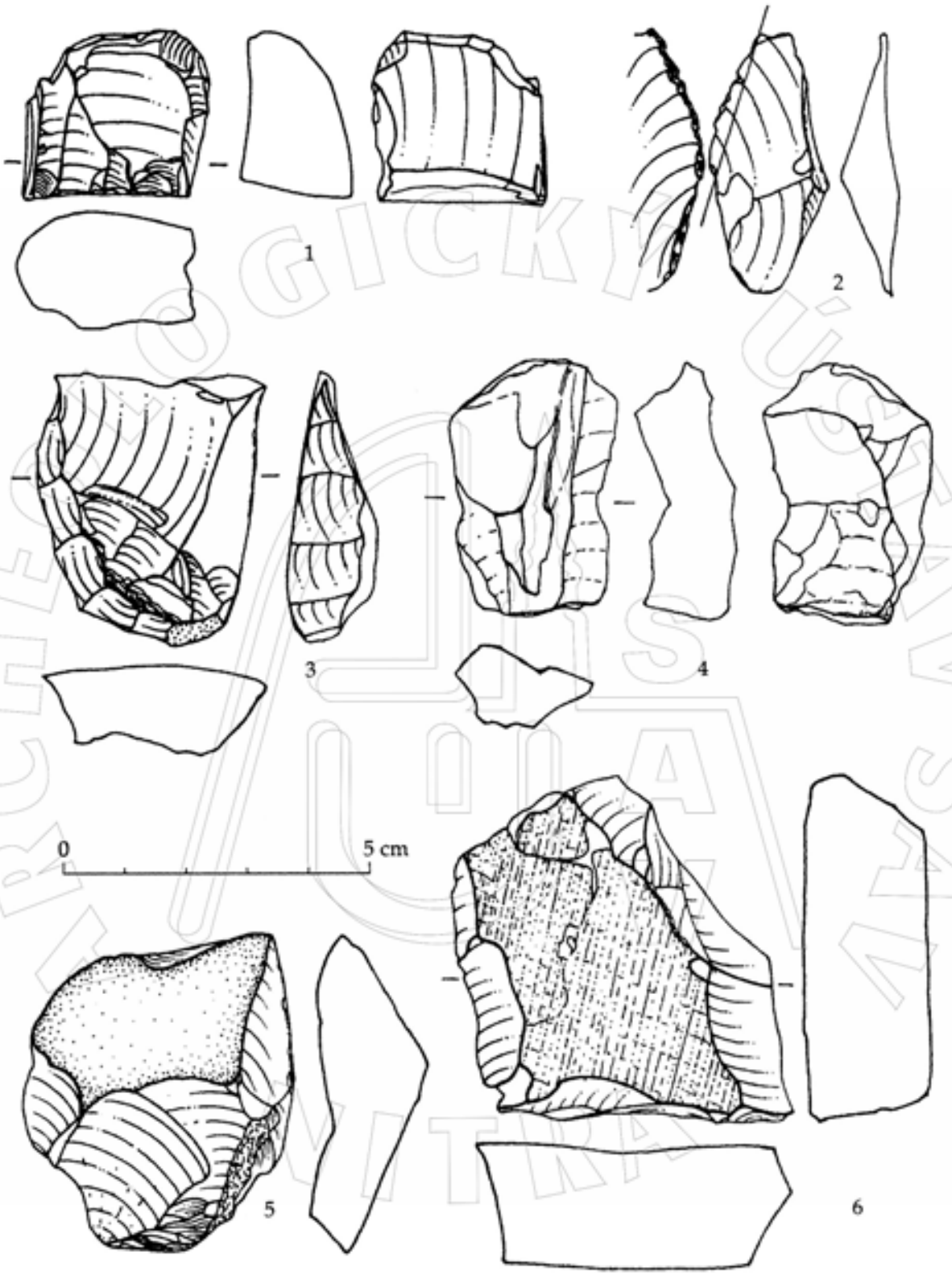

Obr. 112. Veľká Lomnica (Na kopci). 1 - štiepaná industria z mladšieho paleolitu; 2-6 - neolit. (Soják, 149).

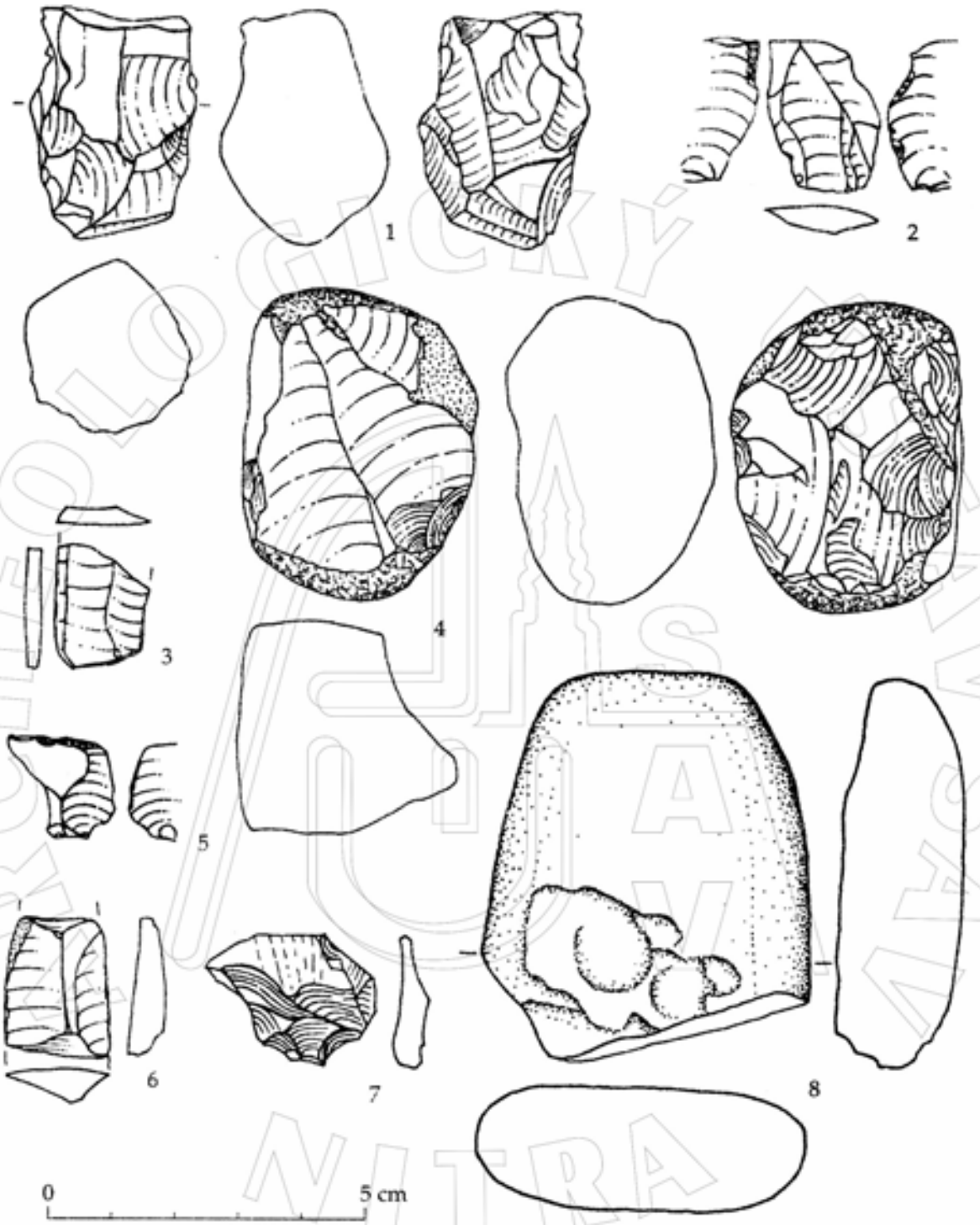

Obr. 113. Veľká Lomnica (Na kopci). 1, 3, 5-7 - štiepaná industria z neolitu; 2 - eneolit; 4 - drvič-otĺkač; 8 - tylová časť sekery. (Sojdk, 149).

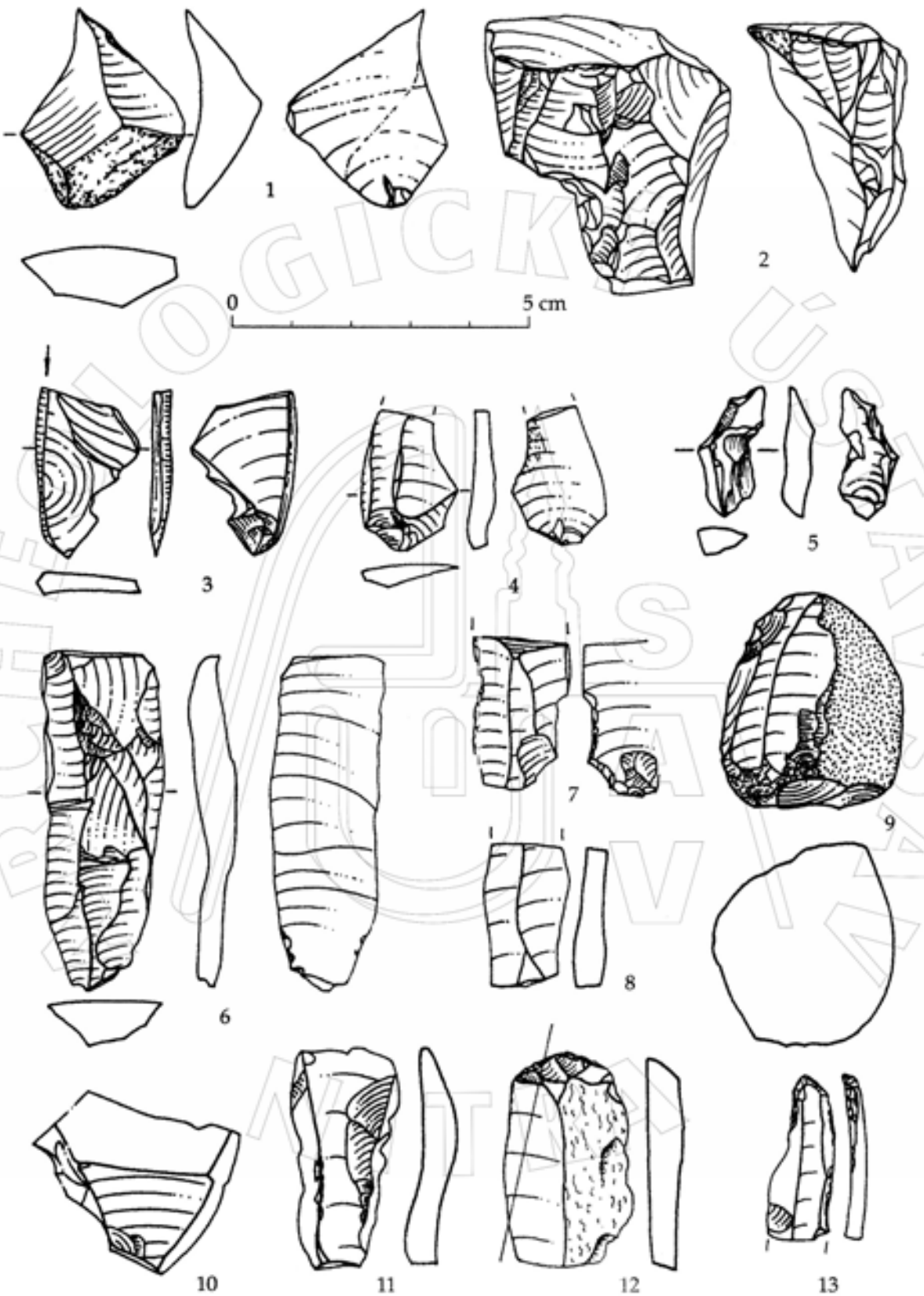

Obr. 114. Výber štiepanej industrie. 1-4, 6 - Veľký Slavkov (Burich), swideriénska kultúra; 5 - Vyšný Slavkov (Kostolisko), mladý paleolit; 7-13 - Žehra (Hlinky I). (Soják, 149).

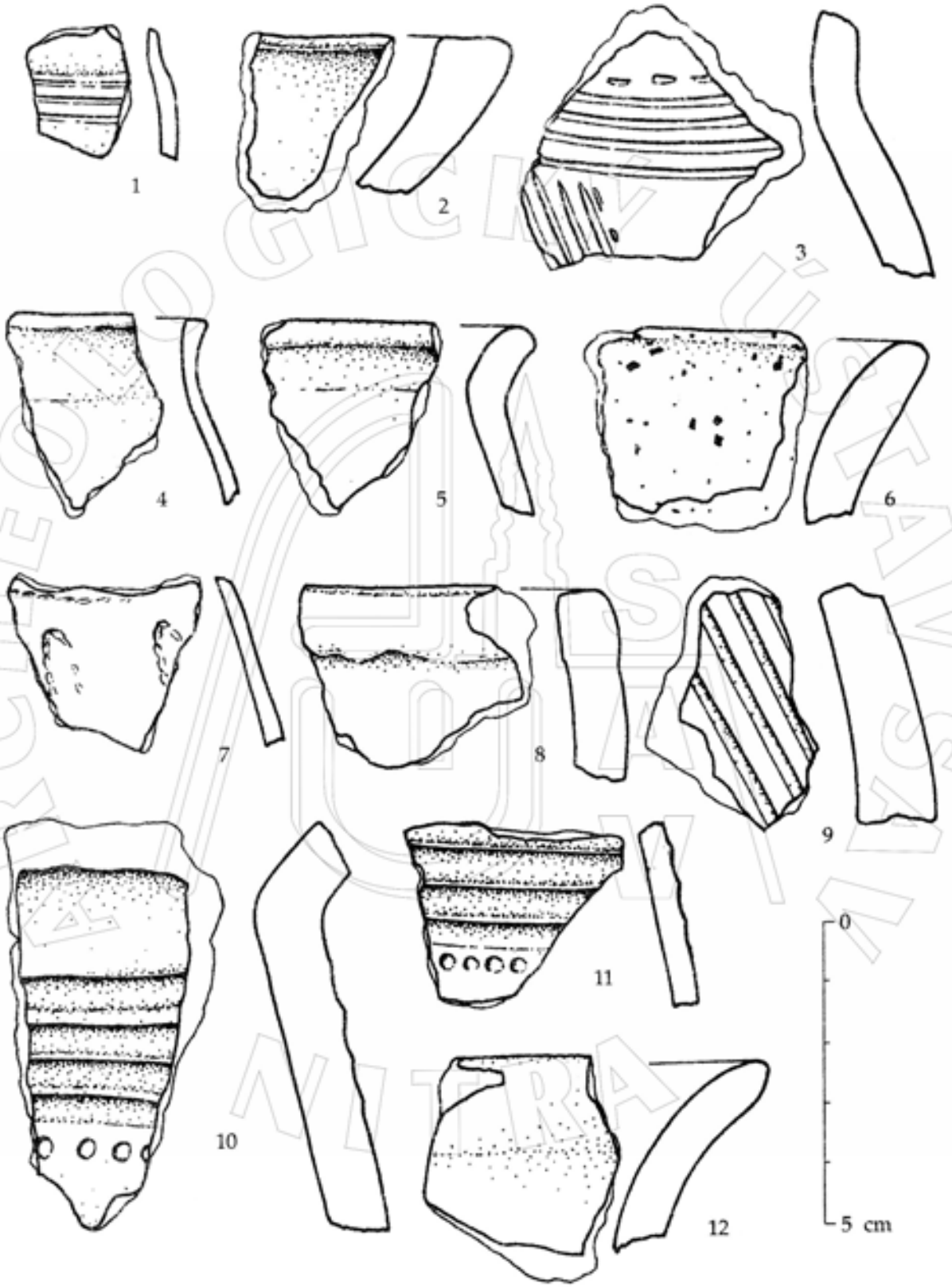

Obr. 115. Výber nálezov. 1-8 - Žehra (Hlinky II); 9-12 - Žehra a Granč-Petrovce (Pod Sobociskom). (Sojdk, 149).

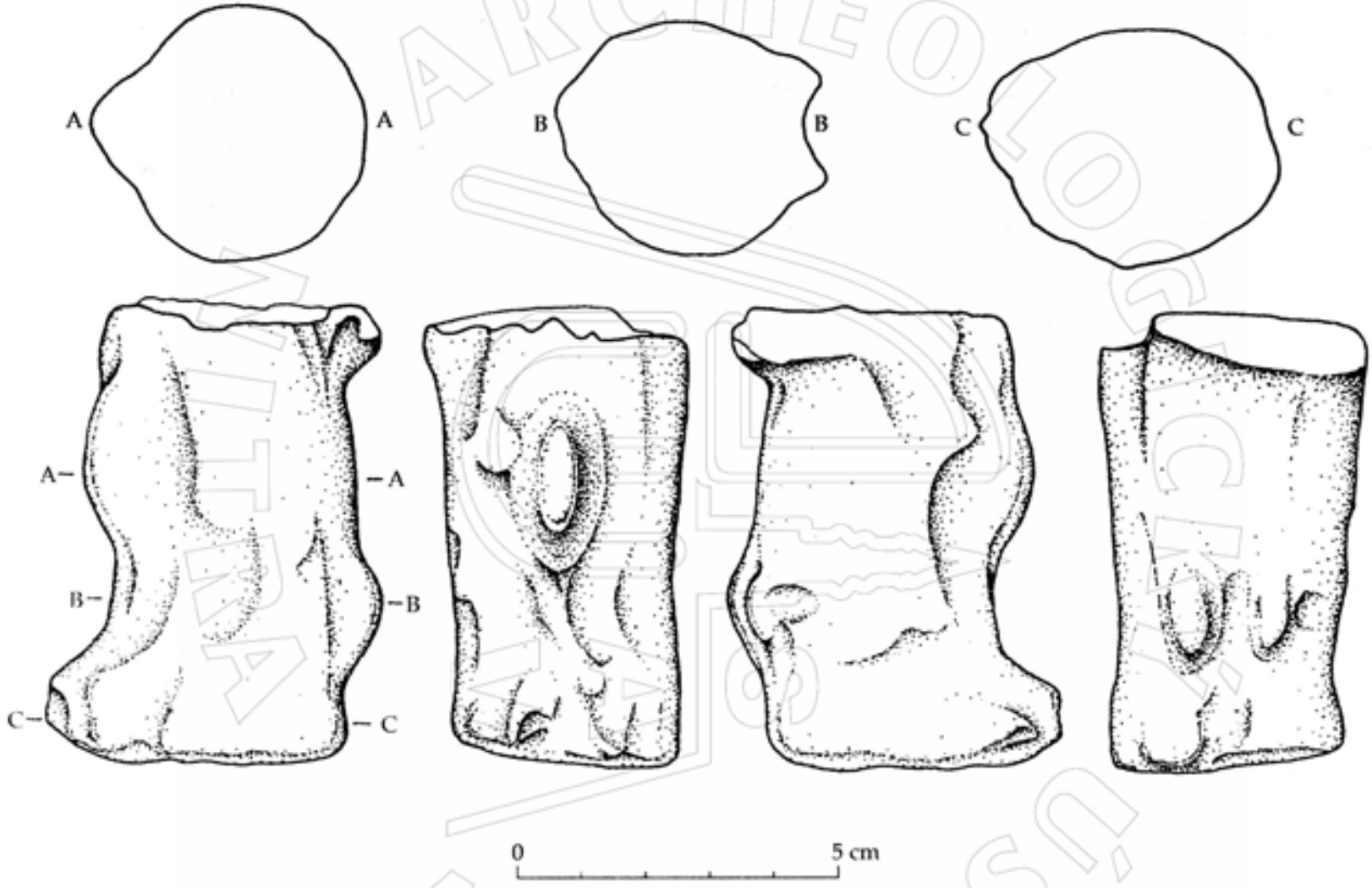

Obr. 116. Košice, časť Barca (Gyilkos). Nôška zo zoomorfnej nádoby bukovohorskej kultúry. (Sojdk, 160).

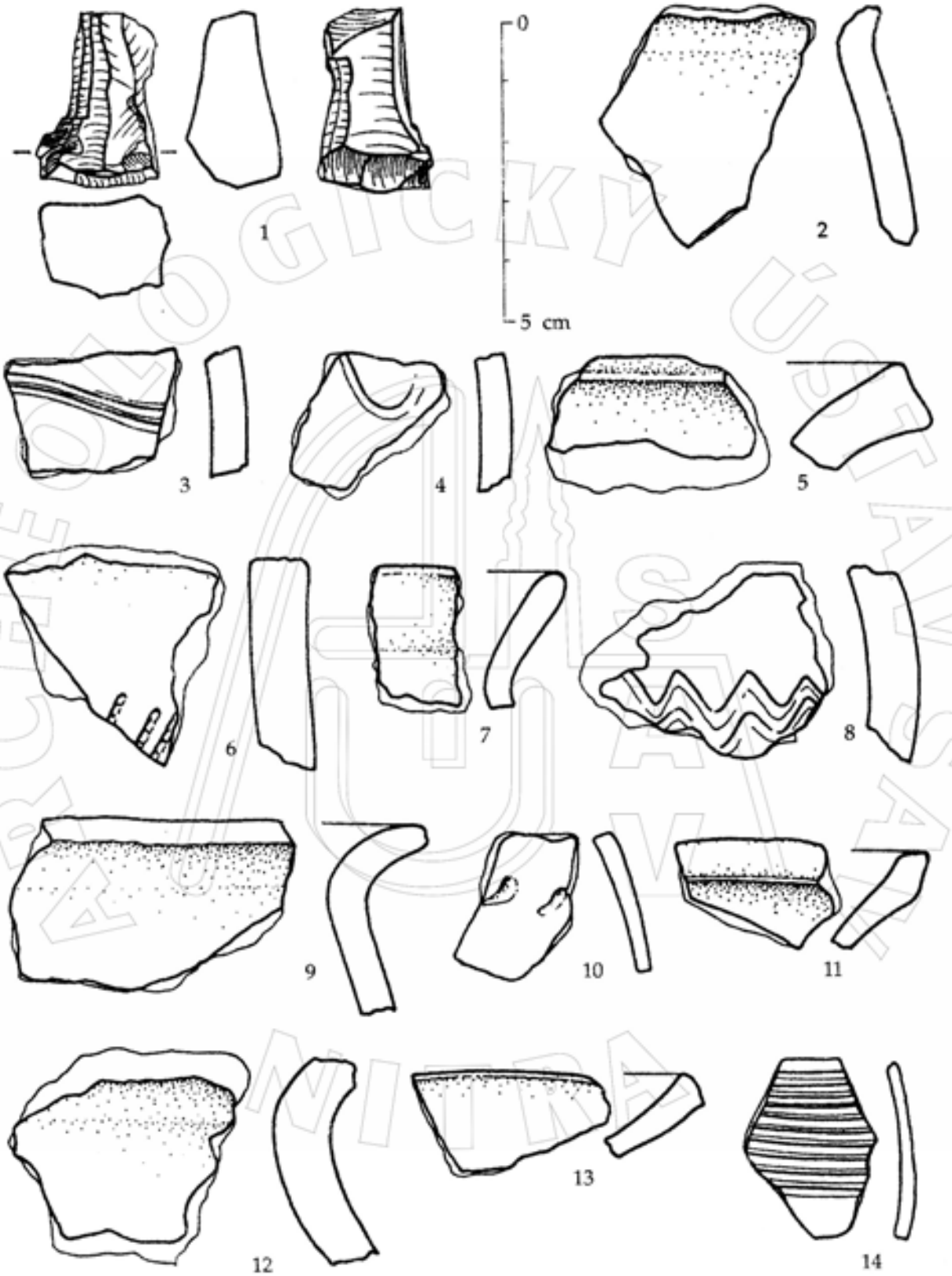

Obr. 117. Domaňovce (Pod stráňou). Výber nálezov. 1 - pravek; 2 - doba bronzová; 3-9, 12 - 9.-10. stor.; 10, 11, 13, 14 - 12.-15. stor. (Soják, 161).

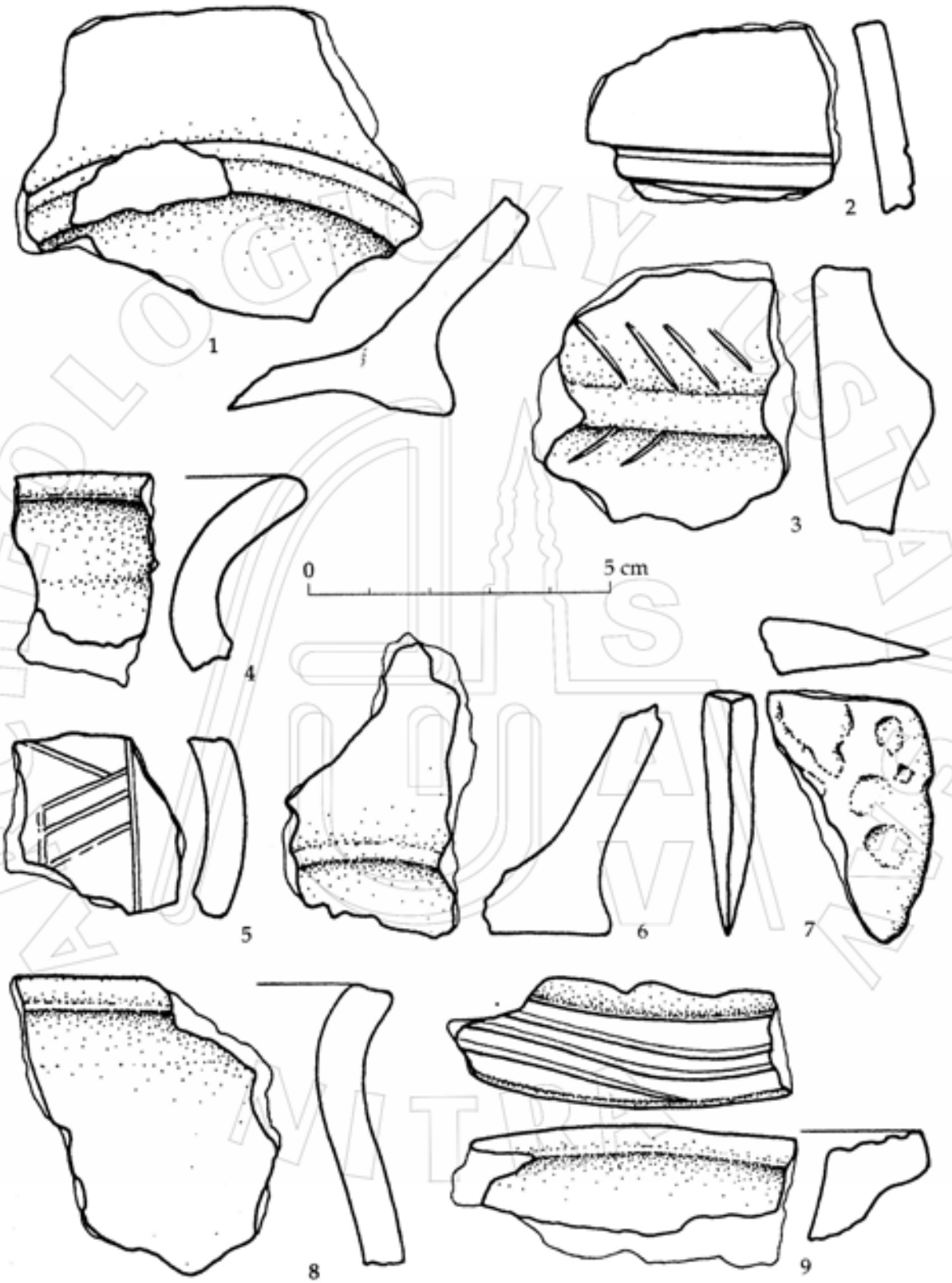

Obr. 118. Domaňovce. Výber nálezov. 1-3 - poloha Pod strâňou; 4-9 - poloha Pečenica. (Sojâk, 161).

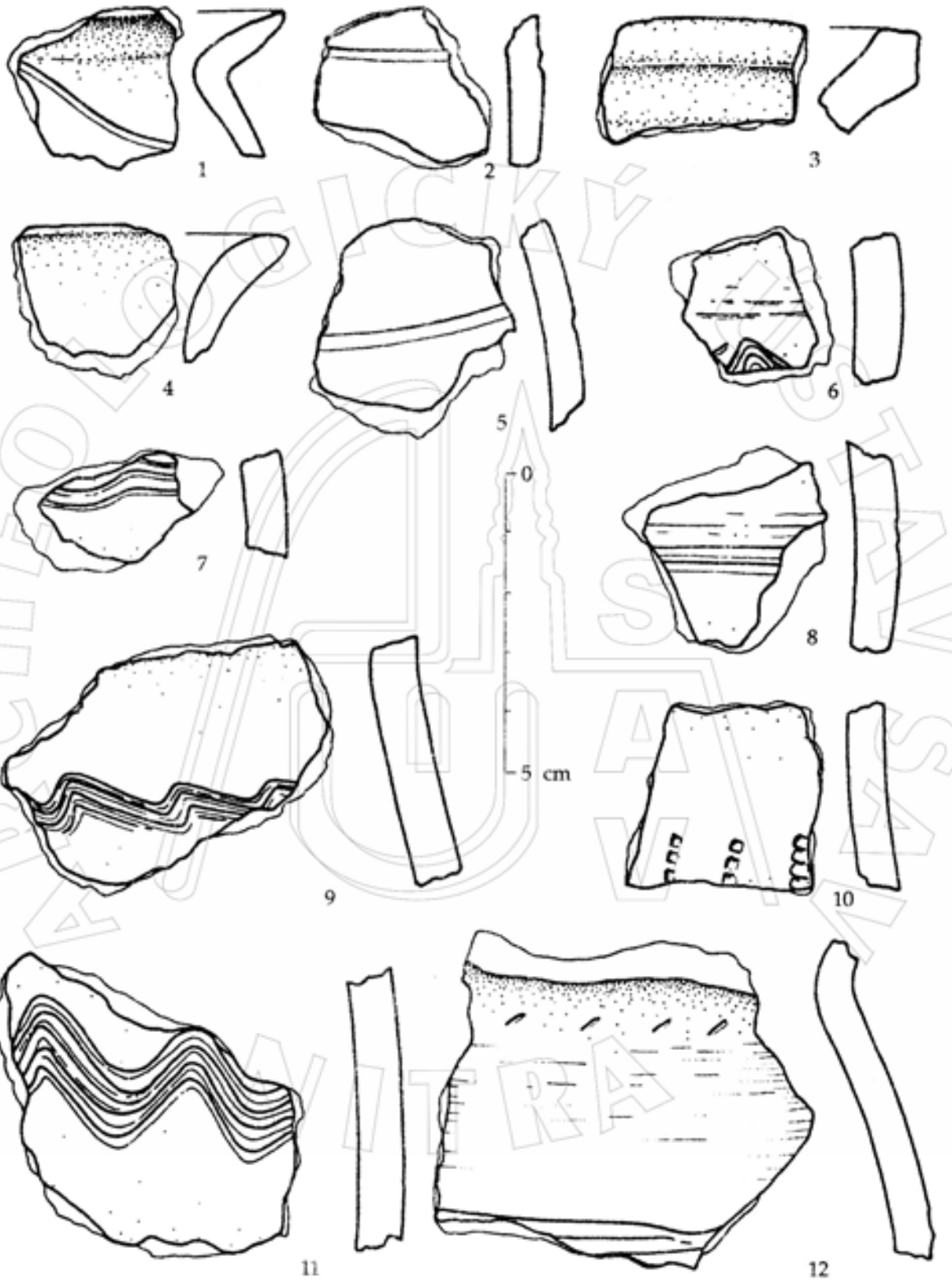

Obr. 119. Domaňovce. Výber nálezov. 1-5 - poloha Pečenica; 6-12 - poloha Bolek. (Soják, 161).

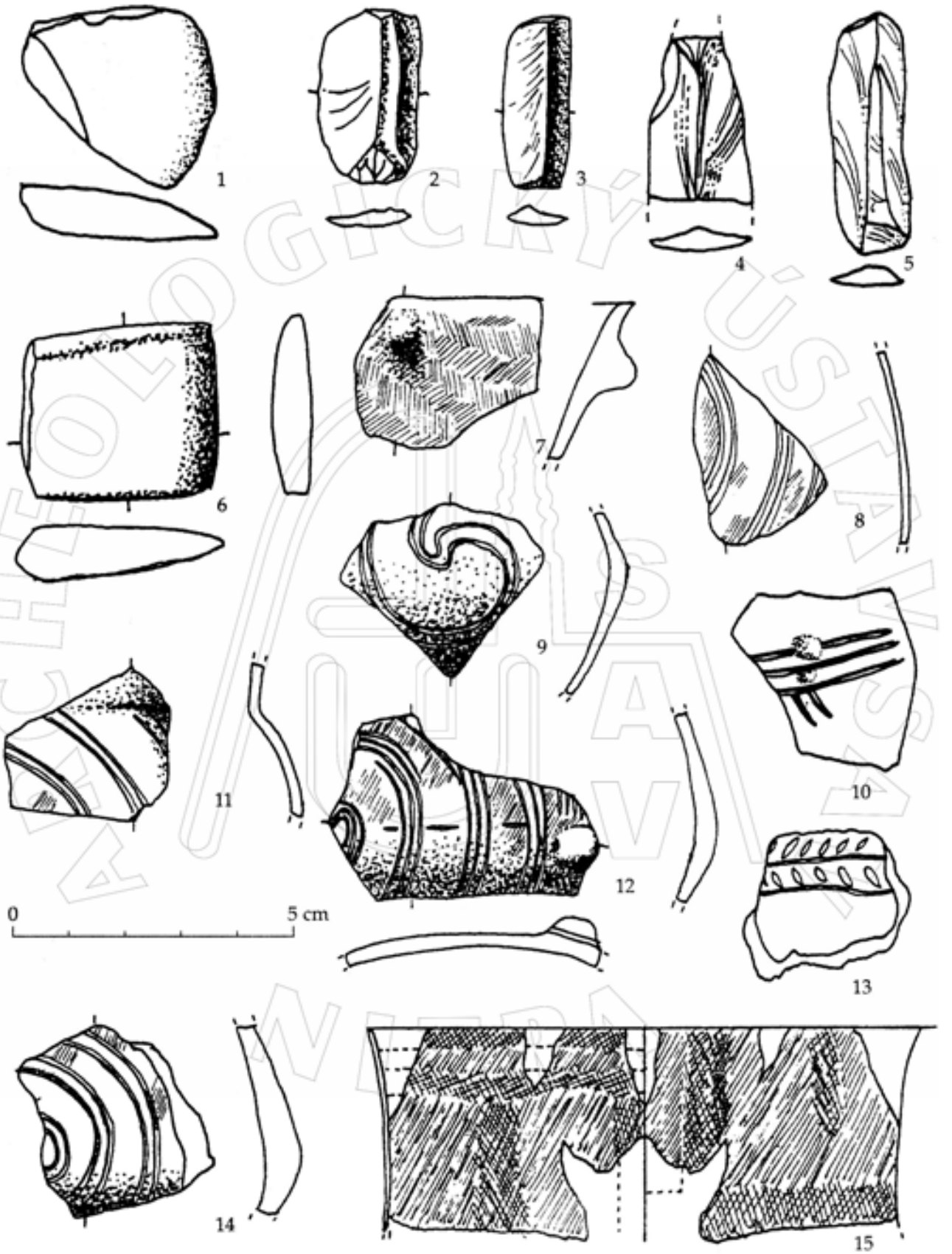

Obr. 120. Okres Nové Zámky. Výber kamennej industrie a črepov zo zberov. 1, 4, 5, 9 - Šurany (Tona); 2, 6 - Úľany nad Žitavou (Dolné Diely); 3, 7, 8, 11, 12, 14, 15 - Čechy; 13 - Lipová, časť Ondrochov (Ortáš). (Steiner, 171).

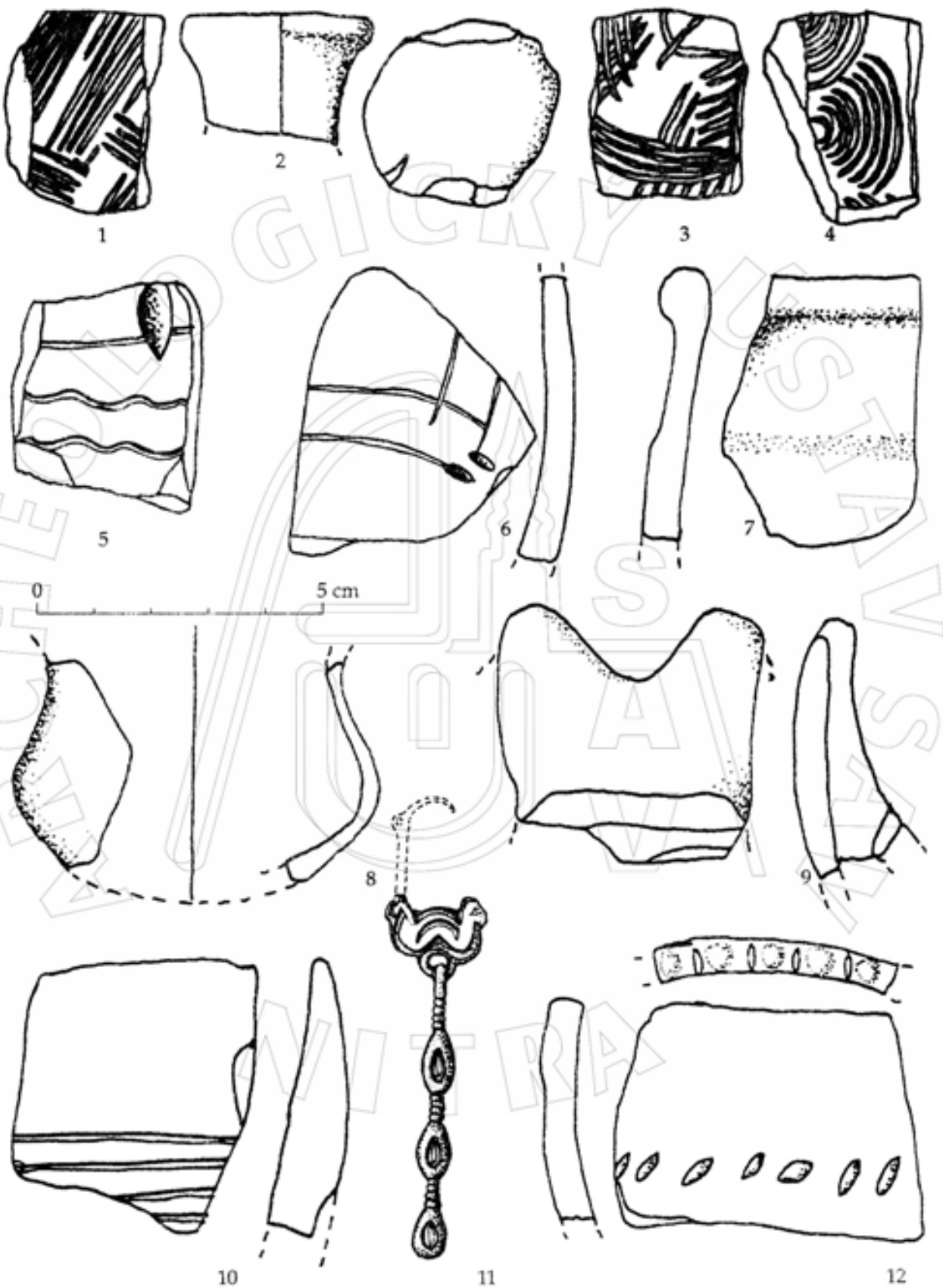

Obr. 121. Okres Nové Zámky. Výber nálezov zo zberov. 1-4, 7-10, 12 - Šurany (Tona); 5, 6 - Úľany nad Žitavou (Dolné Diely); 11 - Bánov (Boncové). (Steiner, 171).

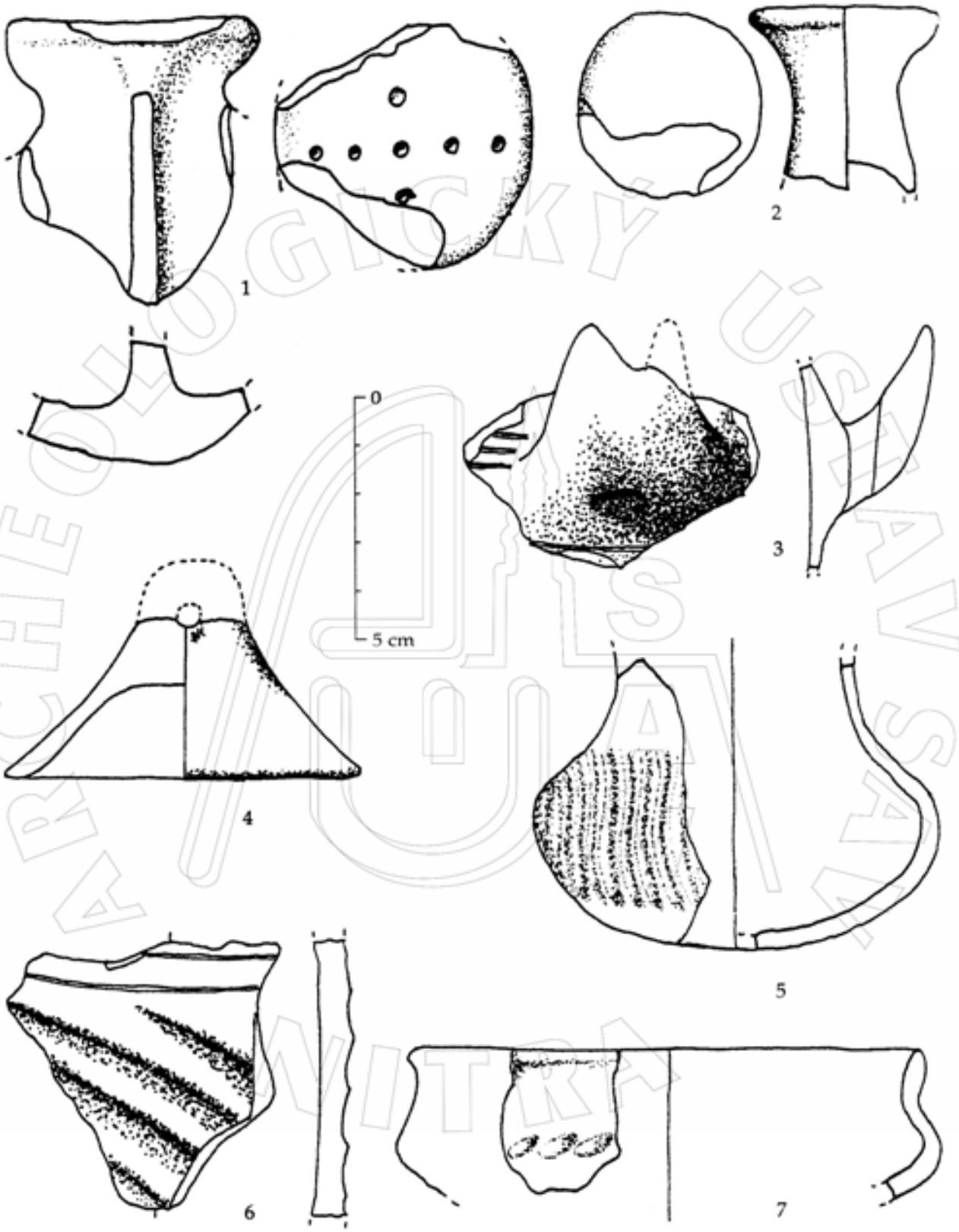

Obr. 122. Okres Nové Zámky. Výber črepov zo zberov. 1, 2, 5, 7 - Šurany (Tona); 3 - Úľany nad Žitavou (Dolné Diely); 4 - Čechy; 6 - Lipová, časť Ondrochov (Ortáš). (Steiner, 171).

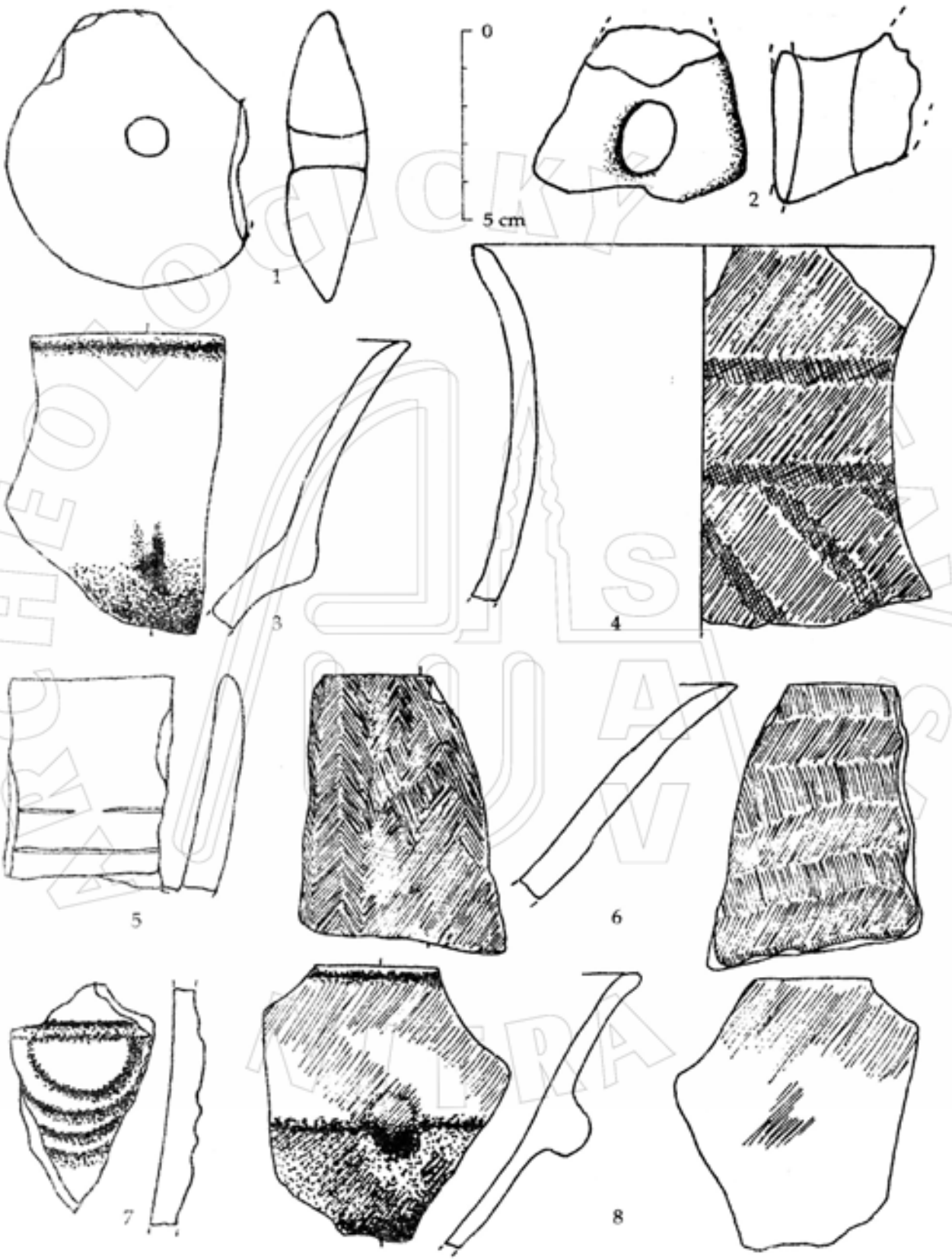

Obr. 123. Okres Nové Zámky. Výber črepov zo zberov. 1, 2 - Šurany (Tona); 3, 4, 6, 8 - Čechy; 5 - Úľany nad Žitavou (Dolné Diely); 7 - Lipová, časť Ondrochov. (Ortáš). (Steiner, 171).

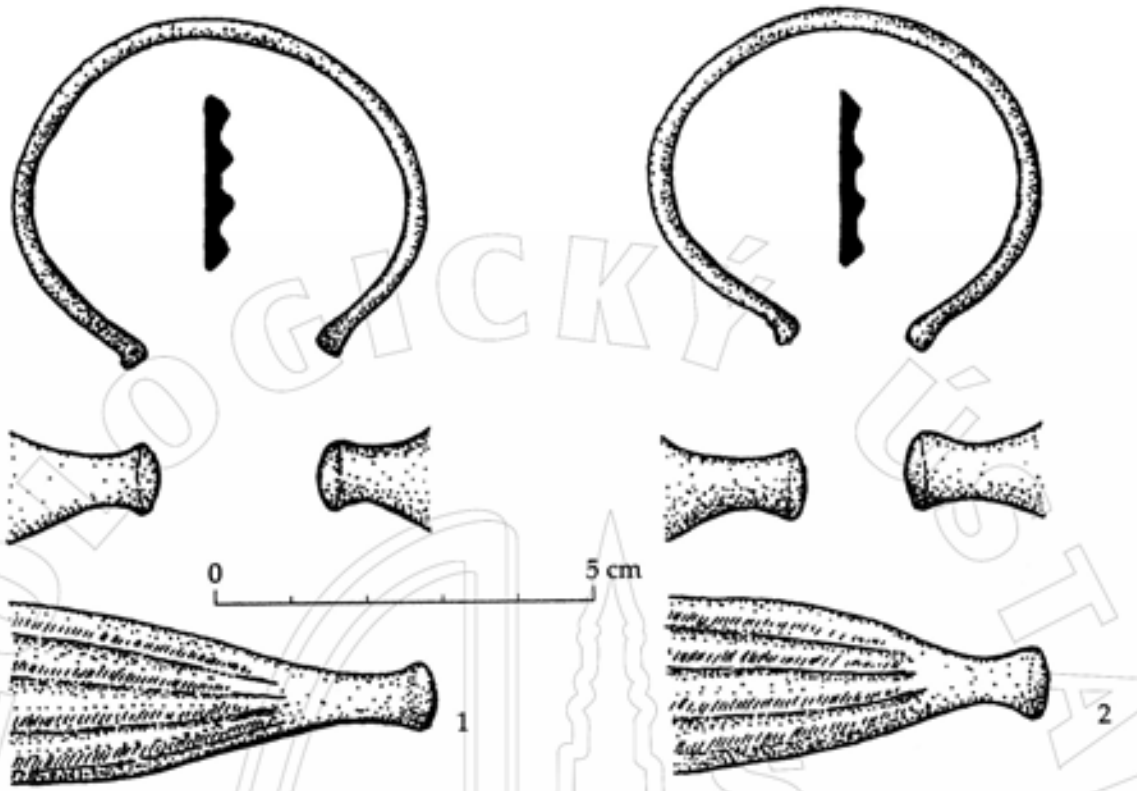

Obr. 124. Tureň. Bronzové manžetové náramky. (Studeníková, 174).

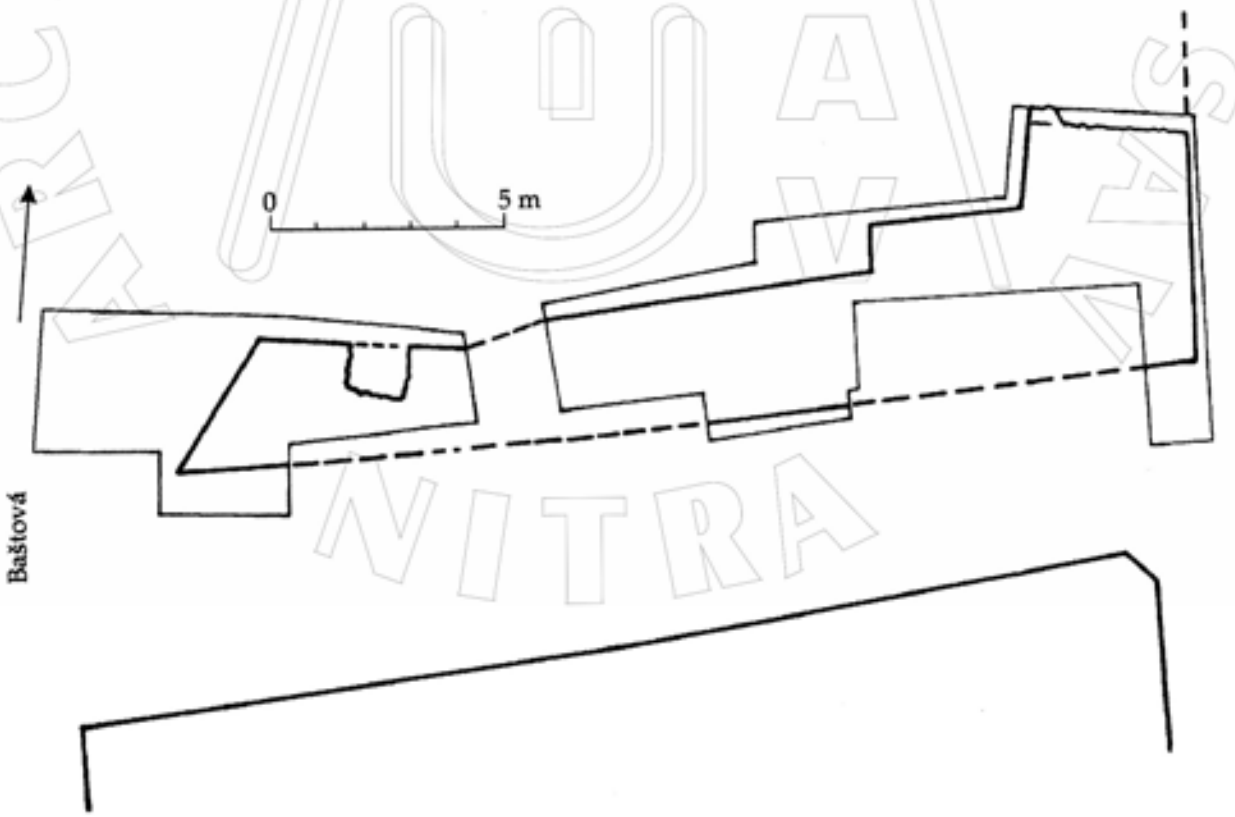

Obr. 125. Košice (Zbrojničná ul.). Pôdorys zachyteného priebehu kavalieru. (Uličný, 178).

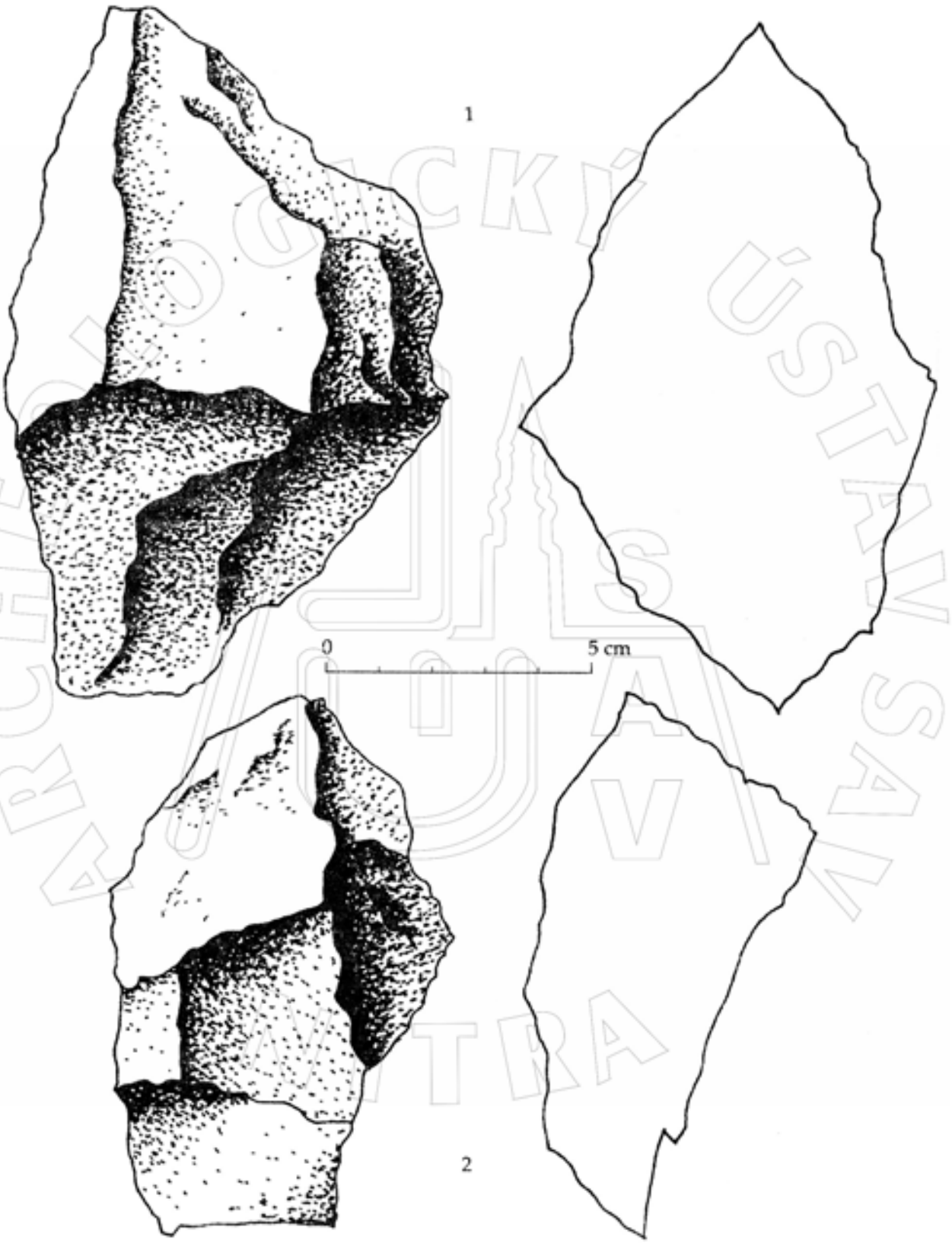

Obr. 126. Horné Pršany (Kremenia). Jadrá limnokvarcitu z náleziska 1. (Ušiak/Hrončiak, 179).

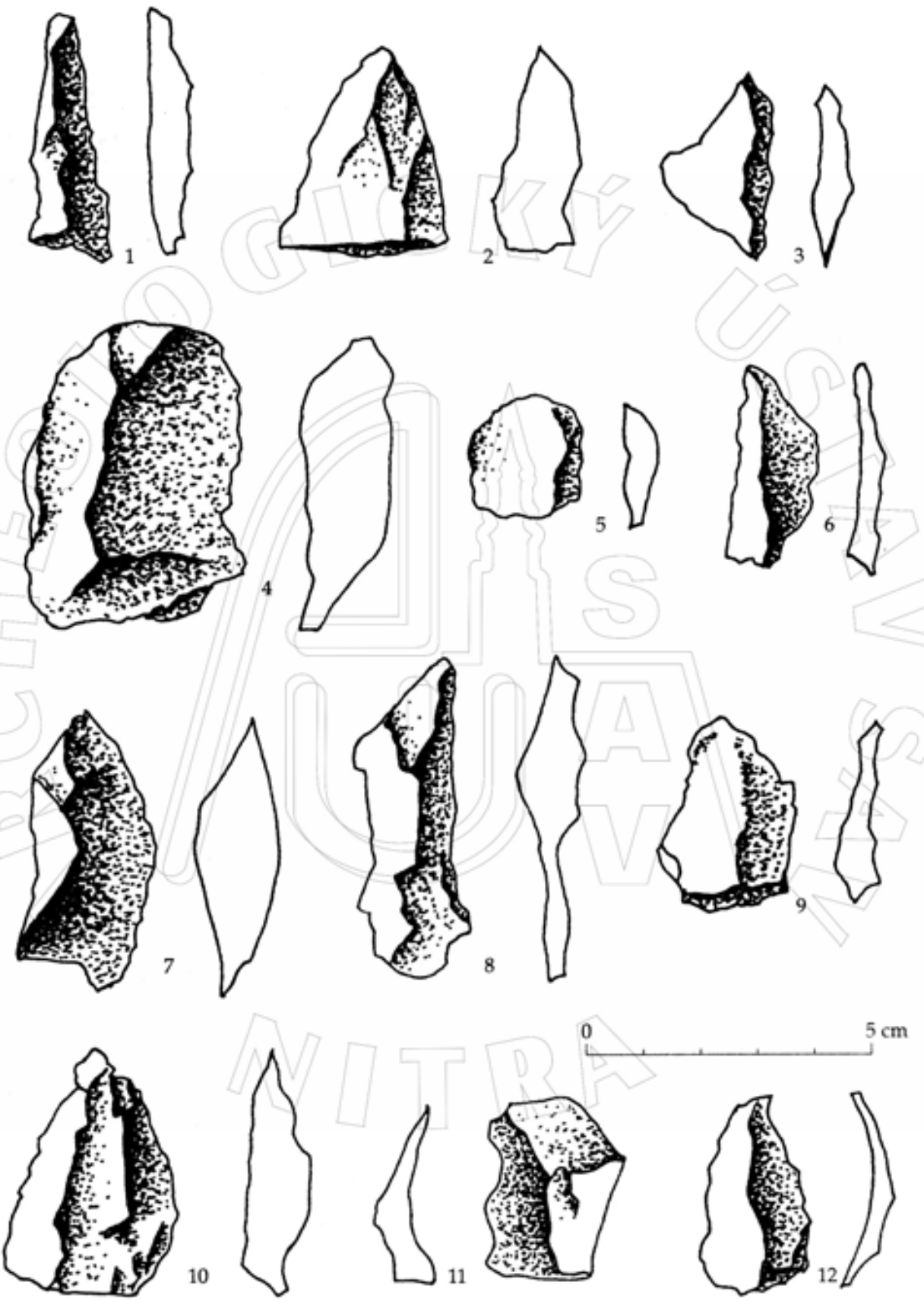

Obr. 127. Horné Pršany (Kremenia). Úštepová industria z náleziska 1. (Ušiak/Hrončiak, 179).

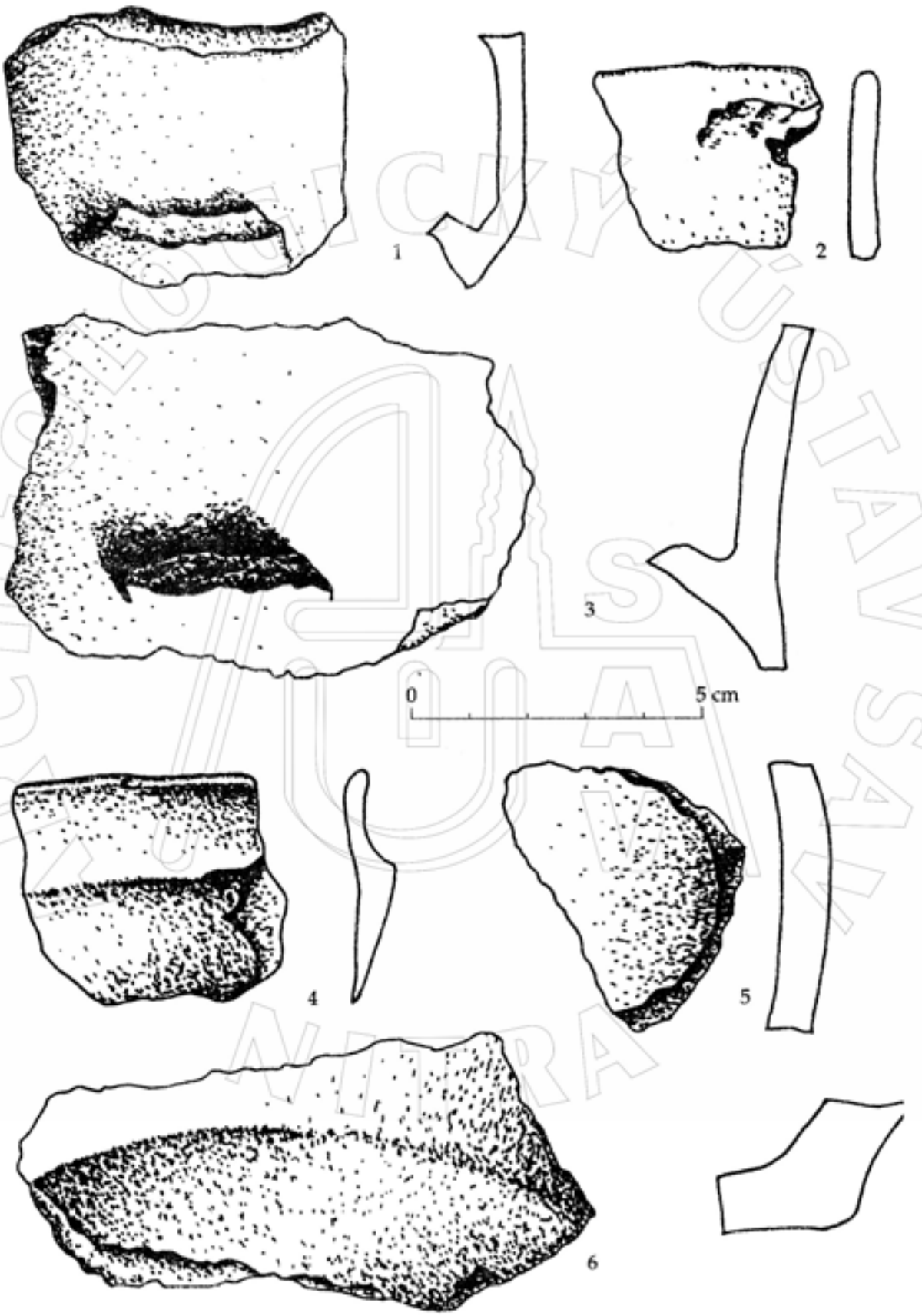

Obr. 128. Horné Pršany (Kremenia). Črepy lužickej kultúry z náleziska 1. (Ušiak/Hrončiak, 179).

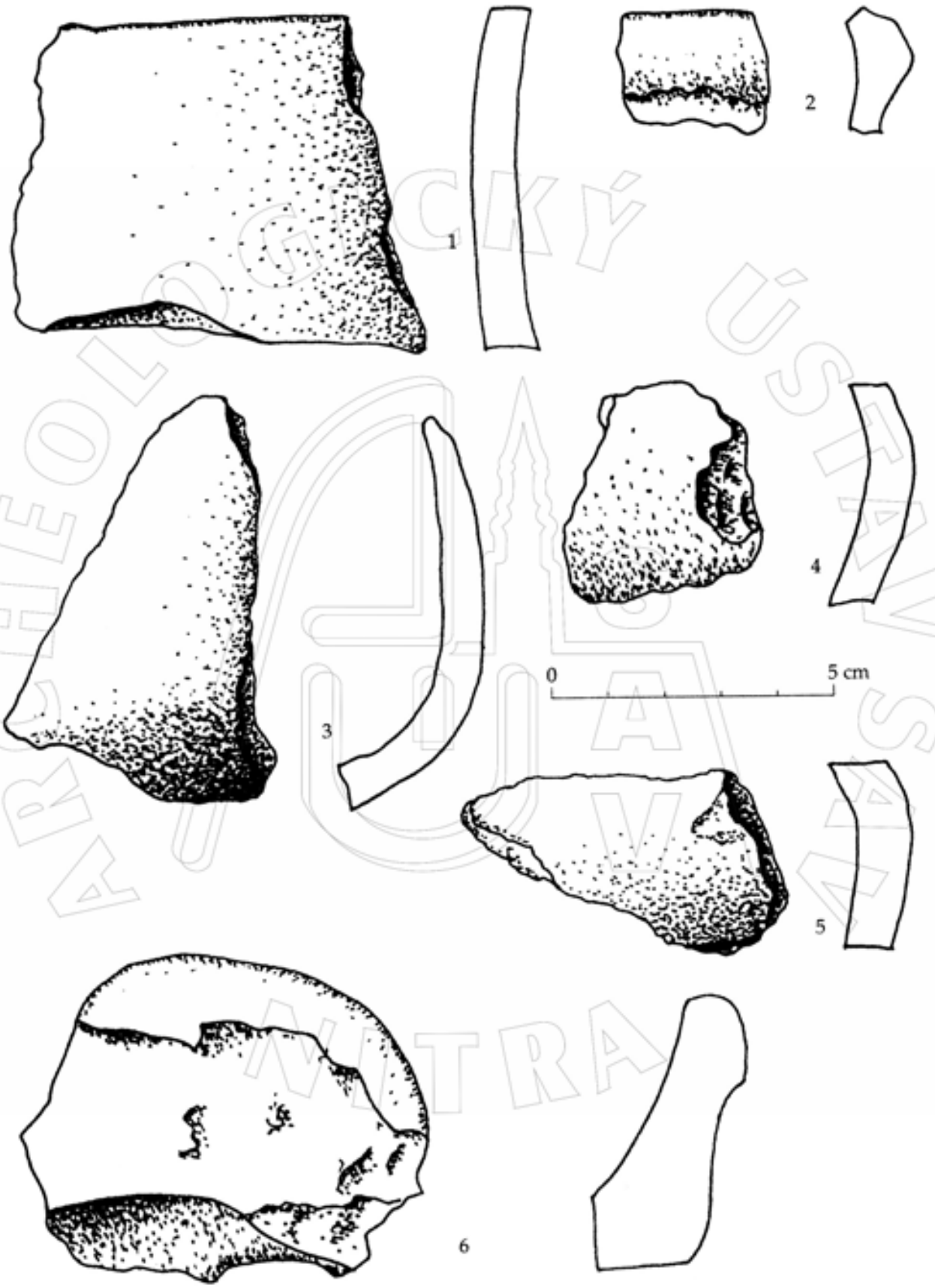

Obr. 129. Horné Pršany (Kremenia). Črepy lužickej kultúry z nálezisk 1. (Ušiak/Hrončiak, 179).

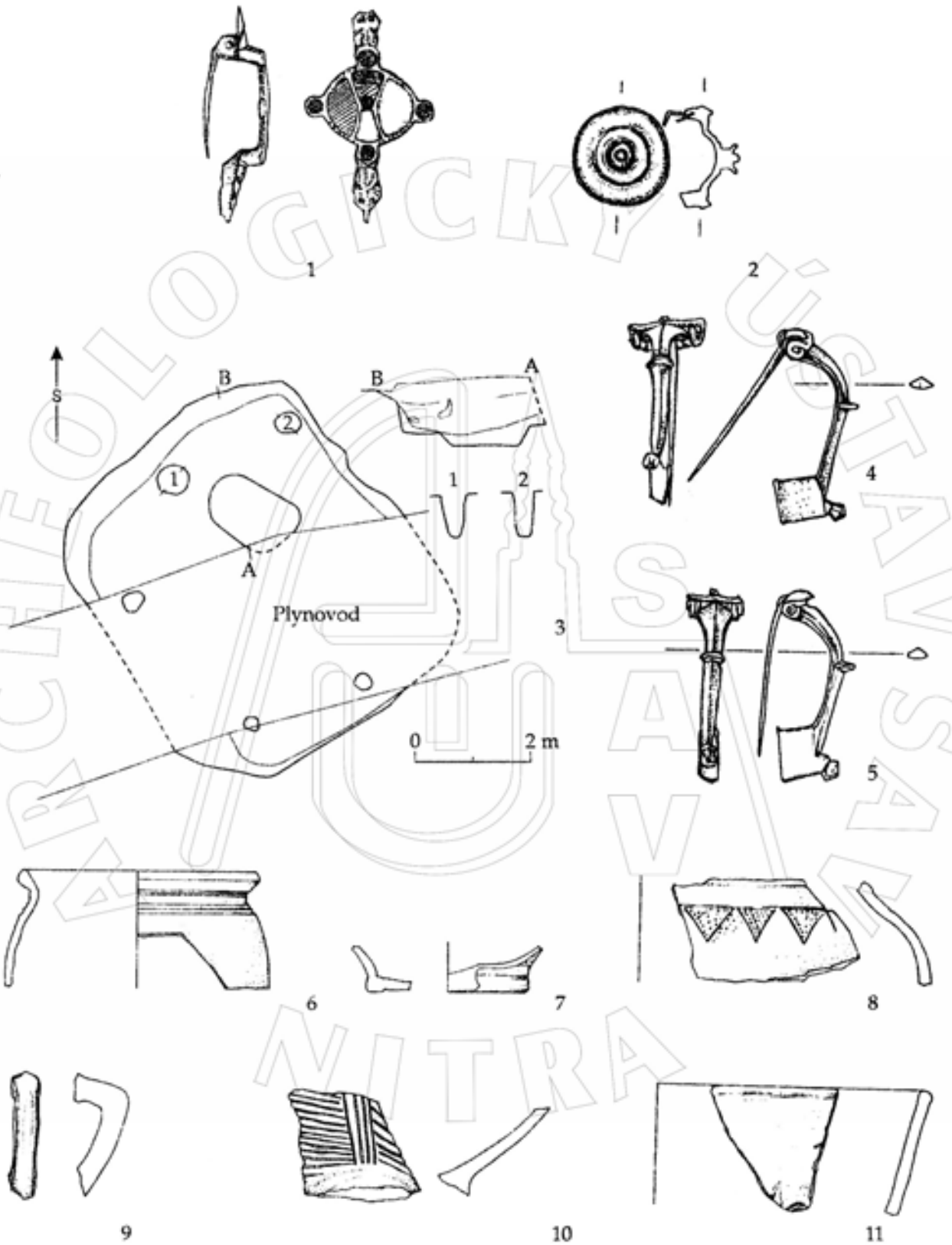

Obr. 130. Bratislava, časť Trnávka (Zadné). 1 - spona z chaty 4 (?); 2 - spona zo sektora a/6; 3-11 - pôdorys chaty 19 a výber nálezov. Mierka 2:3 (1, 2, 4, 5), 1:3 (6-11). (Varsik, 180).

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SAV NITRA

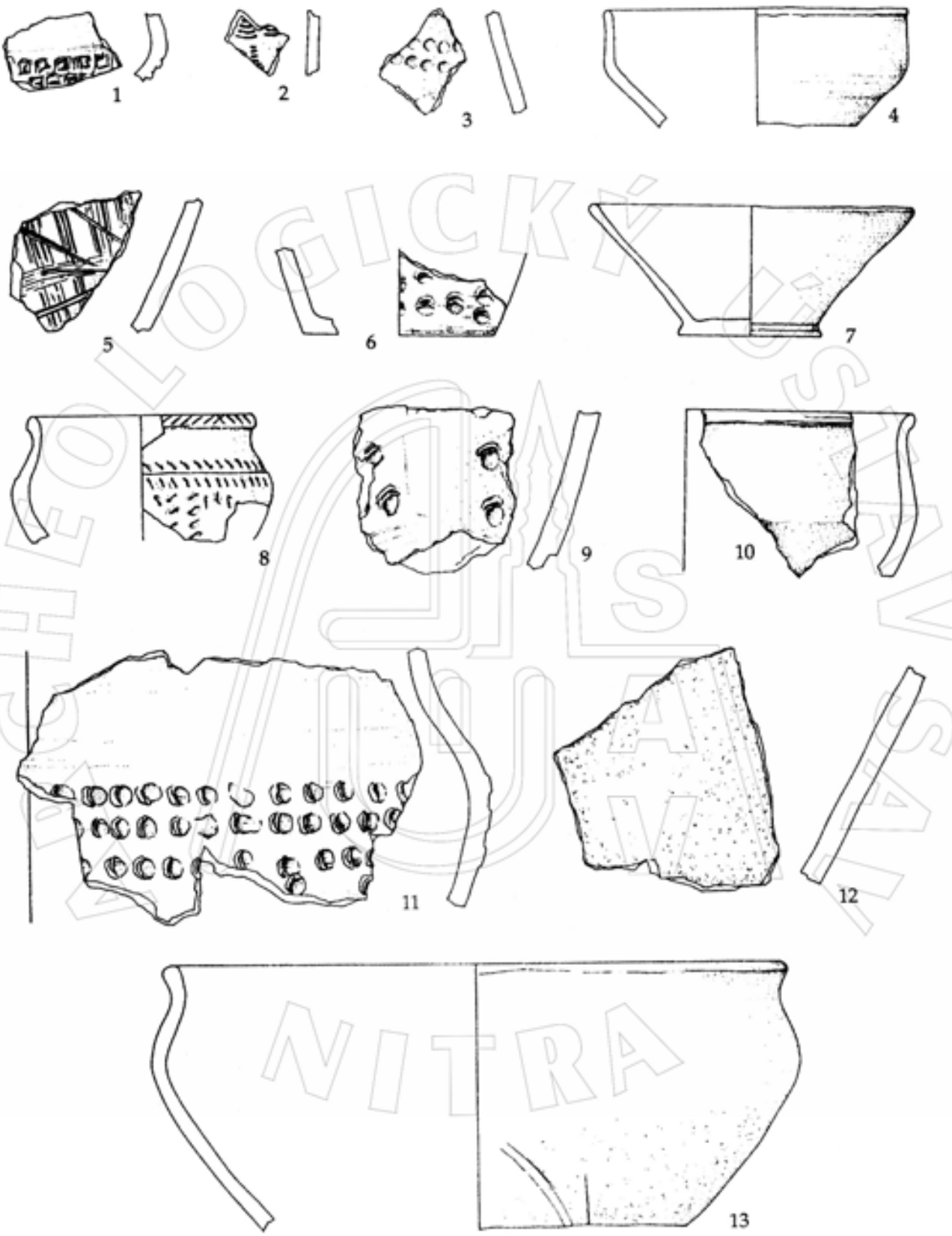

Obr. 131. Bratislava, časť Trnávka (Zadné). Výber keramiky z chaty 19. Mierka 1:3. (Varsik, 180).

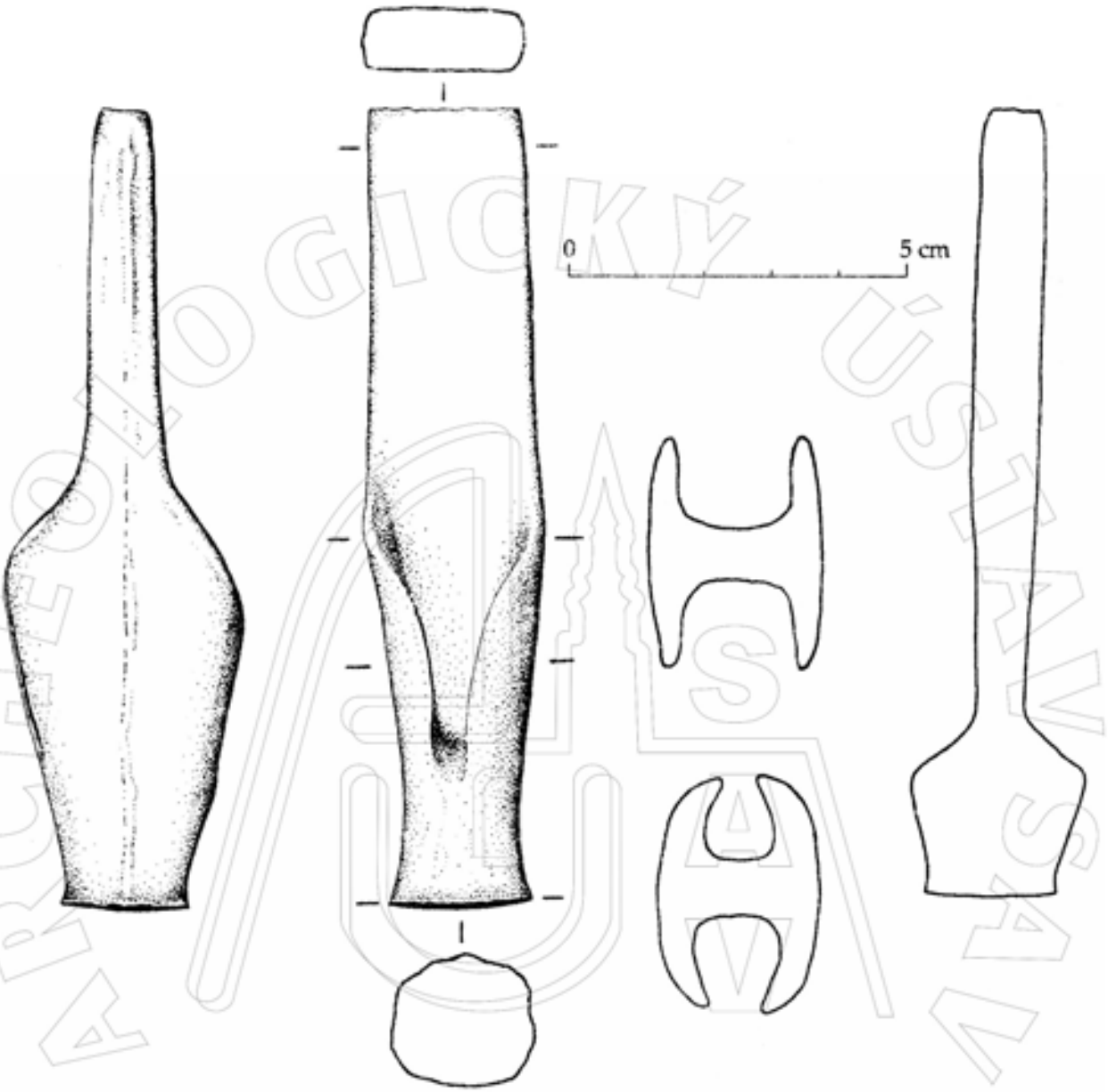

Obr. 132. Západné Slovensko (nezistené náleziskо). Bronzové kladivo. (Veliačik, 184).

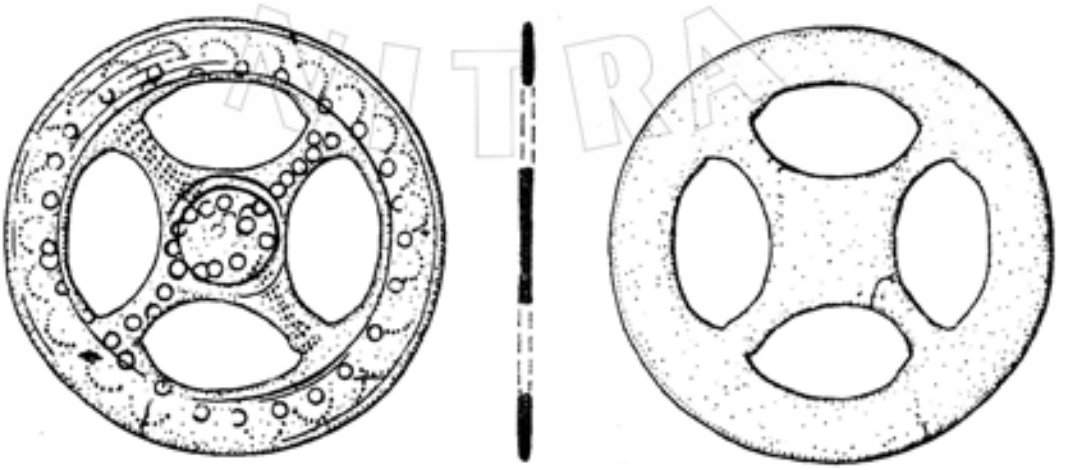

Obr. 133. Kapince. Ojedinelý nález šatovej spony (?). (Zábojník, 185).

Obr. 134. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara). Zvyšky prútených oplôtok a zrubových konštrukcií. Vpravo časť odkrytej kamennej deštrukcie. (Pieta, 138).

Obr. 136. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara). Húžva z vŕbového prútia. (Pieta, 138).

Obr. 135. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara). Spôsob úpravy základne stĺpov osádzaných vo vlhkom prostredí starolaténskych vrstiev. (Pieta, 138).

Obr. 137. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara). Odoberanie vzoriek pre rádiokarbónové datovanie. (Pieta, 138).

TEXT UNTER DIE ABBILDUNGEN

Abb. 1. Dedinka (Leveledská I und II). 1 - Feuersteinklinge; 2 - Bruchstück eines Gegenstandes aus einem Knochenplättchen. (Barta, 21).

Abb. 2. Bernolákovo. 1-2 - Bronzeindustrie aus gestörten Gräbern. (Bartík, 24).

Abb. 3. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara IV-Vlašky). 1 - Fragment eines Eisenmeißels; 2 - Fragment einer Eisenschere; 3 - Spitze einer Knochenahle; 4 - Fragment eines Knochengriffes; 5 - Spinnwirtel. (Benediková, 31).

Abb. 4. Kostolný Sek. 1-5 - Gefäße der Maďarovce-Kultur. (Bartík/Šefčáková/Thurzo, 26).

Abb. 5. Fundauswahl. 1, 3-5 - Blatné; 2, 7 - Veľký Grob; 6 - Cífer; 8-10 - Reca. (Bartík/Štrbík, 26).

Abb. 6. Bratislava-Devín. Barren. (Bartík/Zacsková, 27).

Abb. 7. Trnava (Medzihâje). 1-2 - Gefäße der Želiezovce-Gruppe. (Farkaš, 64).

Abb. 8. Dolná Strehová. Dickwandiger Topf. (Furmánek, 65).

Abb. 9. Kopčany (St. Margit-Kirche). 1 - Fundamentgrundrisse (1 - Objekt 1; 2 - Objekt 2; 3 - Fundamente des gotischen Altars); 2 - Schnitte im J. 1994-1998. (Baxa/Drahošová/Sabadošová/Havlík, 28).

Abb. 10. Veľké Záluzie. 1 - Bezeichnung der Fundstelle (voller Kreis); 2 - Lage des Grabes in der Rille; 3 - Grundriß des Grabes 1/98. (Bátora, 29).

Abb. 11. 1 - Gräberfelder aus der Zeit der linearkeramischen Kultur in Nitra (1 - Mlynárce; 2 - Priemyselná ul.; 3 - Mikov dvor); 2 - Grundriß der untersuchten Fläche. (Březinová, 46).

Abb. 12. Nitra (Mediderma). Skizzen von Körpergräbern. (Březinová, 46).

Abb. 13. Gajary (Radlica I). Fundauswahl. Fundstelle 1/98, Objekt 6/98, Latènezeit. (Elschek/ /Marková, 53).

Abb. 14. Gajary (Radlica I). Fundauswahl. Fundstelle 1/98. 1-6 - Objekt 6/98; 7-8 - Lesefunde, Spätbronzezeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 15. Gajary (Radlica II). Fundauswahl. Fundstelle 2/98. 1-5 - Objekt 2/98, mittlere Bronzezeit, mitteldanubische Hügelgräberkultur; 6 - Lesefunde, Neuzeit; 7 - Lesefunde, Bronzezeit. (Elschek/ /Marková, 53).

Abb. 16. Gajary. Fundauswahl. 1-2 - Lage Biele Brehy, Fundstelle 3/98, Lesefunde, Neolithikum; 3 - Lage Slanišťové, Fundstelle 4/98, Lesefunde, slawische Zeit/Frühmittelalter; 4-8 - Objekt 3/98, slawische Zeit/Frühmittelalter. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 17. Gajary (Slanišťové). Fundauswahl. Fundstelle 4/98, Objekt 3/98, slawische Zeit/ Frühmittelalter. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 18. Gajary (Slanišťové). Fundauswahl. Fundstelle 4/98; Objekt 1/98, slawische Zeit/Frühmittelalter. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 19. Gajary (Prašivá). Fundauswahl. Fundstelle 5/98, Lesefunde. 1-4, 7, 9 - Badener-Kultur; 5 - Čaka-Kultur; 6 - Nitra-Kultur?; 8, 10 - jüngere/späte Bronzezeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 20. Gajary (Prašivá). Fundauswahl. Fundstelle 5/98, Lesefunde. 1-2 - Bronzezeit; 3, 5-6 - Spätbronzezeit/Hallstattzeit; 4 - Hallstattzeit; 7-8 - Latènezeit; 9 - slawische Zeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 21. Gajary. Fundauswahl. 1-3 - Lage Veselé I, Fundstelle 6/98; 4, 5 - Lage Veselé II, Fundstelle 7/98; 6, 9 - Lage Jazierkové; 7, 8, 10 - Lage Filavné I, Fundstelle 10/98, Lesefunde. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 22. Gajary (Veselé III). Fundauswahl. Fundstelle 11/98, Lesefunde. 1 - Latènezeit; 3 - Spätbronzezeit/Hallstattzeit; 4-7, 9 - slawische Zeit; 8 - Urzeit; 10 - Neolithikum; 11 - Hochmittelalter. Maßstab a: 1, b: 2-11. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 23. Gajary (Pod lipou). Fundauswahl. Fundstelle 13/98, Lesefunde. 1, 3 - Latènezeit; 2-5 - Urzeit; 4, 6, 11 - römische Zeit; 7-10 - slawische Zeit. Maßstab a: 1, b: 2-11. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 24. Gajary. Fundauswahl. 1 - Lage Krovie, Fundstelle 14/98; 2-3 - Lage Filavné II, Fundstelle 15/98; 4-8 - Lage Bystrá III, Fundstelle 40/98, Lesefunde. Datierung: 1, 5-7 - slawische Zeit; 2-3 - Bronzezeit; 4, 9 - Mittelalter; 8 - Neolithikum. Maßstab a: 1, b: 2-9. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 25. Gajary (Bystrá II). Fundauswahl. Fundstelle 42/98, Lesefunde. 1 - Neolithitum/Äneolithikum; 2, 9 - Äneolithikum; 3-4 - Latènezeit; 5-8 - Mittelalter; 10 - slawische Zeit/Mittelalter. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 26. Jakubov. Fundauswahl. 1-7 - Lage Prostredné pole, Fundstelle 23/98, Lesefunde; 8-12 - Lage Za Malinou, Fundstelle 24/98, Lesefunde. Datierung: 1-4 - Badener Kultur; 5 - Äneolithikum/ältere Bronzezeit; 6-7 - ältere Bronzezeit; 8-12 - römische Zeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 27. Jakubov (Pri starom mlyne). Fundauswahl. Fundstelle 46/98, Lesefunde. 1 - Jungäneolithikum; 2 - Mittelalter; 3 - Latènezeit; 4 - Lengyel-Kultur; 5 - Urzeit; 6-8 - Neolithikum/Äneolithikum; 9 - Neolithikum. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 28. Kostolište (Pri jazierku). Fundauswahl. Fundstelle 44/98. 1 - Latènezeit; 2, 3, 5 - römische Zeit; 4 - Urzeit; 6-9 - Spätbronzezeit/Hallstattzeit. Maßtab a: 1-3, 5-9, b: 4. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 29. Kostolište (Veľký laz). Fundauswahl. Fundstelle 45/98. 1-5 - Lesefunde; 6-8 - Objekt 7/98; 9-12 - Objekt 9/98. Römische Zeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 30. Láb (Piesočné I). Fundauswahl. Fundstelle 28/98, Lesefunde. 1, 3, 4 - mittlere/späte Bronzezeit; 2 - Urzeit; 5-9 - Latèneziet; 10 - Mittelalter. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 31. Láb. Fundauswahl. 1-3 - Lage na Cálkach II, Fundstelle 29/98; 4-6 - Lage Záhrady II, Fundstelle 31/98, Lesefunde; 7-10 - Lage Zbrody, Objekt 11/98. Datierung: 1, 2 - Neolithikum; 3-6 - Latènezeit; 7-10 - jüngere römische Zeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 32. Malacky. Fundauswahl. 1 - Lage Vinohrádok II, Fundstelle 21/98; 2-4 - Lage Ohrádky, Fundstelle 43/98; 5-10 - Lage Vinohrádok I, Fundstelle 51/98. Datierung: 1 - Äneolithikum/ältere Bronzezeit; 2 - Latènezeit; 3, 5, 6 - slawische Zeit/Frühmittelalter; 4 - Kultur mit Linearkeramik; 7-10 - slawische Zeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 33. Malé Leváre (Pri Gajdorovi). Fundauswahl. Fundstelle 49/98. 1 - Urzeit; 2-3 - Latènezeit; 4-11 - römische Zeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 34. Plavecký Štvrtok. Fundauswahl. 1-7 - Lage Štátny majetok I, Fundstelle 30/98; 8, 9 - Lage Štátny majetok II, Suchohrad; 10, 11 - Lage Jednotky III. Datierung: 1-8 - römische Zeit; 9 - Mittelalter; 10 - Spätäneolithikum/jüngere Latènezeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 35. Plavecký Štvrtok (Za Nivou). Fundauswahl. Fundstelle 36/98, Lesefunde. 1-6, 9, 10 - römische Zeit; 7 - slawische Zeit; 8 - Urzeit; 11 - Neuzeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 36. Suchohrad (Jednotky I). Fundauswahl. Fundstelle 18/98, Lesefunde. Latènezeit. Maßstab a: 1-3, b: 4-9. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 37. Suchohrad. Fundauswahl. 1-9 - Lage Jednotky I, Fundstelle 18/98; 10-11 - Lage Hydináreň, Funstelle 19/98, Lesefunde. Datierung: 1-3, 5, 7 - Lengyel-Kultur; 4, 6, 8, 10 - Bronzezeit; 9 - Spätbronzezeit/Hallstattzeit; 11 - Latènezeit. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 38. Suchohrad. Fundauswahl. 1-4 - Lage Jednotky IV, Fundstelle 38/98; 5 - Lage Hudrové, Fundstelle 38/98; 6-11 - Lage Dušnice, Fundstelle 41/98, Lesefunde. (Elschek/Marková, 53).

Abb. 39. Závod. Fundauswahl. (Elschek/Marková, 64).

Abb. 40. Závod. Auswahl von Keramikmaterial. (Elschek/Marková, 64).

Abb. 41. Závod. Auswahl von Keramikmaterial. (Elschek/Marková, 64).

Abb. 42. Čebovská pahorkatina. Fundauswahl von neuen Fundstellen. 1-3, 5 - Stredné Plachtince; 4, 6-9 - Horné Plachtince. (Furmánek, 66).

Abb. 43. Príbelce (Zöldvár). Fundauswahl. Maßstab a: 1-7, b: 8. (Furmánek, 66).

Abb. 44. Spišský Štvrtok (Ku Čenčiciam). Auswahl von Keramikmaterial. Maßstab a: 1-13, b: 14-20. (Giertlová, 70).

Abb. 45. Kežmarok (Jeruzalemský vrch). Fundauswahl. (Giertlová/Soják/Wavrek, 71).

Abb. 46. Vlčkovce (Dvor PD). Plan der untersuchten Fläche. (Hanuliak, 79).

Abb. 47. Hubina I (Prostredný vrch). Auswahl von Spaltindustrie der Willendorf-Kostienki-Kultur. (Hromada/Žemla, 88).

Abb. 48. Hubina I (Prostredný vrch). Auswahl von Spaltindustrie der Willendorf-Kostienki-Kultur. (Hromada/Žemla, 88).

Abb. 49. Fundauswahl von der Fernstraßentrasse. 1, 17 - Vlčkovce (Zemianske 2); 2, 16 - Vlčkovce (pri RD 1); 3, 7, 9, 11 - Opoj (Rybníky 1); 4, 5, 8, 13 - Opoj (Rybníky 2); 6, 10, 12, 13, 15 - Vlčkovce (Zemianske 1). (Hromada, 82).

Abb. 50. Fundauswahl von der Fernstraßentrasse. 1-3, 5-11, 13 - Opoj (Rybníky 2); 4, 12 - Opoj (Rybníky 1). (Hromada, 82).

Abb. 51. Vysoká pri Morave (Noviny). Fund einer jungpaläolithischen Klinge. (Hromada, 83).

Abb. 52. Neufunde von Spaltindustrie vom Trnavaer Hügelland. 1 - Boleráz; 2, 4 - Šelpice; 3 - Bíňovce. (Hromada/Babirát, 84).

Abb. 53. Banka (Kňazovica). Spaltindustrie. (Hromada/Žemla, 86).

Abb. 54. Banka (Kňazovica). Auswahl von Junggravettien-Spaltindustrie. (Hromada/Žemla, 86).

Abb. 55. Banka (Kňazovica). Auswahl von Spaltindustrie. (Hromada/Žemla, 86).

Abb. 56. Banka (Kňazovica). Junggravettien-Spaltindustrie. (Hromada/Žemla, 86).

Abb. 57. Banka (Kňazovica). Auswahl von Junggravettien-Spaltindustrie. (Hromada/Žemla, 86).

Abb. 58. Modrovka (Hromovka I und II). 1-5 - Junggravettien-Spaltindustrie; 6 - Szeletien-Blattspitze. (Hromada/Žemla, 90).

Abb. 59. Modrovka (Hromovka III). Auswahl von jungpaläolithischer Spaltindustrie. (Hromada/Žemla, 90).

Abb. 60. Smižany (Hradisko II). Auswahl von Keramik und Metallfunden. (Javorský, 97).

Abb. 61. Smižany (Hradisko II). 1 - Objekt 1/97; 2 - Fundamentteil der frontalen Wallmauer; 3, 4 - Fundamente einer kleinen Frontalmauer des Walles im Schnitt VII/97. (Javorský, 97).

Abb. 62. Fundauswahl. 1-6 - Gelnica, 13.-14. Jh.; 7-13 - Spišská Nová Ves, 12.-13. Jh. (Javorský, 98).

Abb. 63. Betlanovce. 1 - baugeschichtliche Entwicklung des Kirchengrundrisses; 2 - mittelalterliches Fußbodenpflaster im Kircheninterieur. 3 - Markušovce. Epitaphe über Grüften. (Javorský, 100).

Abb. 64. Markušovce. Kirchengrundriß mit baulichen Änderungen. (Javorský, 100).

Abb. 65. Vlková (Horanské). Panoramaansicht des untersuchten Kirchengrundrisses. (Javorský, 106).

Abb. 66. Vlková (Horanské). Baugeschichtliche Entwicklung des Kirchengrundrisses. (Javorský, 106).

Abb. 67. Vlková (Horanské). 1 - Teil der Fundamentrinne des Sanktuariums; 2 - Sanktuarium mit geradem Ostabchluß nach dem Umbau; 3 - Gräber im SW-Teil des Kirchenschiffes; 4 - Gräber bei der Nordwand der Sakristei. (Javorský, 106).

Abb. 68. Vlková (Horanské). Fundauswahl. (Javorský, 106).

Abb. 69. Livina. Fundauswahl. Lage Vrchy. 1 - Mikronukleus aus Obsidian; 2 - Randscherbe; 4 - Radiolaritkernstück; 5 - Spinnwirtel. Lage Pri starom cintoríne. 3 - Randscherbe; 6 - Kachelfragment. (Kaminská, 109).

Abb. 70. Lieskovec (Hrádok). Bronzenadel. (Malček, 127).

Abb. 71. Malachov. Silex-Streitaxt. (Mácelová, 130).

Abb. 72. Jelenec (Burg Gýmeš). 1 - Grundriß der Burg; 2-5 - Architektonische Elemente aus dem Interieur der Kapelle. (Katkin/Bóna, 113).

Abb. 73. Kamenný Most. 1 - Lage der Fundstelle; 2-4 - Funde der Lengyel-Kultur; 5-13 - Keramik der Badener Kultur; 14 - Randscherbe aus römischer Zeit. (Kuzma, 117).

Abb. 74. Klátova Nová Ves (Hradisko). 1 - Lage des Burgwalls; 2-11 - Fundauswahl. (Kuzma, 117).

Abb. 75. Veľký Kýr (Násypový sek). 1 - Situierung der Ausgrabung; 2 - Luftbildaufnahme; 3 - Fläche II nach dem Verputzen; 4 - Plan der Grabungsflächen. (Kuzma, 117).

Abb. 76. Biskupová (Lazy). 1 - Luftbildaufnahme; 2 - Situierung des Grabengebildes; 3-11 - Lesefunde. (Kuzma/Tirpák, 121).

Abb. 77. Branč (Miestne polia). 1 - Lage der Grabung; 2 - Blick auf die Grabungsfläche; 3 - Luftbildaufnahme. (Kuzma/Tirpák, 122).

Abb. 78. Branč (Miestne polia). 1 - Karte des magnetischen Gradienten mit angedeuteten Grabungsflächen und Schnitten; 2 - S-Grabenprofil. (Kuzma/Tirpák, 122).

Abb. 79. Demandice. 1 - Luftbildaufnahme; 2 - Situationsplan; 3 - Grabenverlauf auf Grundlage der geophysikalischen Messung mit eingetragenen vorausgesetzten Eingängen; 4-8 - Lesefunde. (Kuzma/Tirpák, 124).

Abb. 80. Jarovnice, Teil Močidlany. Fundauswahl. (Lukáč/Uličný, 126).

Abb. 81. Lužianky (Pasienky-Kapitulské). Fundauswahl. (Milo, 131).

Abb. 82. Lužianky (Pasienky-Kapitulské). Fundauswahl. (Milo, 131).

Abb. 83. Umgebung von Považská Bystrica. Fundauswahl. Dolná Maríková (Široká). 1-3 - Bruchstükke mittelalterlicher Keramik; 4, 5, 9 - Scherben der Badener Kultur. Považská Bystrica (Oplzeň). 6 - Silexamulett. Považská Bystrica (Považský hrad). 7 - Eisenhammmer; 8 - Bleikugel. Maßstab a: 3, 4, 5, 7; b: 1, 2, 6, 8, 9. (Moravčík, 132).

Abb. 84. Jasenica (Predná Hôrka). Fundauswahl. 1-4 - Pfeilspitzen (Eisen); 5 - Rasiermesser (Eisen); 6 - Blechstückchen (Kupfer); 7, 12 - Bruchstücke (Eisen); 8 - Fibel A 67 (Eisen); 9 - Gewandbesatz (Bronze); 10 - Ahle (Eisen); 11, 18, 20 - Nägel (Eisen); 13-14 - Zierat (Kupfer); 15 - Messer (Eisen); 16 - Pflugschar/Meißel(?) (Eisen); 17 - Keil mit großem Kopf (Eisen); 19 - Haumesser (Eisen). (Moravčík, 132).

Abb. 85. Čajkov (Baranec oder auch Kruhy). Fundauswahl aus der frühäneolithischen Siedlung. (Ožďáni, 133).

Abb. 86. Poltár, Teil Prievrana. Fundauswahl. 1-2 - Ansiedlung Dolná Prevrana, Hochmittelalter; 3 - Ansiedlung Horná Prievrana, jüngere Bronzezeit. (Ožďáni, 136).

Abb. 87. Poltár, Teil Zelené (Pivnica). Fundauswahl. 1-2 - Pilinyer Kultur; 3-7 - römische Zeit. (Ožďáni, 136).

Abb. 88. Poltár, Teil Zelené (Pivnica). Fundauswahl. 1-3 - Hochmittelalter; 4, 5, 7 - römische Zeit. (Ožďáni, 136).

Abb. 89. Poltár, Teil Zelené (Pivnica). Fundauswahl. 1, 3-8 - Gefäßfragmente aus dem Hochmittelalter; 2 - Eberhauer. (Ožďáni, 136).

Abb. 90. Košeca, Teil Nozdrovice. Amateur-Lesefunde mit einem Metallsucher an verschiedenen Teilen der Fundstelle. 1-5, 11, 13 - Eisen; 6-10, 12, 14-16 - Bronze. (Pieta, 141).

Abb. 91. Trenčianske Bohuslavice. Auswahl von Eisengegenständen aus Lesefunden von der Fundstelle. (Pieta, 142).

Abb. 92. Nationales Kulturdenkmal Devín. Situation auf dem Hof der mittleren Burg. Fundamente des römischen Baues aus dem 3. und 4. Jh. 1 - Fundamente des römischen Turmes aus dem 1. Jh.; 2 - Hortfund von Erawiskermünzen; 3 - hallstattzeitliches Objekt. (Plachá/Hulínek, 143).

Abb. 93. Nationales Kulturdenkmal Devín. Terra sigiliata-Funde. (Plachá/Hulínek, 143).

Abb. 94. Nationales Kulturdenkmal Devín. Funde aus der römischen Kaiserzeit. (Plachá/Hulínek, 143).

Abb. 95. Nationales Kulturdenkmal Devín. Funde aus dem hallstattzeitlichen Objekt. (Plachá/Hulínek, 143).

Abb. 96. Nationales Kulturdenkmal Devín. Mittelalterliche Funde aus dem Sektor 6 im Ostteil der Burg. (Plachá/Hulínek, 143).

Abb. 97. Nitra, Teil Staré Mesto (Gasse Malá ul.). Funde von neuzeitlicher Keramik. (Samuel, 147).

Abb. 98. Nitra, Teil Staré Mesto (Gasse Malá ul.). Kachelfragment mit dem Motiv der Krönung der Jungfrau Maria. (Samuel, 147).

Abb. 99. Nitra, Teil Staré Mesto (Gasse Malá ul.). Kachelbruchstücke. (Samuel, 147).

Abb. 100. Bratislava, Teil Rusovce. Plan der Gemeide. (Schmidtová/Baxa/Jezná, 148).

Abb. 101. Bratislava, Teil Rusovce. Südprofil der Grabungsfläche mit Schichten und Objekten aus römischer Zeit. 1 - rezent; 2 - ursprünglicher Bodenhorizont; 3b - ursprünglicher Bodenhorizont mit Pedoturbationstätigkeit des sandigen Substrats; 4 - sandiges Substrat; 1Š- Schotterplanierschicht mit Mörtelspuren und Wandverputzfragmenten; 2Š - graubraune Ton-Sand-Lehm-Planierschicht; 3Š - gelbbraune sandig lehmige Schwemmschicht; 4Š - grau-bräunlichgelbe Ton-Lehm-Sand-Verschüttungsschicht; 5Š - graubraune Ton-Lehm-Pedoturbationschicht; 6Š - dunkelbraungelbe lehmig-sandige Schwemmschicht; 7Š- graubraune Ton-Lehm-Verfüllung der Pfostengruben; 8Š- dunkelbraune lehmige Verfüllung der Pfostengruben. (Schmidtová/Jezná, 148).

Abb. 102. Jánovce-Machalovce (Pod Hradiskom). Funde von der Geländebegehung aus der mittleren/späten Latènezeit. 1-2 - Perle und Armband des Typs Haevernick 11 aus Glas; 3 - Geröllstein mit Schnittspuren; 4 - Bronzefibel des Mötschwil-Typs; 5-6 - Tonrädchen und Glätter(?). (Soják, 149).

Abb. 103. Fundauswahl. 1-6 - Mengusovce (Vrch poľa); 7 - Lučivná (Höhle Lopušná); 8-11 - Lučivná (Roveň); 12 - Lučivná (Höhle 1); 13 - Ľubica (Nad kežmarskou hradskou). (Soják, 149).

Abb. 104. Fundauswahl. 1 - Poprad; 2-8 - Poprad, Teil Matejovce (Nad kopčekom I); 9-13 - Poprad, Teil Matejovce (Nad kopčekom II). (Soják, 149).

Abb. 105. Poprad, Teil Matejovce (Nad kopčekom II). Auswahl von Scherben aus der Bronzezeit. (Soják, 149).

Abb. 106. Poprad, Teil Matejovce (Zadné rovne). Auswahl von Spaltindustrie. (Soják, 149).

Abb. 107. Poprad, Teil Matejovce (Zadné rovne). Auswahl von Spaltindustrie. (Soják, 149).

Abb. 108. Poprad, Teil Spišská Sobota (Stojany). Keramikfragmente aus dem 12.-15. Jh. von der Begehung des mittelalterlichen Dorfes. (Soják, 149).

Abb. 109. Spišská Teplica (Pod Popradom II-Brehy). 1-9 - Spaltindustrie der Swiderien-Kultur; 10, 12, 14, 15 - Scherben aus der Bronze- und Hallstattzeit; 11, 13 - Scherben aus dem 12.-13. Jh. (Soják, 149).

Abb. 110. Spišská Teplica (Cez jamu). 1-5 - Scherbenauswahl aus dem 13.-15. Jh.; 6 - Zufallsfund einer bronzenen Lanzenspitze der Pilinyer Kultur. (Soják, 149).

Abb. 111. Veľká Lomnica (Na kopci). 1-11 - Keramikfragmente der Kultur mit jüngerer Linearkeramik; 12 - Scherbe der Badener Kultur. (Soják, 149).

Abb. 112. Veľká Lomnica (Na kopci). 1 - Spaltindustrie aus dem Jungpaläolithikum; 2-6 - Neolithikum. (Soják, 149).

Abb. 113. Veľká Lomnica (Na kopci). 1, 3, 5-7 - Spaltindustrie aus dem Neolithikum; 2 - Äneolithikum; 4 - Reibe/Schlagstein; 8 - Nackenteil einer Axt. (Soják, 149).

Abb. 114. Auswahl von Spaltindustrie. 1-4, 6 - Veľký Slavkov (Burich), Swiderien-Kultur; 5 - Vyšný Slavkov (Kostolisko), Jungpaläolithikum; 7-13 - Žehra (Hlinky I). (Soják, 149).

Abb. 115. Fundauswahl. 1-8 - Žehra (Hlinky II); 9-12 - Žehra und Granč-Petrovce (Pod Sobociskom). (Soják, 149).

Abb. 116. Košice, Teil Barca (Gyilkos). Standfuß eines zoomorphen Gefäßes der Bükker Kultur. (Soják, 160).

Abb. 117. Domaňovce (Pod stráňou). Fundauswahl. 1 - Urzeit; 2 - Bronzezeit; 3-9, 12 - 9.-10. Jh.; 10, 11, 13, 14 - 12.-15. Jh. ((Soják, 161).

Abb. 118. Domaňovce. Fundauswahl. 1-3 - Lage Pod stráňou; 4-9 - Lage Pečenica. (Soják, 161).

Abb. 119. Domaňovce. Fundauswahl. 1-5 - Lage Pečenica; 6-12 - Lage Bolek. (Soják, 161).

Abb. 120. Bezirk Nové Zámky. Auswahl von Steinindustrie und Scherben aus Lesefunden. 1, 4, 5, 9, - Šurany (Tona); 2, 6 - Úlany nad Žitavou (Dolné Diely); 3, 7, 8, 11, 12, 14, 15 - Čechy; 13 - Lipová, Teil Ondrochov (Ortáš). (Steiner, 171).

Abb. 121. Bezirk Nové Zámky. Fundauswahl aus Lesefunden. 1-4, 7-10, 12 - Šurany (Tona); 5, 6 - Úlany nad Žitavou (Dolné Diely); 11 - Bánov (Boncové). (Steiner, 171).

Abb. 122. Bezirk Nové Zámky. Fundauswahl aus Lesefunden. 1, 2, 5, 7 - Šurany (Tona); 3 - Úlany nad Žitavou (Dolné Diely); 4 - Čechy; 6 - Lipová, Teil Ondrochov (Ortáš). (Steiner, 171).

Abb. 123. Bezirk Nové Zámky. Fundauswahl aus Lesefunden. 1, 2 - Šurany (Tona); 3, 4, 6, 8 - Čechy; 5 - Úlany nad Žitavou (Dolné Diely); 7 - Lipová, Teil Ondrochov (Ortáš). (Steiner, 171).

Abb. 124. Tureň. 1-2 - Bronzene Manschettenarmrige. (Studeníková, 174).

Abb. 125. Košice (Gasse Zbrojničná ul.). Grundriß des erfaßten Kavalier-Verlaufes. (Uličný, 178).

Abb. 126. Horné Pršany (Kremenia). 1-2 - Limnoquarzitkernstücke von der Fundstelle 1. (Ušiak/ /Hrončiak, 179).

Abb. 127. Horné Pršany (Kremenia). Spaltindustrie von der Fundstelle 1. (Ušiak/Hrončiak, 179).

Abb. 128. Horné Pršany (Kremenia). Scherben der Lausitzer Kultur von der Fundstelle 1. (Ušiak/ /Hrončiak, 179).

Abb. 129. Horné Pršany (Kremenia). Scherben der Lausitzer Kultur von der Fundstelle 1. (Ušiak/ /Hrončiak, 179).

Abb. 130. Bratislava, Teil Trnávka (Zadné). 1 - Fibel aus Hütte 4(?); 2 - Fibel aus dem Sektor a/6; 3-11 - Grundriß der Hütte 19 und Fundauswahl. Maßstab 2: 3 (1, 2,4, 5), 1: 3 (6-11). (Varsik, 180).

Abb. 131. Bratislava, Teil Trnávka (Zadné). Keramikauswahl aus Hütte 19. Maßstab 1: 3. (Varsik, 180).

Abb. 132. Westslowakei (unbekannter Fundort). Bronzehammer. (Veliačik, 184).

Abb. 133. Kapince. Einzelfund einer Gewandfibel(?). (Zábojník, 185).

Abb. 134. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara). Reste von Rutenumzäunungen und Blockbaukonstruktionen. Rechts ein Teil von freigelegter Quarzdestruktion. (Pieta, 138).

Abb. 135. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara). Gestaltungsart des Fundamentes von Pfosten, die im feuchten Milieu frühlatènezeitlicher Schichten eingesetzt sind. (Pieta, 138).

Abb. 136. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara). Wiede aus Weidenruten. (Pieta, 138).

Abb. 137. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara). Probeentnahme für Radiokarbondatierung. (Pieta, 138).

ARCHEOLOGICKY ÚSTAV SAV NITRA

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1998

Odborní redaktori PhDr. Ivan Cheben, CSc., PhDr. Ivona Vlkolinská, CSc.
Výkonný redaktor PhDr. Ľudmila Vaňková
Počítačová sadzba Mária Kunová
Polygrafická príprava Elena Vargová
Nemecký preklad Berta Nieburová

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre
Rok vydania 2000
315 strán, 137 obr., 1 mapa

Vytlačilo Reprografické stredisko AÚ SAV v Nitre ako svoju 111. publikáciu

ISBN 80-88709-44-X
ISSN 0231-925X